BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
40 ME
47

CATENA IN BEATISSIMVM IOB ABSOLVTISSIMA,

E' XXIV. GRÆCIÆ DOCTORVM EXplanationibus contexta, à PAVLO COMITOLO SOCIETATIS IESV è Græco in Latinum conuerſa,

Et nunc primum opera & ſtudio LAVRENTII CVM·DEO *in lucem edita.*

Adiecto indice rerum & verborum locupletiſſimo.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM TARDIF.

M. D. LXXXVI.

CVM PRIVILEGIO PONT. MAX.

Interpretis ad Chriſtianum lectorem neceſſaria Admonitio.

Ex huius noſtræ Catenæ marginibus, in quibus Auctoris Catenæ nomen in aliquot primis foliis adſcribitur, omnino remouendum eſſe cenſuimus. Primum quòd eiuſmodi nomen græcæ Catenæ abeſt. Deinde quòd à nobis in noſtra latina eſt nuſquam adſcriptum. Poſtremo, quòd Doctorum explanationes permiſcet, atque confundit. Vale.

ANTONIO CARAFÆ
CARDINALI AMPLISSIMO
PAVLVS COMITOLVS
ſocietatis Ieſu.

ABSOLVI *Deo duce inſtituta, Cardinalis ampl. & has varias Græcorum Patrum explanationes in Iob, in latinum te auctore conuerti, quanta cum voluptate, non dixerim; non tam, quia tuo delectabar imperio, quod ipſum mihi erat iucundiſsimum, quam quod res erant eiuſmodi, vt ſtatuerem nihil imperari potuiſſe prudentius. Sentient docti, & qui theſaurum hunc tam diu abditum ſumere in manus volent. Sed quoniam placuit conſilij tui fructum communicare cum multis, & lucubrationes has noſtras in lucem edere, faciendum mihi putaui, vt quo auctore me ad opus contuli, ſub eius quoque nomine opus ipſum emitterem. vt meum hoc quicquid eſt laboris, cum in hominum conſpectum venire non audeat, tuis illuſtratum titulis nullius oculos reformidet. Suadebant hoc officium tum tuæ vitæ rationes ab ineunte ætate ſuſceptæ, qui cum ſis educatus in literis, & cum Latinis Græca coniunxeris, nemo erat, cui hos meos interpretandi conatus offerre mallem, niſi is, qui his ipſis rebus excelleret: tum vita iſta ſumma cum innocentia & pietate acta, quam ſi in priuatis & obſcuris*

† 2 *hominibus*

hominibus admiramur; in Te tanto eſt admirabilior, quanto eſt illuſtrior perſona, quam geris. ea fecit, vt in eo dicando libro, qui de Deo deque rebus altiſsimis totus eſt, tu potiſsimum occurreres: cuius mens in rerum cæleſtium ſtudio ac tractatione ſacrarum literarum tanquam in ſuo pabulo conquieſcit. Suadebant denique vel potius imperabant plurima atque egregia tua in noſtrum Ordinem beneficia, & illuſtres amoris ſignificationes; quibus niſi aliqua viciſsim, vbi ſe dedit occaſio, noſtræ voluntatis indicia & documenta reſpondeant, vix videamur effugere poſſe inſignem quandam ingrati animi notam. Perge igitur fouere & colere, quos cœpiſti, & tenuem hanc vigiliam meam noli aſpernari. nam & parentes filiorum munuſculis delectantur. Volo hoc omnibus, qui ex his laboribus fructum ceperint, eſſe teſtatum (ſi tamen eiuſmodi ſunt labores mei, vt aliquid prodeſſe poſsint) ſed tamen ſi quid poſſunt, volo hoc inquam omnibus planum eſſe, id totum tibi vni deberi, cuius nutu, communi hoc vtilitati ſtudium operamque nauaui.

* *
*

INTER

INTERPRES CHRISTIANO LECTORI.

QVINQVE ſunt, chriſtiane lector, quæ in huius voluminis primo aditu, veſtibuloq. te ſcire arbitror oportere. Primum. A quibus interpretibus huius facta ſit libri explanatio. Deinde. Ab huius Commentarij grauiſſimis auctoribus ad quem ſcripturæ diuinæ ſenſum perueſtigandum ſit magna cura adhibita. Tum. Quam illi ipſi ſacrorum librorum editionem ſint in commentãdo ſecuti. Poſt. Cuiuſnam diligentia, & ſtudio tot explanatorum notatæ interpretationes fuerint, & ſummo iudicio quaſi in vnũ corpus illigatæ. Ad poſtremum. Cur ipſi duplici capitum partitione vſi ſimus. A primo igitur ordiamur. Nempe ij ſunt huius Commentarij auctores; vt nec vetuſtate nec ſapiẽtia alios proferre poſſit Græcia ſuperiores. Quattuor enim & viginti extitere, qui ſuis doctiſſimis lucubrationibus difficillimũ hunc Iobi librum mirifice illuſtrarunt. Dionyſius Areopagita, Clemens, Origenes, Didymus, Euagrius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Athanaſius, Chryſoſtomus, Cyrillus, Methodius, Apollinarius, Theophilus Alexandrinus, Iſidorus, Euſebius, Polychronius, Ephrẽ, Nilus, Alexãder, Iulius, Iulianus, Seuerus, Seuerianus, Olympiodorus. Qui omnes, vno excepto Olympiodoro, ferme ducentis annis, Magno Gregorio, qui ſe primũ huius libri explicatorem eſſe exiſtimauit, anteceſſerunt. *Gregorius in ep. ad Leandrũ epiſ. opũ in expoſit. lib. beati Iob.* Iis autem illa prima cura fuit, vt ea Scripturæ ſenſa, quæ hiſtoriam propius attingunt, ſedulo explicarent: de quo gratia eſt iis Doctoribus habenda maxima. Quod enim eſt in diuinis ſcripturis, ſi D. Hieronymo, & Auguſtino credimus, difficillimum, id nobis enodarunt. Necnon ad ceteros ſenſus, quos illi τὸ θεωρίας, κ. τὸ διανοίας nomine ſignificant, vbi res ferat, interpretando, ſæpe deſcendunt. Editionem vero ſacrorum voluminum eam ſecuti ſunt, quam à duobus illis, & ſeptuaginta gentis Hebrææ ſummis viris, trecentis annis ante factam Apoſtoli acceperunt. Atque ipſi illi ſacrorum Principes orbi Chriſtiano tradiderunt: qua ipſos quingentos annos cunctas Orientis, & Occidẽtis Eccleſias vſas eſſe non ignoramus. Iam vero de ſcriptore Catenæ hæc nobis eſt firma ſententia: acerrimo virum ingenio Olympiodorum Diaconum ſuperiorum

riorum Doctorum concinnas, eruditaſque interpretationes collegiſſe: atque ex iis hoc admirabile opus coagmentaſſe. Illum vero vnum huius coagmẽtationis auctorem,& architectum extitiſſe, permulta confirmant, tria præcipue. Primum. Quòd Olympiodori interpretatio, cum ceterorum interpretationibus tanto artificio, tamq; apte cohæret; vt non multorum, ſed vnius iudicetur eſſe interpretatio. Deinde. Quia huius Catenæ ſcriptor in ſua præfatione pollicetur ſe ad ſingulorum capitum expoſitionem certis protheoriis vſurũ. At nullius alterius niſi Olympiodori eſſe Protheorias, cuius cõmentarium hunc legenti, planiſſimum fiet. Poſtremo. Quia, ſi præfatio concedatur Olympiodoro, vt concedenda videtur, quin reliquas interpretationes ipſe contexuerit, dubitari minime debet: præſertim cum ipſa pręfatio non ſecus, quàm integer commentarius diuerſorum auctorum ſcriptis, & commentationibus conſtet. Maneat igitur eſſe veri quamſimillimum huius Catenæ ſcriptorẽ Olympiodorum Diaconum extitiſſe; cuius etiam abſolutum, & luculentum Commẽtarium in totum librum Iob in hac eadem Catena reperies. Alter quidam fuit Olypiodorus monachus, genere Græcus, è Peripateticorum ſchola nõ ignobilis auctor, qui in Ariſtotelis Meteora præclaros reliquit commentarios, & Eccleſiaſtẽ breuibus, & elegantibus ſcriptis, triplicem ſcripturæ ſenſum collineans euoluit. Neque illud tibi admirationem efficiat: quòd libri partitio in certa capita, quem ſecutus eſt Catenæ auctor, cum latinorum Bibliorum diuiſione haudquaquam conſentiat. Totum enim volumen aliquod in plura, pauciorave capita diſtribuere permiſſum eſt interpreti. Ergo ille ad ſuam interpretandi rationem diuiſionem capitum accommodauit. Nos, vt latinis gratificaremur, latinam etiã diuiſionẽ complexi, eam ſuis, certiſque locis indicauimus. Ipſi autem, qui plenum è tot Patrum interpretationibus effectum Commentarium è græco in latinum conuertimus, illud, quantum in nobis fuit, ſedulo curauimus; vt nullum verbum græcum, quod non latino exprimeretur, prætermitteremus. Quamquam eius item rei multo nobis maior eſt habita ratio, vt, ſacra ſepoſita hiſtoria, in qua interpretanda verbum pro verbo reddidimus, cæterorum explanatorum non verba lectori annumeraremus, ſed tanquam appenderemus. Quod reliquum eſt, ſi noſtræ interpretationis labor haud fructu caruit ſuo; primum Chriſto Ieſu, cuius ope & ductu, quod conati ſumus, tandem perfecimus; deinde Antonio Carafæ, Cardinali Ampliſſimo, qui noſtro labori frugiferam ſegetem ſubminiſtrauit, gratiæ habendæ ſunt, & agendæ.

Vale.

PAVLO

PAVLO COMITOLO
SOCIETATIS IESV, LAVRENTIVS CVM-DEO.

CATENAM *in Iobum vere auream, ex Græciæ luminum ſententijs conſertam, ac abs te elegantiſſime in latinam linguam conuerſam, tandem aliquando typis expreſſam ad te remittimus. In qua excudenda vel in ipſis typographicis laboribus maximam oblectationem percepi, tot eruditiſſimorum virorum præclaris dictis, à te pari candore expreſſis, identidem relegendis. In ea rectiſſime omnia: vnum illud me torſit, quòd huius coagmentationis auctorem eſſe Olympiodorum, quem tu arbitraris, perſuadere mihi minime poteram. Quare, cum græcum exemplar ſanequam vetuſtum apud doctiſſimum & nobiliſſimum virum Ioannem à Sancto Andrea, eccleſiæ Pariſienſis Canonicum exſtare audiuiſſem; eum per literas rogaui, mihi vt id dubitationis eximeret. Qui, qua eſt humanitate, ſtatim reſpondit, in ſuo exemplari Nicetæ Heracleienſis epiſcopi nomen inſcriptum; quod non ſubditum eſſe confirmat, cum, quòd ſtilus ipſe cum ceteris eius operibus plane conſentiat; tum, quòd alterum exemplar Regis Gallorum bibliothecæ, & non pauca, quæ Conſtantinopoli viſuntur, idem nomen ſummo cum conſenſu præferant. De hoc te libenter ante, quam operi poſtremam manum apponeremus, admonuiſſem, ſi mihi per bibliopolã licuiſſet; qui, cum Francofordienſes nundinas videret appropinquare, editionem, vel me inuito, accelerauit. Vale.*

AVCTORVM NOMINA QVORVM CONSERTAE INTERPRETATIONES HANC IN IVSTVM *Iob catenam effecerunt.*

DIONYSIVS AREOPAGITA.
CLEMENS.
ORIGENES.
DIDYMVS.
EVAGRIVS.
BASILIVS.
GREGORIVS NAZIANZENVS.
ATHANASIVS.
CHRYSOSTOMVS.
CYRILLVS.
METHODIVS.
APOLLINARIVS.
THEOPHILVS ALEXANDRINVS.
ISIDORVS.
EVSEBIVS.
POLYCHRONIVS.
EPHREM.
NILVS.
ALEXANDER.
IVLIVS.
IVLIANVS.
SEVERVS.
SEVERIANVS.
OLYMPIODORVS.

Quem huius Catenæ auctorem certo credimus.

RERVM ET VERBORVM QVAE IN HOC LIBRO NOTATIONE DIGNA SVNT, COPIOSISSIMVS INDEX.

Cuius a, primam paginæ partem ſignificat, b, ſecundam, c, autem tertiam.

A

ABORTVS *quid ſint, & qua re proueniant.* 57.c
Abſtinens tantũ ab omni improbitate, non eſt iuſtus. 7.b
ἀϋίδιε quid ſint. 128.b
Accipitris natura. 226.b
Adam ſi non peccaſſet, fuiſſet immortalis. 57.b
Adhortationes hominibus qualiter adhibendæ. 61.b
Aduerſa rei Apoſtolis lætitiam, alijs vero qui anteceſſerunt, mæſtitiam attulerunt. 53.a
Adulterium grauiter Deum irritat. 190.b *mala multa inducit.*c
Aegris & mæſtis apta medicina quies & ſilentium. 51.a
Afflictio Iobi non malorum remuneratio ſed virtutis eius probatio. 189.a
Alima herba qualis. 185.b
Amici Iobi reges fuerunt 49. b. *quomodo illi maiorem calamitatis auſſam attulerint.* c. *hi quibus in regionibus imperitarint.* 50. a. *nominum interpretatio.* ibid. *cur eorum ſermones ſcriptis mandari diuina prouidentia permiſerit.* 154.c
* *Amalthea cornu, rerum copiam ſignificat.* 244.a. *Eius fabulæ origo.* ibid.b
Amici qui videntur, nec ſunt. 75.c. *veri qui.* 76 a
Angeli, cuſtodes noſtri. 208.b
Angeli, primi ante mundum effecti. 218.c
Angeli nos tuentur & curant. 12. c. *peccare*
Anima piorum ante Chriſti mortem in Inferno id eſt, Limbo erãt. 168.c. *ex quo per Chriſtum ſunt educta.* ibid.
Anima Dei caritate vulnerata dolor maximus. 75.b. *illæ non ex ſubiecta materia factæ, expertes corporis & diuiſionis.* 98. b. *non fuerunt ante corpora.* 116.b
Animarum tranſmigratio e vno corpore in aliud, vana. 101.b
Animus Dei amans ob quid maxime excruciatur. 51.c
Animi principatus in pectore. 235.b
Antichriſtus cauda Diaboli. 230.b
Antichriſtus Diabolo exæquatus. 234.b
non poſſunt. 13. a. *cum Diabolo contendunt.* 14. a. *Deo quomodo aſsiſtant.* b. *noſtris rebus conſulunt.* 31. b. *natura ſunt mutabiles quamuis Dei munere non mutentur.* 66.b. *ſunt incorporei.* 67.b *non ſunt immutabiles natura.* 122.b
ἀνυπαρξία eſt fortunarum interitus. 173.a
Apoſtoli columnæ ſunt terræ, quia fluctuarunt. 90.a
Aſida auis natura. 225.a
Aſinus ſolitarius cuius hominis figuram gerit. 103.c
Aſinus ſiluestris non poteſt cicurari. 224.a *Eius ad ſpiritualem ſenſum tractatio.* ibid.b
Aſpis euomit venenum, quando vult. 145.c
Aſtra à ſtellis differentia. 222.b
Auſitis regio ex qua erat Iob, quæ. 4. a. *quid ſignificet.*b
Auſitis prouincia in Idumaæ, & Arabiæ confinio. 245.c

* *Bapti*

B.

BAptizantur infantes, vt maculā quam ex Ada peccato contraxerunt, eluatur. 116.a
Blaſphemia quàm graue peccatum ſit. 42.b
Bonitas cauſſa efficit, vt quis aduerſario aliquid de iure ſuo concedat. 227.c
Bonum & malum eſt in noſtra poteſtate. 203.b

C.

CAElum fumi ſimile. 223.a *Ei ſcyphi figuram aliqui tribuunt.* ibid. b
Cælum Dei thronus eſt. 169.b
Calamitates non fato vel caſu, ſed Dei nutu accidunt. 18.c.30.a. *vera calamitas eſt Deū offendere.* 37.c *in his ferendis quàm facile hallucinamur.* 45. *earum ſex genera.* 70.
Caſtum id dicitur quod caſtimoniam affert, & eam habet. 104.b
Christus mare infidelitatis & peccati placauit: & cetum ideſt Diabolum proſtrauit. 170.a. *eius vis contra Antichriſtum.* ibid.
Christus Diabolum cepit, carne ſua, tāquam eſca, ei obiecta. 332. b. *Is eundem captum & vinclum, Christianis tradidit illudendum.* ibid.c
Christus ſolus in Inferno liber fuit. 200. b. *is morti non erat obnoxius.* ibid. *Is in Infernum deſcēdit, vt mortuis prædicaret.* ibid.c *Eius illuc deſcenſus fructus.* ibid.
Christus angularis lapis quomodo. 218.c
Christi infirmitas, Diaboli potentiam debellauit. 237.b
Christi typus vitulus à Iobo immolatus. 10. c *Is humanos affectus induit.* 25.b. *Eius typus Iob in ſterquilinio poſitus.* 38.c. *A Iobo per eum qui debet ſubiugare Leuiathan deſignatus.* 55.c. *Eum incarnari quàm conueniens fuerit.* 55.c
Christus prophetas eodem tempore antiquauit & innouauit. 90.a
Clauicula in hominis corpore quid ſit. 592.
Cogitationis peccatum facile committitur. 11.b *ideoque maxime cauendum.* ibid.
Conceptio ſeu generatio animalis quomodo fiat. 98.c
Concubinas viri olim cur licitum. 140.b
Confeſſio peccatorum ſuadetur. 158.c
Confeſſio peccatorum quomodo à Iobo facta. 195.a
Conſolantes non debent exprobrare mala ijs quos conſolantur. 72.b
Contumeliam perferre magni eſt viri. 137.a
Continuū tempus Dæmoni eſt ad nocendum opportunum. 23.b
Cor perdere qui dicantur. 106.b
Cor princeps pars animi dicitur. 132.b
Coram Deo agere aliquid quomodo intelligendum. 30.b
Coronam Iobus cur habuiſſe dicitur. 138.c
Corui implumes. 223.b. *Eius pulli quomodo ſe alant.* ibid.
Creaturæ cæleſtes & Dei magnitudinem, & rerum humanarum inconſtantiam docent. 195.a
Creaturæ omnes creatorem agnoſcunt. 107.a
Creaturæ omnes, tamquam animo prædita eſſent, ita Dei imperium audiunt. 222.c
Cupiditas & miſericordia affectus grauiſſimi. 45.b
Cupiditate capi rerum terrenorum non debemus. 19[illegible].a
Cupiditas eſt ab ijs quæ placent in hac vita auocanda. 133.b
Cura, quæ Dei cauſſa ſuſcipitur, omni anxietate vacat. 105.a

D.

DAEmones inter ſe ad flagitia, ſocietate iunguntur. 2[illegible]. *Earum varia munera inter ſe diſtributa ad hominum exitium.* ibid.
Dæmones Chriſtum cohorruerunt. 170.a
Dei pronunciata à nobis non ſunt curioſe perueſtiganda. 227.b
Deus non more hominum loquitur. 217.a. *Cur is per turbinem & nubes loquatur.* ibid.
Deus ſemper eſt, omniſque æternitas ei præſens. 160. c. *eſt vbique.* 161. a. *non affert vllam cæcitatis humanæ neceſſitatem, ſed liberam arbitrij poteſtatem dat, vtram maluerint viam ingredi.* 164. b. *vnius Dei imperio mortui reuocantur ad vitam.* 168.b. *Prouidet rebus, nec quicquam temere aut fortuito euenit.* 173.c
Deus aliter filij pater, aliter cæterarum rerum dicitur. 222.a
Deus quomodo loquitur nobis. 213.a
Deus ſolus ſemel quidpiam facit, non paulatim. 201.b
Deus quomodo dicatur creaturas gignere. 222.a
Deus ſua benignitate interdum ex iudicis in litigatoris perſonam ſe demittit. 228.a. *Ei quis reſpondere poſſe dicatur.* ibid.
Deus non a primo hominibus loquitur, ſed antea præparatis ad ſuam vocem ſuſcipiendam. 217.b

Deus

Deus iuſtis centenis partibus ampliora præmia elargitur. 242.b

Deus nullius indigens, partes explere virtutis, ad ſuam putat pertinere vtilitatem. 155.b. *ab eo impiorum longe abſunt conſilia.* 158.b. *conſultatione non indiget.* 177.c

Dei ira vitari non poteſt. 92.a. *in iudicio non eſt perſonarum acceptor.* 95.a. *non docet quempiam eſſe impiū vel agere impie.* 97.a. *peccantem cuſtodit ob pœnitentiam.* 99.c. *Eſt fons ſapientiæ atque potentiæ.* 122.a

Deum teſtem laudare, animi eſt nulla labe adſperſi. 129.c. *is nos caſtigans, mutuam à nobis exigit humanitatem.* 141.b. *non eſt perſonarum acceptor.* 143.a. *dicitur Sufficiens.* 151.b

Deus ſolus ſua ipſius prouidentia cauſſas tenet. 152.c. *eſt ſolus qui hominem docet.* 155.a. *ei nulla res damni lucrive afferre aliquid poteſt.* 7.b

Deus rebus omnibus adeſt. 12.b. *eſt vbiq;* 13.c. *cum Diabolo non per ſe, ſed per angelos loquitur.* 14.b. *Quomodo & cur interrogationibus vtatur.* 15.c. *Omnia ei præſentia.* 31.c. *Nouit hominum & Dæmonū cogitationes.* :2.a. *Eum præſentem habere à malo arcet.* 49.a. *Eſt natura ſua incomprehenſibilis.* 65.b.

Deus eſt imcorporeus. 65.b. *comprehendi non poteſt.* ibi. 91.b.c. *ſolus eſt immutabilis.* 66.b. *poteſtas eius immenſa.* 67.a. *flagris admonet, non vt perimat ſed vt ſeruet.* 70.a. *non fuit auctor malorū Iobi ſed Diabolus.* 82.a

Diaboli tentamenta hominis iuſto non nocent. 22.a. *is fuit Iobi calamitatum & auctor & nuncius.* 23.a. *auctor eſt aliquando, vt aliqui mente excidant.* 35.a. *nunquam de ruina noſtra deſperat.* 44.c. *ſua voluntate peccauit.* 66.c. *per cetum deſignantur, & quare.* 92.b. *architectus peccati ſuperari facile poteſt.* 93.c. *princeps impiorum cur dicatur.* 124.a. *eſt pirata.* 128.b. *tortoris munere fungitur.* 146.b

Diabolus ſine Dei permiſſu nihil poteſt agere. 12.b. 34.b. *Quomodo Deo aſſiſtat.* ibid. 14.a. *Non ab initio ita eſt factus.* 13.a. *voluntate ſua peccauit.* b. *cur ita dicatur.* ibid. *eo vt tortore Deus vtitur.* 14.c. *A Deo prohiberi ne fidelibus noceat fatetur.* 17.b. *neſcit futura, nec hominum cogitationes.* 18.b. 34.a. *nullam habet poteſtatem, niſi quam Deus permiſerit.* c. *ignem è cœlo quomodo demiſerit.* 20.c. *cur homines tentet.* 31.c. *eſt prudentior hominibus non ſapientibus ſed inſipientibus.* 42.a

Diabolus nec ſuis parcit. 238.a. *Eum temperantia & caritas interficit.* ibid. b. *Is ex omnibus locis deiectus.* ibid. c.

Diaboli principatus in homines per tyrannidem occupatus, Chriſti virtute deletus. 234.a

Diabolus, quam olim terribilis fuerit, & quā rurſus infirmus poſt Saluatoris aduentum. 235.c

Diabolus eſt ci.us impiorum, ſicut Chriſtus fidelium. 232.c

Diaboli aſtutia, & ſimulatio. 235.a

Diabolus, ſpecie boni obiecta, decipere ſolet. 135.b

Dicentis laus eſt, cum efficaces affert ſermones, ideſt, cum primo facit, deinde docet. 183.b

Dies mali cur vocantur. 53.b

Digitus ori inſertus ſilentij index. 181.a. *vel minimam functionem actionemque declarat.* ibid.

Diuinæ derelictionis opus quale eſt. 76.b

Diuinis mandatis parendum potius, quam propria promiſſa præſtanda. 239.c

Diuinum contra decretum nihil valere poteſt. 135.c

Diuitiæ ad virtutem ſanctis impedimento non fuerunt. 9.a. *quæ ſint naturales.* b

Diuitiis minime fidendum eſt. 76.c

Doctrina diuina partim à rebus, partim per manus traditur. 109.c

Domui pacata nihil par reperiri poteſt. 71.b

Dorſum membrorū omnium eſt nexus. 250.b. *eius nomine, robur intelligitur.* ibid. c

E.

ELius amicus Iob qualis & vnde fuerit. 197.b

Epiſcopi nomen Deo tribuitur. 148.c. *eius officium.* ibid.

Epiſcopi vita qualis. ibid.

Errores noſtri quomodo Deo adſcribantur. 109.b

F.

FAmes maximè intolerabilis. 73.a

Fatis mala noſtra tribuenda non ſunt, ſed infirmitati, libero arbitrio, & diuinæ prouidentiæ. 106.c

Fato nemo nec fortuito, ſed Dei decreto in vita moratur. 115.c. 116.b

Femina eſt infirma ac deſpecta condicio. 165.c

Feminarum adſpectus fugiendus. 188.b

Fides ſine gratia Dei haberi non poteſt. 78.a

Fides eſt valentior quouis diabolico impetu. 236.a
Filij à Deo quomodo petendi & qua ratione educandi. 8.a
Filius Dei dicitur Altiſsimus. 166.c. *eius incarnatio à Iobo prædicta.* 168.b
Filius Dei potentia & conſilium Patris. 103.c
Filij & opes apud priſcos in diuinis benedictionibus numerabantur: in maledictionibus vero contrarium. 243.b
Filius Dei non eſt factura & creatura, etiamſi à Deo factus dicatur. 8.b c
Filius in patrem iniurius eſt parricida. 33.a. *ante reſurrectionis fidem cur hi expetebantur.* 40.b
Firmamentum quomodo productum. 115.a
Fortitudinis eſt, in aduerſis animum non deijcere. 78.b
Fratres & ſorores in ſacra ſcriptura, omnes cognati. 242.b
Fundamenta terræ ſunt hominibus ignorata. 218.b

H.

HAEreſiarcharum non ſunt congruentes ſententiæ. 237.c
Hæreſiarchæ ſunt os Draconis. 236.c
Hæretici ſunt nares Draconis. 237.a
Hæreticorum conuenticula, latera ſunt Satanæ. 230.b.
Hebraicæ linguæ, Syriaca eſt finitima. 245.b
Hiſtoricus ſenſus primo eſt in ſacris literis ſpectandus: deinde Tropologicus, nec contemnenda anagogia. 229.c
Homo quid phyſice & theologice. 4.b
Homo mortuus non abit in nihilum, ſed animo viuit, reſurrectionem expectans. 218.a. *virtute carens, credit ipſam a nemine haberi.* 121.c
Homo cur ærumnis maxime præ cæteris rebus ſubditur. 68.c. *has ille quandiu eſt in hac vita, patitur.* 7[illegible].b. *qua in re maxime eius excellentia oſtenditur.* 82.c
Homo admirabile animal. 220.b
Hominis in calamitate poſiti, qualis debeat eſſe in Deum oratio. 228.b
Homo per ſe ipſum Dæmonem debellare non poteſt, niſi diuina ope adiutus. 253.a
Humanæ naturæ imbecillitas quibus ſimilibus oſtenditur. 115.a
Humanis in rebus nihil graue eſt præter peccatum. 37.c. *in his nullomodo gloriandum.* 57.a b

I.

IEſus Chriſtus aduenit, vt, quæ ſanari non poterant, ſanaret. 208.a
Ignis qui non ſuccenditur, eſt Inferorum ignis. 148.a
Impij ſua fælicitate ſiunt deteriores. 150.c. *quantis pœnis demum à Deo afficientur.* 152.a. *finis eorum mors æterna.* 153.a b
Impij iuſtis accumulare diuitias probantur. 172.c
Impius ad extremum fæliciter non peruenit. 87.b. *is mala quæ eum manent, vitare non poteſt.* 134.b. *ei in hac vita non ſemper ſed in altera pœna rependitur.* 136.b
Improbi non ſunt homines veri ſed picti. 4.c. *Quomodo piorum virtutes calumnientur.* 16.c. *vitijs virtutum nomina imponūt.* 17.a
Improbitate abſtinere, quando laudandum. 33.a
Improborum actio telam aranearum imitatur. 86.b
Inferni tenebræ ſempiternæ cur dicantur. 101.b
Infidelis cur ne obolum quidem habeat. 122.c. *nullum is honorem Deo tribuit.* 124.b
Inimicorum ſuorum pernicie minime lætandum. 194.b
Iniuria afficientes, iniuria affectorum clamorē ad Deum perferunt. 206.a
Iniuriam facere, & beneficio non afficere, par eſt. 191.c
Innocens quis. 5.a. *Cur in malorum perpeſsione verſetur.* 85.b. *Quomodo nullus innocens in Dei iudicium veniat.* 95.c
Inſidiatores qui ſint. 139.b
Inuehi in afflictos, nefas. 137.b
Iob genealogia. 1. *Fuit ante Legem.* ibid. b. *Eius libri auctor Salomō.* ibid. c. *Excuſantur eius aſperè in Deum dicta.* 2.a.b. *Eius libri vtilitas.* ibid. *Eius nomen quid ſignificet.* 4.b. *Quomodo iuſtus fuerit.* 6.a. *Eum Deus tentari cur permiſerit.* 15.b. *Omnia calamitatum genera is perpeſſus eſt.* 26.c. *Fuit aliorum doctor, & in calamitatibus conſolator.* 62.b
Iobi voluntas religioſa, quamuis eius ſermones obſcuriores. 84.a
Iobum auctor Catenæ inuocat. 151.c
Iobus tum ad Legis, tum ad Euangelij normam vitæ rationem expreſsit. 24[illegible].b. *ei filij cur non duplicati ſint reſtituti.* ibid. c
Iobus omnes Legis benedictiones retulit, vt qui Legem etiamſi nondum latam, ſeruauerit. 244.c. *Idem ipſos ſeptem annos plagæ acerbitatem*

bitatem tulit. 245.a

Iobus quo tempore vixerit. 246.a. *Eius hiſtoriæ lectionis vtilitas.* 247.a

Iobus immemor iniuriarum. 242.c

Iobus non vidit Deum, ſed audiuit. 240.b *Is in collocutione cum Deo habita, clarius de Verbi incarnatione intellexit.* ibid.

Iobus omni calamitoſorum generi propoſitus ad conſolationem. 216.a

Iobus cur permiſſus à Deo Diaboli poteſtati. 216.a

Iobus diuino iudicio abſolutus. 240.c

Iobi eximia, & omnigena virtus. 215.b

Iracundia iracundo affert interitum. 67.c

Ira Dei quid ſit. 100.b

Iridis procreatio mirabilis. 212.b

Iudas intemperanter eſt pœnitentia vſus. 135.b

Iunior ætate, caniciem habere poteſt prudentia. 198.a

Iuſtificatur nullus niſi quem gratis Deus iuſtum fecerit. 88.c

Iuſtis detrahere, capitale crimen eſt. 241.c

Iuſti ſtellis cur comparentur. 247.c

Iuſtus etiam pro alijs apud Deum poteſt eſſe deprecator. 241.a

Iuſtos accuſare, eſt nefas. 241.a

Iuſtus cur cypreſſo comparetur. 230.a

Iuſtitia eſt, quæ omnia opera hominis commendat. 5.a b. *eſt duplex, priuata & communis.* b c. *Sine hac falsitas non poteſt conſiſtere.* 85.c

Iuſtorum actiones Deus non aſpernatur. 64.c

Iuſtus nemo eſt, ſi ad perfectam Dei normam eius vita exigatur. 88.c

Iuſtus, ſi à ratione aberrarit, in viam facile redit. 151.c

Iuſtus omnibus virtutibus eſt cumulatus. 5.b.c. *Quis ille ſit.* 6.b.7.a. *Non omnem humanitatis ſenſum exuit.* 73.b. *Superbus quis ſit.* b.c

L.

LAboris nomine peccatum in Scriptura intelligitur. 61.c

Læditur nemo niſi a ſeipſo. 25.a b

Lætitia impiorum breuis. 144.b

Lapſus cauſſa non eſt tentatio, ſed torpor & ignauia. 24.b

Laudare ſeſe quando decet. 113.b

Leo ferarum omnium teterrimus. 74.b

Leo præcipuum animalium & imperioſum. 100.a

Liberum arbitrium habemus, quo vincimus aut vincimur. 12.c

Liberum arbitrium operum noſtrorum origo. 166.c

Liberum arbitrium ad bonum, vel ad malum. 203.b

Lignum inſanabile quodnam dicatur. 165.b

Lingua nihil improbius. 70.c

Lucifer eſt princeps ſiderum. 219.c

M.

MAgiſter is ſpiritualis eſt, qui ſuis alumnis Diaboli omnes inſidias retegere poſſit. 234.c

Male parta male dilabuntur. 68.b

Mali nihil patientes facile alios conſolantur. 126.b

in Malis qui verſantur, nolūt ſua mala celari. 129.c. *A malis non abſtinendum modo, ſed recte agendum.* 154.b

Manibus ſuis qui ingrediuntur. 194.a

Manus Dei duplex, vltionis vna, præſidij altera. 17.c

Manus lauare, innocentiæ argumentum. 94.c

Mare non ſtatim omne, ſed paulatim productum. 219.a. *Ab eo nubes, nebula, & vapores oriuntur.* ibid. *Id non ſolum terra verum etiam aëre contineri.* ibid. b. *Id quomodo contineatur, ne terras obruat.* ibid. *Cur id ita impacatum à Deo ſit conditum.* ibid.

Maria, ſoror Moiſis cur lepra ſit infecta. 241.a

Medicus iniuſtus quiſnam ſit. 110.b

Mendacium, etiamſi pro Deo dicatur, reprehendendum. 111.b

Miſerum ex beato repente fieri, miſerrimum. 47.b

Monachi quomodo iuxta theoriam onagri. 224.b

Monoceros animal quod. 224.c *eius ſpiritualis ſenſus in vtramque partem in ſacris literis vſurpatur.* ibid.

Montes qui ſunt, quos Deus transferre dicitur. 89.c

μονόζωνοι qui ſint. 184.a

Mors delet vniuerſis, exceptis iniquis facinoribus. 145.b

Mors ſomnus quare dicatur. 37.a. *portus eſt & ceſſatio præſentium malorum.* b. *eius bonum eſt, quod per eam à peccato impij arceantur.* 58.a. *eſt requies, & cur ad eam non feſtinant multi.* 59.c. *cur ſit requies.* 60.a

Mortem tanquam beneficium Iob ſibi dari poſtulat. 74.c. *eſt miſeriarum finis.* 78.b

Mortem ſibi conſciſcere, eſt vetitum. 187.a

Mortem ſibi inferens, Deo iniuriam facit. 830.b

Mortuorum cura non omittenda, & pro ijs oblatio ſacta prodeſt. 30.b
*Muliere dæmon ad viros circumueniendos vſus eſt.*39.a.b.*eius fraudibus multi alias cõſtantes oppreſſi ſunt.* 42.a
Multiplices homines qui ſint. 69.c
Mundani ſtultam iuſtorum arbitrantur conditionem. 106.b
Mundum dicitur, & quod munditiam affert, & quod eam habet. 104.b
*Myrmecoleo animal quale.*64.c.*ſignificat Diabolum.* 64.a

N.

Necelaſſa auis natura. 225.a
Nominum notitia ad rerum ſubiectarum naturam dirigenda. 222.a
Noſce teipſum, a noſtris longè ante vſurpatum quam à profanis. 71.c
Nox obſequitur improbitati. 41.b
Nox ad flagitia peragenda opportuna. 164.c
Nubes ſymbolum cæli. 217.b
Nubes ſunt ſanctorum vita. 207.c
Nudi contra dæmonem certamen ſuſcipere debemus. 25.c. 26.a. *nudi quare naſcimur.* 29.a
Nullus caret peccato, 66.a

O.

Beliſco quæ notantur in biblijs. 9.b
Oculus eſt dux viæ ad intelligendum, pes dux viæ morum. 181.c
Orbis terrarum angelis & hominibus refertus. 15.a
*Originale peccatum adſeritur.*116.a.& 236.b
Originale peccatum fons omnium malorum. 100.c
Organorum vſus in templis licitus. 189.b
Orionis ſidus. 222.b
Os aperire qui dicitur. 52.

P.

*Patientia virtutibus omnibus præſtat.*47.c
Paupertas diuitijs præſtat, & morbus ſanitati. 37.a
Parabola in Scriptura nõ ſolum ſimilitudinem, ſed & ſapientem ſermonem deſignat. 171.a
*Pauperes diuitibus nulla accepta mercede operam nauare, ſumma iniuſtitia.*163.a.*animo pauperes fuerunt priſci patres, qui diuitijs abundabant.*192.b. *Infantibus non parcere, crudelitatis maxima eſt.* 163.c
Pauperes ſtipem petentes aſpernari malũ. 156.c
*Peccãs nullus abſque pœna relinquitur.*107.a. *quomodo ſpem veniæ habere poſſit.* 117.c. *ſemper timet.* 122.c
*Peccatum in Deum & hominem admittitur, impietas in Deum concipitur.*98.a. *Peccata quædam ex animi noſtri electione exiſtunt, quædam à parentibus trahuntur.* 100.a
Peccatum cauſa omnium ſuppliciorum. 119.b
Peccatum Originale Iobus quomodo deplorat. 53.a. *id ad nos vſque permanauit.*c. *peccatum cognoſci non poteſt.*54. c. *ad Deum referri nulla ratione poteſt.* 83.b
Peccatores Deus tribus modis ad pœnitẽtiam excitat. 203.a.b
Peccatum intelligentes animi oculos obcæcat. 237.a
Peccata interdum condonantur ob honorem iuſtis hominibus tributum. 241.a
Peccata omnia vitare impoſſibile. 166.c
Peregrinatio ad Iobi ſterquilinium viſendum ſuſcipitur. 36.b
*Perſeuerantia in peccato ob qua accidat.*156.b
*Perſonam accipere, quodnam crimen eſt.*156.c
Perturbationes principio leues, poſtea graues. 64.a.*earum eſca, res ſub ſenſum cadentes.* b
Philoſophia vera ſtatum & aduerſum & proſperum rite moderatur. 22.a. *non tollit naturales affectus.* 23.c
Philoſophandi ratio quæ vana. 178.b
Philoſophi veri exemplum Iobus, quod non tam in aduerſis, quam in proſperis ſapienter ſe geſſerit. 181.b c
Phœnicia prius Chananæa vocata. 213.a
Phœnices maxime deditι mercaturæ. ibid.
Phorologus quis ſit & exactor. 58.b
Pietate excepta nihil noſtrum in hac vita dici poteſt. 28.b
Pij ac religioſi homines a facinoroſis ridentur. 193.c
Pius quis apud Deum gratuitò. 16.c
Plaga diuinitus illata, cum deteriores melioribus dominantur. 145.b
Plagas ſuas ſancti cur Deo acceptas referant. 82.c. *cur de ijs aliquando apud Deum conquerantur.* 97.b
*Pœnis homines à Deo purgantur.*159.b. *eas non tantum ob peccata ſed alias etiam ob cauſſas Deo exercere licet.* 162.a
Pœnitentia fructus. 202.b.c
πόνος græcè quid ſignificet. 7.b
Poteſtates quæ à Deo ad Satanam defecerunt, obſtinata admodum ſunt. 237.c
*Præmia poſt hanc vitam ijs reſeruata, quorum probata eſt virtus.*227.c. *eis ſæpe etiam in* hac

hac vita præmij datur arrhabo. ibid.
Præſens nullum tempus nobis. 160.c
Præcepta quænam ſint. 161.b
Proſperitatis tempore aduerſa metuenda. 60.b
Prouidentiæ diuinæ ratio nequit comprehendi. 69.a. 103.a 152.b. eius poteſtas maxima. b. eius ſignum, caſtigari diuinitus. 70. eam nihil fugit. 71.c. eam nihil neque paruum neque magnum ſubterfugit. 86.b. ea in ſingulis hominibus miſericordia dicitur. 98.c. eius opus maximum conſeruatio fœtus in vtero. 99.a. ea certo adſtruitur. 106.a
Prouidentia Dei vel in minimis rebus maxime elucet. 226.b
Prudentia quid ſit. 30.a
Pupillis & viduis maxime ſubueniēdum. 157.a
Purum librum impuris legere nefas. 1.a

Q.

QVod ſeminat quis, hoc & metit. 63.a

R.

REcte facta ſua commemorare, quando laudabile, & quando non. 180.b.c
Reprehenſio in minimis culpis adhibetur. 5.a
Rerum opificia, antequam ipſa ſecernerentur, extabant. 221.c
Rerum harum amiſſio, quomodo nihil mali ſit. 29.b
Reſurrectio carnis probatur. 117.b. ea in ictu oculi futura. 118.a
Reſurrectio corporum clare prædicitur. 142.a
Retributio in hac vita non plena eſt. 63.b. 68.a
Rhadamnus quid ſit. 125.b

S.

SAcrificia per ſe ipſi homines offerebant ante Legem. 241.b
Sacrificia impiorum Deus repudiat. 144.c
Sales qui ſunt ſermonibus noſtris adſpergendi. 73.b
Sancti viri, quo magis à Deo exaltantur, eo ſe magis demittunt. 240.b
Sanctorum precibus à Deo opem petendam. 3.c
Sanctorum voces vtilitatem habent adiunctam. 52.a
Sanctis hominibus magnum honorem Deus impartitur. 241.b
Sapientia Dei eſt ratio opifex, qua mundum cōdidit ac moderatur. 175.b. hanc nobis cognoſcere impoßibile. ibid. per gratiam tamē eam aliquatenus aſſequimur. c. 176.a.b. Eſt item ratio colendi numinis, quam Deus nos docuit. 178.a. vel vera de Deo opinio. ibid. eius laus. b
Satanæ membra proportione improbi dicuntur, ſicut & boni membra Chriſti appellantur. 230.c. Eum quidam primum ante omnia creatum dicunt. ibid. Eum quidam vnum ex primis angelis fuiſſe aſſerunt. ibid. Is ex principatu deiectus, quod manus contra Deum ſuſtulerit. ibid. Is non imperat hominibus inuitis, ſed voluntario ſibi obedientibus. 231.a. Eius perfectum opera, vt Chriſtus cruci ſuffigeretur. ibid. Is in effœminatis, & nequam hominibus domicilium habet. ibid.b
Satanæ diuina ſcriptura corpus affingit. 229.c. Eius primus conatus, vt libidini homines dedat. ibid.
Satanas nunquam ferri poteſt in bonum. 13..a is mentem obſtinatam atque inexorabilem vſque ad finem ſeruat. ibid.
Satisfactionis pro peccatis ratio. 208.a
Scientia & ſapientia Dei quid. 108.b
Scientia humanæ imbecillitas. 103.b
Scripturæ mos eſt futura præteritis verbis enunciare. 164.b. dare vocem rebus mutis. 176.b
Scriptura ſacra interdum meminit de Græcorum fabulis. 244.b
Scripturæ veritas adſtruitur. 51.a
Senem à iunioribus admoneri graue. 184.b
Septenarius numerus perfectus. 241.a
Septuaginta interpretum expoſitio commendatur. 1.c. Bini à binis ſeparati interpretationem ſuam mira conſenſione ediderunt. 2.a
Sepultura carere, graue animaduerſionis genus. 123.b
Sermo per interrogationem prolatus maxime ad coarguendum valet. 217.c
Sermo durus animum malo exulcerat. 137.a. rectus niſi recte & prudenter promatur reprehenſibilis. 143.b
Sermo ſale conditus quis ſit. 73.b. qui ſine opere profertur nō conſtās nec fide dignus eſt. 78.b
Seruus & Dominus nuda ſunt nomina, re carentia. 190.c
Simplex & ſtolidum, & vitij expertem ſignificat. 87.b
Sinus pro re, quæ nec diuelli nec diſiungi poteſt, accipitur. 142
Sirenes aues quæ ſint. 188.a
Soboles copioſa haud magni fieri debet. 119.a
Sophir Africa eſt, vnde aurum habetur. 159.a

vel

vel regio apud Indos. 176.c
Spes eſt rerum bonarum expectatio. 86.a
Spiritusſancti gratia hominis animum conti-
nuo imbuit ſapientia. 198.b
Spiritusſanctus eſt Deus,& ſicut filius opifex.
200.c.ſecundum naturam proprius eſt vni-
genitis, ideſt a filio æternaliter procedit.ibid.
Stellæ paucæ ſunt appellatæ nominibus. 900.c
Stella ab aſtro differentia. 222.b
Sternutamentum eſt bonæ habitudinis ſignum.
236.b. Id purgandi cerebri vim habet.ibid.
Striplinus quid ſit. 146.c
Studium improbum ſecernit à Deo. 35.a
Suadens improba haud aperte loquitur. 142.b
Supplicium quod vni debetur, ab altero ſuſcipi
non ſolet. 84.c
Syri etiam Palaſtini dicuntur. 245.c

T.

TAcere inſipientes maxime decet. 110.c
Tentationum duo genera,ſcilicet, egeſta-
tis & diuitiarum. 242.a
Terræmotus tempore mortis Chriſti maxime
generalis. 90.b
Terra nullo fulcimento ſubnixa ſtat. 168.c. ex
ea quot & quam varia gignuntur. 173.c
174.ab. terræ vis ac robur eſt fructuum
vbertas. 196.a
Terræ ſubſiſtentia,& libratio quomodo iuxta
philoſophos. 218.b
Textrix ars non vulgaris. 223.a
Timor Domini,caſtus cur dicitur. 104.b
Timor diuinus initium virtutum. 166.b. timor
eius,opus eſt noſtrum,timor ab eo,gratia &
donum. ibid.
Tolerantia Iobi vnde manabat. 75.b
Tolerantia iniuriarum maxime eſt admirabi-
lis. 204.a
Tonitru quomodo fiat,excutitur. 170.bc
Tranquillitas animi rerum omnium pretioſiſ-
ſimum eſt peculium. 204.a
Trinitatis fides omnium bonorum opifex. 8.a
Trinitatis mentionem Iobus facit. 161.b

V.

VEntris ſacietas,libidinis eſt radix. 230.a
Verax eſt, qui nec ſimulat nec falſo præ-
texit virtutem. 87.c
Verbum appellatur etiam dum in mente eſt,
antequam proferatur. 217.c
Verbis quis ad peccandum potius inducitur,
quam rebus. 49.b. in verbis non labi, non
paruum eſt. 78.c
Veritas grauis accidit multis. 77.c
Victimæ magnitudo, peccati magnitudinem
demonſtrat. 241.b
Victoriæ quis quando patitur,potitur. 23.c
Viduæ ſunt ingratæ iis, qui ſibi bona contule-
runt. 180.c
Vinci a tentatione quid ſit. 31.a
Virtus in verorum dogmatũ incorrupta diſci-
plina,adhuc in recta viuendi ratione conſi-
ſtit. 24.c
Viſa nocturna vnde proficiſcantur. 65.a. cur
potiſſimum in grauibus tentationibus emer-
gant. 82.a
Vita quomodo ſumatur. 116.b
Vita nullius hominis vſquequaque beata. 43.b
Vita hæc quã miſera.28.c. omnibus eſt ærum-
nis & calamitatibus plena. 78.a.b
Vitium eſt flagitioſus habitus;peccatũ id quod
a prauo habitu proficiſcitur. 155.c
Vitium non ſolum virtuti, ſed ſibi quoque eſt
contrarium. 237.c
Vniuerſitas hæc eſt nobis pro libro. 215.b
Vnuſquiſque proprium peccatum habet vlto-
rem. 166.a
Vota vt Deo reddantur, Deus præſtat. 159.b
Vulturis vis & natura,quomodo ad theoriam
adhibeatur. 226.c
Vxorem non ducere, Chriſti eſt conſilium.
188.c

Z.

ZElus Dei eſt odium in improbos. 67.b

FINIS.

COMMENTARIVS IN IVSTVM IOB.

PROPOSITVM nobis eſt, cõſiliique ratio, Iobi multorum certaminum viri librum euoluere; cuius memoriam qui vſurpare debent, eos nonniſi loto ore illius mentionem facere oportet. * Purum enim impuris labris contingere nefas eſt. Igitur operæpretium eſt, ante ingreſſum veſtibula contemplari, certóque numero, quæ dignam habent diſquiſitionem, complecti, ſummatím que perſequi. Sciendi enim auidus fortaſſe quæres, Quis, & vnde, & quãdo iuſtus hic extiterit, & quis parens libri, & ad quænam liber vtilis. Vt hac ratione vtilitate perſpecta, libenti, alacríque ſtudio legamus.

AVCTOR CATENAE.

Par ſententia tũ apud Greg. Nazianz. in prima oratione Theologica, tũ apud Platonẽ in Phædone.

CHRYSOSTOMI.

Ergo ab Arabia Beatus hic oriundus fuit, ab Abrahamo quintus: cuius per inuiſum Eſau ducitur genealogia. Genuit enim Patriarcha ille Iſaacũ, hic verò Eſau, atque hic Raguel; hic autẽ ipſe Zara, à quo ortus eſt Iob. Quòd verò poſt legem minimè extiterit, id quod viſum eſt nonnullis ob eius viuendi rationem ad legis normam expreſſam, ſed potius antè legem fuerit, naturáque duce, quæ legis ſunt, expleuerit, notitia, quam à docente nemine acceperat, vſus, tùm ex genealogia perſpicuum eſt, tùm ex maximè diuturna, quam hic vixit, vita. Plus enim ducentos vixit annos. Atqui poſt legem, qui tamdiu vixerit, de nullo memoriæ eſt proditum. OLYMPIODORI. At de ſcriptione libri eorum qui Commentarios ediderunt, non vna omnium eſt ſententia, affirmantibus nonnullis, è ſapientibus hebræis hominibus quendam extitiſſe, qui auditione, quæ ad iuſtum hunc pertinent, primum acceperit. Deinde ad ſuæ eruditionis ſpeciem hæc literis mandaſſe; ita nec diuinitus afflatam ſcriptionem hanc eſſe confitentur. Quæcunque autem verba iuſti aſperiora iactantur, ſcriptoris errata hæc eſſe conſtituunt, neque illa eſſe Iobum elocutum, cuius erga Deum pietas, perfectioque teſtata ſit. Alij ab amicis Iob librũ conſcriptum eſſe tradiderunt, ſiue temporis, cum adeſſent, recordatis, ſiue, quod verius eſt, gratia illuſtratis: maximè, quòd id fuerat Iob precatus, cum diceret: Quis det ſcribi verba mea, poni autem illa in libro in æternum? Voluminis auctorem Moyſem quidam alij inſcribunt, è charactere orationis ducta coniectura. Sed nimirum Diuino theologo Gregorio Salomonis ſcriptum hoc iudicatum eſt. Cùm enim hinc teſtimoniũ depromſiſſet in ea oratione, quæ ab eo * εἰς τὸν ἐξισωτὴν ſcripta eſt, Paruus, & magnus illic eſt, & ſeruus vna cum Domino. ſubiunxit; id quod Salomonis eſt, dicam. Valeant igitur, qui ſcripturam hanc tanquam confictam, atque ab humana cogitatione profectam, nec inſpiratam diuinitus criminantur. Ij quoque ablegentur, qui ſeptuaginta illos mirificos homines, quaſi minùs rectè hebraicè ſcirent, perſtringunt, vel quòd vocabulorum homonymia decepti ſint, vel quòd multis locis alia pro alijs interpretando reddiderint, cùm, quæ hebraicè ſcripta erant, in græcum conuerterent. Diuinis Patribus habenda potius eſt fides, qui librum ab Apoſtolis ex ſeptuaginta editione acceperunt, quam cæteris interpretationibus prætulerunt, vt quæ à ſpiritu ſancto manaſſet. Namque reliqui interpretes poſt Chriſti aduentum extiterunt, qui

** Extat oratio hæc Gregorij Nazianzeni ad Iulianum familiarẽ ſuum, quæ idcirco exæquator appellatur, quia tributũ exæquãdo præfectus erat. Nicetas vero Gregorij interpres in ſcholijs, quibus orationẽ illam illuſtrauit, eandem ſententiam Gregorio aſſingit, quã hic Olympiodorus. Opinionem Gregorij de auctore huius libri confirmant Vaticana biblia vetuſtiſſima maiuſculis litteris conſcripta, quæ librum hunc Cantico canticorũ ſubiungunt, quod etiã in ſua ſynopſi facit Athanaſius.*

quod Chriſtiani minimè fuerunt, ſuo quiſque aptam ſcopo, ac pro ſua libidine interpretationem fecerunt. Septuaginta verò ante Chriſti aduentum, & ſeorſim veterem omnem ſcripturã interpretati ſunt, à Ptolemæo * bini à binis ſeiuncti. Fuitque eorum tanta conſenſio, quaſi vno eſſent ore cuncti locuti, interim nec ad gratiam, nec ad odium cuiuſquam hebraica transferentes. Itaque interpretationem illam, tanquam ab omni ſuſpicione vacuam, atque adeo à multis, ſenioribúſque nationis Iſraeliticæ effectam illi Principes ſacrorum Eccleſiæ tradiderunt. Vt ſuperuacaneæ iam ſint fabulantium Hebræorum prauæ interpretationes. Quòd ſi raró dictione aliqua, quæ apud alios interpretes reperitur, vtimur, id perſpicuitatis cauſa dûtaxat facimus, nequaquam teſtificantes eos his noſtris melius fuiſſe interpretatos. Apage. Iudaicę, & Samaritanę audaciæ iſthæc eſt contentio. POLYCHRONII, & CHRYSOSTOMI. Verùm, quæ à Iob dicta videntur eſſe aſperius, vbi cum Deo diſceptat, quaſi immerito diuexatus, hanc habent ſolatij plenam * explicationem. Nam ſiquis iuſti veſtigia perſecutus, & perturbante metu ſuperato, ad perfectam caritaté peruenerit, doloréſque cum cruciatu fuerit expertus, videre poterit, qua fiducia cum Deo ad hunc modum loquatur, iuſto illius fretus iudicio, à quo ſolo poſtulat iudicari. Quare & ipſum Deus complexus eſt, cum intelligeret, qua mente verba expromeret. Ex Ezechielis enim ore in iuſtorum ordinem virum redigens effatus eſt. Si ſteterit Noë, & Iob, & Daniel, filios ſuos, & filias non eruent. Cum his & illa Apoſtoli conſentiunt; Patientiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Ex quibus omnibus colligitur, hunc ſexcentorum certaminum virum cum perfecta virtute, tum Dei teſtimonio dignum extitiſſe. * Perſuaſum etiam mihi eſt, illius item amicos iuſtos fuiſſe. Nam à viro iuſto alienum erat, non iuſtos adeptum eſſe amicos. Inſultabant autem illi conuitióque exprobrabant, non ideo quòd inuiderent ei, ſed ob id fortaſſe, quoniam Dei permiſſu Diabolus ſuperſeminabat in eis. Cum enim arcanam plagæ rationem omnes ignorarent, Dei patrocinio ſuſcepto, acerbiores huic iuſto, quàm ſuæ calamitates, fuerunt. CHRYSOSTOMI. Vtilem verò eſſe librum cuiuis in omni vitæ genere, & conditione, viris, mulieribus, ſenioribus, mediis, diuitibus, pauperibus, ſecundis, aduerſiſve rebus vtentibus, facile eſt oſtendere. Hic enim vir magnus, atque admirabilis, qui vbiuis gentium clarus eſt; qui Pietatis athleta fuit, & corona donatus; qui cuncta certamina exantlauit; qui innumera aduerſus Diabolum trophæa conſtituit; hic inquam opulentus fuit, & inops; glorioſus, & contemptus; liberis abundans, & orbatus; in Regiis aulis, & in ſterquilinio; in ſplendida veſte, & poſt hanc in vermium fonte; antea ſexcentis cultus obſequiis, poſtea infinitas pertulit contumelias, inſultantium ſeruorum, exprobrantium amicorum, inſidiantis vxoris. Omnia illi quaſi è fonte fluebant, copia pecuniarum, principatus magnitudo, gloriæ amplitudo, pacis ſecuritas, honos & famulatus, & corporis valetudo, & felicitas liberorum. Nihil denique illi triſte erat: aderant ei diuitiæ à metu exploratæ, felicitas caſum ignorans; idque merito: Deus enim eum vndique obuallabat, ſed poſtea cuncta illa abierunt, & mille tempeſtates in illius domum impetum fecerunt, promiſcuæ vniuerſæ, neque vllam intercapedinem facientes. Nam quæ ei erant, confeſtim abrepta ſunt omnia; filij violento, atque immaturo interitu oppreſſi ſunt, in menſa atque conuiuio iugulati, non enſe, & gladio, ſed ab improbo ſpiritu ædes conquaſſante. Poſthæc vxor armabatur, iuſtoque machinas admouebat. Serui etiam & amici, illi quidem os conſputabant; hi verò imminebant, atque inſultabant; & omni domo extrudebatur, & pro hoſpitio illi ſterquilinium erat, & vermium fontes ex omni parte ſcatebant; & ſanguine, ac ſanie defluebat Adamas; & teſtula ſaniem radebat, ſibi ipſe factus carnifex. Dolorem dolor excipiebat, eumque intolerabilem, nox die erat acerbior; & dies nocte ad perferendum difficilior; & omnia præcipitia erant, ac ſcopuli; qui ſolaretur, nemo; qui inſultarent, mille, ſed in tanta nihilominus procella, & fluctibus, qui oratione explicari nequeunt, nihil immutatus ſtrenuè conſtitit; cuius rei ea cauſſa

Septuaginta interpretibus nõ ſingulis ſingulas cellulas attributas eſſe, verũ binis ſingulas, tũ Epiphanius in lib. de menſ. & ponder. confirmat, tum Iuſtinianus imperator in ſua quadam conſtitutione, qua Romana græce vidimus.

Olympiodori, & Polychronij eiuſdē interpretationem in nonnullis capitum explanatione.

Hoc item magno Gregor. perſuaſum fuit in Præfatione in Iob.

cauſſa extitit, quòd rerum naturam præclarè æſtimabat, earúmque conuerſionem cum non ignoraret, proſpiciebat in poſterum. nam præclarè cum ageret, calamitatem minimè deſperabat. Nec ſolum laborum tolerantiæ, & patientiæ, verum etiam ceteræ virtutis hic multarum perpeſſionum homo, iis, qui mentem adhibent, propoſitum eſt exemplum. Fortitudinis atque conſtantiæ, vt in tentationibus iniurias ne intentemus, ſed placidi, ac moderati ſimus; in opulentia, ac poteſtate, vt cũ aliis communicemus. Temperantiæ verò in voluptatibus: iuſtitiæ in iudiciis, atque commerciis; in cunctis rebus concordiæ, & quod caput eſt, caritatis. reliquarum virtutum omnium numeros omnes abſolue. Verùm hanc informatam imaginem ſume, & in conſcientia tua defige. In animi contractione ad hunc confugito. In diuitiis hinc medicamentum pete, ne aut obruaris inopia, aut diuitiis efferaris. Si filios amiſeris, hinc ſolatium habes. Hic enim ærumnarum, & putgantis medicinæ vim ingentem reperies. Si in mo bos incideris, ad fontes vermium refer cogitationem, atque ita cũcta leuiter feres. Si amicus fuerit inſidiatus, rurſus hunc ſanctum in medium produc; ſic enim morbum viceris. Si plebeij te malè acceperint, cogita, quæ à ſeruis perpeſſus ſit, & magnam tibi aſciueris medicinam. Si improba quis ſuſpicione te perſtrinxerit, quæ in eum dicebant, quòd nondum pœnam ſuis ſceleribus dignam lueret, quibúſque eum probris inceſſebant, cogita. Nam hac ratione morbum hunc ſuperaris. Nec enim eſt vlla apud mortales calamitas, quam non hic quouis ſolidior Adamante ſuſtinuerit, famem, & egeſtatem, & morbum, & orbitatem filiorum, & tantam ac tam repentinam iacturam pecuniarum; à coniuge inſidias paſſus; ab amicis contumelioſè vexatus, à ſeruis oppugnatus, in omnibus rebus quolibet ſaxo maiorem ſoliditatem oſtendit, atque id ante legem, & gratiam. Nobis autem haud erit expedita defenſio, ſi poſt legem, & gratiam, tanto ornati munere, pauciora, quam hic, qui humani generis initia, ac primordia attigit, tantámque præ ſe tulit Philoſophiam, minora perferamus.

Quòd igitur magnam hic liber præbeat vtilitatem, ſatis planum factum eſſe arbitror. Nunc ad ipſam verborum interpretationem veniendum eſt. Quæcunque verò Hiſtoriæ congruunt, atque allegoriæ, quæ hiſtoriam minimè lædant, omnia perſequemur. Sic enim nos Patres docuerunt, neque ad hiſtoriam cuncta eſſe torquenda; neque in Iudaica ſolùm littera commorandum, ſed quædam hiſtoriæ, nonnulla theoriæ concedenda eſſe, ac ſi id, quod dicitur, rẽ vtramque ferat, hiſtoriam, & allegoriam, vtraque vtendum eſſe. Sin autem hiſtoriam ſolam, in littera tantummodò hærendum: Sin verò vnam ſpectet intelligentiam, ad allegoriam orationem traducendam eſſe. Verùm enim à Beata Iobi anima contendendum eſt precibus; vt id à Deo nobis impetret, vt viri huius magnanimitate dignum aliquid excogitare, ac dicere poſſimus. Vt autem facilius percipiamur, rectéque poſſimus ea, quæ dicuntur, perſequi * protheoriis in capita ſingula vtemur. OLYMPIODORI. Ergo in hoc primo capite iuſti nomen, ac regionem ſcriptura indicat, atque animi illius pulchritudinem deſcribit, ipſumque auditorẽ præmunit, vt vel ex ipſa viri exiſtimatione, nulla re perturbatus, ſed de eius innocentia nihil dubitans, quæ ab eodem diſſeruntur, audias. Adhæc, quemadmodum multa, & præclara ſobole ornatus, cunctiſque rebus, quæ ad humanam pertinent felicitatem, circumfluxerit, commemorat. Docet etiam filiorum eius concordiam, fraternámque beneuolentiam; Patris item curam, atque aduerſus Deum religionem, & quanta ſollicitudine ea, quæ ſibi erãt cariſſima, educarit, magna eius rei ratione habita, vt quæ ab illis cogitatione, ſed nõ voluntariè peccabantur, ſacrificiis, Deóq; precibus adhibitis, expiaret.

AVCT.

* *Quod apud Latinos valet ſententia, & argumentum, & apud Græcos* ὑπόθεσις *ſeu* περιοχή. *apud hunc Catena autorem eſt Protheoria.*

CAPVT I.

Homo *quidam erat in regione Auſitide, cui nomen Iob.* CHRYSOSTOMI. Quid ſibi vult procemium, & quid cauſæ fuit cur ſic ſcriptor exorditetur? Vitam illuſtrem explicaturus erat, noſtra viuendi ratione longe ſuperiorem:

Nequis igitur certaminum ac patientiæ ſpectata magnitudine incredibili; peregrina quædam, & non humana eum natura præditum arbitraretur, naturam à primo ponit in conſpectu; vt hominis inſtitutum mirere; qui licet natura homo eſſet vnus è multis, virtute tamen multis, antecelluit. Communem naturam ſcriptor indicauit, vt quod proprium electionis fuit, oſtenderet. Quoniam qui communis naturæ particeps fuit, is quæ natura, atque homine maiora ſunt, geſſit. A regione quoque illius ducitur laus; vt id quoque tibi admirationem faciat, quòd ex ſpinis huiuſmodi roſa extiterit. OLYMPIODORI. Auſitis enim prophani, & flagitioſi Eſau terra erat, à quo etiam nomen inuenit, nimirum ab Aus vno de filiis Eſau. Itaque vult dicere, quem virum ad pietatem tulerit impuri, atque iniqui prouincia Eſau, ad cuius poſteritatem iuſtus pertinebat. Auſitidem regionem quidam Seon eſſe dixerũt, Aus hebraicè appellatam. Alij Idumæam. Euſebius verò profert Ariſtæum in libro de Iudæis teſtantem aliam quandam hanc eſſe in Idumææ, & Arabiæ finibus poſitam. Pater autem is, cuius eſt aurea eloquentia, ipſam Arabiam eſſe affirmat, vbi & huius generoſi hominis ſepulchrum extat, atque ſterquilinij palæſtra, vbi ſpecioſas coronas adeptus eſt, anniuerſariiſque honoribus, vt ſermone percelebratum eſt, illum indigenæ proſequuntur. Igitur, quem locum habitauerit, & vbi decertarit, ex iis, quæ adhuc inſpeximus, planum eſt. CHRYSOSTOMI. In primis laudationem intuere, quòd tale germen produxerit Auſitis; Eiuſmodi enim quendam virum frugi in Arabia reperiri, vbi omnes corrupti erant; vbi nullum non extabat exemplum improbitatis, eſt admiratione perquam dignum. DIDYMI. At ſublimiorem Auſitis habet interpretationem. Nam Auſitis conſilium valet, in quo iuſtus domicilium conſtitutum habebat. Is enim qui facilis eſt ad excandeſcendum, temerè agit. Quare, vt canibus ſic illi cæca naſcuntur tùm dicta, tùm facta. Hic autem iuſtus nihil non ex conſilio adminiſtrabat, in quo ſapientis præcepto obtemperabat. Cum conſilio omnia fac. Iobi verò nomen, patientiæ nomen eſt, atque intelligitur; vt id iam fuerit, quod antea vocatum erat, aut verò id vocatũ ſit, quod quidem fuit.

Et erat ille homo verus, irreprehenſibilis, iuſtus, pius, abſtinens ab omni re mala.

CHRYSOSTOMI. Externi Philoſophi cum hominis explicant diffinitionem, aiunt, Homo animal eſt rationale mortale. Diuina autẽ ſcriptura eum diffinit eſſe hominẽ, qui id, quod Dei ſimilitudinẽ imitatur, cuſtodiuit, & qui ex virtute cognoſcitur.* Qui verò diuinos typos, ac notas cõfundit, ac corrumpit, hũc ne hominis quidem nomine dignatur. Etenim ſiquis naturę charactere inſignitus, ob flagitioſam electionem eundem typum iniuria afficit, à Propheta audit; Homo cum in honore natus eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quare hoc item loco ſuo vtens inſtituto diuina ſcriptura, docenſque nulla re alia ita diſtingui hominẽ, vt irreprehẽſibili, iuſto, pio, his ipſis Iobũ illuſtrans pronunciat, ac dicit. Erat homo verus. Improbi enim ſunt falſi homines, non ſecus, quàm picti: Idipſum confirmat Eccleſiaſtes. Cuncta perfice mandata: atque ad Dei timorem, tanquam ad caput eum redigit omnia; Abſolutio, inquit ſermonis, Audi omne, Deum time, & mandata eius cuſtodi, quia id eſt omnis homo. Quidam etiam alius, qui Hieroſolymis vaticinabatur, vbi, qui audiret, vidit neminem. Veni, inquit, & locutus ſum, & non erat homo. Nos quoque à quotidiani ſermonis nihil recedentes conſuetudine, cum ad negotium aliquod conficiendum, aut ſeruum, aut filium mittimus, dicere ſoliti ſumus. Vt homo rem adminiſtrato; Vt mente, & ratione præditus, cogita atq; age: muneris functione hominem te eſſe oſtende. Nec enim à figura, ſed ab actione, quod eſt vnumquodque, intelligitur. cæterorum qui communione nominis duntaxat, dicitur id, quod dicitur. Solus ille verus eſt homo, qui conſeruata imagine, à Deo conceſſam pulchritudinem minimè obſcurauit. Talis Iob fuit, verus, non fictus; qui rebus ipſis hominis virtutem declarauit, non habitu eſt ementitus, nec tanquam hiſtrio hanc ipſam ſimulauit. Quod verò antea ab Abrahamo Deus flagitauit, cùm diceret, Tu verò place in

*Ex Catena Vincentij * melli. Origenis. Improbi enim nõ ſecus quam picti falſi ſunt homines. De hominis natura & definitione vide Euſebiũ in 7. lib. de Præpar. cap. 3. idẽ, quod hoc loco Chryſoſt. ex Hebræorum decretis dicitur, & Philonẽ in ... de Abraham. Hominis definitionem perinde vt hoc Chryſoſtomus facit, explicantem.*

in conſpectu meo, & eſto irreprehenſibilis; id num de Iob ſcriptura teſtatur? Nam eum dixiſſet eum eſſe verum, addidit, ſine querela, & reprehenſione. Vocabulum mihi expende, cur non dixit, expers criminis, ſed à reprehenſione vacuus? Nimirum quia crimen in maximis ponitur peccatis: Reprehenſio verò in paruis, & minimis. Non ſolùm igitur, inquit, à grauiſſimis abſtinuit culpis, verum nec leuiſſimis ſe teneri paſſus eſt. Maius eſt, reprehenſione vacare, quàm crimine. Nam reprehenſio facti improbationem habet, non ſupplicium. Aquila pro irreprehenſibilis, ſimplex; Symmachus, innocẽs reddidit, cum ille animum iuſti ab omni improbitate, ſimulandique artificio alienũ, hic vero ad ſummam etiã virtutem inſtitutum indicaret. Innocẽs enim eſt, qui nullo bono caret; qui vitam ab omni improbitate remotam degit. Poſt irreprehenſibilem, addit &, *iuſtum*, Namque rerum omnium, quæ honeſtæ, bonæque ſunt, complexio, & cumulus eſt iuſtitia. Etenim ſi aliquid ſuapte vi, ac natura laudandum ab reliquis virtutibus ſeiũctum in vno aliquo reperiatur, imperfectum, atque inutile id futurum ſit, quinetiam ſæpenumero contrarium, vituperationeq́ue dignum deprehendatur. Verbi cauſa, Intelligentia quis, & ſollertia pollet? niſi iuſta quoque meditetur conſilia, præceps ad mala, perditiſque moribus, nequaquam prudens hic ſit. In hos enim dictum eſt. Sapientes ſunt, vt faciant mala. Facere autem bene non nouerunt. Rurſus, ſtrenuo quis eſt animo ad contentiones, & pericula? niſi etiam quæ iuſta ſunt, adminiſtrare velit, crudelis iam erit, ac vim adferet. Quemadmodum illi loquuntur, ſit noſtrum robur lex iniuſtitiæ. Quod enim imbecillum eſt, inutile coarguitur. Corporis quis cohibet voluptates? Nimirum temperans non ſit, ſi auarus fuerit, ſi pecuniæ appetens; ſi nepos; ſi non liberis ſi ob cupiditatẽ non parcẽs pecuniæ. Denique pars quælibet iuſtitiæ ab reliquo quaſi corpore auulſa nihil eſt. Ac nimirum bonorum omnium conſenſus, ac cœtus meritò ſit, & nuncupetur iuſtitia. Quòd ſi earum rerum, quæ admirationem habent, quæpiam abfuerit, ob id ipſum claudicet, ac mutilata ſit, falſóq́ue iuſtitiæ nomen præſeferat. Principio enim qui iuſtus eſt, eundem ſapientem eſſe neceſſe eſt. qua enim ratione ſuis perfungatur muneribus, & quomodo oporter, in cunctis rebus ſe gerat, ſi cuiuſque rei diſpoſitio, & vis non ei fuerit explorata? Deinde temperantem; intemperantia enim iniuſtitia eſt. Deo earum; Qui enim pij ſunt, inquit, iuſta cogitauerunt. Sedatum, humanum, beneficum, & vt ſemel dicam, rerum omnium agendarum, quæ cum recta ratione congruunt, conſpiratio iuſtum abſoluit. Id quod præclarè nos Ezechiel docuit; per cuius perſonam inquit Deus. Homo autem, qui fuerit iuſtus, qui facit iuſtitiam. Deinde vniuerſam perfectámque virtutem è ſingulis complexus iuſtum deſcribit, cum dicit; In montibus non comederit; In montibus enim Idolis cultum adhibebant. Deinde temperantiam eidem ineſſe ait; Et vxorem proximi non contaminauerit, & ad mulierem ſanguine fluentem non acceſſerit. Deinde manſuetudinem, & facilitatem illi adſcribit, Et hominem non oppreſſerit. Adhæc rebus ſuis contentum eſſe pronunciat, cum inquit, & rapinã non rapuerit. Eundem alieno incommodo commoueri, & ſua in ceteros conferre confirmat, quando ait, Panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimẽto, & pecuniam ſuam ad vſuram non dederit, & amplius non acceperit. Facile verò placari, & pacis amãtem eſſe enunciat, vt inter eos, qui controuertũt, verſari poſſit; Et ab iniquitate, inquit, auerterit manũ ſuã, & iudicium iuſtum fecerit inter virum, & inter proſelytum. Hoc enim eximium eſt, & præclariſſimum, ſi cum reliquis iuſtitiæ officiis conferatur, iuſte inter ciues poſſe iudicia exercere, & vnicuique, quod conducibile eſt, tribuere. quare à iure nomen eſt adepta iuſtitia. Numeratis iis omnibus, quæ vel agenda, vel non agenda ſunt, normam quandam ac typum ad omnia accommodauit, in quo ſi obtutum quiſpiam fixerit, erratum omne vitauerit, In præceptis meis, inquit, ambulauerit, & iuſtificationes meas cuſtodierit, vt faciat eas. Atque ex omnibus his copulatis ac temperatis vnum quaſi corpus è multis membris coagmentatum, ſuauique conſtans harmonia, ac robuſtum iuſtus efficitur. Vbi verò

eum tantis bonis abſoluit, eiuſdémque definitionem, & circumſcriptionem
quandam contexuit, cuncta in vnam ſummã his verbis concluſit. Iuſtus hic vita
AVCT. viuet. Poſteaquam igitur, quæ iuſti notæ, ac proprietates ſint audiuimus, age
illas ipſas in Iobo intueamur. CHRYSOSTOMI, Deo pietatem præſtat iu-
ſtus? Quid tandem Iob? Annon Deum victimis quotidie placabat? caſtus, ac
temperans? at hic pactum pepegi, inquit, cum oculis meis, vt nõ conſiderarem
virginem. manſuetus, & facilis? quid homine hoc mitius? cuius etiam ſerui ob
incredibilem illius benignitatem ita ſuſpenſi erant, vt deuorare illum concu-
pierint. Nam aiebant. Quis det nobis carnibus eius ſaturari? Miſericors, &
ſua cum aliis communicans? qui hac vna de re cũ Iobo certauerit? cuius ianua
venientibus cunctis patuit? nec quiſquam inani ſinu eſt vnquam egreſſus: inter
eos, qui digladiantur, iuſtus commorabitur? hic etiam Iobo licitum eſt gloria-
ri, & dicere, Iudicium, quod neſciebam, inueſtigaui, & contriui molas dentium.
Nulli facit iniuriam iuſtus? Verum Iob etiam male ipſe ſibi precatur. Si leuaui
ſuper pupillum manum, abſcedat à clauicula humerus meus. Quoniam igitur
Iobus virtutis partes omnes excellenter explicuit, idcirco homo ſine querela, &
iuſtus nominatur. BASILIVS Non qui ſolam actionem ſuſcepit iuſtam, is
iuſtus, verum is qui habitu iuſtitiæ præcultus iuſtè agit. Quemadmodum di-
ctum eſt. Iuſta iuſtè perſequeris. ſicut enim homo quiſpiam rudis aliquod fa-
cit ad medendum aptum, ſed non medicè, quia non ex ex arte, & ratione fa-
cit, ſic par eſt, iuſtam edi actionem ſine ratione tamen iuſtitiæ. Tunc verò à
reprehenſione alienum aliquid eſt, cum actio iuſta iuſtitiæ habitum comitem
adſciuerit. CHRYSOST. Non ea Iobus iuſtitia præſtabat, quæ vnam aliquam
formam virtutis, ſed quæ omnem, ac ſolidam complecteretur, neque ſic ab vna
quadam re mala abſtinebat, vt ad aliam adhæreſceret. Nam ipſi pondus iuſtum
dicimus, quod vbique & in cunctis rebus æqualitatẽ tuetur; non ſi aurum qui-
dem iuſte, plumbum verò ſecus librauerit. Verum illud iuſtum eſt põdus, quod
materiæ cuiuis æqualitatem præſtat, æquámque menſuram. Non aliter Iobus
iuſtus erat, cuius ſemper fuit in omni vita æqualitas. Neque enim in pecuniis
tantum æqualitatẽ retinuit, ſed etiam in rebus aliis omnibus, nuſquam à modo
menſuráque recedens. Nec eum quiſpiam dixerit in pecuniis quidem æquali-
tatem adamaſſe, in hominum verò conſuetudine modum tranſiliſſe, perinde
quaſi aut ſperneret cæteros, aut faſtu eſſet arrogantior. id verò maximè fugie-
bat, cum diceret; ſi contempſi iudicium famuli, aut famulæ, cum ipſi meum di-
ſceptarent; annon ſicut ego fui, & illi fuerunt? ſumma igitur iniquitas eſt, ela-
tum eſſe, ac ſuperbum. Quemadmodum enim auarum eum dicimus, qui alie-
na interuertit, nec ſuis contentus eſt; ita ſuperbum eum vocamus, qui plus ab
altero exigit, quam ſibi debeatur, cum ſibi aliquis cunctis in rebus honores
conſtituit, cæteros verò deſpicatui ducit, nempe hoc ipſum non aliunde, quam
ex iniuſtitia erumpit. Deus enim vnam naturam omnium fabricauit; omnia per-
æque aliis eſt impartitus. quanam igitur ratione ipſum illum abiicis, & ſpolias?
nec eius honoris, quo eſt à Deo ornatus, conſortem eſſe pateris? ſed cum tua
facis omnia, non ad pecuniarum, ſed ad gloriæ egeſtatem alterum redigis?
Vnam vtique Deus naturam eſt elargitus, atque vnam ambobus naturæ digni-
tatem, ac principatum. Illud enim. Faciamus hominem; eſt vniuerſi generis
commune. Cur ergo illum patria poſſeſſione deturbas, atque ad extremam de-
miſsis humanitatem? atque id quod eſt commune, tanquam proprium vſur-
pas? Diſpar profectò Beati ratio Iobi erat. Quocirca eius illæ voces, non con-
tempſi iudicium famuli, vel famulæ. Itáque re ſcriptor cum dixiſſet iuſtum
eum eſſe, non priuatam iuſtitiam, quæ in commerciis & litibus ſpectatur, ſed
eam quæ eſt vniuerſa virtus, propalam collocauit. Ad hominem, qui ex hoc ge-
AVCT. nere iuſtus eſt, pertinet illud; Iuſto lex nõ eſt poſita. Additur *Empius* vt oſten-
deret tam cum hominibus, quàm cum Deo perfectum extitiſſe. nam iuſtitia
ad homines, pietas ad Deum refertur. CHRYSOST. At vide, quemadmo-
dũ virtuti virtus comitetur, atque alteri altera plaudat. Recta enim viuendi ra-
tio

tio facit, vt Deum cognoſcamus; Dei verò notitia vitæ cuſtodia eſt. Ideo igitur quia Iob iuſtus, Deũ religioſè colebat; & quia Deus illi ſemper ob oculos verſabatur, ob id ipſum, quod iuſtum erat, iuſtè perſequebatur. atque id honeſti ſolius cauſſa, nullius rei præterea. Nec fieri poteſt, vt iuſtus ſit quiſpiam, niſi prius reprehenſione, & querela vacet. Iccirco cum ante eſſet poſitum, Verus homo, ideſt, nullo inuolucro pietatis, & ſimulatione rectus; ſed vere, ac reipſa virtute præſtans, atque informatus; huic illud alterum comitatur, irreprehenſibilis. Nam legitimus virtutis operarius, vel quæ videntur exigua cauebit. Illi verò cõſequens eſt, Iuſtus. Quod verbum eſt perfectæ iuſtitię paronymum. Is enim Iuſtus eſt, qui partibus eſt virtutis omnibus abſolutus, atque perfectus. His autem ſuccedit ille, qui Deum religioſe colit, illuſtrior aliis, rectiſque factis, rectiſque dogmatibus exornatus. Ad hos adiungitur; *Abſtinens ab omni re mala.* quod ipſum nihil quod emineat, non amplectitur. neque enim dictum eſt, hæc quidem illum improbitate abſtinuiſſe, illa verò minimè; ſeu multa ab eo mala ſuperata eſſe, ipſum vero paucis ſuccubuiſſe, ſed prorſus nullius ſceleris labe tangi ſe voluiſſe. Sed operæpretiũ eſt noſſe, *Ponon nomen interdum eſſe vitij, alias verò doloris, atque perpeſſionis malorum. Pro flagitio vſurpauit Dauid, cum caneret, ſub lingua eorum labor, & ponos, atque iterum. Concepit ponon, & peperit iniquitatem. Pro acerbo vero dolore, difficilique labore idem vocabulum a Iobi vxore vſurpatum eſt, cum dixit, Vteri mei dolores, & ponos. Quare & duo hæc, quæ à pono oriuntur, vocabula, πονηρὸς, & πονηρία, differunt. Prius enim improbitatem, & ſcelus ſignificat; alterum ærumnam acerbitatemque declarat; cuiuſmodi eſt illud: Vulnerauit Iob vlcere acerbo, ideſt, grauem difficultatem, cruciatúmque adferente. Videri cuipiam fortaſſe poſſit, nihil intereſſe inter eũ, qui ab omni re mala abſtinet, & eum qui iuſtus eſt. Verum longe aliter res ſeſe habet. Nam qui ſe abſtinet ab improbitate, non continuò iuſtus eſt, quamuis ille qui iuſtus eſt, lõge abſit ab improbitate. Principium quidem percipiendorum bonorum eſt mala dediſcere. Icciřco dictum eſt; Declina à malo, & fac bonum; Faciliórque eſt mali fuga, quàm boni aggreſſio. CHRYSOSTOMI. Non eſt ſatis à rebus malis ſe remouere, niſi bonæ quoque agantur; cum non modò mali adminiſtratio, ſed etiam boni ceſſatio coercenda ſit ſupplicio. Quandoquidem & ij, qui fame enectum non aluerunt, & ij, qui miſericordiam minimè tribuerunt, ſupplicijs addicuntur ſempiternis. Ex quo intelligimus, abſtinere à malis non initium eſſe ſalutis, niſi bonorum item poſſeſſio adſit, actioque virtutis. Atque mihi conſidera, in quàm panea diuini ſpiritus conſuetudo huius viri laudem contulerit. Nam eum eum verum prædicauit; Patriam ac maiores quodammodo deſcripſit; reprehenſionis vero, & querelæ expertem dixit propter actionem. Iuſtum ob iuris æquitatẽ, bonorúmque ſuorum largitionem, atque etiam ob iuſta in iudicando ſuffragia, & in cunctis rebus decretum, atque approbationem; Pium autem erga Deum ob fidem, & Idolorum odium. Abſtinentem verò ab omni re mala propter ſuſceptas aduerſus omnia flagitia inimicitias. Breui præcidam, nihil geſſit aliquando accuſatione, ſeu querela dignum. Sed & humana iura cuſtodiuit, & quæ ad religionem pertinent, incorrupta mente proeurauit; & quæcunque ad Deum ſpectant, adminiſtrauit, diuinúmque numen legitimè coluit.

AVCT.
* Quid valeat apud græcos πόνος vnde fluxit πονηρὸς & πονηρία.

Facti ſunt autem ei filij ſeptem, & filiæ tres. CHRYSOST. Primum virtutem expreſſit; deinde illa, quæ Dei munere conceſſa ſunt. A virtute enim hæc olim proficiſcebantur, copioſa, benéque inſtituta ſoboles: Non erit in te (inquit) infecunda, nec ſterilis. Sed tamen Abraham ideo ſine liberis erat, vt diſcas re vera non iſthæc, ſed quædam alia eſſe præmia virtutis. illa nihilominus indulgens pollicitus eſt Deus. BASILII. Quamobrẽ abundaſſe Iob liberis ſcriptum demonſtrat? ob eos, qui filios cauſſantur, ſpecioſámque arripiunt occaſionem ad peccandum. Neceſſariæ inquiunt pecuniæ ſunt propter liberos; nec intelligunt filios iis ſæpenumero ſegetem, & ſcopum eſſe theſauri conſeruandi. Illud item accidere poteſt, vt quæ ab illis comparata ſunt, aut à latronibus rapiãtur,

aut à ſycophantis exhauriantur, aut ab hoſtibus capiantur. Quos ego ipſos libenter percunctatus fuerim, cum à Deo prolem peteretis, quid tandem ad precationem addidiſtis? Idne? Filios concede nobis, vt eorum cauſſa iuſſa tua violemus? atq; gehennæ tradamur? nempe nõ iſthæc tunc dixiſtis: verùm filios qui veſtræ vitæ ſubſidio eſſent, poſtulabatis. Quãdo igitur illos ipſos vitæ cõſortes, & adiutores accepiſtis, honeſtis diſciplinis, atque exẽplis erudite, & cuiuſmodi in rebus ad Deum pertinentibus eos eſſe oporteat docete. Hæ nãque ſunt diuitiæ multis pecuniis præſtabiliores. Hæc præclara hæreditas à Patre liberis trãſmiſſa. Hæc liberûm educandorum ratio Iobo inſtituta erat. Hinc filiorum dignitate erat inſignis. Multos enim fratres exiſtere ex iiſdem parentibus ortos, neque in iis plures iuſtos, pauciores iniuſtos eſſe, ſed cunctos virtute, & genere nobiles, hæc verò non obſcura laus eſt eorũ, à quibus nutriuntur. DIDYMI. Honeſtum hoc loco catalogum filiorum affert ſcriptura myſticis rationibus congruentem. Quis enim ignorat numerum ſeptem eſſe ſeptem charismatum iudicem? ſicut triũ appellatio ad id, quod eſt perfectius atq; diuinius, referri ſolet? nimirũ vt ſciamus Trinitatis fidem ſeptẽ donorum opificem, cæterarumq; virtutum caput eſſe. CHRYSOST. Hinc colligimus nuptias virtuti nequaquam eſſe impedimento. aliter Iobo quoque fuiſſent. Sed nimirum eiuſmodi vinculum rectum iuſti curſum minimè retardauit. Fruſtra igitur ob eam rem nonnulli defenſionem prætexunt. ATHANASII. Quod quidem dicit ſcriptura, facti ſunt illi filij, contra furentes Arianos præſidio nobis futurum eſt, qui tanquam magnum aliquod hæreſis ſuæ ſubſidium illud Apoſtoli, quod de vnigenito dicitur, amplectũtur. Qui fidelis eſt illi, qui fecit eum; Deique filium facturam eſſe contendunt, quod eorum Firmamentum calamus eſt cõfractus. Quãdo enim ſubſtãtia ipſa, aut factura, aut creatura fuerit, tunc verbum fecit, & creauit, propriè dicitur, facturáque ſignificatur. Quando verò ſubſtãtia proles fuerit, ac filius, tum fecit, factum eſt, & creauit, non propriè ſumitur, neque facturam ſignificat. Nam ſine delectu quis verbo, fecit, pro genuit, vſus fuerit, vt iam ſua ipſorum ſentẽtia ſe condemnaturi ſint Ariani, ſi ſcripturæ propriam conſuetudinem diſcere voluerint. Parentes enim eos, qui ab ipſis orti ſunt, tùm factos, tùm genitos, tùm creatos dixerint, nec ideo naturam pernegarint. Ezechias, vt eſt apud Eſaiam, cum precaretur, dicebat videlicet: Ex hac die filios faciam; Faciam, dixit, pro generabo, & à ſe ortos filios enuntiauit. Nec dubitet quiſpiam Ezechiam de naturali prole locutum eſſe. Adhæc Eua poſt Cainum editum, ait, Poſſedi hominem per Deum; vbi profecto poſſedi, pro peperi, dixit. Nec quiſquam propter verbum poſſedi, tãquam externum quempiã coemptum Cainum, nec ab Eua editum eſſe exiſtimauerit. Necnon Iacob Patriarcha Ioſepho filio dicebat; Nũc igitur duo filij tui, qui tibi facti ſunt in Ægypto, priuſquam ego venirẽ ad te in Ægyptum, mei ſunt, Ephraim & Manaſſe. Hoc item loco de Iobo dictum eſt, illi ſeptem filios factos eſſe. Quemadmodum Moyſes etiam in lege dicit, ſi facti fuerint alicui filij, &, ſi fecerit quis filium. En quemadmodum eos, qui geniti ſunt, tanquam factos, & effectos pronuntiarunt, cum intelligerent, quamdiu certum eſt eſſe filios, ſiue quis, facti ſunt, ſiue feci, ſiue poſſedi dixerit, nihil referre. Natura enim & veritas ad ſe ipſa allicit intelligentiam. Quare ex iis, qui ſciſcitantur, ſitne Chriſtus factura ſeu creatura, annon, quærẽdum prius eſt, ſitne filius. Nam hoc perſuaſum cum erit, facturæ, & creaturæ cogitatio profligabitur. Ergo palàm factũ eſt, dictione illa, qui fecit eum, non ſolum eorum hæreſim non adiuuari, ſed etiam multò magis confutari. Quandoquidem eſt oſtenſum, verbum, fecit, de legitimis & naturalibus filiis in ſacris literis dici, ex quo germanus, & naturalis filius Chriſtus declaratur, quãuis de illo diceretur, factus eſt, fecit; quod certè tamquam de factura, & creatura minimè diceretur, maxime quod ſancti Patres promiſcuè iis vocibus vſi ſunt

Et erant pecora eius, ouium ſeptem millia; Camelorum tria millia; Iuga boum quingenta; Aſinæ fœminæ ſequentes paſcua quingenta; & miniſterium multum valde, & opera magna.

magna erant in terra. OLYM. In habendis liberis nactat fœlicitatem & poſſeſſionem pereruiſſet, vt duplicem ex ea re vtilitatem capiamus, quandoquidem nec diuitiæ ad virtutem illis impedimento fuerunt, qui tanta fœlicitate & filiorum gloria apud homines florere, diſciplinam tamen non reſpuebat, neque à pietate animum abducebat. inde eſt haurienda vtilitas, quòd tantis bonis ſpoliatus, tam commodos ſermones vſurparit. Quamobrem hinc diſcant diuites non ob ſatietatem, alterum iniuria lædere, & pauperes gratias agant, ſiue opes nunquam adepti ſint, ſiue adepti amiſerint. Hinc etiam qui liberis orbati ſunt, ſolatium ſibi parent in admirabilem Iuſti huius imaginem intuentes. *Miniſterium.* quod præſtabatur a ſeruis. Aquila * ſeruitium multum valdè. Symmachus, familia dilucidius expreſſerunt. *Opera vero magna.* Quæ quidem ſpectant ad animum, opera ſunt pietatis quæ vero ad externam rationem, agri, domus, conſitiones, prata, horti, contubernia, ædificia. CHRYS. Vide hominem agreſtibus diuitiis affluentem, neque enim mutuationes ac fœnora numerauit, neque auratis laquearibus ornatas domos [illegible] ita nihil ei deerat ad benè merendi facultatem. Oues & boues, & quæ ex anni temporibus & agricultura percipiuntur, recenſuit. Quibus rebus indigentibus opitulabatur. Nam quemadmodum dixi, non in pretioſa materia gloriabatur. Sed in iis rebus quę indigentiæ medicę ſubueniret, contentus erat. Hunc nobis regem ſcriptura proponit, non equorum mentionem facit, non auro conglutinatorum curruum, non argenti atque auri theſauros meminit, non lapidum pretioſorum, non cæterarum rerum, quibus hominum diuitiis inhiantium morbus inflammatur, ſed ea enumerat quæ ad vitæ neceſſitatem ſunt accómodata. Nam cum filios haberet, à pecuniis vulnus nullum tamen accepit, rerum abundantiam ratus grauitatis pleniſſimam tolerantiam, & copiam cupiditatis inopiam & honoris contentionem non ſeruire perturbationibus. Et quoniam eſt in obeliſco, *Miniſterium multum valdè.* Sciendum eſt quæ obeliſco notantur, hebraicè non haberi, verùm perſpicuitatis tantum cauſſa à ſeptuaginta poſita eſſe. Horum verò animalium, genere diſcrepantium ad ſpiritualem theoriam velle tráſferre deſcriptionem, ſuperuacaneum eſt, atque ad artem interpretandorum ſomniorú pertinet. AVCT.

Et erat homo ille nobilis inter orientales. Eximio & Abrahamæo genere ortus erat AVCT.
vereque erat Abrahæ filius, vt in cognatione, ſic in pietate ac virtute ei ſuccedens. Porrò Abrahamus atque huius maiores Orientis prouincias coluerunt. CHRYS. Symmachus *Maximus omnium Orientalium* reddidit. Cunctis erat, inquit, clarior atque illuſtrior. Potuiſſet illius maiores inſignes, ac nobiles enumerare, ſed nihil horum eum ad animi [illegible] deduxit. DIDYM. Genere clarus inter Orientales prædicatur quoniam ſecundum carnem ex Abrahamo ducebat originé. Quantum vero ad a[illegible], lucis deique filij à lucidis actionibus nuncupantur. Hi ad oriétem [illegible] neque enim iuſtus ab hominibus, ſed à ſplendore ſolis iuſtitiæ [illegible] aſſequitur nobilitatem.

Conuenientes autem filij eius adinuicem faciebant conuiuium per ſingulos dies, vnà ſumentes & tres ſorores ſuas, vt manducarent & biberent cum ipſis. OLYM. Omnes, inquit, ſuo quiſque certo die viciſſim inter ſe inuitabant: ſic enim Aquila interpretatus eſt. Atque id erat fraternæ beneuolentiæ & concordiæ munus, ac paternæ inſtitutionis argumentum. Summæ verò admirationis eſt, quod de maribus dixit, *Conuenientes inter ſe*, id eſt, nullam ob rem de principe loco erat illis contentio, maximum verò quid [illegible] arbitrabatur ad alterum properare. De feminis autem enunciauit quod *vnà aſſumebant*: neque enim harum rerum curas ab iis requirebant, verum ſodales eas tantum in conuiuium adhibebant, ſoliique mares obeundo munere occupati erant, feminæ verò honorificé duntaxat & quieté fratribus aderant. CHRYS. Conſpirantem virtutem cum haberent, externum nullum erat inter eos diſſidium, vnà incedebant, nec longé digrediebantur, neque ſe in aliorum conſuetudinem dabant, ſuæque ſobrietatis teſtes ſorores ſumebant, neque enim alienas feminas ad pocula, cœnaſque acerſebant, ſed ſuas tantum ſorores euocabant. Id quod ſignum erat

m[illegible] obſcurum eorum temperantiæ. Verum horum concordem amicitiam atque conuictum ad repentinas [illegible] inuenit Diabolus, vt vna ruina cunctos intra fratris natu maximi domum opprimeret.

Et poſtquam conſummati eſſent dies conuiuij, mittebat Iob & mundabat eos ſurgens manè, & offerebat pro filiis & [illegible] pro ipſis iuxta numerum eorum, & vitulum vnum pro peccato pro animabus ipſorum. Dicebat enim Iob: Ne forte filij mei in corde ſuo mala cogitauerint contra Deum. Sic igitur faciebat Iob cunctis diebus. CHRYSOST. Videte purgationem non quidem Moſaycam [illegible] ap[illegible] mentem enim illorum non corpora [illegible] expiabat. Aiunt nonnulli priſcos illos ſacerdotes more Melchiſedecis per [illegible] creatos fuiſſe. Hoc ergo ſignificat *mittebat.* OLYM. Attende quemadmodum [illegible] ipſo ſacrificio animorum [illegible] eos docebat. vnicum enim vitulum pro omnibus tanquam pro anima vna offerebat. Nam *mittebat* [illegible] non quamlibet, ſed [illegible] omnem [illegible]. *Mundabat* autem [illegible] purgantibus adhibitis, quibus natura homines, & ex lege Iudæi vtuntur. Quod autem, *cùm conſummati eſſent dies conuiuij*, hoc oſtendit, aut quòd id quotidie factitaret ad exacti diei expiationem mutata hoſtia, aut poſt ſeptem dierum antè actum per hebdomadam pro illorum [illegible] ſemel ſacrificium faceret. *Vitulum* pro peccatis cogitationis & mentis. [illegible] enim intelligentiæ perturbationem, quæ cœnis atque conuiuiis comitari ſolet. Cum verò ad gratiam euangelij legitimis iuſſis interim prætermiſſis animum attenderet, facinora illa ſacrificiis procurare ſtudebat, quæ vni Deo erant explorata. Atin aduertis ne exquiſitum cultum euangelicum? Cùm enim ſit in Euangelicis iuſſis, neque mente fornicandum eſſe, neque [illegible] concupiſcendum, ſanctus Iobus ad illa expianda, quæ mente à filiis peccabantur, hoſtias Deo præbebat. POLYCHR. Cum intelligeret ea quæ aſpectui ſubiecta erant, labe carere, ſuſpicabatur ne qua forte prolapſio interior in illis ipſis lateret incluſa, atque eam ob rem pro occultis peccatis ſacrificabat, propheticam illam ſententiam ſequutus. Ab occultis meis munda me, id eſt aliis, quæ ob ignorationem in vita contingunt. DIDYMI. Quemadmodum ille dixit, de nocte ad te, de manè vigilat ſpiritus meus, ô Deus. Et Deus, Deus meus, ad te de mane vigilo, ita Iob nullam aliam ob rem niſi propter Deum de manè ſurgebat, vt illi ſacrificium pro illis faciitaret. *Iuxta numerum eorum* hoc eſt pro vnoquoque & ſingulis ordine. Nihil enim perturbatè homo ſanctus agebat. Ad hæc vitulum pro omnibus immolabat, cum more inſtitutoque ſuorum vt ad eam rationem filios quoque ſuos aſſuefaceret. Ergo ad hunc modum purgabat eos poſt conuiuium, tum ea quæ ſenſus tangit vſurpata purgatione, quam illa quę ad mentis procurationem affert vtilitatem. Propheticè porrò tum ex lege tum ex gratia ſacrificare videbatur. Ex lege quidem, cùm diuerſa; ex gratia verò, cum vitulum vnum pro peccato offerret. Tale enim ſacrificium gratiæ veritatem [illegible] vnigeniti [illegible] ſacrificium in carne adumbrans. Vitulum autem pro cunctis filiis [illegible] Chriſti, qui pro omnibus crucem pertulit, typum fuiſſe haud [illegible] conſiderantes, Iobum myſterijs aduentus Chriſti initiatum fuiſſe, vt qui dixerit, ab [illegible] magnum in poteſtatem redigendum eſſe. POLYCH. His verbis, ne forte cogitatione conceperint quæ Deo diſpliceant, magna liberorum puritas oſtenditur. Neque enim quòd peccatum vllum notum ſenibus cerneret in filiis, pro iis quæ cogitatione peccantur faciebat ſacrificium; ſed quia ſecum ipſe ratiocinabatur humanam infirmitatem in iuuenili præſertim ætate labi ſæpenumero. Proinde obſeruandum eſt, non propter peccata, eiuſmodi interitui illos obnoxios fuiſſe. OLYM. Quapropter admiratione digni ſunt filij. Sed admiratione dignus et horum pater & magiſter; illorum enim nullum apertum peccatum apparebat. Quare nec anxia pater cura angebatur. Huius vnò tanta in Deum liberiſque ſuos caritas, vt illum placatum efficeret, ac mitigaret, illos verò purgaret, peccatorum etiam quæ mente concipiuntur, curam ſuſciperet. Papæ Quanta erga Deum pietas & quam incitatum ſtudium. *Sic, inquit, faciebat Iob cunctis diebus.* Vnde mentis conſtantia ac firmitudo intelligitur. Neque enim interdum quidem actiones

a [illegible] nes virtutis ſuſcipiebat, aliquādo verò prætermittebat, ſed iuſti vita è Deo ſemper ipſa erat. Summa verò hæc eſt laus, omniumque præclarorum exitu terminata, pietatis munera nullo vnquam tempore non obiſſe. Verutum enim bonorum [illegible] rerum ceſſatio ſolitus eſt ad improbitatem. Atque hoc loco diſcimus vitanda eſſe conuiuia, vt quæ peccati cauſſam adferant: atqui[illegible] vbi expleta ſ[illegible], indigere expiationis, tametſi ob fraternam beneu[illegible] amorémque mutuum ea filij Iob celebrarent. Illud rectè omnino, *Ne fortè mala cogitauerint*, non quod eiuſmodi eſſent filij Iob, ſed quòd erant homines. Quare & illud magnum de occultis etiam ſolicitum eſſe, ac metuere, quod profectò, Iuſtus hic faciebat, eaque re pro ipſis ſacrificium faciebat, peccatiſque [illegible] liberabat, atque hac ratione in eorum prouidentia verſabatur. Non, quemadmodum [illegible] torum ſermo eſt, Iob [illegible] ebat; Bona ac facultates eis relinquam, clar[illegible] ac gloriam tradā, emā prædia, patum & agros: ſed quę erat vox? Ne quid cogitauerint in corde ſuo. quæ[illegible] verò [illegible]? etiamſi illa omnia hîc maneant: ſcilicet id, [illegible] quid, perficiam, vt eis propitius ſit rex omnium. Sic enim fiet vt nihil iis deeſſe poſſit. BASIL. Meritò hic Iuſtus de peccato, quod eſt in latebris ac receſſu, verebatur. Nam quæ hominis eſt conditio, ad mentis errata ſumus procliuiores. Quæ enim corpore admittuntur, tempore atque opportunitate opus habent, mentis verò cogitationibus que motiones momento efficiuntur, [illegible] ne labore ab ſoluuntur [illegible] ac abſque negotio conformantur, nullum eſt eis tempus importunum. Vbi ergo vnus & aliquis eorum qui prædicitur [illegible] mo[illegible] nomine g[illegible] [illegible] peta [illegible] que velo obtegantur, in m[illegible] eſt [illegible] hominum beatum [illegible] cantium cœtibus con[illegible], [illegible] domi [illegible] mente peruolauit atque obſcuro cogitationis motu quæ illi cordi ſunt, peruiderit, & congreſſum aliquem minime decorum animo informarit, ac demum in abdita cogitationis [illegible] certam ſibi voluntatis illecebram fabricarit, nimirum hic peccato fide teſtimonij carente, ſeſe intus obligauit. Quoniam igitur corporis actiones [illegible] [illegible] perficiuntur, qui verò ex animi propoſito peccat, ipſa cogitationum celeritate peccatum perficit. Vbi autem ſubitus eſt caſus, & obſcurus, ibi metum & cautionem maiorem eſſe oportet, nempe id cum Iobus intelligeret ad hoc peccati genus expiandum ſacrificiis vtebatur. Atque in his primum caput ſitu eſt. Nūc ad caput ſecundi protheoria aggrediendum. A[illegible]R.

Protheoriæ ſecundi capitis ad rationem partiendi, quam ſecutus eſt auctor catenæ.

OLYMPIOD. Com[illegible] [illegible] pellit diabolus eum præſtantem Iuſti virtutem ferre haudquaquam poſſet [illegible] [illegible] [illegible] obtineret, quod ipſam nec [illegible] p[illegible]cos [illegible] [illegible]atoris con[illegible] [illegible], Iuſtum hunc apud Deum criminatur, quòd non virtutis ergo, ſed [illegible] accepta diuinis beneficia ratione quadam remuneraſſe videretur, quæ dicebant, adn[illegible] aret. Ideo dicit, Spolia ipſum fœcunditate & moris improbitatem cognoſces. Simul enim vt ei externarum rerum copiam ademeris, in os aduerſus te iaciet maledictum. Sed tamen Deus, cum Iuſti inuictum animum perſpexiſſet, velletque eum ob haſce contentiones illuſtriore præconio efferre, poteſtatem aduerſus Iobi opes diabolo permittit, ad quas ille perdendas ita bacchatus eſt, vt funditus cunctas euerterit: nuntiiſque ſolis calamitatum perpetrarit, qui eum ſemper nouis, acerbiſſimiſque nuntiis percellerent. Cùmque pretioſiſſima patrum ſupellex ſint liberi, optima filiorum decade intercepta, Diabolus ſimul eos conuiuantes repentina domus conquaſſatione omnes contriuit, ita e domo ſepulchrum effecit, ac domum, quę multorum filiorum comitatu erat inſtructa, puncto temporis vacuauit. Tunc adamas ille Iobus, quod ſuum erat, naturæ reddens, veſtem diſcidit, nec propterea quicquam aut animi ſui ſplendore alienum, aut mentis celſitudine indignum loquitur, immo verò in grauiſſima illa & maxi-

ma plaga has voces miſit, Dominus dedit, dominus abſtulit; ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Quæ [illegible] voces cum mortiferum vulnus diabolo inflixiſſent, vehementerque Iuſti laudibus illi [illegible] [illegible]tatis exulceraretur, is tamen [illegible] reueritus eſt (Si[illegible] b[illegible]a impudens eſt) contra iuſti corpus certamen inſ[illegible], rogatque Deum vt ſibi [illegible] Iobi corpus poteſtatem faciat: ſed Deus, quæ eius eſt benignitas, cum ſuos famulares non magis in hominum, quàm in angelorum conſpectum palam dare velit, rurſus id quod Diabolus contendit [illegible]. Poſt[illegible] vero [illegible] plagam Iuſtus accepit, nec ideo animo dei[illegible]ctus aut immutatus eſt, ad veteratorium ſuum artificium refert ſe draco, per [illegible] [illegible] ſuum his verbis hortatur, Dic verbum contra [illegible]m, & [illegible]tere. Ve[illegible] in facie iterum vulnus accepit, cum audiu[illegible] S[illegible] [illegible] de m[illegible] d[illegible], ma[illegible] no[illegible] ſuſtineamus? Hac ratione cum [illegible] athleta diabolus [illegible] variiſque oppugnationibus in fugam coniectus ac [illegible] [illegible] eſſet, tres [illegible] dem [illegible] [illegible]gnes, loca omnia calamitari[illegible] ma peragrarent, cum quæ illi acciderant, auditione accepiſſent, ad eum viſendi ca[illegible] accedunt. Verum [illegible] m[illegible] vim inere[illegible] nullo ad conſ[illegible] [illegible] remedio, prope eum taciti aſſidebant, [illegible] a c[illegible] communem ſen[illegible] [illegible] ca[illegible]. Atque hæc eſt ſecundi capitis ſententia. Deinceps verba ponenda ſunt, ſubtiliterque exponenda.

AVG. *Et factum eſt quaſi dies [illegible], & ecce venerunt angeli Dei, vt aſſiſterent coram [illegible] in & diabolus venit inter eos.* Deus qui nulli creaturæ [illegible] eſt adſpectabilis, [illegible] quantitatis ac molis expers, qui [illegible] præſens, quis rerum vniuerſitati [illegible] cuncta complectitur, nec locus eſt vllus [illegible] ditionem atque imperium. Hic, inquam, Deus rebus ſingulis, qua decet ratione præſens adeſt, angelis quidem vt pote ſanctis, arcanis vocibus præcipiendo, diabolo verò, vt qui [illegible] hominis tentandi facultatem tribuendo. Nec enim quicquam ſine Dei perm[illegible] atque conceſſu [illegible] poteſt diabolus, neque cœleſtes illas regiones, vnde eſt deturbatus, ſubit. Abſit. Quomodo enim, in[illegible], cecidit de cœlo lucifer, qui mane oriebatur? C[illegible] ſa [illegible]ſtere tamen [illegible] [illegible] diuinæ ditionis atque imperij locis conſi[illegible] expe[illegible] atque d[illegible] [illegible] mortalibus inferendi [illegible] poteſtas detur, [illegible] vt obſeq[illegible] præſtet Deo; ſed ideò quod ob ing[illegible] improbitatem atque peruerſitatem ad tantam inſaniam & aduerſus nos [illegible] libidinem deductus eſt. Deus autem, [illegible] noſtris ſapienter moderatur, illa tantum ei permittit vt nobis [illegible], quibus ferendis pares eſſe poſſumus; atque hæc ipſa vt fac[illegible]us ipſi [illegible] quodam & quaſi figura expreſſit. Illud verò, *Et factum eſt quaſi [illegible]*, [illegible] dies [illegible], quo [illegible] theatrum patefactum eſt, atque in arenam [illegible] dit, & quoniam nos angeli tuentur & c[illegible], contra ſalutem noſtræ diab[illegible] [illegible], atque vna eadem[illegible] re, ideò, de homine inter [illegible] atque decertant. Hac de cauſſa ſimul aſſiſtere dicuntur Deo [illegible] cuncta [illegible] gerun[illegible] co[illegible]tuente. Nos [illegible] vi[illegible] [illegible] vi[illegible]cimur, non propter [illegible] [illegible] vires, vel angelorum ſuppetias nobis fere[illegible] infirmitatē, ſed propter [illegible] [illegible]onem voluntatis [illegible] libertatem. Cum enim vtrique ad ſe [illegible] al[illegible]ant, ſanctis angelis bona, execrandis vero dæmonibus mala ſuaden[illegible], n[illegible] [illegible] eſt noſtræ voluntatis, quæ libero arbitrio ornata eſt, [illegible] partem ſe dare. Nam neque ab eo qui nos liberi arbitrij honore a[illegible], [illegible], neque diabolus nobis ipſis vim vllam afferendi adeptus eſt [illegible]. V[illegible] noſtra electione ab angelis & dæmonibus inclinat[illegible], tum recte ag[illegible], tum male. DIONYSII & BASILII. In iis verò angelis [illegible] ſuum [illegible]

[illegible] eſt in [illegible] Cardin. [illegible] [illegible]: maluim [illegible].

* ſempiterque mobilem ordinem acriter, conſtanterque com[illegible], ignorant ea quæ [illegible] aliqua ex parte imminuere poſſunt dig[illegible]. V[illegible] naturalis ac deiformis proprietatis firmitudinem maxime [illegible] & [illegible] ipſu mutationeque carentem ſeruant atque in bono manentes [illegible]ntur dig[illegible], in electione quidem liberum arbitrium habentes, a veri autem boni aſſiduitate nunquam recedentes,

[illegible] vel fortaſſe quod eodem ſpectat, & à veritate pronũciatum eſt, quia [illegible] paruulorum angeli, quantum ad nequitiam pertinet, in vita ratione in- fantium puerorum [illegible]antium, ſemper in diuinam pulc[illegible] ac[illegible] [illegible]ntur. Quod ſi ſemper, [illegible] videlicet cadunt. Verum qui ſcelere irretiti ſunt, iam e diuinarum mentium harmonia ceciderunt in eorum qui defecerunt [illegible] [illegible]ſeptam [illegible] con[illegible] potius ad d[illegible] [illegible] a[illegible] eg[illegible]. Qu[illegible] [illegible] ſtatim ei procreatus diab[illegible], ſed, cum angeli [illegible] accep[illegible], in [illegible] migrauit [illegible], effectusque eſt [illegible] [illegible] vt c[illegible] ac nota inſigni[illegible] que [illegible] De[illegible] ſani[illegible]tare [illegible] diſt[illegible] ad d[illegible]nem conuer[illegible] [illegible] hominem paru[illegible] animal vidit om- ni [illegible] a præ[illegible]a[illegible]tiorem [illegible] & [illegible]m [illegible] qu[illegible]diu homo ſolus [illegible] [illegible]ccaſionem non [illegible]. [illegible] verò quàm mulier morte animal atque [illegible]num vt ab eo quod homin[illegible] eſt, facile alerentur inſ[illegible] [illegible] quod [illegible] e[illegible] cedit, oculum ad iciens, diabo- lus [illegible] ad [illegible] in viti[illegible] conuertit, & qui antea eum Deo [illegible]um [illegible]bat, eum [illegible] inimicitias poſteà exercuit, ſed vel ipſum b[illegible] quod [illegible], certo argumento eſt, ſceleratum hunc Deo prius ini- [illegible]que cum eo c[illegible]flixiſſe, ſed [illegible]um inuadere Deum non poſſet, vi [illegible] [illegible] à Deo ſed à ſua [illegible]ione nequitiá hab[illegible] vitam hab[illegible], eſſetque [illegible]tegrum tum Deo [illegible] a bo[illegible] c[illegible]d[illegible]re. G[illegible] angelus Deo ſemper aſſi[illegible], ſatanas ve[illegible] cla[illegible] p[illegible]us exc[illegible] & [illegible] in [illegible] re[illegible] e- [illegible] [illegible]te [illegible] liberæ poteſtas præcipitem egit. Poteſt [illegible]- le quoque d[illegible] atque [illegible] poterat non cad[illegible] ſed [illegible] D[illegible] amor [illegible] [illegible] vero [illegible] & [illegible] de[illegible]io declarat. Sa- tanas autem vocatur quod aduerſarium ſignificat. Diabolus vero [illegible]rea quod is no[illegible] [illegible] [illegible]er eſt, [illegible] acc[illegible], & [illegible] quidem [illegible] [illegible]u[illegible], ac [illegible]s [illegible]ſtra [illegible]tra triumphum agit: vel etiam diabo- lus nominatur, [illegible]ia apud hominem Deum, quaſi noſtro bono inuideat, calum [illegible] D[illegible] [illegible] vi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Q[illegible]a d[illegible]s vobis inuid[illegible]t, ideo cibo interdixit: Deo autem [illegible] a lobo gratis [illegible]d ob accepta beneficia coleretur. GREG. NA- ZIANZ. O[illegible] ad[illegible]m e[illegible] [illegible] talia audeat [illegible] inde a principio in pa- rad[illegible] cont[illegible] h[illegible] irreſerat, nunceque inter angelos me[illegible] conſi- ſtit, vt [illegible] ad [illegible]m d[illegible] at. POLY *Venerunt*, [illegible], *angeli vt aſ- ſisterent domino* [illegible] [illegible] aſſiſtere & etiam Deo ſtare angelos, & in medium [illegible] ad c[illegible]porum con[illegible] trans[illegible]re: [illegible] [illegible] [illegible] is mune[illegible]ibus pro- [illegible], qu[illegible] ac prouidentia [illegible] Diabolus [illegible] re, [illegible] in fraudes [illegible] [illegible] [illegible]ura [illegible]uarum rerum [illegible] apud Zachariam qui [illegible] [illegible], Ieſum ſacerd[illegible] magnum ſt[illegible] [illegible] [illegible] ab eo ſibi i[illegible]gnum ef- [illegible] [illegible] a d[illegible] eius. Cauſſam deinde affert, cur ei o[illegible]te- ret: [illegible] [illegible] id proprium eſſe vt eam open[illegible] & [illegible] ſi ſolent afferre: Diaboli verò, vt con- tra pug[illegible] [illegible] diabolus ſeſe ad Deum recipiunt. A mate- [illegible] [illegible] ga æ propter d[illegible]tatem ſ[illegible] [illegible] [illegible], l[illegible] d Elia teſtatur, Viuit dominus, c[illegible] ad- ſt[illegible] in eo [illegible] Deum maledictis atque odio inſectatur, aſſiſtere [illegible] [illegible]bus adeſt, vitium coa[illegible], virtut[illegible] [illegible] aſſiciens. Qu[illegible] ea angeli [illegible] in conſpectum Dei veniunt, vt ad eius ob- [illegible] [illegible] animo, alacrique ſtudio fil[illegible] occaſione ex admiratio- ne [illegible] & [illegible] oculos non audent niſi ſtantes in diuina [illegible] pul- ch[illegible] [illegible]ngere. V[illegible]um diabolus furit audacia, & contumelia tumidus fit ob-

[illegible] ram Deo non vt angelica conſortio e dignus, [illegible] flagitioſé [illegible] contra [illegible] paratus, deoque [illegible] ſe dare in conſpe[illegible], non id- [illegible] d vitæ propinquitatem æquo animo ferat, ſed quoniam cu[illegible] loco [illegible] latere non poteſt. Omnia coram ſunt nu[illegible] oculis eius, nec [illegible] creatura occulta coram [illegible]. S[illegible]uales etiam eorum qui nullam cum corpore commercium habent, [illegible] cogitationes. Verum ſcriptor ad dialogorum conſuetudinem orationem tradidit, ac [illegible] ſibus obſequens notitias eſ- [illegible] vt ex iis quæ familiaria nobis ſunt atque cognata, præſtant [illegible]m rerum ſcientiam aucupemur. Atque ea ratione intelligere vi[illegible] quaſi de [illegible] quibuſdam. [illegible] quod in verbis cr[illegible]s eſt, diuidimus, & rationalem pauem quo vno alitur animus, palam [illegible]mus.

Et dixit dominus diabolo, vnde venis. O L Y M P. Angelos cum diabolo diſceptando [illegible]tmocinari, t[illegible]m ex iis quæ apud Zachariam leguntur, perſpicuum fieri poteſt: Sic enim ang[illegible] diabolo, [illegible] qui elegit Hieruſalem [illegible] ex e- [illegible] cath[illegible] eſt his verbis, Cum Michaël contenderet de Moyſis corpore cum diabolo, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit, imperet [illegible] dominus. Itaque exiſtimare poſſumus angelum quempiam diuina mandata exhaurientem cum diabolo colloquutum eſſe. Et quemadmodum [illegible] principis cu- [illegible]les, cum reſponſa deferunt ad eum, principis ea reſponſa eſſe non dubitamus. Ita angelorum voces, quæ Dei voluntate ex[illegible], numinis [illegible] eſſe creduntur. Ergo per ſanctos angelos deus loquitur diabolo: neque [illegible] ſermone dignatur Deus diabolum, ſed vel propter eum qui tenta[illegible], ea colloquutio contingit; vel etiam quia Deus cum iuſti hominis recte fa[illegible]s, [illegible] delectatur, contra vero diabolus contabeſcens inuidia hominis [illegible] gitte ita [illegible] potentatem [illegible] torquere, idcirco ſcriptura figurata vſa [illegible] dictione. Illud autem *vnde venis* exprobrandi cauſſa dicitur diabolo, propter [illegible] antium ſpirituum [illegible], ſicut Adam, cum dictum eſt, [illegible] eſt, [illegible] in quas res decidiſti: fortaſſe etiam eadem verba [illegible] am ac temerariam agitationem diaboli coarguendam, ac [illegible]- rei; Angeli, q[illegible] quuntur [illegible] capeſſunt, eadem cum perficiunt, vere mihi a[illegible]unt, hoc illis eſt aſſiſtere, voluntati meæ ſatisfacere omnibus. Neque e[illegible]um aſſiſtendi ratio natura aliqua loci definitur. Tu vero vnde? Neque enim meus es adminiſter. A T H A N A. Hinc planum fit cum [illegible] rebus, quæ eff[illegible] ſunt, ſua eſſe certa loca [illegible]. Nam [illegible] domicilium habent in firmamento, nubes in aere, hominibus conſtituit terminos populorum: angeli ad muneris functiones mittuntur, & per ſcalam aſcendunt, atque deſcendunt. Hoc itim loco dicitur. Et venerunt, vt ſtarent coram domino, & rogatur diabolus, vnde venis? Quare in loco ſunt, & huc mittuntur, [illegible]c adſunt. S[illegible]us [illegible] nequit circumſcribi: [illegible] in loco [illegible] præſentia complet omnia, quærunt vt tanquam re[illegible] in- uc[illegible] eum, quid [illegible] non poteſt. V[illegible] voluntatis [illegible] omnique conatu ad eum contendere. In Dei enim conſpectu omnis eſt creatura, ipſa etiam quæ deficit, et [illegible] improbiſſima. Id [illegible] natura conuenit [illegible] cuncti [illegible] non prorſus reſpuit; nihilominus angeli [illegible] inſatiabilem diuinæ caritatis amorem Deo coram adſunt. C H R Y S. [illegible] tandem [illegible] angelico cætu atque obſequio vna adeſt diabolus, & in medio ſanctorum choro ſpirituum impurus licenter verſatur? Nempe [illegible]ur, neque angeli neque Satanas [illegible] corpora Deo a[illegible], vel [illegible] qu[illegible] [illegible]un- [illegible] nuncuparur. [illegible] bolus etiam cum Dei creatura ſit quæ o- [illegible] facere [illegible] A[illegible] voluntate, diuin[illegible] [illegible]at, iu- [illegible] ſeruitutis, & tanquam tortor & carnifex [illegible] fa- cere iubetur. Et quemadmodum apud nos, principes quando cum [illegible] quempiam acceſſere [illegible] honeſtos homines mittere conſueuerunt, quando vero cum igno- minia abſtrahunt, crudeles quoſdã ſatellites immittunt. ita Deus ad ſanctos quidem, angelos mittit, miniſtros ad ſalutem; quãdo vero pœna coërcere vult, faci-

norofis

noroſis [illegible]pit poteſtatibus. Ita Paulus eum, qui Corinthi ſcelerate egerat, Satanæ tradit in interitum carnis, itemque alios ne blaſphement.

Et re pondens diabolus domino dixit, Cum circuiuerim terram, & ambulauerim eam, quæ ſub cælo eſt, [illegible]. CHRYSOSTOMI. Interrogandi & reſpondendi vices vſurpatis, [illegible] trius quæ vera [illegible] ſcriptura deſcripta ſit. omnem [illegible] faccultatem impuden[illegible]us præcidit. Porrò quæ narrat diabolum Deo dixiſſe, non ea quæ [illegible]m dixit, [illegible] ne enim tantum [illegible] eo [illegible] eſt at[illegible] licentiæ. In eo vero quod ait, omnia ſe loca peragraſſe primum [illegible] accuſat, quod nullum fixum habeat domicilium, nec vnquam [illegible], [illegible] regiones per[illegible]uſtret, ad[illegible] is cunctos mortales pœna [illegible]. Deinde [illegible] dicimus, orbem terrarum tum angelis, tum dæmon[illegible] & angelos quidem venire ad Deum, vt ab eo mandata accipiant, diabolum vero non [illegible]tente & concedente Deo, nihil pro ſua l[illegible] efficere poſſe. Quamuis enim defec[illegible], [illegible] extra Dei ſit obſequium, eſt [illegible] nihilominus me[illegible] num iniec[illegible]us, neque eum ſinit Deus ſua abuti poteſtate, ſed neque vno eo[illegible]m que tempore, ſe[illegible] eo[illegible] periodum, locis omnibus adeſt. *Eam,* vero, *quæ ſub cælo eſt,* di[illegible] vt ſolitudinem indicaret, ac [illegible]uid demum, quod eſt cœlo ſubie[illegible]um, ae[illegible]ue regionem. Luſtrat autem regiones item inhabitabiles diuino quodam [illegible] conſilio, vt ne ſit noſtro generi ſemper infeſtus. DIDYMI. Animaduertendum eſt, non eadem loca eſſe, terram & eam, quæ ſub cœlo, cum te[illegible]b c[illegible], loca vero quæ ſub cœlo ſunt, non continuo terra ſint. I[illegible] ter[illegible]am [illegible]eurrit, [illegible] intelligas de quonam h[illegible] petiturus [illegible]. Eam vero quæ ſub cœlo eſt, ambulat, nequitiæ ſpiritu[illegible] ſibi ad[illegible] turpi[illegible]as [illegible], gratulans: ne[illegible] vero [illegible]dum [illegible]ſt, cum ſit tenuis ſpiritus, loca, quæ commemorata ſunt, per[illegible]aſiſſe, quandóquidem nec mendacij [illegible]um Deus inſimulauit. Tanto vero [illegible]errar[illegible] a[illegible]ſt[illegible]u ac e[illegible]c[illegible]ione [illegible]ritatem [illegible]anitatemque ſuam ſceleratus teſtatur: ſiquidem inſani, & præ furore circumcurſantis ſunt illa eius verba. Alibi quoque dictum eſt, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Nullam enim partem capiens quietis, præliatur & circumit, amicis quidem ſubducendis, inimicis vero ad exitium poſcendis; neque enim nobis dominatur. Ac verba eius talem hoc loco ſententiam habent; Cúm terrena & aëria ſubegerim, ſolus mihi Iobus aduerſatur. Ergo illius depoſcendi cauſſa venio.

Et dixit ei dominus, intendiſti cogitatione tua contra ſeruum meum Iob? CHRYS. Hinc per[illegible]s v[illegible] Deum vt Iobus te[illegible]ur, vt is etiam qui egregium habet a[illegible] eius virtute periculum fieri cupit, eaque re percunctatur diabolum, vt [illegible] aff[illegible]t. Occaſionem e[illegible] Iobus ei præbere ne[illegible]uaquam volebat ne a[illegible]us v[illegible]re[illegible]. Ac vide quemadmodum mos paulatim ſe[illegible] diſputationis oſte[illegible]. Verborum e[illegible] re[illegible] termiſſa [illegible], *Intendiſti cogitatione tua,* tanquam vocem quandam propo[illegible] hiſtoriæ cogitationem, Deus igitur [illegible] larg[illegible]olo, vt abſque voce etiam co[illegible].* [illegible]do improbi hoſtis ſceleratum conſilium & actionem non ignorat, neque eum eidem loqueretur ac diceret, Vnde venis? ad improbi explorandum ſtudium id dixiſſe credendum eſt. Quorſum? eum præſens eius notitia cuncta complectatur? verum interrogandi tropo, mores iis quæ dicuntur, affingere ſolet. Ita in euangelio, vbi de Cleopha [illegible] fit, interrogationes adhibet dominus. Quinam ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem? Quis autem dicere auſit eum, qui finxit ſigillatim corda noſtra, interrogatione egere? Eodem pertinet illud alterum, Quot panes habetis? atque alibi cum ſuam reſurrectionem comprobare vellet, dixit, Habetis hic aliquid, quod mãducari poſſit? Ac de Lazaro ſciſcitabatur, Vbi poſuiſtis eam [illegible] cum & auditor[illegible] præ[illegible]iſſet, [illegible]uſque obitum prædixiſſet. Hanc eandem retinens conſuetudinem hoc loco cum dicit diabolo, *vnde venis? & conſiderasti ſeruum meum?* non inſcius verba præ[illegible], ne [illegible] mens eff[illegible] aduer[illegible] cuiuſmodi ſit, doceri optat. Verum illum ipſum ſuæ crudelitatis accuſatorem palam conſtituit. Sic enim natura comparatum eſt, vt a ſeipſa impro-

tas

tis [illegible] Emphaſim autem habet illud, *Cogitationes tuas.* OLYMP. N[illegible] peruerſa prauiſque artibus imbuta, qua ad rectas hominum mentes peruertendas ſemper abuteris. Illud vero, *[illegible]*, non magis cum interrogatione [illegible] eam cum affirmatione intelligi poteſt, ac ſi diceret, Scio videlicet, te animum aduertiſſe. Nam ob virtutes quæ ei inſunt, ei inuides. Crebris vero laudibus Iobum effert, iactatque Deus, vt ad ineundum cum athleta certamen laceſſat aduerſarium.

Quia non eſt ſecundum ipſum, aliquis eorum qui ſunt ſuper terram. Id eſt, nemo eadem ætate, iiſdem temporibus. Quemadmodum in Geneſi de Noe [illegible] tum eſt, quia iuſtus erat in generatione ſua.

Homo irreprehenſibilis, iuſtus, verus, pius, abſtinens ab omni re mala. CHRYSOST. [illegible] cunctis [illegible] ibus, omni [illegible] terrarum orbe contemni ac deſpici, quid tandem [illegible] fuerit ſi [illegible] angelorum dominus eſt, noſtrarum rerum laudator ac præco fuerit? [illegible] iuuerit, à terrarum & maris cunctis incolis prædicari, de [illegible] Deo [illegible] Id [illegible] tur ipſi ſemper ſpectemus, vt [illegible] nobis prædicet Deus, [illegible] quod ſi nacti erimus, quamuis in nos vniuerſa, quæ ſenſu hauriūtur, mala [illegible] ant, cunctis tamen erimus ſuperiores. Quandoquidem Iobus [illegible] [illegible] ſtercorum domicilio, qui vlcerum ſanie circumſeptus erat, e cuius [illegible] vermium [illegible] es [illegible] mpebant, qui intolerabilia perferebat, qui [illegible] fœdabatur, qui ab amicis, ab vxore inſidiis petebatur, qui egeſtate [illegible], morbis [illegible] inuabili [illegible] ar, fœlicitate cunctos ſuperabat. Quidni [illegible] illum [illegible] ente, voceſque illas vſurpante? *Homo iuſtus irreprehenſibilis, verus, pius.* Quid tandem non fuerit cunctorum mortalium excellentiſſimus, Deo ipſi teſtimonium dante? Quod enim irreprehenſibilis, veruſque homo erat, nimirum haud vulgarem virtutem præſtabat. Huc accedit, quod ea, quæ cum hominibus [illegible] anſiguntur, iuſtè; quæ vero ad pietatem erga Deum referuntur, ſtudioſè perſequebatur. Quæ quidem diabolus conſpicatus, non mediocriter [illegible] atus eſt. Verum cur laudationis eſt hoc loco ordo commutatus? An quia cùm primum Iobi laus [illegible], pro rerum ipſarum natura atque harmonia inſtituta eſt. Primum enim, omnis homo verus eſt, idque ex opificij ratione, deinde ſine reprehenſione eſt & ſine querela ex vitæ conſuetudine, atque [illegible] ituro. Sed hoc loco propter conflictum cum diabolo, irreprehēſibilem vero præponit. Virtus enim cum vitio pugnare ſolita eſt, morúmque æquitas acutiſſimum eſt aduerſus inuidum iaculum. Ad irreprehenſibilem autem attexit verum, vt naturæ & moris conſpirationem oſtendat, atque electione naturæ cohoneſtet nobilitatem.

Reſpondit autem Diabolus & dixit coram domino OLYMP. Hæc diaboli impudentiam peruellunt. Illud enim, *coram Deo dixit*, mentis illius impudentiam, [illegible] quæ probantur Deo, vſque aduerſantis prorſus oſtendit. Deus enim iuſto virtutis teſtimonium dabat: hic contrà criminatur, [illegible] non ob virtutem ſed opulentiam pietatis religione defungeretur.

An gratis, inquit, Iob colit dominum? Verba profectò diaboli, non virtutem [illegible] [illegible] it, [illegible] reddit: cùm te pietate colit, verùm acceptorum beneficiorum mercedem [illegible] pe[illegible]. Mercenarius eſt non verus: ſiquidem is gratuitò erga D[illegible] [illegible] qui nec [illegible] ppl[illegible] cia, nec ob promiſſa illi ſeruit. Animaduerte etiam imp[illegible] [illegible] ea quæ dicta erant [illegible] neceſſere non poſſet, [illegible] ſententiam [illegible] [illegible] atur, [illegible] latere, ſeddirco [illegible] ert, quia, quæ aperta & explorata [illegible] [illegible] cial [illegible] ur. DIDYM. [illegible] eorum eſt qui virtuti [illegible] [illegible] orum bona minime v[illegible] ia [illegible] exi[illegible] nare, ſed potius per calumniam dicere hic [illegible] ob [illegible] ceptam ſibi [illegible] potentatem, [illegible] vere frug[illegible] e[illegible] rans propter ſto[illegible] diutate [illegible] alter pecuniis, opibuſque caret, quia [illegible] parandis [illegible] idoneus. Denique nemo improbus [illegible] virtutem, vt legitimam ſolidamque ad[illegible] it. BASILII. Magna vis eſt horum hominum peruerſa vocabulorum [illegible] tatione ad contemnendam virtutem abutentium; & quia vitium eſt virtuti ſinimum, ad virtutem ipſam iniuſta accuſatione vexandam. Ita audaci,

ad lib. nomen fortis imponunt; ei qui ſtupore quodam ſenſus oppreſſus eſt, temperantis; iuſto crudelis; aſtuto prudentis; magnificum etiam quaſi ſordidis vilibuſque operibus occupatum inſectantur; atque eum qui liberalis eſt, vt prodigum & qui rem curat familiarem, vt parcum exagitant. Formas denique virtutis omnes è contrario vitio fabricato nomine appellare ſolent. Huius improbitatis architectus diabolus, talia quædam de Iobo commentatur, eum addidit; AVCT

Nonne tu ſepſiſti quæ externa ſunt eius? & quæ intra domum ſunt eius, & omnia quæ ſunt illi in circuitu? Qua occaſione & hypotheſi diabolus vſus ſit ad Iobo inſidiandum exponit, aiebat enim; Si qua ſeptus eſt, ope ſpoliatus fuerit, facile deiectum iri. Deus autem ad hominis gloriam illuſtrandam, atque ad diaboli ignominiam certamen conceſsit. Scopum hunc hiſtoriæ ſcriptor collineãs perſonarum inductione totius rei argumentum pertractat: nec enim ad perſuaſione m par momentum habet, ſiquid ſimplicius enuncietur, & ad illud ipſum formata & ſcripta diligentius adhibeatur oratio. Quare genus dicendi ſimplex ad hiſtoriam accommodandum eſt. P O L Y C H R. Admiratus ſceleſtus diabolus Iuſti ad ſummum perductam virtutem, ſegetem autem tantæ aduerſus Deum pietatis, bonorum affluentiam eſſe ſuſpicabatur, atque eius copiæ Deum eſſe auctorem probe nouerat; eaq; re Iobum erga Deum gratum eſſe arbitrabatur, ei pro mercede redditam pietate; Etiamnunc, inquit, mutuorum officiorum gratiam experitur. O L Y M P. Quæcunque ille habet, omnia ab iniuria defendis; pace fruitur infinita; bella nec domeſtica nec externa ſunt illi infeſta: mercedem ac premium tulit præſentem fortunarum fœlicitatem, cultus ei nequaquam deeſt diuitiarum. Hinc demum ſuam ſimulatam oſtentat religionem omnem acerbi ſenſus cauſſam ab eo Deus ſemouit; eum quaſi quodam vallo ac muro firmiſſimo communiuit periculiſque liberauit. Vide, quemadmodum diabolus ad Iobum perdendum adortus ſit. *Nonne tu*, inquit, *ſepſiſti quæ externa ſunt eius?* quibus verbis, agrorum & armentorum diuitias ſignificare volebat. Sed tamen o ſceleſte, vnde noſti Iobum ſeptum eſſe atque munitum, niſi quia ſæpius te id faciendi libido inceſſit? quod poſtea poteſtatem nactus facere non dubitaſti? nimirum tunc res illius omnes vallatas eſſe intelligebas, cùm prohibebaris, ideoque dicis *Et omnia, quæ ſunt illi in circuitu ſepſiſti.* Hactenus enim Deus noſtra obuallat, & diabolo haud ſuam poteſtatem facit.

Opera manuum eius benedixiſti. P O L Y C H. Quæcumq; ad agricolationem pertinent, magnopere ſuppeditaſti: copioſos fructus terra progignente, innumeras fruges pinguiſcente, racemos vberes in palmitibus oſtendente, exuberantis oleæ fructum præbente atque omnium quæ ex omni fructuum, pomorumque genere percipiuntur, voluptatem pollicente. Nempe à te ô hæc domine proficiſcuntur, ſoli fertilitas & commoditas, aëris temperatio, ſementis exaggerata copia, boum opera, cæteraque omnia, quibus agricultura recte gubernatur.

Et pecora eius multa fecisti ſuper terram. C H R Y S O S T O M I. Viden Iobo diuitias Deum elargitum eſſe? Viden non contra ius illas fuiſſe adeptum? Tu, inquit conuallaſti, tu benedixiſti tu bona eius amplificaſti. Quantopere Iobo laborandum erat, non maleſartibus partas ſibi eſſe diuitias, ſi quidem id hominibus voluiſſet perſuadere? En diabolus, quamuis non noſſet, id illi teſtificando voluit elargiri.

Sed mitte manum tuam & tange omnia quæ habet, ſi non in faciem tibi benedixerit. D I D Y M I. Sciendum eſt, manum Dei eſſe multiplicem. Quædam enim eſt vindex, & vltionis adminiſtra poteſtas, quæ vaſa iræ dicitur, de qua ſcriptum eſt, Manus tua gentes diſperdidit. Alia vero poteſtas eius eſt quæ munit & protegit ad quam illud pertinet, Protexiſti me & poſuiſti ſuper me manum tuam. Igitur hoc loco, *Mitte manum tuam* pro illo eſt, Malè illum accipe & affl ige. *Tange* autem pro, manus inijce, poſitum eſt, illum, inquam, attere. Huic ſimile illud eſt, Nolite tangere Chriſtos meos. Neque enim vtcumque eos vetat attingi, ſed

id tantum prohibet, ne quis mala inferre hominibus ſanctis audeat. Ac vide quam veteratorie quamque ſimulatè non dicat, Mihi permitte, ſed tu facito. Imbecillitatis enim ſuæ probè ſibi conſcius eſt, ſed tamen inſanit, atque arrogans & contumax quod ipſum extremæ eſt dementiæ. Tu verò mihi aliam attende improbitatem ac diabolo dignam cæcitatem. Nam cum, qui ſolus bonus eſt, ad malè agendum prouocare conatur. CHRYSOST. facit nimia eius crudelitas vt cuiuſdam partis fortunarum amiſſione minimè contentus ſit nec quorundam liberorum orbitate eius odium ſaturetur: immo vero cum ſubito bonis omnibus penitus euertere cupit. Quare non ex parte ſed omnino virum iuſtum poſtulat ad ruinam, cum ait, *Tange omnia quæ habet.* Fac vt illi ſpes omnis erepta ſit, acerbitatum & dolorum ſit ſimulachrum ſingulare, namque tunc illius grati animi ſignificatio fuerit admirationi, cum temporum rerumque inclinationibus haudquaquam coargui potuerit. *Si non in faciem tibi benedixerit.* Id eſt, ſi non te maledictis inceſſerit, & incitatus aduerſus te linguæ mucronem ingentis calamitatis impatiens exacuerit. CHRYSOSTOMI. Hoc enim eſt, in faciem tuam palam, impudenter, nihil reuerens. OLYMP. Ac ne ſcriptura diceret, Blaſphemabit, honeſto vſa vocabulo dixit, Benedicet. Sic in regnorum libris de Nabutho ſcriptum eſt, Benedixit Deum & regem. DIDYMI. Hoc item loco pro diris, precationibus & maledictis proſequetur, benedicet à diabolo poſitum eſt, in quo verbum adhibuit ſpecioſius, ne Deum verbo aſperiore figere videretur, néue diceret quòd ex aduerſo ſteterit coram Deo.

Tunc dixit dominus diabolo, Ecce omnia quæcunque ſunt ei, do in manu tua, ſed eum ne tetigeris. OLYMP. & POLYCH. Cum futuri ignarus ſit diabolus, neque in hominum corda inſinuare ſeſe penitus poſſit, fruſtrà ſibi Iuſti cladem pollicetur. eiuſmodi enim ipſius erat oratio, Si mihi res illius attingendi, & hac, qua fruitur abundantia, & gloria, ſpoliandi erit facta poteſtas; nempe ego verborum maledictis hominem aduerſus Deum concitaro. Verùm Deus, qui multò ante proſpicit, cum de Iuſti victoria minimè dubitaret, vt pro ſua libidine in virum frugi impetum faciat, diabolo permittit, illud vnum excipit, ne malo corpus afficiat. CHRYS. Ita mei, inquit, athletæ virtuti confide, vt, quamuis ipſe dixeris; Mitte manum tuam; contra ego dicam; *In manu tua do omnia, quæcunque ſunt illi.* In manu, inquit, tua pulla, inſatiabili. Quid ais? quid poſt teſtimonium à te dictum noua opus eſt probatione? Verùm vt diaboli os, inquit, obſtruatur, vt Iuſtus fiat inſignior, vt poſteris patientiæ & ærumnæ medicamenta relinquamus. OLYMP. Ac vide. Nec dicente ſceleſto, hominem mihi concede, Magnus agnotheta, cui ſui erat virtus athletæ perſpecta, eidem aduerſario eum condonat: vt illo ipſo, vtcumque collibitum fuerit, vtatur. Sed quod iam vniuerſi noſtri generis hoſtis furorem nunquam expleri poſſe intelligebat, eius libidinem infinitam certis finibus circumſcribit. Rebus, inquit, illius tua voluntate & arbitratu vtere, ipſum verò ne attigeris. APOLLINAR. Hic quaſi non ſignificatur noluiſſe diabolum, vt in Iobi tantum filiis vulneris acerbitas hæreret. Sed etiam vt ad ipſum Iuſtum permanaret, ſed quod cupiebat, non eſt auſus niſi permittente Deo. Ex quo intelligimus nullam eſſe diabolo aduerſus nos poteſtatem, niſi ea ex occultis quibuſdam prouidentiæ rationibus, quibus noſtra gubernat Deus, permittatur. DIDY. Illud enim. *In manu tua do omnia,* oſtenſus perſuadet ſine Dei permiſſu à diabolo tentari neminem. Vt autem ſciamus, ipſi etiam permiſſioni ſtatui modum addit, *Sed eum ne tetigeris.* Vnde planum eſt, non fato vel caſu, ſed Dei nutu accidere calamitates. OLYMP. Attende eius, qui certamini præeſt, ſapientiam. Nam primùm externis bonis & in quibus minus periclitabatur athletam ipſum ſpoliari ſinit, ſed vbi victoriæ eum declarauit, tunc deinde aduerſus corpus certamen proponit, eumque bono animo eſſe iubet, quæ autem illius ſunt, aduerſario tradit. Quid enim mali hinc capiat vir ad veram philoſophiam inſtitutus, qui nullum iis deferre ſolet honorem, quæ interitu ac riſu excipiuntur?

Et egreſſus eſt diabolus à domino. OLYMP. Nimirum locus eſt nullus à diuina

ditione

dimoto ſeſſulus. Hac nihilominus ratione ſcriptura loquitur, quia à Deo impetratis poſtulatis, Diabolus nihil in agendo cunctatur. Quia etiam intra eum, qui bonus eſt, nihil mali aut ineſſe, aut admitti poteſt, quæ enim mala ſunt, extra bonum ſunt. Ergo meo quidem animo illud, *egreſſus eſt a domino*, pro eo eſt, arrepta occaſione, impetrataque venia, ad illa quæ ſibi permiſſa ſunt, agenda aggreſſus eſt. D I D Y M I. Quibuſdam eſt opinio, niſi extra Deum fuiſſet diabolus, contra Iobum eum nihil moliturum fuiſſe. Ac de diabolo magis propriè quam de Caino dicitur, Exiuit à facie domini: cui par eſt, in Dei cogitatione ac mente nequaquam verſari. Diabolus autem in iis eſt, à quibus diuina mens ſemper eſt alienata; & ſi vná cum iis qui Deo aſſiſtunt, ſimulate inſolenterque venire dicitur. Cùm ergo dicit, quod venit diabolus, negotij occaſionem, aggreſſionemque ſignificat. Quando autem egreſſus eſt à facie domini, diuinum permiſſum exponit, & quàm à Deo contra Iuſtum acceperit poteſtatem. Vti etiam illud, Egreſſus eſt autem Cainus à facie Dei, id eſt à mandati diuini ſanctione, quę de Caino erat accepta. Hinc docemur diabolum ad hoſtiles inſidias, quas homini ſtruit, conuerſum egredi à domino: Quod item ipſum de Iſcariota ſcriptum eſt, cùm proditionem meditaretur; Egreſſus eſt Iudas; Erat autem nox: nec ea nox tantum, quæ in ſenſus incurrit, ſed etiam illa, quæ menti tenebras obducit, videlicet tùm nocte is malorum circumfuſus erat, cùm ſeſe à luce auertit.

Et erat ſicut dies hac O L Y M P. Vt ſi dixiſſet, dies aduenit, qua theatrum apertum eſt, ac certamen initum, atque ad luctationem athleta deſcendit. Illud quoque conſidera, quemadmodum vno die in vnum malorũ, acerbitatumq; omniũ aceruum diabolus Iobum coniecerit, vt eum ad amentiam, ad indignationem, & ad congerenda in Deum maledicta inflammaret. Id enim ſibi pollicebatur, cum diceret, ſi non in faciem te benedixerit. C H R Y S O S T. Vt igitur ſcriptor doceret, quantas machinatus ſit inſidias, eo verborum genere tempus expoſuit. Nondum enim meridies erat, cum prœliandi factum eſt initium. D I D Y M I. Conſequutionis ratio petebat, vt dici, vt filiorum conſeſſus meminiſſet, vt illorum interitui fides non deeſſet: ſiquidem vna die, vna ædium ruina derepente extincti ſunt.

Et filij Iob, & filiæ eius bibebant vinum in domo fratris ſenioris. P O L Y C H. Quamobrem in mentionem filiorum conuiuij incidit, cùm mox de bobus abactis dicere pararet? An vt ſubitam rerum omnium iacturam & inſperatum atque improuiſum malum, vnoque die cunctarum ærumnarum tragœdiam excitatam eſſe indicaret? rationem item exponeret, quemadmodum poteſtate accepta, rem ipſam tranſegerit diabolus? Itaque cùm dies pugnæ & congreſſus inſtaret, filij quidem vna epulabantur, obliuius grauioris mali territi expectatione: quod ſanè certè ad repentinam illorum extinctionem diabolo, qui eos omnes ſociatos inuenit, cecidit perquam commode: quandoquidem militari aſtu certam euentus iis ſcientiam ademit.

Et ecce nuncius venit ad Iob, & dixit ei. Iuga boum arabant, & aſinæ feminæ paſcebantur iuxta ipſos, & venientes captiuantes captiuauerunt ea, & pueros interfecerũt in gladijs: ſaluatus autem ego ſolus veni nunciare tibi. O L Y M P. Potuit diabolus à Deo poteſtate data & inimicorum animos irritare, & ignem è cœlo deducere, ac calamitatum ſolos nuncios ſeruare, & ventum angelicis viribus, quas à primo ortu à Deo acceperat, vt eos ad diſturbandas ædes impellere. Poterat etiam omnia hęc ementiri, & falſa quadam effigie conformare, vt & ſui ſatellites prædantium inimicorum adſpectum opinionemque præberent, & quaſi homines calamitatum nuncios adferrent, & tanquam veri ignis è cœlo ruentis forma cerneretur, ac venti domum euertentis quaſi vera ſpecies videretur: etenim in angelum lucis transfiguratur, atque ad eam rem ab opifice nactus eſt poteſtatem. Siue igitur hac, ſiue illa ratione pugnauerit, profectò acerbè, aſtutè, ac flagitioſè conflixit. Fat autem eſt cognoſcere, quos nuncios dignos diabolus, & quàm improbo artificio, vt grauiora ſemper nunciarent, inſtruxerit. Vt enim Iobi animus per-

moueretur, non ſimpliciter dicit, *Iuga boum*, ſed addunt, *arabant*, id eſt, [illegible] ex [illegible] terra reddit, faciebant, neque dixit, aſini, ſed, *aſinæ* [illegible] [illegible] fœtus & propagatio. Ad hæc mulorum amiſſione exp[illegible] ſita ſ[illegible] qui armentis præpoſiti erant, cædem addunt, ad vulneris acerbitatem. CHRYS. [illegible] rerum amiſſione cædes miſcetur, vt [illegible] hoſtium im[illegible] mira enim crudelitas atque inhumanitas eſt, duplex hæc calamitas abd[illegible] & cædis. Nam eius, cuius vitæ pepercerunt, [illegible] ſalus [illegible] ditamentum. Idcircò enim ſeruatus eſt, ne malorum tempeſtatem Iobus i[illegible] raret. OLYMP. Non humanitate aduerſarij ſeruatus eſt is qui [illegible] nuncium, ſed eò vt triſtium rerum duntaxat, nuncius exiſteret. forta[illegible] etiam agreſtis & ferus aliquis homo erat, qui nuncios huiuſmodi perferebat: at etiam ipſe dæmon nunciorum perſonam ac formam potuit præ ſe ferre. CHRYS. Vide [illegible] quam celere & improuiſum vulnus, quàm nouum, quàm inuſitatum. Is qui rebus omnibus circumfluebat, qui nihil mali fuerat antea expertus, continuò rerum omnium poſſeſſione priuatur, neque ei quidquam ad ægritudinem leniendam reliquum eſt. Nam qui relinquitur nuncius, ad tragœdiæ [illegible] nar[illegible]onem relinquitur. DIDYMI. Prorſus animaduertendum eſt, quemadmodum quæ repentè contigerunt, vel ex ipſa renunciatione pondus atque ad [illegible] animi moleſtiam vim habeant. Verum, etſi propter ſubitum caſum perturbare Iobi mentem hæc ipſa poterant, nequaquam tamen Iuſtum permouerunt. Neque pſalmus quidam de homine iuſto his verbis loquitur, Ab auditione mala non timebit. POLYCHR. Pro eo, *venientes captiuantes captiuauerunt*, Incid[illegible] Sabaitæ, codex habet hebraicus; Sarraceni videlicet. Illud verò alterum, *Seruatus ego ſolus veni nunciare tibi*, in hebræo eſt, vt nunciarem tibi tantum. Mens autem diaboli ex ijs, quæ dicta ſunt, illuſtrior apparet. Siue enim ille ipſe, qui aderat, nuncij habitum ementitus fuerit, ſiue de ſeruis quempiam ſeruauerit, certum eſt, ad augendum dolorem, rei euentum ab illo crudeliter fabricatum fuiſſe.

Adhuc hoc loquente, venit alius nuncius, & dixit ad Iob, Ignis cecidit de cælo, & cremauit oues, & paſtores deuorauit ſimiliter. & ſeruatus ego ſolus veni nunciare tibi. OLYMP. Vbi primo audito nuncio, non ſolum Iuſti animus conſternatus non eſt, verum etiam tulit æquiſſimè, atque imminentis aduerſarij impetum propulſauit, cõfeſtim alius quidam diaboli ſatelles ſeſe proripit, dicit[illegible] non [illegible]plius tibi ab hominibus bellum inferri, verum oues ac paſtores de cœlo t[illegible]os eſſe, vt minimè dubitari poſſit, vel Deum ipſum, quem veneratur, ei eſſe infenſum. POLYCHR. Ignem de cælo delapſum eſſe commentus eſt diabolus, vt non cum hominibus ſolum, verùm etiam cum Deo, quem colebat, bellum ſibi eſſe arbitraretur, eaque ratione Iuſto ſpem omnem præſidij eriperet, atque in laqueos eundem deſperationis induceret. CHRYS. Pœnituit diabolum primi nuncij, quod minus rectè res geſtas expoſuerit. Malè inquit, iaculatus [illegible] haudquaquam collineaui; ſagitta prorſus aberrauit. Ab hominibus aſinas & boues abactos eſſe dixi. Poteſt ita ſecum ipſe Iobus ratiocinari, Homines [illegible]ria me affecerunt, deone poſſim iſthæc aſcribere? Ergo vt eius cogitatio ab hominibus ad Deum traducatur, ait, *Ignis decidit, e cælo*. Aquila autem & Theodotio, Ignis Dei dixerunt. hoſtes iam cauſſari non potes, quaſi illi è ſupernis locis ignem proiecerint. Inflige contumeliam ei, qui tibi iniuriam intulit, eum qui te oppugnauit, maledictis inceſſe: cur illi ſeruis? cur eum adoras, qui tuas opes euertit? noli putare ab hominibus tibi infligi vulnera, cum audis *captiuantes captiuauerunt*. E ſupernis regionibus atq; adeo è cœlo facit tibi bellum Deus. Id verò certo eſt argumento, quod ignis e cælo demiſſus oues conſumpſit. Vide quanta diaboli ſit potentia, quantaque vis. Quemadmodum tot nationes concitarit, ſeu etiam in dæmones hoſtium formam habitumque contulerit, quanta hæc omnia facilitate adminiſtrarit, conſidera. Ig[illegible]m ver[illegible] i[illegible]m, quo conſumptæ ſunt oues, ne credas verum eſſe ignem (illius enim fabricandi caret poteſtate.) ſed nimirum quicquid illud fuit, quo deflagrarunt vniuerſa, ignis ſpeciem oſtentabat. Quòd ſi verus extitit ignis, ex eo, qui in rerum natura reperitur,

tur, tempeſtatem commouit, idque Deo minimè repugnante. DIDYMI. Nec enim poterat diabolus ignẽ e cœlo deducere * Q[illegible] ſanctus [illegible] a-ra veritatis perſpexiſſet, nec de tentationibus, quin Dei permiſſu inciderent, [illegible] quam dubitaret; tamen ob eam rem vehementiſſimè angebatur, quòd in corpo-ſ[illegible] quod [illegible] accideret, offenderentur, ideo quòd Deum in [illegible] ſum iratum eſſe ar-bitrarentur. Etenim quod [illegible] dantes aduerſarij pecus egiſſent, quod pecus a-ceſſerint, id non a Deo, ſed ab hoſtibus hoſtiliter inuadentibus, & per odium illa perturbare molientibus factum eſſe, [illegible], qui minus intelligerent, crede-re potuiſſent. At vbi ignem nunciatum eſt à Deo delapſum eſſe, ſatis periculum in hac [illegible]is mentibus creabatur, ne forte crederent nihil eſſe in ipſa virtute ad[illegible] ra[illegible] [illegible]ando is, qui virtutem erat adeptus, vſque eo à Deo cruciaretur. Sed tamen neque hoc euentum ſancti animum, qui in Dei contemplatione totus hæreret, potuit permonere. Neque enim ea eſt poteſtas permiſſa diabolo, vt ignem deducat e cœlo. Verùm iudicio id diuino perfectum eſt, vt is, qui aduerſus I[illegible]um poteſtatem diabolo fecerat, ipſi illi diabolo perſoaderet, licet is m[illegible]as machinas adhiberet, nihil tamen in rebus humanis reperiri, de quo Beatus [illegible] mio opere laboraret.

Adhuc hoc loquente, venit alius nuncius, & dixit ad Iob, Equites fe erant nobis tria capita, & circumdederunt camelos, & captiuauerunt eos. & ſaluatus ſum ego ſolus, & veni, vt annunciarem [illegible]. POLYCHR. *Adhuc hoc loquente,* vt nullum à laboribus luctatori daret [illegible]andi ſpatium, ſumma crudelitate ignem finxit e cœlo deferri, vt non ab hominibus, ſed a Deo putaret ſe oppugnari, quem Iobus ſtudioſe venerabatur. Ex hoc item loco, cum dicitur, *Adhuc hoc loquente,* intelligimus, quid diabolus e[illegible], vt Iobum aſſiduis nuncijs perturbaret, & moleſtijs, atque ægritudinibus tanquam nunquam intermittentibus fluctibus obrueret. OLYMP. Belli narratio erat huiuſmodi, tàm Deo quàm hominibus contra illum bellum eſſe ſuſceptum. Illud autem κεφαλὰς τρεῖς huic par eſt, Triplici aduerſarij inſtructa acie, tribuſque ducibus creatis, irruptionem fecerunt. Sic enim Aquila expoſuit, Chaldæi diſpoſuerunt contra nos tres præfecturas, additque narrationi ſolum calamitatis nuncium fuiſſe ſeruatum: nec verò de interfectis ſilet hominibus, quorum nece viri probi magnopere mærent. DIDYMI. De puerorum nece audire, idque conſtanti animo ferre, ſcilicet ea res animi virtutem, inuictumque robur teſtatur. Atque iſthæc omnia Iobi filijs imprudentibus, nihilque ſcientibus ſimul geſta eſſe, illud planè perſuadet, quòd ſcriptura confirmat, apud fratrem natu maiorem illos prandiſſe. Magnam vim hæc habent ad eorum mentes conturbandas, & ſtupore conſternandas, qui perpetuas rerum humanarum conuerſiones minime meditantur; qui bona adnituntur tueri ſua: quorum moleſtior ſolet eſſe poſſeſſio, quam ijs anteà caruiſſe. Iam enim nonnulli, in quos ſubitus caſus incurrit, ſanæ mentis periculum adierunt, atque eos ita fregit ærumna, vt quæ odio atque exilio digna ſunt adamarint: ſtatus enim nunquam rerum tranquillitas eorum metitur infortunium. Etenim qui peculio, bonorumque poſſeſſione caruit, triſtitiam experiri non poteſt. Verùm is experientia doctus eſt, qui ante amiſſionem bonorum, euentus acerbitatem pertimuit; poſt amiſſionem verò acutis doloribus vulneratur; ſiquidem pacatus rerum ſtatus frænis cohiberi nequit, & mens, quæ doctore & pædagogo caret, miſerrimis lamentis contabeſcit. Talis nequaquam fuit inſignis Iobus, illud inquam eximium tolerantiæ conſtantiæque peculium, ſumma illa fortitudinis abſolutio, ille pietatis dux, illud ſingulare ſpecimen philoſophiæ, qui & in ſecundis rebus modeſtus, & in aduerſis fuit inuictus. Nam philoſophiam, quam prius perdidicerat, quæ deinde conſequuta ſunt vulnera, minimè refutarunt. Qui enim homini diuinarum rerum diſciplina exculto, atque ad pietatem antea inſtituto intolerabilis ærumna illa videri potuerit? Cùm enim didiciſſet diuitias habendas eſſe communes, in egentium ſumptus illas conferebat, neque earundem iacturam reformidabat. Quare nec ſpoliatus diſcruciatur. Quin etiam mali vis, noua ſeges ac materies eſt philoſophiæ. Vitæ autem ſplendida

cum modeſtiæ frænum iniecißet, triſtibus euentibus haud ſuccubuit, vt qui diuinis præſidijs ſeptus erat. Etenim vtrumque ſtatum philoſophia nouit moderari, nec magnificentia abuſus eſt ad iniuriam, (Philoſophiæ enim opes ſibi parabat) neque ærumnarum procella obrutus eſt. Nam virtutem animi, ac robur exercebat. Ita malorum perpeßio, & ſenſus via fuit illi ad ſalutem, latuitque hoc aduerſarium, cùm non vidit, tunc ſe Iobo viam minuiſſe ad bonorum poſſeßionem, cum eadem ipſa ei eripiebat. Quare & coniunx inſidioſa obiurgat, & liberum interitus pietatem minimè labefactat, & ignis ruens è cælo de ſuo ſtatu mentem non deturbat: nam Dei beneficio ſeruabatur incolumis. Frequentes item nuncij nec interruptæ malorum narrationes, & qui vndique exaudiebantur, plangores conſtantem animum non dimouebant. Nam qui Deo vtitur familiariter, harum rerum mortalium cura non angitur; tantoque propius ad ſuperna & fixa bona accedit, quantò ab his caducis abeſt longius. Nequitiæ enim ſpiritus, & concitati fluctus iuſtę menti nocere non poſſunt, præſertim cùm eius cuſtos ſit Deus, qui modum ſtatuit calamitati: qui licet ea, quæ menti obſequuntur, diabolo dedat, ad modi, rationis, virtutiſque ſpecimen, mentem tamen, qua manus conſeritur, reportanturque trophæa, ipſe tuetur ac ſeruat.

Hoc adhuc loquente, alius nuncius venit dicens Iobo; filij tui, & filiabus tuis, comedentibus & bibentibus apud fratrem ſuum ſeniorem, ſubito ſpiritus vehementes irruit è deſerto, & tetigit quattuor angulos domus, & cecidit domus ſuper filios tuos, & mortui ſunt. ſeruatus autem ſum ego ſolus, vt nunciarem tibi. IVLII. Hæc cum permiſceet diabolus, eam perſuaſionem nititur Iobo admouere, vt rerum vniuerſitatem in ipſum incitatam eſſe ſuſpicetur, atque ea ratione eum à recto ſenſu auocaret. Ventus enim venit, inquit, non vt ſolet, ab ortu, occaſúue ſed quattuor partes complexus in domum incubuit, vt non iam amplius manus ſit hæc hominum, verum à ſuperis contorta ſpicula. OLYMP. Hic etiam diaboli atrocitatem cognoſce, quam ipſam callidum narrationis artificium non obſcurè declarat. Germanæ prolis præcipuè meminit, vt Iuſti naturam exulceraret. Neque enim dixit, ſupra omnes, qui intus erant, cecidit, interfectorumque omnium ſepulchrum vnum domus effecta eſt, atque ex eorum ruina ſolus ipſe ſeruatus ſum: ſed magis propriè memoriam ei naturæ adferens, ac luculentas ei plagas infligens dixit, *Cecidit ſuper filios tuos.* Conuiuium verò exornat, cùm illius ſtructorem fratrem natu maiorem fuiſſe confirmat. Porrò liberos hilares, ac ludibundos fuiſſe. Ventum autem è deſerta regione repentè commotum eſſe, exteras ædes non attigiſſe; ſolam eam, vbi epulabantur filij, euerſam eſſe. CHRYS. Illius verò ruina ſic liberos obrutos fuiſſe, vt quod cuiusque corpus eſſet ſepulturæ mandandum, internoſci non poſſet. Addidit, *Comedentibus & bibentibus* id eſt, in ipſo lætitiæ articulo. DIDYMI. Ad vim acrioris doloris id molitur diabolus, vt rerum, quæ conſequutæ ſunt, atrox narratio dolorem Iuſto afferat incredibilem. Nam accumbentibus filijs, ea res accidit. Quòd ſi Iobus caſum prouidere potuiſſet, minus angeretur. In eo verò aduerbio, ſubito, vis quædam ineſt, ita res contigit, vt nemini facultas data ſit euadēdi. OLYMP. Rurſus à Deo immiſſam calamitatem comminiſcitur. Cùm enim aduerſariorum incurſionem duplicem inſtruxiſſet, duplicem item Deo oppugnationem affingit, ignis ac venti. Necem autem filiorum poſtremam reſeruauit, ac præter opinionem nuncio ſalutem dedit, vt ad deſperationem, ad ſtuporem mentis & ad obtrectādum Deo Iuſti animum ſollicitaret. CHRYSOSTOMI. Omnia pertentarat diabolus, & quem bonorum poſſeßione ſpoliauerat, virtute ſpoliare nullomodo potuit: gradum nunc facit ad naturam; palmites à radice auellit vi fructum decerpit, vt procreatori ac parenti doleat. Ac vide quàm ſit ironia reſperſa narratio, atque adeò præſtigijs, fallacijsque referta; vt quæ virtute & nobilitate inſignem etiam virum conuellere poſſit. *Spiritus,* inquit, *vehemens irruit è deſerto.* In quo etiam nunc iudicem cauſſatur. Ventus enim non hominibus ſed Deo obſecundat: neque dixit, Domus in eos, qui intus erant, cecidit; verùm id, quod ad eliciendum dolorem valebat, nunciat, *ſuper filios,* inquit, *tuos,* vt cùm audit

de liberis, eius animus miſeratione permoueretur, commiſerationemque mali ſenſum ſuſcipiat, lugubreſque has voces mittat; Heu me infœlicem è turba filiorum in orbitatem recidi. præſtabat non ſuſcepiſſe filios, quàm hac conditione ſuſcepiſſe, vt amiſſæ rei iacturam ſenſumque acciperem. Vt ſuperior pax, tranquillitas atque fœlicitas atrociorem efficeret calamitatem. Illud enim, *ſeruatus ſum ego ſolus*, in alijs quidem quidpiam fortaſse valeat ad obtundendam animi ægritudinem; hic autem augeat multo magis. Quandoquidem decedentibus liberis, ſolus, qui nuncium adferret, ſuperauit. Quocirca diabolus videtur mihi harum rerum nuncius extitiſse, idemque malorum auctor & architectus formas varias indutus adiiſſe, artificioſaſque narrationes pertexiſſe. Ita ventitare non deſinit, loquitur aſperius, & pericula, quæ maiorem habent aſperitatem, reſeruat ad extremum, vt vis mentis malis lenioribus prius debilitata, maiorum deinceps impetum ſuſtinere non poſſit. Seruorum autem fuiſſe neminem, qui illa nunciaret, vel hinc intelligi poteſt. Nam qua tandem ratione domus quatuor eius latera vento conquaſſante, vnus ſeruare potuerit? Qui tandem ſingulis calamitatibus vnus duntaxat, quaſi eodem caſu opprimi nequiuerit, ſemper ſuperſtes fuit? Sed nimirum idem eorum, quæ fiebant auctor fuit ac nuncius. Cum enim nemo reperiatur immanior, earum rerum negotium dare alijs verebatur. Et cum nihil non immoderatè cogitatione machinaretur (vt qui maxime ad improbitatem & ſcelus eruditus eſt) varia vulnera meditatur, vt mentis propugnacula atque munitiones incurſionibus paulatim labefactet. Et quemadmodum ad circumueniendum, repellendumque aduerſarium, ad mœnia quis machinas commolitur, vt multiplici inſidiandi genere ſurripiat ſecuritatem: ſic is, qui noſtræ ſaluti inuidet ordine quodam, cùm tamen nihil apud eum non ſit inordinatum & impium, turri pietatis periculorum machinas admouet. POLYCH. Quid fuit tandem, cur is liberorum interitu non hoſtium manum comminiſceretur? Nempe vt irruptione ciuitas vniuerſa ne perturbaretur. Nam in Iobum tantum, non item in exteros poteſtas illi erat. ORIGENIS. Igitur camelos in equitum poteſtatem redegit, aſinos, ac iuga boum ijs, qui abduxerunt, addixit; oues inflammatus odio, incendio interemit; filijs quoque cùm compararet inſidias, faciendæ necis opportunitatem obſeruabat. Eos ſi offendiſſet legentes, & domum non attigiſſet, & ad interficiendum locus defuiſſet: ſi precantes, nihil contra eos efficere potuiſſet. Verum, cùm ei fuit oblata occaſio, tunc demum potuit: ſed quale tempus fuit illi opportunum, qualiſue opportunitas? Potus erat. Eò verò quod quattuor domus angulos ventus contingit, diſce in angulis platearum hypocritas ad orandum conſiſtere. Sed & vnuſquiſque, qui haud rectà incedit via, angulis vtitur. Latus verò angulus eſt vehemens atque effuſa improbitas.

Cum ſic audiſſet Iob, ſurgens diſcidit veſtes ſuas, & totondit comam capitis ſui. OLYMP. Sanè credibile eſt ob ſuperiores narrationes eum in tacita cogitatione verſantem, rerum euentus admiratum fuiſſe. Vbi verò de tantæ ac tam ſpecioſæ ſobolis ſubito audiuit interitu, ne doloris, cõmuniſue ſenſus expers videretur, quod debetur, naturæ largitur; veſtemque diſcindit, ac comam ad ſpeciem luctus tõdet. Neque enim victoria quis idcirco potitur, quia non patitur; ſed ideo, quia cum patitur, animo perfert inuicto. CHRYS. Quod veſtem diſciderit, comamque totonderit, haud mireris. Pater enim erat, ac pater liberorum amans; naturæ condoleſcentis, ſenſus oſtendendus erat, animi quoque philoſophia minimè occultanda. Niſi enim illud feciſſet, ſuſpicatus forſitan quiſpiam eſſet, eius philoſophiam à communi ſenſu humanitatis abhorrere. Ita eodem tempore decuit, & naturæ viſcera, & philoſophiæ præſtantiam indicari, & eius animum ob vim doloris ad nullam peruerſitatem, prauitatemque deferri. BASILII. Quæ illum conflictarunt ærumnæ, nequaquam hominem frugi in eiuſmodi ratiocinationem, orationemque inducere potuerunt, vt diceret, Vide, vt nulla rebus noſtris conſulat prouidentia. Summi imperatoris iudicium, ordiniſque deſcriptionem nullo pacto accuſat: verùm ſingulas pugnas ſtrenue, acriterque pugnauit.

[illegible] sque à diabolo appetitus [illegible], nullam tamen luculentam pl[illegible] accepit. Nimirum eum domesticorum in fœlicitate spoliauit, crebris [illegible] rumoribus, ac nunc ipsum obruere per insidias conatus est. Nam priori [illegible] calamitatem narranti posterior interueniebat, qui acerbiorum [illegible] ægritudinem, mærorem [illegible] adferebat, calamitas è calamitate erat apta, atque ærumnæ vndarum concursionem imitabantur, nec dum prior lachryma d[illegible] [illegible]t, cum recentis caussa adfer[illegible]. Iustus autem quasi scopulus con[illegible] ac vim tempestatis excipiens, fluctuum violentam incursionem redigebat [illegible] spumam, nihilq; eorum, quæ contigerunt, dignum lachrymis existimauit. Postquam verò nuncius venit, qui diceret in conuiuantes filios & filias violento [illegible] conuiuij domicilium irruisse, tunc communi sensu naturæ [illegible] facto, vestem conscidit, vt ea re propensæ voluntatis suæ erga [illegible] significationē daret. CHRYS. Caue putes Iobum superatum fuisse, quia id [illegible] dicitur. Im[illegible] verò hoc ipsum factum illius com[illegible] robat victoriam. [illegible] enim illud fecisset, dixisset qu[illegible] malorum sensum omnem ei Deum [illegible]puisse, nunc autem dolens ac mærens philosophatur, veréque, suam ipse [illegible] ærumnam [illegible] perr[illegible] [illegible]ficatar. Descendit enim imber, ignis enim, inquit, cecidit de cœlo, & deuorauit omnes greges ouium. Venerunt flauij et [illegible], assidui, nec [illegible] calamitatum, vnus ouium, alter camelorum, alius filiorum [illegible] exponens. flauerunt venti, dira coniugis verba, Dic, inquit, verbum contra dominum, & morere. nec tamen cecidit domus, neque [illegible] animus, neque eius in Deum oratio fuit iniuriosa, sed multò maximè cum gratiarum actione coniuncta. Licet oppugnationis dux facinorosus foret diabolus, qui & cum nostra natura in gratiam redire nunquam potuit, & implacabile atque [illegible] contra nos bellum susceptit; qui non modò Iobo offensus erat & [illegible], verum etiam omnes machinas fallendique artes adhibebat, verum neque hac ratione Iusti virtutem refellit. Hic potius vir egregius illius iacula per irrisionem elusit, ac vim belli acerrimi mira virtute excepit, idque ante veteris testamenti & gratiæ tempora. Id etiam planum fecit, prolapsionis caussam non in tentationum naturam, sed in desidiosorum hominum torporem esse referendam, quandoquidem ærumna magnum ac maius robur solet adferre. Tribulatio enim, inquit, patientiam operatur. Quemadmodum enim firmiores arbores, quamuis in eas magno impetu venti incurrant, & perflent eas vndique; non possunt tamen euellere; quin etiam huiusmodi incursionibus vehementius corroborantur: ita animam sanctimonia & pietate insignem immissæ malorum tempestates non solum non euertunt, verùm etiam ad maiorem perpe[illegible] [illegible], cùm nihil virtuti hominis possint obesse. Sed quæ tandem hominis est virtus? Profectò non pecuniæ & opes; ne fortè egestatem verearc[illegible] non corporis valetudo; ne morbum pertimescas: non vulgi opinio; ne infamia terreare: non fortuito, solutoque animo viuere; ne mors tibi horribilis videatur: non libertas; ne fugias seruitutem. Verùm ea demum hominis virtus est, quæ in verorum dogmatum incorrupta disciplina, atque in recta viuendi ratione co[illegible]. Hanc prædari diabolus nunquam poterit, si possessor eam, qua debet diligentia custodierit, neque eius præstantiæ, & cuiusmodi sit, ignarus est immanissimus & improbissimus dæmon. Ideo opum possessiones Iobo eripiebat, non tam vt ad inopiam hominem redigeret, quàm vt in Deum maledictum iacere cogeretur: & corpus concidebat, non vt morbi calamitate vexaret; sed vt virtutem animi cōuelleret. Sed tamen, cùm omnes machinas compararit & (quod nobis maximè horrificum iudicatur) è locuplete egentem fecerit, & à liberorum multitudine ad orbitatem deduxerit; & tortorum, qui Iudicum tribunalia circunstāt, humanitate superata, crudeliter Iusti corpus omne d[illegible]arit (Neque enim ij suis illis vngulis ita reorum latera perfodiunt, vt ille Iobi corpus, vnde tanquam ex ostijs vermes erumpebant, dilacerauit) & cùm ei infamiæ ac turpitudinis notam inusserit, præsertim coram dicentibus amicis, Nequaquam pares peccatis pœnas luisti, atque alia in eundem accusatoria verba conferentibus. Quan-

uis denique homini ſua vrbe & domo eiecto nullam aliam ciuitatem attribuerit, ſed ſtercorum, ſordiumque domicilium pro ciuitate & domo ei conſtituerit, nihilominus non modò homini frugi nullo damno maiore fuit, verum etiam ex iis ipſis, quæ in eum per inſidias moliebatur, eum magnopere illuſtrauit. Et cum tantorum bonorum poſſeſſione eum deturbarit, non ſolùm bonis non ſpoliauit, verùm etiam multo vberiores virtutis opes illi conflauit. Nam vehementioribus contentionibus eruditus, atque exercitatus, audacior poſteà fuit, atque paratior. Quod ſi is, qui eſt tam multa perpeſſus, nulla re tamen læſus eſt, quanuis ei non ab hominibus, ſed ab eo, qui cunctis hominibus improbior eſt, malorum perpeſſio fabricaretur: cui in poſterum defenſionis locus poſſit eſſe relictus, cum huiuſmodi verba vſurparit, Hic aut ille me iniuria, detrimentóue affecit? Si enim diabolus, qui ſcelere eſt cumulatus, omni comparato inſtrumento, cunctis emiſſis ſagittis, atque vniuerſis malis mortalium mirandum in modum in Iobi domo, corporeque expromptis, virum hunc nulla re tamen violauit, ſed potius, vt iam dixi, adiuuit; quis acceptam offenſionem non ſibi magis, quàm cuiuſquam alij adſcribat? Sed quiſpiam dixerit; qui fieri poſſit vt ipſe ſibi offenſionis ac mali auctor ſit, cum ab alio flagris cæſus, aut bonis ſpoliatus, aut quapiam alia iniuria violatus verbum aliquod contumelioſe dixerit? Scilicet hic læſus eſt, vehementerque læſus, neque ab eo, qui fecit iniuriam, ſed a mentis ſuæ tenuitate & deiectione læſus. Quod enim antè dixi, nunc iterabo, Nullus mortalium etiam nequiſſimus alteri grauiora atque acerbiora mala obiecerit, quam funeſtus ille & exitioſus dæmon ſoleat, & qui ſempiternas nobiſcum gerit inimicitias, diabolus; ſed tamen hic ipſe importunus dæmon hominem qui legis, gratiæque temporibus anteceſſit, licet in eum vndique tela iaceret, euertere aut deiicere nequaquam potuit. O L Y M P. Quòd ſi tunicam dilacerauit, cæſariemque circuncidit, non propterea affectum ſapientis virtute alienum ſuſcepit. Nam eundem ipſum Paulus his verbis in Actis præ ſe tulit, Quid fletis, affligentes cor meum? Eundem Dauid oſtendit, cùm non vnum aliquem de obtemperantibus liberis, ſed eum, qui illi fuit armis infeſtiſſimus eiularet, acerbiſque luctibus atque ſuſpiriis proſequeretur, diceretque; fili mi Abſalon, fili mi. Luget quoque ob communis doloris ſenſum ſaluator noſter, ſiue cauſſa Lazari, ſiue, vt verius dicam, propter Iudæorum exitium. Ergo Iobus quoque ne communem ſenſum exuiſſe videretur (id quod eſt à natura atque virtute ſeiunctum) naturæ ſatisfacit, ac mærens comam radit. Nam quibus comam nutrire decorum erat, in ſordibus ac luctibus iidem radebantur. Contrà quibus tonderi honeſtum ducebatur, ij cum in ſqualore, luctuque iacerent, comam nutriebant, & capilli pondus ſuſtinebant. Itemque veſtem conſcidit, quæ priſcis illis hominibus luctus erat ſignificatio. Dixerit vero aliquis, qui concinnius hæc ipſa volet interpretari, quaſi athletam quendam nudatum ad luctam, in diaboli conſpectum veſtem proieciſſe. N I L. Neque enim amicti luctari homines cõſueuerunt. Verum illos nudos in ſtadium lex certaminis deduxit. Ac ſi quis nudari recuſat, idem certamẽ recuſat. Nam qui nudus eſt, aut vix, aut nullo etiam pacto per inſidias comprehendi poteſt. Ideoque Ioſephus ille pudicitiæ athleta, voluptati illum tenere conanti, res quæ habent commercium cum corpore tanquam indumenta relinquens, foras egreſſus profugit: in quo principem hominem imitatus eſt, qui nudus cum virtute in paradiſo verſabatur, qui nuditatem à Deo tanquam eximium decus acceptum tantiſper cuſtodiuit, dum violati pœna præcepti veſtimentorum illi neceſſitatem impoſuit. Nam, quandiu eum aduerſarius ad diuinam legem perſtringendam illum adhortantibus conflixit, nudus quaſi athleta in ludorum canea conſiſtebat; vbi autem victus eſt, atque à certamine repulſus, merito indutus eſt, cum certandi virtute nuditate quoque eiecta. Ita Prouerbiorum auctor, ludi certaminiſque magiſtro præcipit, detrahe veſtimenta eius, *prodijt enim. Nam quandiu extra ſtadium erat, rectè veſtibus vſus eſt, certandique virtutem ſenſuum veſtibus texit. Poſtquam verò in arenam deſcendit, detrahe, inquit, veſtimentum eius. Nudum enim vel potius * παρῆλθε γάρ.

vnctum certamen inire oportet. Nam nudatum eſſe, hoc certanti præſtat, vt ab aduerſario comprehendi non poſſit; oleum verò, vt, ſi forte comprehenſus fuerit aliquando, è manibus facilè elabatur. Quamobrem, qui luctantur, luctantes aduerſarios puluere perſpergere nituntur, vt, olei læuitate à pulueris aſperitate ſuperata, eoſdem comprehendere facilius poſſint. Quod igitur illhic eſt puluis, hoc item in noſtro certamine res ſunt terrenæ, & quod illic eſt oleum, hoc eſt in noſtra lucta anxiarum curarum vacuitas: & ſicut illic qui eſt delibutus, vincla, & qui ab ijs vocantur, nexus, perfacilè diſſoluit; quòd ſi puluerem admiſerit, aduerſarij manus niſi ægrè euadere non poſſit; ſic in noſtra contentione, qui eſt animo à curis vacuo, is haud facilè à diabolo capitur. Qui verò curis, & ſollicitudinibus angitur, mentis ſuauitate & tranquillitate, quaſi olei læuitate ob pulueris aſperitatem amiſſa, ægrè diaboli vitat manus. Iobus autem, qui humanis rebus nuncium remiſerat, ipſam etiam veſtem conſcindit. Atque hæc cum venuſtate quadam & concinnitate dicta ſunt. POLYCHR. Id Iobi conſtantiam graui teſtimonio confirmat, quòd nuncio duntaxat de obitu filiorum accepto, commotus ſit, cæterarum rerum nuncijs nihil eum terrentibus. Sed neque nunc quidquam præter decorum eloquitur. Solum ad lugubrem habitum formamque conuertitur. Igitur veſtibus conſciſſis, doloris magnitudinem declarat. Tonſo verò capillo mærorem de liberorum interitu ſuſceptum oſtendit. Nam ijs temporibus lugubris erat huiuſmodi habitus. CHRYSOS. Noſtra hac ætate plerique eorum, qui in ſqualore & luctu ſunt, comam alunt; ille verò amputauit. Quid ita? quoniam ſqualenti ac mærenti hæc cura erat, ad contrariam conditionem migrare. Quare vbi ornamento & honori ducebatur coma, tonſus capillus doloris ſignificationem conficiebat. Veſtes autem lacerauit: ſi res è forma ipſa, habituque externo ſpectetur, ad mæroris acerbitatem, ſin autem ad veritatis perpendiculum exigatur, ideo vt ad luctationem nudus accedat, quo tanquam nudus athleta aduerſarij circumplicari non poſſit amplexu.

Et cadens in terram adorauit dominum, & dixit: Ipſe nudus egreſſus ſum de ventre matris meæ, nudus etiam reuertar illuc. BASIL. Animi eſt effeminati, nec quidquam firmitudinis è ſpe diuina habentis, diſcruciari vehementius, ac rebus ſuccumbere aduerſis. Vt enim vermes intra teneriora ligna procreantur, ita ægritudines atque moleſtiæ mollioribus hominibus innaſcuntur. An verò corde adamantino Iobus erat? nunquid ei viſcera lapidea? Decem ei filij leui temporis momento, vno percuſſi vulnere, in ædibus lætitiæ ac voluptatis, quo tempore exhilarabantur, domicilium concutiente diabolo, occubuere. Menſam vidit ſanguine reſperſam, vidit liberos non vno quidem tempore in lucem editos, ſed tamen vno tempore lucis vſura cunctos caruiſſe. Nullus tamen illius exauditus eſt eiulatus, non vocem vllam edidit generoſa animi virtute indignam. Illam vſque adeò præclaram atque ſermone omnium percelebratam, & grati animi indicem vocem emiſit. Nunquid homo fuit à communi ſenſu doloris alienus? qui tandem? cùm de ſe ipſe teſtetur, Ego planxi ſupra omnem, qui tribulatur. An verò, cùm hæc diceret, mentiebatur? Atqui ipſa veritas de eo teſtatur, præ aliis virtutibus eundem verum fuiſſe. CHRYS. *ad Olympiadem*. Hic ipſe Iobus plagam accipiens, non infligens, oculos diaboli confixit, cunctas ab eo emiſſas ſagittas excipiens, pharetram exinaniuit vniuerſam. Nullum denique genus tentationis eſt, quod non ſit ſingulari quadam ratione perpeſſus. In ijs, quæ in vita moleſta ſunt & habentur, ſunt egeſtas, ac morbus, & orbitas liberorum, & impetus inimicorum & amicorum ingrata volúntas, & fames & corporis cruciatus aſſidui, & conuitia & calumniæ & improbæ exiſtimationis poſſeſſio. Atque hæc omnia in vnum corpus, vnamque animam coierunt, & quod grauius eſt, nec opinantem inuaſerunt. Quod autem loquor, id eſt eiuſmodi. Qui ab egentibus parentibus procreatus eſt, & in paupere domo educatus, is quaſi exercitatione cogitationéque munitus vim egeſtatis leuius tulerit: qui verò tàm multis diuitiis abundet, is, ſi repentino ad ſtatum contrarium detrudatur, ſubitam

mutationem

mutationem haud facilè ſuſtinuerit. Namque homini non experientia erudito inexſpectationes huiuſmodi aſperiores ſolent accidere. Ad hæc homo obſcurus, & obſcuro loco natus, & cuius fuit vita vſque deſpecta, ſi ei conuitium, iniuriaue fiat, non magnoperè commouetur: qui verò in tam ampla gloria fuerit, atque omnibus quaſi ſatellitibus, & ſtipatoribus vſus ſit, cunctaſque regiones nominis eius claritas peruaſerit, is, ſi ad ignobilitatem ac dedecus delapſus ſit, idem patiatur omnino, quod is ferre cogitur, qui à diuitiarum amplitudine ad inopiam ſtatim deſcendit. Præterea qui orbatur liberis, quamuis orbetur omnibus, modò non cunctos vnum, idemque tempus extinguat, eos, qui reliqui ſunt, habet ad animi ægritudinem leniendam; ac ſi reſtincto dolore, qui è primi interitu ſuſceptus erat, ſecundi filij calamitas acceſſerit, nihilominus tolerabilis ſit. Neque enim ea recens vulnus offendit, ſed planè iam obductum & conſopitum: id quod ad dolorem extenuandum magnam partem obtinet. Hic autem ſuum illum chorum omnem, vno temporis momento, genere mortis acerbiſſimo, violento, immaturoque interitu vidit abreptum. Temporis verò locique ratio acriores etiam morſus efficiebat doloris. Tempus enim conuiuij, atque ea quæ hoſpitibus patebat domus, illam attulit calamitatem, atque illis ipſis pro domo & ſepultura fuit. Iam verò quod maiorem habet admirationem, cuncta ſimul perpeſſus eſt, vt iam, quæ ei illata ſunt mala ad id ipſum altero tanto vel etiam ſeſqui acerbiora fuiſſe videantur. Quod enim in certamine verſanti vſu venit, vt nihil induciarum, nullum ei reſpirandi ſpatium concedatur; verùm ob aſſiduos impetus, maiores tumultus, turbæque concitentur: hoc ipſum huic noſtro accidit. Nam ouium exitium atque incendium, boum abſtractio excepit; hanc vero, aſinarum ablatio; hanc item camelorum abductio, atque hanc ſeruorum iugulatio, hanc demum liberorum amiſſio cum horribili nouoque interitus genere, & maximè horrifico ſepulchro coniuncta, quandoquidem eadem mors & ſepultura extitit. Menſa, quæ paulò ante eſculenta ac poculenta ſuſtinebat, nunc conciſa complectitur cadauera: phialæ & pocula cum vino cruorem, obtritoſque artus excipiunt. Illius calamitatis atque naufragij vim acerbiſſimam, nouamque illam, nec anteà auditam tragœdiam animo, quæſo, complectere. fuerit fortaſſe aliquando, qui natum vnum aut alterum, aut verò tertium amiſerit: huic autem quàm multi filij ac filiæ ſunt erepti? Quàm ſubitò autem is, qui multos ſuſceperat habebatque liberos, eſt cunctis ſpoliatus? Neque verò paulatim illius viſcera abſumebantur, ſed repentè fructus omnis eſt ademptus; neque id lege certa naturæ, cùm ſenilem ætatem minimè attigiſſent, ſed tantum violento atque immaturo interitu. Cum vna eſſent omnes, cum ille nec adeſſet, nec aſſideret, vt ſaltem extrema verba ad tàm acerbi luctus ſolatium acciperet. Imò verò præter omnem expectationem, cum quid ageretur, ille neſciret, ſubita ruina obruti ſunt vniuerſi, eademque ijs domus laqueus & ſepultura fuit. Atque hanc vnam ruinam multæ aliæ comitatæ ſunt acerbitates. Nam & florente erant omnes ætate, & virtutis laude præcipui, & inter ſe amantes, & omnes vnà, & pariter mares ac fœminæ eodem caſu conciderunt, nec [illegible] omnibus relictus eſt vnus, neque communi lege è viuis exceſſerunt, nec poſt tantam iacturam rei cuiuſquam malæ ſibi conſcius fuit, nec filiorũ exitiũ proſpiciendi data eſt ei poteſtas: ſingula enim hęc ad perturbationem animi haud parum per ſe valent: vbi verò omnia congreſſa ſunt, tute laboris æſtum cogita, vimq; tempeſtatis incredibilem. Sed tamen nullum ei verbum excidit eiuſmodi, cuiuſmodi nonnulli, qui mente ſunt imbecilla, ſolent vſurpare. Ergo ad hoc ipſe educaui liberos præclaréque diſciplina corroboraui? Ad hoc domum iter facientibus patefeci? ſcilicet, vt poſt tam multas excurſiones egentium, nudorum pupillorumque cauſſa ſuſceptas, id mihi reponeretur? Nihil quidem certè horum in eius ſermone fuit. Verùm in tam acerbo filiorum caſu quædam enunciauit, quæ q[illegible] haberet victima eſſent digniora, illudque caput auguſtum magnificentius quàm ſexcentæ coronæ exornarent, clarioreque ſono quàm multarum tubarum prædicarent: dixit enim; *Nudus egreſſus ſum ex vtero matris meæ; nudus etiam*

[illegible] Meane iſthæc erant? Paulò poſt ea à me deſeri oportebat: [illegible] enim in[illegible] in hunc mundum; nihil profectò efferre poſſumus. Sed antequam verba illa pronunciat, humi ſtratus Deum veneratur, tantaque clade affectus, de pietate erga Deum ac religione minimè receſſit, ſed humi abiectus, diabolo compedes iniecit, qui dixerat; Niſi in faciem benedixerit tibi. Teſtatus eſt naturam, teſtatus item eſt pietatem. Nam & in filiorum interitu dolori moderatus eſt, atque ægritudinem animi virtute præuertit, neque amplius ingemiſcit; ſed voces illas edit, *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus etiam reuertar illuc.* Sed cuius tandem vteri meminit? nempe primi illius opificij, ſuæque e terra coagmentationis, primi parentis opificium imitantis. Nudus e terra diuino munere conformatus ſum, minimè fucatus, nulla re ſupernacanea oneratus, ac propè dixerim, à materiæ concretione ſecretus. Ergo nudus quoq; reuertar illuc, quo? nempe ad locum plangore liberum. Si enim ad eum vterum, qui in promptu eſt, cogitationem traduxeris, crediderisque maternam aluum, vnde extitiſti, tibi rurſus ſubeundam eſſe, rationis decorum, atque verborum apta conſequutio perierit. Quis enim mente præditus tantam iniuriam naturæ adferat, vt matris vtero, quod inde accepit, reddens, duabus rebus ad ſuum ipſarum interitum eodem tempore abutatur, atque vno commento duplicem necem faciat? eſſetq; id in vanitatem Nicodemi incidere, qui, cum de regenerationis lauacro audiret, Niſi quis renatus fuerit deſuper, indoctè, ieiuneque reſpondit: Cum de carnis natiuitate audiſſe ſe arbitraretur, humilibuſque ratiocinationibus traheretur ad terram, nec quidquam excelſum animo pertractaret. CLEMENTIS. Quamquam quæ à Iobo dicuntur, ſublimius cogitari debent, ad hunc modũ * *nudus* à ſcelere & peccato, e terra quaſi in matris vtero ſatus ſum, nudus etiam reuertar illuc. Nudus non à bonorum poſſeſſione; (minutum enim id eſt & vulgare, verum ab improbitate ac vitio atque ab eo, quod vitæ hominum comes eſt, tenebricoſo idolo. Nam ſi id, quod manibus tenemus, ſpectare voluerimus, cuncti naſcimur nudi, itemque nudi efferimur, faſciis, quæ ad humanda mortuorum corpora adhibentur, deuincti. Etenim vitam Deus nobis aliam præparauit, atq; ad illius curſum hanc fugacem quaſi viam muniuit. Quæ verò nobis aduerſus difficultates vitæ varias ab op[illegible]us ſuppeditantur ſubſidia, quaſi viaticum illa ipſa Deus nobis conſtituit: nobiſque ex hac vita digreſſis, diuitiæ minimè comitantur. Eorum enim, quæ in vita habuimus, nihil noſtrum dici poteſt, vna excepta pietate, cuius eſt noſtra certa poſſeſſio. Hanc decedentibus nobis, mors nunquam eripiet: quamuis reliqua omnia vel ab inuitis auferantur: opes quidem ad vitam hanc ſuſtinendam accepimus, atque hoc vno fructu decerpto, demigrat vnuſquiſque breui quadam ſui relicta memoria. Hoc demum eſt huius omnis fœlicitatis extremum; hic cunctorum bonorum quæ ſunt in vita exitus. Meritò igitur infans, vt matris vtero caput extulit, ſtatim lamenta, non riſus exorditur. Nam flebili voce vitæ propemodum indignatur, cuius quæ prima munera ad degustandum præ[illegible]ntur, exitioſa ac mortifera ſibi eſſe animaduertit. Simul atque enim editus in lucem & ſuſceptus eſt, manus, pedeſque eius faſciis conſtringuntur, atque iis vinclis impeditus, ponitur vberibus. O vitæ primordium, mortis prodromum. nuper eſt infans ad vitam ingreſſus, nec interpoſita mora, mortuorum pannis amicitur. Natura enim finis memoriam reuocat[illegible], [illegible] na[illegible]ntur. Huc ille pertinet editi infantis eiulatus, luctuoſis magniſque vocibus apud matrem lamentantis, Cur mihi vitam, mater, tradidiſti, cuius additamentum futurum erat ad interitum progreſſio? Cur me in tantarum turbarum æ[illegible] coniecisti, in quo mihi nato faſciæ ſunt exordia? Cur huiuſmodi me vitæ addixiſti, in qua & iuuentus miſeranda ante ſenium miſerè vexata atq; confecta, & ſenectus vt exitioſa fugienda! Nimirum aſperum, ô mater, eſt humanæ vitæ ſtadium, cuius meta eſt currentium occaſus. Calamitoſam vitæ viam ambulamus, quæ ſepulturam habet pro diuerſorio. Difficile atque infeſtum vitæ pelagus nauigamus, cui infernus tanquam pirata imminet. Solus ex omnibus homo nudus gignitur nullo vel armorum vel indumentorum cognato genere protectus:

** Teſtimonium hoc, quod Iobi ſingulari innocentiæ tribuit Clemens, hanc vim habere exiſtimo, aut quòd obiit, non ederetur in luce, [illegible] culpa caruerit, quæ in dicto ac voluntate ab vno quoque cõtrahitur – aut etiam quod poſtquam in matris vtero ſatus [illegible] partu [illegible] à labe Dei [illegible] munere [illegible]eratus vel [illegible] Clemens [illegible]arum [illegible] ca [illegible] agnoſcat [illegible] primo [illegible] par [illegible] in poſtremo omnes [illegible] manauit [illegible] quod & Herruetius eius interpres in eo notat.*

protectus: nec ideo, quod ſit cæteris animantibus inferior, ſed ea re maxime, vt nudus ille ac nulla re inſtructus ortus, tuum animum ad curam, ſtudiumque impellat, ſtudium vero & ſolicitudo ſapiétiam glorioſe exornet; ſocordiam vero à natura depellat; artificia quoque propter egeſtatem gignat varia. Induſtriũ enim & peracutum eum, qui nudus eſt, eſſe oportet, vt qui paupertatis ſtimulis concitetur. Nudus procreatus eſt homo, vt, eodem ſtudio adhibito, videret, quemadmodum imbres declinaret; quemadmodum ſapienter frigus arceret; quemadmodum ad repellendos ictus muniretur, quemadmodum terram coleret; quemadmodum feris ac belluis metum incuteret; quemadmodum robuſtiora ac valentiora ſe animalia domaret. Quamobrem aqua madidus, pluuiaque perfuſus recta fabricauit refrigeratus vehementius indumenta excogitauit: ictus ac vulneratus thoracem inuenit; cum manus in agricolatione occupatæ ſpinis cruentarentur, ruſtica inſtrumenta quæſiuit. Quia nudus erat eſca belluis, artificioſam rationem ad eas, quæ terribiles ſunt, exterrendas, comparauit. Nempe igitur aliam ex alia ſolertiam nuditas genuit. Vt iam nuditas donum ſit, munuſque imperatorium. Nudatus igitur Iobus opibus ſuis, poſſeſſionibus, glorioſa, multiplicique ſobole, & breui ſpatio his omnibus ſpoliatus, hac plena grati animi voce exclamauit; *Nudus egreſſus ſum ex vtero; nudus etiam reuertar illuc.* Nimirum ad Deum, ad illum, inquam, beatum finem & requietem. OLYMP. Papæ! quanta iſthæc eſt philoſophiæ excellentia! Nam externa quidem ſpecie, quod debet, naturæ perſoluit, diſciſſa tunica, vulſaq; coma, ſed ob virtutem ad Deum confugit, interiſque genibus eum adorat legitimè, atque in media ærumnarum turba conuenienter naturæ philoſophatur, ac tum ſibi, tum nobis ad ægritudinem ſolandam parat medicamentum. Ea eſt, inquit, homini ſancita lex, vt ab ijs, quæ non ſunt, ad id, quod exiſtit, nudus deducatur, eademque forma indutus cedat è vita. Quid igitur mali, inquit, paſſi ſumus, cum à natura quidem nihil habeamus, ſi rebus nobis à Deo datis rurſus ſpoliemur, quarum non multò poſt nobis erat amiſſio neceſſario ſuſtinenda? Et quamuis acerbitatum illarum auctorem Deum eſſe cognoſcat, nihilominus veneratur, gratáque ei voluntate depoſitum reddit, ſuiſque improbum diabolum iaculis configit. Is enim vſus ironia dixerat; Si non in faciem tibi benedixerit, id eſt, ſi non improbas in te voces iactarit. Hic autem in illis, quæ acciderunt, calamitatibus ad gratias agendas comparato hymno, vocem cum diuina laude coniunctam mittit huiuſmodi;

Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut Deo placitum eſt, ita factum eſt. ſit nomen domini benedictum. BASILII. Tamdiu pater ſum appellatus, quamdiu viſum eſt ei, qui me patrem conſtituit. Sobolis coronam mihi rurſus adimere cogitauit. De rebus, quæ illius ſunt, nihil pugno. Illius vincat decretũ: ille sator eſt generis, ego inſtrumentum; quid neceſſe eſt, me, qui ſeruus ſum, inani cura angi? deque eo decreto expoſtulare, quod reſcindere non poſſum? POLYCHR. Quæ diuinitus contingunt, libéter amplector, & affluere diuitiis, cùm is dederit, volo; & in egeſtate vitam degere ex eiuſdem conſilio opto. CHRYS. Hactenus Iob doluit, vt patrem liberorum amantem, mortuoſque ſedulo curantem decebat. Non dixit, vt plerique ſolent, præſtabat, nec experientia percepiſſe, nec patrem vocatum eſſe, quam guſtata voluptate, deiectum eſſe. Verùm is & de iis, quæ acceperat gratias egit, & ob ea, quæ ante vitæ exitum eum deſeruerunt, Deum commendauit, haud his verbis loquutus eſt. Satius erat id non fuiſſe conſequutum: qui ingratorum hominum eſt ſermo, ſed potius pro rebus adeptis gratias agebat, cum diceret; *Dominus dedit*: & de amiſſis Deum his verbis efferebat, *Dominus abſtulit, ſit nomen domini benedictum.* Ita mirifica illa verba vſurpans, rationibus eum vxore contendens, loquentis audaciam compreſſit, cum diceret, Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala non ſuſtinebimus. Adde, quòd cęteros homines illud non mediocriter ſolatur, eum ſuarum cauſam ærumnarũ eas culpas eſſe intelligunt, quarum conſcientia ſtimulatur. At ille hoc ipſum ratiocinatione conſequi nulla poterat (id quod eius animum grauiter commouebat) quòd pœnas lueret peccatorum.

catorum. Nam ſignando in ſuam ille vitam intuebatur, conſcientiamque ſole clariorem, & rectè facta quàm plurima inſpiciebat, nimirum coronis, brauiis, ſexcentiſque præmijs ſe dignum videbat. Cùm autem ad eorum mala referret oculos, qui turpiſſima facinora admiſerant, videretque multò ſe, quàm illos grauiora perferre; nec eius rei cauſſam poſſet vllam exponere, ad vnum Deum perfugium eſt illi reliquum, atque ad Dei conſilium ac decretum omnium calamitatum cauſſam reuocat, ac dicit; *Sicut domino placuit, ita factum eſt.* Neque enim ſententiam domini expendendam puto. *Sit nomen domini benedictum.* Nec enim quidquam abſonum loquar de Deo: quin eum tum ob ea, quæ mihi principio eſt impartitus, tùm ob ea, quæ nunc ademit, dignum laude duco. His verbis Iuſtus diabolum quaſi telis perfodit. Eſtque illud admiratione perquàm dignum, quòd cùm Deo gratias agat, nec quidquam de mentis conſtantia remittat, cùm ſe à Deo ſpoliari animaduertit. Id ipſum tibi faciendum & cogitandum eſt, non ab homine quopiam, ſed à Deo tibi tua auferri; à Deo inquam, qui te tuetur ac ſuſcipit; qui tibi haud eſt inimicus; qui tibi nullas ſtruit inſidias; qui denique quod è re tua ſit, non ignorat.* Fer item opem ijs, qui migrant è vita, neque eorum memoriã intermittas. Nam ſi Iobi liberos * ſpiritus hoſtia expiabat, dubitaréne ipſe poteris, nobis pro ijs, qui deceſſerunt, offerentibus, ſolatij nihil illis ipſis afferri? ſiquidem ſolet Deus alteri alterius cauſſa gratificari. Fructũ etiam è rerum natura capiamus: opificem enim illæ affectantur ſuum, qui ſingulorum ſpectata vtilitate, eas vnicuique impartitur, ac tollit, atque eodem nos tempore grati animi virtute & robore exercet. Nam grati animi teſtificatio in rebus acceptis ſecundæ beneficentiæ cauſſa eſt, ac materies.

** Mortuorum cura ſuſcipiẽda, chriſtianaque pietatis officia ijs præſtanda.*

** Cuiuſmodi illa fuerit Spiritus hoſtia, verbis planioribꝰ Chryſoſt. oſtendit in extrema huius cap. expoſitione.*

In his omnibus, quæ acciderunt ei, nihil peccauit Iob labijs coram domino: & non attribuit inſipientiam Deo. CHRYSOSTOMI. Quemadmodum in ſimulacrorum crepidine, ſtatuarumque baſi ſolet inſcribi, Hic, illéue poſuit: Ita hoc loco libri auctor, poſtquam Iuſti ſimulachrum verbis abſoluit, in crepidine hanc veluti inſcriptionem reliquit, *In omnibus his non peccauit Iob coram Deo.* Nec verò putes, quia de Deo non tacuit, de hominibus ſiluiſſe. Sed neque peccatum cogitatione admiſit. Quid autem eſt, *labijs*? Nos ſæpenumero æſtu perturbationis abrepti, verbum dicimus animi intelligentia minimè approbante, lingua duntaxat, impetu doloris abſorpta. Hoc ille malum vitauit, cuius & lingua fuit à verbis improbis integra, & mens à blaſphemia aliena. *Et non dedit inſipientiam Deo*, id eſt, nequaquam ob ea, quæ acciderunt, iniuſtitia Deum aliqua condemnauit: non dixit vt plerique, Temerarius ac fortuitus eſt rerum humanarum curſus: verùm, Sicut domino placuit, ita factum eſt. OLYMP. In his omnibus calamitatum fluctibus, nunquam Iobus, cùm ſecum ſolus ageret, Deo indignam vllam cogitationem ſuſcepit. Hæc enim ſententia ijs verbis, *coram Deo*, ſubiecta eſt. Homo enim faciem, Deus cor intuetur. Iobus autem, qui præclarè erat animo conſtitutus glorioſam Deo laudem detulit, improbis, inſaniſque cogitationibus repudiatis, neque ſolum reliquarum rerum amiſſio, ſed ne orbitas quidem liberorum eum ad contumelioſè maledicendum Deo cogere potuit. Ac licet eum grauiter ferre ſuſpicarẽtur cæteri; nihil apud Deum tamen offendebat, neque cogitationem Dei præſtantia alienam, animo eſt vnquam complexus. Sed Hebræus apertius, Non eſt, inquit, conqueſtus de Deo. Eſt item duplex teſtimonium admiratione dignum conſequutus, Nec vocem, inquit, ingrati animi teſtem, edidit, neque intelligentiam atque ratiocinationem ad indignam philoſophiam demiſit. Etenim inſipientia non in verbis ſed in mentis inductione quadam conſiſtit. Prudentia enim ac ſapientia functio quædam animi eſt, oculorum fugiens obtutum, religioſorum verborum parens. Aliam quoque Iobi laudem dicimus non exiguam, quod neque apud Deum eius vita fuerit accuſata. EPHRAEM. Hinc intelligimus fieri non poſſe, vt, qui verè Deum verentur, in diaboli poteſtatem redigantur. Adoritur ille quidem animi virtutem conuellere, ſed euellere tamen non poteſt: quod ipſum facto minime obſcuro in Iobo declaratur. Tentationum enim architecto traditus eſt, nec eum tamen ſine Dei

permiſſu auſus eſt attingere; quamuis eſſet illi à Deo facta poteſtas, quod colligi buiſſet, Iobo faciendi, vna ipſius anima excepta; quandoquidem nec in porcos, niſi largiatur Deus, vllam aduerſarius obtinet poteſtatem. Vicit tandem Iuſtus aduerſarium, perinde vt Paulus ſtimulum illum ſuum angelum ſatanæ voluntatis ſtudio, quo Deum verè atque ex animo amplectebatur. Neque enim carne infirma eſſe,& imbecilla, hoc eſt vinci: neque in damna,calamitateſque incidere, eſt cadere. Verùm tunc demum quis cadit ac vincitur, cùm in tentationibus non eſt eius ſpectata virtus. CHRYS. Dum igitur in terris degimus, nunquam reſpiremus, ſed ſemper in pugilatione verſemur: maximè verò cùm morbi calamitate tentamur; quando dolores animum peruellunt vndique, quando cruciatus obſident;quando diabolus imminet ad aliquid de Deo loquendum aſperius nos incitans vehementius. Nimirum tunc maximè decet à nobis propulſari aduerſarium, noſque ipſos thorace patientiæ & gratæ mentis armis protegi. Hæc enim tela ſunt diabolo acerba, hæc luculenta plaga, hoc tempus clariſſimæ laurex. Siquidem hoc beatum Iobum maximè illuſtrauit, hoc celebrauit, quod, cùm tentatione, egeſtate, morbo quateretur, conſtantiam retinens, nequidquam eſt tamen animo immutatus. Verba illa ad agendas gratias compoſitas, illamque ſpiritalem hoſtiam Deo obtulit. Victima enim verba illa erant, Dominus dedit, dominus abſtulit, ac reliqua. Ergo nobis quoque illud ſemper faciundum eſt, vt in tentationibus, ærumnis atque inſidijs ſpecioſam Deo laudem tribuamus.

CAPVT II.

F*Actum eſt autem quaſi dies hac; & venerunt angeli Dei aſsiſtere coram domino, & diabolus venit, vt in medio eorum aſsiſteret coram domino.* CHRYS. Quid tandem eſt, cur angeli Deo quotidie aſſiſtentes inducantur? Vt intelligamus rebus noſtratibus conſuli; atque ab ijs rerum, quæ aguntur, diebus ſingulis rationes referri. Mittunturque ſingulis diebus angeli ad rem quampiam adminiſtrandam, quanquam eſt id nobis ignoratum. APOLLINARII. Narrant illi quidem hoc item loco Iuſti inuictum robur. Diabolus verò hominis conſtantia exulceratus, nouas fabricat machinas, genuſque tentationis nouum conatur illi admouere. IVLIANI. Venit in medium angelorum quaſi captus: nam illum pudebat,fugamque meditabatur. Dicitur autem in medijs angelorum cœtibus verſari, vt Iobum eum depoſcit, ab eius procurandis rationibus angelos alienet. Sed qua demum ratione aſſiſtunt angeli Deo? An verò adminiſtri ſpiritus à diuino obſequio diſcedunt aliquando? Verum quid tandem fuerit,quod à ſua creatura opificem ſecernere queat? Cui,propheta teſte, cunctæ nationes vt cadi gutta, ac momentum ſtateræ reputatæ ſunt. Qua item ratione diabolus angelico dignatur conuentu? & verba vſurpat perniciei? & orationem à vera haurit vita? Quæ communio luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial? Præſentiam lucis tenebræ ferre non poſſunt, neque probitatis hoſtis vitæ propinquitatem. Ergo religioſa eſt huius loci quærenda cognitio. Duplex igitur hic nobis ſuppeditat theoria. Etenim, cùm Dei natura nequeat circumſcribi, in eius conſpectu rerum vniuerſitas poſita eſt; atque is etiam qui defecit Diabolus. Verùm non perinde ſatanas, qui maledictis atque odio proſequitur Deum, in eius conſpectum venit, vt naturæ illæ, quæ, quòd Deo propinquæ ſunt, vitium ignorant. Nam quod Deus cunctis adeſt locis, ad eundem diabolus dicitur accedere. Nec verò ad eum adire dicitur, quaſi vitæ ipſius ſuſtineat propinquitatem; ſed ideo, quia eius, qui nequit definiri loco, non poteſt fugere obtutum. Ita diaboli ingenium inuidum, dum prophetæ virtutem ſuum eſſe vulnus ſuſpicatur, quemadmodum multos in eandem impellat calamitatem, crudelem init rationem. Nam ex peccandi ſocietate ſcelerum pœnam vitare ſe poſſe arbitratur. Ita inferendis malis pietatis turrim labefactare conatur. In rerum, inquit, * abundantia enim, cui victum ſubminiſtrat, agnoſcere vel ipſis mutis tributum eſt. Reſtat igitur,

** Suſpicor hærere labem in lectione huius catenæ græca, & pro ἀφωνία, ἀφθονία repenẽdum eſſe: nam veriſimile eſt ex parte litera θ abraſa, & ex o literam ω cõformatã eſſe: cũ plane conſtet literam ω in verbo ἀφωνία, recentem eſſe, vetere abraſa. Quòd ſi ἀφωνία retineatur, ex interpretatione tolletur abundãtia: nihilq; erit præterea addendum.*

igitur, vt opibus ſpolietur, vt orbetur liberis, vt corporis pa atur luem ac perniciem. Hac enim ratione planum fit, diligatne tanquam filius patrem, an potius muneribus prouocetur, vt ſolent, qui a cum appellant eum, a q ijs merces perſoluitur. Iſtæc omni crudelitate imbuta cogitatio, vox ſane nuncupetur Ná qui ea, quæ non videntur, fal ficauit, eorumdem actiones haud ignorat, neque ad arcanas rationes tegendas opus eſt ei voce aliqua. Verum quod ſon us vocis, quæ ore effertur, nobis eſt, cùm ictu aeris auribus admouetur, notiti ſque eorum, quæ dicuntur noſtris animis radit, hoc ipſum eſt Deo cogitatio. Itaque cum Deo colloquitur diabolus ac diſſerit, non vocis inſtrumentis ad eam rem adhibitis: qui enim ea forma orationis in eas naturas, quæ ſunt à materia diremptæ accommodari poſſit? Sed nimirum illud in receſſu * i flammatũ conſilium vocem eſt imitatum; cùm Deum minime lateret. Quare Moyſem quamuis ſileret, vt vociferantem audire ſe ixit. Sic diabolum quem meditantem offenderat, quaſi loquentem agnouit. Quæ enim diabolus contra Iuſtum moliebatur, non neſciebat Deus. Quòd etiam illi ipſi tentandi poteſtatem faciebat, eandem Dei notitiam confirmat. Quod ipſum nobis cum exponit criptum, interrogationibus, reſponſionibuſque vſurpatis ac fingendis loquentum moribus dialogum conformet.

* ὑποτυφωμένῃ. videndum, num legendum ſit, ὑποτυπουμένῃ.

Et dixit dominus diabolo. Vnde tu venis? O L Y M P. Videbat Deus ſatanam pudore videlicet æſtuantem. Cùm verò intemperanter agentem animaduertit, interrogando, tum flagitioſè agentem coarguit, quemadmodum Cainum etiam coarguit. C H R Y S. Sciebat Deus, vnde ſatanas aduenirct, à Iuſto iam ſuperatus; ſed tamen id videre volebat, num ſe victum diabolus modeſtè fateretur. O L Y M P. Haud me fugit a quanam & quàm funeſta tragœdia redeas, quamuis victus & opertus nouum quoddam iam exquirens ac parans artificium. Ita vel ipſa interrogatione bacchantem illius refutat inſaniam, conatuſque refellit immanitatem.

Tunc dixit diabolus coram domino, Cum perambulauerim eam quæ ſub cœlo eſt, & ambulauerim vniuerſam, adſum. Nullam modeſtiæ partem nouit is: qui magiſter eſt ſuperbiæ, quouis loco morum barbariem teſtatur. Hic quoque conuerſionem illam ſuam, & aduerſus cunctos mortales inimicitias haud diſſimulat: & quoniã quietis ac ceſſationis eſt impatiens, vitij inconſtantem ſedem non obſcure declarat. E V A G R I I. Idcirco Iobum non perambulat, quia non eſt ſub cœlo, cùm in cœlo vitæ ſuæ poſitas habeat rationes. Mentitur igitur improbus dæmon, cùm à ſe pertentatos omnes in ditionem ſuam ſubiũctos eſſe confirmat. Ita nullo labore mendacij inſimulatur. Nam qua demum ratione cunctos, vt ipſe ais, mortales proculcaueris, cum vno Iobo ſuperior eſſe nequieris?

Dixit autem dominus ad diabolum. Attendiſti igitur ſeruum meum Iob, quod non eſt ei ſimilis ſuper terram? homo ſine malitia, verus, ſine querela, pius, abſtinens ab omni malo? Perſeuerat autem in ſimplicitate, & puritate. C H R Y S. Cùm acceptam cladẽ diabolus vellet occulere, primùm illum reuocat ſermonem, Et cum peragrauerim terram, adſum. Contrà verò Deus, quod inuidioſè ille tegit, retegit & quoniam interrogando acceptæ cladis ab aduerſario non elicit confeſſionem; idcirco eam Deus quaſi in columna incidit, Iuſtique victoriam propalam collocat. Cùm ambulauerim vniuerſam, adſum. Quid igitur hûc te adduxit? Tu flagitaſti: an non ipſe dixiſti, Trade mihi Iobi bonorum poſſeſſionem? Cur igitur occultas certamen nempe vt eius laureæ ſplendorem obſcures? *Attendiſti ſeruum meum Iob, quòd non eſt ei ſimilis ſine malitia.* Ne te verbum hoc præterue lit, Illud potius obſerua ex ea, quæ antegreſſa eſt, teſtificatione, nunquam ſimplicem ac purum appellatum eſſe, cuius nominis & ſi antea non eſt facta mentio, nunc nihilominus innocentiæ atque integritatis coronam ei impartitur, quandoquidem mala fuerat cum gratiarum actione perpeſſus. Quocirca, ſiquid deinceps audacius loquutus fuerit, ſimplicitati erit adſcribendum, præſertim cùm ipſe Iobus poſteà dicat, Videt dominus ſimplicitatem meam. Simplici verò & à nequitia prorſus remoto verbum aliquod haud ducitur fraudi; quandoquidem non

non ex factis, ſed ex animi conſilijs iudicare ſoliti ſumus. Iniuriam filius adfert patri: res plena impietatis, & quaſi patricida condemnatur: quoniam nefariam vocem in patrem iactauit, ſuamque radicem ac ſtirpem eſt auſus dedecorare. Quòd ſi puer ſimplex, ab omnique improbitate alienus patrem matremne verberauit, fuerit iniuria illa quauis voluptate optabilior. Quin etiam matres ſæpenumero filios ad iniuriam vrgent atque ſolicitāt, ſanè non iniuria, verùm mentis ſimplicitate, integritate, atque innocentia delectatæ. Ita Deus, cùm non ab improbitate vlla Iobi orationem proficiſci intelligeret, iudex ab eo delectus, ſanctum eundem Iobum iudicat: extatque illud Dei de Iobo teſtimonium; *Adhuc in ſimplicitate perſeuerat.* APOLLINARII. Id eſt, nullum tibi, ſceleſte dæmon, eius innocentia ac ſimplicitas compendium fecit; in eadem enim ſimplicitate, integritateque perſeuerat; quod peroptabas, haudquaquam perfeciſti. POLYCHR. Pro illo, *Perſeuerat adhuc in ſimplicitate ac puritate*, hebræus habet codex; Permanet in perfectione ſua. DIDYMI. Is verò ab improbitate abſtinet, in quem illa ipſa cadere poteſt. Tunc eſt laudi locus, cùm is, qui flagitioſus eſſe poteſt, odio improbitatis eam vitat. Vide autem quemadmodum poſt tàm acerbam tentationem, poſt bonorum, fortunarumque ſuarum exitium, poſt tam miſerandum natorum interitum, dum ad illius laudationem aggreditur dominus, non à vero & irreprehenſibili tanquam à capite laudem amplius accerſit; id quod anteà fecit; verùm ex ipſo facto nomen eſt mutuatus. *Sine malitia*, enim, inquit, nempè è re ipſa vocabuli cauſſa quæſita. Ille enim nec in laboribus, doloribuſque ingemiſcit, nec rurſus in victoria audacter, inſolenterque exſultat; *ſed perſeuerat in ſimplicitate*, id eſt, bonorum auctorem & conſtantiæ cauſſam agnoſcit. Vnde huius nominis eſt honorem adeptus. Nam qui ſimplicitatem & innocentiam retinet, ſimplex nuncupatur.

Tu verò dixiſti, rem eius ſine cauſſa perdere. Id planius extulit Aquila, Commouiſti me in eum, vt obruerem eum gratis. CHRYSOST. Fruſtrà, inquit, eius rei familiari inuidiſti. Illius aduerſus me pietatem à bonorum poſſeſſione excitari aiebas; bonis ſpoliatus eſt, pietate nequaquam. Noluiſti impudens tanquā Deo mihi fidem habere. Quid? nec ipſa tibi experientia deinceps perſuadebit, nō ſolitum eſſe ſeruum meum beneficijs philoſophiam mereri? Et illud animaduerte, non dictum eſſe, ſine cauſſa res illius perierunt; verùm, *Tu dixiſti ſine cauſſa perdere*; ſiquidem is nullam mercedem tulit huius amiſſionis, ac ruinæ. OLYMPIOD. Nonnulli autem, *Tu dixiſti ſine cauſſa*, aiunt, ſcilicet temerè, ac fruſtra ratiocinatus es. Si ei res fuerit adempta, animum ad maledicta conuertet. Iidēque, *ſine cauſſa perdere*, ſuſpicantur hoc eſſe, Iobo bona non ob facinus aliquod periiſſe, aut etiam quia non ea ad beneficentiam contulerat. AVCT.

Suſcipiens autem diabolus dixit domino. APOLLINAR. Verbum, *ſuſcipiens* hanc habet notionem & vim; Cùm hæc ita geſta eſſent, contra Iuſtum inire conſilia haud deſinebat, vel etiam quia ratione aliqua dimicando in eam curam, ſtudiumque inciderat, eos imitatus athletas, qui captioſis manuum iniectionibus adoriuntur, falluntque aduerſarium. Vt iam, *ſuſcipiens*, pro illo altero ſit, nihil non tentauit, nihil non expertus eſt, vt viri philoſophiam periclitaretur, propoſitis etiam ad eam rem acerbis, impijſque certaminibus; cùm is nullum modū nouerit ſtatuere improbitatibus. OLYMP. Hoc loco conſidera ſummam eius viri ſapientiam, qui cum egeſtate, orbitateque exerceretur, non modo a verbo odioſo ac turpi abſtinuit, ſed etiam orationem grati animi plenam vſurpauit. Illi quidem ſancti angeli victoriam gratulabantur, diabolus autē dentibus ſtridebat, iterumque illius vires experiundi rogat ſibi fieri poteſtatem. Ac Deus, quæ eius eſt benignitas, cum eos, qui ſibi ex animo famulantur, inſignes ad gloriam facere optet, bellum laceſſit, atque irritat, vt pudore deinde ſuffundatur vehementius, laudumque corona Iuſtum exornet, vt qui naturalem veritatem conſeruarit, nec quidquam calamitatibus peruerti potuerit. Adhuc, inquit, in eadem ſimplicitate perſeuerat, nullo accepto damno. Tu verò temerè ceruicem erigebas, importunèq; nugabare, cùm diceres, ſi bonorum poſſeſſione deiectus

fuerit, conuitiis armabitur. Contemplare hic quemadmodum Deus, qui anteà proſpexerat, cognoueratque euentum, ſciebatque magnum Iobum nihil præter decorum loquuturũ, aduerſus Iuſtum inſtituendæ luctæ poteſtatem dederit diabolo. Diabolus verò, cùm quid conſequuturum ſit, haud ſciat, neque ea, quæ in noſtris cordibus latent, intelligere queat, de clade nihil metuens delirabat, cùm aiebat, Niſi in faciem tibi benedixerit. Ac rurſus de victoria benè ſperans, vt in corpore Iuſti periculum fiat, obnixè contendit, dicitque;

Pellem pro pelle, & omnia quæcunque ſunt homini, pro anima ſua exoluet. Symmachus verò, Cutem pro cuti & omnia, quæ habet, profundet, pro anima ſua. Licet eius, qui noſtrum genus odit vniuerſum, confutata eſſet audacia, agit nihilominus impudenter ac dicit, Nil magnum, ſi, quia aliorum corpora paſſa ſunt, nequidquam improbè dixit; veritus enim eſt, ne te iracundia inflammaret, ſuoq; corpore plagam exciperet, id enim ſignificat, cùm dicit; *pellem pro pelle*, fit etiam ſæpenumero, vt quis manu oppoſita à grauiore aliqua iniuria vindicet oculum; pelléque pro pelle obiecta, parte corporis abiectiore ictum ferat, vt ſaluti præſtantioris conſulatur. Quid igitur mirum opes deſpexiſſe, quando corpus pro corpore interitui obiicimus? ictumque aut oculo aut capiti intentatum, obiecta manu repellimus, vt pars corporis nobilior ſit incolumis? Necnon diuitias ad tuendam noſtram ſalutem, nihil ipſi cunctantes profundimus. Aliter quoq; licet eadem verba interpretari. Nam, cùm ſtuderet ſceleſtus Iuſti gloriam, quã à Deo erat adeptus, eleuare, *pellem*, inquit, *pro pelle* dedit, id eſt, cum leniter læſus ſit, leuem quoque eſt laudem conſequutus; nec quidquam præcipui habet ad gloriam, cuncta à quopiam contemni, ne lædatur ipſe: *Pro anima ſua*, dixit: id eſt, pro ſe ipſo.

Minimè verò; ſed mittens manum tuam, tange oſſa eius, & carnes eius; ſi non in faciem benedixerit tibi. OLYMP. & CHRYS. Truculenta eſt atque impudens bellua, Neque enim ſatis habet noſtris tantùm carnibus ſaturari, niſi in medullas etiã & oſſa peruadat, non ceſſat ab improbitate, nouum conſilium meditatur: Minimè, inquit, mirũ videri debet, ſi bona amiſit. Nam præ ſalute omnia putauit ſibi eſſe contemnenda. Tunc autem is erit admirabilis, cùm neque animam illi conceſſeris. Atque hoc ipſum is poſtulare videbatur, cùm diceret, Omnia pro anima ſua exoluet. Ergo corpori plagam inflige. Sed quamobrem id non rogauit initio? nimirum, quia ſecum ipſe cogitabat, ſi fortè contigiſſet victum illum diſcedere, è rebus puſillis illuſtriorem ſe victoriam reportaturum; quòd ſi ſecus eueniſſet, in corporis contentione ſe fore ſuperiorem. Haud magno, inquit, bonorum poſſeſſio æſtimatur ab hominibus; cuncta enim pro animi ſalute largiuntur. Nec verò dixit. Carnes ſolas tange, quin potius ad intima mali contagionem voluit permanare; tanta videlicet cum improbitate loquitur. Hinc etiam perſpicitur, nullam antiqui draconis eſſe in nos poteſtatem, niſi detur à Deo, atque ob arcanas illas, quibus nobis prouidit, rationes. Ac, licet permittente Deo homini poſſit vitam adimere, per ſe tamen ipſe malum nequit inferre. Poſtulat autem à Deo, quia, etſi lapſus eſt, nouit nihilominus nihil aduerſus quempiam ſe poſſe, niſi Deus permittat: quæ tamen permiſſio non niſi ſapienter fieri iudicanda eſt, quatenus à Deo proficiſcitur. Quòd verò dicit, eiuſmodi eſt; Externi obſequii cuſtodiam ab eo amoue. Neque enim eius eſt nobilitata virtus, quamdiu illum à qualibet oppugnatione tueris. Da mihi, vt tabe carnes eius, medullaſque conficiam, ſolita enim eſt calamitas prodere eam mentem, quæ, cùm non ſit virtutum erudita diſciplina, vnam voluptatem, tanquam tibi famulandi cauſſam complexa eſt. Quapropter ſi tetigeris carnes eius, *in faciem benedixerit tibi*, hoc eſt, apertè conſcindet te maledictis.

AVCT. *Dixit autem dominus diabolo; Ecce trado tibi eum: tantùm eius animam ſerua.* Theodocio verò; Animam eius ne tetigeris. OLYMP. & CHRYS. Rurſus benignus Deus ſuos, qui corona digni ſunt, cùm apud angelos atque homines apertos, & inſignes facere velit, & id largitur diabolo, nempe, vt ipſi intelligamus, nihil ſine diuino permiſſu poſſe diabolum. Et huius quidem hæc erat vox; Tu tange

carnes

carnes ipſius: ac ne carperet diabolus deum, quòd cum elementia ac moderatione vulnus impoſuiſſet, quod petebat diabolus, facere noluit. DIDYMI. Verùm illius poteſtati rem omnem permiſit. idque ad noſtrum omnium vtilitatem. Vt Iobus, character, formaque fortitudinis tanquam in columna relinqueretur inſculptus, eſſetque meta virtutis non ſolùm illius ætatis hominibus, verùm etiam poſteris, qui à mentis præſtantia degeneraſſent. Quod profectò contigit. Ipſe athleta audiendus eſt, qui ait, Scio quòd iuſtus apparebo. Dum dominus enim diabolo tamen tradit, inquit; *Tantùm animam eius ſerua.* Quorum verborum ea videtur eſſe ſententia. Quoſdam ob eas cauſſas, abditaſque rationes, quas nouit Deus, in mentis furorem, inſaniamque incidere videmus. Quoniam igitur diabolus ad inſipientiam Iuſtum deducere nitebatur, vt vel repugnantem ad verborum impietatem contorqueret. Idcirco, inquit Deus, Trado tibi, quem depopoſciſti, vt & eius magis teſtata ſit virtus, & ipſe maiore pudore perfundare. Verum enim mentis illi ſoporem, inſanitatemque ne adferas; neque enim id tibi permittitur. Cum mentis ſanitate conſeruata, in malorum perpeſſione virtus ſit ei oſtendenda. Quare, vt petiſti, carnes, oſſaque eius tangito. OLYMP. Aut igitur hoc dicit, Principem animi partem ne attinge, verùm in corporis cruciatibus animi pugnam experire. Aut certè, corporis illi facit poteſtatem; de eo tamen minimè aſſentitur, vt eum corpore animam ſubducat; maximè quod ex procreatione ac fœtu duplicata erāt illi bona reſtituenda, & quæ perierant, reuocanda. CHRYS. Ac vide quemadmodum non dicit ſolum, animam eius ne tangas, ſed illud duntaxat, *Animam eius ſerua*, ſcilicet magnum illi metum inijcit. Animæ, inquit, eius incolumitatem à te repoſcam. Nam, quia veriſimile erat diabolum Iobo tanta perturbatione valetudinis fore infeſtum, vt idem morbus ad corporis ſatis eſſet interitum, eaque ſeſe diabolus exceptione tutatus eſſet, quòd animam minimè attigiſſet; idcirco, Obſerua, inquit, nequid in vitæ ratione patiatur. Etenim, ſi de medio eum ſuſtuleris, theatrum nobis nō plaudet amplius. OLYMP. Rurſus ſimulachrum hoc aureum diaboli igne probat Deus; ſed moderatione tamen adhibita: non eò profectò, vt perſpiceret ipſe, quem cognit habeat; ſed vt diabolum apertè refelleret, nobiſque virum tantum faceret inſignem: illudque, *Animam eius ſerua*, pro illo eſt, Diuinam imaginem ne attenta. Nec verò id Deus mandauit diabolo, vt in Iobi animi ſalute excubaret. Nam qui tandem hoſtem à bene merendi ſtudio ſuapte ſponte ac natura abhorrentem tuendæ animæ præfeciſſet?

Et egreſſus eſt diabolus à facie domini. Rurſus docemur eum, qui ad hominē adoriendum mentem conuertit, à facie domini exire. Nullum eſt enim ſtudium improbum, quod non per ſe ipſum ſecernat à Deo; præſertim cùm nullum habeat cum probitate commercium.

Et percuſſit Iob vlcere acerbo à pedibus vſque ad caput CHRYSOST. Difficillimo eum, inquit, cruciatu affecit, lue atque elephantiaſi corpus omne infecit, illudque perfecit, vt vlcus eſſet vnum, vnaque plaga corpus eius vniuerſum, quò coronati virtus athletæ ex omnibus corporis partibus eſſet illuſtrior: nec quidquam temperare ſibi poteſt improbitas, cum domeſtici, calamitoſiſſimique vitij ſit quædam pernicies POLYCHRON Quadripartita ratio fuit calamitatis, quam diabolus Iobo importauit. Nam in bonorum p[illegible]ſſione, in liberis, in exiſtimatione nominis, ad extremum in corpore ea verſata eſt. Etēnim iam opibus, ſeruis, liberiſque ſpoliatum vlceris atrocitate mulctauit. Miſeranda & confectrix lues toto corpore effluebat; rerum omnium neceſſariarum, atque etiam eorum, qui ægrotantem curarent, penuria premebatur. Deprauatio illa & fœditas turpificati corporis ciuitate eiectum, foris collocarat. Nam qui contagione lepræ corrupti ſunt, è cæterorum conuictu extruduntur. Manu autem tetro cruore ſtillantia membra ideo non abſtergebat, ne nauſeā grauiorem cieret; ſed teſta ſaniem radebat, degebatque ſub dio atque in ſtercorū domicilio; tum vt humanas voces non exaudiret; tùm vt incorruptū ſpiritum è cœlo hauriret: vel etiam, quod eſt ad veritatem propēſius, vt maiore perpeſſione doloris placatum

Deum efficeret. Legendum autem eſt, *vlcere πονηρῷ* voce acuta collocata in ſyllaba proxima poſtremæ, vt doloris acerbitas declaretur.

Et ſumpſit teſtam, vt ſaniem raderet: & ipſe ſedit in ſterquilinio extra ciuitatẽ. APOL. Aiunt nonulli elephantiaco eum morbo arreptum eſſe. Multa igitur tabe fluente, ad acerbiores ciendos dolores redundantem humorem teſta radebat, ſibique ipſe carnifex erat. Hebræus, pro illo, *vt ſaniem raderet*, habet, ſcalperet. Erat igitur in eo morbo Iobus. Neque caſus illos tentationes eſſe, ſed ſupplicia conſtituta diuinitus arbitrabatur. Idcirco à vulgi communione abſtractus, cùm inuiſum ſe cunctis eſſe crederet, ſolitudinem delegit, in ſterquilinio, quod in conſpectu vrbis erat, conſidebat, deumque exorabat, ob ea fortaſſe, quæ per inſcitiam peccarat, cupiebatque ſibi vindicem in his ſordibus iacenti fore propiciũ. CHRYSOST. Cur nec manibus nec digitis ſaniem abſtergebat? Scilicet, ne curatio eſſet ſtomachoſior. Nam qui alios ad curandum idoneos reperiſſet, qui ſeipſe curare non poterat? Ipſe ſui ipſius tortor erat, & carnifex, non latus perfodiens, ſed tanquam è fonte manantem tabem abſcindens, lutoque inanimato animatum lutum radebat. Sed cur in ſterquilinio ſedebat? vt quæ è corpore decidebant, arenæ aceruo contegerentur. Cur ſub dio? ne odoris grauitate necaretur: quod profectò accidiſſet, ſi in aliquod cubiculum incluſus fuiſſet. Adde, quòd à tentante aduerſario nec fuerat illi domus relicta. BASIL. Qui ſimul vt vidit, athletæ adiudicatã eſſe victoriã, nec quidquã eum ſuperioribus rebus eſſe commotũ, cum corpore certamen init, illudque plagis intolerabilibus afflixit; ita prorſus vt ex eo vermiũ fontes redundarent, ac regio virũ illum ſolio deturbatum in ſtercorum domicilio collocauit. Verùm hic noſter tot affectus incommodis, eandem ſemper animi intẽtionem, conſtantiãque adhibuit: cumque corpus ipſum concerperetur, theſaurũ pietatis tanquã aſylum in mentis receſſibus

** Hæc ſumpta ſunt ex Homil. 5. ad Populũ Antioch.*

cuſtodiuit. CHRYS. * Grauis quidem illi accidit amiſſio liberorũ: ſed tamen tragœdiæ huic acerbę, alia præſtolabatur atrocior; nec vlla data reſpitãdi facultate, en tibi vermiũ fontes, tabifici humoris riuuli, ſeſſio in ſterquilinio, latus lacerant teſta, fœtor vlcerum, vnde lues illa erumpebat, nec attingendi, qui oculis ſubiecti erãt, cibos, poteſtas fiebat; ipſaque peſte erat illi fœtor moleſtior: idque non duodecim, non viginti, non centũ dies, ſed multos menſes. Atque hæc ipſa, quæ à Iobo ſuppeditantur exempla ad mærentiũ ſolandos animos, haud mediocrem vim habẽt. Illa inquã vulnera, illud ſterquilinium quauis regali ſella ſplendidius. Siquidem è regij ſolij aſpectu præter leuem quandam voluptatem nihil prætereà manet intuentibus; vtilitas nulla percipitur. Verùm, qui Iobi ſterquilinium contemplatur, nullam aut vtilitatis, aut philoſophiæ partẽ non aſſequitur, cùm ad perferendam calamitatẽ certam adhortandi habeat rationem: ita multi longinquas ac maritimas ſuſcipiũt peregrinationes, ab vltimis terris in Arabiã properant, vt ſterquiliniũ illud viſant, terramque illam exoſculentur, quæ coronari athletæ caueam, & cruorem quolibet auro pretioſiorem excepit. Nec enim tantus eſt ſplendor purpuræ, quantus illius tunc erat corporis, non alieno ſed ſuo ac proprio ſanguine reſperſi: illaque vlcera cunctis pretioſis lapidibus erant pretioſiora. Nam margaritarum ea natura eſt, vt noſtræ vitæ nihil præbeant vtilitatis, nullique ſatisfaciant habentium neceſſitati; at verò vulnera illa ſunt omnis ægritudinis alleuamentum. Atque vt hæc vera eſſe intelligas; ſi quis filio legitimo & vnico orbatus ſit, atque innumerabiles ei margaritas oſtenderis; nihil tamen ad leniendam ægritudinem, dolorique medendum attuleris. Quòd ſi Iobi vlcerum illi ipſi memoriam excitaris, facilè hac oratione morbum depuleris. Quid homo mæres? nempe tu filium amiſiſti vnum; beatus autem ille, poſtquam natorum omnium chorum extinctum vidit, ipſo corpore plagam excepit, nudatus iacebat in ſordibus, corpus ſanie manabat vndique, artus tabe ſenſim depaſcente; atque is homo, qui iuſtitia ac religione commendatus eſt, qui ſuarum virtutum teſtem Deum habuit. Hæc profectò verba ſi dixeris, oplorãti moleſtiam omnem exhauſeris. Vt iam illa Iuſti vlcera quibuſlibet gemmis præſtent vtilitate. Hunc igitur athletam veſtris animis informate, illudq;

ſordium

ſordium domicilium ante oculos ponite; atque eum in medijs ſtercoribus reſidentem intuemini; illam inquam aureã gemmeamque ſtatuam; nec enim quo appellem nomine, ſatis inuenio. Nulla tanti pretij ſuppeditat materia, quæ cum cruento illo corpore conferri poſſit; adeo illius carnis pretioſa natura pretioſiſſimam quamque materiem multis partibus vincit: adeo etiam illa vlcera ſunt ſolis radijs clariora. Illa diabolo oculos penitus eruerunt; atque ob id ipſum poſt eam inflictam plagam coniectus in fugam, poſteà nuſquam comparuit. Ipſe verò hic mihi ærumnarum fructum conſidera. Nam quando Iuſtus, opibus, animique quiete ac remiſſione fruebatur, illius accuſandi locus erat aliquis diabolo; poteratque (mendaciter quidem) ſed poterat tamen dicere autè, Gratis Iob colit? vbi verò cunctis illum rebus nudauit, atque ad inopiam redegit, ne hiſcere quidem amplius auſus eſt. Et verò quando opulentus erat, cum eo ſe congreſſurum pollicebatur, eũdemque à ſe deiectum iri minitabatur: Poſteà verò quàm omnibus eum rebus ſpoliauit, atque in ſummos cruciatus coniecit, in fugam ſe contulit; & corpore quidem valenti reſtitit; vbi verò membra dilaniauit, victus profugit. Vidiſtine, quantò ſit frugi hominibus paupertas quàm diuitiæ, morbus quàm valetudo, tentatio quàm pacata vita tùm melior tum vtilior? quantoque illos, qui in puluere, acieque verſantur, clariores, fortioreſque efficiat? Quis adeo mirificas contentiones aut vidit vnquam, aut audiuit? Qui gladiatorum certamen experiuntur, vbi aduerſariorum caput præciderint, tunc ob victoriam corona donantur. Iobi verò aduerſarius, vbi illius corpus conſcidit, atque omnis generis vlceribus perterebrauit, & languore confecit; tum demùm ſuperatus eſt, fugæque ſe dedit. Poſtquam autem latera vndique perfodit, ipſe quidem nullum quæſtum, lucrumue fecit; nec enim theſaurum obrutum prædari potuit: nobis verò illum in clariore luce collocauit, fecitque vt nobis ex ea laterum effoſſione eſſet in viri interiora proſpectus, illiuſque opes vniuerſas cerneremus. Cùm autem victoriam præſtolaretur, tunc cum ingenti dedecore aufugit, nullamque vocem amplius emiſit. Quid actum eſt, ô diabole? quid recedis? an non quæ cupiebas, ipſe effeciſti? an non illius greges, armenta boum, quorumque mandras ac mulorum interemiſti! an non cœtum filiorum perdidiſti? an non illius artus laceraſti? cur aufugiſti? nimirum, inquit, quia quæ optabam, perfecta ſunt. Verùm quod mihi maximè cordi erat, & quo ſtudia actioneſque meas referebam omnes, haudquaquam conſequutum eſt. Nec enim Deo vocibus impijs conuiciatus eſt. Huc omnes illi conatus mei ſpectabant: quod ipſum cum minimè fuerim aſſequutus, ex ipſa opum iactura, ex filiorũ interitu, ex corporis plaga non modo nihil mihi lucri acceſſit, ſed contra etiam, quàm optabam, euenit. Illuſtriorem enim, inſigrioremque hoſti gloriam comparaui. Animaduertiſti, quantum ſit in malorum perpeſſione compendij? Pulchrum & ſanum corpus erat; multò eſt ampliorem dignitatem adeptum, vulneribus illis infectum. Nam lanæ quoque tametſi pulchræ ſunt, prius quam ſufficiantur; vbi tamen colorem nactæ fuerint purpureum, pulchritudinem incredibilem, venuſtatemque haud mediocrem aſſequuntur. Niſi illum diſpoliaſſet, victoris bonam habitudinem minimè cognouiſſemus. Niſi corpus eius plagis perforaſſet, qui intus latebant radij, minimè enituiſſent. Niſi cum in fimo collocauiſſet, tantum diuitiarum aceruum ignorauiſſemus. Neque enim tantus eſt regis ſplendor ſedentis in ſolio, quantus Iob fuit in ſterquilinio commorantis. Quandoquidem regalem ſellam mors excipit; illam autem ſtercorum ſedem regnum cœlorum. Hanc propoſui hiſtoriam non ideo, vt, quæ expoſita ſunt, laudibus proſequamini; ſed vt viri virtutem patientiamque imitemini; vt vel ipſis factis eruditi, nihil graue eſſe diſcatis in humanis rebus, vno excepto peccato; non paupertatem, non morbum, non contumeliam, non conuicium, non dedecus, non id, quod ſummum iudicatur malum, mortem. Nomina enim hæc ſunt apud ſapientes, malorum nomina inquam, re ipſa carentia. Vera autem calamitas eſt apud Deũ offendere, & eorum, quæ eidem non probãtur, quidpiam admittere. EIVSDEM CHRYS. AD OLYMP. Reſtat, vt rectè facta, malorumque perpeſſionem

 contendamus;

contendamus; vt diſcas perpeſſionibus etiam conſtituta eſſe præmia, atque ampliora forraſſe, quàm præclaris facinoribus. Et in medium, ſi placet, magnum patientiæ athletam, qui in vtroque genere excelluit, adducamus, vt, quando in maiore fuerit claritate, cognoſcamus. Ex comparatione igitur videamus, quo demum tempore illius virtus magis eluxerit, vtrum, quando cõmunis quidam portus erat egentibus; an potius cùm acerba, & quæ eius animum graui conficiebant angore, pateretur; vtrùm, cùm domum cunctis aduentantibus patefaceret, an verò cùm illa ciectus, nec verbũ quidem aſperius dixit, ſed Deum multò magis laudauit. Atqui illud rectè factum, hoc verò perpeſſio. Dic mihi, quando is clarior fuit, vtrùm cùm pro liberis mactabat hoſtias, illoſque ad concordiam adducebat; an potius, cùm ij ruina oppreſſi eſſent, ac vi mortis acerbiſſima interiiſſent; mira nihilominus ſapientiæ virtute pertulit calamitatẽ? Quando is magis nobilitatus fuit, vtrum cùm agnorum ſuorum vellere nudorũ humeri concaleſiebant; an verò, cùm allato nuncio de cœleſti igne, quo grex ouiũ cum paſtoribus crematus eſt, non ſolùm nec perturbatus eſt, nec commotus, verùm etiam caſum placidè tulit? Quando is maior fuit, vtrum, cùm corporis robore ad patrocinandum ijs vtebatur, qui afficiebantur iniuria, iniquorumq; molas conterebat, portuſque erat iniuriam patientibus? an verò, cùm ipſum illud corpus, quod calamitoſorum telum erat, à vermibus deuorari videbat, illud que in ſterquilinio ſedens ſumpta teſta radebat? Nam cùm raderet, inquiebat, Liquefacio glebas terræ ſanie; & tamen illa omnia facinora erant egregia. Hæ verò malorum omnium perpeſſiones, atque hæ multò magis, quàm illa hunc ipſum Iobum illuſtrarunt. Quod enim illi ad perpetiendum proponebatur, conflictus pars erat acerrima, animique virtutẽ ac robore maiore, menteque ad ſolidam philoſophiam inſtituta, maioreque erga Deum amore incenſa indigebat. Atque ob idipſum, cùm præclaras illas actiones Iobus ſuſciperet, nihilominus dixit diabolus, impudenter ille quidẽ, nimiſque efferatè, ſed tamen dixit, Nunquid gratis te colit Iob? At verò cùm hæc aduerſa contingerent, opertus ac terga vertens abſceſſit, nec vmbræ quidem veſtigio ad impudenter contradicendũ aduerſario relicto. Verùm huius viri ſtudio prouectus, non parum ab inſtituta oratione videar declinaſſe. Ergo ad ea, quæ dicta ſunt, reuertar. Cuiuſmodi autem illa erant? POLYCHR. Sedem extra vrbem ſortitum eſſe in ſterquilinio ad atrocitatem malorum pertinere dicebamus. Ciuibus enim eius atque cognatis, calamitatis adſpectum, quaſi non amplius ferentibus, vrbe egreſſus eſt, vt qui à mundo iam eſſet alienus. Sedebat autem in ſterquilinio, vt placaret Deum, veritus nequid in eum, præter voluntatem peccaſſet. Si igitur in verbis hærendum ſit, hic Iob calamitate cogente, omni hominum ſocietate repudiata, ſe à mundo ſecernit, ab ijſque ſe remouet, quæ eidem negotium faceſſebant; idque eo tempore, cùm corporis afflicta valetudo multorum egeret opera; tantumq; de aduerſario laborauit, vt ſua ſponte aſperrimam paupertatem complexus ſit, ac teſta vlcerum ſaniem detergens, tolerantiam exercuerit: in quo & cruciamentorum ſuorum morſus acriores efficiebat. Et cùm leniendi morbi nullam rationem duceret, inuidum hoſtẽ deſperatione frangebat. Verùm factum ipſum menti myſterium enunciat. Quòd enim cognatæ naturæ recognata præſtat obſequiũ,

* Imitatus eſt Gregorius lib. 3. cap. 11. moral. hanc Polychr allegoriã, & paulo ſecus eſt eã perſecutus.

* Chriſtum præſignificabat, noſtra noſtris corrigentem & inſtaurantem. Teſta enim è terra conſtat & igni. Ita Chriſti carnem ex ſpiritu ſancto, & ex Maria virgine, ac deipara eſſe confitemur. Ergo imagine illa ac typo non tàm vlcus, quàm animus curatur. Quæ enim ab ea teſta corpori medicina petatur, niſi ad magis reconditam contemplationem factum illud referatur? Cur etiam tantam eſſet egeſtatem expertus, præſertim cùm rex eſſet, vt iam tecto careret, atque extra vrbem ſederet; niſi Chriſtum, qui extra portam paſſus eſt, propheticè nobis indicaret? Quemadmodum ſcriptum eſt, Ideo & Ieſus, vt ſanctificaret per proprium ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.

Cùm autem multum tempus proceſſiſſet, dixit ei vxor ſua; Quouſque ſuſtinebis, dicens; Ecce expecto tempus adhuc puſillum, præſtolans ſpem ſalutis meæ? BASIL. & DIDYM.

Tot

Tot incurſionibus ac pugnis fractus diabolus, cùm, quò ſe verteret, non haberet, in antiquæ fraudis memoriam redit; menteque muliierculæ circumuenta, illius opera conuellere adoritur gnauiter dimicantem, & vxoris conſuetudinem tanquam tertium certamen comparat contra Iobum, ratus, patrocinante vxore, non ſecus in fraudem à ſe inductum iri Iobum, quàm per Euam Adamum induxerat. Igitur, cùm multum temporis fluxiſſet, in quo ad pietatis turrim quatiendam inanis eius fuit omnis conatus, verborum contumelia atque contemptu coniugem armat. O l y m p. Is quidem egeſtatem, acerboſq; caſus diu tolerantet tulerat, ſibique ipſe huiuſmodi oratione conſolationem adhibebat, Ferẽdum eſt viriliter; mentis conſtantia adhibenda; à Deo auxilium expectandum; neque enim in opitulando hiſque maliſ depellendis cunctatur Deus. Verùm, cùm iam vxor in calamitatibus animum contraxiſſet, ad munitiſſimũ murum exturbandum tanquam poſtrema machina eſt à diabolo reſeruata; quandoquidem poſt diuturnam aduerſus Iuſtum oppugnationem, vxoris vtitur imbecillitate, ipſamque contra eum armis inſtruit, quod ipſum aliàs in eum fecerat aduerſus Adamum. Illa igitur, cùm rerum acerbitati iam ſuccubuiſſet, ſpiritu diabolico imbuta, ad huiuſmodi verba delapſa eſt. Ac principio perſuadere conatur, eius in Deum ſpes prorſus eſſe inanes, à præteriti temporis diuturnitate ad probationem futuri ducto argumento; deinde, quæ mox ſequuntur, adiungit. Ac vide, quàm improba calliditate vtatur diabolus. Nam, poſtquam multum temporis abijt, tunc inuadit, tunc maximè ſpei rationes refellit; tunc vires conatur elidere. Duplici enim imbecillitate eo tempore Iobus laborare videbatur. Nam longinquitate temporis erat factus deterior, & imbecillior, & ſpes haud parum extenuari poſſe videbatur. Neque illud ſpectemus, quòd vxor fuit, ſed illud potius, quod ſuadet. Cunctiſque ſum auctor, non vt hominum dignitates & ora, ſed multò maximè vt conſilij rationem intueantur. Vxor enim data eſt, non quæ virum ad exitium impelleret, ſed quæ laboranti ſubueniret. T h e o l o g. Hanc etiam tunc aduerſarius in ſtrenuum militem incitauit. Ea verò cùm plenum doli ſit inſtrumentum, fraudulenta oratione virum aggreditur. C h r y s o s t o m i. At ille, cùm longius traheretur contentio, nouis rurſus coronis, ob verba ad coniugem redimitur. Ex illa rerum omnium, fortunarum, liberorum & corporis ruina vxor ei ſola relicta eſt, atque hæc ipſa ad oppugnandum atque inſidiandum, eaque de cauſſa illam vnà cum filijs diabolus non extinxit, neque eiuſdem interitum popoſcit. Ad Iuſto enim parandas inſidias haud parum ab ea auxilium expectabat. Idcirco eam tanquã certiſſimum telum reſeruauit Si enim ex paradiſo, inquit, eum mulieris ope exturbaui, multò magis in ſtercoris acerno euertere potero. Ac vide ſceleratũ artificium. Nec enim poſt boum, aſinorum ac camelorum greges abactos, neque poſt euerſam domum, neque poſt obrutos liberos, machinam hanc ille adhibet, ſed interim ſilet, & quieſcit, oculis in vnum athletam coniectis. Cùm autem vermium fontes redundarent; & tabe corrupta cutis decideret, & conſumpti artus ſaniẽ cum tetro odore emitterent; manuſque dæmonis acerbiore ſenſu doloris quàm quælibet ſartago, fornax & quæuis flamma eum abſumeret; & qualibet fera immanius vndique corpus circumroderet, ac deuoraret; atque ea calamitate perdiu conflictaretur, tunc demum homini languore corporis & pugnandi labore confecto machinam illam admouit. Etenim, ſi, cùm primùm illatum eſt ei malum, machina prodiſſet, eum tam infirmis viribus minimè offendiſſet; neq; ipſa mulier vim calamitatis efferre verbis & exaggerare tantopere potuiſſet. Nunc autem, vbi cum longinqui temporis pertæſum, malorum calamitate liberari velle animaduertit, nimirum accedit. Iam enim vehementi oppugnatione defatigatus erat, nec vlla ei facultas erat reſpirandi; quin etiam mortem ipſam libenti animo appetiuiſſet. Audi, quid dicat, Si enim poſſem mihi ipſi manus afferre, aut rogare alium; & hoc mihi faceret. Ac mulieris conſidera cum ſcelere coniunctã calliditatem, quemadmodum à temporis diuturnitate ſtatim ducat exordium; *Quouſque ſuſtinebis* ? inquit. Quòd ſi nudis verbis, remotis rebus, mollimur interdum:

terdum: tute cogita, quid eum paſſum tunc eſſe veriſimile eſt, cum his verbis ac rebus ipſis torqueretur; & quod peius eſt, cum hæc ipſa ab vxore dicerentur, atque ab ea vxore, cuius animus reciderat, ac deſperatione fractus erat; idque agebat, vt in eandem deſperationem virum coniiceret. Sed nimirum, vt quæ machina adamantino muro admota ſit, apertius cognoſcamus, verba ipſa audiamus. Cuius tandem modi illa ſunt? *Quouſque ſuſtinebis, dicens, Ecce expecto tempus adhuc puſillum, præſtolans ſpem ſalutis meæ?* Tempus, inquit, ipſum, tua verba refellit, quod cùm ſit iam diuturnum, mala tamen ipſa non tollit; hæc autem non eò tantum loquebatur, vt eius animum deſperatione occuparet; ſed etiam vt eum conuicijs maledictiſque inſectaretur. Etenim eam Iobus moleſtiam exhibentem ſæpè conſolatus erat, atque his verbis repulerat; Expecta etiam pauliſper; nam breui tempore erit exitus malorum. Conuicium ergo illi faciens, inquit, An etiam nunc idipſum dicturus es? Multum fluxit temporis, cùm nullus harum rerum finis oſtenditur. Quid ô mulier, athletam eneruas? quid manus contrahis? nempe dicendum erat, Etiam paululum. Atque perditum artificium perſpice; neque enim meminit aut boum aut ouium, aut camelorum. Sciebat enim harum rerum amiſſione haud magnopere illius animum exulceratum eſſe. Ad naturam ſtatim properat, ac filios reuocat in memoriam; ſiquidem in eorum ruina tunicam illum diſcidiſſe, comamque totondiſſe vidit: nec dixit, filij occiderunt, ſed nimium patheticè;

Ecce enim deleta eſt memoria tui à terra. Et idcirco liberi appetuntur. Principio enim ideo expetebantur filij, vt ſui quiſque memoriam ſuæque vitæ quaſi reliquias poſteris traderet. Quia enim nondum mortalibus illis ſpes fulſerat reſurrectionis; verùm mors dominabatur, & vnà cum vita hac, qui moriebantur, extingui ſe arbitrabantur, ideo ijs liberos, qui ſolatio eſſent, conceſſit Deus; quo viuæ imagines morientium permanerent, eſſetque genus noſtrum incolume, maximumque morituris, & ijs, qui ad eos pertinerent, ſolatium proles adferret. Atque vt intelligas vel ob hanc vnam rem optabilem prolem fuiſſe, audi quid poſt tàm multas & inexplicabiles plagas apud Iobum coniunx lamentatur, *Ecce deleta eſt*, inquit, *memoria tua à terra.* Ac rurſus Saul ad Dauid, Iura mihi, vt non deleas ſemen meum, & nomen meum poſt me. Etenim, ſi nunc in teſtatæ reſurrectionis luce, ita cari ſunt filij, vt eorum, qui decedunt, poſteritati prodatur memoria, quantò tunc magis expetitos fuiſſe credendum eſt? Atq; hac de cauſſa aſperior eſt imprecatio. Nam illis quoq; temporibus qui proli malè precabatur, non aiebat, Exterminentur liberi: ſed, memoria eius à terra.

Filij & filiæ. Cùm dixiſſet memoria, nunc vtriuſque ſexus naturam exequitur diligenter. Non filius, inquit, non filia ſuperauit, qui propagatione memoriam tuerentur, ac ſi diceret, Quamuis ipſe conſaneſcas, inanis tibi voluptas erit ex valetudine, extinctis liberis. Priſci enim illi ſpem omnem perpetuitatis in ſucceſſione liberorum poſitam habebant, futuramque promiſſionem mortali reſurrectione æmulabantur. Tacuit illa de bubus, de pecoribus. Alta enim & exaggerata eum mente eſſe haud ignorabat. Quod eum poterat percellere maximè, id ſuggerit. Quam operitis, inquit, rerum commutationem? Vtrum ſublatos funditus liberos credibile eſt aliquando redituros? Prolis expers, orbatus filijs, relicto prorſus nullo, euulſus es radicitus. Quòd ſi ne hoc quidem te tangit; id ſaltem, quod meum eſt, attende. Ac vide vim affectus incredibilem;

Vteri mei labores, & dolores, quos fruſtrà ſuſtinui cum gemitibus. Dolores partus ſunt videlicet labores educationis. Quod autem dicit eſt huiuſmodi, Ipſa, quæ plus ſuſcepi moleſtiæ, iniuria ſum tua cauſſa affecta; ac labores quidem pertuli, fructu autem priuata ſum. Hæc verò propterea loquitur, vt ſe quoque conſortem calamitatis teſtetur. Nam, qui in malis alienis philoſophatur, dando conſilio, fidem nequaquam facere videtur. Illa igitur ſuam ſemper perſonam obtrudens, eum ſingulis verbis quaſi iaculis configit, vt liberorum recordatione, ſuæque ærumnæ commemoratione Iuſtum vocet ad impatientiam, Cur, inquit, id quod adeſt, contemnis, teque ipſum futuri temporis expectatione fruſtrà confirmas,

cùm

cùm liberis ac domo careas, nuduſque contabeſcas?

Tu autem ipſe. Vis magna hæc verborum. Ipſe ille Iuſtus, ille admirabilis, ille fons nobis bonorum.

In putredine verminum ſedes pernoctans ſub dio. Vide quemadmodum iacturam bonorum nec commemoret, nec ſileat, & ea, qua decebat, ratione prætermittat, & quo par erat affectu ſignificare, prorſus indicet. Dum autem addit;

Et ego oberrans quædam & ancilla de loco ad locum circumiens, & de domo ad domum. Et hæc accepti damni ſignificationem habet, cùm vehementis calamitatis affectu coniunctam. Satis enim ea verba per ſe ipſa valent ad acuendum cruciatum, Ad alienas ianuas, inquit, venturo. BASILII. Ipſa, quæ eram regina, vt vaga nunc ancilla ſeruio; ſeruorumque meorum manus cogor reſpicere: & quæ olim multos benignè alebam, viuere nunc cogor de alieno. CHRYSOST. Nec ſtipem modo cogo, verum etiam oberro, ac nouam, inuſitatamque ſeruio ſeruitutem, omnia circumuerſans, ac notas circumferens calamitatis, cunctiſque mea mala oſtentans; dum loco locum commuto, & cibi quotidiani cauſſa fores pulſo; quæ tantos ſumptus faciundi, antè nacta eram facultatem. Quaſi diceret, Non ſolùm natos nominis noſtri ſegetem amiſimus; non ſolum ipſe tot vexaris ærumnis; verum etiam inopiam grauiſſimam ſuſtinemus, ac ius mercenariorum pro victu delegimus, ipſi qui noſtra adeò large egentibus præbebamus. Quanquam ego ipſa neque ſeruitute tueri me commode poſſum, cum ne domus quidem ſuppeditet vna ad paupertatis turpitudinem obtegendam. Verum mendica, addictaque ſeruituti hac illac volito. Viden quemadmodum ſuas cum illius rebus coniungat? Non valent, inquit, tua: vincant mea. OLYMPIOD. Hæc omnia diuino permiſſu eueniebant, vt, cùm oppugnat Iobum Diabolus, atque ea, quæ ſibi permiſſa ſunt, perſequitur, eundem cunctis certaminibus iam defunctum victorem corona dignum oſtendat. Atq; ob idipſum neque vxorem eius quiſquam miſerabatur; nec quiſquam ſuperioris, in qua ipſa fuit, fælicitatis repetita memoria, eius ſolabatur mendicitatem. Quandoquidem non ſinebat hoſtis, vt illi quiſpiam miſericordiam impertiretur: quam etiam mercede locauit: id enim verbum, *ancilla*, declarat obſequij indigentibus illam famulatam eſſe, ad ſuam, ſuique viri vitam ſuſtinendam. CHRYS. Poſtquam, quod eſt cæteris rebus miſerabilius, expoſuit, de domo in domum ſe migrare, ne finem hic faciat lamentis, addit;

Expectans ſolem, quando occidat, vt requieſcam à laboribus & doloribus, qui me vrgent. CHRYS. Quod alijs iucundum eſt, inquit, ſolis radios intueri, id mihi eſt acerbum, nox optabilis, ac tenebræ. Illa mihi ſudorum requietem largitur; ea mihi ſolatium adfert malorum. Tum demum conſolatur me dies, liberatq; moleſtiis, cùm ſolem vrget ad occaſum. Nox enim, cum in tenebris diuerſorium habeat conſtitutum, ſua ſponte obſequitur improbitati. Proinde mulier, remiſſo nuncio calamitatibus, furore dæmonis concitata, hanc vnam ſuadet Iuſto ſupereſſe liberationem malorum. Si corpus intereat. Id autem poſſe illum cõſequi, ſi contumelioſis verbis Deum laceſſat; atque ad afferendam necem illum ipſum prouocet. Flagitioſa autem & callida arte conſilium explicat; cùm ex ſuis ac viri calamitatibus comparat orationem. Eò partus, inquit, dolores experta ſum, eò in educanda prole laboraui, vt tui memoria videlicet in liberis relinqueretur. Huius rei ſpes omnis euanuit, mares ac fœminæ vnà occiderunt. Ad quem mihi in poſterum perfugium erit? ad te ne ipſum totius calamitatis parentem vermibus redundantem? egentem? abiectum? num ad me confugiam miſeram? incertis ſedibus vagantem? ex tàm magna fælicitate ad operæ locationem deductam? totius diei doloribus, difficultatibuſque exagitatam? Quòd ſi mihi quidquam credis, dic verbum aliquod in Deum; ira eum incita ad te interimendum. Vnum enim hoc eſt relictum malorum remedium. Ita ſubiungit;

Dic verbum contra Deum: & morere. CHRYS. Hoc item loco ſceleratam fraudem animaduertiſti? Nec enim ſtatim mortem ei ſuadet. Verùm calamitatibus prius miſerabiliter expoſitis, ac breuiter recitata tragœdia, inſtruit adhortatio-

nem, non quidem apertè, ſed tectè, liberatione, quam ille optabat, maximè propoſita, exitumque pollicetur malorum, quod is cupiebat in primis. Atque hic etiam diaboli plenum fraudis artificium cognoſce; qui, cum flagrans Iobi erga Deum ſtudium præclarè teneret, haud ſinit vxorem accuſationem contra Deum factitare, vt eam tanquam aduerſariam non ſtatim auerſaretur. Ideo nuſquam Dei mentionem facit; calamitates tantum ſemper miſcet. Tu verò cum dicitur, mulierem conſilium hoc meditatam eſſe; adde, Quæ præſtigiis eloquentiæ ad fallendum eos qui ſibi non cauent, valet plurimum. Quocirca multi, qui calamitatibus obrui nequierunt, mulierum conſilio oppreſſi ſunt. Itemq; hoc loco diabolus mulierem tanquam poſtremam machinam, ſuperioribus longè præſtantiorem admonet Iuſto. Quod vtinam aut eam, o ſceleſte, ſubmouiſſes, aut vnà cum filiis euertiſſes. Aiunt nonnulli non vxoris ea verba fuiſſe, ſed diabolum eius ſimilitudinem, imaginemque exprimentem, eadem loquutum eſſe: quòd credibile non ſit Iobi vxorem eiuſmodi extitiſſe, niſi quiſpiam dixerit, calamitatis magnitudine, vt talis eſſet, circumuentam fuiſſe. Eſt item veriſimile, non hoc primum conſilium ab ea adhibitum eſſe; ſed alia multo aſperiora Iuſtum ab ipſa illa ſæpenumerò audiuiſſe. Ac diaboli cognoſce nequitiam. Nam Euæ cogitationem ſuſcepit. Mulier, principem, inquit, hominem deiecit. Hæc igitur hunc etiam ſuperare poterit. Verùm ô te dementem! In illo, cùm inani ventre eum offendiſſet, potuit virus ſpargere ſuum: hunc autem & philoſophantem vides, & communi natura longè ſuperiorem; quem nec bonorum amiſſio, nec immatura mors liberorum, neque cruciatus intolerabilis, nec temporis diuturnitas flexit. Hunc igitur, qui rebus vinci non potuit, verbis expugnare te poſſe confidis? ſed nimirum mulier poſt accuratam tragœdiæ narrationem, impudens conſilium obtrudit. Neque verò enucleate dicit, Blaſphema. Nam qui ſuadent improba, haud ſolent perſpicuam adhibere adhortationem. Quid ais, mulier? Cùm neceſſe ſit Deum exorare; cum neceſſe ſit eum placatum efficere; ad eundem laceſſendum me hortaris? Etenim, ſi horum omnium Deus eſt auctor, implorandus eſt, non conuitiis inceſſendus. Et verò qui ſcis, me, vbi maledixero moriturum? APOLLINARII. Affinitate hæc attingit diabolum, quæ hac oratione ſpem viro præcidere conatur, Blaſphemia mortem laceſſe. Id autem ei conſilij dat, quòd exiſtimabat, quemadmodum ob præclaras, honeſtaſque actiones Iob maneret in vita; ita ob verborum impietatē omnino à Deo multatum iri; ſiquidem mortem acerbæ vitæ illa anteponebat. Tu verò, quæ de blaſphemia fuerit mulieri ſententia, cognoſce. Blaſphemiam enim ſolam idoneam eſſe ſtatuebat, quæ ſubitam necem adferret. IVLIANI. Quidam defendendæ mulieris partes ſuſcipiunt, quòd ea tanquam religioſa, & quæ ab illo olim erudita fuerat, ſuaderet viro, vt precibus ad ſe mortem alliceret; Ne fortè aliqui illius calamitate offenſi, de eo improbè loquerentur; eaque re à Iobo muliebrem vxoris amentiam, non impietatem condemnatam eſſe. Verùm id mihi non probatur; ipſamque expoſitionem improbo. BASIL. Ob temporis diuturnitatem ſpe prorſus abiecta calamitatibus ſuccumbens vxor, manus collidens, ac viro pietatis fructus exprobrans, ſiſtit ſe Iuſto, ſuperioreque fœlicitate expoſita, præſentia mala demonſtrat; & ex quo ad quale vitæ genus demigrarit: & quæ à domino tot victimarum ei merces fuerit perſoluta, oſtendit, ſemperque mulierum puſillo animo digna verba eructat, quæ quidem poſſint vnumquemque virum permouere, generoſamque animi virtutem detorquere. Nec verò obſcurè viro ſuadebat rectius futurum illi, ſi verborum impietate Dei mucronem, qui illum excindat è terra, exacuerit, quàm ſi malorum tolerantia, certaminum grauem moleſtiam tùm ſibi tùm coniugi produxerit.

Is autem intuens in eam dixit, Quaſi vna ſtultarū mulierū loquuta es. BASIL. & CHRYS. Cùm ea verba ſtomachū Iobo mouiſſet, (id quod ſuperiora mala facere minimè potuerunt) pleno iracūdiæ vultu, trucīq; aſpectu, ad vxorem conuertitur; & quæ contra ſe ab illius vocibus comparabantur, machinas depellit. Illa quidem certè expectabat, dum lachrymarum fontes cieret; hic autem leone valentior extitit,

cùm

cùm non ob ea, quæ patiebatur mala, ſed propter illa, quæ coniunx impulſu dæmonis ſuadebat, indignatione atque iracundia vehementius commoneretur: ac vultu offenſionem animi præ ſe ferente illam moderatè obiurgat: quandoquidem in ærumna moderationem tuebatur. Quid tandem is loquitur? Quamobrem, *quaſi vna ſtultarũ mulierum loquuta es*? haudquaquam ita es mihi ipſa inſtituta, non ita es à me educata, vt non te iam coniugem meam poſſim agnoſcere. Verba enim iſthæc mulieris ſunt inſanientis, eſtque conſilium planè delirantis. Mitte, igitur, inquit, mulier conſilium iſtud tuum: quandiu ſermonibus iſtis communi vitæ contumeliam inures? meam (quod ipſum optaui nunquam) ementita es educationem. Cum iſta ratione loquuta es, item vitam iniuria affeciſti meam: nunc mei dimidium impietate obligari puto; quando ius connubij corpus vnum nos ambos effecit: tu verò animum blaſphemiæ crimine obſtrinxiſti. Vidiſtin moderatam pœnam, & flagra, quæ ad ſanandum morbum poſſint eſſe ſatis? haud dixit, ſtulta es, atque amens. Sed quid? *Quaſi vna ſtultarum mulierum loquuta es.* Id eſt, Nihil te, nihil inſtitutione, diſciplinaque mea dignum attuliſti. Deinde poſt obiurgationem conſilium rurſus vſurpat, quod cum plenum rationis ſit, ad vxoris animum leniendum haud mediocriter valet.

Si bona ſuſcepimus de manu domini; mala non ſuſtinebimus? CHRYSOST. Rerum ſuperiorum veniat tibi in mentem; & quis earum fuerit auctor cogita, atq; has, quæ nunc nos premunt, fortiter feres. Verum viri modeſtiam animaduertiſti? Neque enim virtuti ſuæ adſcribit perpeſſionem malorum; verùm ex ipſa rerum conſequutione naſci confirmat. Etenim cuius demum rei cauſſa illa nobis Deus fuerat elargitus? quam nobis mercedem perſoluit? nullam: ſua tantum benignitate eſt vſus. Donum fuerunt illa, non merces, gratia, non compenſatio. Ergo hæc item conſtanter toleremus. In memoriam redi eorum, quæ te antegreſſa ſunt, bonorum, aduerſa ſecundis emetire. Nullius hominis vita vſquequaque beata. Bellè vſque habere, proſperéque agere ſemper, id vnius Dei eſt. Ipſa propterea quæ præſentia ſunt, indoles; rebus ſuperioribus te ſolare. Nunc quidem lachrymaris, verum anteà riſiſti; nunc mendicitate vrgeris, ſed anteà locuples fuiſti; è nitido vitæ riuulo bibiſti, è turbido nunc cùm haurias, ferendum tibi eſt placidè. Nec enim ſemper fluuiorum aquæ ſynceræ. Fluuius, quod te ipſam minimè fugit, eſt vita noſtra, quæ quidem continenter fluit, in quam vicisſim ſibi ſuccedẽtes, fluctus incurrũt; & illius quidẽ pars iam fluxit, pars verò labitur; itemq; partim iam erupit è fonte, pars verò alia manabit. Ac cũcti ad cõmunem mortis Oceanũ properamus. *Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala nõ ſuſtinebimus?* Itane verò cogẽdus erit Iudex, vt paria nobis tribuat inperpetuũ? Vtrũ docendus nobis erit Deus, quẽadmodum vitæ res noſtræ debeat moderari? Nempe ſuorum ſuffragiorũ habet ipſe poteſtatẽ, ſuo arbitratu noſtra diſpẽſat, ſapiẽs eſt, & quod e re eſt ſuorũ ſeruorum, adhibita moderatione, procurat. Ne curioſius domini iudiciũ ſcrutare. Tantũmodo, quæ ab eius proficiſcuntur ſapientia, libẽter amplectere. Quod tandem tibi cumq; dederit, id quanti ſtudio complectere. In aſperis, ac duris oſtende iucunda, atque grata te anteà accepiſſe. Hac Iobus oratione Diaboli incurſionem atque impetum inanem fecit, cumque acceptæ cladis ſumma infamia notauit. Ipſo oris vultu, quantũ odio exardeſceret in vitium, præ ſe tulit. Eorum enim, quæ latent in receſſu, ſuapte vi delator eſt oculus; & qui improbi dæmonis irruptionem placatè, ſapienterque tulit, is adhortationem ad ſcelus ferre non potuit, facinoroſam illam auditionẽ ratus acerbiorem quàm ea tela, quæ in corpore hærebant infixa. Quinetiam vxorem increpauit. Quemadmodum enim curationem libenti animo admittimus, ſic diſciplinam moderatè feramus. *Bona* enim dicit, quæ delectant; *Mala* verò, tentationes. Illud verò, *Sicut vna ſtultarum loquuta es*, quidam ad Euam retulerũt. Illam, inquit, imitata es; illam, quæ nube peccati prima cooperta eſt; illam, quæ conſiliis haud diſſimilibus, illum, qui Dei imagine ornatus, omnique vitio liber erat, circumuenit. DIONYSII & ALEXANDRI. Ignorabat enim illa multiplex & captioſum ſerpentis conſilium, eiuſque agreſtem & efferatam calliditatem, ob quam

 non

non hominibus prudentior appellatus eſt; cum nec iuſtis hominibus iniuſtus, nec Dei aſſeſſoribus apoſtata poſſit eſſe prudentior. Quòd ſi cœno, lateritioque opere quaſi præſtigiis ſtultos atque amentes decipit, hi iure optimo numerentur in belluis, quibus ſolis is eſt ſapientior nuncupatus. Erat etiam tunc imperfectus, qui ab illo primus in fraudem inductus eſt Adam, qui in animam tantum erat viuentem, nondum factus in ſpiritum viuificantem, eius item coſta in mulierem ædificata. Ita nec hominibus, nec angelis ſapientia antecellit, qui enim cùm eſſet ab iis afficiendus ludibrio, atque eludendus, neque ab iis ſolùm, verum etiam ab iis, qui in terris ad angelorũ naturam proxime acceſſiſſent, qualis Iob fuit, qui & illum vicit, & vtrinque debellauit. Nam neque in magna rerum externarum facultate atque fælicitate ſuccubuit aduerſario: immo vero Deo teſte, ab omni querela & culpa vacuus perſtitit, neque ob vim morbi intolerabilem, vulneriſque atrocitatem, artus omnes permeantis eidem conceſſit, ſed potius ex cunctorum malorum tolerantia, & abſoluta quædam erga Iobum Dei prouidentia, & ſua ipſius virtus clarior eluxit, ſuumque aduerſarium, tanquam munus honorarium ac præmium ſibi vendicauit, (Accipies, inquit, ipſum ſeruum ſempiternum) iocabaturque cum eo, tanquam cum auicula. Etiamne cupis ipſe certaminibus nobilitari? Exerce te in palæſtra; ærumnoſos dolores, qui animo obuerſantur tuo, fer fortiter, vt corporis item poſſis. Etenim, ſi antequam cum diabolo certamen Iobus iniit, non animum exercuiſſet, non tantopere ex contentionibus clarus, ac nobilitatus fuiſſet. Si mentem ab omni ægritudine abduxiſſet, audacius verbum aliquod extinctis liberis vſurpaſſet. Nunc autem aduerſus cuncta certamina, aduerſus bonorum amiſſionem, tantarumq; opum euerſionem, aduerſus liberorũ extinctionem, aduerſus coniugis condoleſcentis affectum, aduerſus corporis flagra, aduerſus probra amicorum, aduerſus ſeruorum contumelias, inuictum animum præſtitit. Ac ſi illius gymnaſia, diſciplinæq; exercitationem cupis intueri, ipſum audi his verbis pecunias contemnentem, Si lætatus ſum, cùm mihi multæ eſſent diuitiæ; ſi aurum conſtitui in terra; & ſi in lapide pretioſo fiduciam poſui. Quapropter neque harum rerum direptio illius mentem perturbauit; quandoquidem, nec, cùm adeſſent quidem, eas adamabat. Audi nunc de ratione gubernandorum liberorũ: quos ipſos non modo contrà quàm decebat, non emolliebat, ſed etiam ſeueræ diſciplinæ omnem ab iis rationem repoſcebat. Nam qui pro occultis ſacrificia faciebat, tute cogita quam ſeuerus earum rerum, quæ eminent & ſunt in cõſpectu, iudex fuerit. Quod ſi aues de continentiæ certaminibus etiam audire, illum ipſum dicentem attende, Pactum pepigi, inquit, cum electis oculis meis, non contemplari mulierem. Atque ideo vxor illius animum diſtorquere non potuit. Nam illam anteà etiam diligebat; verùm non effusè, ſed potius quemadmodum vxorem diligi par erat. Quo etiam mihi admirabilius videri ſolet, qui tandem in mentem diabolo venire potuerit, vt cum eo contentiones ſuſciperet, cuius exercitata ſtudia minimè ignoraret? Qui ergo in eam eſt diabolus cogitationem ingreſſus? Nimirum bellua eſt improba, nec ſpem abiicit aliquando. Id quod ad noſtri damnationem permagni intereſt. Nec enim is vnquam de noſtra ruina deſperat; ipſi potius ſaluti noſtræ diffidimus. Sed, quemadmodum laniatum corporis, ac perniciẽ meditatus fuerit, attende. Quia igitur nihil eiuſmodi Iobum aliquando paſſum eſſe cognouerat, qui vitam opibus, deliciis, cunctaque gloria affluentem dum experiebatur alienas calamitates, ſecundum quietem tamen videbat: idque ſignificans aiebat, Timor, quem timebam, venit mihi. Et rurſus, Ego ſuper omni impotente planxi & ſuſpiraui. Ideo nihil eorum, quæ acciderũt, illum commouerunt; licet eſſent illa grauia, atque intolerabilia. Nec mihi fortunarum ruinam conſideres; non liberorum interitum, non vlcus illud inſanabile, non coniugis inſidias. Verùm illa ſpecta, quæ multò ſunt his acerbiora. Inquies, quid tandem Iobus magis calamitoſum perpeſſus eſt. Nam præter ea, quæ commemorata ſunt, nihil prodit hiſtoria. Quoniam ipſi dormitamus, plura ac maiora non diſcimus. Verùm, qui curam ſuſcipit, diligenterque margaritam

ſcrutatur

ſcrutatur, multò his plura cognoſcet. Alia enim quædam erant grauiora, quæ perturbare eum poterant vehementius. Primùm de cœleſti regno ac reſurrectione nihil accepiſſe perſpicui, id quod lamentans inquiebat, * Non enim in ſæculum viuam, vt toleranter feram: Secundum, multorum rectè factorum ſibi conſcium eſſe. Tertium nullius rei flagitioſæ conſcientia premi: Quartum, à Deo immitti illa exiſtimare; & quamuis crederet à diabolo, vel hoc vnum haud mediocrem habere poterat offenſionem: Quintum, voces audire amicorum, ei crimina per calumniam exprobrantium; Nec enim flagris aiebant, quæ peccatis eſſent digna, malè acceptus es: Sextum eos, quorum vita erat facinoroſa, iucunda fruentes vita intueri: Septimum exemplum eorum, qui in huiuſmodi calamitatibus fuiſſent anteà, prorſus nullum habere. Quòd ſi, quanta ſint hæc, ſcire aues, noſtratia reputa. Nam, ſi his temporibus, in quibus cœleſte regnum expectatur, ac reſurrectio ſperatur, & reconditorum bonorum ſpes allata eſt; tótque malorum conſcientia ipſi ſtimulamur; & tantam exemplorum copiam habemus, tantæque philoſophiæ participes ſumus; nihilominus, ſi perparum auri amiſerint nonnulli (quod etiam ſæpenumerò rapina faciunt ſuum) vitam hanc non amplius ſibi vitam eſſe arbitrantur; quãuis non immineat vxor; quamuis non abrupti ſint liberi; quamuis non conuicia faciant amici; quamuis non inſultent ſerui; immo verò quamuis multi ſint, qui conſolantur partim verbis, partim rebus ipſis ægritudinem lenientes. Quot igitur laureis is dignus fuerit, qui rem ſuam honeſtis ſibi rationibus partam, omnino, nec iure vllo, vidit abreptam? qui poſt fortunarum ruinam, ingentes ſexcentarum tentationum niues, nimboſque excepit? nec ideo animo eſt vnquam immutatus, ſed de his omnibus domino gratias egit. Et nimirum ſi reliqua omnia ſileantur, vel vnius coniugis voces ad ſaxum quoduis conuellendum ſatis eſſe videantur. Nam callidum artificiũ cognoſce. Tacet de re domeſtica, de pecuniis, de gregibus, de armentis boum; quam enim in rebus huiuſmodi vir ille philoſophiam præſtaret, præclarè tenebat: ea, quæ ad ferendum difficiliora ſunt, ſuggerit, filiorum inquam exitium, quam ipſa tragœdiam explanat, & quæ illam circunſtant incommoda. Ac ſi mulieres multos homines, qui rerum abundantia, omnique voluptate diffluebant, perſuaſione ſæpè vicerunt; cogita quàm robuſtus Iobi animus fuerit, qui illam tot armis inſtructam & adorientem profligarit, duaſque perturbationes, quæ tyrannide incredibili mortalium mentes opprimunt, cupiditatem & miſericordiam conculcarit. Etenim pleroſque eorum, qui cupiditatem vicerunt, inflexit miſeratio. Ioſephus ille mentis, virtutiſq; celſitudine præſtans vir, eam, quæ ſummam inter mortales exercet tyrannidem, compreſſit voluptatem; barbaram quoque fœminam infinitas machinas adhibentem propulſauit, ſed tamen lachrymas tenere non potuit: fratres enim, à quibus iniuriam acceperat, cùm conſpexiſſet, inflammatus affectu, os celeriter lauit, ac rem geſtam omnem expoſuit. Quando igitur vxor extiterit, quæ ad miſericordiam eliciendam dicat accommodatè tempore, vulneribus, plagis, & ſexcentis calamitatum fluctibus illi opitulantibus, qui tandem eius animum, qui tantam procellam ſuperarit, non quouis adamante iure optimo fortiorem ac ſolidiorem quiſpiam dixerit? CHRYS. Hic enim beatus, licet in eum vndique mitterentur ſagittæ, tutior ac firmior nihilominus conſiſtebat: eumque iacula innumerabilia excepiſſet, nihil de animi virtute remiſit; immò verò diaboli thecam refertam iaculis omnem exhauſit: is verò nec cecidit, nec fractus eſt, ſed tanquam gubernator optimus, neque furente mari, ſeſeque efferentibus fluctibus, obruebatur; neq; in tranquillitate atque malacia erat deſidioſior: parem potius artem ad temporis vtriuſq; diſcrimen afferebat. Quando nec eum extulere diuitiæ, neque depreſſit inopia, neque ob fugacium rerum naturam ſupinum animum, iacentémue præ ſe tulit, neque omni domo euerſa, funditúſque deleta perturbatus eſt, ſed multò magis virtutem animi declarauit. Audiant hæc diuites, audiant pauperes: vtriſq; enim perutilis eſt narratio. Cunctis item hominibus hiſtoria ipſa fructum præbet vtilitatis; ſiue ſecundis ij rebus potiantur, ſiue affligentur aduerſis: hic enim pie-

** E maiorum diſciplina nil fortaſſe certi Iobus de reſurrectione acceperat: ſed tamē etiam huius rei & cœleſtis regni haud obſcuram notitiam è diuinis fontibus hauſerat.*

taris athleta orbiſque terrarum victor laureatus vtroque armorum genere in duobus temporibus vſus victoriæ erexit inſignia. Omniaque pugnandi genera aduerſus eum periclitante diabolo, inſtructus ad omnia, in aciem, dimicationemque venit; nec non in cunctis congreſſibus eiuſdem virtus cum prædicatione enituit. Vt enim fortis & egregia virtute miles is eſt videlicet, qui in quauis præliandi ratione eſt exercitatus; qui & noctu manu manum cōſerere & mænia oppugnare, & pedeſtre certamen inire, & nauali bello contendere & iaculari, & haſtam vibrare, & fundis, miſſilibuſque telis, ac quouis denique pugnæ genere, & quouis loco ſuperare nouit aduerſarium; ſic prorſus clarus hic, & inſignis victor impetum omnem mira virtute ſuſtinuit, inopia, fame, morbo, cruciatu, liberorum nece, amicis, inimicis, vxore, ſeruis, in eum irruentibus. Nulla demum humanæ miſeriæ fuit ærumna, quæ non ſit in illius corpore exhauſta, & tamen * plagis illis omnibus expeditus illius harundines glorioſè vitauit. Verum enim id multò eſt admirabilius, quòd in eum cuncta ſimul irruptionem fecerunt. Neque enim id attendas, quòd tàm multa ſit paſſus; ſed illud adde, quod non paulatim, non ex interuallo, verùm coniunctim vniuerſa. Haud enim exiguum eſt hoc calamitatum additamentum. Principio enim qui cuncta hæc mala vno ſit, eodemque tempore expertus, ex omni hominum genere nondum ſit quiſquam repertus. Etenim, ſi quiſpiam eum paupertate contendat, commoda nihilominus vtetur valetudine; ſi egeſtate & morbo confoſſus ſit, ſæpenumero pro ſolatio & portu ei relinquitur coniunx; ſi huiuſmodi careat vxore, caret etiam muliere pernicioſis conſiliis eum perdere conante; ſi nec huiuſmodi quidem mulierem vitare potuerit, ſaltem cunctorum filiorum ſubitam extinctionem non videt; quòd ſi ſubitam, certè non ex eo genere; quòd ſi ex eo genere, amicos tamen habebit conſolationem ſibi adhibentes. Sin autem, qui conſolentur, haud præſtò ſint amici, profectò non habebit inſultantes; quòd ſi nec inſultantes quidem vitare potuerit, ſeruorum ſaltem exprobrātium conuitia non audiet; quòd ſi petulantia ſeruorum iurgia ſint illi ferenda, nimirum ſputis os fœdare verebuntur; quòd ſi ne id quidem veriti fuerint, haud tanta erit morbi calamitate perfoſſus; quòd ſi tam graui morbo fuerit exulceratus, domiciliū forſitan aliquod, tectumue illi non deerit, ne ſedem in ſtercore cogatur deligere; quòd ſi illi in ſtercoribus ſeſſio fuerit, erit forraſſe manus incolumis, ne ab ea abhorreāt cæteri; quòd ſi à manu etiā abhorruerint, non itē inſultabūt. Iobus autē iſthæc eſt omnia perpeſſus. GREG. THEOL. Erat ſimplex, iuſtus, verus, & quicquid laudē de illo teſtatus eſt Deus; tantis nihilominus, tamq; aſſiduis, ac vincēdi libidine inuentatis ærūnis, ab eo qui illū popoſcerat diuexatur, vt, cùm ab omnis tēporis principatu multa ſint multi mala perpeſſi; atq; vt credibile eſt, calamitatibus implicati; nullius tamen ærumnæ ſint cum illius acerbitatibus cōparandæ. Neque enim pecunias tantum, poſſeſſiones, præclaram ſobolem, copiam filiorum, quæ magno ab hominibus ſtudio quæri ſolent; non hæc inquam omnia ſolùm amiſit, atque ita amiſit, vt nunquam interruptus curſus malorum ne ingemiſcendi quidem locum relinqueret: verum etiam, cùm eſſet inſanabili inuiſaque plaga cruentatus, habebat coniugem, quæ ad ſolandam calamitatē tetriora quædam adhibebat. Exulcerato enim corpore, animum quoque exulcerate magnopere nitebatur. CHRYS. Cùm in malis huiuſmodi is eſſet, & quaſi in ſartagine verſaretur vndique, atque inteſtinis, externiſque premeretur ærumnis, vxoris illi machinæ admouebantur; & quæ coniunx erat, diaboli efficitur telum, dumque diabolo linguam commodat ſuam, in virum ſagittas contorquet, multoque in eum atrocius & pernicioſius, quàm illa ipſa, quæ expoſita ſunt, iaculatur. Nec verò hic exitus fuit bellorum: immo verò noui conflictus præmuniuntur initia. Conuicia enim ſequūtur, quibus ab amicis oppugnabatur. Vos autem ipſi an non eſtis hiſce nunquam intermittentibus calamitatibus audiendis defatigati? Et tamen illis ferendis nondum eſt hic defatigatus. Quāobrem veſtram admoneo caritatem, vt etiam quid expecteris, (necdū enim omnia ſumus exequuti) aliud enim quiddam, quod fidem, opinionemque ſuperat, prętermiſimus.

Quod

* plaga ſeu maiora retia, [illegible] græcè.

Quod enim communem vincit exiſtimationem, illud fuit vnũ, quod mala omnia, quæcunque in vita hominum immittũtur, hic vnus exorbuit. Erat alterum, quòd ſine induciis, nullaque interpoſita mora, cuncta ſuſtinuit. In animo mihi eſt addere tertium: cuiuſmodi tandem iſthuc? quòd ſingula eorum, quæ perſequuti ſumus, non certatim tantummodò, vnoque impetu congreſſa ſunt. Sed etiam inuſitata quadam atque incredibili ratione in illum ipſum incurſarunt. Nam egeſtas, quauis paupertate erat acerbior: item morbus, ſeſſio, liberorum interfectio, omnia denique. In hunc autem modũ ratiocinare, Amiſit quis poſſeſſionem bonorum? Sed tamen nec funditus, nec eo modo. Liberis eſt orbatus? verùm non ſimul omnibus, non tot, nõ talibus. Morbo eſt oppreſſus? verum non huius generis. ſed aut febri, aut mutilatione, aut alio quopiam vſitato morbi genere. At plaga illa inſolens fuit, eique ſoli, qui in cruciatu erat, nota. Nec enim vlla reperietur oratio, quæ illorum vlcerum atrocitatem, vulnerumque acerbitatem conſequi poſſit. Etenim ad plagæ magnitudinem declarandam ſatis ſit, auctorem, qui illam inflixit, eiuſque effrænatam libidinem perſpexiſſe. Noua quoque, nec anteà audita ſeſſio illa fuit: nemo enim eſt, nemo eſt adhuc inuentus, qui inopia coactus, in ſtercore domicillum perinde habuerit, ſẽper ſub dio, vt ille habuit, veſtimentis nudatus, omni tecto excluſus. Habuit quis ſæpenumerò vxorem improbam: verùm nulla vnquam adeò ſcelerata reperta eſt, quæ in huiuſmodi calamitate virum inſectaretur, & mucronem cõtra illius animum exacueret, atque eiuſmodi conſilia meditaretur. Eſt illud quoque haud vulgare, quod ad amicos, quod ad famem ſpectat. Id autem maiorem habet admirationem quod è parata menſa non deguſtabat. Nec quartum omittam, quod haud vim habet exiguam, ſuperioris inquam temporis opes, atque fœlicitatem. Nam qui principio fuerit pauper, tranquillè, placidéque feret paupertatem; vt qui ad eam ærumnam ferendam præmeditatione iam firmauerit animum. Qui verò ex tanta fuerit fœlicitate deturbatus, vt qui nec exercitatione, nec meditatione animum præmunierit, aſperior futurus illi ſit ſenſus calamitatis cùm vehementiore dolore, atque perturbatione coniunctus. Dicam etiam aliud incredibile, quod inſigni corona ac laude athletam exornat, eiuſque excelſum animum, cælumque contingentem teſtatur. Quid illud? Temporis ratio atque diſcrimen. Etenim, cùm ante gratiam legemque vixerit, eſt nihilominus talia philoſophatus, non è diſciplina commodo vllo percepto, non in literis, nõ in libris vllis verſatus, non exemplis ſimilibus eruditus, ad ſuperiorem memoriam confugiendi, nulla ei data poteſtate, vt eos, qui virtutis muneribus perfuncti eſſent, egregiè poſſet accipere. Nec dum enim res geſtæ mortalium mandatæ erant hiſtoriæ. Ita viam minimè tritam, & mare nondum tentatum nauigiis in mira vitiorum caligine, ingreſſus, ſolus ac princeps eius ætatis hanc philoſophandi viam ſtrauit, bonorum ſummam eximia quadam ac ſingulari ratione complexus. Maximum eſt, minores virtutis partes expleuiſſe: verùm multò maius eſt in eo, quod ſummum eſt, ſummè cunctis antecellere. Hoc autem ſummum, patiẽtiam eſſe, haud quiſquam fuerit inficiatus. Quod cùm minimè addubitaret diabolus, dixit, Pellem pro pelle, & cuncta, quæ adſunt homini, dabit pro anima ſua: verumtamen mitte manum tuam; & tange carnes eius. Ex quo percipi poteſt, ſummam hanc eſſe partem officij mente robuſta, ac ferrea indigentem. ATHANAS. Igitur Iobus præliabatur, eratque pugna acris, ſed acrior certantis virtus apparebat. Magno ferebatur impetu aduerſarius, atque erat hoſtis infeſtus. Sed is, qui petebatur, virtutem maiorem animi afferebat. Cum altitudine exaggerata mẽtis præſtantia irrumpentis hoſtis conatus atque impetus cum victoriæ laude diſſiparet: fortitudinis enim inſignia, ſunt patientia. Hanc cum omnes ſancti ad humanæ vitæ incommoda atque moleſtias adhibuiſſent, diabolum ſuperarunt. Res ambas cùm ſanctus ſpiritus velit à nobis acquiri, ſic præcipit in pſalmo, Viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. Nam, qui ſuſtinet, fortis eſt: & qui fortis eſt, ad ſuſtinendum idoneus. Itaque beatus Iobus ſuſtinendo confirmabatur, & conſtanter ferendis ærumnis ſuſtinebat, & vxorem à ſerpente deceptam,

ceptam, menteque corruptam reſpuebat. Quia enim totus eſt odioſus diabolus, omnis ſceleris architectus, idque tantùm quærit, vt quępiam rapiat & deuoret, ideo ingenium ille ſuum ſimulando tegit, veritatem autem, quæ a cunctis expetitur, cum ſimulationis integumento menti obiicit, vt in eos qui ipſi obſequuntur, virus ſuum emittat. Hac ratione Euam fraude, & perfidia feſellit, non ſua vſurpans, ſed verba Dei ſimulans. Sic enim illorum mentem circumuenit. Nec ſecus Iobi coniugem ſubornauit, dum perſuadet, vt erga virum ſtudium ſimulet, ſic enim fieri poſſe docuit, vt is impietatis in Deum iaceret maledicta. Hunc in modum vafer ille illudit hominibus, dum falſis viſis ſurripit vnũquemque, atque in ſuæ nequitiæ ſoueam impellit. C H R Y S. Ego vero non ita Iobum admiror ante mulieris adhortationem, vt idem mihi eſt admirabilis poſt illius perniciosum conſilium. Sæpe (vt ne id, quod diximus, paradoxum alicui videatur) accidit, vt, quem rerum natura euertere non potuit, eum oratio & exitioſa adhortatio frangat. Id cum diabolo nequaquam eſſet ignoratum, poſt plagam inflictam verbis hominem adoritur. Hoc ipſum aduerſus Dauidem fecit. Poſtquam enim eum vidit à filio in eum concitatam ſeditionem, illamque iniquam tyrannidem fortiter tuliſſe, ad mentem Dauidis labefactandam, atque iracundiæ facibus inflammandam, Semeam illum incitauit, aſperiſque verbis inſtruxit, quibus animum illius attonderet. Id etiam eſt contra Iobum callide machinatus. Namque, vbi animaduertit per irriſionem ſua iacula eluſa fuiſſe, & illum tanquam adamantinam turrim contra omnia præſenti animo cõſtitiſſe, vxorem tùm demum armauit, vt ſuſpicione vacaret conſilium, occuluitque venenum verbis illis, cùm calamitatem tragicè proſequeretur. Quid igitur vir conſtans? *Vt quid quaſi vna ſtultarum mulierum loquuta es? Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala non ſuſtinebimus?* Quamuis enim dominus non eſſet, quamuis non ita nos opere, inquit, nobis anteceller et, liceat par nobis cum eo ius neceſſitudinis intercederet; nulla tamen nobis eſſet expedita defenſio, ſi caſus non feramus aduerſos, qui tantis ab eo ſimus beneficiis affecti. Viden hominem Dei cupidum? vt non magnopere de ſe ipſe glorietur? neque inanem aucupetur auram, quòd plagas illas, ad quas ferendas non ſatis erat natura, fortiter tolerarit? Nec vero tantam malorum perpeſſionem, aut philoſophiæ aut verò animi magnitudini adſcribit: ſed rei, quæ neceſſario debebatur, ſolutionem reputat. Igitur tanquam nihil ipſi abſurdi contigerit, ſic muliérculæ loquacitatem vi magna compreſſit. O L Y M P. Vtrum in hiſce ærumnis doctoris ſententiam & faciem contẽplaris? Cùm enim de coniuge, quam legibus religioſis erudierat, ea, quæ nunquam ſperaſſet audiuiſſet, primum formidoloſo illam terret aſpectu, deinde verbis etiam pudore ſuffundit, iſthæc enim, inquit, dicere, ſtultæ, hens tu, erat mulieris. An non ſtultitiæ eſt, exiſtimare fore, vt mors blaſphemiam ſtatim comitetur, aut etiam audere ſceleratum verbum vllum in Deum dicere? Ita caſtigatam vxorem, tum oratione tum vultu ad agendas Deo gratias de ſuſceptis calamitatibus adhortatur. Plerique enim, inquit, in nulla rerum copia atque abundantia vixerũt: Nos verò, quibus tanta eſt à Deo ſuppeditata, cur aduerſæ conditioni ſuccũbeamus? cur non item gratiis agendis tanquam a certo domino, hæc ipſa accipimus? Quibus illa auditis, conquieuit, monitiſque obtemperans, nihil prætereà repugnauit. Vt facilè credam eandem conſequentium bonorum conſortem Iobo extitiſſe. Et nimirum propugnator egregius triplici diabolum vulnere ſauciauit; cum nec ipſe ſuccubuit; & vxorem ab illo corruptam nefariè, ad officij religionem reuocauit; & voces illas grati animi teſtes, omnique laude dignas, nec vlla vnquam obliuione delendas exprompſit.

In his omnibus, quæ contigerunt ſibi, non peccauit Iob labijs ſuis coram Deo, & non dedit inſipientiam Deo. C H R Y S O S T. Nec fas, inquit, eſt dicere vxori quidem cum talia loquutum eſſe; partes verò animi interiores iracundiæ atque faſtidij plenas fuiſſe. Nihil ergo is eſt labiis ſuis ſecus loquutus. P O L Y C H R. Non ſolùm priora, quæ in eum incitata ſunt mala, excelſo & inuicto animo tulit, verùm etiam à plaga inuictum ſe præſtitit, cui rei fidem facit illa pietatis erga Deum

index

index reſponſio. Nec modò inductione quapiam animi diuinum numen non violauit, ſed ne * labris quidem primoribus læſit. Ac rurſus diuinum teſtimonium Iuſto huic lauream tribuit; cùm eum leuis etiam verbi culpa liberat, cuius vitandæ ea cauſſa fuit, quòd vnum Deum ſemper contuebatur, atque in eius conſpectu verſari ſe ſemper arbitrabatur. Nõ igitur ad aſperiores ſyllabas animum attendamus, neque prima ſpecie decepti aduerſus virtutem Iuſti linguam incitemus; Diuino potius iudicio cedamus, quo illi, ſuperatis omnibus, victoriæ præmia deferuntur; præſertim cùm Deum ipſum teſtantem audiamus, & illum officio religioſè functum eſſe, & illius labra culpa vacaſſe, & in ærumnis ac malis acri, præſentiq; animo verſatum eſſe. Nam (vt diuinam Pauli vocẽ vſurpem) ſi Deus eſt, qui iuſtificat, quis eſt qui condẽnet? Hac ergo de cauſſa ſcriptura rurſus nos dubitare non ſinit, robuſtæq; menti, quã in calamitatibus præſtitit, recẽs dat teſtimoniũ. Vt de tam præſtanti anima, deq; viri huius verbis, quę in toto volumine ſparſa ſunt, quàm decet, dignè cogitemus. Quãdo igitur illius magnanimitas ſeſe ex omni parte oſtẽdit, & è ſictis certaminib. victoriã reportauit, propter eos, qui cõſequentur ſermones, nihil de viro hoc humile cogitare debemus.

*ἐξ ἐπιπολῆς habet Catena Card. Caraf. puto legendum ἐξ ἐπιπολῆς τοῖς χείλεσι id eſt, ne primoribus quidem labris.

Cum audiſſent autem tres amici eius mala omnia, quæ acciderant ipſi, venerunt de ſua quiſque regione ad eum. OLYMP. Si quærat quiſpiam, quamobrem longo interuallo poſt, amici venerunt, intelligat, primum quidem eos diuerſarum prouinciarum incolas fuiſſe, ac multò poſt nuncium fortaſſe accepiſſe. Calamitas enim iis præter fidem, omnemque opinionem eſſe iudicabatur, vt Iobus omni ope destitutus iaceret in ſtercore. Ergo priuſquàm proficiſcantur, expectant, dum res, quæ ad eorum aures affluxerat, multorum ſermonibus confirmetur. Neque anteà aut certos homines mittendos, aut ſibi diſcedendum ſtatuunt ad facti veritatem explorandam. Interim conterebatur tempus. Adde quòd, poſtquam de re ipſa dubitandi nullus eſt locus relictus, iidemque reges eſſent, ac de profectione cogitarent, fuerunt illis in primis res conſtituendæ domeſticæ, regendiſque iis, qui erant in imperio, alij præficiendi, qui iuris ipſorum vicarij eſſent. Quæ quidem omnia illis ipſis moram iniecerunt. Quòd niſi tùm caritatem, tum iuſtitiam magnopere coluiſſent, nunquam prouinciis ſuis, regniſque relictis, ad Iobum viſendi cauſſa properaſſent. Sed per alios potius ſuo ipſi muneri ſatisfeciſſent. Cogitare illud item poſſumus diuino factum eſſe conſilio, vt diutius traheretur profectio; quandoquidem in amicorum diſceptatione, ex diuino decreto certamen omne conquieuit, Deo Iuſtum in integrum reſtituente, & coronante. Ad Dei quoque decretum illa amicorum procraſtinatio ideo pertinuit, vt morbi calamitas & fama latius permanaret, virtuſque certantis Iuſti iuſtioribus præconiis celebraretur. POLYCHR. Illud, *Cùm audiſſent*, quandam temporis indicat intercapedinem, cùm ſolus fuit, nimirum quoad nunciatum malum illos ad profectionem inſtruxit. SEVERIANI. Et ſanè vna erat Iobo reliqua conſolatio, amicorum aduentus: verùm hoc etiam diabolus eſt ad tentationem abuſus. CHRYSOSTOMI. Veniunt amici, illi quidem vt conſolatione permulceant, verùm nihil minus quàm ſolatium præbent. Amicus enim fuit aduentus, non item amica fuit adhortatio. Quin illorum tantum adſpectus nondum quidquam loquentium magnam vim habuit ad Iuſti animum fodiendum. Nam noſtrorum caſuum atrocitatem in alienis bonis acrius ſolemus ipſi contemplari. Tute cogita, quanti fuerit, ſeipſum in illis malis vidiſſe, amicos autem ſuos, eoſdem qui fuerant, claros ac priore fælicitate vtentes intueri; & illud calamitoſum, calamitatẽ omnia loca peruagatam eſſe. Si enim ij qui tanto locorum interuallo disiuncti erant, auditione acceperunt, quantò magis, qui propius aberant? Maximè verò lacerabat eum non vis ſanè malorum, ſed quia tanquam in hominem impium & exlegem, tanquam in Dei hoſtem, & qui virtutẽ anteà eſſet ementitus, calamitas illa incidiſſe videretur. Nec ita de corporis lue, vt is de nominis exiſtimatione laborabat, non ambitione quidem vlla, ſiue quòd ad vulgi opinionem vitam inſtitueret, ſed ea re potiſſimum, quia ſuis illis ærumnis pleroſque offendi animaduertebat. Ponit autem ſcriptor ipſa nomi-

na amicorum, cùm inquit;

Eliphaz Themanorum rex, Baldad Sauchaeorum tyrannus, & Sophar Minaeorum rex. OLYMP. Thæman vrbs eſt Iudæa circa Sina. Saucha vrbs eſt Moabitarum, quibus Baldadus imperabat: hic enim tyrannus pro rege ponitur. Minæi verò ſunt Ammanitæ, aut certè, vt ex poſteriore paralipomeno intelligere poſſumus, alij quidam. His enim verbis eſt in eo libro, Surrexerunt filij Ammon & Moab contra habitantes montem Seir: & poſtquàm hos conſummauerunt, ſurrexerunt contra ſe inuicem. Vide igitur ſintne alij Minæi, atque Ammanitæ, necnon Seir montis incolæ. Horũ trium regum nomina hanc habent interpretationem, Eliphaz, Deus me diſſipauit, vel, Deus contemptio, irriſione mea. Baldad, vetuſtas vel glorioſus. Sophar, ſcopus. Thæman autem valet, defectio eorum. Sauchæi verò, loquacitas, leuitaſue eorum. In libro Geneſis reperimus Sophar filium Eliphazi fuiſſe, quem Eſau ex Adda ſuſcepit. Eliphaz autem Thæmani filius extitit, qui Eſau patre natus eſt, à quo oppidum, & regio Thæman nomen inuenit, quinto decimo lapide diſtans. Videntur igitur hi ipſi amici affinitate quadam Iobum attingere, eáque te liberiore vti oratione. Nam penè in extrema hiſtoria audituri ſumus, è filiis Eſau prognatum eſſe Eliphazum; è quibus ipſis Iobi quoque eſt orta progenies. Ergo mittuntur philoſophiæ aduerſatij perſuadendi ſpe è generis propinquitate concepta.

Et venerunt ad eum vnanimiter, vt conſolarentur, & viſitarent eum. OLYMP. Symmachus verò ſic extulit, Condixerant enim, vt ſimul venientes compaterentur ei, & cõſolarentur & viſitarent cũ. Atq; hinc cognoſce aliud iam abiiſſe tempus, dum miſſis inter ſe nunciis, congrediuntur, vnaque iter ſuſcipiunt. CHRYS. Viſitare, pro, colloqui dictum eſt. Multum enim temporis videntur apud eum fuiſſe; haud ſanè id facturi, ſi viſendi tantùm cauſſa aduẽtaſſent, quandoquidem complures alij ad eum ſolo videndi ſtudio adducti iam commearant.

Videntes autem eum longè, non agnouerunt. OLYMP. Hoc item loco mali atrocitatem intuere. Idcirco enim non agnouerunt, quia lues antiquas corporis notas obliterarat. Namque credibile eſt, eas commutatas fuiſſe, vlceribus ad grauiſſimum odorem totum corporis habitum traducentibus.

Et clamantes voce magna planxerunt, ſcindentes vnuſquiſque veſtem ſuam. POLYCHR. Id haud obſcuram amicitiæ ſignificationem habet. Etenim amici calamitate perſpecta, ac recenti rerum conuerſione animo pertractata eiularunt, veſteque diſciſſa, eum tanquam mortuum luxerunt, cùm abiectum mortuis miſerabiliorem vidiſſent. Biblia quædam habent, Cumque in cælum ſuſpexiſſent, Deũ exorantes, quaſi dixerunt, Propitius eſto Domine, & ne talibus nos malis implices. Id quod facere ſoliti ſumus ipſi, cum quempiam haud opinatis malis circumretitum intuemur. POLYCHR. In cælum ſuſpexiſſe, hanc habet fortaſſe ſententiam. Qua tandem hæc ratione contigerint, tu ſolus noſti, domine; neq; enim ipſi eorum, quæ eueniunt, cauſſas aſſequi poſſumus.

Et ſpargentes terram ſuper capita ſua, ſederunt propè eum: nemóque ei loquutus eſt verbũ. POLYCHR. Significantius hæc ſunt expreſſa Hebraicè his verbis, Et ſederunt iuxta ipſum in terra. Nec enim ſolùm ſubſellium, genuſque indicat ſeſſionis, quòd non cum dignitate conſederint; verùm quod eiuſdem doloris ſenſu ſuſcepto, lugubrem habitum, formamque oſtentarint. OLYMP. Non dicit ſcriptura totos ſeptem dies, totaſq; ſeptem noctes illi aſſediſſe amicos. Perſpicuum igitur eſt eos, vbi magnam diei partem aſſediſſent, diſcedere ſolitos ad neceſſaria munera conficienda, ac rurſus redeuntes ad multam noctem ſeſſitauiſſe; deinde abiiſſe, tùm de mane ad eundem reuertiſſe: id quod certiſſimorum, ſumméque vnà dolentium amicorum proprium eſt. Quotidiani verò ſermonis conſuetudinem complexa ſcriptura ſimpliciter pronunciauit, ſeptem illos dies, ſeptemque noctes propter eum ſediſſe. Nam cùm Iacob inquit annos quatuordecim ſeruiſſe, & diei æſtu exuſtum eſſe, ac noctis glacie obriguiſſe; an idcirco nunquam is tectum ſuccedebat? nullam toto illo tempore quietis partem capiebat? Hæc igitur velle ad calculos reuocare, ridiculum eſt. Scriptura enim, vt dixi,

dixi, à ſermone familiari non diſcedit. Et tamen nonnulli eam hoc loco mendacij inſimulare audēt; quòd credibile non ſit, eis ſine cibo, ac ſomno tot dies fuiſſe conſumptos. Nos verò cogimur hanc omnem calumniam in eorum importunam loquacitatem conferre. CHRYS. *Nemoque ei loquutus eſt.* Animus enim ſemel mœrore afflictus, nihil poteſt commodè audire. Quare illi, cùm domus illius tragœdiam ſpectarent, Iuſtumque in ſtercore ſedentem, atque exulceratum viderent, veſtes diſciderunt plorarúntque vehementer, ſeſſionemque propter eum delegerunt, illoque ſilentio declararunt, iis, qui ſunt in ægritudine, nullam principio aptiorem medicinam eſſe, quàm quietem & ſilentium. Nam re ipſa morbi calamitas vincebat omne verborum ſolatium. Ad conſolandum quidem illi venerant, cùm autem conſolationis imaginem nullam cernerent, obmutuerunt, quanquam rebus ipſis id prudenter præſtiterunt, quando ſeſſionis propinquitate, conſciſſaque tunica eum conſolati ſunt. Et hæc quidem præclara, & digna amicis, & eorum, quibus communis eſſet calamitas, certa argumenta. Quæ verò conſequuntur, non item. OLYMP. Dies, noctéſque ea ratione perſtiterunt, quam ipſe expoſui, & quam lex exigit caritatis, nullam ad leuandam ægritudinem orationem idoneam inuenientes, cùm quouis verborum genere ad conſolandum adhibito vis eſſet calamitatis longè ſuperior. POLYCHR. *Nemo*, inquit, *ei loquutus eſt verbum.* Planum igitur eſt aſpectum malorum expectatione fuiſſe maiorem: plagæ verò atrocitate commoti ſedebant ſilentio, cum nulla iis conſolandi ſpecies ſuppeteret. Itaque cauſſam adfert;

Videbant enim plagam grauem eſſe, & magnam valde. Cùm ſecum ipſi reputarent, nudum ſermonem homini tot malis vexato futurum acerbum; vt accidere iis ſolet maximè, qui morbo tentantur, tacendum ſibi eſſe ſtatuerunt, fontibus intereà lachrymarum ex eorum oculis erumpentibus, illumque quaſi mortuum inclamantibus, & concerptis veſtibus quaſi mortuorum iuſta eidem perſoluentibus. OLYMP. Sed de ſecundo capite hactenus.

Protheoria Capitis tertij iuxta Græcorum diuiſionem.

OLYMPIOD. *Igitur capitis tertij protheoriam inſtituentes, dicimus, nimirum eſſe in cruciatu Iuſtum: quis id neget? Nec enim ſenſu carentium virtus eſt, ſed in malorum ærumnis philoſophantium. Corpore igitur atque animo grauiter affligebatur, corpore quidem ob plagæ atrocitatem artus fodicantis; animo verò, quia, cum homo frugi, Deoque carus eſſet, nonnullos ſuis offendi calamitatibus intelligebat, qui Dei gloriā idcirco exagitabant, quia in virum iuſtum incumbere mala illa animaduertebant. Etenim cùm inquit: Quare me poſuiſti obloquutorem tuum? non is Dei obtrectator erat: abſit: qui enim id vnquam facere auſus eſſet? Verùm hoc dicit. Cur mea cauſſa domine nomen tuum contumelioſè tractatur? perturbatur nihilominus & vacillat, ne fortè ſit à Deo planè derelictus. Nec enim re vlla animus Dei amans ſic excruciatur, vt diuinæ opis amiſſæ ſuſpicione, mauultque emori millies, quam cum cruciatibus atque huiuſmodi ſuſpicione inter viuos numerari. Quādo igitur in fortunarum amiſſione, ac repentino liberorum interitu, quas plenas grati animi voces fuderit, audiuimus, & quemadmodum coniugem contrà quàm decebat, de Deo cogitantem increparit; & quænam poſt conatum illum atque deſpicientiam, atque in ipſius morbi æſtu fuerit loquutus; & quemadmodum nihil eorum, quæ in vita hominum contingunt, eum perturbauerit, animaduertimus. Nunc aduentantibus amicis, hominibus iuſtis, atque condoleſcentibus, de quorum patientia & caritate nequidquam dubitabat, locum ſibi opportunum, datum eſſe credit, de ſuis animi angoribus apud eos palàm diſſerendi. Ipſa verò teſtatur hiſtoria in iis, quæ loquebatur, illum vitaſſe periculum: hæc enim vna cura Diabolo erat, vt ad ſceleratè obtrectandum Deo, Iuſtum adduceret, quod quidem Iobus cauit omninò; quin Deum extulit honorificè, cumque gratiſſimis verbis eſt proſequutus. Execratur autem diem natalem ſuum, mortemque expetit, ob

Quo animo accedendū ſit ad interpretationem verborum ſacrorum, vide Athanaſium in libro de human. verbi in extremo.

eas,quas ſuprà expoſui,cauſſas.At intelligentiæ quoque myſteria ſuggerit,dum & de præteritis philoſophatur, & certò diſſerit de futuris. Einſmodi enim vatum dictio & colloquutio eſſe ſolet. Nos verò ſic in verbis ipſis verſabimur, vt complicatam eorum notitiam euoluamus, illo ipſo duce nobis ad interpretandum,qui certantis Iobi animum confirmauit.

CAPVT TERTIVM, IVXTA GRÆCORVM DIVISIONEM.

Prima Iobi cum amicis diſputatio.

P*Oſt hoc aperuit Iob os ſuum.* OLYMP. Os Iuſto aperiente,haud oſcitanter iis, quæ dicuntur, mentem adhibere debemus, ſed multò maximè ex ipſis verbis fructus eſt nobis aliquis decerpendus. Semper enim ſanctorum voces vtilitatem habent adiunctam,& quidem cùm Iuſtus os aperit, theſauros, qui erant abditi, propalam collocat. Quamobrem vas electionis Paulus in epiſtola ait, Os meum apertum eſt ad vos,Corinthij:& de domino ſcriptum eſt, Et aperiens os ſuum docebat. Denique os aperire is dicitur, qui tacendi rationes anteà perdidicerit. Poſthæc ergo Iobus os aperit, id eſt, poſt inſigne trophæum, poſt illas calamitates. Toto autem corpore excruciatus haud improbabilem format orationem, neque animi rationem lingua præcurrit, ſed ſapientibus vocibus moderatur. In eo verò ipſo,quod os aperuit, mentis tranquillitatem decorumque orationis præ ſe tulit. POLYCHR. & CHRYSOST. Studioſè poſitum eſt illud, *Poſt hoc.* Cùm enim multos ad ſe venientes ac rurſus abeuntes cerneret, præſtabat animum nihilominus à malis inuictum. Cúmque Eliphazi comites, qui ingenua quadam germanitate adducti ad ſe feſtinauerant, conſpicatus eſſet,multumque temporis iis contritum eſſet,& eorum, quæ contigerant, grauem calamitatem ſilentio teſtarentur,nec conſolandi rationes attingere auderent, niſi principium aliquod fieret loquendi. Ideireo ne iis Iobus diuturniore ſilentio moleſtior eſſet, illud videlicet rumpit.Sed quid tãdem loquatur,poſtquam os aperuit, videamus.

Et maledixit diei ſuo dicens, Pereat dies,in qua natus ſum; & nox,in qua dixerunt, Ecce maſculus. OLYMP. Iuſtos caſibus mærere aduerſis dubitari non poteſt. Audi Hieremiam,Maledicta dies,inquit, in qua natus ſum. Audi Moyſem, Interfice me, ſi ſic debes facere.Nequaquam verò aut contemnunt aut contrahuntur animo,vt cadant,cùm huiuſmodi orationem vſurpant,nec de Deo quidquam ſecus loquuntur. Verum voces illas ab ægritudine profectas, aut contra ſeipſos aut etiam contra res,quæ nihil læduntur,ſolent emittere. Ita magnus Dauid montes Gelbue addicit maledictis, quia in iis optatiſſimus Ionathas cum patre ceciderat.Ob eas igitur,quæ indicatæ ſunt,cauſſas mœrore Iobus affligitur.Etenim cùm intelligeret nimium audax eſſe facinus, quidquam iniuſti in Deum conferre, ad mæſtas illas voces delapſus eſt,quæ nec improbitatis, nec impij conuicij accuſari vllo modo poſſunt.Rei verò,quæ nuſquam exiſtit, nocti,inquam ac diei, quæ præterierant, ideo malè precatur,vt vim oſtendat ægritudinis. Verba enim,quæ ab homine religioſo expectari poterant,prætermittit, ratus humana ratiocinatione eſſe diuinam prouidentiam longè ſuperiorem. Itemque ad ſeipſum duriora hæc verba refert,vt medicinam, & conſolationem aliquam malis quærat ſuis. CHRYSOST. Non igitur vtcumque hæc verba expendamus, ſed tanquam à mærente animo profecta conſideremus. Si enim illa loquutus non eſſet,cõmunis expers naturæ videri potuiſſet. SEVERIANI. Quandiu cũ vxore ſolus erat, aſpernantem illam erudiebat, nec interim vllam precatus eſt ſibi mortem, veritus,ne ea te apud Deum offenderet.In aduentu autem amicorum, cùm eorum cerneret animos in ipſius calamitatibus recidiſſe,nouo exerceretur bello,id metuens, ne illius cauſſa iniuſtitiæ crimine Deum accerſerent. Atque

ea cauſſa

ea cauſſa fuit, cur diem ortus ſui deteſtaretur, melluſque non eſſe, quàm ſic eſſe exiſtimaret, ac ſi diceret, Vtinam nunquam eſſem in lucem ſuſceptus, ne mea cauſſa Deus accuſaretur. Immò verò pereat dies, in qua natus ſum, id eſt, nec dies commemoraretur, nec nox in qua conceptus ſum. Hanc enim ſententiam Hebræus ac Symmachus expreſſit, cùm ait, In qua conceptus eſt homo. Atque, vt vniuersè & ſimpliciter dicam, ij, qui ante gratiæ tempora fuerunt, moleſtiam ex humanarum rerum incommodis ſuſcipiebant, Apoſtoli verò lætitiam capiebant. Neque ea, quæ ætate gratiæ antecesſerunt, conſequutionem iis debent adferre, quæ ſunt gratiam conſequuta. Quanquam illud quoque expeditam habet defenſionem; hæc enim Iobus myſteria tanquam propheta eloquitur innolutè; eúmque ſcriptura, non ſolum carnis natiuitatem agnoſcat, ſed etiam eam, quæ morum commutationem habet, vt quæ à virtute eſt ad vitium, aut è contrario, peccati diem Iobus optat extingui, quo ſe ſcelere obligauit Adamus. Totius enim humanæ naturæ perſonam ſuſcipit, dicitque, *Dies pereat*, quo à virtute ad ſcelus homo migrauit, atque ad ærumnas & interitum ruit, munere immortalitatis amiſſo. Nam, ſi hæc interpretatio probabilis non eſt, cur non dixit, dies pereat, quo creatus ſum, ſed, *Dies pereat, in quo natus ſum?* nempe vt oſtenderet tùm nobis generatione opus fuiſſe, cùm ob parentalem labem orbem terrarum mors eſt introgreſſa. Ita cùm Dauid peccatum deploraret, ad antiquum flagitium refert orationem. Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea; debilitata enim eſt lubrica natura. OLYMP. Quod autem ad vocabuli rationem ſpectat, diem vnum ſcriptura vocare conſueuit, totum diei ac noctis ſpatium. Verùm quod pertinet ad ſententiam, eandem diem, noctemque appellat, quæ initia attulit peccato. Ac diem quidem, ob illuminationis promiſſionem, Eritis, inquit, ſicut dij: noctem verò, quoniam & animam tenebris obduxit, & mortem introduxit, & quamuis hoc loco ſatis apertum diſcrimẽ inter marem & fœminam conſtitutum ſit, neutrius tamen natali diei, tanquam malo Iobus maledicit, vt Manichęi opinantur; ſed illa tantum, quæ die eueniunt accuſat. Ob illa enim ipſa dies vocantur mali, non quòd tales natura ſint, ſed ob rerum duntaxat euentum. Deteſtatur etiam, ſed alia quadam ratione, eos qui marem illum nuncuparunt; quòd crederet eiuſmodi Dominum ſolum fuiſſe, eique maris nomen propriè conuenire. Cùm hominum genus vnius Adami contumacia effæminatum ſit, vt non amplius potioribus nominibus appellari queat. Ergo diem illam carnalis ſenſus parentem peroptat interire, quæ licet primi parentis propria fuerit, is tamen tanquam ſuam in ſe transfert; ſed ita vt ab omni accuſatione vindicet opificium. Etenim prima illa ad nos vſque permanante condemnatione, tanquam noſtram ac propriam hanc ipſam lugemus, opemque liberatoris imploramus, ac ſcelus illud, quod nos à pietate abduxit, quaſi diem exiſtimamus, cui etiam optamus exitium. Quod enim quemque delectat, id diem putat ſuum, ita errore animi decipimur. Quare hanc diem Iuſtus cupit deleri, vt quę ſolo nomine vicinitatem lucis imitetur; noctem verò dicit peccati ſubitum ac furtiuum introitum: & quidem totius honeſti capitalis ille hoſtis hoc eſt nomine perquàm dignus, non ideo, quòd tùm reapſe, tum hominum opinione ſit ipſe nox; ſed quia, cùm tenebræ ſit, lucem ementitur: in quo cæteros fallit mortales, ac diris illos addicit: dum lucis ad fallendum paratiſſimę ſpecie occultata, ac noctis ſuſpicione detracta, prauis, latentibuſque artibus in fraudem inducit quamplurimos. Id ergo quod ait, eſt huiuſmodi, Pereat ſuperior illa dies, illa inquam primigenia ac princeps peccati, quæ ægritudinem, peccatum, ac mortem innexit hominibus, quę tenebrarum & ſingulorum errorum extitit procreatrix, dolorum fons, prima dies triſtitiæ, quæ Euæ conceptus decreta eſt, & appellata, id eſt, execrationum gignens exordium. In triſtitiis, inquit, paries filios. Vt ergo corporis vehementem cruciatum Iobus indicaret, ortum ſuum non item Deum malis precibus eſt inſequutus: nec præſentem diem ſed præteritum, & ærumnarum cauſſam inſectatur. Et interea quidem, dum illi diei exprobrat, ſe ipſe conſolatur. Solet enim miſerabilium

verborum vſurpatio dolores corporis demitigare.

Nox illa ſit tenebra, & non requirat eam dominus deſuper, & non perueniat ad eam ſplendor; excipiant illam tenebra, & vmbra mortis. CHRYSOST. Quoniam intelligebat Iuſtus malorum ſuorum atrocitate amicos accitos eſſe, & quanta plagæ eſſet acerbitas, nō ignorabat; diuturnæ quoque ſeſſionis amicorum, quibuſcum de iis, quæ acciderant, nihil loquutus fuerat, cū tędiū cogitaret, & vt ſimpliciter dicam, cùm videret omnia ſibi grauiter aduerſantia, non propterea ſtultè ſuos repellit neceſſarios, cum rectum minimè putaret, qui honoris cauſſa venerant, eos cū dedecore dimitti, neq; ad profectionem illos temerè hortatur: amicitiæ enim iura verebatur. Verùm, cùm ad hæc omnia meditaretur, omnibuſque torqueretur, ad hæc verba deſcēdit, cupiens propemodum probare amicis eſſe ſibi quidem in animo cum iis ſermonem habere, ſed malorum impetu prorſus retardari. Sed quid ille dicit? *Nox illa ſit tenebra*, id eſt, nec in notitia, nec in hominum verſetur memoria, non illam tanquam ſuam ſibi vendicet dominus, neque in noctibus numeretur. Et quoniam non de natura quapiam, quæ vi ſua cohæreret, aut de quopiam animali verba faciebat, idcirco nec mortē nec interitum ſed diei contrariā intercapedinē precatus eſt, tāquam ſi diceret, Diē illam vtrimque nox complectatur productioribus tenebris, nec in mentem veniat numerare cupientibus. OLYMP. & SEVER. Nimirum ſi verba ſpectentur, natalem ſuum diem optat ſine ſplendore eſſe, itemque noctem nec Lunæ, nec Siderum luminibus illuſtrari, ſed denſiſſimis tenebris potius circumfundi. Hoc enim mortis vmbram nominauit. Illud autem ad ſententiam atque intelligentiam pertinet, vt peccatum per ſe ipſum quale ſit, nempe omni priuatum luce ab hominibus cognoſcatur, ne aut in ſimulatam ſeſe virtutem induat, aut ſpecie quadam lucis rudioribus animis fucum faciat; ſed quò cæca eius perſpecta caligine, vitari facilè poſſit. Sed nec diem illam requiri exoptat. Nec enim requiri illa poteſt, quin admiſſum ſcelus non ſtatim in nos tranſuerſum incurrat. Quòd ſi minimè requiratur, execrationis, & quæ eſt illam comitata, ſententiæ, nobis obrepet obliuio. Ergo poſtulat, vt ne dies ille ſplendeſcat, ne, quæ ab Adamo tunc peccata fuerunt, ſub noſtrum ſubiiciantur aſpectum. Ac ſi diceret; Adſit mihi in his precibus Deus, vt è dierum numero illa eximatur, ne ortus mei recordatio memoriam calamitatum adducat. Cùm autem adiungit, *Excipiant eam tenebra, & vmbra mortis*: ad diabolum vult videlicet, quæ nobis machinatus eſt, mala pertinere, transfertque noctis nomen ad ea, quæ in illa ipſa contigerunt ad execrationem inquam, atque ſententiam. Vocabulo autem tenebrarum & vmbræ mortis ſignificat diabolum. Ad illud, inquit, Diabolus properet diuerſorium, ſua republica perquàm dignum. Excipiat is mortem, qui illā inuenit, ſit ſanè ſuis ipſe retibus implicatus, nequaquam propter eos, qui nullo certo conſilio ſibi obtemperarunt, audacter exultet in improbitate.

Irruat ſuper eum nubifica caligo. Aquila, Symmachus, & Theodotio verbis aliis extulerunt. Nam Aquila, Obnubilatio; Symmachus, Caligo; Theodotio, Nubium obductio dixit. Gnophos autem eſt è nube caligo. Ergo ſi verba duntaxat ſequamur; diei obſcuritatem precatur, ſi verò ſententiam, hoc petit, vt peccatū quid ſuapte natura ſit, haud quiſquam ignoret, neue Satan, qui trāsfigurat ſe in Angelum lucis, mala nobis pro bonis obtrudat; ſed potius, vt, cum tanquam mala, ac tenebrarum cauſſa à nobis cognita fuerint, odio habeantur. Nam, vt hoc etiam diſcas, fac, inquit, peccatum cognoſci non poſſe; qui poterit ad hiſtoriam pertinere, cùm rerum, quæ nuſquam ſunt, nullus poſſit eſſe ſenſus, nulla ſcientia.

Maledicta ſit dies illa, & nox illa, aſportent illam tenebra. Dies, illa, inquit, humanam mentem numerantem prorſus effugiat, hoc enim declarat, cùm ait, *Maledicta ſit*. Illud autem, *Aſportent illam tenebra*, interpretans Aquila, pro, *Tenebra*, Lunæ obſcuratio, dixit. Et quidem huc Iobi pertinent verba. Quemadmodum in tenebris nec cernere quidquam, nec ea, quæ ante pedes ſunt, videre poſſunt homines, ſic extra mentis notitiam ſit illa dies ortus mei. Verùm, ad

magis

magis abditam hæc referens cognitionem, de præuaricationis Adæ loquitur die, quæ ementita luce principes homines fefellit, cùm ob faciem decipiendi rationem diem ſe videri voluit. Quæ enim tùm noſtra nox extitit, immani hoſti dies fuit, cui ad ſceleratum facinus nullum obiectum eſt impedimentum. Ac rurſus, ne hinc abeamus, iis, qui ſunt corporis voluptatibus deliniti, quæ videtur dies, nox eſt, lux inquam, mearum deliciarum nox eſt, quæ cunctis eſt obducta mortalibus.

Non ſit in diem anni, nec memoretur inter dies menſis. OLYMP. Symmachus verò, Ne copuletur, id eſt, deleatur dies ille natiuitatis meæ, anni contracta periodo. Et quoniam menſium quidam pluribus, partim paucioribus cōſtant diebus, & annus certo quodam confecto circuitu, augetur; id quod quarto quoque anno ſolet accidere. Dies illa, inquit, à menſiū numero ſummoueatur, nec tanquam dies anni ante vſitatam periodum numeretur, quaſi apparere debeat. Immò verò obliuione protſus obruatur, ſed altiora quædam indicans Domini aduentum, annum vocat acceptabilem. Obſecrat igitur, vt illo tempore eius diei funditus intereat memoria, vt ne inquam dominus, cùm ſeſe orbi terrarum oſtendet, peccata nobis deputet, ſed obliuione potius obliteret ſempiterna. SEVERIANI. fortaſsè etiam propheticè ac figurate de futuro æuo precatur, in quo ſancti vitam viuent perpetuo lumine ſplendeſcentem, cùm ſæculum hoc menſium, & annorum numeris, & interuallis diſtinctum euanuerit, cuius profectò exitum obnixè precatur. *Sed ſit dolor nox illa.* Symmachus vero, Ablegata. Hebræus, Derelicta. Nox, inquit, illa ſit confecta doloribus, neque ſit lætitiæ parte aliqua temperata: quamuis nox laxamenti cauſſam ſoleat adferre.

Et non veniat ſuper eam lætitia, nec gaudium. POLYCHR. Nequidquam Deo, eiuſue factis obtrectat; verùm iis, quæ non ſunt, maledicit, ſeipſum, calamitateſque ſuas conſolans. Etenim nec illa nox erat amplius, lumen aſtrorū & phoſphori, quæ noctem illam collnſtrarunt, præterierat. Sed quemadmodum qui à medicis vruntur ſeu ſecantur, ad doloris ſignificationem motſus veſtibus inſigunt, ita beatus hic illa omnia flebiliter lamentatur. Sed tamen, quod præſtantiorem ſententiam habet, cum dixit, Nox illa ſit dolor, id ſignificare etiam voluit. Peccatum, vt verè malum cognoſcatur, & tanquam vera cauſſa doloris habeatur odio, *Et non veniat ſuper eam lætitia,* cui ipſi obnoxij fuerimus, nec culpa fuerit condonata, nempe nox illa ſcelerum parens, noſter inquam, aduerſarius omnibus inceſſet lætitiis. Ipſe igitur aduerſatius flagitioſo fruſtretur fine, eaq; re acerbe mæreat, quod ei ſit præda elapſa de manibus, ne ſim ipſe facinoroſo hoſti lætitiæ cauſſa illius iaculis ſauciatus.

Maledicat ei, qui maledicit diei illi, qui debet magnum cete ſubiugare. POLYCHR. Execrationis meæ, inquit, partes expleat Deus, qui ſolus harum rerum poteſtatem habet. OLYMP: Simul optat, & vaticinatur futura, ad Chriſtum traducens cogitationem. Is enim fortem alligans diabolum, huius vaſa diripuit. Quis enim alius aut maledicto addixit peccatum, aut id deleuit in ſemetipſo? Quis intelligentia præditum cetum, ſerpentem antiquum, peccati ducem, noſtris illiquefactis voluptatibus adminiſtris exercentem tyrannidem Leuiatan illum in poteſtatem redegit? Leuiatan inquam illum nimia exultantem audacia, quem ſcriptura identidem draconem appellat: ſed in extremo hoc libro maximè, eum ſuis vocibus teſtatur Deus fortem illum eſſe, atque omnibus ſuperiorem. Quocirca neque illum hoc loco cetum ſimpliciter dixit, ſed ingentem addidit. Is igitur, inquit, qui ſolus cetum immanem capere poteſt; qui poteſtate, cui nequit obſiſti, pollet, is me de diei noctiſque ratione poſtulantem audiat. DIDYMI. Præclarè dictum eſt, *Qui debet ſubiugare,* vt incarnationis myſterium enunciaret, remque declararet non factam; ſed perficiendam. Neque enim decebat, ſola diuinitate eum, qui mortis impetium habebat, diabolum debellari, ſed opera templi verbi, quod ex ſemine factum eſt eius, quem decepit diabolus. Inſolenter enim improbus dæmon gloriatus eſſet, ſi à nuda diuinitate captus, ac ſuperatus fuiſſet. Portò diuerſa eius nomina diuerſas eiuſdem actiones, non item multiplicem

plicem naturam declarant. Namque diabolus aduerſarius, malus, leo, draco, ſerpens, bellua & Cetus ob mores appellatur; quoniam multiplici artificio flagitium machinatur. Atque hoc ipſum, quod diximus, valet ad Manichæorum dogma funditus euertendum.

*Obtenebrentur ſidera noctis illius, ſuſtineant, & ad illuminationem non veniant, & non videat * ſtellam matutinam ſurgentem.* OLYMP. & POLYCHR. Symmachus verò, Expectetur lumen, & non ſit, maneat in tenebris. Verborum hæc eſt plena ſententia, Ne ſuum ſplendorem impertiant, ne luceant, inquam, noctis illius aſtra, ſintque occulta omnino, néue ſiderum neceſſitatem oſtentent. Siderum curſus, quibus illa fuit nox obnoxia, inutilis appareat. *Suſtineant* id eſt, curſum intermittant, atque illuminationem. Ita maneant, vt non appareant, neque curſum conficiant ſuum, ſed neque noctem illam lux excipiat, vt quiſpiam prætериiſſe illam ſentiat. Huc enim pertinet illud, *Non videat ſtellam matutinam orientem*, quod etiam ad ſolis aſtrum referri poteſt. Quòd ſi ſubtilius ſententiam perſequamur, hæc ait, Peccati inquit, quam noctem nominat, adumbratæ voluptates, formæq; eximiæ deleantur omnino, néve aliquando virtutem vincat improbitas. Id enim valet, *Ad illuminationem non veniant*, pro eo enim eſt, Illud cognitum ſit, peccati illecebras ipſas eſſe tenebras, nec boni ſpecie ſallat. Abſit enim illi ſtella matutina, id eſt ratio, quæ propter probabilitatem illuminata videri poſſet * opinio. Nam qui libenter ruit ad flagitia, ſæpenumero perſeuerat in prolapſione; aut quia à voluptate comprehenſus eſt, eiuſdemque illecebris delinitus, aut quia probabiles ſibi fingit rationes, ob quas putat, nequaquam ſe in errore verſari. OLYMP. Illud, *Non videat orientem luciferum*, fortaſſe non deprecando pronunciauit, verum id, quod eſt, indicauit. Nec enim Dei verbum, qui lucifer appellatus eſt à Petro, cùm ſcribit, Donec lucifer oriatur in cordibus veſtris, præſtolari poteſt peccatum. Splendeſcente enim luce, tenebræ diſcutiuntur. *Quia non concluſit oſtia ventris matris meæ.* hoc ad verba, Quia non meum, inquit, prohibuit ortum. Atqui non in noctis erat poteſtate id facere, vt is ex vtero ne egrederetur. Sed tamen, quod his omnibus ſignificat, illud eſt, Præſtitiſſet, non eſſe natum, quàm natum hæc perpeti. Illud verò ad intelligentiam grauiorem, Deteſtor peccatum, inquit, quia non ſunt primi mentis meæ conatus repreſſi. Immò verò peccatum, concepi, & peperi, id eſt, re ipſa expleui, cùm à vetiti ligni guſtatu non abſtinui, neque intra primos ad peccandum impetus conſtiti.

* al. Luciferum orientẽ.

*Codex Card. Caraf. habet δοκὸς puto mendoſe, cum δόξις potius ſententia requirat.

Abſtuliſſet enim dolores ab oculis meis. POLYCHR. Quoniam in hanc lucem veni, inquit, Cur non cum matris meæ doloribus, inquit, vnà extinctus ſum? Quod ſi non fuiſſem, haud me præſentia mala attigiſſent, niſi me mater mea peperiſſet, in has calamitates haudquaquam incidiſſem. Sed illud ad recõditiorem notitiam, Niſi ſcelus atque peruerſitas conſequuta fuiſſet, interitus, inquit, ac morbi mortalibus minimè contigiſſent.

Quare in vtero non mortuus ſum? de ventre autem egreſſus ſum, & non ſtatim perij? CHRYS. Quemadmodum cùm dixit Chriſtus, Melius erat ei, ſi natus nõ fuiſſet, id tantum ſignificauit, difficilia illum & acerba manere. Ita cum hoc loco Iobus ait, Vtinam natus non eſſem, aut natus continuò periiſſem; non Dei ſuccenſet opificio, ſed magnitudinem tantum calamitatis oſtendit. Ac vide hominis pietatem, vt iracundiam omnem in diem effundat, nec lineam hanc tranſilire audeat, ſemperque diem ac noctem inculcet, ac ſi diceret, Etiãſi pietatis nullam à Deo mercedem tuliſſem, nullũ eram tamen facinus aggreſſurus. OLYMP. Si ſola ratio habeatur verborum, plena ſententia, Rectius illi futurum eſſe aut non naſci, aut natum confeſtim extingui. Illud verò anagogiam habet. Præclarum, inquit, eſt, aut nullam facinoroſam cogitationem mentibus noſtris innaſci, aut conceptam ſtatim deleri.

Vt quid obuiauerunt mihi genua? vt quid vbera lactaui? APOLLINAR. Amplificat ſua, dum optabile ſibi fuiſſe demonſtrat nõ eſſe principio procreatum. Nam *cur mihi genua obuiauerunt?* pro illo eſt, Cur ſupra genua educatus ſum, à nutrice geſtatus?

geſtatus? Cur inuenta eſt mulier, quæ infantium moleſtias ſuſtineret? quæ genubus illum exciperet? quæ illi puerilem eſcam in os insereret? OLYMPIOD. Non debebam, inquit, in genubus collocari nutricis; lac ad vitam ſuſtinendam mihi ſugendum non erat. Verùm hæc, quæ ſequuntur, ſunt altioris doctrinæ. Cur inflexa genua præbui peccato, aut deceptus ſum, quando ad ligni vetiti guſtatum acceſſi? cur & ſceleribus ſcelera cumulaui? Nam, *Lactaui vbera*, nempe id valet, Mores improbos auxi.

Nunc ſopitus tacerem; dormiens autem requieſcerem cum regibus & conſiliarijs terræ, qui gloriabantur in gladijs, aut cum principibus, quorum multum eſt aurum, qui impleuerũt domos argento. APOLLINARII. Dormitionem & ſomnum mortem dicit, ab imagine nomen mutuatus, aut etiam hoc appellat vocabulo ob ſpem reſurrectionis. Quaſi diceret, Nihil mihi noui accidiſſet. Quod enim eſt hominũ naturæ cõmune, id ipſe minimè recuſarim. Nec enim eſt quiſquam, qui mortem poſſit euadere, & reges & qui ſapientiæ nomine glorioſi ſunt, ſi modo vitalem hũc ſpiritum ducunt, neceſſitati parent moriendi. Regno autem & ſapientia quid tandem præſtantius fuerit? OLYMP. Hinc ipſi erudimur, neque in tyrannide ac poteſtate, neque in diuitiis, neque eſſe in ſapientia magnopere gloriandum. Quandoquidem reges & ſenatores terræ, hoc eſt, qui ſapientiam & conſilium venditant, & qui gloriantur in gladiis, id eſt, in imperio atque dominatione, in victoriis atque trophæis, adde eos etiam qui copia auri abundant, communem mortis conditionem, ſubite tamen coguntur. Nullam tum igitur aſperam laturus eram, ſi ortus comitem interitum excepiſſem; nullamque eorum, quæ in vita putantur, bonorum partem tuliſſem; præſertim cum ipſi illi, qui ob eas res ſeſe magnopere circumſpiciunt, non ſecus quàm cæteri excedant è vita. CHRYS. Mihi quidem certè cohibere videtur amicos, iiſque perſuadere, ne magno res humanas æſtiment. Vel ipſa in calamitate philoſophiæ verba recognoſce. OLYMP. Quamobrem hæc inquit, lugetis, quæ ſuapte natura fluxa ſunt, atque fugacia? Num mortem acerbam putatis? At illa portus eſt, & ceſſatio præſentium malorum: quæ me ſanè in hanc lucem ingreſſum cunctis ærumnis liberaſſet, & nunc quidem ſi mihi mori contingat, Regum & principum haud ero diſſimilis. Vbi enim nunc illorum dominatus? aut verò diuitiarum fiducia? aut etiam conſilij ac ſapientiæ inſolens gloriatio? Etenim, ſi verba nuda ſpectentur, qui fieri poteſt, vt qui eſt in lucem editus, non neceſſariò ſomnum & quietem capiat? Ad theoriam igitur confugiendum eſt, atque hoc pacto cogitandum, Primum parentem, niſi ſeſe ſcelere obligaſſet, fuiſſe ſempiterna quiete quaſi iucundiſſimo ſomno fruiturum.

Aut tanquam abortus egreſſus de vtero matris, aut tanquam infantes, qui non viderunt lucem. POLYCHR. Poſtquam dixit de morte, quæ è matris vtero foras progredientem ſua ſponte comitatur, nunc augendi cauſſa addit, aut quaſi embryo, cuius nulla poteſtas eſt, adipiſcendæ lucis. Vtinam, inquit, maternos dolores excepiſſet interitus, atque ad ſepulchrum deportato nulla hauriendi lactis impoſita neceſſitas fuiſſet. Etenim non modo quidquam grauioris mali expertus eſſem, ſed etiam vitæ huius difficultates vitauiſſem; quanquam quid mihi primordia vitæ deguſtanti optem interitum? Vtinam prima mei corporis conformatio nuſquam extitiſſet. CHRYS. Ad omnem elationis auertendam ſuſpicionem cum inchoatis & abactis partibus ſe ipſe comparat. OLYMP. Abortus, eſt fœtus nondum in vtero abſolutus atque formatus. Infantem autem dicit eum, qui nec malorum nec bonorum, quæ ſunt in vita, ſenſum hauſit. Cur autem nonnulli partus non abſoluantur, alij verò perfecti quidem, ſed tamen mortui fundantur, quidam etiam quo tempore eduntur, extinguantur, huius inquam rei explicare rationem, non eſt humanæ mentis, cùm id totum ad arcana Dei iudicia ſit referendum. Sed nimirum conceptibus rudibus inuideo, qui nec vllam ſunt ægritudinem, doloremue experti, nec è re quapiam moleſtiam vllam ſuſceperunt; ſed, quemadmodum ſine labore venerunt, ſic ſine dolore aliquo, atque omni ſenſu vacui abierunt. Necnon iis inuideo, qui immatura ætate de-

ceſſerunt. Et hi enim quaſi per tranſennam ſtrictim vitam adſpicientes ſunt extincti celerius. Dein ne quis illic paria eſſe omnia arbitraretur, quid inter pium atque impium diſcriminis conſtitutum ſit, oſtendit, dum addit;

Illic impij ceſſauerunt à furore iracundiæ; illic requieuerunt defeſſi corpore. CHRYS. Quid ais? Ergone impius ac facinoroſus? Verùm nec huic hominum generi eſt negatum ſolatium, laudationem deinceps mortis inſtruit, quod vitium nonnulli deſeruerunt, alij ex ærumnarum fluctibus emerſerunt, quidam portum calamitatum inuenerunt, quidam etiam impedimenta nequitiæ offendaderunt; ſed, quod caput eſt, rerum, quæ in præteritis relictæ ſunt, inanis eſt expectatio. Nam qui ſemel quietem illam complexi ſunt, nunquam dimittunt, vt mors acerbitatum omnium ac malorum ſit planè ſolutio. OLYMP. Doctrina nos erudit præſtantiſſima, mortis enim vtilitatem docet, quamuis eam peccatum in noſtrum genus infuderit; Dei nihilominus benignitate, atque conſilio mortalibus conuertiſſe tamen in bonum, cùm impii atque ſuperbi ea ratione à malo atque ab inſanabili furore prorſus arceantur, quandoquidem interimuntur inuiti, qui verò ſunt corpore defatigati, id eſt, qui corporis doloribus exagitantur, ac rerum mortalium moleſtiis excruciantur, laborum exitum conſequuntur. BASILII. Fuerint ſanè defatigati, qui arctam & ærumnoſam viam ambularunt, qui in hoc ſæculo laborarunt, qui in ſexcentis pro adipiſcenda virtute ſuſceptis certaminibus deſudarunt, qui laboribus exercitati ſunt vehementius. Talis fuit ille laboroſus, & calamitoſus Lazarus; talis Iobus ob tàm multas cum hoſte pugnatas pugnas defeſſus. Itaque hos, qui in bonis actionibus ac rectè factis laborarunt, ad quietem Dominus inuitat, eos inquam qui anguſtam, laborioſamque viam, præ facili & laxa delegerunt. OLYMP. Nullam rem expeto flagitioſam, ſed id tantum quod ad mortalium commodum inſtituit Deus, interitum. Verum enim, cum biblia nonnulla habeant, Illic impij inflammarunt furorem iræ, ſic ipſe commentabere, eos, qui poſtquam in terris caſtigati fuerunt, in impietate nihilominus manſerunt, diuinæ iræ ſupplicio eſſe coercendos. POLYCHR. Theodotio autē eùm ad hunc modū interpretatur, Poſuerūt furorem iracundiæ, ſententiam quandam aliā adfert, nēpe illos a ſua improbitate ceſſaſſe.

Vnanimiter autem ſeculares, qui non audierunt vocem exigentis tributum. Phorologus eſt, qui tributa colligit, exactor, qui multas pecuniarias redigit. Hoc igitur, dicit, poſt mortem nullum eſſe diſcrimen regis ac priuati; exactoris, & eius, à quo exigitur; diuitis, ac pauperis. Verùm vitæ huius figura, atque imagine per mortem ſublata, peræquè eſſe omnes in poteſtate mortis, cùm alios quidem laborum contentione relaxet, quorundam autem dominationem extinguat. Illic enim verſantur, qui iam inde ab initio moriendi neceſſitati conceſſerunt, qui ſunt acerbis quæſtorum exactionibus liberati. CYRILLI. Vt ſignificet eos, qui è viuis exceſſerunt, extra ærumnas eſſe, mortem omnibus ſuperiorem eſſe confirmat. Vt non modo nihil ij patiantur mali, ſed ne auditione quidem accipiant. CHRYS. Eſt autem hoc loco illuſtrior quædam quærenda ſententia. Nempe igitur diuinus ſermo eos prædicat beatos, qui vocem vectigalia, ac tributa exigentis minimè audierunt. Qui enim corporis voluptatibus, animique cupiditatibus reſiſtunt, & principatus, ac ſpiritualia nequitiæ proculcant, exactoris, hoc eſt, diaboli voce nequaquā vincuntur. Nam ab iis, qui ſeſe ei vltrò dediderunt, hoc pro tributo exigit, vt eius ſatisfaciant cupiditati. Verùm iuſti homines cùm illius vocibus hortantis ad mala aures claudunt, tum demum in cæleſte regnum fæliciter adſcribuntur.

Paruus & magnus illic eſt, & ſeruus non metuens dominum ſuū. CHRYSOST. Mira eſt, inquit, huius vitæ inæqualitas, mira item poſt migrationem ex hac ipſa vita libertas, & æqualitas. Mutationis vt hic, illic nulla ſuſpicio: mors malorum ac ſcelerum eſt impedimentum, ærumnæ diſſolutio, nam quæ hominum opinione erant mala, profligata ſunt; & qui olim herum metuebat ſuum, haudquaquam illum extimeſcit. *Illic paruus eſt & magnus*, id eſt perinde obſcuri, & humiles, vt qui dignitate clari extiterunt. OLYMP. Is, qui tabe corruptus erat, ex quo

vermium

vermium fontes redundabant, qui ſanie perfluebat, adeo multis de morte philoſophatus eſt. Ac dolorum penè oblitus, incorrupta mentis acie optimas nobis tradidit diſciplinas. Ipſi autem nullam harum rerum cogitationẽ ſuſcipimus. Si enim in mortis memoriam tediremus, eſſet videlicet vita noſtra rectius conſtituta. Diuitias verò atque imperia ac denique quicquid eſt in vita iucũdum, facilè contemneremus.

Vt quid data lux eſt iis, qui ſunt in amaritudine? vita autem animabus, quæ ſunt in doloribus? OLYMP. Multifariam ſcriptura, *vt quid*, adhibet in ſupplicationibus, cùm nullum ob caſus aduerſos grauem animi ſenſum reſtatur. Vt quid, domine, receſſiſti longè? Et, vt quid Deus repuliſti in finem? Nec enim quidquã aut expoſtulat, aut cauſſatur, ſed precibus hoc tantùm contendit, vt ne in rebus aduerſis deſeratur, neue tandẽ repudietur. CHRYS. & POLYCHR. Nec verò criminãtis hæc verba ſunt: apage. Nec enim ea, quæ nõ eadem mente promũtur, eodem modo ſunt accipienda; ſed mærentis, & ſciſcitantis ſunt illæ voces; Quid ſit, cur ij, qui calamitatibus vexandi erant, in vitæ ſtadium ingrediantur. Nam ætatem cum aliis degere iucundum ſit iis, qui & ſplendore præditi ſunt, & firma corporis fruuntur valetudine. Quibus verò hæc ipſa denegata ſunt, vitæq; angoribus & miſeriis conficiuntur, non video quid commodi huic ipſi vitæ poſſint adferre; illi enim vtilitatem quampiam fortaſſe præbuerint; at hi quãnam? OLYMP. Quando igitur tu domine vitæ lucem impartiris, circumcide dolores, circumcide animi ægritudinem. Nam, vt nunc eſt, hac, quæ doloribus conferta eſt vita, mors eſt optabilior. CHRYS. Hinc intelligimus non vitam ſolùm, ſed etiam mortem ad hominum commoda demigraſſe. Ergo, quia mors habet, cur expetatur, adiungit;

Qui mortem optant, & non aſſequuntur, ſicut qui fodiunt theſauros, valde læti facti ſunt, ſi inuenerint. POLYCHR. Ardentiſſimam quandam his verbis oſtendit cupiditatem. Eiuſmodi, inquit, qui premuntur calamitatibus, è morte capiunt voluptatem, qualis eſt eorum, qui cùm auri ſint appetentes, theſaurum inueniunt. Vt enim, qui aurum effodiunt, theſaurúmue ſerutantur, vbi inuenerint, lætantur; ita, qui acerbis plagis perculſi ſunt, cùm adeſſe mortem ſenſerint, in ſpem ſolutionis malorum ingreſſi lætantur. CHRYS. Idcirco tempus, inquit, eſt rei cuilibet, ac rurſus; O mors, quàm amara eſt tui memoria homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis! viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum! & rurſus; O mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, qui ſumma eſt ſenectute, qui ab omnibus diſtrahitur, & qui perdidit patientiam. Ita Iobus, cùm in ærumnis iaceret, mortis cupiditate tenetur, atque hęc loquitur, ſcilicet vt intelligas, cum ei vxor ſuadet, Dic verbum aliquod contra Deum, & morere; non ideo ei non paruiſſe, quòd vitæ flagraret deſiderio, ſed multò maximè religionis ergo; quippe qui accerſendę mortis ſibi occaſione oblata vti noluit, quamuis eam magnopere expeteret.

Mors viro requies. CHRYS. Sententia eſt hæc, Si igitur mors eſt requies, quamobrẽ non ad eam feſtinant multi? ob id ipſum vitam optabilem nobis eſſe voluit Deus, ne properantes incurſaremus in mortem. ISIDORI. Ex hoc loco, *Mors viro requies*; perſuadere conantur nonnulli, fortibus tantum hominibus atque excelſa mente præditis eſſe ipſam mortem requietem; cæteris hominibus non item. Quod mihi ſanè frigidum atque inane videtur. Nam ſi magnanimo mors quies eſt idcirco, quia contentionum exitus eſt principium præmiorum, eſt illud etiam ſatis apertum clariſſimo Iobo non de iis, quorum generoſa eſt animi virtus; ſed de illis, qui neceſſariis oppreſſi ſunt ærumnis, fuiſſe ſermonem. Quòd ſi id cuipiam videatur incredibile, ex cognata ac finitima ratione loquẽdi id facile perſpexerit; hæc enim fuerat horum poſteriorum verborum præmunitio; Vt quid data lux eſt iis, qui ſunt in amaritudine? & vita animabus, quæ ſunt in doloribus? Quando igitur alio quodam loco dicit; Cum tentationes vndiq; fuerint ad cælum pertingentes, & ineuitabiles, & minimen ſuum ſuper me exal-

tauit, tunc mors iucunda & deſiderabilis eſt; certe ab hac noſtra non diſcedit ſententia. Adde quòd viri nomen non de mare tactùm, ſed de fœmina etiam dicitur, ita homicidam cum etiam, qui mulierem interfecit, appellamus; & ἀνδριάντα non quod ſolius eſt viri, verùm etiam quod eſt mulieris ſimulachrum. Verùm Iobus ſimul vt dixit, viro mortem quietem eſſe, cauſſam attulit;

Concluſit enim Deus contra eum. Duplici eſt, inquit, nomine mors viro requies; tùm quia cùm vitæ ſit meta, hominum claudit actiones, facitque vt à ſcelerate agendo abſtineant; tum etiam quia ſtudiis, laboribuſque virtutis finem imponit: illic enim non amplius certamina, ſed corona; nõ amplius ſudores, ſed quies. Ea igitur verba? *Concluſit Deus contra eum*; huic par eſt; laborum qui virtutis cauſſa ſuſcipiuntur, ac vitij mors habet exitum. Fortaſſe etiam ne quiſpiam diceret, Si mors requies eſt, cur igitur non eam eligis? *Deus enim*, inquit, *concluſit contra eum.* Portæ, inquit, clauſæ ſunt, Symmachus reddidit, Sepſit contra eum, id eſt, ei Deus ab agendo vacationem conceſſit. Verùm primum illud eſt probabilius. Habent nonnulla biblia inter ea verba, *Mors viro requies*, atq; inter hæc, *Concluſit enim Deus contra eum*, verſum hunc interiectam, Cuius via abſcondita eſt ab eo. Quorum verborum hæc eſt ſententia, Mortis via abſcondita eſt ab homine. Nec enim quiſquam mortis impendentis tempus animo complecti poteſt, cùm illa repentina ſit, & incerta. Nam dictum eſt, quia dies domini, vt fur in nocte, ſic veniet.

Ante cibos meos gemitus mihi venit: lachrymor autem ego compreſſus timore. OLYMP. & POLYCHR. Cauſſam exponit, cur optet interitum. Quod enim dicit, eſt huiuſmodi, Haud quiſpiam dixerit, hæc leuiter à me, ac temerè fundi, quaſi nihil mali patiente; quandoquidem nec cibum ipſum ſine labore capere poſſum, nec ſumere ſine ſuſpirio, oneratus ærumnis vſq; ſuſpiro; malorum addiramentum ſemper adſpecto, & ex eo, quod præteriit, quod futurum eſt, pertimeſco. Sed nec lachrymas tenere poſſum, veritus ne me Deus planè deſerueriт. Cùm mihi multò futurum ſit præſtabilius non fuiſſe omnino, quàm in hoc mali genus incidiſſe.

Timor, de quo ſolicitus eram, venit mihi; & quem metuebam, obuiauit mihi. CHRYS. Hæc igitur cauſſa fuit, cur in tantis procellis & fluctibus, qui oratione explicari nequeunt, iuſtus hic inuicto animo ſemper conſtiterit. Namque, cum diuitiis, & opibus abundabat, paupertati præſtolabatur; cùm valeret corpore, morbum expectabat; cùm tot liberorum pater erat, ſubitam orbitatem opperiebatur. Atque hic metus ille erat, hæc anxia exercitatio, quam domi ſemper alebat, cùm nec rerum naturam ignoraret, & earum fluxam conditionem commentaretur. Idcirco dixit, *Timor, quem metuebam, obuiauit mihi*: præclare dixit, *obuiauit*: tanquam ſi dixiſſet, ad quem ipſe cogitatione progrediebar, ſemper inquam animo ſeſe illi offerebat, illum expectabat, illum ſperabat, illi præſtolabatur. Quamuis diuitiis affluens, atque delitiis in magna gloria vixerit, nihilominus alienas calamitates quotidie tractabat animo, & agitabat. Itaque ea, quæ grauia, & intoleranda videntur mala, in eurſantia nihil illum permouerunt. OLYMP. Illa Dauidis verba haudquaquam vſurpauit, Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. ſed ob excellentem potius philoſophiam magno ſemper erat in metu, rerumque deteriorem conuerſionem meditabatur.

Non pacem habui, non tacui, non requieui: venit autem mihi ira. CHRYS. Non dixit, Non pacem habeo, non quieſco, verùm ſuperiore tempore, nec pacem habui, nec quieui. Quãuis enim illa, quæ iam abierunt, iucundè mihi blandirentur; tamẽ acerbitatum expectatio quieſcere animum, præſentibuſq; frui delicıis non ſinebat. Ergo quæ ratione antea complexus eram, cùm illa ipſa nunc mihi eueniſſe videam, fero fortiter, vt quæ mihi multò antea fuerint præmeditata. Nec verò illa, quæ iam expectatione deuoraram, cum cernam præſentia, aut noua videntur, aut quoquo modo perturbant: immò verò expectata, inquit, mihi venit ira, id eſt, pœna acerba atque intolerabilis, quam & expertus ſum, & prius quam experirer, peruidebam.

Protheoria

Protheoria Capitis quarti iuxta Græcorum diuiſionem.

OLYMPIOD. Iis quæ Iobus philoſophatus eſt, palàm oſtendit, nec ſe doloris ſenſu carere, & nihilominus in mediis cruciatibus à corporis commercio penè alienatum eſſe. Nam & præſtantiſſima eſt ab eo immortalitatis inducta doctrina, cùm animos cum corporibus nequaquam extingui perſuadet, ſed in infernis ſedibus commorari: & diuites erudiuit, & pauperes ſolatus eſt, dum rerum omnium finem eſſe confirmat, tùm eorum quæ terribilia, tum eorum quæ iucunda videntur in vita; Deúmque hominum rationibus vtiliter morte conſuluiſſe. Quando hac ratione & improbitatem cohibet, & laboribus atque moleſtiis quietem largitur; neque in amplis copiis deſpicientes cæterorum eſſe oportere, ſed vitæ inclinationem eſſe potius pertimeſcendam. Ac demum eſſe mori optabilius, quàm diuinum numen ſcelere violare. Hæc cum Eliphazi comitibus minime intellecta eſſent, ac verba, quibus moriendi deſiderium Iuſtus teſtabatur, impia in Deum maledicta arbitrarentur, inſipienti ſtudio concitati, atque ea parte animi, in qua irarum & cupiditatum ardor exiſtit, inflammati in diuinæ prouidentiæ rationibus prorſus hallucinantur, quòd mala, quibus hominum vita tentatur, in ſcelus referunt omnia. Illi igitur, Dei cauſſa & defenſione ſuſcepta, cùm Iobum tanquam culpis obnoxium iuſtis à Deo pœnis coerceri contendunt, nimirum qui conſolandi cauſſa commearant, viri iuſti cruciatus vehementius amplificarunt. Neque id mente agunt improba, verum ea re tantùm adducti, vt terroribus etiam adhibitis amicum ad meliorem mentem, & ſaniora cõſilia traducerent. Quocirca ſtomachatur iis Deus, tanquam hominibus minus iuſta loquutis. Sed tamen veniam impetrant, quòd non à ſcelerato animo, ſed à beneuolentia erga hunc iuſtum, atque à pietate aduerſus Deum illorum conformabatur oratio. Vt nec ipſa quidem amicorum refellendi ſtudio inducta oratio inutilis nobis futura ſit: licet nec neceſſaria, nec opportuna, nec eius perſonæ, qui haud illam audire debebat, digna acciderit. Principio igitur hoc docemur, non vtcumque adhortationes inſtitui oportere; ſed magna cum religione ac precibus Deo adhibitis: ne ratiocinando erremus, néue peruertamur. Et quoniam is, qui contrà quàm oportet, iudicat, non modò ex ſuo iudicio vtilitatem percipit nullam, ſed damnum potius ſentit, quamuis Dei cauſſam verbis tueri videatur: idcirco diuino timore duce eſt habenda oratio. Improbus enim dæmon noſtris libenter ſolet præeſſe ſermonibus, eamque animi partem, quæ efferueſcit iracundia, perturbare, vt mente tenebris circumfuſa, & à pietate ipſi abalienati, qui vtilitatis cauſſa conueneramus, iidem nobis mali ac damni ſimus auctores. Et quidem exordio vtitur Eliphazus ad perſuadendum accommodato, ſed tamen in media concidit oratione. Probare enim nititur ob peccata Iobum torqueri malis, & ad virtutem conuertere, qui conuerſus eſt, conatur; & ad pietatẽ traducere eum, qui & omni reprehenſione vacabat, & Deum colebat religioſè, & qui in mediis cruciatibus talia fuerat philoſophatus.

S*uſcipiens autem Eliphaz Themanites ait.* OLYMP. *Suſcipiens*, id eſt, Iobi verba cum excepiſſet.

Nunquid ſæpe tibi ſermo eſt habitus in labore? robur verborum tuorum quis ſuſtinebit? CHRYSOST. Nouit ſcriptura laboris nomine peccatum ſignificare. Vt cùm dicit; Sub lingua eorum labor & dolor. Sic ergo Eliphazus, Vide, Iobe, ne fortè aliquid loquutus ſis in peccato, eàque de cauſſa his premaris ærumnis. Nec verò dicit, Numquid geſtum tibi eſt, ſed, *Nunquid ſermo eſt habitus tibi?* Nam, cum eſſet vita eius inſignis, & clara, & vbiuis gentium eius virtutis plura extarent monimenta, ne eiuſmodi, inquit, vtare oratione. Quamuis enim tuæ actiones præclaræ ſint atque honeſtæ, id etiam accidit, vt peccetur in verbis. DIDYMI. *Nunquid ſæpe tibi ſermo eſt habitus in labore?* hoc valet, ipſe videlicet ſæpè apud eos

ſermonem habuiſti, qui caſibus vrgebantur aduerſis, iiſdemque laborantibus conſolationem adhibuiſti, iis inquam, qui in calamitatibus & ærumnis verſabantur. Nunc autem verba tua contemptus plena ſunt, vt nullus iam ferre poſſit. Immò verò tuæ orationis aſperitas tanta eſt, vt vel eum, qui ſileret libenter, exciter ad refellendum. OLYMP. Theodotionis hæc eſt expoſitio, Si experimus loqui ad te, laborioſè feres. Symmachus vero, Si receperimus ſermonem, affligeris, quæ quidem interpretationes huc pertinent, Noſti videlicet, ô Iob, nunquam ea nos tibi loquuros eſſe, quæ moleſta acciderent. Nunc verò, cùm verborum tuorum aſperitatem ferre nequeamus, cogimur contradicere. Oportebat enim erga ortus tui auctorem te gratum videri, quãdoquidem cùm prorſus non eſſes, vt eſſes, tibi largitus eſt. Pænitentia opus erat illum peccatis inſenſum tuis abs te placari, nec quidquam de eo dici abſurdi. Contra illum auſus es & natali diei grauiter ſuccenſuiſti. Hæc loquebatur Eliphazus, quoniam quæ à Iobo dicebantur, cuiuſnam modi eſſent, ignorabat prorſus.

Si enim admonuiſti multos, & manus infirmas conſolatus es, infirmos erexiſti verbis, genubus impotentibus fiduciam dediſti: nunc autem venit in te dolor, & tetigit te, & feſtinaſti CHRYS. & POLYCHRON. Non ea præclara perſequutus eſt facinora Eliphazus, quæ Iobus in opum poſſeſſione ediderat. hic enim facile paupertatem potuiſſet opponere. Itaque eam tantùm commemorat vtilitatem, quæ ad alios ex illius verbis peruenerat. Id autem, quod loquitur, eſt huiuſmodi, Præſentia hæc cum vetere illa tua pugnant ſententia. Qui enim fieri poteſt, vt, qui oratione ſæpenumero alios confirmaris, & propè labantes erexeris, bona ſpe illis ipſis obiecta, hæc tute ipſe patiare? Qui tandem inuadentem dolorem ferre non potes? Sed feſtinaſti, id eſt, perturbatus es. Ductum eſt enim ab iis verbum qui tumultu perterrefacti, celeritatem addunt ad gradum. Atqui oportebat tibi tuorum verborum venire in mentem, & illa reuereri, nec ſolum in alienis, verùm etiam in tuis calamitatibus philoſophari. Illudque obſerua, illud operis ac muneris Iobum habuiſſe diuinitus, tum vt alios doceret, tum vt ad mala leniter, tranquillèque ferenda adhortaretur. Huius enim virtutis, non obſcurum illi, vt taceatur de cæteris, teſtimonium dat Eliphazus. Adhuc verba Eliphazi minimè dura: verùm quæ conſequuntur, ſolantis perſonam haud decent amplius. Nam audis

Vtrum non timor tuus eſt in inſipientia? & ſpes tua, & malitia viæ tuæ? Verùm Aquila, Patientia tua, & ſimplicitas viarum tuarum. Stultum implicat ſyllogiſmum. Nam, quia dixerat, Timor, quem metuebam venit mihi; ait timorem illum inſanum fuiſſe, & ſpem fuiſſe animi improbitate ſubnixam. Eſt enim amentiæ à viro bono talia expectari. Quare vel tuo ipſe teſtimonio vitam tuam flagirioſam fuiſſe comprobaſti. Nam, ſi te innocentiæ fiducia erigebat, ſanè ſtultus ac temerarius fuerit metus. POLYCRON. Nunc demum rebus ipſis probatũ eſt apertè, cùm ſceleratè ageres, tum te dixiſſe, in vno Deo tibi ſpem omnem poſitam eſſe; quod quidem certum eſt ſtultitiæ argumentum. Id enim ad hunc modum conficitur. Si tu eos, qui mærore conficiebantur, cõſolatus es, ac proſtratos ęgritudine erexiſti; Qui tandem ipſe præſenti implicatus ærumna, intolerandum tibi ducis dolorem? Igitur mentiebatur tunc illa tua fortitudo, mentiebatur patientia, quandoquidem hæc ipſa te tantopere plaga commouit. Præterea, ſi homo frugi cùm eſſes, metuebas, & grauiſſimi alicuius mali incurſionem expectabas, metus ille videlicet, atque expectatio inſipiens erat. Nec enim hominem Deo carum formidare fas eſt, ſed fidere, neque res triſtes ac malas ſed ſecundas ac bonas expectare.

Recordare igitur, quis mundus cùm eſſet, periit? POLYCHR. Diſcede, inquit, ab iſta virtutis tuæ inani exiſtimatione; æquus eſto rerum æſtimator: haudquaquam reperias, qui, cùm vitam è virtute ageret, pœnas dederit.

Aut quando veri radicitus perierunt? OLYMPIOD. Non ob illa, quæ geſſerat, ſed ob ea, quæ patiebatur, diuini conſilij ignarus Eliphazus Iuſtum condemnat. Illud autem, *radicitus*, vim magnam habet, rerumque omnium interitum declarat,

rat, fortunatam, inquam amiſſionem, extinctionem liberorum corporis afflictationem. Dicere fortaſſe poſſis, alios quoque mala eſſe perpeſſos. Sit ita ſanè, inquit; At illa mala ad filios & poſteros haudquaquam permanarunt. Tu verò cum tota familia funditus interiiſti. Quamquam, o vir præſtantiſſime, vetus Iobus haud eſt periturus.

Quemadmodum vidi arantes, quæ non oportebat, ſeminantes autem illa, dolores metent ſibi metipſis, a præcepto domini peribunt, a ſpiritu iræ eius delebuntur. OLYMP. & POLYCHR. Quod ſeminat quis, hoc & metit, vt inquit ſacer Apoſtolus, dubitari id minime poteſt, & illud præclare dictum eſt ab Eliphazo, de ſupplicia facinoroſis conſtituta. Hos ego met vidi, inquit, non potuiſſe calculum vitare diuinum, idque iure optimo; ſuis enim operibus fructum ferunt dignum. Etenim, cùm ſcelerati homines vitiorum ſemetem faciant, ſupplicium pro manipulo viciſſim reportant. Et quoniam primùm arandum eſt, deinde ſerendum, tum ad extremum metendum, nempè rectè atque concinnè vſus eſt Eliphazus translatione ſermonis. Nam primum dixit, *Arantes, quæ non oportebat*: deinde, *Seminantes illa*: tùm adiunxit, *Metent dolores*. Sed tamen id non vidit Eliphazus non cunctorum hominum eſſe in hac vita remunerationem. Cùm multi multa admiſerint ſcelera, qui ſine reprehenſione vlla migrant è vita: qui idcirco pœnas non luerunt in terris, quia tribunalibus illis, &, quæ illic exercentur, iudiciis reſeruabantur. Ergo non rectè illud vniuerse pronunciauit, & iniuſtos in vita exerceri omnino, & iuſtos ab ærumnis eſſe prorſus liberos. Atqui hi ferè diuexantur malis, vt eorundem ſit ſpectata virtus. Itaque errore mentis Eliphazus diuinæ aduerſatur ſcripturæ de Iobo his verbis teſtificanti, Et erat homo ille verus. Ille verò inquit, Haud verus es. Nam, ſi eſſes, radicitus non periiſſes, liberis fortuniſque orbatus. CHRYSOST. Illud, *A præcepto domini*, huc pertinet. Noli putare, inquit, aut ab improbo dæmone, aut ab hominibus iſta in te mala eſſe immiſſa. Deus eſt, qui te vleiſcitur ac punit. Dubitari igitur nullo modo poteſt, dignum ac iuſtum eſſe ſupplicium. POLYCHRON. *A præcepto domini*. Haud labore defatigatur Deus: ſolo videlicet imperio reorum ſupplicia decernit. OLYMP. *A ſpiritu iræ eius*, huic reſpondet, a minis eius. Dictum etiam eſt, *Peribunt à ſpiritu*; vt ſeminibus a vento conſumptis accidere ſolet, vt hic etiam metaphora retineatur. Nam qui talia ſpargunt ſemina, horum à fructu inanis eſt meſſis.

Robur Leonis, vox autem Leanæ, ſuperbia autem draconum extincta ſunt. Myrmecoleo periit, eo quod non haberet eſcam. Catuli leonum ſe inuicem deſeruerunt. DIDYMI. Naturas ſumit mutorum, quæ non ſolum noſtro generi nullam magnopere præſtant vtilitatem, verum etiam eidem ſunt infeſta inſidiis, probatque Eliphazus quicquid iniquum eſt & arrogans, perdi a Deo. Nempe igitur, inquit, cum Deo viſum fuerit, intolerabilis concidit leo. *Vox item Leanæ opprimitur*, infirmiores belluas immanitate ſoni territantis. *Superbia draconum extincta eſt: Myrmecoleo periit, &c.* OLYMP. Negát nonnulli Myrmecoleonem animal eſſe ad veritatem hiſtoriæ, ſed compoſitione eſſe duntaxat fabricatum. Alij beſtiolam eſſe aiunt ab Oceano ortam * ſiuè è terra procreatam. Ideirco verò interire, quod cibo caret cum eius natura congruente. Quidam etiam affirmant ſine cibo vitam illud ipſum animal tueri, ſic Deo ipſi conſulente. Verum, ſi in hiſtoriæ rationibus perſiſtendum ſit, à natura petitis exemplis nititur perſuadere Eliphazus haud verum hominem eſſe Iobum. Nam interrogatione confirmans orationem, ſic eum propemodum alloquitur, Dic mihi, Iob, num leones ſuum amiſerũt robur? annon eſt adhuc robuſtum animal leo? Numquid draconum ſuperbia & gloriatio extincta? an non adhuc exultant arroganter, nec quidquam terrentur? num Myrmecoleo periit, quamuis cibum non attingat? Num leonum catuli pecorum more gregatim paſcuntur? an non vitam degunt ſolitariam? atque in ſuo loco quiſque commorantur, primæque naturæ parent inſtitutioni? Ergo vt hæ naturæ metas tuentur, nec eas tranſiliunt aliquando, ſiue puſilla, ſiue immania ſint animalia: ſic tu, ſi verus homo extitiſſes, nec verbis tantummodò pietatem iactaſſes, profectò nihil tibi huiuſmodi accidiſſet, nec à Deo deſcriptas

* *ἤτοι ἐκ γῆς φυόμενον. Exiſtimo more Atticorum vſurpari hic ἤτοι, ἀντὶ ἤ, vt tota particula ſit ad explendum.*

lineas

lineas tranſiliſſes, vt eſſes ob rectè facta infælix atque ærumnoſus. Hæc verò ipſa ſi ad theoriam traducantur, dicemus impetus animorum, atque perturbationes ſuperiorum animantium ſequi ſimilitudinem. Myrmecoleonis ſimilis eſt diabolus. Is enim formica eſt pietate præditis hominibus, leo impiis. Quod ſi apud te diabolus non inuenerit eſcam, nimirum perierit, id eſt, eius conatus ad nihilum reciderint, incurſantesque perturbationes reſtinctæ, oppreſſæque fuerint. NILI. Ea natura eſt perturbationum, vt principio haud grauiore cõtentione ſuperentur: corroboratæ verò maiore ferantur impetu, infeſtumque bellum ac periculoſum iis inferant, qui à primo illis ipſis pugnando obſiſtere noluerunt. Idcirco propheta Babylonis ſemen deleri iubet. Igitur, quamdiu in ſenſuum officinis imagines impreſſæ reſederint, eas deleri ſuadet oportère. Quidã autem alius fælicem prædicat eum, qui vim perturbationis acrioris atque vigentis nunquam excepit, quinetiam prinſquam mammis adhæreſcat, eliditur. Illud verò, *Periit Myrmecoleo, eò quod eſcam non haberet*, hanc ſententiam adfert. Cum enim oratione inſidiantis perturbationis naturam vellet oſtendere, coniuncti nominis appellationem excogitauit, nomenque ex audaciſſimo leone, contemptiſſimaque formica coagmentauit. Irruentes enim perturbationes à tenuioribus viſis exoriuntur, & quaſi formicæ latenter obrepunt. Vbi vero ſe confirmarint, adeo eſt earum faſtus immanis, vt nõ minus quàm leo periculum iniiciant occurſanti. Tunc igitur certamẽ ineunti cum perturbationibus, opus eſt armis decernere, cùm inſtar formicæ progrediuntur in aciem, contemptam quandam eſcam obiicientes. Si enim vires fuerint conſequutæ leonis, difficillimam habuerint expugnationem. Neceſſe quoque fuerit, iiſdem cibum ſubtrahere. Sunt autem eſca perturbationum, rerum, quæ ſenſibus hauriuntur, ſimulachra. His enim aluntur perturbationes, his ſpectrum vnumquodque ac viſum contra animam vicissim armatur. Neque verò, cum hæc ipſa commentaremur, Eliphaz ſententiam perſequuti ſumus: ſed, cùm verba ad allegoriam torqueri facilè poſſent, veterum vſi ſumus inſtituto. Illi enim & in his theoriam inuenerũt, & Myrmecoleonis notionem in diabolum accommodarunt: ſiquidem cùm is paruas principio ſubſtructiones comparet ad peccatum; poſtquam clam ſubrepſerit, edocet ad extremum contemnere. DIDYMI. Ad hiſtoriam illud eſt. Poſtquam dixit Eliphazus, eos, qui ſerunt, quæ non oportet, Dei imperio interituros, addidit idipſum eiuſdem Dei nutu, leoni, ac draconi euenturum eſſe. Qui igitur in mutis tuetur ordinem, multò magis hunc inter homines conſeruabit. POLYCHR. Sed alia quædam ſuperiorum verborum fieri poteſt interpretatio: Iobum ob regiam poteſtatẽ leoni comparat, in quo quaſi nutu ſignificat, eum tùm ingenio ad rapacitatem procliui, tùm efero animo fuiſſe. Vox leænæ ad coniugem pertinet; Draconum ſuperbia, & faſtus ad filios: catulos verò leonum inter ſe reliquiſſe, illos ipſos morte diſſociatos eſſe oſtendit. Hæc verò omnia extincta eſſe dicit, vt hominis inceſſat calamitatibus. Ac Myrmecoleonis nomine Iobum indicat, vt qui peccati labe aſperſus Iuſti nomen ſit ſimulandi artificio adeptus. Quocirca ſtatim inducit:

Si autem verbum aliquod verum fuiſſet in ſermonibus tuis, nihil tibi horum occurriſſet. Tuorum flagitiorum te pœnas dediſſe, à ſigno veriſimili facilè quis poſſit argumentari. Niſi enim ſolis verbis religionẽ prætuliſſes, ſed factorum etiam fuiſſes veritatem aſſequutus, nihilque ab officij religione declinaſſes, haud tantorum malorum acerbitatem degustaſſes; præſertim cùm iuſtorum hominum actiones nullo pacto Deus aſpernetur. CHRYSOST. Illud, *Si verbum aliquod verum fuiſſet in ſermonibus tuis*, indicat, atque innuit, ſæpenumero plenã grauitatis orationem à Iobo vſurpatam eſſe, vel ad æmulatione concitandos nonnullos, vel alterius rei cauſſa.

*Verum non accipiet auris mea * magnifica ab eo.* Symmachus autem, * Ad me ſermo factus clam, furtinè, & accepit auris mea ſuſurrum ab eo.

* ἐξαίσια, magnifica. Ita quoque apud August.

* Ita etiã in vulgata latina.

Timor & ſonus nocturnus, incidens timor in homines; horror autem mihi obuiauit, & tremor, & magnopere oſſa mea conſtiterunt: & Spiritus in faciem meam irruit; cohorruerunt

runt autem pili, & carnes meæ. Surrexi nō agnoui: vidi & non erat forma ante oculos meos, ſed auram & vocem audiebam. O L Y M P. Planè difficilis atque impeditus locus, vnde multiplices nobis notionum ſemitæ oſtenduntur. Nimirum igitur conatur hac oratione Eliphazus timorem Iobo inferre. Timeas, ô Iob, inquit, neceſſe eſt, nec abs te decet Deum vlla ratione contemni, quandoquidem non die ſolum ſed noctu etiam de dormientibus ſupplicium ſumit, cum nocturnis eos viſis exercet. Id quod cùm ipſe ab aliis, cùm id dicerent, audiui; tum egomet ſenſi, qui territus ſomniis ſæpè cohorrui atque contremui, cùm oſſium harmonia penè conuelleretur vniuerſa. Quidam etiam in me ſpiritus ruere videretur, nulla mihi interim forma, certáve ſpecie percepta. Solius vocis exterrentis ſonitum exaudiebam, qui ſenſim admouebatur, ac me tremere cogebat. Aut etiam tale quidpiam fuerit, quod dicit Eliphazus, Verere eum, qui immittẽdis etiam ſomniis, irrogat ſupplicia hominibus, cuius quidẽ eſt formidoloſa notitia. Etenim, ſi quando naturæ illius admirabilem excellentiam mente complexus fuero & quemadmodum, cùm loca compleat omnia, extra omnia tamen ſit, intellexero, accidere idem mihi ſentio, quod iis euenit, qui intempeſta nocte, arctiſſimo ſilentio omnia occupante, mira quiete conſopiti, à nocturno nihilominus ſonitu perterrentur. Quocirca huiuſmodi me notitiæ horrore, ac tremore perturbant, nec quidquam in animi intelligentia aliud relinquitur, niſi notitia quædam obſcuri atque incomprehenſi ſpiritus. Quòd ſi ratiocinando altius euolaro, prorſus nihil cognouero, nihil percepero. Cùm enim diuina natura nulla ſit forma prædita, noſtri animi fugit obtutum; quãtoque magis ratiocinationibus, quod quærit, inuenire adnitatur, tantò minus quærendo inueniet. Eſt enim illius natura incomprehenſa, quam ipſam noſter animus tanquam tenuem auram, ſedatamque vocem, qua mens reficitur, videlicet, ſentit oriturque ille ſenſus à quadam diuinæ naturæ actione, ipſa natura nequaquam ſeſe oſtendente; vt quę nec percipi poſſit ratione aliqua, ſitque tota horrifica. Cuius quidem contemplatio tenebras, caliginemque mẽtibus ratiocinãtibus obducit; ac ſimile quidpiã, quod fit in vento, conſequi ſolet. Vt enim illũ cernere nequimus oculis, ſic nec Deum rationibus inuenire. Vt enim ventus oculos, ſic Deus noſtrã prætervolat intelligẽtiam. Et quemadmodum vox, ventique flatus ſentiri quidẽ ipſa poſſunt, cerni non poſſunt; ita diuina etiam natura, quamuis ſublimioribus illam ſæpenumerò ratiocinationibus exquiſierim, à conſpectu ſeſe tamen abſtraxit. Cúmque quid Deus eſſet, noſſe cuperem, illius tantum actiones mihi licuit intueri. Hinc ergo diſce, ô Iob, ſermones & monita mea nequaquam contemnere. Nam ipſe quoque tum illuſtratione dignatus diuina, ac quieta viſa contemplatus ſum, ſanctique ſpiritus recepi ſplendorem, atque intellexi eſſe diuinum numen, ab omni ſpecie, ac figura ſecretum; natura ſimplex & incomprehenſum. Quaſi autæ tenuis ſenſum mihi quendam tantum obtulit. Hæc eò diſſerit Eliphazus, vt in Iobi animum facilius eius influat oratio, atque vt in iis, quæ parat dicere, fide dignus habeatur. Fortaſſe etiam terrorem Iobo adferre conatur, eumque ad pœnitentiam deducere nititur. P O L Y C H R O N. Annon, inquit, auris mea, quæ mediocritatem ſuperant, accepit à Deo? vt ipſe ne mihi fidem abroges? hoc enim loco, *Accipiet*, pro accepit, intelligendum eſt: multifariam enim ſcriptura tempus pro tempore ſummutat. Et quidem cùm ipſe ſæpenumerò diſputantes de Deo audirem, ac diſputationem ego conarer attingere, perterrefactus ſum, ac tremefactus omnino. Quod autem ait, *Nocturnus ſonus*, hoc indicat, Quemadmodum intempeſtæ noctis ſilentio cum quies eſt arctius cuncta complexa, quaſi cuiuſdam circumcurſantis ſoni cogitationem ipſi ſuſcipimus, & ſicut flatus ruentis motionem ſentimus, ipſum contueri non poſſumus; ſic de Deo mihi cogitanti, cum illum inueniſſe me credo, tunc elabitur maxime, nec ea re tamen diuini ſplendoris ſum expers omnino. *Spiritus*, inquit, *in faciem meam irruit.* Cur ergo Iob ſecus philoſopharis? cur non pertimes Deum adeo præſtanti excellentique natura præditum, quem quanto quis acrioribus rationibus aſſequutus videtur, tantò cum magis abſoluta perceptio fugerit, ingeniique ſui tenuitatem & quæ-

ſtionis pondus perſpexerit.

Quid enim? nunquid mundus erit mortalis coram Domino? aut ab operibus ſuis vir irreprehenſibilis? POLYCHRON. Inexplicabilem Dei naturam eſſe probauit, ad hominis audaciam refutandam. Nunc ad illum ipſum refellendum communis naturæ infirmitatem demonſtrat. Ne putes, hæc, inquit, à me exprobrãdi cauſſa dici; peccata enim tibi profero. Nam vt vniuersè dicam, nemo reprehenſione culpę vacat, quæ licet hominem lateat, latere tamen Deum non poteſt; idque ſignificat, *coram Domino*. CHRYSOST. Vide quemadmodum Deo contradicat Eliphazus. Deus enim de Iobo teſtatus erat, illum omni vacare reprehenſione: hic autem, nequaquam, inquit, reprehenſione vacat: in quo propterea quibus ipſe erat affinis, ſuperbo decreto alios condemnat. DIDYMI. Ne dixeris hæc te nulli peccato obnoxium pati: cum nemo, inquit, homo reperiatur, cuius ſit vita ad perfectam legum diſciplinam inſtituta. Fit etiam infirmitate naturæ, vt nonnunquam culpas voluntarias ſæpè etiam vt eaſdem nec voluntate contrahamus; quod ipſum ſi pendatur animo, cùm vim habeat ad perſuadendum, propoſitum facilè concludit. Nam, ſi ob peccatum quis miſerè & acerbè viuit: nemo eſt autem à labe integer, profectò nullus non moleſtè atque ærumnosè vixerit.

Si contra ſeruos ſuos non credit, contra verò angelos ſuos prauum quid excogitauit. DIDYMI, OLYMP. & CHRYS. A maiore ſumit argumentum, nititurque probare, nullum eſſe hominem, qui non peccet. Quid de hominibus, inquit, attinet dicere, cùm nec angeli quidem reprehenſionem vitare potuerint? quando & mutabilem ſunt adepti naturam; &, ſi diuini iudicii ponderibus examinentur, haud ſint Dei legitimi ſerui, atque adminiſtri? neque cunctis in rebus firmitatem conſtantiamque tueantur? Quam ſententiam non obſcurè expreſſit Symmachus, ſic enim ille; In ſeruis ſuis inconſtãtia; & in angelis ſuis inueniet ſtultitiã. Ne igitur mirere, inquit, quod dixi; Non erit mortalis mundus coram Domino; quandoquidem neque id ſeruis, ac famulis ſuis angelis largitus eſt, vt reprehenſione conſtanter carerent. Illius enim munere continentur, quando illius tantum eſt, vt mutari non poſſit. ATHANASII. Rerum quæ generatione creationeue effectæ ſunt, mutabilis eſt natura, vt quæ extra Dei ſit eſſentiã, atque ex iis, quæ non erant, conſtiterit. Proinde, Omnis homo mendax? &, Peccauerunt omnes, & egent gloria Dei. Diabolus verò cùm inter medios Cherubinos verſaretur, eſſetque ſignaculum ſimilitudinis Dei, tãquam fulgur è cælo decidit: &, Angelos iudicabimus, qui nimirum principatum minimè conſeruarunt. Hic etiã dicitur, *Si contra ſeruos ſuos non credit.* Denique rerum creatarum ea eſt natura, vt commutentur. Nam eſſe immutabilem omnino, ſolius eſt diuinæ naturæ. OLYMP. Illud, *Prauum quid excogitauit*, huic alteri reſpõdet, Mutabilem eorum naturam fabricauit, vt ea re in culpæ reprehenſionem poſſit incurrere. Quod ſanè certè angelis deſertoribus euenit, ideò quòd naturam non erant à mutatione alienam conſequuti. Verùm libertatis conſilio de ſua ipſi ſtatione deceſſerunt. CHRYSOST. Rectè illud dictum eſt, *Excogitauit.* Id enim declarat Dei ſapientiam, qui ne angelos eorum naturæ efferret excellentia, ſibique parerent in perpetuum, prauum quid contra eos excogitauit, hoc eſt, eos, qui proprium deſeruerunt domicilium, ſupplicio conſtrinxit.

Habitantes verò domos luteas, ex quibus & ipſi ex eodem luto ſumus, percuſſit eos tanquam tinea. & à mane vſque ad veſperam non amplius ſunt, eo quòd non potuerint ſibi ipſis ſubuenire, perierunt: inſufflauit eis, & exaruerunt; perierunt, quia non habebant ſapientiam ipſi. OLYMP. Si angelos, inquit, qui ſe ſcelere aſtrinxerunt, pœnis irretiuit, dum noſtra crimina ſupplicio vlciſcitur, morabimur ipſi, qui tantò ſumus angelis inferiores? ac circa terras volutamur, ad tam facilè delinquendum nos trahente natura? Et verò delinquentibus nobis ſupplicia diuino conſilio irrogantur, ne peccandi impunitate muniti, in ſumma ſceleris impietate bacchemur. Nam, ſi Angeli qui ſpiritus ſunt, ac cæli incolæ, cum diuini iudicij ſeueritatem ſubeant, habent, quod in ipſis reprehendi poſſit, quid nobis fiet, qui ex argilla ficti ſumus, terramque habitamus? Hoc ipſum Symmachi expoſitione illuſtratur: ſic

tur: ſic enim ille, Quantò magis qui domos habitant luteas? quorum terrenum eſt fundamentum? Etenim ſi Deus percuſſerit, facilè conſumimur, neque diem integrum ſuſtinemus, tanquam olera à vermibus peresa, aut veſtimenta conſumpta à tineis. Ex quo facilè perſpici poteſt, & quanta Deus poteſtate polleat, & quanta noſtræ ſit naturæ imbecillitas. Nam quæ eſt olerum, eadem eſt, noſtrum omnium infirmitas, celeriterque conſumimur ipſi, vt tinea veſtis; eaque eſt Dei vis, tamque ſine labore vllo, quæ voluerit, perdit, vt quàm facile eſt homini ſpirare, tam etiam Deo ſit, ſolo voluntatis nutu cuncta ſiccare. CHRYS. Illud, *Percuſſit eos tanquam tineas*, huic par eſt, perfacile ea etiam, quæ ſunt intima, corrupit. *Inſufflauit* autem, id eſt, nullo labore eguit, ſed duntaxat voluit, & quæ contra illos parabantur, perfecta ſunt omnia. Verùm hæc dicuntur ab iis, qui ira excandeſcūt, ſumpta translatione, qui pro obiurgatione ſpiritu atque inflatu vti ſolent. Illa autem verba, *A mane vſque ad veſperam non ſunt amplius*, fortaſſe Iobi cauſſa dicta ſunt, quòd vno die ſuſtinuiſſet omnia grauiter dolentis. OLYMP. Iudicium & condemnationem Dei, vſus verbo translato flatum & anhelitum nuncupauit, *inſufflauit*, inquit, *eis*, *& exaruerunt*, vt cum flante vento flores exareſcunt, qua quidem re Dei ſit poteſtas inſignis. Illo enim tantum dicente, plectūtur mortales, iis nulla vitandi ictus, ac repellendi facta poteſtate. Ac ne quiſpiam diceret, Deum imperio cuncta adminiſtrātem temere atque indicta cauſſa iraſci hominibus, idcirco negat hæc ſine certa ratione conſilij accidere hominibus; ſed ideo euenire, quia non habent ſapientiam, id eſt, quia Deum non timēt. Nam initium ſapientiæ timor domini.

Inuoca autē, ſiquis tibi ob audiat, aut aliquem ſanctorum angelorum videas OLYMP. CAPVT.V.
Quid inquit, præter dignitatem loqueris? idque homo cum ſis? Vſque eò eſt enim homo inferior Deo, vt non ſolum nec videre illum, nec comprehendere queas, ſed etiam vt nec a te millies inclamatus ſit reſponſurus. Quid loquor Deum? quandoquidem nec eius angeli in noſtrum poſſunt aſpectum incurrere? POLYCHR. Quòd ſi recta ea eſſe putes, quæ diſſeruiſti, age ſis ſententiæ tuæ comitem mihi profer aliquem. Sed nimirū ea es vſus orationis aſperitate, vt nec angeli conſpectu dignandus ſis, ſi eum inuocaris.

Etenim ſtultum perimit ira. OLYMP. diuina videlicet.

Errantem autem interficit Zelus Zelum dicit Dei odium in improbos. CHRYS. Eum meo quidem animo inſipientem appellat, qui peccat, quem etiam ira interimit; minimè verò ſapientem, neque enim illic eſt ira. OLYMP. Sic etiam intelliges, ſtultè iraſceris, atque iis ſtultè vitam inuides, qui vitam iucunde, tranquilleque traducunt, quando te ſanctum & integrum eſſe conſtituis, atque audacia in Deum incitaris. Quocirca illius impetum ac vim minimè effugies. Tua etiam iracundia opprimeris. Cuilibet enim inſipienti atque iracundo ſua iracundia adfert interitum.

Ego autem vidi inſipientes mittentes radicem; ſed ſtatim ipſorum conuerſatio deuorata eſt. Symmachus: Et maledixi decori illorum ſtatim. OLYMP. Quoniam Eliphazi cauſſæ non parum officiebat iniuſtos homines ſæpenumero eſſe rebus ſecundis vſos, Iobi quoque rerum priorem ſtatum florentem fuiſſe. Ac ne hic ipſe multorum certaminum vir diceret, Si inſipiens eram, cur opibus ac diuitiis anteà circumfluxi? Contrario huic argumento occurrit amicus, & dicit, Quamuis homo iniuſtus belle atque iucundè habere ſeſe videatur interdum, ac res ſuas felicitate atque ſecuritate ſeptas eſſe arbitretur (Id enim eſt, *radices mittere*) illas tamen diuturnas eſſe non poſſe. Immò vero illius *cōuerſatio*, id eſt, domus eius vniuerſa, & lætus ille blanduſque conuictus concidit, atque interit. Cumque radicis, quæ in plantis ſpectatur, mentionem feciſſet, vt in tranſlatione commoraretur, addidit, *deuoratur*; ſiquidem plantæ, quarum exeduntur radices, exareſcunt. Impiorum deinceps exitia attexit: quæ optando quidem efferuntur, ſed tamen ex decretis, ex effectis, atque ex euentis oportet intelligi.

Longe fiant filij eorum à ſalute. OLYMP. Hoc non rarò contingit impiis. Terra promiſſionis iure hæreditatis Iudæorum nationi obuenerat; nihilominus co-

rum, qui illam anteà habitarunt, ſcelere, atque impietate interfecti ſunt. Neque id tamen fit in hac vita perpetuò; cum non hic, ſed in eo, quod conſequetur, æuo prorſus reponatur hominibus. Ita cum ſine diſcrimine enunciarit, haud rectè dictum eſt Eliphazo. Illud verò, *longè fiant*, non optantis eſt, vt iam admonuimus, ſed pro hoc altero eſt, facti ſunt, tanquam id euenerit omnino. Tempora enim abſque diſcrimine vſurpantur, præſertim in hoc ipſo volumine.

Tanquam porci verſentur in portu inferiorum, & non erit, qui liberet. OLYMP. Id eſt, conterantur, contemnantur, κόλαϑρος enim puſillus eſt porcus, cui Aquila, Contérentur; Theodotio, Confracti ſunt; Symmachus, humiliati ſunt, reddidit. Contempti enim nulliuſque pretij habebuntur. In alienis ianuis contabeſcent, in ianuis inquam humiliorum, extremaque in eos incumbet calamitas. Et quia erunt Dei protegentis ope deſtituti, haud quiſpiam reperietur, qui illos ipſos vindicet ab ærumnis.

Quæ illi congregauerunt, iuſti comedent. Symmachus autem, Edent famelici; hoc eſt, quæ ab improbis fuerint cum labore congeſta, iis homines pij potientur. CHRYS. Nimirum id dixit, qui artibus improbis opes coaceruant, his eos nequaquam perfruituros.

Ipſi autem à malis non erunt liberi POLYCHRON. Non modò impij ſuas, inquit, amittent diuitias, ſed nec etiam quibus premuntur malis liberabuntur; neque enim fieri poteſt, vt pœnas non perſoluant, licet ad breue tempus in rerum abundantia gliſcere videantur.

Exhaurietur eorum fortitudo. Id eſt, abſorbebitur, conſumetur, planè vacuabitur, ab iis rebus ſumpta metaphora, quæ fiſtula canalíue exhauriuntur omnino, vt nihil humoris planè relinquatur. Ita Symmachus, Exorbeat ſitiens potentiam eorum.

Non enim egreſſus eſt de terra labor. Symmachus autem, Non egredietur de puluere labor.

Neque de montibus germinabit labor; ſed homo naſcitur labori, pulli autem aquilarum in ſublimia volitant. OLYMP. Tacitè his verbis Iobum conſolari videtur. Minimè decet, inquit, ideo te confici, quòd ærumnis afficiare, homo cùm ſis. Neque enim cruciatus eſt rerum ſenſu carentium; ſed nimirum ipſæ etiam volucres (ex Aquila enim reliquas item aues intelligit) multò minus, quàm nos laborioſam atque curis anxiam ſunt vitam adeptæ. CHRYS. Quid ergo? an volucribus magis conſulit Deus? apage. Quandoquidem nec terra, nec montes, cùm partem nullam ſenſus habeant; res enim tantum ſunt quædam naturæ; infælicitatem queunt ſubterfugere. Ac ne rurſus ſe iuſtum Iobus diceret; ideo eiuſmodi eſſe ait humanam naturã, vt nequaquam ſit immunis à culpa. Firmum igitur à natura Eliphazus petit argumentum, propriumque dicit eſſe hominis vexari ærumnis. Statim igitur, vt homo eſt ſuſceptus in lucem, laborum, atque moleſtiarum adit hæreditatem, difficultatibus atque miſeriis illius vita completur. Atq; hoc nomine deteriore eſt noſtra natura ſtatu quàm earum rerum, quæ è terra, montibuſque gignuntur; quoniam nec in ortu nec in accretione, dolorem, acerbitatemque poteſt deuitare. Auibus etiam conceſſum eſt, vt ſine labore volent, ac cibum ſine moleſtia colligant: nihil horum ſine tædio atque ærumna adeſt homini.

Verumtamen ego obſecrabo dominum. OLYMP. Sanè certè hæc ita ſe habent, Ego tamen ipſe ad Deum cõfugio; illius opem imploro. Adhæc, vt ad metum Iobum adducat, Dei narrat excellentiam, ſuaq; obiecta perſona eundem allicit ad pænitentiam. Illud autem, *ego*, dictum eſt arroganter, vt ſe ipſe à Iobo ſecernat, tanquam ſi diceret, Ego ipſe precabor, quandoquidem tu precationẽ aſpernaris.

Dominum autem omnium dominatorem inuocabo facientem magna & inueſtigabilia, glorioſa & imperſcrutabilia, quorum non eſt numerus. DIDYMI. Poſtquam in homines inſipientes inuectus eſt, atque ea quæ de illis dicere habebat, expoſuit; nunc prouidentiæ auctorem atque opificem Deum confitetur Nec verò improbabile eſt, eiuſmodi de Deo Eliphazum habuiſſe animo perceptas notitias, qui re-

rum

rum humanarum ſapientia antecelleret. Rerum igitur aſpectabilium, & quæ aſpectabiles non ſunt, mente continet comprehenſas notiones. Nam de iis, quæ peruestigari nequeunt, differit, de magnis atque illuſtribus rebus, de pluuia & aqua, de earum diſcrimine, de iis quæ è fontibus, torrentibus, veniſque fluunt. Ergo dicit, Ipſe nec opinor, nec ſapio more impiorum. Verùm, cùm de prouidentia nequidquam dubitem, illud quoque mihi ſit exploratum, eſſe Deum omnium dominum, temporum, locorum, rerum. Illum ſcilicet inuoco, decere id ratus; quandoquidem ſtatis ipſe ille temporibus ad hominum commoda res efficit admirabiles, in quibus cunctorum animi meritò obſtupeſcunt; quarum etiam rerum multitudinem nemo oratione poterit vnquam percenſere; docetque per omne tempus, tum erga omnes vniuersè, tum erga ſingulos propriè, varias diuinæ prouidentiæ rationes extitiſſe. Vt enim hominum numerus teneri non poteſt, ita nequit prouidentiæ diuinæ ratio planè comprehendi.

Qui dat pluuiam ſuper terram, qui mittit aquam in eam, quæ ſub cælo eſt. CHRYS. Hoc primum illius beneficientiæ munus, quo & vita noſtra continetur, & temporum viciſſitudo declaratur.

Qui facit humiles in ſublimitatem, & mortuos ſuſcitat. DIDYMI. Ad eam prouidentiam delabitur, quæ noſtrum genus propius attingit. Atque hæc de Deo conſtituit, ipſum ſolitum eſſe, è ſummo loco deturbare ad imum, ex egentibus locupletes, ex obtemperantibus imperantes, ex ægrotantibus valentes efficere. POLYCHR. Hunc ergo, inquit, inuoca, is enim per ſe ipſe poteſt te præſenti ærumna liberare, atque in priſtinum dignitatis gradum reſtituere. Idem tibi inſtantium calamitatum & perturbationum ſanantem medicinam adhibebit, qui etiam deſperantes erigit. Denique hûc eius omnis refertur oratio, vt tum Dei prouidentiam maximam, tum eiuſdem erga omnia poteſtatem parem eſſe perſuadeat.

Qui immutat conſilia aſtutorum, & vt non faciant manus eorum verum. OLYMP. Id eſt, non patitur, vt veteratorum, callidorumque conſiliis euenta reſpõdeant. Quin etiam nullo negotio, cùm illi collibitum fuerit, huius hominum generis artificia praua peruertit, vel etiam vt Aquila interpretatus eſt, Irrita facit: vt Symmachus, Diſſoluit: vt Theodotio, Diſſipat.

Qui cõprehendit ſapientes in prudentia; conſilium autem multiplicium auertit. OLYMP. Hoc eſt, Qui arguit, qui eminet; qui ſua vincit ſapientia, qui eam quæ ſapientia videtur hominibus, ſtultitiam eſſe oſtendit. Simile huius eſt illud, Qui comprehendit ſapientes in aſtutia ipſorum. Multiplices verò appellat eos, qui ſunt nimium prudentes, qui perfidioſa ac ficta inſtruunt conſilia, quos ipſos prauæ ſententiæ homines vocare conſueuerunt ij, qui vim propriam vocabulorum aucupantur, ideò quod prauitas in eorundem mente & conſilio inſit. Illud verò, *Auertit*, pro illo eſt, Inutilia eſſe oſtendit, aut etiam irrita fecit, perfecitque, vt à ſcopo aberrarent. Id verò Symmachus his verbis extulit, Conſilium prauum perturbabitur.

Die eccurrent illis tenebræ, meridie verò palpabunt ſicut in nocte, pereant in bello, impotens autem egrediatur de manu potentis; ſit autem ſpes impotenti; iniuſti autem os obſtruatur. OLYMP. Diei ac meridiei nomine vitæ hilaritas atque iucunditas ſignificatur. Hoc enim dicit, tum demum improbos florentis ſtatus improuiſam mutationem paſſuros eſſe, cùm illorum erit ad ſummum perducta fælicitas. Noctem verò, ac tenebras dicit calamitoſam rerum conditionem. Accidit quoque hiſce hominibus, vt, quæ ſibi ab aduerſariis nox affertur, vitare non poſſint. Qui verò ad diuinarum legum normam humilis eſt, nullaque poteſtate ac vi munitus, cui in Deo ſpes eſt omnis conſtituta, hic potentium petulantem iniuriam facilè propulſarit. CHRYS. Hæc, inquit, Deus agit, vt & qui nullis eſt viribus, bene ſperet, & vt iniuſtus non efferatur, & vt lingua ſublimia loquens obſtruatur, & vt elatum ſupercilium deprimatur.

Beatus autem homo, quem arguit dominus. Increpationem omnipotentis ne abijcias: ipſe enim dolere facit, & rurſus recreat; percuſſit, & manus eius ſanauerunt. OLYMPIOD.

Præclarum quidpiam dicit, atque emendationi aptam tradit diſciplinam. Iobo enim auctor eſt, vt, quamuis eius à Deo errata corrigantur, non idcirco ferat acerbe. Deum potius plagæ auctorem, & qui ſolus mederi poteſt, precibus exorer. Quod autem dicit, eſt huiuſmodi; DIDYMI. Arguit Deus & flagris admonet, non vt perimat; ſed vt eum, qui corrigitur, ſeruet. Ergo ipſe quoque ſpiritus depone, diuinamque increpationem, grata voluntate complectere. POLYCHRON. Sed neque tanta eſt plagæ magnitudo, vt te à diuina ſpe atque fiducia queat abducere, certum enim id eſt prouidentiæ ſignum, caſtigari diuinitus. Neque enim iratus hæc fecit Deus, ſed tua curans, vt calamitatibus eruditus, tuorumque erratorum iudex ipſe & cognitor conſtitutus, priſtini ſtatus ſplendorem ac dignitatem recuperes. CHRYSOST. Si enim illius nutu mala ſoluuntur, atque ad contrarium ſtatum commutantur; ſi ſumma pax ab illo tantum conceditur; profectò exiſtimare debes ab illius tantum conſilio non aliunde, hæc in te omnia eſſe profecta. SEVER. Conſentiant hæc oportet, cum iis, quæ contingunt erudientibus malis.

Sexies de neceſſitatibus eruet te; in ſeptima autem non tanget te malum. CHRYSOS. Id eſt, Non hæc ſemper agit Deus, ſed primùm quidem hominem tentationi permittit, deinde non item, vt nec liberatione poſteà egeas. OLYMPIOD. *Sexies*, id eſt, ſæpius in te incurrent moleſtiæ. Verùm, ſi, cùm eas exceperis, erga Deum gratus videbere, *in ſeptima*, id eſt, poſt multa intentata mala, Deus amplius te mala pati non ſinet. DIDYMI. Quorundam hæc eſt expoſitio, Vſque dum in hoc, qui ſex diebus fabricatus eſt, mundo quis commoratur, quæ in eo gignuntur, moleſtias ſemper experietur. Quantalibet enim ſanctitate polleat, corporis paret tamen neceſſitati. Cum autem mūdum prætergreſſus in illius ſeptimæ diei requiete conſederit, nullum eſt amplius accepturus ſenſum malorum; ſicut qui nulla pecuniæ cupiditate tenetur, nullo is damno, iacturáue tangitur. Intelligentia verò eſt huiuſmodi, In hoc quidem æuo te exercebit, in altero autem gloria cumulabit. POLYCHR. Nec verò deinceps ac continenter neceſſe eſt theoriis hiſtorias explanare. Quidam ſex malorum liberationem ordine conantur exponere. Dicit enim, In fame liberabit te à morte, quam vnam eſſe putant calamitatem; Alteram in iis, quæ conſequuntur, verbis conſtituunt, De manu ferri; Tertiam verò illam, A flagello linguæ; Quartam, Ab ingruentibus malis; Quintam, Ab iniuſtis & exlegibus; Sextam, A beſtiis. Quod ſeptimo loco cuncta inſequitur, Eſt domus illi pacem adferens. Sed tamen fuerit ſatius, *Sexies* non in certum, ac definitum numerum conìicere, ſed pro incerto numero vſurpare, vt idem ſit, quod ſæpius. Etenim cùm hortatus ſit Iuſtum, vt in Deo ſpem ſuam defigat, pluribuſque id probare contenderet Deum cum pœna quempiam afficit, non ira ſed prouidentia vti, conſequens illud erat, vt diceret, Hæc ſi tibi eſt ſententia, multis te Deus ærumnis liberabit. Ab illo verò, qui nunquam à virtute diſcedit, primum etiam malorum impetum auertet.

In fame liberabit te à morte, in bello autem de manu ferri expediet te. POLYCHR. Egeſtate dominante, & cunctis fame enectis, faciet is videlicet, vt ipſe in rerum abūdantia viuas: quod ipſum Ioſepho & Iacobo euenit. Sed neque regionē peruadentibus & populantibus hoſtibus, ipſe mali quidpiam patiere: cuius rei in Daniele atque Hieremia haud obſcurum editum eſt exemplum. Non enim te ſinet in bello occumbere. Manum autem ferri vim ferri peracrem dicit.

A flagello lingua te abſcondet, id eſt, perficiet vt contumelias facilè vincas, vt in ore omnium tua verſetur laus: flagellum enim linguæ, nequitiam & calumniam appellauit. CHRYSOST. Haud leue eſt, immò verò magnum, eum poſſe iuuante Deo hominem effugere, qui nihil boni vnquam loquatur. lingua enim nihil improbius; quibuslibet inſidiis, quolibet enſe immanior eſt atque intolerabilior.

Et non timebis à malis ingruentibus. POLYCHRON. Aquila autē, A direptione ingruentiū. Quid ſingula, inquit, commemoro? Nullū denique ad te malum manabit. Cum cæteri miſeriis, calamitatibuſq; opprimentur, tùm libertatem ipſe retinebis,

tinebis,

tinebis, vitamque duces ab omni metu exploratam. Famis autem & belli, & contumeliæ mentionem fecit; famis quidem propter inopiam, qua Iobus premebatur, Belli vero, quòd à barbaris illa videbatur illi importata calamitas; contumeliæ veró, quia admirabatur ea vehementer, quæ in Iobum ſermone iactabantur. Tanquam ſi diceret, Hæc tibi mala acciderunt, quia cum Deo impiè agis. Quod ſi hoc ſcelus depuleris, non ſolum periculum, quod ante pedes eſt, vitaueris, verum etiam ærumnæ & ægritudine affectis cæteris, ſecuro ipſe animo, tranquilloque conſiſtes.

Iniuſtos & exleges irridebis; à beſtijs autem agreſtibus non metues; feræ agreſtes pacificæ erunt tibi, deinde cognoſces quòd pace fruetur domus tua. Conuerſatio autem tabernaculi tui non peccet OLYMP. Vbi perſpexeris, inquit, quanta vis ſit pietatis aduerſus Deum, atque ad eum perfugij, mirifico riſu proſequeris iniuſtos, ferinos autem homines minimè formidabis. Hi enim ipſi tuam pietatem reueriti, contra te non pugnabunt amplius. Verùm, cum cæteris bonis nullus erit tibi ab inſidiantibus metus, tunc demum experimento intelliges, domum tibi fore pacatam, nec vitæ tuæ curſum fruſtraturum, id eſt, à ſpe bona deflexurum; nempe omnis tibi aberit infælicitas, nihil patieris acerbi, nulli erit vita tua obiecta viciſſitudini, Deo prouidentia ſua tuam illam, in qua viues, gloriam continente. CHRYSOST. Poſtremò non exteri modò tecum pacem habebunt, ſed domus etiam pace perfruetur incredibili: tuique domeſtici non ſolum inter ſe, verum etiam nullas tecum contentiones exercebunt. Et nimirum pacatæ domui, nihil par reperiri poteſt. Quid enim profuerit, externis eum non tentari bellis, qui turbis redundat inteſtinis?

Cognoſces autem, quòd multum erit ſemen tuum, & filij tui erunt ſicut omnis herba agri. Pace te, inquit, vndique complectente, copioſæ ſobolis fælicitatem aſſequere. Pars enim quædam erat benedictionis priſcis illis temporibus, copia liberorum. Qui liberis nunc orbatus es, tunc ſpecioſæ prolis pater eris: terramque florentem & herbeſcentem, ſpiciſque exuberantem imitabere. Erunt item filij tui, filiorum ve nati, *ſicut omnis herba agri*, id eſt, ſicut ager, qui omni herbarum genere efflореſcit.

Venies autem ad ſepulcrum, ſicut frumentum maturum, quod ſuo tempore demeſſum eſt: & ſicut acervus areæ tempeſtiuè comportatus. CHRYSOST. Id eſt, cunctis bonis floreſcens, liberis tradita hæreditate ad lætam perductus ſenectutem, nullo nec à tempore nec à vita petito neceſſario ſubſidio, decedes. DIDYMI. *Comportatus acervus*, hoc indicat abſolutam copiam, & vbertatem, illudque declararat ſibi in tuto collocato nihil in poſterum defuturum.

Ecce hæc ſic inueſtigauimus; hæc ſunt, quæ audiuimus, * *Tu autem cognoſce teipſum, ſi aliquid egiſti.* POLYCHR. & OLYMP. Nimirum hæc ita ſe habent, nec quiſquam dixerit, aliam eſſe rerum humanarum conditionem. Hæc ipſi, dum viximus, vſu percepimus, atque etiam ab aliis auditione accepimus, prorſus nihil eſſe, quod Dei ſubterfugiat prouidentiam, & improbos quidem ſupplicijs coerceri, pios veró multis potiri bonis diuinæ prouidentiæ lege. Quæ cùm ita ſint, illud tibi cogitandum eſt, quorumnam peccatorum pœnas luas, ratioq; ineunda, quemadmodum, omni adhibita diligentia, diuinum numen placatum efficias, ſed non fruſtrà ac temere; id quod nunc grauiter, moleſtéque fers.

* *Auguſt. in lib. Annot. in Iob, Tu vero ſcito te ipſum. Græcè, σὺ δὲ γνῶθι σεαυτῷ. Vide quãto fuerit antea vſurpata hæc ſententia, quã noſtrates philoſophi viderint.*

Protheoria Capitis quinti iuxta Græcos.

OLYMP. Iobum cohortatus eſt Eliphazus ad reſipiſcendum; ob ſua enim ſcelera in cruciatu eſſe Iuſtum arbitrabatur. Verùm ad nihilum Eliphazi recidit conſilium; neque Iobo perſuadere potuit ſe noxa teneri, qui nullius rei eſſet ſibi conſcius. Itaque amici contradicendi ſtudio Iobus animaduerſo, rerum ſuarum ſuſcipit defenſionem, de quibus vniuerſe, ſummatimque dicit, neque ſilentio amplius ſuam conſtantiam declarat. A natura quoq; petitis exemplis ſuæ fidem facit orationi, ac Deum ſanctum appellat, eique fidere ſe ait. Abditam ægritudinis

* *πλώαλως. puto legendũ eſſe κατ' ἄλλως.*

dinis ſuæ cauſſam aperit, quod vereatur, ne Deus illum planè abiecerit, nec non ſuas enumerat calamitates, ſuadetque diuitiis ac poteſtati, nequaquam confidere oportere. Accuſat etiam amicos, quod verbis illius moleſtias amplificarint, iiſque ſuadet, vt in alienas ærumnas intuentes metuant: optimumque cunctis hominibus ſtatuit documentum, tentationum eſſe vitam hanc refertam. Ac rurſus tragicè ſuas perſequitur calamitates, contenditque à Deo obnixè, vt ſui recordetur, ſeque inuiſat. Ac denuò ſuos purgat ſermones, & humanæ naturæ nihilum adhibet ad precationem, petitque à Deo vt, ſi quid fuerit ab illo peccatum, perpetua velit obliuione delere.

CAPVT VI.

SVſcipiens autem Iob ait, Si enim quis appendens appenderit iram meam, dolores autem meos ſimul ſuſtulerit in ſtateram, profectò arena maritima grauior erit. OLYMP. Cùm exprobrando dixiſſet Iobo Eliphazus, Si enim tu commonefeciſti multos, nunc autem venit in te dolor, & perturbatus es: eumque cum tanquam à philoſophia abhorrentem nec conſolandæ ægritudinis rationes ac vias tenentem criminatus eſſet; docet nunc Iuſtus eiuſmodi ſuam eſſe ægritudinem, vt nullam ſolatij admittat medicinam. Vtinam, liceret inquit, quam in me Deus exercet iram, meaque animi atque corporis cruciamenta in eandem libram imponi, paribuſque examinari ponderibus, vt cuius perſpicuum fieret, inuecta mihi mala, & quæ me conficiũt ægritudines, eſſe vel ipſa arena maris longè ponderoſiora. CHRYSOST. *Si enim quis*, ſumit pro, vtinam; *iram*, pro ægritudine ac mærore animi, quem ciebant ærumnæ, *Dolores* eos dicit, quos corporis vlcera adferebant. Ad augendam autem vim mali ingentem, addit, *Simul*. Quod verò ait, eſt huiuſmodi, Vos in alienis ærumnis philoſophiam oſtentatis: & cum à meis longè abſitis malis, multa fiducia, mentiſque ſecuritate, admonita mihi traditis. Quod vtinã fieri poſſet, vt cunctæ acerbitates meæ, cunctique dolores in vnum congererentur aceruum, atque hic in vnam, maris autem arena in alteram eiuſdem ſtateræ lancem imponerentur; nimirum meorum lanx illa malorum multo maiore pondere deprimeretur. Maris autem ſumpſit arenam, vt quæ ſit magis humida.

Sed, vt videtur, verba mea praua ſunt. Symmachus verò, Propterea verba mea amara.

Sagittæ enim domini in corpore meo, quarum furor ipſarum ebibit ſanguinem meum: quando cæpero loqui, pungunt me. CHRYSOST. Vide pondus calamitatis ob ea, quæ ad miſericordiam mihi tribuendam cæteros deberent impellere, ipſe inuiſus ſum ac condemnatus. OLYMP. & POLYCHR. Ipſi qui conſolandi ſtudio eſtis adducti, contra quàm vobis anteà conſtitutum, certumque erat, nũc agitis, dum probroſam vſurpatis orationem, idque mea ſpectantes vulnera: quæ inimicorum etiam mentes miſeratione facilè permouerent. Sed nimirum ipſi, qui nihil in vobis grauioris mali ſitis adhuc experti, meorum ſermonum deſpicientes in alienis calamitatibus philoſophamini; neque in iſta veſtra animi remiſſione ad pœnas mihi inflictas diuinitus meditamini, quæ acri quodam morſu ſanguinem meum abſumunt, id eſt, vires elidunt, vitalemque facultatem concidunt, neque me ſine cruciatu loqui permittunt: ſed, cum loqui vulnero, tunc demum perfodiunt. Ita mihi dicenti meritò fides habetur nulla, cũ morbi atrocitatem nullo verborum genere conſequi poſſim. Illi etiam, qui audiunt, ad verborum meorum iudicium non meas calamitates, ſed ſuam animi mollitiem & otium adferũt. Itaque nulla mihi à quopiam miſericordia impartitur; quæ à me dicuntur, contemnuntur. Mala, quæ nunquam anteà audita in me incurſarunt, ſolus ipſe noui. Ipſe inquam, qui plagas à Deo inflictas meo excepi corpore. Sagittas enim ſupplicia dicit. Earum autem furorẽ, permoleſtam ac peracerbã incurſionem, itemque dolorem, qui acutis quaſi ſtimulis confodiens, haud ei orationis poteſtatem faciebat.

Quid enim? non fruſtrà clamabit aſinus ſylueſter, verùm cibos quærens? Symmachus autem, Nunquid gemit onager præ fame, præſente herba?

An etiam rumpit vocem bos in præſepi habens cibos? OLYMPIOD. Naturalibus

vſus

vſus eſt exemplis, ſuæq; orationi fidem conciliat, ac docet, cur adhortanti Eliphazo, minimè paruerit, cuius conatum omnem ad refellendi ſtudium incumbere planè cognouerit. POLYCHR. Qui tandem & illud, inquit, non conſideratis, inopiam nec mutis quidem eſſe tolerabilem? Aſinus enim, cum cibus defecerit rudit; bos etiam, niſi copioſum ſuppeditetur pabulum, perturbationem atque dolorem voce teſtantur. DIDYMI. Haud fruſtrà aſinus ſilueſter vocem edit, ſed cum cibi indiget. Neque ad præſepe bos mugit, eſca propoſita. Quare nec vitio mihi dare debes, quòd ego vt ipſe exiſtimas, moleſtia coactus vociferer, cùm natura ſit ipſa perinfirma. Iuſti verò verba ad hanc ſpectant ſententiam, Sicut non fruſtrà bos vociferatur, ſed tunc vocem emittit, cùm alimenta defuerint; ſic ego haud ita mærerem, niſi extrema implicitus eſſem ærumna. In quo perſuadere nititur Eliphazo, vt ei minimè indignetur, qui in dolore exclamet. Neque enim eum qui iuſtus eſt, ſenſum omnem exuiſſe humanitatis neceſſe eſt; quamuis is conſtanter caſus ferat aduerſos. Nam, acerbarum rerum ſenſu ſuſcepto, cùm quis in cruciatu propter Deum exclamat, ea demum virtus eſt.

Si comedetur panis * *ſine ſale.* Symmachus autem, Nunquid comeditur aliquid inſulſum, cum ſal non habeat? Si etiam eſt ſapor in verbis inanibus. OLYMP. Qui fieri poteſt, inquit, vt veſtræ morem geram hortationi, cùm nec quidquam probabilis rationis præ ſe ferat, nec ſit ad leuádam ægritudinem comparata? Fr. enim quemadmodum panis, cui nihil eſt ſalis adſperſum, edi nequit; ſic ieiuni, inaneſq; ſermones à ratione & probabilitate remoti perſuaſionem audientium animis admouere non poſſunt. Saporem enim vim perſuadendi appellauit, nihil interim à tropo diſcedens. Quamobrem aiebat Apoſtolus, ſermo veſter ſemper in gratia ſale conditus, quaſi dulcis ac iucundus qui eodem tempore perſtringat & delectet eos, qui audiunt. ISIDORI. Superioribus verbis duas res quaſdam ſignificari crediderim, aut quòd falſum conuitium ab auribus longius non digreditur: neque enim auditorum pellit intelligentiam, aut quòd eſt temperanter in oratione ſal adhibendum, vt & grata, & ad cibum idonea accidat audientibus, atque vt in eorum inſluat animos. Sales verò, quibus ſunt parænetici ſermones aſpergendi, teſtimonia ſunt è diuinis deprompta voluminibus; cùm vel Iudicij terrorem, vel de cæleſti regno orationem inducimus, quæ tum robur, tum efficacitatem addunt hortationi, tum etiam eandem quaſi gratam parant eſcam, non iis ſolùm, qui valent ſtomachos verùm etiam illis, qui, quòd cibi ſunt faſtidioſiores, opportuna & accommodata optant eſculenta. DIDYMI. Quod autem ad intelligentiam pertinet, quiuis ſermo inanis eſt ac ſtolidus, qui virtutis caret actione. Id ipſum planè illa verba comprobant, Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute, non in pollicitationibus inanibus, verùm in ſermone efficaci ſalutis noſtræ cauſſa conſiſtit.

Puto legendũ aut ἄναλτον, aut quod videtur probabilius, ἀνάρτυτον, id eſt, non cōditum: nam ἀνάρτυτον mendo nõ caret.

Non poteſt ceſſare animus meus: fœtorem enim video cibos meos, ſicut odorem leonis. CHRYS. Tanquam in communi orbis terræ theatro hic vir præſtanti & generoſa virtute conſiſtat, ſic cunctis hominibus ex ſuis ipſius calamitatibus comparata oratione loquitur; eoſque ad illa fortiter ferenda hortatur, quæ in vita contingunt, néue in malis atque ærumnis contrahant animos, atque demittãt. Nulla eſt enim, nulla in humanis rebus atrocitas, ad quam non peruenire hinc poſſit medicamentum. Quæ enim in omni terrarum orbe ſunt ſparſæ ærumnæ, hæ conſpirantes vniuerſæ vno impetu in vnius corpus incubuere. Quænam igitur ei venia reliqua fuerit, qui earum acerbitatum, quas paſſus eſt ille grato animo, partem nullam ferre voluerit, illo ipſo interim non partem aliquam, ſed genus omne malorum, quæ talia videntur hominibus, perferente? Quid enim Iobo factum eſt vnquam egentius? qui & illis, qui proiiciuntur in balneum, & qui in camini cineribus dormiunt, ac cunctis deniq; hominibus ſpoliatior erat? Hi enim habuerint forſitan veſtem laceratam, hic autem nudus reſidebat; & quam à natura veſtem acceperat, quæ corporis eſſet operimentum, hanc diabolus putida & intoleranda lue vſquequaque conſperſit. Et hi quidem paleis ac

ſtipulis ſe fortaſſe contexerint; ille verò pernoctabat ſub dio, nec puſillum ei tectum dabatur ad ſolatium. Et quod maius eſt, hi multa habuerint grauia, quibus ipſorum conſcientia exulceraretur: id quod magnam partem obtinet ad ægritudinem leniendam, quando is, qui pœnas luit, iuſtè ſe mulctari cognoſcit. Verùm hæc etiam illi erepta erat conſolatio. Is enim, cuius vita qualibet virtute cumulata enitebat, ſuſtinuit ea, quæ facinoroſiſſimis debentur hominibus. Et hi quidem principio ſua cogitatione proſpexerint calamitatem; ille autem nec præmeditatam tulit inopiam, ſummam illam quidem, & cui haud parem liceat reperire. Quid enim homine nudo & tecto carente pauperius excogitari poſſit, cui nec fruendi pauimento erat vlla poteſtas? cui non humi erat, ſed in ſtercore ſeſſio? Vna igitur hæc ærumna cunctorum malorum materies videri poſſit hominibus. Sequitur altera illa poſterior, ſeu potius illa ſuperior, corporis inquam plaga. Quis enim talem excepit, qua ſenſim illius corpus depaſcebatur, atque ex eius corporis membris fontes vndique vermibus redundabant, eratque vermium fluxio illa perpetua, & grauis odor complens omnia, & corpus paulatim diſcerpebatur, tantaque lue tabeſcens cibos efficiebat inſuaues: mira, nec opinabili fame cruciabatur; cùm nec eius, qui miniſtrabatur, cibi potiundi daretur facultas. *Fetorem*, inquit, *video cibos meos, ſicut odorem leonis.* Quid pœna hac fieri poteſt acerbius? non ſomnus ei quietem adferebat, non cibus eum alebat, *Sicut odor*, inquit, *leonis.* Nam mirandum in modum tetri eſt odoris hæc bellua. Cùm enim ſit natura inſatiabilis, alia quadam ratione eam fecit Deus cæteris beſtiis flagitioſiorem. Ferunt etiam huius ipſius beſtiæ cibi reliquias à cæteris animantibus reſpui omnino: idque ob grauem in eas inſpiratum odorem, qui ex illius corpore exhalatur. Quis igitur inuſitatam illam atque inexplicabilem famem vnquam oratione proſequatur? eandem voluntariam an coactam? Nam quo eam appellem nomine, haud inuenio; nec vocabulum occurrit, quod in genus calamitatis paradoxum queam accommodare. Et à menſa quidem appoſita abſtinebat, & qui ſub oculorum ſenſum ſubiecti erant, cibos non attingebat; propterea quòd grauis, qui è corporis vlceribus manabat, odor illi occurſans, cibi cupiditatem omnem extinguebat, ac nauſea menſam reddebat infeſtam: quod ipſum ſignificare cùm vellet, dixit, *Fetorem video cibos meos.* Atque famis neceſſitas manus in menſam porrigere planè cogebat; fetor autem intolerabilis, qui mittebatur è corpore, vim famis facilè ſuperabat. Ergo ob id ipſum, vt dixi, famem illam voluntariam coactamue appellem, haud eſt mihi ſatis conſtitutum. Nam quî voluntaria videri poſſit, cùm cibos paratos cuperet deguſtare? quî etiam coacta, quando cibaria aderant, nec quiſquam prohibebat? IVLIANI. Huiuſce verò rei cauſſa non in morbo ſolum, ſed in improbitate etiam dæmonis opera conſiſtebat. Hic enim Deo inuiſus odoris ſæpenumero afflare dicitur feditatem.

Si enim dederit, & mea venerit poſtulatio, & ſpem meam dederit dominus, cùm cœperit dominus, vulneret me; in finem autem non me interficiat. Aquila verò & Symmachus non, *Cum cœperit*, ſed, Immittens manum ſuam, interpretati ſunt. CHRYS. Iobi hæc petitio ac ſpes, quam optat non eſſe inanem, vitæ exitus eſt atque interitus, & ne diuturniores ſint cruciatus. Huc enim pertinet illud, *Ne interficiat me in finem.* Id verò, quod ait, eſt eiuſmodi, Vnum mihi reliquum eſt remedium malorum, mors & requies: nempe me ipſe educere ex hac vita non poſſum. Dominum igitur imploro, & obſecro, vt, cùm mihi manum iniecerit ſuam, meque flagris ceciderit, hinc velit abducere, nec me ſinat in finem excindi, id eſt ſupplicium eſſe diuturnius. Ita mortem tanquam beneficium ſibi dari poſtulat, vt ea demum ratione ægritudine liberetur.

Sit autem mea vrbs ſepulchrum, in qua ſuper muros ſaliebam in ipſa. Aquila & Theodotio dixerunt, Et adhuc erit conſolatio mea. Huius autem verſus hæc eſt ſententia, Illud mihi ad ſolatium ægritudinisq; medicamentum erit ſatis, ſi in ipſa mihi ciuitate mori atque humari contingat. CHRYS. Illud verò, *ſuper muros ſaliebam*, pro eo eſt, in qua geſtiebam, & in qua mihi fiducia erat, & in qua cum

voluptate

voluptate verſabar.

Non parcam: non enim mentitus ſum verba ſancta Dei mei. OLYMP. Vos,inquit, ipſos refellendi ſtudio minimè parcam,nec remiſſa ſed libera vtar oratione;cum præcepti alicuius diuini violati nulla me conſcientia aguat, quæ me exiſtimare cogat hanc iuſtam eſſe vexationem:neque à me ipſe impetrare poſſum vt contra quæ ſentio,loquar. Verùm illa ipſa, quæ credit animus, verbis lingua exprimit. Quam eius mentem, libertatemque orationis minimè mentientis cùm commendaret ſcriptura dixit, Et erat homo ille verus, irreprehenſibilis. Intuere Abrahamæam cognationem,Iſaac Iacob filij contemplare ſucceſſionem,illi non tam conditione ſanguinis quàm genere pietatis ſuccedentem. De illis teſtatus erat his verbis Deus, Ego ſum Deus illorum. At hic eſt eorumdem proles legitima. Nam quod inquit, *Neque enim mentitus ſum verba ſancta Dei mei*, Vidiſtin qua is erga Deum caritate exardeſcat? quemadmodum ſibi quouis loco vendicet Deum? Ergo eius laudibus proſequere veritatem, quæ elucet vbique, & quanto erga Deum ſtudio formet orationem cognoſce.

Qua enim fortitudo mea, vt ſuſtineam? aut quod tempus meum, vt ſufferat anima mea? Sed Aquila, Et qui finis meus, vt patienter agam.

Numquid fortitudo lapidum, fortitudo mea? aut carnes mea ſunt anea? POLYCHR. & OLYMP. Siquis mihi,inquit,homini onerato ærumnis grauiter ſuccenſeat, ſcilicet hominem me eſſe cogitet,& à lingua,vi cogente ægritudinis huiuſmodi verba dimitti; ideò quod ſine dolore vllo hæc ipſa mala ferre non poſſum.Nam corporis imbecillitas morbo planè concedit. Num ego,inquit, aut doloris ſenſum amiſi, aut verò lapideus, æneuſue ſum, an non humana carne conueſtitus? An breuis mea hæc eſt calamitas? Nemo igitur mihi mærenti & liberationem malorum poſtulanti indignetur. CHRYSOST. Quibus tandem egomet viribus polleo, vt tantis ferendis malis par ſim? Ergo tolerantia illa non à robore corporis. Sed pietatis ac timoris Dei manabat. Alioqui ſibi ipſe manus attuliſſet.Nunc verò rem omnem non ſuæ audaciæ,ſed precationi permittit.

An non in ipſo confidebam? adiutorium autem mihi abeſt, deſeruit me miſericordia: viſitatio autem domini deſpexit me. Et corporis quidem calamitas eſt huiuſmodi.Quod autem animum ægritudine lacerat maximè,illud eſt videlicet, Quòd ex his malis facere coniecturam licet,me à Deo,qui mihi præcipuè cordi erat, in quo ſpes meas omnes collocatas habebam, prorſus eſſe derelictum eiusdemque viſitatione ac miſerationibus planè nudatum. Atque ea re Iuſtus angebatur vehementiſſimè. Id enim ſecum ipſe expendat vnuſquiſque,quantus eius hominis ſit mæror,qui cum diuino ſit amore ſauciatus,à Deo,quem vnum optat, deſertum ſe tamen eſſe ſuſpicetur. Etenim,ſi nec viuendum ſibi eſſe amplius putant ij, qui mulierum amoribus exulcerati, ab illis ipſis contemni ſe animaduertunt, quæ res amatoribus ægritudinem adfert intolerabilem: animæ, quæ erga Deum caritate vulnerata eſt, quanta fuerit ægritudo, ſi non amplius eum ſibi adeſſe arbitretur? Mox ſuas ſubiungit acerbitates, ex quibus à Deo ſe deſpectum eſſe ſuſpicabatur.

Non reſpexerunt me proximi mei, ſicut torrens deficiens, aut ſicut fluctus tranſierunt me. POLYCH. & OLYMP. Primùm me Deus,inquit,deſeruit:deinde in eam ſum coniectus ærumnam,vt ope etiam ſpoliatus ſim amicorum, nec me vlla cognati ac propinqui humanitate comprehendant.A me namque deiiciũt oculos, neque me ob ea,quæ peccaui;ſed ob ea, quæ patior, execrantur. At verò torrenti ſe comparat propter ſuperioris vitæ ſtatum affluentem. Nam torrentis ea eſt natura,vt hieme quidem fluat, & aquis modò redundet, modò exinaniatur, vt alueus tantummodo ſqualidus relinquatur: fluctus etiam talis eſt,vt nunquam maneat idem, ſed interdum ſublimis efferatur, atque turgeſcat, nonnunquam verò deprimatur, abeatque in ſpumam. DIDYMI. Et verò qui amici duntaxat videntur nec ſunt,dubiis temporibus facilè declarantur,eoſdem,& mentitos eſſe, ac ſpecie tantum amicitiam oſtentaſſe. Propter inconſtantiam verò atque perfidiam,torrenti ac fluctui eorum comparatur ſimilitudo. Vt enim torrens nati-

ui, ac perennis fluuij ſpeciem præbet, ac ſicut fluctum, cum ſublime ſe tollit, nunquam deiectum iri rudes arbitrantur: ſed tamen & torrentem ſqualor ac ſiccitas apertè indicat, & fluctum tranquillitas: ſic qui aſſimulatæ amicitiæ ſpecie fallunt, hos temporis procella facit inſignes, & quantoperè veris amicis aduerſentur, prorſus oſtendit. Nam qui amicitiæ ac virtutis tuentur iura, conſtantiam & perpetuitatem ſeruant in eorum, quos diligunt amore. Hanc in vtraque retinent fortuna, amicitiæ definitionem nequaquam peruertentes. Quod ipſum haud mirum videri debet, quandoquidem ipſis inimicis officia præſtant caritatis, cum iis, quibus odio ſunt, pacem habent. At improbi ad certum quoddam tempus, id quod ſunt, occulunt, in rebus autem afflictis amicorum palam cernuntur, amicitiæ larua detracta. Nempe igitur hoc ipſum tunc Iobo vt magis eius probaretur virtus, euenit. Aut eam etiam ob rem fortaſſe quia is, qui ad pœnam Iobum depopoſcerat, id ſubiiciebat, ſuadebatque amicis, vt commoti * vehementius ipſum deſpicerent. Triſtibus verò temporibus amicorum abſentia, per quam ſolet eſſe acerba: quam cum Dauid ferre cogeretur, canebat, Conſiderabam à dextris, & reſpiciebam, & non erat, qui agnoſceret me, ac rurſus grauiter lamentans aiebat, Obliuioni traditus ſum, tanquam mortuus à corde: factus ſum tanquam vas perditum. CHRYS. Et id quidem diuinæ derelictionis eſt opus, cum ii, qui viuunt ærumnoſius, a domeſticis ac neceſſariis negliguntur. Vbi enim à quopiam Deus receſſerit, eumque ſuo auxilio ſpoliarit, cunctæ res in illum miſerum, armaatque odia conuertunt. Qua demum igitur ipſi ratione eiuſmodi exprobratis homini, cuius vita tantis eſt oppreſſa malis? cui a re nulla quidquam præbetur ſolatij? qui ideirco ægritudine exeditur ac contabeſcit, quia rerum omnium ſtatus aduerſus eum nec opinantem obſedit?

Si verbũ, [illegible], ad Iobum referatur, extitit hæc altera & fortaſſe probabilior, interpretatio, vt Iobi aſpernarētur ærumnas.

Qui verebantur me, nunc irruerunt in me. Hoc certè multò atrocius inſultare iacenti. CHRYSOST. & POLYCH. Sed quid dico me à proximis haberi ludibrio? nempe iij meas ærumnas cruentarunt, quibus paulò antè erat nomē meum terribile & horrificum. DIDYMI. Fortaſsè his verbis accuſat amicos. Nimirum cauſſæ ignari ipſi malorum, iſta veſtra oratione mihi imminetis audacius, qua cum me antea veneraremini, planè abſtinuiſtis. Eſt illud quoque veriſimile alios item complures in eiuſdem calamitate inſultaſſe.

Sunt nix & glacies concreta, liquefacta orto calore, non eſt agnita, id quod fuit: ſic ego derelictus ſum ab omnibus; perij autem & exul de domo mea factus ſum. CHRYSOST. Id eſt, ſuperioris fælicitatis nec monimēta vlla, nec vllæ extāt reliquiæ. OLYMP. & DIDYMI. Verùm quemadmodum nix & glacies, dum calore liquefacta dilabitur, ancipitē locum relinquit, nullo facto veſtigio. Itaque qui mihi ob generis propinquitatem miſericordiam tribuere debebant, ij me pro nihilo putarunt, & quod antea latebat, calamitas patefecit, eos ſcilicet adumbratam, ſimulatamque amicitiam coluiſſe. Eſt etiam quid aſperius. Nam qui me anteà reuerebantur, cultuque & obſeruantia dignabantur, in meas nunc iidem miſerias inſultant. Illud autem, *Perij*, ad vulgi dictum eſt opinionem, cunctarum rerum amiſſionem exitium exiſtimantis. Illud quoque, *Exul factus ſum*, huic par eſt, Cum omni domo funditus interij.

Videte vias Thamanorum, qui ſemitas Sabæorum intuemini, & confundentur qui in ciuitatibus & pecuniis confiſi ſunt. OLYMP. Alius quidam interpres eadem his verbis expreſſit, Reſpiciunt in vias Thæman: itinera Saba expectant ſibi ipſis. Eos igitur, qui diuitiis ac potentia gloriantur, hortatur vt in earum rerum natura ne ſperent incerta. Qui animum, inquit, intendunt in vias Thæman & in ſemitas Aethiopum: Saba enim Aethiopes ſunt. Ergo hoc dicit, Qui cum hoc hominum genere mercaturam ac commercia exercetis, atque inde compendia expectatis, pecuniis atque opibus ne confidite. Nam qui rebus huiuſmodi ſpe atque animo incubarint, turpitudinem ac dedecus vitare non poterunt. Ponit autem loca in conſpectu ac regiones, quæ quondam beatæ fuerunt, tunc verò deſertæ, ac ruina collapſæ. Hûc igitur admonet conuertendum aſpectum, nec fugacibus diuitiis eſſe fidendum. Siue igitur hoc, ſiue illo ſeſe res modo habeat, nempe eos,

qui

qui intuentur, ac cernunt, id eſt, qui res intelligentia & cogitatione exquirunt, commonefacit, vt in fortunarum poſſeſſione, atque poteſtate ſpem minime ponant. Hæc autem eò dicit, vt ſuggerat amicis, ne præſentibus bonis inſolenter elati, illum deſpicatui habeant, quod ad ſummam inopiam deuolarit. Veſtrarum rerum vobis veniat in mentem. Cumque ſit ratio temporis conſequentis incerta, omnium par eſt conditio.

Veruntamen etiam vos inſurrexiſtis in me immiſericordes. DIDYMI. Atqui nec eum, qui ſua culpa eſt irretitus ærumnis, quis admonendo obiurget, idque non abſque ratione conſilij. Neque enim vt obiurget, hortanti propoſitum eſt, ſed multò maximè vt ad virtutem, fortiterque ferendum cohortetur. Id enim dicere, Quamobrem peccaſti? auget potius quàm leuet ægritudinem. Verùm enim omni miſeratione abiecta, ideo amici Iobo acriter imminebant, quia totius mali cauſſam ignorabant. Ita, qui nulla erat reprehenſione dignus, reprehendere conabantur. OLYMP. Eſto, inquit, fuerint meilli ipſi ſanè aſpernati, quid tandem fuit, cur amici mei, cum illis propinquis conſpiraretis? ac me tanquam impium ideirco condemnaretis, quia corporis luem eſtis intuiti? Nam ob id ipſum & me verbis malè accepiſtis, & immaniter inceſſiſtis. CHRYSOST. Id eſt, nullo communis doloris ſenſu ſuſcepto, refellendi ſtudio accuſatoriè, quæ me vrunt, mala conuiciis vehementius inflammaſtis, cum conſolatione à vobis eadem leniri oporteret. OLYMPIOD. Adhæc Iobus præſtantiſſimum ac philoſopho eoque homine, qui Deo carus eſt, dignum conſilium explicat, oportere eos, qui alienas calamitates contuentur, vereri, ac pertimeſcere. Addit enim;

Quare intuiti meum vulnus timuiſtis? CHRYSOST. Videte inquit, ne iſtius immanitatis a vobis pœnæ repetantur. Nam, ſi nihil aliud, ſi non amicitia, ſi non mea in omnes beneficentia, ſi nihil vos denique aliud ad facilitatem traducit; vel ipſe vulnerum meorum aſpectus lenitate atque æquitate veſtros animos imbuiſſet. DIDYMI. A ſuis rebus ſumpto argumento, diligentiſſimè ſanctus hic ſuos neceſſarios curat, atque ad ſaniora conſilia deducit; idque molitur ex anticipata in eorum mentibus notione, ſuaſionis ducto principio. Nam, ſi omnis, qui peccat, vexatur ærumnis, atque ob ſcelera illas ſuſtinet, neque eſt quiſquam mundus à ſorde: igitur & vobis metuendum eſt, ex noſtro vulnere illato terrore.

Quid enim? numquid aliquid vos rogaui, aut veſtra fortitudine indigeo, vt ſaluetis me de manu hoſtium, aut de manu potentium liberetis me? CHRYSOST. Vtrum vllam vobis, inquit, aliquando moleſtiam exhibui? aut vos leuiter vnquam offendi, vt me tàm crudeliter tractaretis? aut etiam ſuaſi vobis, vt aduerſus hoſtes meos ſuppetias mihi ferretis? aut verò vobis ipſis ſupplex fui, vt ad meam ſolandam inopiam veſtras opes conferretis? Verumenimuerò nec veſtra prius opera indigui, neque nunc egeo. Ipſi veſtra ſponte conſolandi cauſſa veniſtis: cur ergo inimicorum officia vſurpatis?

Docete me, ego obmuteſcam: ſi quid erraui, dicite mihi. POLYCHR. Si in iis, quæ adhuc à me dicta ſunt, quidquam mendacij reſidet, oſtendite, nimirum ſilebo: meaſque ipſe contumelias, ob quas grauis alicui fortaſsè fui, mente pertractabo, arguite me, & ego tacebo: ſi opinionis errore inductus mortem expeto, ipſi docete. An non acerbæ, minimeque ferendæ ipſæ calamitates? An non optabile cruciatibus liberari? CHRYS. Quòd ſi quippiam à me peccatum videtur, id mihi prorſus ſubiicite. Neque enim) poterant aperta Iobo crimina vlla obiicere; coniectura illa tantum quærebant. Nam de vita, quam virtus commédabat, dubitari non poterat. Eandem nihilominus è virtute non agi, è ſuppliciis ipſi illi coniecturam capiebant. DIDYMI. Ac nimirum ſumma animi lenitate rationem eos docet, quemadmodum apud mærentes, & in ſordibus iacentes, vti deceat oratione. *Docete*, inquit, *me*, id eſt, docere debetis, non arguere importunè; niſi ſiquando eſt increpatio adhibenda, in quo illud Apoſtoli cuſtodiendum eſt, Argue, increpa, hortare, in omni longanimitate & doctrina.

Sed vt videtur, verba veracis mala ſunt. OLYMP. Tanquam ſi diceret, Grauis multis accidit veritas; hoc ipſum vobis euenit. Idcirco mea ipſi verba, quamuis

vera ſint, tanquam flagitioſa, ac nullius precij tamen repudiatis. IVLIANI. Aut etiam ad hunc modum commentari licet, Quando auxilium cunctatur diuinum, licet vera quis dixerit, nulla ei tamẽ fides habebitur ab auditoribus. Neque verò mihi vobiſcum par poteſt eſſe contentio, ipſa me refutãte calamitate.

Neque enim à vobis robur flagito, neque redargutio veſtra ceſſare me faciet à verbis, neque loquutionem verbi veſtri ſufferam. Verumtamen in pupillum irruitis, & inſultatis in amicum veſtrum. CHRYS. Haud veſtræ opis, inquit, indigeo, ne mihi obiiciendetis, nec ad me confirmandum gratiæ cauſſa quidquam loquamini. Immò verò libera mihi oratione obſiſtite, neque enim veſtras ego refutationes reformido, neque in veſtra oratione acquieſcam; præſertim cum omni me culpa conſcientia liberet. Singulis igitur verbis veſtris reſiſtam: nec quidquam deſpero mihi adiudicatum iri victoriam. Illud etiam mihi intellectum eſt, idcirco me à vobis nullam interim amicitiæ, nullam calamitatis rationem ducentibus, aſperè probris vexari; quoniam omni me diuina ope orbatum eſſe arbitramini; nec mentes veſtras aut amicitia, aut ipſa inflexit ærumna. Sed tamen ego, quamuis ipſi in aduerſariorum meorum caſtris conſiſtatis, haud pugnã detrectabo; quin etiam pedem contrà conferam, & meam cauſſam tuebor: nec enim cuiuſquam mihi rei ſum cõſcius. DIDYMI. Et hoc fortitudinis eſt. Plerique enim eorum, in quos incurrunt ærumnæ, moleſtis auditis ſermonibus, deiecti ſunt. Hic verò ſanctus neque reprehenſionem amicorum, neque eos, qui per iniuriam ab illis iactabantur ſermones, æquo ſibi animo ferendos putauit. Nec verò hæc ideo à primo pati noluit, quòd ad eius mentem commouendam vim vllam haberent; ſed ea re potiſſimum, vt inſanam illorum increpationem, ac ſtultam reprehenſionem, quam aduerſus eum meditati fuerant, palàm comprobaret. Dicit enim. *Non me ceſſare faciet redarguitio veſtra* Sermo enim, qui ſine opere profertur, nec conſtans eſt, nec fide dignus. Quòd ſi temere nec verè promatur, eſt item imbecillis. Quamobrem cùm eiuſmodi ſit à vobis vſurpata reprehenſio, haud veros meos ſermones prohibebitis, neque offendetis hominem veſtræ orationi libenti animo aſſentientem.

Nunc autem intuitus in facies veſtras, non mentiar. OLYMP. Id eſt, ingenue, quod verum eſt, eloquar, nihil ſubueritus, nullo rubore ſuffuſus. DIDYMI. Idipſum quod dicitur, doctrinam habet, abſentium famæ nequaquam eſſe obtrectandum; ſed coram, quæ opus ſunt, dici oportere. Dictum eſt enim, Ne detrahas, nec libenter audias detrahentem. Illud verò libertatem quandã orationis oſtendit egregiam, *Non mentiar.* Nam & huius eſt illud Pauli ſimile, Veritatem dico in domino; non mentior.

*Sedete iam, & non ſit iniuſtum * ac rurſum cum iuſto congredimini: non enim eſt in lingua mea iniuſtum. An non fauces mea meditantur prudentiam?* OLYMP. Vos ipſos de mea controuerſia iudices ſumo; veſtra iuſta ſuffragia imploro. Nec enim quidquam vos iniuſti dictutos eſſe confido, nec veſtros puto, aut ſtultos aut futiles futuros ſermones. Hæc autem dicit, vt ad diligenter inquirendum illos ipſos prouocet. POLYCHRON. Perinde vt ſi diceret, ſermonum, qui à me vobiſcum habebuntur, iudices ipſi adeſtote; dummodo ius calculo moderetur. A vobis ſit initium; ad refutandum deſcendite; ad verborum meorum reprehendendam veritatem aggredimini. DIDYMI. Elegantiam hæc quandam habent pari malorum tolerantia coniũctam, docentque ad ſermocinandum vacuum, attentumque animum, & inquirendi cupidum adferri oportere. Huc enim illud, *ſedete*, refertur. Dictumque eſt alibi, Priuſquam exquiſieris, ne conqueraris. Magnum verò eſt id, quod attexuit, *ne ſit iniuſtum*. Haud enim paruum eſt, in ſermone minimè labi. Poſtquam verò cohortatus eſt amicos, vt in illum inquirerent diligenter, quod ipſum verbis illis apertè ſignificauit, *Sedete iam, & non ſit iniuſtum.* verba libertatis & grauitatis plena vſurpat. *Non eſt enim in lingua mea iniuſtum.* In quo tacitè illorum quam de ipſo animo imbiberant opinionem, labefactat: ſic enim opinabãtur, ob ſua ſcelera Iobum in illis malis volutari; illudque ſubindicat, non cum homine ſtulto iis agendum eſſe. Hac enim ratione ad eius cauſſam

** καὶ πάλιν τῷ δικαίῳ συνέρχεσθε. qua verba puto à Catena auctore intexta; quoniam nec exponuntur.*

cauſſam prudenter, ſapienterque cognoſcendam illos erigit. OLYMP. Quaſi igitur illis iam pro tribunali ſedentibus, verborum ſuorum Iobus inſtituit defenſionem, ſuamque ex hac vita migrandi cupiditatem vacare culpa, duplici ratione confirmat. Primùm quod vita hæc fragilis vndique eſt obuallata periculis. Deinde, quod communibus periculis, contentionibuſque ſepoſitis, ipſe præcipuis quibuſdam eſt irretitus ærumnis, quem interim huius communis vitæ exerceat improbitas, dicitque;

AN non tentatio eſt vita hominis ſuper terram, & tanquam mercenarij quotidiani vita eius? aut ſicut ſeruus timens dominum ſuum, & conſequutus vmbram? aut tanquam mercenarius expectans mercedē ſuam? An non vobis videtur, inquit, cunctorum mortalium vita tētationibus eſſe atq; ærumnis referta? Quilibet autē homo ad diurnum mercenarium, qui totius diei labore conficitur, vt exiguum quid ferat, habere ſimilitudinem? aut eum imitari famulum, qui herum veretur, ac vix puſillum nanciſci poteſt laxamenti? aut denique eius mercenarij ſimilis, qui tametſi diurnam minimè locarit operam, mercede nihilominus ita conductus eſt, vt niſi poſt multos labores, nulla ei merces perſoluatur? POLYCH. Angoribus & difficultatibus vitam hanc eſſe conſertam & tanquam cum mercede conductum de vita ſua laborare vnumquemque dubitari non poteſt. Aliter enim agricola cibum ſibi quærit; ſecus is, qui in ſordibus verſatur artificiis, alia item ratione ij, quorum eſt ampla dignitas. Nullus eſt denique mortalium, qui vitæ neceſſitatibus non inſeruiat. Quinetiam dum vitam cum timore traducimus, nequidquam à ſeruis differimus. Siquidem pauper potentiorum timet rapinas, ij verò, quorum eſt conditio honeſtior, maiorum cupiditatem verentur, & hi dominantium publicationes, proſcriptioneſque bonorum. Reges verò partim tyrannidem, alij inſidias pertiment. Vt igitur ſeruo aduerſus Domini moroſitatem, eſt in vna nocte perfugium, ſic miſeriarum, quibus humana vita affligitur, eſt in vnica morte liberatio. Nam, cùm dixit, *vmbram conſequutus*, pro vmbra, mortem ac requietem intellexit. CHRYS. Nititur his verbis oſtendere, tùm laborioſam, tùm breuem eſſe hominum vitam, dicitque, Num laboribus tantum, non item periculis eſt hominum vita circumuallata? Nēpe videtur is mihi de ſeruo fugitiuo præ formidine ob fugam ſemper æſtuāte induxiſſe ſermonem. Id enim declarat illud, *vmbram aſſequutus*, id eſt, qui non præſentia tanquam præſentia propter metum opinatur, quæritque tenebras ad oblitescendum. Ac ſi tentationum locus eſt iſthæc vita, qui fieri poteſt, vt, qui in tentationum loco verſetur, ſit à tentationibus immunis? Quocirca in iis, quibus ego affligor, malis eſſe, non iniuſtitiæ tantum culpa, ſed naturæ etiam neceſſitate contingit.

Sic & ego ſuſtinui menſes vanos. Sic, inquā, in ærumna, in metu. Hoc autem non de vniuerſis hominibus, ſed de ſeipſo loquitur. OLYMP. Hoc concluſo, vitam hanc improbam, & ærumnoſam eſſe, ad ea, quæ illius propria ſunt, delabitur oratione, ac dicit; Ego de iis ſum vnus, qui ſpiritum huius vitæ anxium hauriūt, ac perdiu tabeſco ærumnis. Nam id ſignificat, *Menſes vanos.*

Noctes autem dolorum datæ mihi ſunt: & cùm dormiero, dico quando erit dies? Aquila autem & Theodotio, Quando ſurgam?

Cùm vero ſurrexero, quando veſpera? plenus autem ſum doloribus à veſpera vſque manè. Si mea, inquit, mala auetis ſcire, hæc ſunt, Noctes, quæ ſunt ad quietem tributæ mortalibus, mihi ſunt videlicet peracerbæ, ipſumque ſolem intueri peropto, vt à die aliquid mihi fortè ſolatij adſciſcam. Verùm, vbi dies illuxit, paribus affectus cruciatibus, nocti rurſus præſtolor: qua ipſa appetente, in lucem vſque doloribus exedor. CHRYS. Et noctis intolerandam perpexiſti acerbitatem, nouam illam quidem & inſolentem, atque hominum opinione longè ſuperiorem. Hominibus enim reliquis omnibus, etiamſi infinitis premantur ærumnis, quamuis vinclis teneantur conſtricti, licet lue corporis contabeſcant, licet affligantur inopia, licet morbo laborēt, miſeriiſque excrucientur; nox nihilominus aduentans medicinam affert malorum, & corpus quidem à laborum moleſtia vindicat,

cat, animum verò relaxat à curis. Iobo verò nox ipſa erat pro portu ſcopulus, pro medicamento vlcus, pro ſolatio cruciamentorum additamentum. Nam, quo tempore cæteri mortales trãquillitate fruuntur, tunc in ipſum tempeſtates formidoloſiſſimæ concitabantur, nitebaturque ad ſummos cruciatus diei quaſi fluctus ſubterfugere: ſed tamen in noctis procellas turbulentiſſimas, in turbines, in demerſa ſaxa ac petras abditas incidebat. Ac rurſus, cùm ſe ad lucis fluctus reciperet, atque id quod aderat, illi moleſtiam exhiberet, eius, quod aberat cupiditate flagrabat. Ita confectus doloribus temporis interualla vrgebat. Quapropter in huius recentis mali narratione, ſic ille exclamabat, *Cùm dormiero dico, quando dies erit; cùm verò ſurrexero, quando erit veſpera*? quid ita, amabo te? Nam, cum lucem noctem expectas, næ tu rectè facis; cum ille det cunctis mortalibus diurnorum laborum immunitatem. Verùm, cum ad noctem perueniſti, quæ tranquillitas, quæ moleſtiarum ſolutio, quæ curarum ſolet eſſe relaxatio; quid rurſus diei expectatione torqueris? Scilicet huiuſce rei mihi cauſſam expone. Quia die eſt mihi nox ipſa atrocior. Tantùm enim abeſt, vt vllam mihi immunitatem tribuat moleſtiarum, ipſas irritat aſperius, ad eam rem terroribus quoque ac perturbationibus incitaris. Quod ipſum eſt ab eo his verbis expoſitum, Terres me inſomniis, & in viſionibus timore percellis. Perterreſiebat enim, terribilibus ſibi ſecundum quietem viſis obiectis: & in metu quidem verſabatur maximo, ſtuporéque perculſus incredibili exhorreſcebat; &, quæ cæteris nox data eſt ad requietem, huic amplificatrix erat acerbitatum.

Maceratur autem nunc corpus meum in putredine vermium, liqueſacio autem glebas terræ de ſanie cadens. OLYMP. Vtinam, inquit, ad doloris metas hæſiſſet ærumna. Nunc ſator & procreator ipſe ſum vermium, qui meum corpus abſumunt: quem autem tabificum profundo cruorem, adeo vim habet immanem, vt, ſi quando me fortè teſta defecit, ad excipiendam saniem terræ glebas adhibere voluero, vel ipſas glebas liquefaciat. CHRYS Dum ait glebas ſanie deliqueſcere, hoc ipſum mea quidem ſententia oſtendit, tanta ſe inopia atque ærumna laborare, vt non amplius teſta ſed gleba abſtergere ſaniem cogeretur, omnique conatur loco amicis ſuis tum fortitudinis atque conſtantiæ exemplum edere, tam eam opinionem eripere, quæ illorum animum occuparat, quod ob ſuum ſcelus in calamitatem illam incurriſſet, vultque eos hoc planè intelligere, haud eius tantam eſſe nequitiam, vt tãto foret multanda ſupplicio. Etenim oportebat eos, ſuarum rerum & actionũ cogitatione ſuſcepta, de Iobi vita iudicare. Illi enim, qui nunquam intermittebant dolores, illa ſanies, illi vermes nempe inuicti animi virtutem teſtificabantur. POLYCHR. Nimirum igitur, & vt ſimpliciter dicam, graue eſt exulcerari; grauius autem, vermes è viuo corpore redũdare, & calamitoſi corpore paſci. Ergó, cùm exempla ſubiicit, cùm odoris fœditatem, cum vitæ tædium, ac ſatietatem, nihil quod magnum ſit, prætermittit. Quanquam eſt illud maius, quòd corpus ſuum non ſolùm à vermibus exedi cernebat, verùm etiam illud ipſe ſumpta teſta perfricabat, ſibique erat ipſe carnifex, & glebas liquabat, neque poterat terra defluẽtem tabem ſuſtinere; verùm tanta lues erat, & corporis vniuerſi corruptio, vt multa ſanie glebas molliret, atque diſſolueret, quæ quidem humore illo perfuſæ cœnum imitabãtur: ita non ægrotanti modò, ſed ſpectantibus etiam erat morbus ipſe intolerabilis.

* Auguſt. in Iob, Exilior.

Vita autem mea * *velocior eſt loquela.* Alij, Curſore, interpretati ſunt,

Perij autem in ſpe vana. Symmachus autem, dies mei conſumpti ſunt, cùm non ſit ſpes OLYMP. Cùm ſuas interim commemoraſſet calamitates, addit ad extremum, ipſius vitam tanquam curſorem properare ad metam, nec ad ſpem meliorem quidquam afferre. Id enim valet, *in ſpe vana.* CHRYSOST. Sed fortaſſe illud, *Vita mea velocior loquela*, ad fluxam vitæ conditionem poteſt pertinere, quæ minimè conſiſtat, ſed quædam quaſi loquutio dilabatur, & euaneſcat. Quamquam ad ægritudinis etiam referri poteſt vim incredibilem, atque ad graues difficultates, quæ propius aberant ab interitu. Illudque *velocior curſore*, hanc commodam habet expoſitionem. Vt enim curſores, antequàm inſiſtunt, reſiliunt;

Sic & gloria non antè acceſſit, quàm auolauit. *Prius autem*, inquit, *vita mea in ſpe vana.* Cur tandem? quoniam miſerè ſum labore vexatus, nec vllam tamen mercedem tuli. Quia ſum in ærumnis, nec probabilē vllum exitum video. Poſteà ab amicorum diſputatione ad precationem traducens orationem, ait;

Recordare igitur, quia ſpiritus eſt vita mea, & non amplius reuertetur oculus videre bonum. OLYMP. Eiuſmodi precationem Dauid adhibuit, cum diceret, Dimitte mihi, vt refrigerer, priuſquam abeam; & amplius non ero. CHRYS. & POLYCHRON. Vide, quemadmodum nunquam Iuſtus è rectè factis ſibi ſalutem quærat; ſed quoniam eſt eius vita breui ſpatio circumſcripta. Hoc enim loco, cum dicit, *Spiritus*, reſpirationem hanc, quæ ſenſu percipitur, & ſpiritum hunc, quem reſpirando ducimus, intelligit. Simile huius eſt illud apud Salomonem; Quia ſpiritus in naribus vita noſtra. Quod verò Iobus dicit, eſt eiuſmodi, Memineris eſſe vitam hominum diſſolubilem, à qua cum nos mors ipſa abſtraxerit, illius reuocandæ omnis eſt nobis præciſa facultas; nec datur, vt huius vitæ bona intueri, atque vt iis frui poſſimus.

Non circumſpiciet oculus videntis me: oculi tui in me, & vltrà non ſum, tanquam nubes expurgata de cœlo. POLYCHR. & OLYMP. Subitos mortis caſus his verbis declarat. Sæpenumerò, inquit, accidit, vt, dum in me fortè quiſpiam figit obtutum, abeam ipſe atque decedam: eſtque ita vitæ noſtræ volucris exitus, vt qui nos hodie viderunt, cras non ſint viſuri omnino. Siquidem ſolo tuæ voluntatis nutu, vno oculorum coniectu, cum me non amplius in vita morari volueris, ſtatim interimes. Hæc enim eſt his verbis; *Oculi tui in me, & vltra non ſum,* ſubiecta ſententia; diſſectæque nubis, & quæ nuſquam conſiſtit amplius, ſimilis ſum. Id Symmachus aptioribus verbis illuſtrauit ad hunc modum, Sicut conſumpta nubes recedit.

Si enim homo deſcenderit in infernum, non amplius aſcendet, neque reuertetur amplius in domum ſuam, neque cognoſcet amplius ipſum locus eius. CHRYSOST. In hoc maximè iuſtum hunc admirari debemus, quòd, cùm nihil de reſurrectione percepti haberet, tantùm nihilominus roboris, atque virtutis ad cruciatus perferendos adhiberet. Nam nihil eum de regenerationis myſterio enucleatè didiciſſe, vel hinc conſtat. Negat enim ei, qui ſemel ad infernas ſedes deſcenderit, in vitam redeundi, domumque ſuam reuertendi datum iri aliquando facultatem ſed neque eum conſequentis temporis excipiet memoria, iam è viuorum cœtu abreptum. Nec verò fieri poteſt, vt, qui ſemel extinctus eſt, reuiuiſcat. DIDYMI. Alij quidem ſentiunt haudquaquam tolli his verbis à Iobo reſurrectionē mortuorum, ſed hoc doceri, eſſe vitam hominum caducam: adhæc eum, qui ſemel eſt hac vita functus, ad illam ipſam mortalem non amplius rediturum, neque vſitata eius munera exequuturum. Quare illa verba, *Non amplius aſcendet* ex inferno, cum iis connectunt, *In domum ſuam*; ac ſi diceret, Reuocabitur quidem ad vitam, ſed tamen domum ſuam minime reuertetur. Verùm, licet hæc ſit probabilis interpretatio, eſt nihilominus prior illa verior. Quod reipſa reſurrectionis arcana Iuſtus ignorarit. Quo admirabilior is etiam videri debet, quandoquidem, cùm nihil eiuſmodi ſperaret, virtutis tamen numeros omnes tàm perfectè abſoluerit.

Dixi, quia conſolabitur me lectus meus. Symmachus, * Mitigabit. Verum Theodotio; Congeſtabit me in * meditatione mea lectus meus.

Exterres me inſomniis, & in viſionibus ſtupefacis. CHRYS. Quod Iobo contigit, nulli id præterea euenit, vt non ſolum, nullum à nocte diurnæ calamitatis haberet allenamentum: verùm etiam terribilia noctis ſpectra vim malis nouam afferrent. Nam de malis grauioribus, quæ illi oriebantur e ſomniis, vel ipſum audi, *Cur me*, inquit, *exterres inſomniis, & in viſionibus meis obſtupefacis?* Quis ita ferreus, ita ſit adamantinus, vt tantis tolerandis acerbitatibus, par eſſe poſſit? Nam ſi per ſe ſingulæ ſint intolerabiles, in vnum coeuntes vniuerſæ, tute cogita, quantam vim habeant ad perturbandum. Sed tamen hæc ille ſuſtinuit omnia, nec quidquam in iis, quæ acciderunt ei, peccauit labiis ſuis: quamuis malorum

* παρηγορήσει.

* ἀδολεσχία *in ſacris literis vſurpatur nonnunquam pro acri cogitatione, atque meditatione: tametſi alia ſit eius notio, nunc peruulgata notio.*

nulla eſſet intercapedo, nullum interuallum: quamuis iis dies nocteſque vehementius vrgeretur. Taceo de diurnis ærumnis, quarum nec in noctis præſidio vllam reperiebat immunitatẽ. Idcirco aiebat; *Me in viſionibus ſtupefacis*. Aio ipſum tempus quietis & laxamenti, cùm ad meas ipſe ratiocinationes paululum exerceri voluero, & partem ſomni & quietis capere, tum demùm mihi eſſe ſomniorum terrore infeſtum. Quod phyſica ratione profectò iis accidere ſolet, qui quidpiam grauius ſunt die perpeſſi. Id quod ſapiens confirmauit eccleſiaſtes, cùm dixit, In multitudine tentationum aduenire inſomnium. Id etiam ad veritatem valde propendet, à diabolo fuiſſe terribilia viſa illa oblata, vt & metum Iobo inferret, & eum in quiete turbaret. Verùm, cùm nondum eſſet beato huic exploratum, à diabolo ſe eſſe expetitum, tùm hæc, tùm cæteram turbam malorum, auctore & duce Deo, in ſeipſum irruere arbitrabatur: & illa tamen omnia agebat ac moliebatur diabolus. Nec enim ei Deus mali quidquam inuexit. Verùm omnis calamitatis diabolus princeps fuit & architectus.

Liberabis à ſpiritu animam meam. *Liberabis*, eſt pro, Libera. Verùm Aquila, Eligit ſuſpendium anima mea.

A morte autem oſſa mea. Symmachus, Et mortem propter oſſa mea.

Non enim in æternum viuam, vt ſuſſeram. O L Y M P I O D. Hæc mea eſt ſupplicatio, Accipe animam meam, & illata morte, à dolore libera, vt, qui hoc tempore crucior, in poſterum quietè & placatè viuam. Nihil igitur, quod ſit æquo tuo decreto indignum contendo, domine: nempe me mortalem, non immortalem procreaſti. Ergo mihi mortem adfer. C H R Y S. Me inquit, interime. En tibi verba atrocia. Sed tamen quid habent atrocitatis? calamitatem exponit, mortem exoptat. Nihil, inquit, ago iniuſti, ſi, mortalis cum ſim, interitum expeto. Id quoque Moyſes his verbis precabatur, Si hoc mihi facturus es, interfice me. P O L Y C H R. Dum Iobus, inquit, *Liberabis animam meam à ſpiritu*, aut ipſum dolorem, & ægritudinem ſpiritum videtur dicere, aut verò reſpirationem & anhelitum hoc ipſo declarat nomine, quę quidem reſpiratio à functione muneris, quod præſtat corpori, ſimul cum animo abſoluitur. Denique exceſſum è vita precatur, atque eius doloris, qui ad oſſa vſque peruaſerat; liberationem in morte, id enim valet, *A morte*.

Recede à me, vana eſt enim vita mea. Symmachus, Quia vanitas ſunt dies mei. Quidam autem alius, Vapor ſunt dies mei. O L Y M P. & P O L Y C H R. Deſine mihi, inquit, plagas infligere, in vitæ vanitate degenti, necdum partem vllam ſecuritatis adepto; quia planè me vires deficiunt, nec robore ſuſtentor vllo. Hoc enim indicat, Vana eſt vita mea. Huiuſmodi preces Deo Dauid adhibebat, Amoue à me plagas tuas: à fortitudine enim manus tuæ ego defeci. Mos enim hic ſanctis fuit, plagas, quas acceperũt ab hoſtibus, Deo acceptas referre; quòd eas & depellere poſſit, & permittendo haudquaquã prohibeat. Nec enim alium nouimus, inquiunt, in tuo arbitrio ac poteſtate cuncta vertuntur.

Quid enim eſt homo, quia magnificas eum; aut quia intendis animum in eum; aut viſitas eum vſque mane, & in requiem iudicabis eum? O L Y M P. Tùm humanæ naturæ humilem conditionem, tùm Dei erga homines prouidentiam adhibet ad ſupplicationem. Quid inquit, eſt homo, ſi per ſe ipſa eius ſpectetur natura? prorſus nihil: quanquam ipſe pro tua erga hominum genus eximia benignitate mirifice illum ipſum extuliſti, & in eo obtutum defigis, & quotidianas eiuſdem rationes, atque actiones accuratè cognoſcis. Id enim ſignificat, *Mane*. Et ſanè vel hac vna re hominis præſtantia, quam à Deo adeptus eſt, declaratur; quod eius vindex, & vltor Deus eſt. Prorſus dignus, inquit, eſt homo, qui pœnis à te coerceatur, & qui in tua cogitatione verſetur. Quod enim pœnas ab eo experis, illum ipſum aliquid eſſe certo eſt argumento. Vel, *Viſitas eum*, id eſt, illi opitularis. Verba, quàm varia & quantum lenitate, tum dolore temperata ſint, animaduerte. Mihi quidem certè à cruciamentorum magnitudine verba hæc elici videntur. Quid autem ſibi vult, *In requiem iudicabis*? Pro illo eſt, Mori iubes, & in quiete conſidere. Quandoquidem igitur iudicio, decretóque tuo quies danda eſt

da eſt homini, atque ei via munienda eſt ad vitæ exitum, ne longius meos duc cruciatus, ideoq́ue addit;

Quouſque non ſinis me, nec dimittis me, donec deglutiam ſalinam meam in dolore? Haud ab irato animo & rebus aduerſis ſuccumbente huiuſmodi verba proficiſcuntur. Verùm hoc tantum ſupplex ſcire auet, quàm diu ſit illi in cruciatibus manendum; vtrum, quoad nulla ei fuerit amplius ſpuendi, loquendiue facultas? P o l y c h. Ergo quàm breuiſſimum mihi ſpatium ad animi remiſſionem concede, ac me ſolue doloribus. Illud enim, *Donec deglutiam ſalinam*, id quod ſolet accidere morientibus, ſanè exprimit. Cum hoc illud Dauidis congruit, Dimitte mihi, vt refrigerer, priuſquam abeam, & amplius non ero. O l y m p i o d. Illéque ipſe, Quouſque Deus iraſceris? accendetur ſicut ignis ira tua? Recordare, quæ mea ſubſtantia: non hæc ſuccenſens, ſed ſupplicans promebat, videlicet, naturæque imbecillitatem ad ſupplicationem adiungebat; quod ipſum hoc loco Iobus facit, qui dolores ſuos non ad extremum vſque ſpiritum protrahi, ſed paululum ſedari poſtulat. Poſtea magis Deum deliniens, inquit;

Si ego peccaui, quid tibi poſſum facere? perinde, vt ſi diceret, Quamuis peccaſſem ipſe, quid tibi tandem facere poſſem? pręſertim cum peccatum meum in te conferri nulla ratione poſſit? Quid igitur mihi reſtat aliud, niſi vt ad tuas cõfugiam miſerationes? Attende hominis demiſſionem. Similiterque facit, vt quiſpiam pauper, qui omnibus, quæ ſibi aderant, deuoratis, cum nihil ei ſuperat præterea, commodanti, & à quo mutuum ſumpſit, dicit, Quid tibi faciam? qua ratione nomen explicabo, quaue excuſatione vtar? Hebræus pro illo, *Quid poſſum tibi facere*, habet, Quid te læſi? tanquam nihil poſſit noſtrum peccatum beatæ illi naturæ officere, ac nocere.

Qui ſcis mentem hominum, quare me poſuiſti obloquutorem tuum? Sum autem tibi onus? O l y m p. Tenes tu domine, quem intimi hominum ſenſus latere non poſſunt, quàm ſæpè me ſeruum tuum hæc patientem, & abiectum cum intuentur, impiè tuo obtrectant nomini, ac propemodum graui tibi ſum oneri, cum grauibus de te ſermonibus, ac maledictis cauſſam ipſe adfero. Illud igitur, *Obloquutorem*, querelæ cauſſam cogitare debemus, quamuis de Deo nequaquam ipſe quereretur.

Et quare non es oblitus iniquitatis meæ, & purgaſti peccatum meum? Et hæc item verba ad ſupplicationem referuntur Nam illud, Cur, cauſſa optandi, & deprecandi dici, iam ſæpenumero oſtenſum eſt: ſiquidem illarum ærumnarum cauſſam Iobus perſpectam habere cupiebat. Hæc autem eſt hiſce verbis circunſcripta ſententia, An non homines benignitate complecteris? Annon perfacile tibi eſt errata cõcedere, atque eum, qui ſe ſcelere obligauit, à noxa liberare, atque integrum declarare? Quamobrem non ipſe quoque ex tuæ bonitatis fontibus hauriam? C h r y s. Ac, ſi non mea, certè tua cauſſa id feciſſes. Quid fuit, cur, cum magnus ſis ipſe, non conditionem contemptam meam aſpernarere? Qua de cauſſa præterita pœna, culpas, & errata, quæ tua eſt humanitas, aut non contempſiſti, aut planè deleuiſti? Quaſi ad calculos cuncta reuocares, ſic à me eorũ, quæ peccaui, pœnas repetiſti, idque perfeciſti, vt ob nimiam libertatem dicendi, quaſi graue onus incumbere tibi ipſi viderer, cùm maiora quædam, quæ communis conditio ferat, cum domino meo loquar, ac tibi obtrectare propemodũ videar, quod non ſempiterna obliuione, ſi quid à me peccatum eſt, obliteraſti; præſertim cùm natura ſim mutabili, procliui, ac perinfirma.

Nunc autem in terram abibo, ſurgens autem manè non ſum amplius. Et vitæ breuitatem in ſupplicatione intexuit, & quouis loco Deum excitat ad miſerandum. Illud autem, *Surgens manè non ſum amplius*, huiuſmodi ſententiam adfert, Non perinde, vt ſomnus eſt mors. Homines enim poſt ſomnum rurſus ſurgunt de manè, & ad humanum conuictum ſe referunt. Qui verò ſemel mortuus eſt, neque exorientem expectat auroram, dum expergiſcatur, neque hominum conſuetudini & colloquutioni præſtolatur. Quòd ſi vſque eò incõſtans eſt vita mea, & ad interitum ruens, ac ſi paulò poſt moriturus, nõ ampliùs ero quaſi à ſomno

excitandus, cur hoc breuiſſimum vitæ ſpatium, non à ſupplicio vindicaſti? Hæc autem non ideò Iobus loquebatur, quòd vlli culpæ eſſet affinis, ſed quaſi conceſſione vtatur, huiuſmodi verba vſurpat, Quamuis culpam, inquit, minimè vitauiſſem, ego quoque cum aliis omnibus Dei benignitatem, atq; clementiam debueram tamen experiri. Ita Iobi voluntas atque ſententia, religioſa, Deo grata, iuſta, ab omni reprehenſione vacua, ex omni parte ſeſe planè oſtendit, quamuis ſermone is obſcuriore vſus fuerit.

Protheoria Capitis ſexti iuſta Græcos.

Quæ à Iobo adhuc dicta ſunt, refutaturus Baldadus, eum tanquam verboſiorem accuſat in primis. Deinde ad Eliphazi rationem orationemque delabitur, ob peccata ratus homines conflictari ærumnis. Verùm, cùm illud obiici ſibi poſſe intelligeret, Eſto, Iobus haud fuerit inſons, cur filij communi ſunt conſtricti ſupplicio? Hoc Baldadus ante occupat, atque illos item ſuorum flagitiorum pœnas dependiſſe. Iuſtoque auctor eſt ad deprecandum Deum, eique phyſicis exemplis nititur perſuadere, prorſus peccatis irrogari ſupplicia. Atque eodem, quo Eliphazus, eſt mentis errore abreptus, licet Deo patrocinari videatur. CHRYS. Nempe cœtus aderat amicorum, qui, communis doloris ſenſu aſſimulato, reipſa quæ hoſtium ſunt, præ ſe ferebant. Et quidem iacti acrius imminent, & vlcerum ſcindunt dolorem, cum alter alterius excipit orationem; nec Iobo ſpatium dant vllum reſpirandi liberum, multoſque circulos nectunt, & verſant orbes, ac moleſtam quandam choream conficiunt. Sed tamen quid Baldadus loquatur, videamus.

CAPVT VIII. *Suſcipiens autem Baldad Sauchites dixit, Quouſque loqueris hæc? Spiritus verboſus eſt oris tui.* OLYMP. Theodotio autem, Grauiſſimus, dixit. Verborum, inquit, turbam, in qua ſpem victoriæ collocatam habes, aliquando miſſam facito. Grauis enim, ac moleſtus es nobis; cum & verborum profluentia pugnas, & quæ nullam ſedem, ſolumue habent, loqueris. Adhæc Iobo tanquam inſcitè nuganti indignatur, dumque Dei iudicium iuſtum obtrudit, illius ſe obſtructurum os arbitratur. Sic enim Baldadus;

Nunquid Dominus iniuria afficiet iudicans? aut qui fecit omnia, perturbabit iuſtitiam? CHRYS. Verum non animaduertis in hac rerum vniuerſitate quanta iuſtitia, quanta ordinis dignitas emineat? POLYCHR. & OLYMP. Neminem ſolet Deus iniuria indictáue cauſſa contemnere. Is, qui cunctarum rerum naturam ac deſcriptionem admirabili ordinis, concentuſque ratione conſtituit ac deſignauit, & facilitate omnibus moderatur, nequaquam tua cauſſa æquitatis iura peruertet; neque te, contrà quam oportet, malis affliget. Ita ſanctum tacite peruellit, tanquam ſuo ſcelere ac iure illa ſuſtinentem, amiciq; ſuperioris hic quoque animo imbibit opinionem, cùm nocentia & ærumnoſa in culpam refert vniuerſa. At illud etiam noſſe oportebat, non facinoroſis modo, ſed frugi etiam hominibus, illa quæ ancipitem naturam habent, accidere ſolere, & iuſtum quidem tum eſſe admirabiliorem, cum in miſeriis, doloribuſque verſatur. Sed, quoniam nullius peccati Iuſtum coarguere poterat, ſe conuertit ad liberos.

Si filij tui peccauerunt coram ipſo, miſit in manu iniquitates eorum. Verborum ſententia eſt huiuſmodi, Si nati, inquit, tui culpa lapſi ſunt, an non iuſtam pœnam tulerunt? Illud, *Coram ipſo*, idcirco dixit, quia Deum nihil latere poteſt. *In manu* autem id eſt, in actione: id enim dicit, eos ſuarum actionum mercedem tuliſſe, Deoque ſuorum facinorum pœnas interitu expendiſſe; *& miſit in manu ſua iniquitates eorum*, id eſt, ſcelerum pœnas. Ac nutu ſignificat domus ruinam, qua liberi fuerunt oppreſſi. Verum enim miſcet orationem Baldadus & dogmata inuoluit, quando ſic dicit, Etiamſi tu non peccaſti, ſeſe tamen filij ſcelere obſtrinxerunt. In quo nec illud vidit, ſupplicium, quod vni debetur, haud ab altero ſuſcipi ſolere.

Tu autem ſurge diluculo, ad Dominum omnipotentem deprecans; & ſi mundus es, & verax, orationem tuam exaudiet. Reſtituet autem tibi vitam iuſtitiæ. Erunt autem prima

tua

tua pauca, verum poſtrema tua inenarrabilia. OLYMP. Hoc tibi, inquit, do conſilij, vt ſedulas Deo preces adhibeas, & quidem eas ſummo ſtudio: id enim valet, *Surge diluculo*. Ac ſi verax & ſimulationis integumentis euolutus fueris, eam tibi vitæ conditionem, conſuetudinemque reſtituet, quæ iuſtum hominem cumprimis deceat: tantopere autem rerum tuarũ ſtatus efflorEſcet, vt exigua prior tua fœlicitas exiſtimanda ſit, ſi eum poſteriore conferatur. POLYCHR. Si ergo plagis iſtis tuis minimè ſuccenſes, Deum ratione placa diligenti. Quod ſi tuam illam pietatem priſtinam non vmbra & ſpecies duntaxat commendabat, ſi recta ratione religionis pietate defungebaris, cum dominus facilis ſit ac elemens, ad ſuperiorẽ fœlicitatẽ te quamcitiſſime reuocabit; laboribuſq; pro virtute ſuſceptis prorſus par referet. Amplius dico, rerum, quæ petierunt, numerũ exhibebit. Denique rerum, quæ tibi concedentur diuinitus abundantia, præterita facilè obliterabit; huic tuæ tolerantiæ vberem ipſo Deo mercedem perſoluente. Et nimirum frui in hac vita bonis putat Baldadus ad beatam iuſtorum ſortem pertinere. CHRYS. Addubitare videtur Baldadus, quamobrem illa patiatur Iobus, ſi mundus ſit. Sic ergo habet, innocentem etiam in malorum perpeſſione verſari, non vt pœnas luat improbitatis, verum vt eius ſit probata & exercita virtus. Neq; eſt illud omnino verum, veracis, & integri hominis precationi Deum ſemper fauere. Vſu enim venit interdum, vt, quæ cõducibilia non ſunt, poſtulet.

Interroga generationem primam, inueſtiga autem iuxta genus primum: heſterni enim ſumus, & ignoramus. Vmbra enim eſt vita noſtra ſuper terram. OLYMP. Perquire vetera, & patrum ac ſuperiorum temporum memoriam replica: ipſi enim heri ac nuper in vitã ingreſſi ſumus, heſternæq; & vnius diei eſt vita noſtra. Hæc deniq; vita noſtra velut vmbra dilabitur, facitque vitæ perbreue ſpatium, vt rerum nec rationem nec orationem perfectam conſequamur. Quare niſi ad hæc, quæ diſſerimus, priſcorum accedat memoria, fides noſtro ſermoni fortaſſe abrogabitur, quandoquidem nec multò antè fuimus ipſi. & poſt aliquantò haud futuri ſumus. Ea eſt enim vitæ noſtræ conditio, vt &, cũ non eſſemus anteà, procreati ſimus: & iam ſati, rurſus ſimus diſſoluendi. Vt enim diei inclinatione vmbra, ſic noſtrum omnium vita commouetur, & hac illacq; perfluit. Eò autem hæc à Baldado dicuntur, vt è veterum monimentis fidem ſibi conciliet. Veteres enim illi plurimo rerum vſu fuerunt, quo eos carere neceſſe eſt, qui eorundem ætatem minimè attigerunt. CHRYS. Quod autem dicit, eſt huiuſmodi, Cum perpuſilla ſint vitæ noſtræ interualla, ab iis qui affecta ſunt ætate, ſciſcitari debemus, qui ſanè dicent; ſicut abſque humore è terra herbeſcens viriditas elici non poteſt, ſic fieri non poſſe vt ſine iuſtitia conſiſtere fœlicitas poſſit; nec item fieri poſſe vt iniquorum hominum copioſa poſſeſſio corroboretur; nec pœnam vllam ſine culpa contingere.

An non hi docebunt & annunciabunt, & de corde educent verba? POLYCHR. Maiores, inquit, quorum vita virtute ornabatur, quiq; pietatis ſuæ monimenta prodiderunt iis, qui mente præditi ſunt, ſatis eſſe poſſunt ad diſciplinam. Nimirum hi tùm verbis, tum factis, qui fines facinoroſorum hominum ſint, docent; eorum denique fluxam eſſe fœlicitatem perſuadent. Præclarè verò & illud dictum eſt, *De corde educent verba*, cordis enim, mentiſque cogitata verba ipſa dimittunt, atque hæc illinc erumpunt.

Nunquid viret ſcyrpus ſine aqua? aut exaltabitur * *carex ſine irrigatione? adhuc in radice manens, & non metetur; antequam bibat, omnis herba exareſcet. Sic igitur erunt extrema eorum, qui domini obliuiſcuntur. Spes enim impij peribit: domus enim eius erit inhabitabilis, aranea autem tela euadet tabernaculum eius.* OLYMP. Quemadmodum, inquit, fieri non poteſt, vt ſcyrpus, carectũue aut adoleſcat, aut demetatur, niſi humorem ante combiberit; quin etiam omnis herba, niſi irrigata fuerit, exareſcit: ſic & rerum florens ſtatus ſine pietatis ſtudio permanere non poteſt. Quare adiungit, *Sic igitur extrema erunt* impiorum; id eſt, non eos ad extremum ſpiritum iucunda, & beata vita comitabitur, ſed tanquam aranearum tela, quæ tactionem & ictum ſuſtinere non poteſt, diſſoluetur, atq; is funditus interibit.

* *πάπυρος, βούτομον. herba paluſtris acuta Hieronymus, Carex dixit.*

DIDYMI. Id enim valet, *Domus inhabitabilis*. Verùm, ſi de his ipſis rebus ſit magnificentius diſſerendum, prorſus dicendum erit, ſpem impiorum rebus, quæ nuſquam ſunt, quæque firmitatem non habent, eſſe ſubnixam. Nec enim ſpes eſt aliud, ſi eius quæratur genus, quam rerum bonarum expectatio. Et verò qui timet, expectat etiam, ſed non bona; namque metus malorum eſt expectatio, ſicut ſpes bonorum. Cùm igitur impiorum expectatio rerum ſit non ſubſidentium, ſpes eorum videlicet euaneſcit. Iucunda enim tanquam manentia & fixa ſectantur. In quo ſatis apparet inanem, ac ſtultam illorum ſpem eſſe. Contrà Iuſtus, cui in vna virtute conſtitutum ſit domicilium, vt qui domi maneat, eam nunquam deſertam habebit. Iuſtitia enim ipſius manet in æternum. Improbus verò, cui virtus curæ non eſt, neque iuſtitiæ domum exædificat, neq; in ea commoratur. Tela verò ipſa araneæ varietatem oſtendit, quæ cùm ſit à natura contexta, facillimè quoque diſſoluitur, eam quopiam contingente. Improborum igitur actio ac vita, aranearum telam, vt quæ nihil firmitudinis, nihilq; conſtantiæ retineat, imitatur. Nam nequam hominum cogitatio, quod tabernaculum appellatur, ita caducum eſt, ac lubricum, vt nunquam fuiſſe videatur. NILI. Vigere in aqua ſcyrpum, & carectum, & quamlibet herbam, non hauſto humore, areſcere, hoc fortaſſe indicat, perturbationes ac morbos, qui mentis terram occupant, atque ex ea progignuntur, cum cogitationum viciſſim ſibi ſuccedentium ſordidis ac noxiis imbribus perfuſi fuerint, multiplicem atque vberem vitioſitatis fructum ſolere adferre. Verùm horum prohibet ortum irrigationis inopia atque defectio. DIDYMI. Aliter. Sicut ſine aqua palus non augeſcit, ita fieri non poteſt, vt mens fructum vtilem ferat, niſi res bonas ac frugiferas comprehenderit. Id etiam, quod dictum eſt, ad humanas actiones ritè transferri poteſt, quæ tanquam ab aqua, ſic à diuina prouidentia irrigantur, cuius humor niſi hæc attingat humana, nullo negotio ſiccata vaneſcent. Nihil eſt enim ſeu magnum ſeu paruum, quod Dei ſubterfugiat prouidentiam. Cuncta denique exareſcunt, niſi ad ea prouidentiæ ſplendor acceſſerit.

Si ſuffulſerit domum ſuam, non ſtabit, ſi captus fuerit, ipſe non ſuſtinebit OLYMP. Quamuis ſumma animi contentione adnitatur, vt in tuto ſuas collocet rationes, nihilominus, ſi captus fuerit, id eſt, à diuina vltione comprehenſus, non ſuſtinebit, hoc eſt, non conſiſtet. Ita Symmachus, Innitetur domo, & non ſtabit.

Humidus enim eſt ſub ſole. Aquila, Squalidus eſt in conſpectu ſolis.

Et in putredine ſua * *Rhadamnus eius egredietur.* Quemadmodum inquit, ſcyrpus & carex, licet aquæ humorem habeant, ardore ſolis exuſta exareſcunt, eorumdemque ſtolones putreſcunt; ita & impiis contingit omnino, cùm diuini numinis in eos exarſerit ira. Rhadamnorum autem nomine, qui adnata, & ſurculos, aut etiam ramos, & flores imitantur, liberorum Iobi interitum ſignificare ſubobſcure videtur. Eiuſdem verſus hæc apta poteſt eſſe ſententia. Scyrpus in limo, & cœno augeſcit tamdiu, dum ſolis eſt expers; ſolem autem ferre non poteſt; ſed penè putreſcit, flore decidente, ac defluente. Hoc verò aliud, *Rhadamnus eius egredietur*, huic par eſt, Corruptus dilabetur.

** Rhadamnus eſt ſurculus, ramus, ſtolo, vt ex cõmẽtario diſcimus Olympiodori.*

Super congregatione lapidum dormiet, in medio ſilicum viuet: ſi autem abſorbuerit locus, mentietur eum. OLYMP. De impio vt de planta aliqua in mediis lapidibus, ſilicibuſque ſata, quæ nec ſemper manere poteſt, & corrupta flaueſcit, ſic diſſerit Baldadus. Earum ſtirpium, ac plantarum prorſus ſunt impij ſimiles, quæ nec in alta vigent terra, & ſaxeto aſpero inhærent. Nam aut radices agunt nullas; aut verò, ſi egerint, quòd terra caret altitudine, ita profectò areſcunt, vt in eo loco nunquam fuiſſe appareant. Illud autem, *Si abſorbuerit*, pro hoc altero eſt, Si radices egerit, fixuſque fuerit. Illud autem, *Locus mentietur eum*, huic reſpondet, inobſcurat eum, infuſcatque calamitas. Vt enim cæſa arbor ſui memoriam relinquit aliquam, ita herba reciſa nullam. Perſcienterque ſaxorum & ſilicum, eſt ab eo ſermo inductus. Namq; impij in improborum vita, in qua nihil eſt æquabile, nihil non aſperum, nihil non ad offendendum paratum, conquieſcunt, in quos dictum eſt illud, Deiicite è via lapides, quamuis non nullam pietatis rationem

tionem amplecti videantur, protinus vomunt eum, quia non habet fertilem animam, ac frugiferam. DIDYMI. Si quid autem elatius commentandum eſt, dicemus domui, quæ artificioſa quædam eſt lapidum ſtructura, inter ſe cohærentium ſimilem eſſe virtutem, ſanctitatem, diuinique ſpiritus communionem. Cumque aceruus lapidum, & ſilicum commiſtus cumulus, ſit quiddam diſſipatum, huic finitimum eſt vitium, in quo nil copulati eſt, nihilque deſcripti, certoque ordine deſignati. Ergo impius ſemper in vitijs verſatur, degitque domicilio, diſſolutus ille quidem pro exterioris ædificij lapidum natura, vt qui turri exædificandæ ad paſtoris normam, conuenire non poſſint. Neque audiunt, Vos autem ſuperædificamini ſuprà fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.

Non vidiſti talia, quòd exitus impij eſt talis? OLYMPIOD. Hæc, inquit, ex iis, quæ acciderunt alijs, ſpectare debes. POLYCHR. Verum eorum, quæ dicta ſunt, quidquam ipſe addubitas? An non verè impiorum exitum oratio ipſa deſcripſit? Num hæc te fugiunt, quæ cunctis ſunt nota hominibus?

*De terra alium germinabit. Dominus enim non * deſpiciet ſimplicem.* OLYMP. Longè alius eſt impius, ac pius. Dicit igitur, Tametſi hominis pij miſeræ & afflictæ videantur eſſe rationes, à Deo tamen non deſpectum iri omnino. Nam quemadmodum florentem impiorum conditionem Deus euertit, ac funditus delet, ſic innocentium vita, quæ aliquando defloruit, facit, vt ad florentem ſtatum renouetur, ac reuireſcat. Sed neque ad extremum contemnitur iuſtus, neq; fæliciter impius peruenit ad extremum. DIDYMI. In herbarum autem tranſlatione perſeuerans, poſuit, *Germinabit*. Simplicem vero hoc loco dixit, non ſtolidum, ſed vitij expertem: rem enim vtramque nomen * ſimplex declarat. Quando enim de hæreticis dicit, quòd orationis facilitate corda decipiunt ſimplicium, ſimplices eos vocat, qui rudes ſunt, fatui & ad cogitandum tardi. Cùm verò ait, Simplices & recti adhæſerunt tibi, iuſtos ſignificat. Poſteriorem hanc notionem ſequutus hoc item loco dixit, impium quidem euelli à Domino, iuſtum autem pro eo inſeri. POLYCHR. Illum quidem ſupplicio mactat. Si verò pietatis laudem tulerit, nec cæteris malo fuerit, quamuis vitam vixerit ærumnoſiſſimam, maximam nihilominus illi ipſi Deus partem tribuet prouidentiæ.

* ἀποποιήσει probabit Auguſtin. : potius dicendum reprobabit : interpretationem ſumus mutuati.
* ἄκακος.

Omne autem donum impij non recipiet; veracium autem os implebit riſu, labia autem ipſorum confeſſione. Poſtquam de Dei prouidentia erga pios, deque eius odio erga impios diſſeruit, deinceps munerum impij mentionem facit. Necnon lætitiam concinnamque laudem, quam Deus iuſtis dilargitur, deſcribit: contra turpe impiorum exitium præconio enunciat. OLYMP. & POLYCHR. Impiorum dona, inquit, minimè ſunt grata Deo. haud ſe illorum vult dignari honoribus. Qui autem ex animo & verè pietatem colunt, hos gaudio complet, vt gliſcant, vt Dei gloriam efferant. Sed tamen teſte Iobo dicere videtur, cum quondam aſſimulatam atque adulterinam virtutem ſectatum eſſe, eaque re & ſimulationem ipſius à Deo condemnatam, atque de eo ipſo ſumptum eſſe ſupplicium. Atq; ea de cauſſa nec tuos admittebat honores, nec quas mactabas hoſtias: nam verax haudquaquam fuiſti. DIDYMI. Is profectò verax eſt, qui nec ſimulat, nec falſo prætexit virtutem ac temperantiam, qui cùm modeſtus ſit, ac temperans, id quod iuſtum eſt, iuſtè perſequitur. Horum veracium os Deus implet riſu, hoc eſt, lætitia. Pro, *confeſſione*, autem dixerunt alij, * Alacri vociferatione.

Inimici autem ipſorum induent confuſionem, conuerſatio autem impij non erit. Iuſtorum aduerſarij turpiter verecundabuntur, ſua ipſi ſpe deturbati: omniſq; impiorum viuendi ratio euertetur, eorundem quoque memoria interibit. Quibus omnibus probare nititur Baldadus, ſuo ſcelere Iobum ad illam ſtatus conuerſionem defluxiſſe.

* ἀλαλαγμῷ quod eſt, clamor militum, quem tollunt, cum prælium eſt ineundum.

Protheoria ſeptimi capitis iuxta Græcos.

Quoniam hæc Baldadi verba fuerant, Nunquid Deus iniuſtè aget iudicans? aut qui fecit omnia, perturbabit iuſtum? Idcirco iuſto Dei iudicio Iobus aſſentitur

titur, cum inquit, In veritate noui quòd ita eſt. Cum autem omni aſſeueratione affirmauit Deum iuſtum eſſe, eundem ſapientem, potentem, & magnum teſtatur, eſſeq́ue cuilibet perdifficile cum illo contendere. Adhæc pluribus verbis Dei potentiam, atque eius incomprehenſam naturam confirmat. Atque etiam ait, apud Deum neminem eſſe iuſtum, qui non illius munere talis ſit; nihilque ſibi conſcium eſſe, ſed nô propterea iuſtificatum eſſe. Itemque vitæ breuitatem in ſupplicationem ſumit, & illud dicit, Si tanquam impius fero ſupplicium, nempe præſtabat me emori. Et quoniam amicis perſuadere nulla ratione poterat, nullas ſe ſcelerum pœnas luere, idcirco anxio metu poſito, & vehementi erga Deum caritate incenſus apud Deum, qui iudex eſt integer & incorruptus, cauſſam dicit, illius iuſto iudicio magnopere fretus, cùm illud intelligat, nunquam paſſurum Deum, vt iniuſti quidquam loquatur. Hæc nec duri, aſperiue hominis verba ſunt, ſed quaſi filij oratione apud patrem vtentis confidentius, & cum Deo ad hunc modum penè ſermocinantis, Nimirum, o pater, libenti animo tuo experior iudicio: ſcio enim mendaciũ te ferre non poſſe. Quæ cum dicit, nempe Deum vt verum & perſonarum diſcrimina aſpernantem honore afficit perquàm eximio. Hac ergo is mente Dei poſtulat iudicium. Et quia cum eo colloqui ſemel eſt auſus, Parce mihi, inquit, Domine. Nam qui me vrũt dolores, ſermonem mihi prorſus extorquent. Ac rurſus Dei erga homines benignitatem, & voluntariam peccatorum obliuionem, & munificam, prolixamque voluntatem vſurpat, effectorémque precibus obſecrat, vt ſuæ ignoſcat effectioni, atque opificio, Dei quoque vim & poteſtatem docet, petitque vt ante mortem, paulùlum ſibi detur laxamenti. Quanquam eam quam optat liberationem malorum, non eò pertinere exiſtimo, vt ſibi certum ſit in vita manenti, aut nec Deum eſſe iratum, aut nec ſe à Dei clariſſimo adſpectu fore in tenebras ablegandum.

CAPVT IX.

SVſcipiens autẽ Iob dicit, In veritate noui, quoniã ita eſt. OLYMP. Ipſe quoque noui, inquit, haud iniuſtũ eſſe Deum, & æqua ratione ab iniuſtis pœnas expetere. Vt autem doceret, hoc ſibi dogma certum ac conſtitutum eſſe, quaſi iureiurando illud confirmat his verbis, *In veritate noui, quoniam ita eſt.* CHRYSOST. Quantam verba hæc præ ſe ferunt philoſophiam! Scio, inquit, perire impios ſolere, iuſtos non item. Vides, vt nuſquam Deum iniquitatis condemnet? OLYMP. Hoc autem eſt vſus procemio, vt reliquam orationem præmuniret; vt, cùm dicturus eſt, Libenter apud Deum cauſſam dico, nemo ſuſpicetur illò eius verba ſpectare, quòd per iniuriam affligetur ærumnis; ſed potius, quia diuini iuris æquitate fretus, ac Dei iuſtitia, & caritate confiſus, eiuſmodi ſermonem expromat. Dictum namque eſt, Niſi cor noſtrum nos reprehenderit, fiduciam habemus ad Deum. Illius ergo conſcientiam nullius fuiſſe peccati labe aſperſam, ex eiuſdem verbis perſpicuum eſt. Verum enim, cum intelligeret non vacare quempiam culpa, ſi Dei ſubierit iudicium ſeuerum, idcirco mox addit;

Quomodo iuſtus erit mortalis à Domino? Si enim voluerit iudicari ab eo, non auſcultabit illi, vt contradicat vni verbo de mille: ſapiens enim eſt intelligentia, fortis & magnus. OLYMP. Quanquàm, inquit, nec illud me fugit, neminem fore iuſtum, ſi ad perfectam diuini iudicij normam cuiuſque vita exigatur; ſed neque iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens, niſi quem is gratis iuſtum effecerit. Nemo igitur apud Deum hiſcere audet, Nempe, poſſit quiſpiam iuſtus eſſe, ſi cum cæteris conferatur hominibus; verùm, cùm in Dei exiſtimationem venerit, quî tandem iuſtus videri poſſit? Neque verò Tyrannorum more iudicia Deus exercet. verùm ei, de quo iudicium facit, perſuadet vt diuini iudicis ſententiam ac iudicatum exoſculetur. Et ſanè qua ratione queant ij, qui degunt in terris, cum Deo exæquari, cum inter hunc & illos tantum ſit interuallum, tantumque diſcrimen? Nam, ſi in idem ius Deus & homo venire voluerint, fieri non poteſt, vt quiſpiam aut Dei orationem ſuſtinere audiendo, aut vni verbo de mille, quaſi perperam dictum ſit reſiſtere queat, refellendo. Nam eum qui ipſa eſt ſapientia, omnino neceſſe eſt cuncta cognoſcere, nec ignorare, quæ à noſtro adſpectu obliteſcunt. Vt enim is, qui ſapientia pollet, aut ſtulti quidpiam loquatur, aut quidquam

quam ſeu in ſermone, ſeu cogitatione peccet, fieri nequit, ſed ad ſapientiam infinitam vim, naturæque præſtantem dignitatem habet adiunctam. POLYCHR. Si quiſpiam igitur apud Deum experiri voluerit, profectò nulla fuerit ei dicendi poteſtas. Vitem namque Iudex contemnet hominum conditionem, nec vni verbo de mille reſpondebit. Eius igitur rei, quæ a Iobo enunciata eſt, duplex poteſt eſſe interpretatio. Nam vel vt ad Deum contemnentem, nec reſpondentem, vel vt ad Iobum hæſitantem, & æſtuantem, & qui contradicere non poſſit, referamus. OLYMP. Rurſus animaduertendum eſt, verba, quæ principio Iuſtus poſuit, illis beati Dauidis eſſe cognata, Et nō intres in iudicium cū ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Vt, cū audierimus eum, vnius Dei iudicio velle ſe niti, atque apud eum de iure decernere, non ita putemus de eo, quaſi his verbis loquatur, Patior iniuſta, ac diſceptans cum Deo de iure, tanquam agentem iniuſtè eum redarguere poſſum. Apage, longè iſthæc à magni, & Deo cari Iobi eximia intelligentia abſunt. Hoc nobis tantum cupit eſſe perſpectum, iudicia ſe vitare hominum, imperitè & ad gratiam loquentium: quo quidem vitio illius laborabant amici, in diuinæ prouidētiæ rationibus hallucinantes, qui in eo ipſo Deo ſe patrocinari arbitrabantur, quòd contra iuſtum hominem ſuffragia ferebant. Obſecrat autem, & obteſtatur Deum, vt cauſſæ ſuæ iudex & cognitor eſſe velit, à quo ſit omnis falſitas perquàm aliena. Sic enim fieri poſſe, vt vero Dei iudicio declaretur, ob quampiam conceptam fraudem nullas pœnas ab eo pendi.

Quis fictus durus coram illo ſuſtinuit? PRO, *Suſtinuit*, Aquila, Pacem habuit: Symmachus, Perſeuerauit, eſt interpretatus. Sed nec quiſquam, inquit, qui aduerſus Deum obdurauit, tulit impune. Quamuis enim ad breue tempus impune ſit, haud ita tamen perſiſtet. POLYCHR. Quis contra Deum mentem obſtinatè obfirmauit? Pharao, Diabolus, qui coram Deo ceruices nequaquam inflexit: etſi ij omnes duri eſſe apud Deum cenſentur, qui corda lapidea gerunt, in quos dictum eſt illud, Scio, quia durus es, & neruus ferreus eſt colli tuum. OLYMP. Et hoc etiam loco præmonitione vſus eſt Iobus, vt diſcamus, quæ dicit verba, hominis eſſe non peruicaciam, & ſententiæ obſtinationem ſed ſupplicationem ad orationem adhibentis, diuinæque veritati fidētis. Qui enim præclare tenebat, quantum homini adferret incommodi, contra Deum pertinacia vti, ea, qua tandem hic, ratione vtatur? Atqui non ita multò poſt, ſed in conſequenti oratione poſt inductum prooemium, & poſtquam mentem noſtram apte muniuit, Dei poteſtatem verbis exequitur, propè id ſuadens vnicuique, vt nullo pacto ei orationi obſiſtere audeat, cuius tanta ſit vis, tanta poteſtas, tanta maieſtas, qui nullam vnquam partem iuris poſſit aut peruertere, aut deflectere.

Qui montes redigit ad vetuſtatem, & ignorant; & ſubuertit eos ira Hoc Symmachus dixit apertius, Qui ſummouet montes, nec apparere eos facit Sed tamen quænam eſt huius verſus apta ſententia? Nimirum, ſi verba tantum ſpectentur, hoc dicit, Qui nullo negocio exterminat montes: vt cum illo congruat, Qui tangit montes, & in fumum euaneſcunt. Illud autem ad intelligentiam pertinet, Qui claras improbi Dæmonis inſidias vincit, transfertq; ab hominibus illis nec ſentientibus. DIDYMI. Alios noui ego montes, Moyſem, inquam, & prophetas. Leuaui oculos meos in montes. Chriſtus ſenio conficit vetus teſtamentum, nec id animaduertunt Iudæi, in quos dictum eſt illud, Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi. Is montes Hieruſalem, & ſanctuarium a literæ ſolo euertit. Ille ſuo ſplendore ſolis, cæterarumque ſtellarum luminibus officit. Papæ, quænam, & quanta is homo loquitur, qui morbo eſt, plagiſque confectus! qui teſtam manibus tenet! qui ſaniem radit! qui ſedet in sterquilinio! *Qui montes*, inquit, *redigit ad vetuſtatem, & ignorant* Ergo, cuiuſmodi ſint hæc verba videamus, & quæramus, quinam montes ſint, qui inueteraſcunt, & quorum opera vetuſtate conſeneſcunt: & quinam ij ſint, qui ignorant. Venit Ieſus ad literæ traditionem labefactandam, & planè conuellendos eos, qui poſt gratiam ad literam adhæreſcūt, de quibus inquit Apoſtolus, Peruenit autem in eos ira. Euerſa ſunt vete-

ra [illegible] tera eſt antiquata, inſtaurata eſt ſpiritus diſciplina: vt nos ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ. Maius quid hominum opinione in aduentu ſuo Ieſus meus perfecit. Etenim ipſos prophetas eodem tempore antiquauit, & innouauit.

Qui commouet eam, quæ ſub cælo eſt, à fundamentis: columnæ autem eius concutiuntur. OLYMP. Columnas dicit, ipſa firmamenta, & fulcra, quæ fundamentorum architecto, ea ratione, quæ illi nota eſt, firmata ornantur, qui poteſt etiam illa concutere. Huius ſimile eſt in Pſalmis, Qui reſpicit terram, & facit eam tremere. DIDYMI. Verum, ſi conſimilem eorundem verborum facienda eſt interpretatio, columnæ domini mei Ieſu Chriſti erant apoſtoli. Hi enim quo tempore patiebatur Ieſus, commoti ſunt, ac fluctuarunt. Omnes vos ſcandalizabimini in me nocte hac. Terræ motus ſæpe fiunt in terris: verû, qui ante vel poſt Chriſtum extiterunt, partem quandam terræ occuparunt. Mei autem Chriſti tempore non priuatus fuit aliquis terræ motus, ſed tota ipſa terra conquaſſata eſt e centro conuulſa.

Qui dicit ſoli, & non oritur. Non quia ſol oritur, ſed quia præſtantem vim ſuæ poteſtatis oſtentat.

Obſignat autem aſtra. Id eſt, claudit & prohibet. Poteſt enim, inquit, imperare ſoli, vt in certa commoretur regione, nec exoriatur: aſtra etiam obſcurare, vt minimè luceant. DIDYMI. Fertur, quo tempore paſſus eſt Chriſtus, tres ipſas horas ſolem defeciſſe, tunc item ſtellas viſas eſſe, tanquam in nocte.

Qui extendit cælum ſolus. Verum, & cælum, inquit, mira facilitate tetendit, vt alio quodam loco [illegible]. Qui extendit cælum ſicut pellem. Quod quidem Chriſtus, concinente Dauide, oſtendit, Verbo, inquit, Domini cæli firmati ſunt. Verbum autem eſt ipſe Dei filius vnigenitus.

Et qui ſupra mare ambulat, tanquam ſupra pauimentum. OLYMPIOD. Ad hiſtoriæ veritatem, Cuius, inquit, pedibus ſubiectum eſt mare. Qui ob naturam ab omni materiæ concretione ſegregatam, cuncta permeat, cunctis [illegible], ac præeſt. Videtur etiam tanquam vates incarnationem Verbi ſignificare, quando Chriſtus ad Apoſtolicam nauem accedens, fluctibus extimos ambulabat. Huc enim refertur illud, In mari via eius. Et hoc quidem Verbum fecit forma humanæ naturæ indutum.

*Qui facit Pleiades & Heſperum, Arcturum, & * receſſus Noti.* OLYMP. Cum inſigniora appellarit, complexus eſt reliqua. Ac ſi diceret, qui omnem cæli ornatum diſtinxit. A Noto cæteros ventos ſignificauit. Receſſus ſeu promptuaria ventorum, theſauros nuncupauit: vt intelligamus haudquaquam ventorum rationes nobis eſſe perſpectas. Hebræus ſic, Et omnia aſtra circundantia Notum. Vt ex promptuarij nomine aſtrorum appareat multitudo, ex ea plaga ſeſe oſtendentium. Promptuaria igitur ſunt aſtra in auſtrali cæli parte, tanquam in promptuario recondita. Differt autem aſtrum à ſtella. Nam aſtrum conſtat è ſtellis, quanquam ſine diſcrimine ſcriptura diuina vtrumque vſurpat vocabulum: nec quidquam ea re lædit, quandoquidem ſic rerum vtitur vocabulis, vt ab hominibus intelligi queãt. BASILII. Arcturi ſcriptura meminit, * ſubtuſi aſtri, quem poſt Orionis partes ſitum video. * Pleiades quoque eadem ſcriptura dixit, nomine vtens ſimiliter, vt & vtuntur, qui reconditiora vnà cum Hebræis curioſius peruestigant. In ipſis autem Vergiliis ſeptem apparent ſtellæ continentes, atque conſertæ, non ſex, vt eſt viſum nonnullis: & trianguli quidem tuentur figuram. Heſperus autem ſidus eſt lucidiſſimum, qui Lucifer etiam ideo appellatur, quia de manè ortum nunciatque auroram, hæc autem diluculum, ac diem. Ille igitur, qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus iis nomina vocat, is omnium tum numerum tenet, tùm nomina. Paucæ enim ſuis ſunt appellatæ nominibus, quæ cum ſint [illegible] familiares, ex iis oſtendunt reliquas. Sed tamen innumerabilibus quibuſdam illas ipſas vocabulis notant, cum & errantes faciunt, & inerrantes, & quaſdam in * duodecim partes diſtribuunt, alias ad ſigniferi orbis, quem ſol conficit, rationem partiuntur, nonnullas in Auſtri Boreæque lateribus

* ταμιεια. promptuaria

* ἀστέρες [illegible].

* Vergiliæ appellantur à M. Tullio. & Plinio: idem Baſilius poſteriorem Arcturi eſſe ſcribit.

Qui Arcturus [illegible] in . . . bra, Orionem [illegible] in Gemini.

* Niſi ab eo, qui [illegible] ſit, errat.

ribus deſigunt, & quibus maluerint nominibus illas appellant. POLYCHR. Id hoc loco Iobi oſtendit oratio, Deû, eum hanc rerum conderet vniuerſitatem, tum ſapientiæ, tùm ſuæ erga hominum genus prouidentiæ inſignia dediſſe documenta. Sapientiæ quidem in tanta rerum, quæ cernuntur, varietate prouidentiæ in earundem vſu, quo homines perfruuntur. Aſtrorum enim ortus, atque obitus, & lunæ ſeneſcentis diminutiones, oſtendunt agricolis, quo tempore ſementem facere debeant, & quo ſtudio colenda terra, iidemque ſerenitates tempeſtateſque cæli præſignificant, itemque nautis nauigandi opportunitatem. Verum dicuntur Phœnices ad ſuos curſus maritimos, Minorem vrſam ducem adſciſcere. Ergo opificij eius, inquit, eximij, quotidie argumenta licet intueri. Cæli inquam conuerſiones, tempeſtatum mutationes, temporum viciſſitudines, diei ac noctis præclaro ordine deſcriptam ſucceſſionem. Etenim, cum aſtrorum mentionem fecit, aeris quoque meminit, variumque ac multiplicem vſum in dicauit: quare addit:

Qui facit magna & inuueſtigabilia, glorioſa & ſtupenda, quorum non eſt numerus. POLYCHR. Id eſt, quorum numerus ipſi ignari. Dixerat hæc ipſa ante Eliphazus, quæ hic loquitur Iobus. Subindicat autem niuis ortum, grandinis impetum, tonitruum ſonitus, fulminum ſagittas, & iactus, & quæ è genere ſunt eodem. CHRYSOST. Quæ nuper, inquit, à me dicta ſunt, nec magna ſunt, nec ex earum rerum genere, quæ inueſtigari nequeant. Nam in ſenſum ea oculorum incurrunt. Quanti illa fuerint, quæ ab oculorum abducta ſunt conſuetudine, atq; iudicio? Ac vide, quemadmodum nunquam diuinam naturam, ſed Dei dnntaxat opera profert. Sed quid attinet, inquit, de ſingulis dicere Nempe eiuſmodi ſunt Dei opera, vt nec informari animo, nec numerando percenſeri queant. DIONYS. Vidiſti, quænam de Deo Iobus beatus differat? qui eum ſæpius, cum in ſingulis rebus religioſa mente veneratus eſſet, tùm illuſtri laude extuliſſet, ſummatim nunc cuncta cõplexus, dixit, *Qui facit magna, & inueſtigabilia, & glorioſa, & ſtupenda, quorum non eſt numerus.* Nam, quamuis numerus numerari non poſſit, nec vllo ſit termino circumſcriptus, poſſitque additione ſemper augeri, nec vllum numerandi exitum habeat: nihilominus, inquit, Dei opera quemlibet numerum, qui pertranſiri non poteſt, longè ſuperant. Quòd ſi opera, quantò magis ille? Quod enim eſt homini nec comprehenſibile, nec terminatum, hoc ipſum eſt Deo minimum, & quantitate quidem, vt hic dicitur; magnitudine autem, quemadmodum eſt in Pſalmo, ipſum ſuper magnitudines eſſe prædicante, Magnus, inquit, Dominus & laudabilis valdè, & magnitudinis eius non eſt finis. Siquidem omni eſt laude ſuperior, quauis admirabilitate admirabilior, & omni gloria glorioſior, & quauis ſublimitate ſublimior, ſicut ſcriptum eſt, Terribilis Dominus, & magnus valdè & admirabilis potentia eius. Qui glorificatis Dominum, exaltate, quantum poteſtis, ſuperexcedet enim amplius. Multumque laboris eſſet ſuſcipiendum, ſi diuinarum ſcripturarum hymnos ſingulos, quibus ſumma Dei celebratur magnitudo, ſeligere vellemus, vt in hunc locum contraheremus, quos quidem hymnos ſua Deus laude & excelſa natura longe ſuperat vniuerſos. Nunc igitur ad reliquam interpretationem pergamus.

Si ſupergreſſus fuerit me, non videbo; ſi tranſgreſſus fuerit me, non nouero. OLYMP. Is planè, inquit, mentis, oculorumque aciem fugit, vt, quẽadmodum ſit in omnibus, extra omnia, ac ſupra omnia, ſciri non poſſit. Quid illum dico? quando nec eius iudicia omni naturæ conditæ poſſunt eſſe comprehenſa? Ea enim vi, ac poteſtate, quæ à noſtro eſt ſecreta aſpectu, omnia molitur, quæcunque molitur; vt iam quæ aguntur ab ipſo, non ſenſus modò noſtros, ſed animi etiã præteruolent intelligentiam. Ita nec eum lenem agnoſco, nec iratum contemplari poſſum, licet me ſupergrediatur, & tranſgrediatur, vt planè non animaduertam.

*Si * abduxerit, quis reduxerit? vel quis dicet ei, quid feciſti?* En, inquit, abripuit à mundo quis reportabit abreptum? OLYMP. Quis referet, inquam? quis his, quæ ab illo aguntur, contradixerit? ſi velit cuncta planè delere, quis illius arbitrium, decretumue correxerit? POLYCH. Si contra quempiam ſententiam dixerit,

cum ſit in numero, ita vt pro 4. ratione in 12 numero ... deo quo in . d-moch ... quæ ſtatim ſequitur, non e. di ſit perti tio quod ſi 4 pro 12. legere nu... le ... ſe decim diuiſionem intelligere, quæ ab Aſtronomis fit in 48. imagines, ſeu conſtellationes.

** ἀπαγάγῃ Aug. Si moriti tradiderit: ſi abire iuſſerit: ſi dimiſerit: ſi occiderit. Nam verbũ eſt hoc πολύσημον.*

dixerit, ad quem prouocabitur? cuiuſue implorabitur auxilium? quis illi quaſi minus recte facienti, exprobrarit? cum liberum in res omnes imperium obtineat? cum iis propitius ac placatus ſit, quibus eſſe voluerit? ac rurſus, quos voluerit, plectat?

Ipſe enim auertit iram. OLYMP. Hoc vnum, inquit, ſcimus nulla animi commotione ab eo irrogari ſupplicia, noſtris interim rationibus vtiliter conſulente. Vſus autem ſynecdoche ab ira, vitium omne ſignificauit: nec enim iram tantum auertit, ſed cæteras etiam perturbationes. Symmachus autem ad hunc modum, Deus, cuius ira *auerti nequit; vt intelligamus diuinum impetum vitari non poſſe. Quis enim illius vindicem & ſupplicia vlciſcentem manum poſſit auertere?

* ἀνατρέψει τίς. Aug. Inauertibilis ira.

Ab eo autem incuruata ſunt cete, quæ ſub cælo ſunt. OLYMP. Symmachus, Sub eo curuabuntur obnitentes faſtus. Arrogantium, inquit, deprimit ſupercilium. Rurſus Hebræus, Ab eo, inquit, omnia perduntur, id eſt, niſi ſponte, & clementia in homines vſus iracundiam flexerit, ad nihilum reciderint omnia. Græcus vero, *Cete* dixit, vt omnia indicaret, quæcumque inuicto robore, ac robuſta videntur eſſe fortitudine. DIDYMI. Illud videlicet, ad verba; Nec ceti, nec veneno imbutæ feræ hominum ferrent imperium, niſi illa Deus ſubegiſſet. Verum hoc ad theoriam. Ceti ipſi nequam ſpiritus per allegoriam dicuntur: ideo, quia animi noſtri fluctibus innatant. Horum ille cetorum compreſſit, fregitque audaciam. Neque enim iis poſſit hominum natura obſiſtere, niſi inflectantur à Deo.

Si autem me audierit, aut diiudicarit verba mea. Si enim iuſtus fuero, non exaudiet me, iudicium eius deprecabor. Si autem vocauero, & audierit, non credo quod exaudiuit me, ne de caligine conterat me. Prorſus difficilis atque arduus locus, quem nullus ſine labore per ſe ipſe expedierit. Duce nihilominus Deo, Ioboque locum ſua illa teſta, qua ſaniem abſtergebat, complanante, eſt tentandus* aſcenſus. Quæ igitur horum verſuum poterit eſſe ſententia? Baldadi hæc fuerant verba, Non iniuria afficiet Deus iudicans: additque, Surge diluculo ad Deum deprecans; &, ſi mūdus es, deprecationem tuam exaudiet, & reſtituet tibi vitam meliorem prima. Ad hæc Iobus reſpondet, Qui ſciam, ó amice, vtrum me Deus audierit, precationiſque verba diiudicarit? Nam, ſi iuſtam eſſe meam cauſſam apud eum probare voluero, haud mihi reſpondebit. Hoc enim valet, *Non exaudiet me.* Illius porrò iudicium, atque ſuffragium libenter implorarem, ſi certum haberem, inuocantem me, & implorantem auditum iri. Nec enim ſe in conſpectum dat Deus, nec vocem mittit aliquam: ita multó magis metuo, vt, cum prorſus videri is nequeat, é turbine & procella me conterat, quód de iure cum eo ſim auſus diſceptare. OLYMP. Sed tamen hoc pacto commentantur nonnulli, Si meum ipſe ius, atque innocentiam probare voluero, repellar à Deo, cúm illius iudicia nec mentem noſtram ſequantur, nec illa poſſit animus noſter aſſequi. Quo etiam magis illius eſt mihi iudicium exorandum. Quód ſi Deum inuocauero, ac meæ cauſſæ æquitatem, meamque innocentiam complexus fuerit, haud credam meam illi cauſſam probatam fuiſſe. Is enim noſtrum fugit obtutum, & illius mihi eſt ignotum iudicium, vt verear magnopere, ne ipſe obſcuro aliquo conſiſtens loco, quaſi quæpiam procella, ac turbo, me perdat omnino. Id autem, quod dicit, eſt huiuſmodi, Turbo cúm circumagatur, vndique cuncta complectitur: quocirca, ſi ex vna parte inſons viſus fuero, ex altera me coarguet. Quæ quidem à me verè dici, præſentia mala teſtantur. Nam ſubitó tam variis me circumuallauit ærumnis, haud peccati alicuius pœnas perſoluentem. Idcirco attexit;

* Catena habet ἀνοδῶσον, mea quidem ſententia corrupte: crediderim verã lectionem eſſe ἄνοδον, vt nos ſumus interpretati.

Multas fecit contritiones meas fruſtrà. Vnum illud ſanè noui, quód cauſſam tantorum malorum nulla aſſequor ratione. Id enim ſignificare videtur, *Fruſtrà.* Aut id & iam dicit, Nihil attinebat Deum his cruciatibus de me periculum facere. Nam ante cruciamenta me præclarè nouerat. Quanquam alij pro, *Fruſtrà*, interpretati ſunt, Sine cauſſa, & gratis. CHRYS. Hoc ipſum de Iobo Deus Diabolo dicerat, Tu verò dixiſti, vt fruſtrà perderem ſubſtantiam eius. Quid ergo miraris, id

quod

quod à Deo dictum eſt, dici quoque à Iobo? Et ſi illud, *Fruſtra*, non eo pertinet, quòd aberrauerit, ſed quòd ex illa pœna atque ſupplicio nil maius eſt conſequutus.

Non enim ſinit me reſpirare: impleuit autem me amaritudine. CHRYS. & OLYMP. Referta eſt vita mea ærumnis, ac ſine dolore reſpirare non poſſum, tanta eſt malorum acerbitas, vt nullas faciant inducias.

Quia enim robore poteſt, vincit, quis ergo iudicio ipſius reſiſtet? Symmachus autem, In robore fortis eſt. POLYCHR. Cum poteſtatem, quæ expugnari non poſſit, obtineat, cuncta, inquit, adminiſtrat imperio, cum reperiatur nemo, qui in re aliqua ſit ei aduerſaturus. OLYMP. Et ipſe quoque, cum illius animo complector fortitudinem, audax eſſe facinus aio, illius obſiſtere iudiciis, cum viribus & iudiciorum æquitate, peræque ſit præditus: quibus duabus rebus haud quiſpiam repugnabit. Hæc verò Iobi oratio attingit amicos, illas ab eo ob ſcelus aliquod pœnas ſuſceptas eſſe exiſtimantes.

Si enim iuſtus fuero, meum os impium erit. Alij, Condemnabit me.

Si autem fuero irreprehenſibilis, prauus euadam. OLYMP. Quamuis, inquit, meas apud eum rationes expoſuero, impius ero. Quamuis factorum fortaſſe iuſtitiam fuero conſequutus, dictorum tamen condemnationem minimè vitauerim. Si enim me iuſtum eſſe dicere audeã, id demum dicere puto eſſe impietatis. Quod ſi illud etiam ſim dicere auſus, omni me reprehenſione vacare, mihique ipſe fuero blanditus, hoc ipſum meam prauitatem coarguet, nec me rectum eſſe teſtabitur, quandoquidem, ſi iuſtus eram, id ipſum ſilendum erat; neque enim de ſe Iuſtus prædicat. Huic finitimum eſt illud, Factus ſum inſipiens; vos me coegiſtis. POLYCHR. Fortaſſe & aliquid dicit huiuſmodi, Qui tandem meum ipſe ius in Dei iudicio perſequar? Qui homo ipſe imbecillis cum rerum omnium domino diſputem? Is enim, qui tanta eſt poteſtate, facile oſtendit, iniquos meos eſſe ſermones. Nam, licet vitam à labe vacuam vixerim, improba nihilominus apud Deum videbitur, cuius accuſandæ atque emendandæ habet poteſtatem.

Si enim impiè egi, non noui animo meo, niſi quòd ablata eſt vita mea. POLYCHR. & OLYMP. Illud Apoſtoli dixit, Nihil mihi conſcius ſum; verumtamen non in hoc iuſtificatus ſum. Nullius quidem peccati me torquet conſcientia: hoc tamen vnum noui, vrgeri me malis. Cumque ad extremam miſeriam meas rationes videam deuolutas, æſtuo vehementer, quoties eorum, quæ mihi contigerũt, cauſſam cogitatione pertracto.

Propterea dixi; Magnum & potentem perdit ira, quia improbi in morte erunt ingenti: ſed iuſti deridentur: traditi enim ſunt in manus impij. OLYMP. Hæc mecum ipſe reputans animo, cum, qui ſuam magnam & robuſtam eſſe iuſtitiam arbitratur, perdi à diuina ira. POLYCHR. Aut etiam, quia omnes Dei coercet ira, ſiue quis pietate inſignis, ſiue vita clarus extiterit. OLYMP. Nec verò illud ignoramus in flagitioſos vltima eſſe & improuiſa ſupplicia conſtituta. Sed tamen pij ac religioſi homines à facinoroſis ridentur in vita, tantiſper dum Dei bonitas deliteſcit, & quæ in poſterum ſunt reſeruata vtriſque, haud ipſa ſe produnt. Porrò autem iuſti in manus impiorum traduntur ſæpenumero, non vt hi honore afficiantur, ſed vt illi probentur. Hæc dum dicit, ac patitur Iobus, tibi prorſus perſuadere deberet. Eorum enim, quæ dicuntur, res ipſæ, pernecеſſaria ſunt confirmatio. Is enim à Deo eſt Diabolo petenti deditus, reſque illius ſunt direptæ ab hoſtibus, illo, cur hæc fierent, cauſſam ignorante.

Facies iudicum eius cooperit. Si autem non ille, quis eſt? Symmachus, Et nunc quis eſt. OLYMPIOD. Quoniam in memoriam Diaboli rediit, dum dixit, Traditi ſunt in manus impij, conſequutioni obſequens orationis addit, peccatum iudicantium ſubterfugere cognitionem, cum ipſum ſimulationis artificio iuſtitiam ſæpenumerò mentiatur. Ita nullus peccati expers. Quòd niſi veterator eſſet, haud magnus exiſteret: quãquam ſuperari facilè poteſt peccati architectus Diabolus. Quanquam hæc ipſa Iobus, tanquam ſanctus ac vates, occultius tamen in mediam diſputationem conicit. Rurſusque ad ſua reuocat orationem, & quæ conſequuntur.

 ſequuntur.

ſequuntur, appingit. POLYCHRON. Alij verſum hunc ſic exponunt, quia dixerat, Magnum & potentem perdit ira, nunc ait, eorum, qui audacius diuinæ iræ æquitatem perſpicere conantur, facies cooperiri, id eſt, acri eius rei cognitioni tenebras protiſus offundi. Ac, ſi horum omnium auctor non is eſt, quinam ſit. vos ipſi docete.

Vita mea velocior eſt curſore. Id eſt, maxime incitata, ſiue flagitioſa, ſiue ea ſit laudabilis. Symmachus autem, Dies mei.

Fugerunt, & non viderunt. Si eſt veſtigium via nauibus, aut aquilæ volantis. Symmachus autem; Abierunt ſimiliter, vt naues feſtinantes, vt aquila volans ad eſcam Quæ immatura, inquit, morte extinguuntur, ſingulos humanæ vitæ caſus intueri non poſſunt. Vt enim nauis, aquilæue nulla extant impreſſa veſtigia, ita beatæ, florentiſque vitæ nulla relinquuntur argumenta. Ergo vt nauis nulla in mari, nec vlla aquila in aere veſtigia facit, ſic humanæ fœlicitatis certum nullum ſignum adfertur. Id quod rerum mearum conditio certiſſime comprobat: ea enim, quibus ipſe ad breue ſpatium fructus ſum, bona pari celeritate auolauerunt, atque nauis incitata a ventis, aut verò aquila, quæ alarum celeritate aera diſſindit. Nam illud Ad eſcam & cibum aquilam volare, pernicitatem oſtendit. Aquilæ vero, nauiſque ſimilitudo eodem pertinet, licet nō ex eodem ſit ſumpta.

Si enim dixero, oblitus ero loquens, procumbens autem facie ingemiſcam. Concutior autem omnibus artubus: ſcio enim quod non innocentem me dimittes. OLYMP. Duplex eſt huius loci expoſitio. Aut enim hoc dicit, Si me tueri voluero oratione, nimium ea longa futura ſit, præterquam quod gemo & contremiſco, veritus ne alicuius rei per imprudentiam contractæ ſorte conuincar. CHRYSOST. Aut id potius ſignificare voluerit, Si de meis rebus dicere conor, ac mea narrãdo perteXere, profectò doloris acerbitas obliuionem mihi adducet. Tanta enim vis eſt cruciatus vt mihi plane memoriam eripuerit: ac licet ex his malis emergerem, nihilominus iam ipſum ſupplicium contra me cunctorum ora diduxit. OLYMP. Ita ore obuoluto gemo, atque lamentor, & artubus cōtremiſco, cùm intelligam, ſi tuum mihi ſeuerum iudicium ſubeundum ſit, neque innocentem, neque à culpa me vacuum viſum iri. DIDYMI. Hominis modeſtiam, & gratæ voluntatis ſignificationem habent hæc verba inſignem. Etſi enim dixit, ſcio quia iuſtus apparebo, nihilominus quia exploratum, perſuaſumque habebat, apud Deum qui æquis cuncta ponderibus examinat, ipſa etiam aſtra eſſe impura, nedum ſeipſum, ideo inquit, Si in me inquirere ſubtiliter volueris, (Deus enim es) haud me inſontem dimittes. Quando igitur ſum impius, cur non perij? OLYMP. Aquila autem, Vt quid fruſtrà laboro? Si integrum de mea impietate factum eſt iudicium, an non mihi rectius futurū erat, antequam ad impietatem delaberer, interire? Tale quid de Iuda noſter liberator dixit, Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Idipſum nunc Iobus Deo amicus vſurpat, Emori me præſtabat, quàm impietatis poſtulari, mortemque magis opto, quam tantis vexari conuicijs, quaſi diuinas leges perfregerim. Cur tandem non perij? Prorſus eſt mihi diuini conſilij ratio ignorata.

Si enim nunc lotus fuero, & purgatus manibus mundis, ſatis in ſordibus me tinxiſti, abhominata eſt me veſtis. CHRYSOST. & OLYMP. Mos erat antiquis balneis eluere ſordes: illud item in priſcis moribus fuit, vt, cum probare vellent, cuiuſpiam ſceleris ſocietatem ad ſe haudquaquam pertinere, manus lauarent, dicerentque, Innocens ego ſum, & ab hac re integer. Id quod in liberatoris noſtri cauſſa fecit Pilatus. Dauid etiam canebat, Lauabo inter innocentes manus meas. Dicit ergo, Quantalibet mea extiterit innocentia, hæ minimè obſcuræ conuictiones, hæc præacerba ſupplicia, ex præiudicata iam opinione impuritatem, labemq; meam coarguunt: vt iam vel ex ipſa veſtis meæ contrectatione inquinari ſe cæteri ſuſpicentur, præſertim cum ob mea non pauca ſcelera hæc me pati vnuſquiſque arbitretur. Hæc amicorum cauſſa loquitur, culpa ac noxa eum teneri ex ipſis eius calamitatibus comprobantium. CHRYS. Quod vero dicit, eſt eiuſmodi, Videlicet ipſe impietatis exemplum ſum cunctis propoſitus. Cur igitur non perij? Improbum

probum enim oportebat tolli de medio, ne cæteris magiſter eſſet improbitatis. Quanquam, ſi ſole nitidior fuero ac purior, macula nihilominus, nec tamen qualibet aſperſus fuero. Verum, qui me pari ac veſtis corpus propinquitate contingunt, oderunt me: ipſum mihi corpus inuiſum, & execrandum euaſit: hoc enim, *veſtis*. Poteſt etiam ſic intelligi, *Abominata eſt me veſtis mea*, vel ipſa me veſtis quaſi inquinata odio fugit, vt pro illo ſit, Nec ob plagarum acerbitatem poſſum amiciri.

Non enim es homo, ſicut ego, cui in iudicio reſpondeam, vt ſimul veniamus in iudicium. Vtinam eſſet mediator inter nos & redarguens & audiens inter vtrumque. OLYMPI. Quoniam anticipata ſuppliciorum opinio Iuſti impietatem palam teſtari videbatur, neque opinionis falſitas ex iis, quæ oculis hauriebantur, poterat refutari, apud ipſum Deum, qui verax eſt, & genera perſonarum ignorans, vult iudicio experiri. Illius enim iudicatui inprimis confidit, tanquam ſi diceret, Vos amici ex iis, quæ in me incubuerunt malis, contra me ſententiam pronunciatis. Quod ſi Deus cauſſæ meæ ius complecti voluerit, qui nec perſonarum in iudicio intuetur diſcrimina, & ipſa veritas eſt, nimirum is prohibit, haud me ob peccatum vllum his vrgeri ſuppliciis. Nec vero aliam eſſe Iuſto mentem atque ſententiam, atque ob eximiam caritatem erga Deum, magnamque apud illum libertatem, & os magnam, quam in Dei veritate poſitam habebat fiduciam, quòd humana fugiat iudicia; contra verò, à Deo, qui ſine mendacio & errore cuncta pronunciat, iudicari velit, vel ex iis verbis, quæ cum Sopharo diſputans dixit, diſce. Diſputationem enim & errantem, & recto iudicio minime progredientem ab amicis auertens loquitur his verbis, Veruntamen ego ad Dominum loquar, videlicet, qui non mentitur, nec perſonas accipit. arguere autem meo animo, ſi voluerit. Vos enim eſtis medici iniuſti, & ſanatores malorum omnes. Vides, quemadmodum hominum iudicia fugiat iniqua? & ad iuſtum animorum medicum Deum confugiat. Diuini deinceps iudicij æquitate fretus audet, ac dicit, Scio ego, quod iuſtus apparebo; ruſuſque, Ecce in cælis teſtis meus, * cognitor verò meus in altiſſimis. Audet vbique, vt qui fallax hominum iudicium vitet: Deum ipſum rogat, vt idem iudex, aduerſarius, ac teſtis eſſe velit. Quantam hæc demum caritatem teſtantur! quantam libertatem! quantam fiduciam! Itaq; Deus, qui mentē Iobi penitus perſpectam habebat, & quo ſtudio animive inductione is loqueretur, cum minimè ignoraret, de homine haudquaquam iratus est, immo vero illi ad uerſus amicos victoriam adiudicauit, pronunciauitque non peccati vllius pœnas à Iobo fuiſſe perſolutas; verum, vt illius iuſtitia atque innocentia teſtata eſſet, illa incommoda pertuliſſe. Cùm ergo de Iuſti erga Deum caritate haud dubitare poſſimus: quæ deinceps ſcribuntur, huc ſcilicet referre debemus. Neque verò iſta nos Pſaltis verba perturbent, Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo; quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Hoc enim ipſum nequaquam dubitabatur à Iobo, ad ſincerum ac ſubtile Dei iudicium neminem futurum eſſe innocentem. Neque hoc tempore eſt Iobo propoſitum ad diuini iudicij ſeueram normam cauſſam ſuam dirigere, aut etiam iniuſtitiæ Deum conuincere, quod pœnas de eo ſumpſerit iniuſtas. Verum hoc tantum pugnat, vt mendacium, falſitatēque coarguat amicorum, ob flagitia irrogata illi eſſe ſupplicia arbitrantium. Quapropter & Deus Iobi ſententiæ, ac voluntati obſecundauit, nec eum propter ſceleris impietatem quidquam eſſe perpeſſum, palam dixit. Quin potius omnis illa tentatio, atque calamitas, ad generoſam eius virtutem pertentandam, comprobandamque pertinebat. Sed hunc ſermonibus percelebratum hominem audiamus, *Non enim homo es, ſicut & ego, cui in iudicio reſpondeam, vt ſimul veniamus in iudicium.* POLYCHR. Hoc mihi, inquit, euenit, non maleficij cuiuſquam conſcientia ſtimulato: ſed ideo, quod apud eum mihi dicendum eſt, cum quo nulla mihi eſt naturæ communio, nulla par dignitas. Quod vtinam ſicut apud homines, ſic apud te, qui iudex es incorruptus, experiundi æqua daretur poteſtas. Et dum ad maiorem aſſilit libertatem orationis, ſequeſtrum quempiam, & interuentorem adeſſe optat in cauſſa, *Vtinam mediator eſſet*

* συνίστωρ. *cognitor, cōſciens, teſtis.*

inter

inter nos & redarguens, & audiens inter vtrumque. Ipſa conſequutio planam facit hanc omnem orationem. Mea, inquit, mihi non ſunt. Sed, quoniam amici mei ex iis, quæ me circunſtant, ærumnis haud recte ratiocinantur, ob peccata excruciari me malis, ideo tua ſolius contentus ſum approbatione. Vtinam delegendi arbitri, ac ſequeſtri mihi daretur facultas, qui de re tota pronunciaret, & æquo iure eum vtroque ageret, atque eum, qui iniuriam impoſuit, libere coargueret. Hæc, vt iam diximus, eo loquitur Iobus, vt & diuinæ ſe veritati confidere oſtendat, atque vt falſo ratiocinantes amicos refellat. Iobo enim dicente, nullius tanti admiſſi ſceleris opprimi conſcientia, vt eiuſmodi eſſent illi pœnæ luſtrandæ; Deo item confirmante, non peccati vllius eundem ſupplicium ſuſtinere. Quid vllius præterea arbitrio compromiſſiuo opus erat? niſi vt arbiter vtriuſque ſententiam comprobaret: & amicos mendacij condemnaret. Quod ipſum reipſa Deus deinde perfecit. Deinde quaſi quiſpiam obiecisset, Quamobrem, cum tua iura proruleris? * reſpondet; Si mihi Deus poteſtatem facit liberæ orationis, nempe ſi me cruciatibus liberabit; ſcilicet me timere non ſinet. Impetrata autem ab eo liberè dicendi venia, loquar, & ex animi ſententia loquar & defenſionis meæ ius perſequar. Quocirca attexit,

*Auertat a me virgam & timor eius non me * circumagat: & non timebo, ſi loquar.* POLYCHR. Ad interuentorem hæc nonnulli referunt: ſermè, inquit, me ſequeſter e præſentibus malis eripuit, factuſque eſt vas, ex mea fidenti oratione nil me laturum incommodi, ſi de rebus meis ſine trepidatione aliqua diſputaro incorruptaque atque integra conſcientia (neque enim cuiuſquam iniuriæ ac labis mihi conſcius ſum) ſupplicij, animaduerſioniſque cauſſam poſtulato. Verum hæc ipſa alij in Deum conuertere confirmant. OLYMP. *Auertat a me virgam,* id eſt, tormenta, ſuppliciaque inferentem manum, nec eius me timor obterat: id enim eſt [illegible] ſtrangulet, circumagat, percellat: fidenter enim loquendi facta poteſtas ſatis luculentum eſt liberationis malorum argumentum.

* [illegible] circumagat, [illegible] vel, vt paulo poſt interpretatus eſt [illegible] ſtrangulet, percellat.

Non enim ſic conſcius ſum laborans anima mea. OLYMP. & EVAGRII. Ideò hæc dicit, aut quia exprobrabant amici Iobo, quòd pœnas ſcelerum ſuſtineret, aut quia corporis labor, ac morbus ad animum haud arreperet. Quamuis enim illud plagam accepiſſet, contractione tamen animus nequaquam ſuccubuit.

CAPVT X.

Gemens dimittam aduerſus me verba mea. POLYCHR. Silentio, inquit, ego met ingemiſcam, cùm prorſus habeam nullum, cui cauſſam meam probare poſſim. Vide quemadmodum nos antea muniat, nihil ipſum de Deo, quod dignum non ſit, cogitare. Nam vel gemens, vel malis oppreſſus nullum in Deum iaciam maledictum, ſed in me ipſum deſpicientia verba conuertam. Idcirco verò id dicit, quoniam principio dixerat, Pereat dies, in qua natus ſum. Sanè docere vult nihil ſe contra Deum ſecus locutum fuiſſe; ſed illas contemptas, abiectaſq; voces contra ſeipſum emiſiſſe. Quaſi hæc ſit illius oratio, Aduerſus Deum nihil loquar omnino; abſit. Quòd ſi fuero nonnulla loquutus, non illa mea, ſed atrocis calamitatis atque ægrotationis futura ſint verba. Ergo nec contra ſe orationem vſurpaturum, ſed philoſophaturum, ſilentiumque adamaturum eſſe oſtendit, niſi vim adferret doloris magnitudo, ac niſi amici verba extorquerent. Nihil verò de Deo dicit abſurdi: quod ipſi ex eius cũctis ſermonibus apertè docuimus, præterquam quòd Deus teſtimonium illi ipſi dedit, cum eum iuſtum eſſe pronunciauit. Ad huius porrò viri, & ad eorum, quæ per contemptum is dixit, defenſionem, illa magnopere valent, quod homo erat, quod ſine ſenſu doloris tormenta perferre non poterat, quòd calamitates mirificæ erant, ac vehementiſſimæ, quòd virtus ad ſummum perducta, quod in moribus nihil non ſimplex, nihil captioſum, vel ſubdolum, quòd tanquam filius fidenti apud patrem oratione vtebatur; quod in ſuis ſermonibus vniuerſis nihil odioſi fuerit de Deo loquutus, verum id duntaxat contenderit, & iure ſibi mortem optabilem fore, ac falſam de ſe amicorum eſſe opinionem; &, quod caput eſt, quod incorrupto Dei ſuffragio abſolutus ſit, cùm iuſtum illum eſſe pronunciauit. Quòd ſi Deus iuſtificat, quis eſt, qui condemnet? inquit Apoſtolus.

Loquar oppreſſus amaritudine animæ meæ, & dicam ad Dominum, ne impium me eſſe doceas; & quare me ſic iudicaſti: Ne me deſpice languore confectum, ne forte grauiore aliqua triſtitia obrutus, culpam contraham iniuſtitiæ. Quæ quidem perinde loquitur, quaſi diceret, Ne me permittas tentari amplius, quàm vires meæ patiantur: ſed mala ſeda illata, nec longius ſupplicium trahas; ne, quod fieri poſſet, calamitate perculſus ad abſurdum quempiam ſermonem delabar; aut ne maiore aliqua contemptione commotus, vocem mittam impietatis. Illud enim, *Ne me impium eſſe doceas*, pro eo eſt, Impiam à me remoue orationem. Neq; enim Deus quempiam docet impium eſſe, impieve agere. Illud item, *Quare me ſic iudicaſti?* huic par eſt, Doce quorum ſcelerum de me ſupplicium ſumas. Illud etiam, *Quare*, non ad expoſcendam rationem, ſed ad optandum, deprecandumque tantummodo adhibetur.

*Aut bonum tibi eſt, ſi * iniquè egero?* tanquam ſi diceret, Haud tibi rectum, gratumque eſt, Domine, me ad iniquitatem deduci. Igitur miſerere. Pleriq; enim ſuas non ferentes ærumnas ad impia conuitia conuerſi ſunt. Ita Sanctus hic ſua interpoſita perſona, pro nobis omnibus Deo ſupplicat, vt eas, quas aduerſus nos permittit tentationes, velit eſſe moderatas, ne maiore triſtitia abſorbeamur.

Quia negaſti opera manuum tuarum, ad conſilium autem impiorum attendiſti. CHRYS. Hinc perſpicis, non ideo eum velle iudicium ſubire, quia præclara eius ſint facinora, ſed quia, quod mihi hæc calamitas commodum pariat, haud video. Vereor enim ne obſit potius. Credibile enim eſt, ſic cogitare, ac ratiocinari nonnullos, aut te hominibus, quos procreaſti, minimè conſulere; aut certe flagitioſorum eſſe apud te multò maximè probabilem condicionem, nec eorum tibi improbata eſſe conſilia. OLYMP. Iterum eum tanquam effectorem deprecatur, ne ſuum ipſe ſpernat effectum, ſibique ſenſim perſuadet, ſe permiſſum eſſe Diabolo. Hunc enim, & eius comites Dæmones impios fortaſſe dicit. Prouidentiæ autem rationem, cur Diabolo ſit in eum data poteſtas, nondum perdiſcere potuit. Atque ea re, quantum ego exiſtimare poſſum, tàm varios ipſe circuitus conficit, conuerſioneſque verborum, partim quidem, vt malorum impetret liberationem, partim verò, quod ſupplicij cauſſam diſcupit habere perſpectam.

*Aut ſicut mortalis videt, cernis? aut ſicut videt homo, adſpicies? aut vita tua humana eſt? aut anni tui viri, quoniam requiſiuiſti iniquitates meas? & peccata mea inueſtigaſti? Scis enim, quia non impiè egi. Sed quis eſt, qui de manu tua * eruat?* Non ipſe hominum more de rebus iudicium facis, nec tui pauci ſunt anni, vt ea, quæ tibi anteceſſerunt, ignorata eſſe poſſint, aut te de iis, quæ geſta ſunt, quærere, & exquirere ſit neceſſe, vt intelligas, nullo me ſcelere impietatis teneri. IVLIAN. & POLYCHR. An non tibi præſentia, ac futura cognita ſunt? aut nuper tua natura, poteſtaſque orta eſt, vt ad ea cognoſcenda, ob quæ me flagris, & plagis multaſti, opus ſit tibi inquiſitione? ſcilicet non te perinde, vt homines, latere quidpiam poteſt; quandoquidem non tua ſimiliter, vt eorum perexigua ſunt vitæ ſpatia. Qua demum igitur ratione iniquitatem meam perquiris? peccatúmue meum inueſtigas? in quibus nullam hærere impietatem non ignoras? Hæc eò ab eo dicuntur, vt iuſtitiæ ſuæ teſtem proferat Deum, ſimulque ab eo petat, vt eiuſdem bonitate frui ſibi liceat. Nec enim ipſe improbitatem hominum imitaris, vt & eorum, qui peccarunt, memineris; & eorum, quæ peccarunt, ſeueram rationem expoſcas. Paria enim exigunt homines. Tu verò Deus, quæ tua eſt benignitas, de multis pauca requiris; qui cùm intimos mentis receſſus & cogitationum latebras introſpicias, illud item præclarè tenes, nullius me prolapſionis conſcientia peruelli. CHRYS. & OLYMP. Nec me illud fugit, omnem à me abeſſe impietatem, quanquam accidere poteſt, vt, cùm ipſe aliquid egero, non animaduertam. Quando ergo tu punies, nullius teſtata poterit eſſe innocentia. Tametſi enim videar ego, cùm mecum ipſe deliberaro, ab impietate abhorrere; conſilium tamen tuum vitare non poſſum, quamuis nulla me exagitet conſcientia. Ergo tuum vincat conſilium, atque ſententia, cui noſtra multò ſunt

* ἐχθίων est in Cat. ua Card. Caraff. omninò corrupte. legendum enim eſt, ἀδίκως, ex Aug. qui habet, Iniquè egero, ex interpretatione Olympiodori, & ex alijs codicibus.

* Qui de manibus tuis eripiatur, dixit Auguſtin. verbum ἐξαιρούμενος eſt enim interpretatus.

melius cognita. IVLIANI. Verba ipſa ſunt perpendenda diligentius. Nec enim nomen peccati, atque impietatis rem eandem declarat. Nam peccatum tum in Deum, tum in hominem admittitur; impietatis ſcelus propriè contra Deum concipitur: Deo enim pius cultus propriè adhibetur, nemoque eſt homo, qui pietate ac religione coli debeat. Illud autem ſuperior conficit oratio, Tu viribus ac poteſtate vales, & eorum quæ ſunt, ſcientiam tenes, & iuſtitia tibi adeſt. Quis igitur tibi poſſit obſiſtere? Quæ quidem idcirco beatus Iobus enunciat, vt in tentationibus nihil à nobis aliud agi doceat oportere, quàm vt ad Deum confugiamus, eumque, qui benignus eſt, obteſtemur, vt ſuo ignoſcat opificio. Quapropter vbi dixit; *Sed quis eſt, qui de manu tua eruat,* adiunxit;

Manus tuæ plaſmauerunt me, & fecerunt me. CHRYS. & OLYMP. Licet, inquit, peccatis ſim obnoxius, opus nihilominus ſum manuum tuarum. Viden, vt opificem ſuum agnoſcat Deum? precibuſque ab eo contendat vt ſuo veniam tribuat opificio? DIDYMI. Inter plaſmauiſti, & feciſti, eſt conſtitutum diſcrimen. Plaſmatum enim eſt corpus, formatumque è ſubiecta terra, * ſiue è muliere: facta eſt autem anima, non ex aliqua antea ſubiecta materia: ipſa enim, vt expers corporis eſt, ſic & diuiſionis.

* Quamuis ὅ. τι Catena habeat Card. Caraff. videtur nihilominus legendam eſſe ὅτι.

*Poſtea * mutatus percuſſiſti me.* Sed Aquila & Theodotio, In circuitu * demerſiſti me. OLYMP. Poſtquam me, inquit, feciſti, & in bonorum affluentia collocaſti, ad ærumnas & verbera rationes meæ demigrarunt. Totum verò, quod dicitur eſt huiuſmodi, Te vno excepto, qui percuſſiſti, nullus præterea alius hiſce me malis liberarit. CHRYS. Conſequutionis ordine obſeruato, cùm eundem opificij, & prouidentiæ principem ac dominum eſſe non neſciat, ad ſupplicem orationem connectitur, precaturque, vt humilitatem & breuitatem recordari velit humanæ naturæ, quam ipſam & benignitate adductus, principio condidit, & iratus morte multauit.

* Ita etiam apud Aug. Mutans quoque dici poteſt.

* κατιπόντισας ut.

*Recordare, quod lutum * finxeris me, in terram autem me rurſus reduces.* CHRYS. Quamuis tuo vtens imperio, me vitæ acerbitatibus implicaris, nihilominus meę imbecillitatis tibi veniat in mentem, itemque meæ ex argilla concretæ naturæ, nimirum quod ſpectat ad corpus. IVLIAN. Ex his Dei magnanimitatem facit inſignem. Tanta es, inquit, benignitate, tantaque ſapientia, vt etiam fragili materia effeceris animal, atque huic intelligentiam, rationemque conceſſeris.

* Sic Aug. ἐπλάσας.

*An non ſicut lac mulſiſti me? coagulaſti autem me, ſicut caſeum? pelle autem & carne me induiſti? oſſibus autem & neruis * innexuiſti me? Vitam & miſericordiam poſuiſti iuxta me? Viſitatio autem tua cuſtodiuit ſpiritum meum?* CHRYS. Semen, ex quo gignitur animal, tanquam lac dicitur exprimi. Et quemadmodum expreſſum lac migrat in caſeum, ita quod inſtillatum & coactum eſt ſemen, ea euadit natura, cuius prima conſtitutio inchoatus eſt partus. Nam, quod in vteri ſulcos ſparſum eſt ſemen, vbi quaſi caſeus congelarit, coactuſque fuerit, fit * conceptus; qui deinceps formatur, & ſicut ſcriptura docet, effigiem, characteremque induit, & quæ natura erat humida, coagmentatur; & quod iactum fuit in vterum, in pellem, carnes, oſſa, neruoſque diſtribuitur. Et hæc quidem ipſa ſolitaria; verùm ſimulatque præſens adfuerit anima, vitali cientur motione: vbi illa abſceſſerit, otioſa deſeruntur, atque obtorpeſcunt. Nec vitam mihi, inquit, tantummodo impartitus es, quæ opificij certa eſt ſignificatio; ſed miſericordiam etiam tribuiſti, quæ prouidentiam haud obſcurè teſtatur. Et quidem in omni vita tua mihi perfrui licuit prouidentia. Id enim eſt, *Et viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum:* id eſt, Poſtquam natus ſum, à tua prouidentia reliquam ſum vitam adeptus. Denique tam hæc quàm illa ſuperiora huc pertinent, vt * conditionis corporis tùm via, tùm harmonia perſpicua, & illuſtris fiat vniuerſa. OLYMP. *Sicut lac me,* inquit, *mulſiſti,* ſeu ob tenuiſſimam portionem ſumptam è terra, ſeu potius ob ſpermaticam rationem. *Coagulaſti* autem *me*; id eſt, tanquam caſeum me coagmentaſti. Id quod vel ad primigeniæ conſeſſionis coagmentationem referri poteſt, vel etiam ad eam, quæ in vtero fit, concretionem. Illud vero, *Innexuiſti me neruis,* valet, Copulaſti. Iſta autem verba, *Vitam & miſericordiam*

* ἐνέπειρας. conſuiſti, connexuiſti.

* Φύσις γίνεται. hoc loco pro conceptu Φύσιν credidimus vſurpari.

* συστάσεως.

miſericordiam poſuiſti iuxta me, & viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum; hanc ſententiam adferunt, Tua ſolius benignitate ac miſericordia, cum nuſquam, nihilque eſſemus, ipſi vt eſſemus, ac viueremus, effeciſti: tuaque erga nos prouidentia noſtram conditam tuetur naturam. POLYCHR. Hoc ei fortaſſe accidit admirabile, quòd in tanto humore fluitans, non intra vterum infans extinguatur. Id autem ne contingat, tua, inquit, erga nos perficit beneuolentia. Tu enim imperio tuo naturæ & ortui præes. Te enim haud miſerante, in vtero infans nunquam viueret. Id autem ſemper nititur perſuadere, Dei nos munere eſſe procreatos, poſteà morti adiudicatos, nec ea te tamen protſus eſſe deletos homines, verùm ſucceſſionis perpetuitate immortalitatem aſſequutos. Summæ item erga vnumquemque diuinæ eſſe prouidentiæ argumentum, quòd e rudi contemptaque materia, cuiuſmodi humanum eſt ſemen, ijs, vt ſint, conceſſum eſt; effectumque eſt diuinitus, ne intra maternam aluum interirent, ſed potius vt ex eodem ſemine tu, Deus, oſſa coagmentares, atque firmares, medullam teneram redderes, neruos contenderes, venas inflares, ſanguinem in illas infunderes, carnes emollires, pelle circumduceres, & quaſi quoddam indumentum circumdares. Ergo, qui tantam erga me humanitatem declaraſti, tantam prouidentiam, tantam ſapientiam, nunc pro nihilo me putabis?

Hæc habens in me ipſo, ſcio, quia omnia potes; nihil autem tibi eſt impoſsibile. OLYMP. Hæc mihi ſunt, inquit, certa decreta, poſſe te id, quod nunquam fuit, facere vt ſit; ſcite item & poſſe fluxam, lacteamque naturam in humanam conuertere; eſſeque te miſericordem, vitæque auctorem, noſtraque curare diligenter; poſtremo, opificem te eſſe, ſapientem rectorem, & iudicem. Quæ quidem iis verbis, vita, miſericordia, viſitatio ſignificantur. Nec illud dubito facile tibi eſſe hiſce doloribus liberare opificium tuũ. Viden, quàm religioſè effectoris mentionem faciat? & procreationis gratiam profiteatur: noſtriſque rebus conſulentem prouidentiam agnoſcat? Quæ ſane hominis ſunt reapſe pietatem colentis, vehementerque grati, atque eius demum religionis, quæ beatum Iobum cumprimis decet.

*Si enim peccauero, me * obſeruas: ab iniquitate autem non me innocentem feciſti.* OLYMPIOD. Tuam, inquit, decet humanitatem, vt aliquam veniam tuo tribuas opificio: neque velis pro tua rerum omnium ſcientia, cunctas actiones meas, & peccata acri ſtudio obſeruare. Quæ quidem Sanctus hic iterat, humanæ naturæ perſona ſuſcepta. Nil te, inquit, latet Domine. Verum & noſtra, inquit, * obſeruas opera. Id enim eſt, φυλάσσεις. Ac licet non ſubita in eum, qui peccauit, animaduerſione vtare, haud eum propterea dimittis inſontem. POLYCHR. Sed neque mihi præſto fuit æqua tua clementia, quandoquidem tàm ſeuere, tamque ſubtiliter in mea peccata inquiſieris, ac rerum omnium a me pœnas reperiueris. DIDYMI. Iure optimo hæc loquitur. Nam, cùm vniuerſitatis Deum eundem effectorem, prouidentemque rectorem eſſe intelligeret, certo ordine de illius diſſerit æquanimitate. Id enim ſcit, quod beatus quoque Dauid docuit, illum non iraſci per ſingulos dies. Cuſtodit autem, ſeruatque peccantem, non quaſi velit, ipſum peccare; nec enim vult mortem peccatoris, ſed pœnitentiam. Illud verò, *Non me innocentem feciſti*; dixerunt alij, Non me tanquam inſontem abſolues; non me purgabis.

** Cuſtodis me, Auguſt.*

** ἐπιχειρεῖς. id eſt, cuſtodis.*

*Si enim impius fuero, hei mihi; ſi autem fuero iuſtus, non poſſum * caput erigere.* OLYMP. Aquila autem, Et iuſtificatus non tollam caput. Sententia autem eſt huiuſmodi, Siue, inquit, impius fuero, hoc mihi videlicet ſummo erit malo, ſiue me eſſe iuſtum dicere auſus fuero, nulla ex ea re ad me perueniet vtilitas. Sed tamen ob mala, morboſque meos æſtuo, animique pendeo. Nam, tametſi nullius mihi rei ſum ipſe conſcius, me nihilominus calamitatum refellit atrocitas, quæ me nec abnuere, nec oculos ſinit erigere. DIDYMI. Fortaſſe tale quidpiam dicit, ſiue conſultò peccauero, hei mihi, ſiue tanquam ex Adæ præuaricatione, & ex debito ad nos ſucceſſione deriuato, neque ſic mihi tollendi oculos erit poteſtas, perinde quaſi ab omni ſim labe integer. Nam peccata quædam ex animi

** ἀνακύψαι. Oculos tollere. Aug. reſpirare: fortaſſe legendũ eſſet, reſpicere.*

noſtri electione exiſtunt, quæ ſupplicium comitatur; partim e parentibus trahuntur, quibus purgatio debetur.

* Ita etiam Aug. hebr.

* *Plenus enim ſum opprobrio; capior autem ſicut leo ad occiſionem.* Olymp. Illud vnum, inquit, noui, meum diffuſum eſſe dedecus, meque tanquam leonem captari ad necem. Ita vndique ſuppliciorum telis configor. Videtur autem ſe ipſe leoni comparaſſe ob prioris ſtatus fælicitatem, atque opulentiam: præcipuum enim, & imperioſum animal eſt leo. Polychr. Apertius Hebræus, Si robuſtus fuero, ſicut leo, opprimis me. Ego, inquit, qui tauri, leoniſque robur præ me ferebam, cum illuſtri gloria, atque opibus abundarem, ita me nunc quaſi in retia indui, vt ſolutionem nullam malorum reperiam.

* Cõmutatus dixit Aug. Sed, commutans, intellexit Polychr. quare in expoſitione Aquilæ ſeu in Polychronii, Conuerte, dicendum erit ἐπιστρέψας. * λαμπρῶς, per dus, extraneas, auertis.

*Rurſus autem * commutatus grauiter me diſcrucias.* Aquila autem, & Theodotio, Et conuerſus mirificam vim edidiſti in me. Verſus autem huius hæc vis eſt, Robur & poteſtatem leonis anteà obtinebam; nunc præter omnium opinionem facta conuerſione, commutata eſt omnis illa fælicitas; fortitudo, & gloria occidit. Nam, poſtquam breui ſpatio illam prioris ſtatus mei iucunditatem circumſcripſiſti, in ſummam me ærumnam coniecisti, à ſuperiore fælicitate ad ignominiam deiicientem, & ab acerbis ad acerbiora traductum.

Et inſtaurat in me ſupplicium meum. Olymp. Haud quidquam ipſæ calamitates remittuntur, ſed multò vehementius corroborantur, & malum vſque innouatur. Ac ſi diceret, Variis ſum circumfuſus ærumnis, nec ſolum eorum ſum ſimilis, qui priores excruciati ſunt malis, verum etiam eos imitor, qui iterum ac ſæpius diuerſa ſupplicia pœnaſque ſubierunt. Polychr. Ad quæſtionem me aſſidue abripis peccatorum meorum; partim quidem plagis & verberibus nunquam intermittentibus adhibitis, partim verò meatum calamitatum appoſitis accuſatoribus, impietatem mihi exprobrantibus, pœnaſque à me repetentibus.

Ira autem magna in me es vſus. Id eſt, graui me pœna mulctaſti. Olymp. Iram enim ipſum ſupplicium dicit, ei vehementer illatum, vitamque magnopere laborioſam: nec enim hic ira pro perturbatione ſumitur. Et hic rurſus moleſtiarum, ærumnarumque indicat magnitudinem;

* πειρατήρια cætus & agmina malorũ hoſtium, aduerſariorũ.

*Induxiſti autem ſuper me * tentationes* Polychr. Id eſt, cunctis me ad malorum perpeſſionem dediſti. Olymp. Pirateria enim appellat mala ipſa, quæ in eum expeditionem, irruptionemque fecerunt. Hæc vero precationem, religioſamque mentem habent cum iuſta quadam conqueſtione, fletuque coniunctam.

Quare igitur de ventre eduxiſti me? & non mortuus ſum? oculus autem me non videret, & factus eſſem quaſi non fuiſſem. Quare autem de ventre ad monumentum non tranſlatus ſum? Olymp. Hæc eadem poſt dixit Eccleſiaſtes, cum præ viuo mortuum prædicauit; & eum, qui non fuit, prætulit vtrique. Verumenim in hanc doloribus confertam incidimus vitam, quia coram Deo minimè perſeuerauimus, neque illius iuſta ſeruauimus. Beatus autem Iob non propter dolores ſolùm mortem optabat, ſed multo maximè, quia temporis ei longinquitas, ærumnæque diuturnitas ſuſpicionem mouebat, ne planè eſſet à Deo derelictus. Nam in prima ſua oratione item parta vſurpauit, quæ ipſa hoc loco inculcat, vt planum faciat, omni ſe reprehenſione & blaſphemia vacare, cum à morte cruciamentorum cupit liberationem impetrare. Polychr. Dicit igitur, Si in ſe huiuſmodi mala debebant incurrere, rectius tibi futurum, aut nunquam vitæ primordia attigiſſe, aut in lucem editum continuo ad ſepulchrum delatum fuiſſe. Licet enim, inquit, rectè factorum mercedem nullam tuliſſem; nihilominus tantis cruciatibus minime dilaniarer. Didymi Ac vide, quemadmodum tentationum, quæ in ipſum incubuerunt, vſurpata memoria, ad principem malorum omnium cauſſam ſe referat, id eſt, ad præuaricationem, & eam, quæ ex corruptione eſt, natiuitatem. Neque is aliquando eſt de prima hominis inſtitutione miſerè conqueſtus. Cur autem ſit vitæ huius corruptionem expertus, in vtero ac ventre cauſſam conſiſtere putat. Etenim propter præuaricationem nos ipſi

ærumnoſæ

ærumnoſæ huic vitæ conciliati ſumus.

An non exiguum eſt tempus vitæ meæ? OLYMP. Rurſus vitæ breuitatem ad ſupplicationem adfert, cupitque ex ipſorum cruciatuum remiſſione ſibi eſſe exploratum, iam ſe Deo vti placatо. Cum enim nondum tentationum cauſſas teneret, merito ſollicitatur, & perturbatur. Quis enim, inquit, ignorat homines, quibus exiguum eſt vitæ curriculum circumſcriptum, acerbum ſibi putare, ſi miſeria affligentur?

Sine me reſpirare paululum, antequam abeam, vnde non reuertar. Precationis hæc ſpeciem habent. Haud puſillæ ſunt iſtæ moleſtiæ; neque is dolorum ſenſum amiſerat. Neque enim vir fortis fuiſſet, ſi non ſenſiſſet. Docetque diuina poteſtate ac nutu illa ſe eſſe perpeſſum. Quare plenam grati animi huiuſmodi adhibet ſupplicationem, Moleſtiarum & dolorum mihi præbe inducias, * homini videlicet, cuius perexiguum eſt vitæ ſpatium, cui ad perpetuum eſt migrandum interitum: hoc enim declarant, *Antequam abeam, vnde non reuertar.* Dogma enim tradit præclariſſimum, qui ſemel ex hac vita migrauit, non amplius ad illam ipſam ei futurum reditum: quem tamen fictis fabulis prodiderunt ij, qui monſtruoſas quaſdam animorum in corpora migrationes finxerunt. Deinceps inferni mala commemorat, vt intelligamus, è quibus nos liberator Chriſtus eripuerit, cùm iis, qui erant in vinclis, dixit, Egredimini; & iis, qui erant in tenebris, Detegimini. Et adiungit;

** Sed ita audi Auguſt. in annot. in Iob, Vult ante requieſcere antiquã eat in pœnas æternas, ad hoc vtiq;, vt non eat: quemadmodum ſi dicamus alicui, Corrige te, antequã damneris: non enim, cum ſe correxerit, damnabitur.*

In terram tenebroſam & caliginoſam, in terram tenebrarum ſempiternarum POLYCHR. Symmachus autem, Opertam morte; Hebræus vero, In terram tenebricoſam ſupra tenebras. Vbi nulla eſt, inquit, remiſſio, ſed malum nullum habens exitum. Et ad mortis quidem grauitatem declarandam, comparatione eſt vſus. Hic enim cum quiſpiam fuerit in noctem coniectus, diei aduentu liberationem expectat; ei verò, qui illò abit, haud eſt integrum, amplius in vitam redire. Ita in collatione perſeuerans addit;

Vbi non eſt ſplendor, neque videre vitam mortalium. Quod eſt pro illo, Vbi non eſt ſolis ordo, nullus ſiderum exterorum, vbi nullum licet rerum humanarum ſtatum intueri, nullam inquam præclara lege atque ordine inſtitutam politiam. OLYMP. Hæc loquitur veritus, ne forte, ſi eum cruciatibus & tormentis vitam dimiſerit, à diuino aſpectu ſit ablegandus omnino, atque cum impiis in inferno numerandus; qui quidem, vt Saluator inquit, tenebras habitant ſempiternas. Cum enim ſit Deus ſuapte natura lux, qui longius ab eius facie extruduntur, nimirum verſantur in tenebris.

Octaui capitis Protheoria.

Poſtquam longiorem Iobus diſputationem pertexuit, Sopharus acrius præliatur. Ac principio verborum copiam, qua vſus eſt Sanctus, inſectatur. Deinde eum accuſat, quòd ſeipſum culpa ac reprehenſione vacare confirmarit. Cùm verò eius mentis ignarus eſſet Sopharus, qua à Deo Iobus iudicari volebat, idcirco ait, Vtinam tibi Deus ius reſponderet. Illius enim ſapientia, poteſtasque faceret, vt intelligeres, cum te pœna coercuit, cum pro dignitate tibi repoſuiſſe. Tum, Dei poteſtate, hominiſque humilitate oſtenſa, Iobo ſuadet, vt animum ad precationem conuertat, cumque præteritorum criminum pœniteat; ſic enim fieri poſſe, vt à ſe placato Deo, & præſentibus malis liberetur, & ſuperiorem reuocet fælicitatem.

Sapiens autem Sophar Minæus dixit, Qui multa loquitur, viciſſim audiet. Symmachus autem, Nunquid multiloquus refutari non poterit? OLYMP. Similiter, vt alij, atque adeo vehementius Sopharus in Iobum inuehitur. Quæ enim eſſet animi conſtitutio, qua erga Deum Iuſtus vtebatur, cum loquebatur, peræque ignorabant. Ita, cum Dei ſe cauſſæ ſubuenire arbitrarentur, ſcilicet diuina, in quam incurrerunt, eos latuit offenſio. POLYCHR. Sed quænam Sopharus adfert? Verborum, inquit, turba credis te obtinuiſſe victoriam: quaſi CAPVT XI.

verò nobis orationis tuę profluentiam admirantibus, hic ſilentio ſedendum ſit. Sic igitur habeto, me ad reſpondendum, tuamque orationem refellendam accedere. Tu vero audi. Nam, qui linguam habet ad loquendum, hic quoq; adeptus eſt aures ad audiendum.

Aut etiam eloquens putat ſe iuſtum eſſe? OLYMP. Haud verborum copia frugi hominis æſtimatur ingenium: neque idcirco quiſpiam fuerit iuſtus, quia cum ſuauitate quadam oris, & verborum concinnitate fundat orationem. Nam acres etiam, volubileſque ſermones confutari poſſunt. POLYCHR. At ipſe, vt apparet, verborum abundantia exiſtimas ad ſortem ac numerum te * adſpirare iuſtorum. Sed tamen ſcito, nil te viro forti & conſtanti dignum, nihil quod infirmari non poſſit, attuliſſe. Nec enim, quia dicendo vales, continuò iuſtus fueris.

* προσθῆ. εψ.

Benedictus filius mulieris abbreuiatus. OLYMP. Is enim, qui citò decedit, id boni conſequitur, quòd ea, quæ ſunt acerba in vita, partim non videt, partim non experitur, nec etiam multa peccat. Hoc verò dicit, aut Iobi os obſtruens, iuſtitiæ ſibi laudem adſciſcentis, aut communem vitam miſeratus, vt quæ tot hauriat calamitates ac dolores. Quare eum prædicat beatum, qui non diu in ea permanſerit.

Ne multus ſis in verbis: non enim eſt, qui tibi reſpondeat. Non, quia ipſi aut non poſſumus, aut nolumus tibi contraria oratione repugnare, idcirco ad verborum redundantiam te debes referre, tuaſque laudes importune, & contrà, quàm decet, efferre. Nec enim magis es nobis laudandus quam accuſandus; præſertim cum iſta ratione tuas laudes vſurparis, dixeriſque ſine cauſſa & fruſtrà te verberibus multatum eſſe. Quod ipſum dicis videlicet, quia nemo eſt, qui te rubore ſuffundat. OLYMP. Quoniam Iobus Deum ſibi iudicem in cauſſa depopoſcerat, hæc nunc fortaſſe ait Sopharus, Ne ſtulte nugare; nec enim Deum habebis, qui tibi reſpondeat.

Ne enim dicas, quia mundus ſum operibus, & irreprehenſibilis coram eo. CHRYS. Atqui ille ipſe dixit, In veritate ſcio, quia non eſt mortalis mundus coram Domino. Viden quemadmodum ei obiectent repugnantia? POLYCHR. Omni eſt, inquit, accuſatione perquàm dignum, & velle tuas actiones cum Dei rationibus conferre, & tibi ipſi ſummæ iuſtitiæ teſtimonium dare. Sanè certe niſi peccatis eſſes obnoxius, iſtas vitaſſes ærumnas. Hæc verò illi loquuntur, quod exiſtimant, huius viri innocentiæ confeſſionem, diuinæ prouidentiæ eſſe refutationem.

Sed quomodo Deus loquetur ad te? & aperiet labia ſua tecum? Deinde annunciabit tibi virtutem ſapientiæ. Quia duplex erit ei, qui eſt, ſicut tu. Et tunc cognoſces, quia euenerunt tibi à Domino digna ijs, quæ peccaſti. OLYMP. & POLYCHR. Vtinam fieri, inquit, poſſet, vt tecum Deus haberet ſermones, arcanaſque ſapientiæ ſuæ rationes tibi verbis demonſtraret: id enim valet, *Et annunciabit tibi.* Illius enim ſapientia, & iuſtitiæ excellentia perſpecta, haud amplius illud dicere auderes, Quia mundus ſum & irreprehenſibilis. Immo verò intelligeres paria Deum tibi rependiſſe, cum eſt tua peccata dignis ſuppliciis perſequutus. Illa autem verba, *Quia duplex eſt ei, qui eſt, ſicut tu,* hanc habeant vim, Ei, qui quemadmodum tu, ſuam iactat ſapientiam, atque iuſtitiam, multis Deus partibus antecellit. Ergo, ſi nobis ſapientior & iuſtior is eſt, ſapienter ac iuſtè te pœna afficit. Id nimirum cognoſceres, ſi tecum Dominus loqueretur, téque pro ſua ſapientia erudiret. Tunc enim, ſi eius ſapientia doctus, vel in iſtis ipſis acerbitatibus intelligeres, non vlciſcendo, ſed animæ medendo has tibi calamitates Deum importaſſe, paulò fuiſſes profectò modeſtior. Cumque inter te & Deum, quantum interſit, vidiſſes, téque maiora, quàm naturæ tuæ ferat conditio, auſum eſſe, quando Dominum ipſum iudicem delegiſti, nimirum eum is ſis, qui eorum, quæ ab eo geruntur, rationes nequeas habere perceptas, ſupercilium contraxiſſes, diuinæque ſapientiæ & poteſtatis magnitudine animaduerſa, dignas te tuis flagitiis ſuſcepiſſe pœnas fatereris.

An veſtigium Domini inuenies? an ad extrema peruenisti, quæ fecit Omnipotens?

OLYMP

OLYMP. Haud ipſe, quæ Dei ſunt, conſequi potes. Illius prouidentiæ rationes & viæ inueſtigari non poſſunt; nec conſiliorum, effectorúmue eius fines aſſequi poſſumus. POLYCH. Minimè verò dixerim, principium ac finem, quem is propoſitum habet, aliquando tibi fore reperta. Extrema enim dicit ipſa euenta, quorum ne dixeris nō poſſe te reperire principium, exitum poſſe. Id enim, quod ad Deum pertinet, cum ſit ſempiternum, nec vllis temporis ſpatiis circumſcriptum, intelligentia nequit comprehendi.

Sublime enim eſt cælum. & quid facies? profundiora autem quæ ſunt in inferno, quid cognouiſti? aut longiora menſura terræ, aut latitudine maris? OLYMP. & POLYCHR. Qui cæli, inquit, quanta ſit ſublimitas, aſſequi poſſis? Id enim ſignificat, *Et quid facies*, id eſt, inuenire non poteris: nec item illa reperies, quæ ſubter infernum latent. Quid dico ea, quæ ſuprà cælum ſublata ſunt, & infra terram depreſſa? Vtrum quanta ſit maris latitudo, quantáue ſit terræ menſura, aut quemadmodum hæc ſeſe habeat, & quo innitatur ſubſellio, noſti? Profectò nullam harum rerum ſcientiam inſolenter tibi ipſe arrogaueris. Si igitur, quæ cernuntur, & quæ fiunt à Deo, noſtram præteruolant intelligentiam, & quænam ſit terræ, mariſq; dimenſio, explicari non poteſt; an non ſummæ fuerit audaciæ, in Deum ipſum linguam porrigere? DIDYMI. Huc ab eo iſthæc omnia referuntur, vt intelligatur certum quendam eſſe modum humanæ ſcientiæ, nec eam poſſe ad Dei iudicia accedere. En, inquit, cælum adeſt, & inferni profunditas, & terræ longitudo, & maris latitudo, De his dic aliquid, ſi potes. Illud etiam tactus fortaſſe indicat, quamuis de cælo, de terra, de mari dicere aliquis conatus ſit; ea nihilominus, quæ vltrà ſunt, ignoraturum.

Si autem euerterit omnia, quis dicet ei, Quid feciſti? Vult oſtendere incomprehenſam eius eſſe naturam, nec comprehenſibilem eſſe rationem, quemadmodum rebus ſingulis prouideat. Quòd ſi cuncta delere voluerit, quis eius nutibus, tantæque poteſtati repugnarit? Et id quidem rectè ab eo dicitur, & ei, quod propoſitum eſt, conuenienter. Voluntati enim Dei quis reſiſtet? Huius ſimile eſt illud, Nunquid dicet figmentum ei, qui finxit ſe, Quid me feciſti ſic? Vbi verò dixit, *Si euerterit omnia, quis dicet &c.* ne id quoque dicere videretur, Etiam te ipſum ſua poteſtate vſus, multauit, addit protinus;

Ipſe enim nouit opera iniquorum. Videns autem abſurda, non contemnet. Hæc, inquit, facit, poſtquam vniuſcuiuſque actiones, & eorum, quæ geruntur, cauſſam perſpexit. Nec verò aut rerum humanarũ diſquiſitionem prætermittit, aut ſontem impunitum dimittit. Ergo cùm potens, ſapiens, & iuſtus is ſit, te peccantem nequaquam præteriit, ſed puniuit. Certumque eſt Iobi cauſſa Sopharum dixiſſe, *Si euerterit.* Cumque docet Deum vitari non poſſe, adiunxit, hominum facta ab eo videri, atque errata omnia ſperni.

Homo autem fruſtrà natat verbis; mortalis autem natus de muliere eſt ſicut aſinus ſolitarius. DIDYMI. Diuinæ notitiæ firmitatem, conſtantemque veritatem, cum hominum conatibus ac notionibus comparat, illoſque ſtultè natare confirmat, cùm nequeant vniuerſam Dei cognitionem ratiocinatione complecti. Aſinum autem ſolitarium produxit ad miram hominum tarditatem declarandam, dum ij ad diuinorum iudiciorum notitiam nituntur. In quo hyperbolica vſus eſt oratione. OLYMP. & POLYCHR. Aut certè ab aſino ſolitario ſimile duxit, proptereà quòd intractatum eſt illud animal, cuiuſmodi Iobum eſſe innuit in diuinis rationibus diiudicandis. Tantus eſt enim, taliſque Deus, & quæ ad illum pertinent, ſunt huiuſmodi, vt vel cogitatio illa ipſa reformidet. Homines autem fruſtrà ac temerè nugãtur, qui ſi ad diuinam ſapientiam atque præſtantiam fuerint adnixi, humili naturæ ipſorum conditione haud ſint aſino ſolitudinis meliores. In diuinis porrò ſtultè ac temerè hallucinantur, cum de Dei natura alienas habent opiniones, nihilque à pecoribus diſcrepant; quæ præter ea ſolum, quæ ante pedes verſantur, contuentur, nihil prætereà; aſinumque imitantur ſolitarium, qui nullius certæ viæ exitum tenet, quod loca non peruia obambulat, nec poteſt ſolitudinis terminum inuenire, quemadmodum nec maris

poteſt,

poteſt, is qui natat. Vt ſi diceret, Non tanquam rationis compotes, ex iis, quæ cernuntur, ſapientiam, poteſtatemque Dei cognoſcunt, ſed pecudum more in hiſce rebus volutantur, nec quidquam, quod ea natura, in qua inſidet ratio, dignum ſit, agitant animo.

Si enim tu mundum poſuiſti cor tuum, tolles manus tuas ad eum, ſi iniquum aliquid eſt in manibus tuis, longe fac illud à te: iniuſtitia autem in domicilio tuo non habitet. OLYMPIOD. Symmachus aut pro, *Tolles*, dixit, Explicabis ad eum palmas tuas. Noſtrorum temporum videlicet ſoler eſſe ratio commutata. Et ſententia quidem eſt huiuſmodi, Si quid mihi credis, inquit, optima ſuadenti, cor tuum purga, & quæ nefarie geſſiſti, repudiatis, mente ad Deum accede integra, & paſſis in precatione manibus Deum obſecra, finem peccandi facito, nullo te poſthac flagitio, nulla ue iniuria obſtringito. Quòd ſi contigerit te peccati primordia attigiſſe, ſaltem vitium ipſum in tua vita ne hæreat. Si enim hac ratione placatum effeceris Deum, atque à labe integer in omni vita videbere, nimirum hæc, illa ue (quæ deinceps dicturus eſt) haud deſiderabis, denique ab hoc ærumnoſo miſeroque ſtatu ad priorem illum florentem atque beatum remigrabis.

Sic enim reſplendeſcet facies tua, ſicut aqua munda. Similitudine meliorem harc rerum illius conuerſionem illuſtrat. Quemadmodum, inquit, qui corporis ſordes eluunt, ſuperioris faſtidij veſtigium nullum retinent; ſic ipſe, morum ratione immutata, prouidentia Dei in poſterum bonis omnibus circumflues, ſic prorſus, vt præteritis ærumnæ nullum extet monumentum. Illud igitur, *Sicut aqua munda*, aut hanc habet interpretationem, Tanquam eſſes à nitidiſſima aqua perpurgatus, ſic conſpicuus, & cuiuſuis maculæ expers eris: aut hoc etiam declarat, Quemadmodum in aqua nitori priſtino reſtitura nequidquam concretionis apparet, ita, poſtquam florentem rerum ſtatum recuperaris, nihil turbidi, nihil moleſti remanebit. Illud autem, *Reſplendeſcet facies tua*, ſimiliter dictum eſt, vti dixiſſet, Planè alius videberis, non ſecus, quam ipſa aqua, quæ commota, & turbida, poſtquam deſederit, non eadem videtur. Mundum igitur dupliciter dicitur: nam & quod munditiam adfert cæteris rebus, & quod eam ſibi habet, hoc appellatur nomine. Itemque caſtum tum id dicitur, quod caſtimoniam habet, tum id quod caſtimoniam aliis impartitur. Ita timor Domini dicitur caſtus, id eſt, caſtum efficiens. Ergo hoc item loco aqua vocatur munda, ſiue quæ res purgat contaminatas, ſiue quæ perſpicua eſt, & carens ſordibus.

Exues autem ſordes, & non timebis. POLYCHR. Quoniam Iobus dixerat, Satis in ſordibus tinxiſti me. Ad hoc nunc reſpondens Sopharus, Iſtas, inquit, ſordes, iſtam, inquam, ærumnoſam conditionem abiicies; nec quidquam eiuſmodi in poſterum formidabis.

Et laboris obliuiſceris, ſicut fluctus, qui præteriit, & non aduenies. OLYMP. Verùm nec vllum tibi laborum veſtigium extabit, miſeriarum nulla memoria, non aliter ac fluctus, qui vbi deſiit, nullum veſtigium facit. Viues vitam reliquam exploratam à metu, omnibus pacatis malis. Perinde enim poſt infortunium fælicitas, vt poſt tempeſtatem iucunda ſolet eſſe tranquillitas.

Oratio autem tua ſicut Lucifer. Id eſt, pura, efficax, animum tuum illuſtrans, malorum tenebras pellens, illuſtris, & claræ videlicet vitæ nuncia.

De meridie autem erit tibi vita. Aut hoc dicit, fore, vt illius vita meridianam ſolis lucem imitetur, aut certè meridiei nomen transferr ad ipſam calamitatem. Eſt enim meridies lumen ſolis exurens. Vt igitur doceat, illi in calamitate verſanti diuinam opem adfuturam, meridiei, id eſt, vehementioris æſtus mentionem facit, dixitque eius præſenti calamitati Dei opem oriturum. Vel etiã, quia meridie, cum ſol noſtro capiti imminet, nulla nec aduerſa nobis, nec auerſa gignitur vmbra, dicit, Quandoquidem nunc res tuæ in media ſunt libra, atque in nouaculæ acie conſtitutæ, ex hoc ipſo tuo præcipiti ſtatu vita tua ſplendeſcet, ſi modo te ad frugem bonam receperis.

Confidens etiam eris, quia eſt tibi ſpes. Necnon poſthac, inquit, confides, vt cui ſpes

ſpes erit in Deo collocata, qui tibi opitulabitur. Aquila, In ſpe dormies, extulit, vt quietem à metu vacuam ſignificaret.

Ex ſolitudine autem & ira iterum apparebit tibi pax. Curas, quæ nunc angorem & dolorem acerbum habent adiunctum, genus quoddam vitæ tranquillum, pacatúmque conſequetur. Nam ea, quæ Dei cauſſa ſuſcipitur cura, omni anxietate atque ſolicitudine vacat. De rebus igitur ad pietatem pertinentibus laborandum eſt.

Quieſces autem, & non erit, qui tibi bellum faciat. Hæc, inquit, ſi feceris, pietatiſque ſtudioſus à peccando ceſſaueris, nec per iniuriam rem familiarem amplificaris, nimirum in maxima rerum abundantia hoſtium irruptionem non amplius formidabis: immò verò pace tanta frueris, vt reliquum vitæ tempus nullo ſit vnquam bello laceſſendum.

Mutati autem multi te obſecrabunt; ſalus autem ipſos deficiet, ſpes enim eorum perditio: oculi autem impiorum liquefient. Qui te hoc tempore ob caſus tuos aduerſos contemnunt, & acrius inſectantur, deinde, cùm eos diuina ſalus deſeruerit, nec vlla eis ſpes reliqua fuerit, te obteſtabuntur. Tunc perfectò eorum oculi in tuæ fælicitatis adſpectu inuidia contabeſcent. Ex his verbis intelligimus, cæteris ſepoſitis malis, quibus Iobum exercuit Diabolus, ab eo quoſdam etiam immiſſos eſſe homines, qui Iobi calamitates riderent, & exagitarent. Et hi quidem, inquit, poſtea implicati ærumnis ſedulo ad tuam confugient opem. Sed neque ea, quæ concupierunt, conſequentur; ſed ſpes eorum inanes interibunt. Neque enim fieri poteſt, vt facinoroſi ſint rerum ſuarum bene gerentes. Verumenim, cùm rebus aduerſis grauiter fuerint conflictati, ſpe profligandæ calamitatis concepta, prius extinguuntur, quam bonum aliquod adipiſcantur. Itaque hoc loco genus quoddam improbum hominum, de huius calamitoſi meliore ſtatu mærentium, quaſi nutu indicat Sopharus: de quibus pronunciat, fore, vt occidant, ſpe mala deiecti, tuaſque res inruentes ſecundas, extabeſcant. Aut ex Theodotione, Oculi eorum deficient, id eſt, nimio obtutu, & noui iterum infortunij expectatione, futuram fælicitatem dum ferre non poterunt tuã, oblangueſcent. Quæ quidem ſi cuipiam alij, qui ſuorum ſcelerum pœnas ſuſtineret, dicerentur, ſanè commodè dicerentur; neque Iobi amicorum ſermones repudiandi eſſent, ſi cum quodam alio, & ea, qua opus eſt, adhibita diſtinctione, haberentur. Nunc verò Iuſtus dolore angitur præcipuo, quod, cùm nullius culpæ conſcientia prematur, nihilominus, quaſi impius eſſet, ſic ad pœnitendum ſuaſionibus inflammetur.

NONI CAP. PROTHEORIA.

INTENTA, vehementiq; Sopharus vſus erat oratione, diuinaq; ſapientia & poteſtate dilaudata, Iuſti animũ partim metu perturbare, partim illi perſuadere conatus erat, quòd nihil pateretur iniuſti. Nunc Iobus Sopharum ridet, quòd fidem iis rebus adiungere adortus ſit, quę dubitari à quopiam non poſſunt. Poſt, Dei ſapientiam & vim hic ipſe magnifica oratione proſequitur, docetque ſe præ illis in rebus diuinis ſapere. Amicos item accuſat, quòd ſermones ad ſanandum idoneos inuenire nequierunt; ſe verò ſua omnia in Deo condita habere libenter confirmat; ſéque iuſto illius iudicio magnopere confidere. Sed amicos etiam obiurgat, quòd contra ius & fas Dei cauſſam receperint: nam, licet, inquit, millies pro Deo dicere videamini, nihilominus dolo excogitatam, & iniuſtam adfertis orationem; quam ipſam Deus, qui veri eſt amans, nullo pacto comprobabit. Contrà mihi ſpes haud obſcura recuperandæ ſalutis oſtenditur, propterea quòd ſimplici, & incorrupta apud Deum vtor oratione. Noui, inquit, quòd iuſtus apud Deum apparebo, id quod iuſtum eſt, vere loquens. Deinde obteſtatur Deum, & veniam ab eo deprecatur, ſi quid fortè peccarit; naturæque imbecilli-

ratem ad ſupplicationem adfert, dum nullum purum eſſe hominem affirmat, neque eum, cuius vna eſt acta dies in terris. Adhæc plantarum collatione docet, quemadmodum. . . . . . . * Precibuſque a Deo contendit, vt tanquam opifex ſuo veniam tribuat opificio, nec velit in ſuarum rerum diſquiſitione, atque reprehenſione ſummo iure vti. Sed nimirum dignam illud efficit admirationem, quòd in tantis ærumnis, & cruciatibus non fuerit ſtupore perculſus; quod animum non demiſerit; quòd eorum, quæ dicebantur ab amicis, nil eum plane fugerit; quòd ad ſingula, ſingula quoque dogmata reſponderit: quòd Deo dignas notitias comprehenderit, quod in mediis tormentis, perinde quaſi à corporis compagibus abſtractus, ſolum ſpiritum induiſſet, philoſophetur.

* *Tota in Protheoria deſideratur collatio.*

CAPVT XII.

*S*VSCIPIENS *autem Iob dicit, Vos eſtis homines? Nunquid vobiſcum * morietur ſapientia?* OLYMP. Vos ſolos, inquit, eſſe homines exiſtimatis, qui res Dei mente has cognoſcatis? & ratiocinantem animi partem perfectam retinueritis? nec quemquam crediitis aut ante vos fuiſſe, aut poſt futurum eſſe ſapientem? ſed in vobis omnem deſituram ſapientiam? nec eius quenquam fore participem, vobis [illegible] exemptis? quaſi vero vobiſcum illa ſit exitum habitura: neque ad alium præterea migratura: tanquam ſi a vobis illius abſolutioni cancelli circumdati eſſent? Quæ cùm dicit, non in eos fertur incitatior, ſed iis tantum de rebus indignatur, quæ contra veritatem ab amicis diſputabantur. Quocirca addit;

τελ... πσει. finietur.

Et mihi cor eſt, ſicut vobis. Eadem egomet, qua vos, ſum natura præditus, neque iſthæc mihi ſunt ignorata, cum ſimiliter vt vos, homo ſim, neque excors omnino. Nempe hoc dicit, De ſapientia vobis haud concedo. Perinde vt vos ſapio, neque cor perdidi, vt de iis dici ſolet, qui rectam & conſentaneam animi functionem abiecerunt. Verum ipſe malorum atrocitate perculſus, ludibrio ac deſpectui ſum cæteris.

Iuſtus enim & irreprehenſibilis factus eſt in deriſionem. POLYCHR. Id porro eſt rerum omnium acerbiſſimum, me, cuius eſt acta vita honeſte, qui nullam vnquam alicui anſam dedi accuſandi, veſtrum nunc eſſe ludibrium. OLYMP. Videtur ille quidem de ſe tantum dicere, ſed tamen ſermonem exponit vniuersè. Nam, qui corporis ſunt illecebris deliniti, eorum, qui iuſtitiæ & ſpiritui nauant operam, ſtultam arbitrantur eſſe condicionem; de quibus dictum eſt, Animalis homo non percipiet, quæ ſunt ſpiritus. CHRYS. Hoc loco iuſtum ſe [illegible] dicit, haud perfectæ virtutis ſibi arrogans teſtimonium; ſed id tantùm confirmans, neminem à ſe vnquam læſum eſſe, vt iam nullus ei quidquam poſſit obiicere. Quod ſi ego, qui neminem læſi, talia patior, quanto magis facinoroſus patiatur? DIDYMI. Illud autem obſerua, cùm minora Iobus dicit, ad ſeipſum illa transferre; nam, quæ eius eſt modeſtia, glorioſam vitat oſtentationem: quando vero maiora loquitur, tum ad genus vniuerſum ab eo traduci orationem. Id quod hic etiam facit: ferme enim hæc eius eſt oratio, Ne irrideantur iuſti, hactenus enim patiuntur, vt illos ipſos pati Deus voluerit.

Ad tempus enim conſtitutum præparatum erat, vt caderet ſub alios, & domus eius ab iniquis deuaſtarentur. OLYMP. Hinc illi, quorum animos fati imbuit opinio, hic ſuam ſententiam firmant. Ecce, inquiunt, vt Scriptura dicit, Iobo fatale fuiſſe, vt malis illis perfungeretur, eſſeque à Deo conſtitutum ac deſignatum, vt iis videretur inferior, qui fuerant antea egentiores. Sed nimirum iſtud Scriptura minime dicit: auertat id Deus, neque enim fatali mala noſtra parent neceſſitati, ſiue illa naturalia ſint, ſiue voluntaria, ſiue tentantia; prima enim naturæ infirmitati adſcribenda ſunt, media libero arbitrio, poſtrema Dei prouidentiæ, qui ad tempus quoddam, vt intententur nobis illa, permittit, [illegible] vt bono ſint nobis. Atque is ipſe, qui moderate noſtra gubernat, prouidentiæ ſuæ rationibus intelligit, quatenus nobis fructuoſa erit malorum perpeſſio. Tentari autem nos ille [illegible] modo non ſinet.

Veruntamen nullus, qui eſt improbus, confidat ſe inſontem futurum: quicunque ad iracundiam prouocant Dominum, quaſi non futurum ſit eorum ſupplicium. IVLIAN. Arbitramini,

bitram, inquit, mihi ignotas eſſe prouidentiæ rationes? Atqui non ſecus quàm vobis mihi ſunt ea perſpecta, nec illud minus quam vos ſcio, nullum, qui apud Deum offenderit, reperiri, qui non ſit ei pœnas daturus. O l y m p. Id enim certum eſt, atque conceſſum, nec eſſe fraudem impunitam, neque eos, qui Deum irritant, eius vitare poſſe animaduerſionem. Quamuis iuſtum quis irriſerit & dominatione oppreſſerit, haud inſons erit, quamuis illum euiciſſe videatur. Hic enim iracundia Deum inflammat. Et eorum quidem, quæ geruntur, inquiſitio futura eſt atque iudicium.

Attamen interroga quadrupedia, ſi tibi dixerint; aut volucres cæli, ſi tibi annunciauerunt, narra autem terra, ſi tibi loquuta fuerit, & enarrabunt tibi piſces maris. Quis non cognouit in omnibus his, quod manus Domini fecit hæc? ſi non in manu eius anima omnium viuentium? & ſpiritus omnis hominis? Auris enim diiudicat verba, guttur autem cibos guſtat. C h r y s. & O l y m p. Quoniam illi quaſi Dei notitiam adepti magnopere gloriabantur, idcirco Iobus enunciat, nullam rem eſſe creatam, quæ ſuum effectorem non agnoſcat, neque id eſſe hominibus duntaxat exploratum, ſed ipſis etiam mutis, atque adeò terræ ſenſus experti. Quid igitur animo ſic eſtis affecti, quaſi admirabile quidpiam attuleritis? Nimirum neceſſe eſt vnumquemque, qui ſceleratus ſit, funditus interire. Id nemo ignorat. Atque vt Sophiatum maiore rubore perfunderet, vſus hyperbole dixit, Muta atque inanimata interroga, quæ licet vocem non edant, Dei tamen gloriam enarrant, & illa quidem vim diuinæ poteſtatis ſentiunt. Ac ſi voce illas ipſas res vti contingeret, nempe Deum vniuerſitatis opificem prædicarent, eiuſdemque incomprehenſam, atq; inexplicabilem dicerent eſſe ſapientiam, atque eum hominum flagitioſorum vltorem, in eiuſque manu cunctorum viuentium vitam, ac mortem poſitam eſſe; & re quaque quod ipſi collibuerit, nullo negotio facere poſſe, omniaq; continere atque conſeruare, tum cæterarum animantium animam, tùm hominis ſpiritum. Itaque, ſi animalia ratione carentia oratione vterentur, hanc de Deo ſententiam exponerent. Quanto igitur magis homo, cui eſt naturaliter inſita ratio? Quemadmodum gutturi eorum, quæ deguſtari poſſunt, ſenſus affixus eſt, & auribus iudicium vocum. Habent exemplaria nonnulla pro * aure, mentem. Id ergo dicit, Quemadmodum ad iudicanda eſculenta guttur omnes habemus, cunctiſque eſt commune hominibus, cibum ſumere; ſic mentem ad Dei notitiam accepimus, quæ Deum vniuerſitatis agnoſceret.

* νοῦν. νοῦς.

In multo tempore ſapientia, in multa autem vita ſcientia. C h r y s. Mihi quidem videtur illos pungere. Nolite, inquit, exiſtimate, vobis omnia iam eſſe iuuenta. Licet enim mens nobis ſit ad iudicandum; diuturnum tamen opus eſt tempus ad inueniẽdum [Quæ ad ipſius ſapientiam atq; virtutem pertinent: mens namque ea quæ ſub intelligentiam cadunt; ſenſus vero, quæ ſenſibus peruia ſunt, diiudicat: nobis autem commune eſt, & rerum opificem agnoſcere.] O l y m p. Prudens enim, cum ſeneſcit, in ſapientia proficit, & fortaſſe, quod dicit, eſt huiuſmodi, Ipſe, quæ auditione accipio, ſcio, & tempus ad ſcientiam mihi adſciui. Aquila autem & Symmachus ſic, ille quidem, In antiquis ſapientia; hic autem, In iis, qui diu vixerunt. Et apud homines quidem ſcientia labore perficitur, & tempore accedit, apud Deum autem ſola voluntate.

* Quæ ſunt incluſa, in græco exẽplari addita à liuade ſunt fortè ex ſuperiori pericopa, vt eſt cõtinũ ſproprius locus, huc irrepſerunt.

Apud eum ſapientia & poteſtas. Apud quemnam? nempe apud Deum. Is enim ſapientiæ, atque potentiæ fons eſt, qui ea cæteris impartitur, & de ipſo quidem Deo, vt magnificentiſſimè ſentiant, cuncti ſunt demum adepti. Rerum autem, quæ ab eo effectæ ſunt, perfectam ſcientiam, poteſtatemque habere, eſt Dei ſolius. Porro gubernat vniuerſa, non conſequentis tempore, aut collatione, aut ignoratione, ſed certa, quam vniuſcuiuſque rei comprehenſam habet, notitia.

Ipſi conſilium, & prudentia. Cum poteſtate conſilium & prudentiam copulauit: nihil enim inconſultò, & imprudenter facit, ſed omnia in ſapientia. Potentia & conſilium Patris, Filius eſt, quemadmodum eſt in Pſalmo, In conſilio tuo deduxiſti me.

Si deſtruxerit, quis ædificabit? ſi clauſerit contra hominem, quis aperiet? O l y m p. Ad

ſummam rerum omnium poteſtatem euentum, de quo dubitari non poteſt, adiunxit. Itaque Dauid canit, Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? Nemo dubitat, inquit, & Deum ſapientem eſſe, & poteſtate pollere, & cuncta ſuo arbitratu facile adminiſtrare, neminemque poſſe illius decreta reſcindere. Illius porro poteſtatem res ipſæ planè perſuadent. Quod ſi capitis quempiam condemnauit, quis illi audeat intercedere? ſin vitam adimere noluerit, ſed illum ipſum moleſtiis atque doloribus tentare voluerit, quis ad conſolandum idoneus fuerit? Quæ enim propter noſtra errata molitus is fuerit, ea ſunt prorſus euentura. CHRYS. Tacite Iuſtus iis, qui ſibi contraria oratione obſiſtebant, prouidentiæ tradit rationes. Quamuis enim illi prouidentiam minimè inficiarentur, repugnantia nihilominus adferebant. Dicit ergo, Illius voluntati quis reſiſtet? Videas enim alium inopia, alium caſibus aduerſis, alium morbo conflictari. Denique modò hunc, modò illum, iis rebus, quæ Dei nutu contingunt, omnino implicari, nec à quoquam illius poſſe vitari decretum; huiusque rei ea, quæ præcipua ſunt & conceſſa ab omnibus, certo eſſe argumento.

Si prohibuerit aquam, ſiccabit terram: ſi immiſerit, perdidit eam euertens. Quod ſi pluuiam cohibuerit, ſqualore & ſiccitate cuncta perdentur: id quod tempore euenit Eliæ. Sin eandem immiſerit in terras, vt tempore Noë contigit, illas obruet, & colluuione delebit. CHRYSOST. Quod verò nihil eorum, quæ fiunt à Deo, à quopiam ſecus fieri poſſit, huius rei deinceps conſentaneam rationem exponit;

Apud ipſum fortitudo, & robur. Ei ſoli integrum eſt, cuncta pro arbitrio moliri, idque iure optimo; quandoquidem in omnia imperium obtinens, poteſtatem habet quauis oratione longe ſuperiorem.

Ipſi ſcientia & ſapientia. Rerum, quæ ſunt, cognitio ad ſummum perducta; gubernatio verò ſapientiſſima.

*Adducens conſiliarios captiuos, iudices autem terræ * ſemouit* CHRYS. Et hæc effecta ſunt prouidentiæ; diuina namque voluntate, atque iudicio & conſiliarij quaſi captiui abducuntur, & iudices ablegantur. POLYCHR. Hæc fortaſſe non de iis dicit, qui capiuntur in bello, verum de iis, qui ingenij ſolertiam venditant: ac ſi diceret, Sapientes quoque decipit; & qui iudicio præſtant, circumagit; Et eos, qui agenda aliis oſtendendo præcipiunt, ad ſuam acerrimam normam inſipientes pronunciat, eoſdemque ad ſummam conſilij inopiam redigit. Hanc ipſam ſententiam Aquila & Symmachus expreſſerunt. Ille enim ſic, Adducens conſiliarios * ſpolia: hic vero, Adducens conſiliarios ad conſilij inopiam. Ac vide, quemadmodum, cùm Dei potentiam eam eſſe docet, quæ expugnari non poſſit, cunctos ab eo ſapientia vinci oſtendat. Partitur enim orationem, in eos, qui vita ſunt & gloria clari, & in eos, qui pietatis nomine habentur inſignes.

* ἐξίστη, ſtupefecit, ſemouit, loco mouit. Priorem notionem ſecuta eſt vulgata noſtra editio, poſteriorem Chryſ. Auguſt. habet, In pauorem miſit.

* λαφύρα, exuuiæ, prædæ.

Collocans reges ſuper thronos. Atque hæc eſt alia Dei poteſtas, vt planè nullus ſine eo regnare poſſit.

Et circumdedit baltheo lumbos eorum. Symmachus autem, Cingens eos funiculo ſupra lumbos: pro illo, In ſeruitutem redigens.

Qui emittit ſacerdotes captiuos, dynaſtas autem terræ ſubuertit. OLYMP. Sed neque conſceleratis ſacerdotibus ignoſcit, immò verò eos vna cum iniuſta gerentibus imperia perdit. Nempe illud his verbis ſignificat, qui maximi habentur hominum opinione, eos pro nihilo à Deo putari. Igitur eos, qui haud rectè ſacerdotio funguntur, in apertum profert; ſed neque, ſi temporis ratio ferat, iis parcit, qui rem commodè gerunt. Hos enim ſæpenumero captiuos abducit, ſeruitutique Deus addicit, vt cæteræ multitudinis commodis conſulatur: quod quidem iis accidit, qui cum Daniele & Ieſu Ioſedechi ad reliqui populi vtilitatem fuerunt in ſeruitutem abrepti. Nam re ipſa haud hi digni erant, qui ſeruitutem ſeruirent, ſi eorundem actionum ratio habenda erat. Illud autem, *Dynaſtas terræ ſubuertit*, ei quod proxime dixit, cognatum eſt, Qui iudices terræ ſemouit.

Immutans labia fidelium. Fideles dicit, hoc loco eos, qui digni ſunt, quibus fides

des habeatur. Id quod ſua interpretatione Symmachus illuſtrauit, ſic enim ille, Qui ſubuertit labia inerrantium, id eſt, eorum, qui in deliberando ab errore abeſſe videntur quamlongiſſimè, in contrariam partem conſilia inflectit: id quod in Balaam fecit.

Intelligentiam autem ſenum cognouit. Pro eo, Nihil latet eum. Sed iam inde ab initio, cum quid animo agitent prudentes viri, planè intelligat, poteſt eorum cogitata ita præuertere, vt ea nullus conſequatur euentus. Symmachus autem, Et ſcientiam ſenum auferens; vt indicet eorum, qui diuturno tempore cæterorum opinione probatam ſapientiam adepti ſunt, facilè illam ipſam à Deo euerti.

Effundens ignominiam ſuper principes: humiles autem ſanauit. Illa videlicet Deum admirabilem eſſe teſtantur maximè, quæ præter expectationem contingunt hominibus. Huius ſimile eſt illud, Depoſuit potentes de thronis, & exaltauit humiles.

Reuelans profunda de tenebris, eduxit autem in lucem vmbram mortis. Ad verbum, Qui ea, quæ cunctis ſunt obſcura, propalam fecit; & quæ tenebris erant obducta, in apertum protulit. Aut etiam eos, qui periclitabantur, & propius à morte aberant, ſeruauit. Vmbram enim mortis ipſum periculum dicit. Ad intelligentiam autem, videtur prophetice Domini nunciare aduentum; qui dixit iis, qui erant in vinclis, Egredimini; & qui erant in tenebris, Reuelamini; & apparuit iis, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedebant.

* *Decipiens gentes, & perdens eas, ſternens gentes, & deducens eas in viam.* O L Y M P. Egit id cum Iſraelitis, quorum alij, qui ex Aegypto egreſſi credere noluerunt, fecit, vt aberrarent, eorumque cadauera in ſolitudine caderent. Aliis verò, qui illis prognati erant, in terram promiſſionis dux fuit itineris, atque iiſdem propemodum viam ſtrauit, & complanauit. P O L Y C H R. Idem vterque verſus declarat. Et in bello, inquit, vbi illi viſum fuerit, multitudinem vertit in fugam; facitque vt metu hac, illac errent. Quod ipſum in Chananæis antea, in Iudæis poſteà, qui peccauerunt in Deum, factitatum eſt. Et punit, inquit, & facit vt in manus incidant aduerſariorum, ad exitium, atque interitum propemodum abſtrahens. Mos autem Scripturæ eſt, eum errorem, qui libera à nobis voluntate ſuſcipitur, Deo, ob ſummam eius patientiam, indulgentiamque adſcribere. ** πλανῶν ἔτ- ταρε faciens.*

* *Immutans corda principum terræ: errare autem facit eos in via, quam non nouerãt.* Huic reſpondet, quod dicitur in Pſalmis, Diſſipat cogitationes populorum; reprobat conſilia principum. Theodotio verò pro, *Immutans*, dixit, μεθιστῶν, transferens: Symmachus παρατρέπων, inuertens; Aquila ἀφιστῶν, inhibens; omnes tres ad vnam ſpectantes ſententiam. P O L Y C H R. Similiter, vt ſi diceret, Non leuis tantum, & infimæ ſortis homines fugæ mandat; ſed etiam fortes, & qui eum imperio cæteris præſunt. Id quod Sedeciæ contigit, qui ne manum quidem contra barbarum tollere potuit: ſed vix primum impetum vidit, cùm in fugam ſe dedit. Horum autem idcirco tacta eſt mentio, quia & ad res ipſas accommodari facilius, & harum vocum vires oſtendi melius poſſunt. Deinde quæ neceſſario iis, qui ſuga ſibi conſulunt, euenire ſoleant, docet his verbis; ** Auguſt. habet, Reconcilians, pro Immutans; verbũ enim διαλλάττω habet etiã ſuam propriè notione illam.*

Tangant tenebras, & non lucem: errore agantur, ſicut ebrius. Id dicit, Inter hos, atque eos, qui omni luce orbati iacent in tenebris, prorſus nihil intereſt in rebus gerendis. Qui verò ſunt magnitudine calamitatis oppreſſi, à temulentis, qui in omnes partes errore trahuntur, planè non differunt. Illud autem, *Tangant tenebras, &c, errore agantur*, non optando dixit; ſed euentum tantummodo declarando, id eſt, palpabunt, & oberrabunt.

CAPVT XIII.

Ecce hæc contemplatus eſt oculus meus, & audiuit auris mea, & noui quæcunque & vos ſcitis: & non inſipientior vobis ſum. O L Y M P I O D. & P O L Y C H R. Hæc, inquit, ipſe partim vſu atque experientia percepi, partim ab aliis, cum dicerent, audiui, partim inquam à rebus ipſis, partim per manus accepi eam, quæ mihi diuinarum rerum tradita eſt, diſciplinam. Ac, licet ætate vobis minor videar, in ſapientia tamen nulla re ſum inferior: deque diuinarum rerum ſcientia, atque de iis, quæ pertinent eodem, nulla ratione vobis concedo.

Veruntamen ego ad Dominum loquar. D I D Y M I. Ad [illegible] tum erat accuſatu tus a[illegible], *Ad Dominum loquar*, vt, qua fiducia ac libertate [illegible] oratio, palam faciat. O L Y M P. Vt [illegible] qui ma[illegible] me[illegible] Deo iuſto iudice, atque an[illegible] tur, medic[illegible] in veſtrã cauſſam cognoſcit. Nam Deus iuſto iudicio magnopere co[illegible] aberra[illegible] tamen [illegible] &, qui medicinam ad curat[illegible]um, & orati[illegible] ad co[illegible] idoneam debebant adferre, [illegible] morbus effi[illegible]ciat [illegible] tes.

[illegible] m aut [illegible] tam eo, ſi v[illegible] fuerit. Id eſt, Meam cauſſam plane d[illegible] modo [illegible] ac p[illegible] faciat: nec enim [illegible] totius cauſſam [illegible] ipſi eſt [illegible] Ergo, ſi Deus, qui iudici[illegible] permittat, v[illegible] [illegible] atque [illegible] morbos ve[illegible] [illegible] fidem aduer[illegible]tus, poſt[illegible] & a ce[illegible] [illegible] diſcedam. Quod ſi [illegible] ac[illegible]bus [illegible] ſ[illegible] meis iudiciam facere voluerit, ca[illegible] ap[illegible] [illegible] [illegible]bo.

[illegible] autem eſtis m[illegible], & curatores malorum omnes. S[illegible]machus autem, A[illegible] [illegible], qui ea, [illegible] a ratione ſunt a[illegible], parat[illegible]. P O L Y C H R O N. S[illegible] [illegible] eſt [illegible] vo[illegible] cu[illegible], q[illegible] ad [illegible] a[illegible] [illegible], v[illegible] ſtris me nunc ſermo[illegible] iacu[illegible], quam patior, calamitate dolorem mihi adferri[illegible] [illegible]torem. [illegible]que imp[illegible]tatos [illegible], qui, cum ſanat[illegible] neglig[illegible] camenta, ſluire ægrotorum vulnera, quaſi morſu diſc[illegible]rpunt. D I D Y M I. [illegible]tum ad id, de quo nunc agitur, pertinet, iniuſtus medicus is eſt, qui ſaluta[illegible] media commutat inuti[illegible]bus, & ea, quæ obſunt, [illegible] ægrotantibus. Id vero dupliciter euenit, aut ex imp[illegible] medici, aut ex improb[illegible]ate. Hi autem qui à Iobo coargu[illegible], non tam propter ſceleratam mentem quam propter [illegible] I[illegible]o dicebant, Propter peccata pate[illegible] quo verba ad co[illegible]ſolandum apta ad ferre ſe arbitrabantur. Iniuſti igitur, quandoquidem cauſſæ erant ignari [illegible] autem, *Curatores malorum omnes*, contra eos dictum eſt, qui, cum ſibi ipſi placeant magnopere, cæterorum caſus aduerſos putant a ſe poſſe ſanari.

Sit autem vobis obmuteſcere, & eueniat vobis in ſapientiam. P O L Y C H R. Præſtaret, inquit, vobis tacere, quam omnino ſic loqui, maioremque vobis ſapientiæ opinionem ſilendo confeceretis, prudentioreſque videremini. Hoc nim[illegible] [illegible] ſipientes factis, dum eum, qui ſolatii indiget, exulceratis. C H R Y S O S T. & O L Y M P. Quando quis, inquit, ea, quæ rationi aduerſaria eſt, verſat oratione, tacere ill[illegible] rectius: ſapientior enim futurus ſit, ſi tacuerit, qu[illegible] [illegible]. Tales enim tacere melius eſt, quàm ad verba talia a[illegible]re. Namque hominum ſilentium ſapientiæ adfert opinionem, Nam, qui obmutuerit, prudens habebitur: loquacitas autem hominem calamitoſum commouet vehementius. Et tu, o care Deo, non eo genere verborum permoueris ſanctos potius imitare, certumque habeto Satanæ hos eſſe impetus: à Diabolo enim tui exagi[illegible] obtrectatores, ea re potiſſimum, vt te à fide abſtrahat, atque vt à recto inſtituto abducat. Nec enim id veterator ignorat, nulli tibi malo eſſe ærumnam, ſed ea te te Deo potius commendari: illud autem tibi obeſſe magnopere, ſi a bona mente diſcedas. Ergo, quantò is fuerit in tentando ferocior, tantò quoque tibi ſit curſus ad virtutem incitatior; quantoque ille connixus fuerit vehementius, vt te in contemptum adducat, tantò magis animum ipſe ad toleranti[illegible]m, patientiamque firmato, ac dicito, Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obl[illegible] ſumus te. Etenim, ſi hac te ratione aduerſus tentationes corroboraris, [illegible]cet Diabolus auertetur retrorſum, pudore ſuffuſus: tui vero vniuerſorum dominus meminerit atque hic in terris te dupliciter recreabit; poſt autem au[illegible]iturus es, Euge ſerue bone, in modico fidelis, ſupra multa te conſtituam. Iobi patientiam recordare, cuius virtutem nec læta tempora, nec triſtia peruertere potuerunt. Et quidem multa atque grauia in rebus ſingulis ſuſtinuit, donec à Deo dupla recepit, teſtimonioque comprobatum eſt, ad virtutis ſuæ ſignificationem, & ſpecimen

cimen, calamitates pertuliſſe.

*Audite * redargutionem oris mei: iudicium autem labiorum meorum attendite.* POLYCHR. Mentem, inquit, eis, quæ libere a me dicentur, adhibete, & *iudicium meum*, id eſt, defenſionem meam attendite. DIDYMI. Conſiderate, quæ ad vos confutandos dicturus ſum. Cogitate, iurène loquar: os enim, & labia, pro ſermone poſuit. Reprehendit autem, redarguitque ſanctus, quemadmodum ſancto conuenit, atque ita iudicat, vt eum decet iudicium exercere. Neque enim iuſtus aut nõ opportuna vtitur reprehenſione, aut ea mendaci vtitur: immo vero tàm illam, quam iudicium, iure, legitimeque vſurpat: os enim iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

* ἐλεγχὸν. Aug. Increpationem.

*Nunquid non in conſpectu Domini loquimini? coram autem eo loquimini dolum: an vos * ſubtrahetis?* Ad reprehendendum, refutandumque aggreditur, docetque nihil ab iis dici, quod non intueatur Deus. Sed ipſum dolum, quem contra illum machinabantur, ipſis illis obnunciat: idque, vt eos ad ſaniora conſilia deducat, eamque mentem deferant, cuius Deum contemplatorem habeant, dicitque, OLYMP. Nec cogitatis à Deo veſtros audiri ſermones: Qui igitur audetis, illo audiente, iſthæc falso iactare? aut vero callide putatis vos illi latere poſſe? hoc enim valet, *Aut vos ſubtrahetis*, id eſt, num eum latere poteſtis? Theodotio vero interpretatus eſt, An perſonam eius accipitis? Hebræus autem dixit, Verecundamini, id eſt, veremini contra Deum dicere: idcirco ad gratiam loquimini. Veſtris igitur ipſi rationibus proſpicite, qui Deo videmini patrocinari, ne fortè animi veſtri ſententia ſermonibus ſit plane contraria. Cùm enim mea ſint vobis minimè ignorata, quædam tamen alia falso affingitis. Veritatis enim ſpecie aſſimulata, pro Deo dicitis. Nam dolum ipſum aſſimulationem nuncupauit.

* ὑποστελεῖσθε. Sic etiam August.

Sed vos etiam ipſi iudices efficimini. Bonum quidem, ſi inueſtigauerit vos: ſi enim omnia facientes adijciemini ei, nihilominus redarguet vos. OLYMP. & POLYCHR. Verane egomet loquar, veſtrum ſit iudicium: Deus enim in vos inquiret, licet millies pro eo dicere conemini: licet multò plura, quam adhuc dixiſtis, adferatis; licet multò magis quam adhuc feciſtis, ei gratificemini. Iudex eſt enim incorruptus, iuſtoque vos ſuffragio condemnabit, veſtramque callidam, captioſamque ſententiam refutabit; veſtrumque mendacium & falſitatem coarguet, non ſecus, quam ſi contra eum dixiſſetis. Sed nimirum vobis haud rectum. Obſerua, quemadmodum vbique Iuſtus accuſet mendacium, etiamſi pro Deo dicere quiſpiam videatur. Ille autem, quæ ſentit, vere ac libere loquitur. Idcirco Deus, qui veritas eſt, illum recepit. Dicit ergo amicis ſuis, falſa oratione vtentibus, Vos ipſos in iudices deligo. Dicite, rectumne vobis futurum eſt, ſi veſtra Deus verba peruestigarit? annon cauſſa plane cadetis, præſertim cum ille ſimulationem, & mendacium oderit?

Si autem occulte perſonas admirabimini. Symmachus autem, An latenter perſonam eius * verecundabimini?

Nunquid non vertigo eius verſabit vos? Symmachus, Nunquid eius motio non terrebit vos?

Timor autem ab eo incidet vobis, eueniet autem gloriationi veſtræ ſicut cineri, corpus autem luteum. DIDYMI. Nempe iudex eſt optimus: rerum enim æſtimator eſt: eorum, qui in ius adeunt, perſonas haud internoſcit; ſiue enim diuites fuerint, ſiue principes, ſiue quauis alia poteſtate excellant, eorum perſonæ rationẽ nullam habet: de factis tantum iudicium facit. Nec enim fas eſt, aut fauere diuiti propter opes: aut propter inopiam pauperis miſereri, ita vt ius violetur. Quamobrem dictum eſt, OLYMP. Non miſereberis pauperis in iudicio. Iobi autem verba huc pertinent, Etſi, inquit, gratificari Deo videmini, & eius quodammodo perſonam vereri, nihilominus recte loquemini, cùm aliud ſentiatis, aliud loquamini. Nunquid non eius vortex & ſupplicium (id enim eſt vertigo, & gurges) vos circumaget, ac perterrefaciet? veſterque faſtus, & glorioſa exiſtimatio obteretur? Poſt iram autem, veſtra condicio (quandoquidem arcano, & fraudulenter nunc iudicatis, atque ob id ipſum contemptui eſtis,) nihil aliud niſi

* δυσωπηθήσεσθε. verecundabimini, placauitis, exorabitis. Iſtius verbi varia eſt notio: nã cum verecundari ſignificat, viri ſum indicat pudorem.

niſi cinis apparebit ſiquidem lutum ſolum eſtis. Et quidem cùm cinis,cœnumque ſitis, inſolenter vos tamen ipſi iactatis, nec vllam meis ærumnis veniam, commiſerationemne tribuiſtis: ideoque ab his eſtis ſubiecti, quarum nec minimam quidem partem ferre poſſetis. POLYCHR. Quod ſi Deus vobis ſuccenſuerit, fueritque miſeratus, prorſus ſentietis nullam veſtram eſſe arrogantiam, nec eam ſolum, quam nunc oſtentaris philoſophiam, verùm etiam omnem de rebus fortiter ferendis adhortantem orationem abiicietis, metuque exanimati occideritis. Quibus ſane verbis,quam ſit Deus terribilis, docuit, eodemque tempore & amicis terrorem intulit,ac ſibi defenſionem parauit. Hebræus autem ſic, Si auerterit faciem ſuam, turbabimini: vt planè oſtendat calamitatis atrocitatem per ſeipſam idoneam eſſe aſperiorum verborum defenſionem.

Obmuteſcite, vt loquar, & quieſcam ab ira, apprehendens carnes meas dentibus. OLYMP. Tacete, inquit, ac me ſilentio audite, vt vel ipſa loquutione cruciatui dolori medicinam aliquam adferam, ac verbis calamitatem meam conſolatus conquieſcam. Id enim fortaſſe ſignificat, *Vt apprehendens carnes meas dentibus*, id eſt,vt gemens, ac dolens diſſeram,loquar tamen, vnicum ærumnarum ſolarium ratus, de rebus meis conſtanti, fidentique oratione diſputare, meaque mala ac morbos meo ore prodere. CHRYS. Vt enim qui in cruciatibus ſuas carnes mordent, alleuari ſe ſentiunt; ſic ego, dum hæc loquor. Viden, vt hæc verba nequaquam ſint hominis innocentiam ſuam probantis,ſed dolori medicinam quærentis? & verbis corpus recreare, animumque releuare conantis? DIDYMI Fortaſſe etiam delinit amicos. anteà enim dixerat flagitioſos illos eſſe conſolatores, quandoquidem non modo aptam nullam conſolationem adhibebant, ſed etiam hominis ſolatio egentis dolorem magis exacuebant. Nunc ergo dicit,Deſinam vobis iraſci,dentibus carnes meas arripiens, id eſt, non vobis amplius, ſed mihi ipſe iraſcar.

Animam meam ponam in manu, ſi manus mihi iniecerit potens. Nam & incepit, ſi non loquar, & arguam coram eo. OLYMP. Pignori, inquit, animam meam oppono, ad pœnam verborum meorum libenti animo ſuſtinendam paratus, etiam ſi Deus, qui iam me cœpit torquere, occidere voluerit, ſi non fuero vera loquutus, haud mortem ipſam recuſabo; & quodcunque tandem ei libuerit, æquo animo feram. Quanquam non dubito eos, qui nituntur mendaciis, à me conuictum iri. Sic etiam commentabere, POLYCH. Fermè animam meam, inquit, præſtolans morti, in manu mea fero; intereà Deo mihi diuturnitate ſupplicij peracerbam vitam adferente. Sed tamen nil veritus vos ipſos refellam; & qui meæ plagæ eſt auctor, tanquam Dominus, eodem æquo iudice vti volo in eius etiam manibus animam meam colloco. Ac,ſi me Dominus, qui iam malis cœpit affligere, morte etiam multare voluerit, ouans excipiam.

Et hoc mihi eueniet in ſalutem. CHRYSOST. Id eſt, id mihi apud Dominum ſolatio erit, vera dicere, voſque medacij redarguere. Viden quàm is iuſto Dei iudicio confidat?

Non enim coram illo dolus ingredietur Haud ficto, & veteratorio ingenio, vt vos facitis,ego loquar;ſcio videlicet,nulli apud eum fraudi locum eſſe;ab omni eum fallacia dolóque abhorrere; veſtrorum ſermonum concinnitate & fuco minimè oblectari. DIDYMI. Hoc ſemper Iuſtus ſtudet, vt tormentorum ſuorum cauſſam amicos doceat, idque vt eos a contraria ſententia abſtractos lucretur. Nam ad eorum ſalutem pertinere exiſtimabat, in iis, quæ ſibi contigerant, diuinæ prouidentiæ rationem perceptam haberi: quam cùm optat illuſtrem facere, dixit, Arguam. Nam redargutio ſæpenumero demonſtratione valet. Ergo, vt is & animum ſuum à mentiendi ſtudio maximè abhorrentem, & pietatem vna declararet, dicit, Quæ loquor ipſe, Deo adſpiciente ſcilicet, loquor. Deus enim circumueniri non poteſt, nec vlla apud eum fallendi machina poteſt adſpirare.

Audite audite verba mea; annunciabo enim vobis audientibus. CHRYS. Iudicari inquit, volo, iudicium minimè recuſo;nullam enim condemnationem reformido. Atque

do. Atque ad ea audienda, quæ dicturus eſt, amicos excitat: verbaque excitantia iterat, vt eos magis exoret; (namque eos redarguenti orationi infenſos eſſe animaduertebat) illiſque audientibus, palàm, ac liberè dicturum ſe eſſe profitetur. Itaque geminatio verbi, *Audite*, aut ægritudinis eſt index, aut ad comparandam attentionem refertur, vt ij conſtanter audiant. Accidit enim interdum, vt, qui animum non attendunt, cum eorum aures vocis ſonitu fuerint ictæ, ad audiendum excitentur. Itaque Liberator noſter, cum audientium mentes ad ingenuè audiendum erigeret, inquiebat, Qui habet aures audiendi, audiat.

Ecce ego ſum prope iudicem meum. Scio ego, quia iuſtus apparebo. Quis enim iudicabitur mihi, vt ego obmuteſcam, & deficiam? POLYCHR. & OLYMP. Ad docendum nunc amicos aggreditur, ſéque ob nullum peccatum pati demonſtrat. Ecce, inquit, in iudicio conſiſto, meo iure fretus. Suæque confidentiæ cauſſam exponens addit, *Quis enim iudicabitur mihi?* quaſi à me læſus iniuria? qui peccatum aliquod meum probare poſſit? Illud autem, *Deficiam*, pro eo eſt, Dicere prohibebor. Itaque Hebræus habet, Vt ne loquar. Nec vlla mentis arrogantia hæc dicit; ſed vt amicos erudiat, ne non veram de eo habeant opinionem. Fit enim interdum, vt de ſe quis præclarè loquatur, cùm animaduertit, quempiam alium non perinde, vt decebat, affectum eſſe, quo tempore loquenti haud eſt ſua laus propoſita. Agedum, ſicui hoc muneris eſſet iniunctum, vt opes non ſuas in egentes conferret, illique interuerſi peculij actio intenderetur, quis illi ipſi aut probro, aut crimini putet eſſe oportere, ſi in defenſione dicat, Non modo ipſe aliena bona non auerti, ſed mea etiam cum pauperibus communicaui? nimirum nullus in illius adminiſtri defenſione id iure reprehendat, quamuis hoc ipſum anteà tacuiſſet. Ergo nec Iobus accuſandus, qui non ideò, quòd ſit nimium ſui amans, ſed eam ob rem, quæ iam expoſita eſt, incorrupta quadam orationis fiducia dicit, *Scio quia iuſtus apparebo*, cùm Dei veritati, & æquo iudicio fidem abrogare non poſſim. Quamobrem loquor, quamobrem *non deficiam*, ideſt, non tacebo; etiamſi vel ob id ipſum in reos me referam; mihiq; deficientibus probationibus, defenſionem omnem præcidam.

Duo autem mihi concedes, tunc à facie tua non abſcondar. OLYMP. & POLYCHR. Ad Deum orationem conuertit. Si duo, inquit, mihi fueris largitus, libera apud te oratione vtar, nullus ſanè certè me hominum coarguet. Tecum autem libenter, metu poſito, diſceptabo. Aquila autem & Theodotio pro, *Duo mihi concedes*; Duo ne facias mecum, extulerunt. Hebræus autem, pro, *Non abſcondar*, habet, A facie tua non declinabo, ideſt, è regione tibi in iudicio occurram, dummodo duas res quaſdam mihi tribuas. Quasnam?

Manum tuam a me abſtine, & timor tuus ne me procellat. Ideſt, vltrice manu amota, hac me ærumna libera; mihique certo confirma de iure decertanti, ſi vicero, ſermonis fiduciam te crimini minimè daturum; noli me deterrere. Niſi Dei mihi dignitatem obiicias, iudicij auctoritatem haudquaquam defugio. Peccaui: fateor. Verùm multò grauiora perſoluo.

Deinde vocabis; ego autem tibi obaudiam; aut loqueris, ego autem tibi dabo reſponſum. OLYMP. Hæc cæteri planius extulerunt, loquar, & reſpondebis mihi. Si hæc, inquit, abs te ipſe impetraro, & cognouero te mihi eſſe beneuolum, profectò ſi vitæ à me rationem repoſces, reddere non grauabor, & rogatus defenſionis rationem inibo. Porrò pluribus verbis ſuam cum Deo fiduciam perſpicuam facit, vt in eam opinionem adducat amicos, vt vera de ſe exiſtiment. Nam calamitatis alleuiamentum deprecari; & vt ſine metu dicere, & vt ſibi pro ſe apud Deum dicere liceat, poſtulare; nempe id illius innocentiæ atque integritatis certum eſt documentum. Prope igitur ſic interrogat;

Quanta ſunt peccata mea, & iniquitates mea? doce me quanam ſint. Quare à me abſconderis? exiſtimaſti autem me contrarium tibi, aut tanquam folium, quod à vento mouetur, verberis? aut ſicut fenum, quod à vento fertur, aduerſaris mihi? quia ſcripſiſti contra me mala; circundediſti autem me peccatis iuuentutis mea. POLYCHR. Hæc ipſa amicorum cauſſa inculcat, vt diſcant eum, qui ſceleris eſt labe aſperſus, Deo tectum

 eſſe

eſſe non poſſe. Atque ille, qui cum amicis diſputans dixerat, Scio, quia iuſtus apparebo, idem nunc religioſè Deum alloquitur, Doce me, inquiēs, quorúmnam flagitiorum de me ſupplicium ſumas: vbi, quando illa admiſerim, oſtende: nam huius animaduerſionis cauſſam cognoſcere aueo; quorúmnam, inquam, erratorum pœnas egomet dem. Quid tandem, Domine, peccata me celas mea? me que aduerſarium tuum arbitraris? Iis enim, qui in cruciatum dati ſunt, haud leue ſolet eſſe ſolatium, cruciatus cauſſam perſpectam habere. Quanquam hæc ad amicorum opinionem dicuntur. Hi enim, inquit, exiſtimant te mihi aduerſarium eſſe propoſitum, ſcelerumque à me pœnas lui arbitrantur. Sed tamē nullum te meum ſcelus dicturum eſſe, habeo planè perſuaſum. Et nimirum illud animaduerto, me tanquam hoſtem, atque inimicum varijs abs te plagis eſſe affectum. Verum qui animum potes inducere, vt me à folio nihil planè diſtantem hoſtem tibi eſſe ſuſpicere? quaſi verò ab homine perinfirmo vllus tibi metus poſſit impendere. Quæro igitur, cur meum vites adſpectum; cur rerum mearum iudicium in medium proferre recuſes, cur me tanquam hoſte vtare, folijs, quæ perflante vento decidunt, longè viribus infirmiore. CHRYS. Scilicet meam, quam ignoras, contemptam atque humilem naturæ conditionem reformidas, cum teneas inter me & frondem, ſtipulámue, quæ quatitur à vento, nihil prorſus intereſſe. Quid igitur eſt, Domine, cur de me eiuſmodi ſententiam feras? Illud enim, *Scripſiſti contra me mala*, id eſt, ſupplicij multam, dictum eſt, tranſlatione ducta à regibus, ſententiam ſcripto mandantibus. Illud vero, *Aduerſario mihi*, huic par eſt, Tanquam aduerſario ſupplicium irrogas, vt ſi diceret; Quemadmodum herus in ſeditioſum contumacemque ſeruum, ſic ipſe pro tuo imperio in me ſupplicium conſtituiſti. Vſuſque eſt verbo, *Scripſiſti*, vt quod decet Domino tribueret. OLYMP. Vel etiam, *Scripſiſti mala*, hoc ſignificat, Quæcumque mihi ab ineunte ætate peccata ſunt, tu obſignaſti; ne illorum vnquam deleatur obliuio. AEſtuans enim, nec eorum, quæ ſibi contigerunt, reperiens cauſſam, in omnes partes orationem conuertit, cumq; ætati ille ſuæ, quæ tam erat abſolutione virtutis corroborata, nullam ſe labem aſperſiſſe intelligeret adoleſcentiæ, pueritiæque peccata tamen extimeſcebat; ne fortè eorum à ſe pœnæ penderentur. Vides, quemadmodum culpæ ſe affinem cognoſcat, ætatique veniam cupiat impetrare; necnon ætatis culpa ſeſe ſontem oſtendere.

Poſuiſti autem pedem meum in impedimento. Aquila autem, & Symmachus ſic, ille quidem, In miſeria; hic autem, Ligno conſtrinxiſti, expoſuit. Manet in metaphora. Nam, cum dixiſſet, Scripſiſti contra me, pœnamque pronunciaſti, atque ob ea, quæ in adoleſcentia admiſi, me multas, addidit, Malis me propemodum impediuiſti, ſic omnino, vt progredi longius minimè poſſim. Quaſi commutatis verbis ſic loquatur, Scilicet ſtudioſè cunctas vitæ meæ rationes obſeruaſti, non ſecus, quàm faciunt ij, qui compedes iniiciunt ſontibus. Verum Aquila ſic interpretatus eſt, Ligno conſtrinxiſti pedem meum.

Obſeruaſti autem omnia opera mea. DIDYMI. Nouerat beatus Iob, vt qui vitæ præſtabat ſanctimonia, verè illud à Dauide dictum eſſe, cunctas peccantium iniquitates, nequaquam à Deo obſeruari. Verùm, cum cauſſam docere velit amicos, cur illa patiatur, nempe ad animi exercendam virtutem, præſentem orationem adhibuit, ac de Deo perinde loquitur, vt ſi illius actiones vniuerſas acri ſtudio ac diligentia animaduertiſſet atque expendiſſet, eàque re doloribus & cruciatibus illum conficeret. Prorſus hoc perſuaſum volebat eſſe amicis, tantæ calamitatis cauſſam non in peccato vllo conſiſtere, ſed in exercitatione animi, conſtantiæque propoſito ſitam eſſe.

Ad radices autem pedum meorum veniſti. Hebræus autem, Veſtigia pedum meorum circundas. POLYCHR. Ad græcæ interpretationis rationem hoc dicit, Nil eſt in meis actionibus, quod non curioſius perſcruteris: tum cauſſas, tùm initia, tum fibras earum, quæ à me in vita aguntur, obſeruas, & tenuiſſima quæque itineris mei veſtigia indagas, vt me ſupplicio conſtringas; quæ meorum eſt amicorum opinio, peccatorum me pœnam ſuſtinere, & adoleſcentiæ in me

nunc

nunc culpas incumbere arbitrantium. Hebræus autem, Circundas, dixit, id eſt, ærumnis me circumuallaſti, vt malorum exitum prorſus nullum inueniam. OLYMP. Vide, obſecro, quemadmodum naturæ imbecillitatem cum precatione vſque coniungat. Vt enim hominem folio, cum fœno, quod huc, illucque iactatur à vento, comparat; cum vtris, qui inueteraſcit, cum floris, qui celeriter contabeſcit; cum vmbræ, quæ præterit, ſimilem eſſe confirmat Ergo cum hoc, inquit, homuncione tu, Domine, ſummo iure agis? huius tu hominis omnia reuocas ad calculos?

Qui inueteraſcit ſicut vter. Duplici ſimilitudine, quarum altera à defluente folio, altera à ſtipula, quæ humoris inopia exareſcit, ventorúmque iactatur ludibrio, petita eſt, humanæ naturæ humilitatem adhuc poſuit in conſpectu. Nona nunc vtitur collatione, qua conficit, ante ipſam pœnam naturam imbecillam eſſe eius corporis, quod ſuapte vi diſſoluitur, & quaſi vter vetuſtate conteritur; &, vt interpretatus eſt Symmachus, eſt putredinis ſimile. CHRYS. Rurſus magnitudinem commemorat calamitatis. Rurſus naturæ humilitatem exagitat. Verùm quid cauſſæ fuit, vt vtrem in medium adduceret? Ideo, quia inanis eſt vter, ſpiritu duntaxat oppletus. Itaque vulgari ſermone contritum eſt, inflatum nos eſſe vtrem. Noli igitur, inquit, ſpectare tumorem, noli diſtentum corium intueri; ſed interiora introſpice, ac videbis, quantum ſit illic inane.

Aut tanquam veſtimentum comeſum à tinea. Veſtis à tinea conſumptæ collatione corporis ægrotationes ac morbos indicauit; quia non ſecus ac tinea, corpora exedunt, ac circumrodunt.

CAPVT XIIII.

M*ortalis enim natus de muliere, breuis vitæ, & plenus iræ* OLYMP. & POLYCH. Illud, *Plenus iræ*, Aquila, Plenus turbatione, interpretatus eſt, vt doceret eſſe vitam hominis breuem, & perturbatione refertam. Cuncti enim, qui mortales è mortalibus naſcimur, haud longo ſpatio circumſcriptam vitam adepti, vitam perturbationis tumultuſque plenam ſumus aſſequuti, diuinæque animaduerſioni, atque indignationi ſumus obnoxij. Hæc dixit, tùm ad eorum, quæ forte peccarat, deprecandam veniam; tùm ad humanæ naturæ humilitati miſericordiam impetrandam.

Aut tanquam flos, qui floruit, decidit, fugit autem velut vmbra, & non ſiſtit. POLYCHR. Huius ſimile quoque carmen Dauidis ſonuit lyra ſpiritu pulſata diuino, Homo ſicut fœnum, dies eius, tanquam flos agri ſic efflorescet: ac rurſus, Dies hominis, ſicut vmbra prætereunt. Hic quoque Iobus hominem miſeratus, multiplici collatione humanæ naturæ fragilem condicionem oſtendit, dicitque, etiamſi turgere quis gloria videatur, atque in huius vitæ florere conuallibus, eum nihilominus breui tempore decidere, atque extingui; &, quaſi vmbra vita prætereuntes, iis, qui ſuperſtites ſunt, nullam ſui memoriam relinquere. Viden, vt non ſuam innocentiam probando, ſed naturæ abiectam ſortem confirmando, malorum quærat liberationem. Hunc, inquit, ſupplicio affici, & in quæſtionem dari oportebat? ab hoc rationem vitæ repoſci, qui licet ſit hodie, cras non ſit tamen futurus? id enim nutu ſignificat, dum ait;

An & huius rationem habuiſti? & hunc fecisti ingredi in iudicio tecum te? POLYCHR. & IVLIANI. Ideſt, Huiuſmodi hominem imbecillum, ad iudicium, reddendamque rationem pertrahis? hunc inimicum iudicas? Quidam autem hanc eorúndem verborum faciunt interpretationem, Tu me ad huius cauſſæ quæſtionem tua me bonitate adduxiſti, neque enim huius animalis obſcuram naturam conſideraſti, ſed rationem es illi impartitus, & præceptum dediſti, & te facturum iudicium recepiſti: hæc igitur mihi liberæ orationis faciunt poteſtatem. DIDYMI. Fortaſsè etiam hoc loco diuinam prouidentiam facit illuſtrem; docetque nec caſu, nec fortuitò in vita ſe commorari, verùm decreto Dei, tempori, quod ab eo deſcriptum, conſtitutumque eſt, dominantis. Neque verò hæc, cùm dicuntur, imperanti alicui fato adſcribi fas eſt; ſed in Dei arbitrium duntaxat referri, certis finibus, menſuriſque ſingula deſignantis.

Quis enim mundus erit à ſorde? ſed nullus, etiamſi dies vna, vita eius ſit ſuper terram.

CHRYS. Vides, quemadmodum ad naturam ſe rurſus recipiat, atq; ad ærumnæ liberationem adnitatur, non ſolum, quia cõtempta ſit humanæ naturæ condicio; non ſolùm, quia perexiguum vitæ ſpatium; non ſolùm, quia ſit ægritudinibus, angoribuſque vita conferta; verùm etiam, quia fieri non poteſt, vt quis ſit integer à labe. OLYMP. Quid attinet, inquit, de homine plura dicere quandoquidem neque hominis procreationem ſine ſorde, ac peccato eſſe contingit? Proinde baptizantur infantes, vt macula, quam ex Adami præuaricatione contraxerunt, eluatur. Imbecillam igitur, & ægram naturam noſtram effectam eſſe confirmat, & ad peccatum procliuem, tùm ex præuaricatione Adæ, tùm ex ipſa voluptaria procreatione; non ideo, quòd cum noſtra ſubſtantia peccatum penitus coaluerit; abſit. SEVER. Ipſa vita ſumitur interdum pro ea, quæ communis eſt omnium, vita, interdum pro communi conuictu, ciuilique conſuetudine, humaniſque functionibus atque muneribus vſurpatur. Ita eum, qui virtutum exequitur munera, optimam vitam viuere dicimus. Quod igitur à Iobo dictum eſt, non de communi vita, & qua peræquè cuncti fruuntur, dictum eſt, quæ id largitur omnibus, vt è matrum vteris egreſſi vitalem hunc aerem hauriant, & vitam alimentis tueantur; verùm ad illam alteram vitam pertinet, quæ in agendo verſatur, quæ aut eſt virtute, aut vitio inſignis; ad illam, inquam, conſuetudinem vitæ, diſciplinæque rationem, quæ, cùm fuerit legitimam acta ætatem, Deo iudici ſeſe ſiſtat, oportet, vt digna ei merces, aut pœna perſoluatur. Idque cùm Iobus ſignificare vellet apertius, antea dixit, Et hunc ingredi feciſti in iudicio coram te. Porrò infantium vita in iudicium non venit. Dicit igitur, Eſto, inquit, vnum diem quis manſerit in vitæ politia, magnis etiam itineribus ad virtutem contenderit, prolapſionem tamen haudquaquam vitauerit neque à labe peccati integer videbitur, ſi tuum ſubeat iudicium; quandoquidem aut agendo aut cogitando labitur. Cùm autem dicit, *Super terram*, eos refellit, qui fingunt hominum animos antè fuiſſe, & ſcelere commaculatos in terras delapſos eſſe. Atque Iobus non ante terras, ſed in terris animos commaculari teſtatur.

Numerabiles autem menſes eius apud te, in tempus poſuiſti, & non tranſgredietur. POLYCHR. Qui diem, inquit, vixit, moritur. Illud autem, *Numerabiles menſes eius apud te*, ideſt, tempus aſſignatum, hoc ſignificat, hunc planè moriturum atque id, quod debet, perſoluturum. Huc enim ſpectat & illud, *In tempus poſuiſti, & non tranſgredietur.* IVLIANI. Ideſt, mortis neceſſitatem is vitare non poteſt. Confectis enim periodis, quas vniuſcuiuſque vitæ æqua Dei prouidentia deſcripſit, mors incurrit in omnes. Nam, qui nos finxit, atque animauit Deus, certam cuilibet animæ ſtationem commorationemq; in vita conſtituit, nec paria cunctis decedendi ſpatia atque momenta aſſignauit. Quoſdam enim voluit animos diuturnius cum corpore habere commercium, alios autem eiuſdem corporis vinclis expediri celerius; idque ex arcanis ſapientiæ, iuſtitiæque ſuæ rationibus.

Recede ab eo, vt quieſcat, & vitam iucundam habeat, ſicut mercenarius. Vſq; eò contemptam & breuem vitam miſericordia, Domine, complectere, atque eam ſupplicio ſubducito, vt tanquam mercenarius, qui poſt multos labores paulum nactus eſt laxamenti, conquieſcat. CHRYS. Eſt in nonnullis exemplaribus, Recede à me, vt quieſcam, & complaceat mihi vita mea, ſicut mercenario. Rurſus igitur vitæ breuitatem, difficultatem, miſeriamque palam obiiciens dicit, Me ærumnis, laboribuſque confectum iube quieſcere. POLYCHR. Intermitte aliquando hoc meum ſupplicium, vt, ſi minus priſtinas fortunas, & gloriam reguſtaro, ſaltem mercenarij relaxationem aſſequar: illius enim labores ſunt moderati: &, vbi dies præterierit, ad quietem proficiſcitur: at mali mei calamitas inducias facit nullas; cum autem dormitum iero, dico, Quando diluceſcet? rurſus, cùm ſurrexero, Ecquando aduespetaſcet?

Eſt enim arbori ſpes, ſi caſa fuerit, etiam florebit, & ramus eius non deficiet: ſi enim ſenuerit in terra radix eius, ſi autem in petra morietur * *truncus eius: ab odore autem aquæ florebit, faciet autem meſſem, ſicut noua planta. Homo autem, poſtquam mortuus eſt, abyt:* * Rhadanus.

poſtquam

poſtquam autem cecidit mortalis, non amplius eſt. OLYMP. Verumenim quam ipſarum plantarum eſt hominis condicio deterior! illæ enim, quamuis abſciſſæ fuerint, poſſunt tamen reuireſcere, & renouare ramos, & *meſſem*, ideſt, fructum ferre, aquarum humore irrigatæ. Homini autem ſemel extincto nulla eſt ſpes reliqua: prorſus enim interit, nec reuocabitur, neque ad vitam redeundi rurſus datur illi poteſtas. CHRYS. Qui hic in terris vitam egerunt, illhuc ſunt migraturi: qui verò illam ſortiti ſunt ſedem, nequaquam huc remigrabunt. POLYCH. Merito igitur quietem ipſe expecto; quandoquidem poſt mortem omnis boni potiundi ſublata eſt expectatio. Atque arbores, etiamſi quis eas præciderit, ſtetus nihilominus rurſus edunt: (Rhadamnum enim hoc loco ipſum ramum dicit, qui poſt inciſionem natus eſt, & auctus) verùm hominem nulla ſpes eiuſmodi manet. Hæc ideo adfert Iuſtus, vt, quanta naturæ noſtræ ſit humilitas, oſtendat; ſiquidem arbor, licet tempore conſenuerit, prorſus deleta ſit, cùm exaruerit; irrigatione tamen ad ſua primordia reuocatur: homini autem ſemel abeunti, pedem referre non licet. Sciendum autem eſt, Hebræum non, *In petra*, ſed, In cinere, habere; nimirum ad verſum proximè ſuperiorem, & ad rei naturam accommodatè: Aquila autem, In puluere, Theodotio, In humo, dixit. Vim etiam ſermonis Hebraici complexi, pro Rhadamno κορμὸς *truncum*, interpretati ſunt. Rurſus Græcus, *Meſſem faciet*, dixit, à fine atque perfectione ducta interpretatione. Hebræus autem rem ipſam ſpectans, Fructum faciet, dixit. Sed tamen vtrobique eadem ſeruatur ſententia. Si igitur, qui in terra ſenuit, truncus, quaſi recens planta aquæ odore reuireſcit; prorſus veriſimile eſt, eos, qui Spiritusſancti poteſtate excitabuntur, ad eam immortalitatem naturæ, quam eramus adepti, innouari, & more plantæ recentis meſſem adferre, quamuis ſimus ad veteris hominis condicionem delapſi.

*Tempore enim * minuitur mare, flumius autem derelictus exaruit, quouſque cælum non conſuatur. Homo autem ſopitus non amplius ſurget, neque euigilabunt è ſomno ſuo.* Symmachus his verbis, *Tempore minuitur mare*, reddit, illa. Sicut aquæ effluunt è mari. Huiuſmodi autem eſt ſententia, Quemadmodum aqua, inquit, quæ fluit è mari, cuiuſmodi illa eſt, quæ à Ponto digreditur; & quemadmodum ſiccatus fluuius, ſeu, vt habet Hebræus, torrens; ſic, qui mortuus eſt homo, obſcurabitur: & donec inueteraſcat cælum, conſiſtatque vniuerſum, ideſt, vſq; ad conſummationem non conſuetur, ideſt, non coagmentabitur. Conſutionem autem dixit ipſam ſeriem iunctionum, quibus membra tenentur. Verùm, cum cælum nullius ſit interitus, nullius vetuſtatis capax, propterea quòd illud indiſſolubile fabricatus eſt, profecto nec illud vnquam continget, vt aut homo reuocetur ad vitam, aut expergiſcatur. CHRYS. Sed fortaſſe, quemadmodum ſuprà docuit, hominem plantis celerius interire, ita nunc mari & fluuio vitam illius breuiorem eſſe oſtendit. Neque enim, aut mare aut flumen diiungitur; homo verò id vitare non poteſt. Atque vtinam id nobis daretur hominibus, vt moreremur, ac rurſus ad vitam reuocaremur. Verumenim fieri hoc non poteſt. Mare quidem nunc minuitur, poſt autem rurſus impletur, modò creſcit, tum autem decreſcit; & fluuij modò ſiccantur, tùm iterum fluunt. Homo autem, cum ſemel eſt mortuus, ad vitam haud amplius reuertitur. Et quidem de verborum ſententia hactenus. Quod verò ad allegoriam pertinet. Arbori ſpes eſt, ideſt, homini: hic enim, ſi fortè peccauerit, cúmque pœnituerit, & in petra, ideſt, in religioſa fide conſtiterit, aqua regenerationis lacrymiſue pœnitentiæ reuireſcet, fœtuſque progignet: qui verò cum peccato & ſcelere vitam dimiſerit, nil ei bonæ ſpei remanet, ac tempore, quod conſequitur, ipſum peccatum, quod mare dicitur, exterminabitur. Diabolus verò, illiúſque tentationes exareſcent, quæ quidem minimè delentur, quandoquidem reſurrectionem expectant.

* σπανίζεται ita Auguſt.

Vtinam in Inferno me cuſtodiſſes, abſcondiſſes autem me, donec requieuiſſet ira tua, & conſtitues mihi tempus, in quo recorderis mei. Si enim mortuus fuerit homo, viuet, poſtquam conſummauerit dies vitæ ſuæ. Cauſſam exponit, cur optet interitum, docetque merito ſibi

 rito ſibi

rito ſibi eſſe optabilius, ex hac vita migrare, quàm in tam luctuoſa vita commorari. Vtinam, inquit, me non viuentem conſumpſiſſes, aut certè mortuum vacuum dolore ſeruaſſes. Vtinam tantiſper, dum mihi iraſceris, in Inferno cuſtodiſſes, nec planè te mei cepiſſet obliuio. Verumtamen conſtituiſti tempus, quo me, quoniam tua prouidentia comprehendiſti, malis exolueris: ſi enim, vitæ exactis diebus, mortuus fuerit homo, non idcirco abit in nihilum, ſed animo viuit, reſurrectionem expectans. Quanquam horum verborum, *Si mortuus fuerit homo, viuet*, hanc item meditari quis poteſt interpretationem, vt iis ſignificari dicat cruciamentorum liberationem. Nam qui non viuit, nihil ſentit, nihil dolere poteſt.

Expectabo, donec rurſus exiſtam. Aquila & Theodotio, Donec veniat immutatio mea: Symmachus, Donec veniat ſancta * generatio mea.

* φύσις credidetim hoc loco non pro natura, ſed pro generatione vſurpari.

Deinde vocabis, ego autem audiam te. Sententia eſt huiuſmodi, Si in Inferno ſeruatus fuero, nihilominus regenerationem, præſtantioremque immutationem expectabo. Cùm verò ipſe mortuos iubebis reſurgere, ego audiam. Hinc etiam docet, in ictu oculi futuram eſſe reſurrectionem.

*Opera autem manuum tuarum ne preſpicias. Numeraſti autem ſtudia mea, & nihil te præteriit peccatorum meorum: obſignaſti autem & peccata mea in marſupio, adnotaſti autem, ſi quid * inuitus tranſgreſſus ſum.* Ideo ſeruari, inquit, cupio, quia ad tuarum manuum opera pertineo: nullam ad te iuſtitiam meam allego, neque vt à me circumueniaris, fieri poſſe confido, nec enim aut vitari aut falli tua poteſt cognitio tibique ſunt viæ meæ greſſus dinumerati, nec quidquam rerum mearum te latet, verum earum omnium tùm genus, ac vim, tum numerum tenes. Illas, in quam, enumeraſti, & inueſtigaſti, atque in ſacculum propemodum ſcelera mea congeſſiſti & obſignaſti, ſic, vt nullum pereat omnino; ſed vt de omnibus ſupplicium ſumas. Atqui ipſius perinfirmæ naturæ lapſus abs te contemni oportebat; quod certè minimè feciſti: immo verò ſubtiliter ac ſedulo ſingula peruestigaſti, & eorum, quæ nec voluntate à me peccata ſunt, pœnas etiam expetiuiſti, perinde quaſi omnia in commentarium retuliſſes. Hæc verò eò ab illo dicuntur, vt precibus id a Deo contendat, ne noſtra velit exquirere diligentius; nos etiam vt doceat, nil eſſe in rebus noſtris, quod non ſub Dei adſpectum, contemplationemque cadat, ſiue id certo conſilio, ſiue nulla voluntate ſuſceperimus. Illud item ſignificauit, eorum etiam, quæ non voluntaria ſunt, nos rationem redditurus.

* Imprudens dici etiã poſſet. Sed, luxit tum August.

Verumtamen mons cadens decidet, & petra inueteraſcet in loco ſuo; lapides exterunt aquæ; & obruerunt aquæ ſupinas moles terræ: & patientiam hominis perdidiſti. O L Y M P. Sapiens Iob promit ænigmata, maximè quod pleraque ænigmatis inuoluta ab amicis dicta cognouerat, atque illa tanquam ſapiens fuerat aſſequutus. Mente autem nequaquam diſtracta doloribus, interim in mediis philoſophatur ærumnis. Ita precari Deum videtur, vt calamitates ne producat longius, ne forte miſericordia ei aliqua tribuatur, & obtorpeſcat. Si enim mons, inquit, & ſaxum vetuſtate confecta cadunt, & aquæ continenter influentes firmiſſimos lapides comminuunt, terræque eminentes aggeres, & excelſos aquarũ impetus obruit, & abripit: ſanè illud etiam mihi verendum eſt, ne, ſi nulla fuerit malorum intermiſſio, trahanturque longius, aut aliquid, quod minime cupio, agam, aut etiam in malorum perpeſſione animum planè demittam, atque deſperem. Illud autem, *Patientiam hominis perdidiſti*, (pro quo Symmachus, Vniuſcuiuſque viri expectationem perdis, interpretatus eſt,) hanc vim habet, hominem abſque cæleſti ope nihil eſſe omnino, nec tentationum imbres poſſe perferre. P O L Y C H R. Illud etiam fortaſſe dicit, * montes quidem, vbi ceciderint, manere; & petram feneſcentem non omnino deleri, hominem autem deleri funditus & tuterire, nec quidquam reliquiarum eius manere. Quod ipſum deinceps planè oſtendit.

* Cæterũ Iobi verba ad memoriæ interitum non ad humanæ naturæ abolitionẽ referenda; nec vllo modo putandum de animi immortalitate Iobum dubitaſſe.

* *Proieciſti eum in finem, & abijt: adieciſti ei faciem, & dimiſiſti.* O L Y M P. Rurſus hominis nihilum, ſi is cum Deo conferatur, lamentis proſequitur, vitæque breue curriculum ad precationem, obſecrationemque vſurpat. Vt igitur à vento

* ὤσας. Impuliſti.

puluis

puluis aut res quæpiam leuiſſima, in quamcunque partem impellitur, ſic, te tantummodo impellente, aut minaciter adſpectum torquente, aciemque acriter intendente, homo amandatur & euadit, ideſt, moritur, nec apparet vſpiam. Nam verbo illi, *Dimiſiſti*, hæc eſt ſubiecta ſententia, A te illum alienum eſſe declaraſti, & ablegaſti.

Multi autem cùm fuerint filij eius, neſcimit; & ſi pauci fuerint, ignorat: ſed tamen carnes eius doluerunt, anima autem eius ingemuit. POLYCHR. & OLYMP. Luctuoſam inquit, vitam traducit; &, cum impendentem mortem ſemper expectet, animi ægritudine conficitur. Homo autem in animi doloribus, gemitibuſque ſpiritum ducens ex iis, quæ poſt eum futura ſunt, quam tandem capiat vtilitatem? Quæ enim & quanta poſt eius interitum ſobolis progreſſio fuerit, & cuiuſmodi generis propagatio, puſilla, an ampla, ignorat. Tacite verò nos illud admonet, ſpecioſam, copioſamque ſobolem haud magni fieri debere. Nam morituro nihil iſtorum fructum adferunt; præſertim cùm vnuſquiſq; ſibi, non alteri viuat.

Decimi Capitis Protheoria.

R*Eſpondens autem Eliphaz Themanites ait.* OLYMP. Quoniam his verbis orſus erat Iobus dicere, Nunquid vos eſtis homines? aut vobiſcum finem habebit ſapientia? etiam mihi cor eſt, ſicut vobis. Idcirco his ſtatim occurrit Eliphazus; atque huiuſmodi habet cum Iobo ſermonem, Nunquam videlicet ſapientes ſuam oſtentant ſapientiam, vt tuipſe feciſti. Atqui nihil neceſſarium retuliſti, cur nil trepidans viderere. Nam dic, amabo te, verum ipſe ætate cunctis hominibus anteceda s? aut vero ante hanc rerum vniuerſitatem conditam extitiſti? aut es à Deo ſuæ ſapientiæ ſacris, præceptiſque imbutus, vt tantam tibi arroges ſcientiam? Illa verò audacia verba quî tibi tandem exciderunt? Irreprehenſibilis ſum, & iuſtus apparebo? quando nec angeli nec cælum, nedum homo, qui impurus eſt, puritatem, munditiamue tueantur, ſi cum Dei puritate, illorum contendatur? Priſcam igitur, veramque diſce ſententiam, ob peccatum hominibus irrogari ſupplicium. Poſteà ea, quæ impiis pariter contingunt, exequitur Sed nimirum, propter peccatum aſſi ctari homines ærumnis, verè dicitur; quamquam perpeſſionis malorum non ſit ea cauſſa perpetua: ſit enim interdum, vt ad exercendam, comprobandamque virtutem homines frugi calamitatibus implicentur. Itaque, cum ad ſua verba Eliphazus nullam diſtinctioem adiunxerit, nullumue diſcrimen, Iobo, quem in eorum numerum, qui ſua culpa patiuntur, aggregarat, vnam plagam inflixit. Et i lud conſidera, quanto cum decoro à Iobi amicis diſputationes, ſermoneſque habeantur; vt, vno dicente, reliqui ſileant, vt alter alteri viciſſim ſermonem tradat, vt non ad inanem ſpeciem orationem expromant; vt ſinguli eius orationis, quam prior aliquis orſus fuerat, exitum expectet. Hoc ipſum Paulus iis, qui in Eccleſia prophetant, faciundum præcepit, cùm illis ipſis loquendi ordine, & nequa in rebus, quæ dicuntur, perturbatio inſit, imperauit. Rurſus igitur Iobo reſpondet Eliphazus, propterea quòd is primum eſt Iobo aduerſatus, deinde Baldadus, ad extremum Sopharus. Itaque ſermonum viciſſitudinem, ordinemque perſequens Eliphazus, iterum iis, quæ à Iobo dicta ſunt, reſiſtit dicitque; CAPVT XV.

Nunquid ſapiens reſponſum dabit ſapientia ſpiritum? Et impleuit dolorem ventris, arguens in verbis, quibus non oportet, & in ſermonibus, quibus nulla vtilitas. CHRYS. Idcirco protinus Eliphazus eum peruellit, quia Iobus dixerat, Etiam mihi cor eſt, ſicut vobis, & non ſum inſipientior vobis. En, inquit, is qui ſapiens eſt, & qui cuncta noſſe ſe iactat, cuiuſmodi reſpondeat. *Impleuit dolorem ventris*, ideſt, Verba dicta ſunt ad ægritudinem leniẽdam. Is autem morbo, perturbationeque tumet. Hæc autem ad Iobi reprehenſionem valent: duoque in eo reprehendit, vnum eſt, quod minimè inquit, ſapienter feciſti: qui enim maximè ſapiens eſt, is ad glorioſam oſtentationem haud ſuam præſefert ſapientiam. Alterum eſt, quod,

quod, quæ nos propemodum refellens, & quaſi cauſſa veritatis patiens, & mentis ventrem impleturus (id enim valet, *impleuit dolorem ventris*) attuliſti, ea ſcilicet ſtultè non fructuosè, non quemadmodum decebat, attuliſti. Quæ ſane omnia vitat ſapiens. Immò verò omnia ſecus molitur. Nam & prudenter reſpondet, & quamuis æmulatione veritatis inflammatus, dolore ardeat, & redarguere nonnullos optet, inutiles tamen, incommodoſque ſermones, quibus ventris dolorem expleat, minimè expromit, neque aſpera vtitur diſputatione, ad mentis ſuæ æſtum, laboremque anxium exaturandum : idquod ipſe feciſti.

Nónne tu repuliſti timorē? (Pro quo Theodotio Nónne tu recuſaſti timorē?) *Conſummaſti autem talia verba coram Deo?* Symmachus autem, Nullo* pudore loquutus es coram Deo. OLYMP. Licentia, inquit, atque audacia vſus es, & ſine metu aliquo dixiſti, à Deo iudicari te velle, & contra Deum audacter loquutus es, nihil veritus, Dei, tuæque naturæ diſcrimine ignorato. Hæc pietatis ſtudio, quaſi Deo patrocinātes, Eliphazus, eiuſq; ſocij dicunt; ideo fortaſſe, quia Iobus incorrupta conſcientia fretus, ſermone apud Deum vtebatur confidentius, eaque re impia ab eo iactari maledicta ſuſpicabantur.

* ἀναιδῶς, ſine pudore, improbe, temere.

Reus es verbis oris tui, non dijudicaſti verba potentum; arguat te os tuum, & non ego. Labia autem tua teſtificentur contra te. POLYCHR. & OLYMP. Audacter hominem alloquitur, et verò non tanquam hominem iuſtitia præditum: non iam ex meis, inquiens, quàm ex tuis verbis condemnabere. Noſtram enim adhortationē haudquaquam admiſiſti, quæ ipſa vſque eo vtilis erat. Nec eorum, qui ſapientia pollent, verba aut conſideraſti, aut iudicaſti, nec priſcorum ſapientum, nec amicorum tuorum. Eiuſmodi tua fuit oratio, vt ea tantum condemnare te debeat; nihil præterea. Ea, quæ dixiſti, aut etiam rerum ipſarum vim intuere: nimirum contra te ipſe pronunciabis, ea, quæ ſunt à ratione quamremotiſſima, auſum te fuiſſe dicere. Dupliciter igitur illius orationem refellit, tum à tempore, tum à ſapientia, dum ait,

*Quid enim? nunquid primus hominum factus es? aut ante * colles concretus es? aut * conſtitutionem Dei audiſti? ad te autem peruenit ſapientia? Quid ſcis, quod non ſciamus? aut quid ſapis ipſe, quod non etiam nos?* OLYMP. Anne ante res omnes, ante conditam naturam extitiſti? vt propter tempus ſis cunctis ſapientior? CHRYS. Num ipſe ætate cuncta præcurris? vt ipſa te longinquitas temporis erudierit? aut etiam à Deo audiſti? ſanè re nulla ſuperior es nobis intelligendo. Quia enim Iobus dixerat, In longo tempore inuenitur ſapientia. POLYCHR. Teneris igitur, inquit, nec enim tempore cunctis mortalibus antecedis. Ac, licet ad hanc diem vixeris, vt multarum rerum vſu tuos æquales facilè vincas; inter homines tamen haud tantopere excellis, vt ab iis ſis natura ſeiunctus, ac plura, quàm cæteri perdidiceris. Neque ante montes concretus es. Montes hoc loco dicit, quæ edita ſunt, prærupta & arenoſa loca. Hebræus pro, *Concretus es*, habet, Conceptus es. *Aut conſtitutionem Domini audiſti*, pro quo Aquila, Arcana, Theodotio, Myſterium; Symmachus, Sermonem interpretatus eſt. Non ſecus, quam ſi diceret, Num ea, quæ ante mundi molitionem fuerunt, ſunt tibi percepta, perinde quaſi ante colles fueris ipſe procreatus? An etiam te Deus vſus eſt conſiliario, quandoquidem in iſta tua ſapientia tantopere tibi places? Profer aliquid, quod ſit nobis ignoratum: doce te nobis eſſe ſuperiorem. Quid tandem noui cognitum habes, quod non ſit nobis peræquè perſpectum? In rebus humanis, & quæ in medio ſunt, quid amplius, quàm nos, poſſis ipſe adferre, haud ſanè habebis. Hæc idcirco illi dicunt, vt ſuæ ipſi perfectæ ſcientiæ fidem adiungant. DIDYMI. Cùm in ſermone Iobo inieciſſet Eliphazus, ea eſſe Dei iudicia, quæ peruestigari non poſſint, hac re vna Iuſto perſuadere ſe poſſe putauit, ob ſolum peccatum illum ærumnoſè vexari: eratque Eliphazus ob idipſum obnoxius culpæ, quandoquidem nec ſibi erat Dei conſtitutio audita, neque ad ſe delapſam habebat ſapientiam, quæ eum erudiret, cur pateretur Iuſtus, nullam eſſe cauſſam aliam, niſi peccatum. Nec mirum, ſi ab Eliphazo Iobus in cæterorum hominum ordinem redigatur, vt cui haud erat viri excellēs ſpectata virtus. Quamobrem

* ϑινῶν, arenarum acerui.
* ὑπόςασιν

obrem de hominis frugalitate ſecus exiſtimabat.

Et quidem ſenex & antiquus in nobis, grauior patre tuo diebus. OLYMP. Quid ais, inquit, tempore te doctum eſſe? nempe in nobis tribus fuerit fortaſſe aliquis, qui non te ſolùm, verum etiam tuo patre ſit ætate prouectior, ſeu, Symmacho interprete, tempore diuturnior. Aut igitur hoc dicit, Si tempus glorioſe iactas, nec nobis deſunt antiqui. DIDYMI. Aut etiam illud fortaſſe, Quamuis ipſe inter nos, tanquam ſenex, atque ætate ſuperior, atque adeo patre tuo grauior verſere; nil tamen, quàm nos, plus ſapis. Et hæc quidem interpoſita auctoritate arroganter loquitur Eliphazus.

Paucis, pro iis, quæ peccaſti, multatus es. CHRYS. Quia Iobus dixerat, Quænam ſunt peccata mea, doce me; ideo criminum turbam illi exprobrat Eliphazus; dicitque, Scito, ſi tuorum peccatorum ſuppliciorumque ſit facienda contentio, leui te ſupplicio affectum eſſe, nec pœnas erratis dignas adhuc dediſſe. Cumque cum Iobo certis criminibus nequaquam congredi poſſet, ad hominis condemnationem eiuſdem verba conatur arripere, dum ait:

Valdè exceſſiue loquutus es. Hoc dicit, Quia noxa teneris, ideo pœnam ſuſtines: ſed, quoniam, cum iſta toleras, iniuſtitiæ culpam Deo affingis, ideo ſcelus eſt tuum grauius: ita, cum audaciæ in Deum pœnas abs te dari oportuiſſet, nihil tamen es paſſus, Dei patientia atque clementia nefarium maledictum tuum ſuperante. Ferme hæc eſt Eliphazi oratio, Sceleris te pœnitere, & modeſtiorem eſſe oportebat: at ipſe audacter cum Deo diſceptare es adorſus. Etenim, cum de eo, perinde vt de aliquo peccatis obnoxio, exiſtimarent, & ſermones, qui ab illius incorrupta mente proficiſcebantur, accepiſſent, audaciam videlicet, intolerandamque arrogantiam hanc eſſe arbitrabantur: ſtultè illi quidem atq; adeo inſipienter. Quamobrem Eliphazus ait;

Quid auſum fuit cor tuum? Pro quo Symmachus, Quid eleuauit cor tuum? id eſt, Quid tandem non cohorruiſti, cum vel Dei iudicium cogitaſti?

Aut quid * *ſuſtinuerunt oculi tui, quia furorem rupiſti coram Domino? eduxiſti autem ex ore verba talia?* POLYCHR. Non modò cogitare es auſus, ſed etiam, auerſis oculis in Deum coniectis, es audacter loquutus, omnemque ſtomachum in Deum erupiſti, nullaque verborum lenitate adhibita, vocem iracundiæ plenam miſiſti; ac ſumma verborum grauitate es vſus, quando rebus tuis geſtis innocentiæ, & integritatis teſtimonium dabas. DIDYMI. Incredibilem orationis fiduciam ab animi integritate profectam, iracundię impetum illi eſſe credebant. Id autem illis accidebat, propterea quod hoc putrido nitebantur principio, probabilem, rationique conſentaneam dicendi libertatem impium eſſe conuicium. Idcirco ait, Quid tantum es facinus auſus, vt & in Deum aduerſum torqueres obtutum? & quaſi ſuccenſens illi, huiuſmodi loquerere? OLYMP. Vel etiam oculos animi aciem, & intelligentiam dicit. Qua, inquit, ratione es auſus, animum vſque eò efferre, vt iratus, & quaſi iniuſta ferens, cum Deo diſſereres? quaſi verò nullius ad te culpæ contagio pertineret?

* ὑπήνεγκ. ita etiã Aug.

Quis enim mortalis exiſtens, erit irreprehenſibilis? Theodotio autem, Quid eſt homo? aut tanquam futurus iuſtus, natus de muliere? POLYCHR. Hebræus autem, Quomodo iuſtificabitur proles mulieris? vt ſi diceret, Ipſa natura perturbationibus obnoxia, eſt ad peccatum procliuior. DIDYMI. Proprium eſt hominum virtute carentium, illius adeptionem moleſtam, arduamque exiſtimare; ita etiam animo affici, vt illam ipſam à nemine haberi propemodum credant. Quiddam huiuſmodi hic ipſe Eliphazus præſefert, errorem, vt credibile eſt, à corporis imbecillitate aucupatus. Quis enim, inquit, homo cum ſit, poteſt omni vacare culpa atque reprehenſione? aut id etiam in ſe recipere, ſe iuſtum futurum? idquod tibi ipſe arrogas.

Si in ſanctis non credit, cælum autem non eſt mundum ante eum: deſinat autem abhominabilis & immundus bibens iniuſtitias quaſi potum. Symmachus autem, Ecce in ſanctis eius nullus immutabilis, neque cælum incontaminatum; quantò magis homo? POLYCHR. Attende, inquit, num quis hominum aliquando nulla ma-

cula aſperſam vitam traduxerit: quandoquidem nec illos priſcæ ſanctimoniæ viros, Abraham, & Moyſem, extra reprehenſionem reliquerit: nam Abrahæ & Moyſi viſus eſt Deus iraſci. Qua fronte igitur iuſtitiæ abſolutionem ipſe iactas; ſiquidem non ſolum ſancti, verùm etiam cætera omnia, quæ ab omni malo ſecreta eſſe videntur, ſtatus ſui quandam mutationem admittunt? Neque verò peccatum aliquod in cæli natura collocat: verùm illud conatur oſtendere, vnius Dei naturam eſſe tantummodo immutabilem, atque illum vnum mundum eſſe. Atque idcirco dixit, neque cælum mundum ante eum; quamuis enim natura ſit ſplendidum, tamen ſubeuntis nubis oppoſitu vis lucis eius occulitur. Quòd ſi nec ſanctos, nec angelos, nec homines omni errore liberos reperire fas eſt; ſi nec cælum ipſum tuum ſemper tuetur nitorem; ſed eius puritas, ſi eum puritate Dei conferatur, ſit & videatur impura: an non is homo audax fuerit, qui in ſuarum actionum caſtimonia gloriatur? Quid porrò de eo dicemus homine, qui deteſtandus eſt & impurus? qui, vt ea, quæ potantur, flagitia exorbet: Quod ipſum propter eos dixit, qui ſponte, certoq́ue iudicio peccant, nulla re aduerſa, nulla neceſſitate coacti; ſed voluptatis tantum adducti libidine, non ſecus quam is, qui ſitiens bibit. Illud autem, *In ſanctis non credit*, hanc commodam habere poteſt interpretationem, Nimirum ſunt angeli mutabilem adepti naturam, ita vt eorum nonnulli ſuam ſtationem deſeruerint. Ergo, ſi illi mutabiles, qui fieri poteſt, vt reprehenſionis expers ſit homo? Sed neque ipſum cælum purum eſt, non quidem ſimpliciter, ſed coram Deo. Illud item, *Deſine*, ſermonis lex & conſequutio interpretatur, Quantò magis, &, Nedum: ſed vulgaris & contritus vſus, Mitte.

*Annunciabo tibi autem audi me: quæ vidi annunciabo tibi quæ ſapientes dicunt, & non abſconderunt patres eorum. Ipſis autem ſolis data eſt terra, & non * ſuperuenit eis alienigena.* Contrahe, inquit, ſupercilium, meamq́ue complectere diſciplinam, ſapientemque audi ſermonem, non recentem, non à me ipſo fabricatum; ſed quem ab antiquioribus, à patribus vetuſtiſſimi filij acceperunt; cui ipſa quoque experientia, tanquam vero, certam fidem atque auctoritatem tribuit. Ij enim, qui veri huius ſermonis auctores fuerunt, adeo pietatem coluerunt, adeo fuerunt morum integritate inſignes; vt iis ſolis Dei prouidentia tectis placidè, tranquilleq́; viuere contigerit, ac ſine metu & perturbatione terras ſuas incolere, nullo in eos hoſte incurſante. Et ſanè religioſis illis hominibus, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Moyſis, & Ieſu aſſectatoribus nihil ab aduerſariis lædi, in beneficij gratiæque loco deferebatur. Verumenim cum faſtidio hæc quodam animi & ſpiritus, Iobo dicere videtur Eliphazus. DIONYSI. Et fortaſſe nulla mentis arrogantia iſthæc loquitur; ſed ideo, quia peccatis teneri illum arbitrabatur, atque ea de cauſſa ſua Iobum cohortatione indigere. Et hic quidem videtur non ex aliqua ſcientia diuina, ſed ex ipſa admiratione, qua ſcientia præſtantes viros proſequitur, * huic parem adferre ſententiam, quæ confirmat hominis fidelis eſſe cunctas orbis terrarum opes; infidelis autem ne obolum quidem. Nam, licet infidelis in ampla ſit poſſeſſione bonorum, nihilominus non dominus, ſed ſeruus eſt diuitiarum: inſeruit enim Mammonæ. Sed quinam priſcus eſt ſermo, quem à veteribus accepiſſe ſe dicit? Subiungit;

Omnis vita impij in ſollicitudine. Pro quo Aquila, In dolore, interpretatus eſt; Theodotio autem, Infatuatur; Symmachus verò, Superbe extollitur.

Anni verò numerabiles dati ſunt potenti. Symmachus rurſus, Numerus annorum fortis abſconditus.

Timor autem ipſius in auribus eius. Quando videtur iam in pace agere, veniet ſubuerſio eius. Quod dicit eſt eiuſmodi, Ac ſanctis quidem huiuſmodi eſt confectum vitæ curriculum. Impius autem, quamuis in rerum videatur viuere abundantia, tamen vitæ ſecuritate non fruitur; verùm tum perturbatione, tùm cura ſemper vexatur: caduca eius eſt dominatio, plena terroris, pauoremque habet perpetuum in auribus commorantem, ſemperque tinnientem. Nam, qui peccat, ſemper timet, accuſationem contra eum conſcientia ipſa factitante; metumque

ſemper

* ἰκανῶς. Ita & Auguſt.

* ὅμοιον λέγει τῷ [illegible] celebri illi prouerbio ſimile quidpiam dicere. Eſt autem id inter Salomonis prouerbia.

ſemper habet ob oculos obuerſantem, futuramque perniciem perſonantem: omnis eſt eius vita ſolicita ſuſpicione; &, cùm ab omni periculo abeſſe videbitur, tunc inopinatus in eum incurret fælicitatis interitus, extremumque ſupplicium perferre cogetur. Hebræus antè pro ſubuerſione, Prædatio, habet cum illuſtriore ſententia. Hic igitur impius, quamuis in dominatione ſit audax, ſibique præfidens; tamen intelligat annos habere ſe numeratos, nec vitæ ſpatium vlla poſſe dominatione augeri. Deus enim ſuo decreto tempus eſt dimenſus hominibus; vt, quamuis, qui dominatu valet, inſolenter ſe iactet, breuis ſit nihilominus eius vita futura, annique pauci: ipſe quidem numerus eſt in diuinæ mentis receſſibus, nobiſque obſcurus. Is autem, qui exiguo eſt tempore dominatus, tandem in ſupplicij ſe laqueos induit. Ac fortaſſe his verbis Iobum latenter perſtringit, qui breui fælicitate vſus, ad ærumnas poſteà eſt deuolutus.

Ne credat auerti à tenebris; decretus eſt enim in manus ferri. Symmachus autem, Præfixus eſt enim in gladium.

Ordinatus eſt autem in cibos vulturibus: nouit autem in ſeipſo, quia manet in ruinam. Dies autem tenebricoſa ipſum circumaget, neceſſitas autem & tribulatio ipſum occupabit. OLYMP. Tenebras dicit ipſum ſupplicium. Ne credat igitur impius ſibi fore impune. diuino eſt enim ſancitum imperio, ferro vitam illi eripiendam eſſe, & à vulturibus conſumptum cadauer iacere debere inſepultum. Ita, ſi facinoroſus, vna ſibi propoſita iucunda lautaque vita, viciſſitudinem nullam expectat, in errore videlicet verſatur. Iam enim pronunciatum eſt, vt ſit ſupplicio obnoxius; iam ſibi pœnam, quæ ferri & vulturum nomine ſignificatur, quaſi theſaurum cumulauit. Quanquam Deus expectat, dum ille à moris improbitate diſcedat, vt condemnatus extremũ ſupplicium ne ſoluat, néve ſepulturæ ſpoliatus honore proiectus iaceat inhumatus, eſcaque volucrum euadat. Quod quidem certè illius ætatis hominibus graue iudicatum eſt genus animaduerſionis: quamuis & illud grauius, quòd idem impius conſcientia coactus talia ſibi prænunciat, ac vaticinatur. Is, inquam, eſt ſibi conſcius conſequentis exitij, videtq́; ſibi tenebras, perturbationem, afflictationem ac neceſſitatem eſſe ſubeunda; ſiquidem peccantium nouit conſcientia, improbis, ac flagitioſis ſtudiis perniciem comitari; ſibique tunc pœnitendum eſſe, cùm inuadet calamitas, cùm ſummis difficultatibus affectus, cùm nullam inueniens ſolutionem malorum, ſed pœnis & cruciatibus perturbatus in illa tenebricoſa die, de qua teſtatus eſt Amos, Quia dies Domini tenebræ ſunt, & non lux; quid inter pios homines, impioſque interſit, planè cognoſcet. Vide igitur, vt non ſolùm flagitioſi vita tumultuoſa ſit, ſed etiam mors miſeranda, nec vita vtcunque turbulenta; ſed ideo, quòd vis, bellum, ac pugna infeſta immineant. Is autem vbi emigrauit è vita, non modò cura aliqua ac ſepultura ornetur, non modò iaceat inſepultus; ſed etiam ſit eſca vulturibus. Nec verò cuiquam hæc, quæ ab Eliphazo dicuntur, efficere debent admirationem. Iam enim dictum eſt, ex antiquis forſitan iſthæc promi auditionibus: illucque hæc pertinent omnia, vt intelligatur Iobum ob ſua pati peccata.

*Sicut * dux princeps cadens, quia leuauit manum ſuam coram Deo; coram Domino omnipotente erexit ceruicem; cucurrit autem coram Deo per iniuriam, in craſſitudine dorſi ſcuti eius.* OLYMP. Ducem primum dicit eum, qui in bellis omni eſt præpoſitus * πρωτοστά-
exercitui. Vt igitur hic ſuis fretus viribus, ac poteſtate, primus in hoſtes irruens, της. qui in pri
luculenta plaga accepta, nihil reliqui habet ad ſalutem, ſic impius, qui manus ma verſatur
aduerſus Deum tollit, & quanta ſit eius contra Deum barbaries, non tantùm acie.
conſilio, ſed etiam reipſa teſtatur; virtutiſque iugo excuſſo, ideſt, omni vitæ ſuæ rectione contempta, geſtientem vitulam imitatur, quæ iugum à ceruicibus ſuis depellit, & petulanter repugnans iugi anulum in collum inſerendum haudquaquam admittit, atque in aciem ſecum ipſe congreſſurus, curſu concitato propemodum fertur, ſecumque ita confligit, quaſi cum alio eiuſdem naturæ aduerſario cominus decertaret: &, cum pro craſſo ſcuto ſuperbiam geſter, ſuiſ-

que ad propugnandum paratis armis confidat, nihilominus proſternitur, & occumbit, non ſecus quam princeps exercitus à Deo contrapugnante ſauciatus. Illud autem, *In craſsitudine dorſi ſcuti eius*, ideo dixit, vt oſtenderet eum, qui externis præſidiis ſeptus, ac firmus ſibi videtur, exiſtimare diuinam à ſe plagam poſſe vitari. Nonnulli autem illud, *Princeps dux*, pro Diabolo ſunt interpretati: is enim contrà Deum ceruices erexit. Quemadmodum igitur ille cecidit, ſic cadet omnis, qui Deo obſiſtet.

Quia abſcondit faciem ſuam in pinguedine ſua. Symmachus, Abſconditus eſt enim.

Et fecit periſtomium ſuper femora. Rurſus Symmachus, Et incraſſauit pinguedinem circa femina, OLYMP. Homines, qui delicatè, molliterque viuunt, nimiis deliciis diffluentes, os quidem craſſum adipe reddunt, germinata autem & circumfuſa carne, quod periſtomium vocat, femina veſtiunt: perinde enim illa femora complectitur, & aſtringit, vt periſtomium collum. Hoc, inquit, hominum genus impij imitantur, quos diuitiæ, atque deliciæ feroces & infeſtos reddunt, qui, cum nullam voluptariæ, ac lautæ vitæ inclinationem expectent deliciis vndique perfluunt, carniſque viribus freti, audent cum Deo congredi, & contra illius iuſſa pugnare. Itaque ſimiliter, vt Dei hoſtis ab eo affligetur, ac deprimetur impius. Hebræus pro, *Abſcondit faciem ſuam*, habet, Cor: vel ſi diceret, Propter delicias mentis adſpectum amiſit. Pro periſtomio autem, habet, Axungiam, & diploidem, id eſt, immoderatæ eſcæ & corpori ſe ipſe mancipauit: vt iam ob nimiam offuſam carnem, tanquam diploidem habeat iniectam femoribus. Symmachus portò, In inguine, dixit. Eodem iſthæc recidunt omnia.

Laus autem ipſius iniuria. POLYCHR. Quòd ſi quicquam videtur aggredi, cum Dei gloria coniunctam, illud ipſum eſt ſupplicio dignum. Nam, cuius eſt vita dedita ſceleribus, pietatiſque falſa eius aſſimulatione, is Deo iniuriam facit, Deoque honorem tribuit nullum, cum Deo illa credat eſſe ignorata, quæ is turpiter agit. Vel aliter, Quia, vt dictum eſt alibi, non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.

Habitet autem ciuitates deſertas, ingrediatur autem in domos inhabitatas: quæ illi parauerunt, alij auferent. Summa rerum omnium orbitate impium conflictari docet: quandoquidem pro opulentis vrbibus ac domibus, coactus inopia ſolitudinem habitare cogitur. Hic igitur, inquit, cum res ſuas amiſerit, omnique fuerit dominatione ſpoliatus, ſolitudines perſequetur. Exulum eſt hic mos, quælibet loca ad ſalutem captare, vbi conſiſtant ad periculum, quod impendet, propulſandum. In his ergo eſt impius, in his, inquam, qui cum dignitatis mutationem ſuſtinent, arrogantiæ, atque inſolentiæ ſuæ pœnas luunt. Illa etiam, quæ magno labore iis ſunt parta, ad alienos demigrabunt. Deinde, impij pœnam dum amplificat, non modò illum non abundare opibus pronunciat, verumetiam fortunis euerti confirmat his verbis;

Neque diteſcat, neque permaneat ſubſtantia eius. Id eſt, Non ſolum præſentes opes non augebit, verùm etiam amittet; nec ea, quæ abiunt, adipiſcetur, neque ea, quæ adſunt, tuebitur.

Non iaciat ſuper terram vmbram; neque fugiat tenebras; germen eius tabefaciat ventus; decidat autem flos eius; non credat, quod manebit. inania enim euenient ei; inciſio eius ante tempus corrumpatur; & rhadamnus eius non tegat; vindemietur autem ſicut vua acerba ante tempus, decidat autem ſicut flos oliuæ. Tranſlatione, quæ à viridi, vberéque arbore, & ante ſenium exciſa, & in ipſo flore exareſcente ſumitur, impij conditionem deſcripſit, in vitæ oblectamentis ad extremum ſpiritum minimè commorantis. Ergo illud, *Non iaciat ſuper terram vmbram*, pro eo eſt, Excindatur, ne ad priſtinum iucundæ vitæ ſtatum aliquando fit ei reditus. Id verò per metaphoram ſumpſit à plantis, quæ, priuſquàm adoleſcant, exareſcunt, tanquam ſi diceret, Ne memoria quidem extabit vlla. Arbores enim, quandiu ſtant, vmbram mittunt, abſciſſæ nequaquam. Nam, cùm corpora vmbram efficiant, corpore ſublato, cohærere illa non poteſt. Illud item, *Non fugiat tenebras*, hoc valet, Perfectus illum excipiet interitus, & ſupplicio, quo eripi non poterit, conſtringetur.

Sed

Sed etiam impius, inquit, extabeſcet, ſimiliter vt germen, vento flante, tabeſcit. Iam verò illius fœlicitas & gloria tanquam flos decidet, idque ad eam ſententiam apte, Omnis gloria hominis tãquam flos fœni. Germen autem dicit filios, verbo ab arboribus trãſlato, acſi dicat, Eius ſoboles omnis delebitur, diuinaque vltio more ardentis æſtus cum cum liberis perdet; ita, vt ne poſteris quidem vllius memoriæ prodantur reliquiæ. Et illud, *Non credat quod ſubſiſtet*, huic par eſt, Ne putet impius, qui apud Deum offendit, res ſuas in tuto fore collocandas. *Inania enim ei euenient*, ideſt, Omnem ludet operam is, qui non ad diuinas leges vitam inſtituit: omnis enim illius actio vanitas eſt, cùm nihil, quod ſubſidat, habeat: quare flos ei decidit, & germen contabeſcit; neque enim perfectæ frugis tempus expectat. At illud, *In ipſo eius ante tempus corrumpatur*, ideſt, Ætate immatura decedet, immaturúſque illi ipſi accidet interitus, dixit, transferens à vitibus, quæ, ſi ſtatis temporibus putantur, fructum adferunt; quod ſi alieno tempore id ipſum fiat, intereunt. Dicit igitur impium, antequam ſuis potiatur, funditus interiturum eſſe. In hoc loco, *Ante tempus*, percipiendę frugis, fructuſque gignendi tempus declarat, vt cum illo congruat, Tempus vindemiæ: nempe ad hoc tempus Iobus peruenit, tanquam maturum frumentum opportunè demeſſum. In beneficij autem diuini parte numerandum eſt, vitioſitatis fruticem ante tempus corrumpi: cum medicus etiam ſæpenumero luem corpori penitus adhæreſcentem ferro excindat, nec ceſſet ea, quæ ægrotanti odioſa ſunt, præbere, donec ad valetudinis metas ægrum deduxerit. Porrò illud; *Rhadamnus eius non tegat*, ſiue, Non obumbret, pro quo Symmachus dixit, Non proſperè germinabit, cum hoc exæquatur, In bonorũ affluentia non conſiſtet: Nam πυκάζω eſt, Ramis opacare. Eſt autem Rhadamnus arboris ramus virens, confertuſque folijs vmbram adferens: huiuſque nominis cauſſa fuit, * quia facile ab æſtu aut ab quapiã alia cauſſa domatur, vt qui tener ſit & antegrediatur. Deinde in verborum tranſlatione perſeuerans, in vua acerba rurſus mortem immaturam expreſſit, quemadmodum amiſſionem bonorum in oleæ flore defluente; quaſi dixerit, Omnis, quæ videtur eius eſſe fœlicitas, refutatur, occidit, contabeſcit: * floſque, qui principium, & quoddam eſt fructus inchoamentum, irruente tentatione, veluti vento quopiam adurente, deperdita atque defluentia. Poſtquam calamitates eſt perſequutus, impij exitum, interitum eſſe pronunciat his verbis;

* παρὰ τὸ ῥᾳδίως δαμάζεσθαι.

* Hic etiam in Græco exẽplari eſt ordo perturbatus.

Teſtimonium impij mors. CHRYSOST. Id eſt, Certum eſt argumentum accuſatio, teſtimonium hominibus, cunctis impiis ſic euenire debere: nec quidquam, inquit, mirandum, cùm mirabilis ſit exitus impiorum; mors inquam ipſa haud obſcura eſt impietatis mortalium ſignificatio; exitus probabit videlicet, cuiuſmodi eorum ſit condicio. Nam, quemadmodũ florentem ſtatũ iuſtitię argumentum & ſignũ cõſtituit; ita improbitatis ærumnam, atque infortuniũ. Vel aliter, *Teſtimonium impij mors*, ideſt, inſignis, ſub aſpectum ſubiecta, ignorata nemini. Ac, ſi libet, ad hunc etiam modum commentare, Ad ſummum perducta improbitas interitum affert, non quidem communem, ſed vltionis.

Ignis comburet domos eorum, qui dona accipiunt. Iram diuinam, quæ infideles, auaros, & ob largitiones ac munera ius violantes prorſus conſumit incẽdio, ignem appellat. Nec verò id, quod dictum eſt, fructu caret opportuno: ſiquidem ob iniuſta, impiaque facinora hæc impij patiuntur omnino.

In vtero concipiet dolores, contingent autem illi vana. Aquila autem, Concepit, & peperit infructuoſum.

Venter autem eius feret dolum. Dolores, inquit, contra alios impius meditatur, cúmque apud illum dolus reſideat, de dolore exteris inferendo delibetat. Ita eius euentus, & exitus erit inanis, atque ſtultitiæ ſimilis. Illud autem, *Feret dolum*, hoc oſtendit, ſponte, certoque conſilio fraudes ab impiis concipi. Ventrem autem vniuerſa præcordia, parteſque interiores atque adeo animum ipſum nuncupauit; dolum autẽ omne vitium, quod ab impij manat anima, doli procreatrice. Aut igitur hoc dixit, fore, vt impius aduerſus alios dolores concipiat, pareuſq; ſit flagitioſæ prolis, cui etiam aduerſus alios cum dolore concepta iniquitas, &

fraus ad nihilnm recidat. Aut hoc indicat, eos, qui impiè ſcelerateque locupletantur, more parientinm mulierum in adepta bonorum poſſeſſione doloris ſenſnm habituros, illorumque exitum inanem, ac ſtolidum futurum; ſiquidem iis, qui rebus omnibus circnmfluunt, calamitas accidere ſolet atrocior. Cum enim quamplurima coaceruarit, tamen ex ea re nnllns eidem quæſtns acceſſerit, ab illo rapinarum pœnas Deo exigente; nec quidquam præter miſeriam illi ipſi remanebit. Et, cùm hæc velit Eliphazus ad Iobum pertinere, ſupponit alienos. Huiuſmodi eſt tamen eius quædam oratio, Qnamuis, ô Iobe, multo ſuſcepto labore, iniuriaque aliis inferenda opes coaceruaris; nihllominus haud ea tibi induſtria extitit quæſtuosa; quippequi nequitiæ pœnam perſolueris; nempe fraus, quam in alios meditatus es, ac machinatus, ſe ipſa vlciſcetur. Ventrem autem, ipſam cogitationem, animúmve dicit.

Protheoria Capitis Vndecimi.

S*Vſcipiens autem Iob dicit.* Dixerat Eliphazus impiis irrogari ſupplicia. Huic orationi Iobus ſtatim occurrit, dicitque, Andiui talia mnlta. Succenſet autem amicis, qui ad conſolandum ſermones neſcirent adhibere: illudque animaduertit à Deo ſe Diabolo traditum. ſed tamen eius rei cauſſam ignorat. Deinde ſnas commemorat ærumnas: peritque, ne res eius ſilentio obruantur Deum item conſcientiæ ſuæ teſtem dilaudat: optatque interitum: ac rurſus mala vſurpat ſua: gemitu demum ac lamentis orationem concludit.

Audiui talia multa. Hæc, inquit, quæ adferuntur de impiorum ſupplicio, ſæpenumero mihi audita ſunt. Quæ contrita ſnnt, mihi dixiſti, ac ſpecie aſſimulata adhortationis, exprobraſti; communia ſunt iſthæc omnia verba: iis enim, qui nihil patiuntur mali, facilè eſt longioribus ſermonibus cohortari euerſos, atque calamitoſos.

Conſolatores malorum omnes. Pro quo Aquila, Conſolatores dolorum; Theodotio, Laborum; Symmachus magis enucleatè, Conſolantes omnes moleſti eſtis. G R E G O R I I. Vel eos, qui ſecum erant ſumma neceſſitudine coniuncti, conſolatores habebat tantummodò, non curatores malorum; qui calamitatem quidem contuebantur, calamitatis autem arcanam rationem ignorabant Neque enim plagam illam ad virtutis comprobationem, ſed ad ſolutionem pœnæ referebant: nec opinabantur ſolum, ſed etiam ipſam ærumnam eidem exprobrare minimè verebantur, eo præſertim tempore, quo, tametſi propter improbitatem illa Iobus pateretur, decebat nihilominus acerbum, qui adetat, caſum, verbis ad ſolandum idoneis & artificio quodam mitigare. O L Y M P. Vos, inquit, mali eſtis conſolatores, dum verbis ærumnas meas amplificatis, &, vt videtur, à ſcopo aberratis. Nam, cùm conſolandi cauſſa adieritis, me cruciatibns identidem laniatis, hominem, qui conuiciis læſit neminem.

Quid enim? nunquid ordo eſt verbis ſpiritus? aut aliquid moleſtum erit tibi? Quia reſpondes, etiam ego, ſicut vos, loquar. Nec ordine, inquam, nec decore loquimini. Quis te tandem laceſſiuit, cur in me tanto ſtomacho inueherere? Quid enim? annon certa quædam eſt lex iis, quæ dicuntur, repugnandi? an à quopiam coacti eſtis, vt cunctis meis ſermonibus contradiceretis? Verùm, quandoquidem ſic ipſi ſtatniſtis, qnandoquidem is, qui dicit, pro ſua libidine loquitur, veſtram ipſe quoque orationem imitabor, rectáque mente vos refutabo.

Si ſubiecta eſſet anima veſtra pro anima mea Si, hoc loco eſt pro, Vtinam εἴθε: ſic enim interpretatus eſt Symmachus; Aquila verò, ὄφελο, Vtinam.

Deinde inſultabo vobis verbis; mouebo autem contra vos caput. S E V E R I Iobus vir incredibili mentis celſitudine, iam fortunis euerſns, iam liberorum cœtu orbatus, conſtanter vlceris ferens acerbitatem, cum in ſua calamitate perperam amicos philoſophantes animaduerteret; à quibus iuſtus ideo prædicabatur Deus, quòd in illas eum ærumnas conieciſſet; temporis vſus opportunitate, eos compellat; homines videlicet, qui earum rerum, quas ſentiebat ipſe, ſenſum illi nullum

lum acciperent. CHRYSOST. Optarim ipſe rationes veſtras cum meis eſſe coniunctas, meaſque à vobis ſuſcipi calamitates: fortaſſe tùm ego quoque caput mouerem, quaſi veſtris malis gratulans; & ea, quæ facitis ipſi, facerem ego quoque. Tunc demum diſceretis in alienis malis minimè philoſophari. Verùm enim hoc etiam tempore loquar: res enim ipſa mihi conſolationẽ adfert. Quanquam eorundem verborum ad hūc modum lectio poteſt eſſe morata, Si in meis vos miſeriis verſaremini, verum ipſe in vos verbis inſultarem? aut etiam caput contra vos iactarem? minimè verò: quinetiam verbis ad leuandam ægritudinem accommodatis, vos ipſos erigerem. Hanc ipſam ſententiam cum alius quidem interpres animo informaſſet, huiuſmodi interpretationem fecit, Si meis ipſi malis vrgeremini, profectò alio verborum genere vobiſcum eſſem congreſſus, capitiſque motu veſtrum ad me dolorem pertinuiſſe declararem, meoque vos ore confirmaſſem: pro quo Septuaginta;

Sit autem robur in ore meo; motui autem labiorum non parcam. Vtinam tantum in me, inquit, facultatis eſſet, vt oratione poſſem meas ærumnas complecti. Non antè deſinerem, quàm ſub adſpectum meas calamitates ſubieciſſem: hac forſitan ratione veniam mihi tribueretis, ſi modo mihi contenta voce apertaque oratione apud vos vti liceret. Quæ deinceps ſequuntur, legito cum interrogatione;

Si enim loquar, non dolebo vulnere? Ac ſi diceret, Prorſus dolebo.

Si autem tacuero, an minus ... ſauciatus fuero? Id demum dicit, Quamuis doloribus prouectus loquutus fuero, tamen non ſolum nulla conſolatione habear dignus (id quod Symmachus, Nec remittet dolor meus, interpretatus eſt) ſed etiam in grauiora incidam mala; cùm me vnuſquiſque tanquam nefarium Dei obtrectatorem condemnabit. Quòd ſi ſilentio ferre voluero, non modo nulla mihi philoſophiæ gloria parta ſit; ſed etiam multò magis tanquam violatarum legum reus condemner, cum ſilentium à conſcientia earum rerum, quæ dicuntur, profectum exiſtimabunt. Quanquam, ſi mihi tùm dicenti, tùm tacenti dolendum ſit, dicere ſatius fuerit, ne fortè taciturnitate veſtram accuſationem videar comprobare. DIDYMI. Fortaſsè etiam ſuam cupit erga amicos egregiam animi voluntatem declarare. Quia veſtra, inquit, ſalus mihi curæ eſt, idcirco vel in hoc meo cruciatu vos commonefacio. Nam, licet alij, cùm dolent, ſuis ægritudinibus contenti ſint, mihi tamen eſt meorum amicorum ſalus potior.

Nunc autem laſſum me fecit, ſtultum, putrem. OLYMPIOD. & CHRYSOST. Nec ſatis eſt, inquit, me torqueri ſuppliciis, ſtultus & amens etiã videor. Enimuerò hic ipſe cruciatus me laſſitudine confecit, concidit, ac putrefecit, vt penè videar à communis naturæ ſenſu abalienatus. Aut id etiam ſignificat, Dei permiſſu factum eſt, vt me doloris ſenſu carere, amici mei ſuſpicentur, neque me his tangi ærumnis. Nam *ſtultum*, hoc loco dixit pro, Nihil ſentientem. Ideo adhoc *Putrem*, adiunxit, quando putridæ corporis partes ſenſu priuantur.

Et apprehendiſti me; in teſtimonium factus ſum. Alij codices habent, *Apprehendit me*. Si ſequamur illud, *Apprehendiſti*, pro quo Symmachus interpretatus eſt, Colligaſti me indeſinenter in iugo; nempe cum Deo loquitur, ſimul ac puſillum me, & imbecillum, tanquam fortis ipſe ac robuſtus attigiſti, in exemplum propoſitus ſum vniuerſis, propter peccata in cruciatum me datum eſſe. Sin autem retineamus, *Apprehendit me*, ſermo erit ad amicos de Deo huiuſmodi, Quia me tetigit, certam mihi refellendi rationem ſuppeditauit. *In teſtimonium factus ſum*, id eſt, fortitudo mea omnium eſt fama, atque ſermone pereelebrata. Quanquam verior eſt prior expoſitio, ſcilicet, Poſtquam me Deus multauit, omnes ſibi mei accuſandi occaſionem oblatam eſſe arbitrantur, meæque pietatis inquiſitionem omnem contemnunt. Ergo illud, *In teſtimonium*, idem eſt quod, Ad criminationem.

Et ſurrexit in me mendacium meum, & in faciem meã reſpondit. Hoc apertius Symmachus dixit, Surrexit in me mentiens, in faciem meam contradicens mihi. OLYMP. Dum hæc, inquit, ipſe perfero, cauſſam contra me fingendi menda-

cia arripuerunt, vt nec illud coram, mihi obiicere vereantur, peccati à me pœnas dari. POLYCHRON. Et me criminatio inceſſit, nulla illa quidem veritate, ſolis autem ærumnis ſubnixa, nec quiſquam è rebus, ſed ex iis tantum, quæ acciderunt, malis pronunciat. Quando autem dicit, *Surrexit mendacium meum* ipſi mendacio tanquam alicui perſonæ ſpeciem accuſationis affingit. Hanc enim vult ipſe exprimere ſententiam, Vos freti mendaciis, in me impetum feciſtis, nec quidquam veritatem reueriti, nimium audaces, ac præfidentes ad me refutandum eſtis aggreſſi.

Iracundia vſus deiecit me, fremuit ſuper me dentibus. OLYMP. Hæc ſi de ipſo Deo loquitur, vehementem eius iracundiam declarat. Similiter enim ſe mihi præbuit, vt ij, qui præ iracundia dentibus ſtrident. Quòd ſi de Diabolo atque Dæmonibus hæc ipſa dicantur, ferme totidem, iiſdemque verbis de iis magnus cecinit Dauid, Frenderunt ſuper me dentibus ſuis. Cùm enim circumeat quærens, quem deuoret, merito tanquam leo fremere dicitur.

* Totidē verbis Auguſt. * *Sagitta piratarum eius ſuper me deciderunt.* Si de Deo hæc dicantur, ſubitum malorum agmen, quæ in illum incurſarunt, plane oſtendit; ac ſi diceret, Supplicia tanquam piratæ quidam in me derepente irruerunt. Quòd ſi ad Diabolum referantur hæc ipſa, piratas eius Dæmones dicit, qui eius miniſtri ſunt & ſatellites.

Spiculis oculorum irruit. Et hoc Symmachus eſt planius interpretatus his verbis, Aduerſarij mei acuerunt oculos ſuos, vnuſquiſq; in me. Vt huiuſmodi quædam indicetur ſententia, Non ſolum dentibus fremendo in me iracundiam exprompſit Vterumque tandem is fuerit, ſiue Deus, qui licentiam permiſit, ſiue Diabolus, qui opus perfecit; ſed ea re etiam, quòd acri ac vehementi oculorum coniectu, quod truci & immani adſpectu, quod horribili ſpecie in me inſiluit Nonnulli vero ſic commentati ſunt, Luculentas mihi plagas inflixit, & meos oculos, quaſi ſagittis ac ſpiculis vulnerauit. Sunt autem ἀκίδες ſagittarum cuſpides. Meminit autem oculorum ad vulneris atrocitatem ſignificandam

Acriter percuſſit me ſuper genua. Me vehementer, inquit, ſauciauit, vt iam genua mea diſſoluta ſint, atque labaſcant.

Vnanimiter autem concurrerunt in me Diuina ſcilicet ſupplicia, aut etiam Diaboli piratæ. Oratione autem adumbrat omnia, quæcunque ſibi grauia acciderunt, fortunarum, bonorumque amiſſionem, corporis afflictationem.

Tradidit me Dominus in manus iniuſtorum; impijs proiecit me. Symmachus autem, In manus impiorum proiecit me. Nempe hæc cauſſæ eſt expoſitio, Hæc eò contigerunt, quod me Deus hoſtibus tradidit, à quibus ſunt mea direpta. Iniuſtos autem & impios, ipſos piratas dicit, non amicos ſuos.

In pace me degentem diſcerpſit. Et hoc ſummam habet, inquit, acerbitatē, quod, cum in ſumma ſecuritate, atque in rerum omnium abundantia degerem, repentinus bonorum poſſeſſionem eripuit, ac profligatis hominibus diripiendam tradidit.

Et tenens me coma, diuellit. Comam ipſum ornatum, ac fœlicitatem appellat: vtſi diceret, Vitam illam meam, quæ otium, tranquillitatemque complexa erat: illam bonorum copiam, illam dignitatem & gloriam abſtulit, ac diſſipauit. Hebræus ſic, Apprehendens me neruo * colli, excuſſit, ab iis ſumpta metaphora,

* τένοντ(α). eſt autem colli neruus, qui ad talos vſq; producitur. qui contentione, atque iracundia inflammati luctantur, & aduerſariorum ceruicibus manu iniecta, illos excuſſos ad terram allidunt.

Statuit me tanquam ſignum, circundederunt me lanceis, iaculantes in renes meos, non parcentes. OLYMP. Quia Deus, inquit, me tanquam ſignum propoſuit, qui cunctorum iacula, ictuſque exciperem: idcirco quibuſdam quaſi telis meos renes confixerunt, quibus verbis occulta & mortifera vulnera ſignificauit; huc enim exemplum pertinet. Illud autem, *Tanquam ſignum*, hoc valet, vt ad ſcopum iaculentur, vt omnes contra me collineent: quod ipſum effecerunt. Etenim me circumſteterunt, ſtudioque acri adhibito, plagis affecerunt, nec vllam crudelitatis partem prætermiſerunt. Ideo verò hoc dixit, quoniam nihil ei plane factum

ctum eſt reliqui. Poſtquam autem dixit, Signum ſum cunctis propoſitus, & iaculis appetor, in metaphora perſeuerans, vt is, qui præcordiis telum excepit, ait;

Effuderunt in terram fel meum. Ideſt, prorſus cunctis me rebus nudarunt; ſi quid mihi reſtabat ad vitam, omni exhauſto.

Deiecerunt me proſtratione ſuper proſtrationem. Hinc nunquam interrupta ſupplicia, & alias poſt alias exortas calamitates, quæ illi ferendæ fuerunt, oſtendit.

Concurrerunt ad me potentes. Ideſt, ad præcipuorum bonorum meorum direptionem aduolauerunt; quod ſibi collibitum fuit, perfecere: ſiquidem Dei ira, vt facilè captari poſſem, effecit.

* *Saccum aſſui in corio meo.* Aut hoc dicit, Nigrorem nacta eſt cutis mea propter cruciatuum acerbitatem, quaſi ſaccus quidam ex villis contextis effectus. Aut illud docet, Quemadmodum, qui ſaccum geſtant, corpore contabeſcunt, ac macie conficiuntur, ſic ſe planè tabeſcere. Vel denique hoc dicit, Qui anteà ſplendida, & regali veſte eram indutus, nunc eſt mihi ſaccus amictus, & in ſqualore ac ſordibus iaceo, illa ſuperiore fælicitate funditus euerſa.

* *Auguſt. habet, Cilicium aſſuit. Sed Vulgata latina legit, Conſui.*

Robur meum extinctum eſt in terra. Omnis, inquit, illa mea poteſtas atque fælicitas, omnis gloria, & dignitas extincta eſt, atque deleta.

Venter meus combuſtus eſt à planctu: & ſuper palpebras meas vmbra. Ventrem animam dicit, vel quia abdita eſt, fugitque obtutum: vel quia, qui à ratione ſuppeditantur, cibos concoquit ac diſtribuit: dicit igitur, Anima mea ardet, nec lacrymæ quicquam remittunt; vt iam oculorum meorum acies detrimentum acceperit: vel etiam, quia ægritudine confectus penè verſor in tenebris. Alij autem codices habent, *Vmbram mortis,* tanquam ſi diceret, Ipſam mortem ante oculos fero.

Iniuſtum autem nihil fuit in manibus meis; oratio autem mea munda. Illud me maiore moleſtia, ac dolore afficit, quòd nullius flagitij conſcientia teneor, nec quidquam aliud ſcio, niſi me recta mente Deo preces adhibuiſſe. Quamobrem admiror magnopere, cur hæc ipſa ſuſtineam. Itemque illud animaduerte, putam Iuſti fuiſſe precationem, nulli perturbationi admiſtam, nullis mentis fluctibus, occupationibuſque ſuccumbentem, curis nullis diſtractam.

Terra, ne operias in ſanguine carnis meæ; neque ſit locus clamori meo.* OLYMP. & POLYCHR. Æſtuans terram alloquitur, ad eliciendam miſericordiam verba vſurpans; quanquam optantis more dictum eſt: hæc autem eſt eius oratio, O terra, mea hæc ne tectas; neque meum contegas ſanguinem, haud iuſtè è meis carnibus effluentem: quinetiam meus ſanguis perinde vt Abelis, vociferetur: ipſa Deum prouocet ad vlciſcendum, vt quæ ſis mei corporis ſanie reſperſa; neque clamorem meum cohibeat aer; neque gemitus mei, atque lamenta loco conſiſtant, neque occultentur, neque obliuione aliqua oblitterentur: verùm ad cælum vſque vocis meæ contentus ſonus perferatur; vt Deus malorum, quæ contingunt, vindex ſit; &, qui eorum ſunt auctores, vlciſcatur; vt eorum, quæ à me in vita ſunt geſta, innocentiam cunctis faciat inſignem. CHRYS. Mos eſt eorum, qui in ærumnis, maliſque verſantur, vt nolint ſua mala celari. Tantum abeſt, inquit, vt facinoris vllius mihi ſim conſcius, vt etiam optem, incommodorum, quæ fero, omnes eſſe ſpectatores. OLYMP. Nempe hæc ipſe, ô Beate, non magis vt ſupplex, quàm vt vates enunciaſti; neque enim ſunt in operto res tuæ; verùm tua certamina, tuæ luctationes, tua virtus, & inuicti animi robur, tua tolerantia, tuæ victoriæ præmia, tuæ coronæ, tua præconia in noſtrum omnium ore verſantur.

* *Cum lectione Catena cõſentit Vulgata latina. Aug habet, Operiar: Græci codices impreſſi, ἐπικαλύψῃς.*

Et nunc ecce in cælis teſtis meus, conſcius autem meus in altiſſimis. OLYMP. Sanè animi id eſt, nulla labe aſperſi, eximiæque & ſingularis caritatis, necnon veracis conſcientiæ, illum oculum, qui omnia contuetur, teſtem dilaudare. POLYCHR. Dei, inquit, iudicium, appello. Is enim, cùm perfectè cognoſcat omnia, neque ex iis, quæ videntur, ſed ex ipſa veritate ſententiam ferat; ſcilicet eorum, quæ à me dicuntur, teſtis eſſe poteſt.

Perueniat autem oratio mea ad Dominum; coram autem eo ſtillet oculus meus. CHRYS.

Sic propemodum dicit, Audiat hæc Deus, hæc Deus cognoſcat. POLYCHR. Vbi meis precibus annuerit, lachrymantemque fuerit miſeratus, homini mi[illegible]e rè vexato ius dicere ne grauetur. OLYMP. Necnon illud tibi, vir clariſſime, e[illegible] animi ſententia euenit. Tuas enim pugnas, atque congreſſiones magnus agonotheta ſpectabat, tuæque ſupplicationi fauit, ac tuas præclaras lacrymas adſpexit: nec verò certaminum cauſſam ancipitem, dubiámue reliquit. Por[illegible], beate, tantum lugentibus tribuitur, vt eorum lacrymæ coram Deo ſtillent.

Sit autem redargutio viro coram Domino; & filius hominis proximo ſuo. Mihi, inquit, atque iis, qui me exagitant, præbeat ſe Deus auditorem, liceatque mihi cum aduerſariis meis diſceptare. Et proximos quidem dicit amicos ſuos: virum autem & hominis filium ſeipſum nominat. Ipſumque iudicium vſque eò i[illegible]e fore confidit, vt nemini debeat eſſe obſcurum, non ſecus, quàm ſi de hom[illegible]bus, interque homines factum eſſet: idque à principibus tranſtulit, quæ res omnium auribus exquirere conſueuerunt. Et nimirum hoc etiam vaticinando Iobus pronunciauit: namque Deus, iis auditis, quæ ab litigantibus diſceptata ſunt, Iobum quidem iuſtum pronunciauit; amicos verò eius condemnauit.

Anni verò numerabiles aduenerunt; via autem, qua non reuertar, ingrediar. Rur[illegible]s vitæ perbreue ſpatium ad ſupplicationem adhibet, docetque eum, qui ſemel exceſſit è vita, ad hanc ipſam vitam ei non futuram eſſe amplius reuerſionem. Quare de his ante mortem, vt tra[illegible]ſigatur, poſtulo, ſolatium maximum ratus, [illegible]s ipſæ planius fuerint demonſtratæ.

CAPVT XVII.

* Aug. Defeci ſpiritu: Græcè, ὀλιγωμαι πνεύματι φερόμενος.

* λιτανεύομαι. tum ex Aug. tũ ex vi verbi interpretati ſumus, Preces adhibeo: etiãſi Olymp. exiſtimet hoc loco pro διαπορῶμαι.

* Aug. Cor eorum abſcondiſti: itaque legit, ἔκρυψας.

GRauiter* *deſtruclior ſpiritu agitatus: rogo autem ſepulturam, & non adipiſcor; preces adhibeo laborans: & quid ſeci tam?* Malis oppreſſus animo ſum perturbatio[illegible], præſertim cum iudicem nullum habeam iniuriarum, nec vll[illegible]m miſeriarum [illegible]berationem reperiam: vitæ exitum nullum inuenio. Verùm cogitatione in omnes partes diſtractus, & quæcunque mihi acciderunt, contemplans, mortem [illegible]xperior. Quocircà & exopto interitum, & angor vehementer, quòd hunc i[illegible]ue nire non poſſim; nam illud, * *Preces adhibeo*, pro, Dubitatione æſtuo, dixit. [illegible]llud precor, vt ad ſepulturam detur corpus meum; nec id tamen, quod opto, [illegible]n ſequi poſſum; quinetiam deludor. Attende igitur illud ipſum, quod [illegible]os p[illegible]pio diximus, illi quidem mortem expetitam eſſe, ſibique ipſum manus [illegible]e adferre: ſed tamen illas ipſas eò abſtinuiſſe, ne eum, à quo tenebatur [illegible]ctus, quapiam iniuria afficeret.

Furati autem ſunt bona mea externi. Equites & hoſtes, qui, præda ex meis fortunis per impetum capta, profugerunt. Ego verò quaſi in angulum, latú[illegible]ue obliquum coniectus, in ſumma malorum tempeſtate fluitans exitum miſeriarum videre nullum poſſum.

*Quis eſt hic? Colligetur manui meæ: quia * cor ſuum abſconderunt à prudentia, ideo non exaltabis eos: partis annunciabit malitias.* POLYCHR. Horum verſuum hanc [illegible]on nulli adferunt expoſitionem, Quis mecum vult in iudicio diſceptare? ad manum meam alligetur, vt vnà ad diuinum tribunal deducamur, Dei iudicium ſubituri. Ac, ſi quiſpiam putat, à me præ animi anguſtiis augeri mea, is prodeat, orationemque refellat, ac dictorum iudicio pari contendat. Poſt de amicis dicit, ab iis, cum prudentes videantur, ſuum tamen ipſorum occultari conſilium, præſertim cùm intelligant, inquit, nihil in me ſe poſſe reprehendere; iidemque, cum Deo patrocinari ſe putent, contra me ipſum mentiantur: vt minime mirandum ſit, quòd ſermonibus meis contradicant: iis enim eſt cauſſa deterior pro meliore electa. Hæc igitur aliorum eſt explanatio. Mihi autem antegreſſionem conſequutionemque verborum conſideranti, hæc, quæ interiecta ſunt, per conſequentiam cum illis videntur eſſe connexa. Dixerat enim, Quia furati ſunt bona mea alieni; eorum etiam iniquitatem cupiditatemque exagitauit. Ergo, ne ſit improbitas virtute glorioſior, néue maius ſit perditorum hominum, quàm ſingi compendium, Deum precatur, vt raptorum faſtum obterat, eoſque in poteſtatem iuſti hominis redigat. Itaque dicit, *Quis eſt hic?* Iniquus videlicet, & alieni appetentiſſimus: ne liceat illi eſſe diſſoluto, ſed prohibeatur, cohibeatur, in

manus

manus meas veniat vinctus. Et quoniam cor ſuum à prudentibus, ſanctis, honeſtiſque cogitationibus, atque conſiliis abduxit, iccirco nulla ſit iniquis poteſtas, animi clarius intendendi; immo verò eorundem deprimatur, deiiciaturque arrogantia, eiuſdemque vitioſitatis factioni, iis inquam, qui homini iniuſto pari ſunt morum ſocietate coniuncti, nuncietur calamitas: vt, quæ ſunt ex eodem genere, minimè audeant; verùm pœna ipſa, & calamitas vni profligato homini importata, hos erudiat, modeſtoſque reddat: ac pæne ille ipſe, qui fuerit ad calamitatem depulſus, malum ſuum cæteris nunciabit. In hanc me ſententiam ille, qui verba hæc pauld poſt conſequitur, verſus induxit, Iuſtus ſuper impium inſurgat: habeat autem iuſtus viam ſuam. Deinceps pergit Iuſtus ſuas ærumnas commemorare: ac dicit;

Oculi autem mei ſuper filios extabuerunt. Perpetuum luctum, quo proſequutus eſt liberos, tragicè exponit. Ac vide quemadmodum non dicat, propter fortunarum amiſſionem ſuos oculos extabuiſſe; (neque enim magno illas æſtimabat) ſed propter repentinum natorum interitum. Hi enim eum, vt qui communem ſenſum doloris minimè aſpernaretur, grauiter exulcerarunt.

Poſuiſti autem me celebratum ſermonem in nationibus. Alij, Parabolam, dixerunt.

Riſus autem ipſis euaſi. Res, inquit, meæ ſermone locis omnibus celebrantur, ac cunctis ſum ridiculus: tanta eſt vis calamitatis, vt ad eos etiam, qui ſunt longioribus locorum interuallis disiuncti, permanarit: res item meæ in cunctorum ſermonem inciderunt: quibus ipſis cum miſericordiam aliquàm tribuere deberent, cum bonorum amiſſionem, cum filiorum iacturam miſerari, me multò maximè in doloribus verſantem derident.

Obcæcati autem ſunt oculi mei ab ira. Ideſt, hebetati ob mala mihi à diuina ira inuecta: lacrymis verò, quas in filiorum immatura morte effudi, mei ſunt oculi pæne conſumpti.

Obſeſſus ſum vehementer ab omnibus. Hoc me mordet maximè, facitque, vt lacrymis diffluam, quòd eiuſmodi mihi ſupplicium diuina intulit ira; vt, qui videntur eſſe amici, & conſolandi cauſſa properaſſe, iidem me nunc, tanquam ſine cauſſa grauiter ferentem, irrideant, atque contemnant, atque hoſtium more alius alio genere verborum percellat, ac denique cuncti in meas inſultent ærumnas.

Admiratio autem habuit veraces in his. Nequaquam veritatis cupidi, perinde, vt vos affecti ſunt animo; ſed potius obſtupuere, quòd perpeſſionis malorum cauſſas ignorarint. Hoc ideo fortaſſe dicit, vt amicos nutu ſignificet, vt qui nec veritatem colerent; & ideo duntaxat gratificari ſtuderent.

Iuſtus autem ſuper impium inſurgat. OLYMP. Tanquam de alio quopiam ſermonem haberet, ſic loquitur; ſed hæc tamen ad ſeipſum refert. Quia enim ſuprà dixerat, Non exaltabis iniuſtos: nunc contrà potius fieri optat, vt iuſtus quam impius ſit à viribus firmior. Anteà enim in frugi homines perditi irruerunt: nunc ratio commutetur: rerum ſit alia condicio: iniquos & facinoroſos imperio iuſti coerceant.

Habeat autem iuſtus viam ſuam; & purus manibus reſumat audaciam. Hæc cum optatione dicta ſunt, Vtinam in priſtinum reſtituar ſtatum. Sed tamen Theodotio, qui his verbis interpretatus eſt, Retinebit iuſtus viam ſuam; haud nos ſinit ad hæc verba optationem, ſupplicationémue adiungere; ſed cauſſæ potius expoſitionem attexere. Si iuſtus, inquit, impio videbitur melior; ſi vitium non erit vſque ad extremum virtute ſuperius; quid tandem eueniet? ſanè quidem is, qui virtuti nauat operam, haudquaquam lædetur, neque enim æmulabitur iis, quæ vitioſam habent, indignámque æmulationem. Verùm, ſi (quod contingere facilè poſſit) à ratione paululum aberrarit, rurſus in viam ſuam redibit, virtutiſque iter inibit. Huius ſimile Dauid canit, Quia non dimittet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, vt non extendant iuſti in iniquitatibus manus ſuas. Non aliter hoc loco Iobus, * Eſto, planè nulla mei ratio habeatur; cæteri qua ratione in via virtutis conſiſtent, niſi, contra quàm putant alij, res

* Ἔστω τοι ἐγὼ ἐν οὐδενί. *quæ verba ancipitem ſententiam præſeferunt.*

iuſtis proceſſerint: vt ad eos ſit vitæ iucunditas ab iniuſtis hominibus remigratura? In homine verò integro, & incorrupto, quid animi futurum ſit ad audendum, niſi ſceleratorum fortunatæ vitæ condicio immutata fuerit? ac maius ſit inſontium, quàm ſontium robur? Rectè huius rei in me cæteris prodetur exemplum, ſi ſuperiorem fælicitatem recuperaro; & qui iniuria alios violant, humiles, abiectoſque videro. Quæ quidem Iuſtus cunctis precatur: ita non pro ſe ipſo tantummodo, ſed pro vniuerſo iuſtorum genere Deo preces adhibuit.

Veruntamen omnes admitimini, & iam accedite: non enim inuenio in vobis verum. Prorſus, Inquit, iis, quæ à me dicta ſunt, rurſus ſtomachamini, & vos ipſi ad me refellendum comparatis, quaſi in aciem progreſſuri, verbis inſtructi, atque alter alteri fert ſuppetias, vt, quod vni deeſt, præſtetur ab altero. Confirmatis igitur & corroboratis animis, confirmantibus ſtudiis, collectis viribus, &, quaſi facta teſtudine, vnà concurrite. Quamuis enim cuncti conſenſeritis, quamuis mihi millies oratione aduerſati fueritis; vos nihilominus mendacij conuincam, neque enim à vero vos ſtare animaduerto.

** Aug. cõuulſa compages.* *Dies mei præterierunt in fremitu, & * rupti ſunt articuli cordis mei* POLYCHR. Rurſus, quæ ſibi acciderunt, orditur exponere; vt oſtendat, non ſine cauſſa à ſe mortem optari: dicit igitur, Iam multum temporis mihi abiit, & ad finem propero: in mærore animi, atque ægritudine mihi dies conſumpti ſunt: animi robur iam pæne infractum eſt, atque diuulſum. Quòd ſi cor principem partem animi dicit, commentari nobis ad hunc modum licebit, Vis doloris, atque triſtitiæ ad inſaniam me pæne deduxit.

Noctem in diem poſui; lumen propè à facie tenebrarum. OLYMP. Luci, inquit, præſtolans, noctem omnem, non aliter, atque diem peruigilaui. id enim natura ægrotantibus euenit, vt, cùm morbus cogit vigilias agere, diem exoptent. Verùm, appetente die, non ſecus, quàm in nocturno ſilentio ingemiſcebam, nec dolorum vllum erat alleuamentum. Denique, inquit, dies cum noctibus coniungebam, nec tempus vllum à lamentis & fletibus vacuum in præteritis relinquebam. Quando verò ait, *Lumen propè à facie tenebrarum*, id fortaſſe ſignificauit, Etiam lux ipſa præ animi angore, atque moleſtia haud procul mihi à tenebris videbatur. Quemadmodum alibi de mærentibus dictum eſt, Occidet iis ſol meridie, non occidente quidem aſtro, verùm iis, qui mærore tabeſcunt, diem noctem exiſtimantibus, nec lucem iucunde excipientibus.

Si enim ſuſtinuero, Infernus eſt domus mea; in caligine autem ſtratus eſt lectus meus. Mortem inuocaui patrem meum eſſe; matrem meam & ſororem meam putredinem. Vbi igitur eſt ſpes mea? vel bona mea videbo? vel mecum in Infernum deſcendent? vel ſimul in tumulum deſcendemus? OLYMP. Atqui ſuſtinendum etiam nunc eſt, vt etiam quid accedat. Quanquam cur ſuſtineam? aut cur non optem interitum? an non mors oppreſſura eſt vel inuitum? an non commune eſt mortalium omnium mori? an non Infernus eſt omnium domicilium? an non illic omnes ſuorum laborum exitum inueniunt? id enim oſtendunt verba illa, *In caligine ſtratus eſt lectus meus*, id eſt, in regione, quæ luce orbata eſt, moleſtiarum, quæ ſunt in hac vita ſuſceptæ, datur laxamentum: atque ea de cauſſa pro patre eſt mihi interitus; nec iniuria illius aduentum exopto: pro matre, corporis eſt tabes atque diſſolutio, quæ neceſſario poſt mortem continget, illamque ipſam tanquam ſororem cupio mihi eſſe dilectam, cunctiſque amicitiæ nominibus appello atque complector. Ideo autem hæc dico, quia iam corpus propter luem, atque perniciem malè olet, & ſimile eſt cadaueris, ac mortui præſeferentis effigiem. Nec verò putetis illud mihi eſſe in optatis, vt, his rebus deſperatis, quæ apud nos ſunt, in Inferorum regione fortunis locupleter. Verum contingat id aliquando, vt diuitias in Infernum ſuas quiſpiam deportet? aut gloriam partam in vita, illuc adducat? An verò cum bonorum poſſeſſione ad tumulum, hoc eſt, ad eos, qui degunt ſub terris, hinc poſſum demigrare? Certè fieri id nulla ratione poteſt. Cuinam igitur ipſe ſpei præſtolor? huic ſcilicet, quòd conditum eſt, non multò poſt decedendum eſſe, atque humana hæc omnia relinquenda. In his enim ego nil aliud præter mortem

mortem expecto, certamque mihi fore quietem mortem arbitror, quam cùm fuero complexus, dolorum memoria mihi omnis euaneſcet. Vt enim, qui extremum vitæ diem morte confecerunt, præſentium rerum ſpem omnem abiecerunt; ſic ipſe rerum, quas à me eripuerunt, ſpem nullam ſum adhuc adeptus: quòd ſi in ſpem quampiam ingreſſus fuero, hinc tamen emigrabo, & quidem, vt is, qui nulli rei ſtabili fruſtra inhiauerit, nec, vlla bonorum deguſtata voluptate, lucis huius vſuram reddam. Quæ cùm ita ſint, meritò mortis tanquam patris aduentum opperior. Quemadmodum enim filiis patres ſolatium præbent, ſic mihi in nulla re alia quies eſt, atque perfugium, niſi in morte, corporiſque diſſolutione. Appoſitione autem exempli malorum atrocitatem poſuit in conſpectu, Quemadmodum enim, inquiés, inchoati partus in parentis vtero viuere videntur, illicque continentur, patrem verò eum, à quo ſati ſunt, habent, nondum autem in lucem ſuſcepti, humore, ſanieque plurima ſunt circumfuſi: ſic & mea eſt planè conditio; mors enim nondum aduenit, nec tamen extra meipſum degit; quinetiam tanquam pater mihi conciliata eſt, & me quaſi ventre quodam malorum circumſepſit, neque vllam largitur ſolutionem malorum, neque ſpem aliquam ſalutis oſtendit. Necnon illud nos docuit, ab iis, quæ in hac vita bona, & præclara habeatur, cupiditatem eſſe auocandam; nec enim eorum quidquam nobis comitabitur. Ita non temerè à ſe, qui tot moleſtias exhauſerat, optari interitum idoneis rationibus confirmauit.

Protheoria Capitis Duodecimi.

IOBI longiori orationi indignatur Baldadus. Minimè decet, inquit, more belluarum eos, qui ſilent, prouocare. Deinde, quia id ſæpe in ſermone Iobus iniecerat, mortis ſe eſſe ſitientem; quid te, inquit, iactas inſolenter? dicisque identidem, Libenter exirem è corpore? tuaque ita oſtentas, tanquam ſi homo ipſe non eſſes, tuaque ſolius mors huius totius vniuerſitatis futurus eſſet interitus? Hæc vbi dicit, ad ea, quæ contingunt impiis, orationem conuertit; ac, licet vniuersè loquatur, Iuſtum nihilominus impietatis inſimulat.

S*Vſcipiens autem Baldad Sauchites, dixit, Quouſque non quieſces? Suſtine vt & ipſi loquamur. Cur autem tanquam quadrupedes ſiluimus coram te?* OLYMP. Sauchæorum tyrannus tyrannicè diſſerit. Quouſque, inquit, non ceſſabis? Suſtine, ne putes tibi cum belluis fore ſermonem, neque adeo verboſa vtaris oratione; ſed nobis potius habendæ orationis locum tribue, tuæ interim velis contractis. POLYCHR. Quamobrem non in ea cogitatione acquieſcis, ob tua peccata corpori plagas eſſe inflictas? ipſe autem, hac cogitatione abiecta, contra Deum vteris audacia, ac nos de induſtria ſilere cupientes inuitas ad loquendum. Nec enim fas eſt, nos tanquam homines nullius rationis compotes nefariæ tuæ aduerſus Deum obtrectationi aſſentiri. CHRYS. Videas eos in illius cauſſa iudices atq; diſceptatores: videas eoſdem hoc agere & cupere, vt eius os obſtruant. Atque id non amplius conſolantium, ſed multò maximè irritantium, conuiciumque facientium eſt opus. Suſtine, inquit, vt etiam ipſi loquamur. Quid cauſſæ fuit, cur accederetis? an non vt etiam vos loqueremini? Cognoſce hominum ambitionem, ipſum ſilentium ſummam eſſe amentiam exiſtimantium. Nempe non id eorum eſt, qui conſolandi rationes adhibere conantur. Plus tibi, inquit, quàm nobis commodi partum erit, ſi, victoria adepta, ſuperior nobis diſceſſeris. Ac vide, quemadmodum omnes ei loquacitatem obiiciant: vide quemadmodum eum accuſant & criminentur. Pariter, inquit, ipſi ac tu, ratione vtimur: noli putare vlla te re nobis eſſe ſuperiorem.

CAPVT XVIII.

Mē è affecit terra. Poſſunt hæc verba cum interrogatione legi ad hunc modum, Vtrum ira ſua te Deus multauit? nam dixerat Iobus, Ira ſua vſus, deiecit me. Poſſunt etiam cum affirmatione ac nuda enunciatione intelligi, Heus tu, qui contra teipſum, tuumque animum excandeſcis; nimirum tuam iracundiam,

quaſi machinam contra te comparaſti. In Deum iracundia incitari, & quaſi furentem tanta verborum aſperitate vti, & iam vitæ pertæſum, mortem vbique inculcare, nil eſt aliud, quàm in tuam ipſius animam ſtomachum erumpere. Hanc ſententiam Theodotio ſua interpretatione planè expreſſit; ſic enim ille, Diſcerpens animam tuam in furore ſuo.

Quid enim? ſi tu mortuus fueris, inhabitabilis erit, quæ ſub cœlo eſt? aut ſubuertentur montes à fundamentis? Adeon exiſtimas, inquit, te ſtante, mundum conſiſtere, vt adeò magnificè de te, tuiſque rebus loquare? Quaſi verò omnis hæc rerum vniuerſitas, te vno extincto, damnum factura ſit: ſic optas interitum, tanquam ſi omnis hæc regio, quæ ſoli ſubiecta eſt, detrimentum tua morte capere debeat: tanquam communis futurus ſit rerum omnium interitus, ſic ſermocinaris; perinde quaſi tua iuſtitia res humanæ conſtitutæ ſint, téque è medio ſublato, haud quiſpiam ſit futurus ſuperſtes, qui diuinum nobis numen placatum efficiat.

Et lumen impiorum extinguetur. Symmachus autem, Profectò.

Et non continget eorum flamma. Pro quo Theodotio, Non lucebit, eſt interpretatus.

Lux eius tenebræ in tabernaculo: lucerna autem ſuper eum extinguetur. Enimuerò, inquit, ſic habeto, quamuis lux fulgeat impiis, ſublimeque prouehantur; (id enim flamma oſtendit) res nihilominus, rationeſque eorum in elinationem paſſuras eſſe contrarias, omnique illorum vitæ eſſe tenebras offundendas, hoc eſt, ab infortunio illorum ſtatum occupatum iri. Ac, licet exigui temporis fælicitate potiri videantur, pœnas tamen dabunt omnino, domeſticæ lucis ſplendore amiſſo, vt non amplius eorum extent inſignia. *Lucerna autem ſuper eum,* id eſt, ſuperior ille nitor, & cultus, & quæcumque ſplendorem impio attulerunt, extinguentur: ei enim illato ſupplicio, gloria illius concidet vniuerſa. In quo ipſo ſimilitudine eſt vſus: ſiquidem qui in lumine ambulant, hi nequaquam offendũt. CHRYS. Attende autem mihi improbum hominum ingenium; cum enim mala, quæ impiis inferuntur, grauia eſſe confirment, eiuſmodi ea dicunt eſſe, cuiuſmodi Iobus opprimebatur: & quidem verba cum illius calamitatibus implicant; vt fermè hunc ipſum demonſtrare conentur. Nam, cuiuſmodi ſint, quæ loquantur, audi.

Veniunt infimi ſubſtantiam eius: euertet autem conſilium eius. Pro quo Theodotio, Præcipitabit eum conſilium eius.

Immittatur pes eius in laqueum, & in rete inuoluatur; veniant ſuper eum laquei. Hæc ab auibus & animalibus, quæ venatu capiuntur, transfert, vt doceat mala, quæ in impium incubuere, nulla poſſe ratione vitari. Quemadmodum enim animalia, quæ ſeſe in laqueos, retiáue induerunt, euadere non poſſunt; ſic impij nec flagitiis, è quibus eripere ſe nequeant, implicantur ærumnis: &, quod peius eſt, non ſolum à potẽtibus, ſed ab infimis etiam ſæpe hominibus fortunarum ſuarum coguntur euerſionem illatam ſuſtinere; interim omni eorum conſilio interuerſo, atque in contrariam partem abrepto. Ac ſi diceret, Tu, qui in tua iuſtitia gloriatis, tuo ſcelere rem tuam amiſiſti, ac malis, quæ prohibere non potes, es irretitus; idquod laquei, retiumque ſimilitudine declarauit.

Roborabit contra eum ſitientes. Confirmabit, inquit, Deus eos, qui opibus impij expleri ſe volunt; & qui contra eum aliquid machinantur, illos ipſos impio robuſtiores efficiet: & ille quidem perpeſſioni malorum erit expoſitus, Deo ſic decernente: alij verò in eius annonam poſſeſſionemque inuolabunt.

Abſconditus enim eſt funiculus eius, & captio eius in ſemitis. Et hoc per metaphoram extulit, à retibus filo contextis transferens, quas in terra aucupes occultant, vt aues delapſas, adducto fune, contractiſque retibus, aucupentur. Vt enim, inquit, qui capiendis auibus inſidiantur, retium funiculum occultant in terra, eminuſque ſedentes, num in retia præda inciderit, ſpeculantur; deinde, funiculo adducto, prædam inſpinatam & circumretitam capiunt; ipſæque volucres ad paratam eſcam aduolantes, nec ſentientes irretiuntur: ita prorſus impij, cum, omni metu poſito, agant improbè, imprudentes ſubitis ærumnis, infortuniiſque implicantur.

implicantur. Quanquam hoc etiam funiculus impij ſignificat, partem eius obrutam eſſe, vel etiam ſuis ipſum flagitiis fore deuinciendum, atque in cunctis ſemitis ſuis colligandum. Hûc illud pertinet, In laqueo, quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum. Illud etiam, *Captio eius in ſemitis*, eius ſententiæ expoſitionem habet huiuſmodi, Inuerſiones atque irruptiones in ſolitudinibus, locisque deſertis fieri ſolent: verùm impius, inquit, non in deſerta regione, ſed in media via comprehenditur, hoceſt, in ſummo fortunæ ſplendore ſubitam conuerſionem cogitur ſuſtinere.

In circuitu perdant eum dolores. Huic, inquit, mala haud ad perpeſſionum duntaxat hærent metas, verum interitu quoque pœnas perſoluit. Vel etiam illud, *In circuitu*, pro hoc altero eſt, Ex omni parte malorum eum acerbitates attingēt.

Multi circa pedes eius in fame anguſta. Alij verò exſcripti libri ſic habent, *Circa multorum autem pedes veniat in fame anguſta.* Ideſt, ad ſummam redigatur inopiam, vt ad multorum pedes abiectus, & ſupplex victum precibus quærat. At prioris lectionis hæc ſententia fuerit, *Multi erunt*, inquit, *circum pedes eius*, ideſt, multi arcta fame, hoceſt, ea, quæ in illum incidit, calamitate eum euertent.

Ruina autem ei præparata eſt ingens; deuorentur autem rami pedum eius; comedet autem ſpecioſa ipſius mors: rumpatur autem de habitaculo eius ſanitas. Ruina impij mors eſt; quæ cùm videntibus admirationi eſt, tum opes liberis ac poſteris minimè tranſmittit. Ramos enim filios dicit, pedes verò actiones atque facinora: ſati enim liberi parentes quodammodo ſunt. Ramos item pedum itinerum progreſſiones licet interpretari, tanquam ſi diceret, Haud rectaiter impio cor ficietur, ruina ingenti opprimetur. Quinetiam *ſpecioſa illius*, ideſt, ſobolem mors inexplebili cupiditate conſumet. Quod ipſum ideo dicit Baldadus, vt liberorum orbitatem propter ſua facinora tuliſſe Iobum oſtendat, cui maior ex filiis extinctis, quàm è cæterarum rerum amiſſione dolor accidit; etſi in reliquorum bonorum direptione animum philoſophia dignum prætulit, tamen fuit idem in liberorum morte illuſtrior. Illud verò, *Rumpatur de habitaculo eius ſanitas*, huic par eſt, In perditis erit illi rerum abreptarum reſtitutio; illique eiuſmodi euenient, vt nullam medicinam, curationem nullam queant admittere.

Teneat eum neceſſitas cauſſa regalis, Ideſt, ſupplicium Dei inexorabile. Quòd ſi humanam dixit animaduerſionem, ideo dicit, vt ea, quæ non Iobo contigerunt, admiſcens, eius cauſſa hæc eadem dicere minimè videatur. Sed tamen, quod loquitur, eſt huiuſmodi, Non ſolum impius ab inferioribus malè multabitur, ſed etiam ab iis, qui dominantur, in ærumnas conicietur. Quanquam Aquila ſignificantius interpretatus eſt, Et incidet ei regis ἀνυπαρξία, ideſt, fortunarum ſpoliatio à rege illi contingat.

Habitabit in tabernaculo ſuo in nocte ſua. Alij codices, pro illo, *In nocte ſua*, habent, *In corpore ſuo.* Ergo illud, *In nocte ſua*, pro hoc altero eſt, In caligine, & in tenebricoſa nocte ei omnis erit commoratio. Verba autem illa, *In corpore ſuo*, hoc valent, Locum ingredietur, vbi cum ſumma deget inopia; nec quidquam præter ſuum ipſius corpus erit ei reliquum. Sententiam hanc Theodotio verbis his extulit, Habitabit in tabernaculo eius cunctarum rerum interitus; Hebræus autem habet, Habitabit in tabernaculis non ſuis; dicitque aliquid amplius, hoceſt, vagus in alienis commorabitur domiciliis.

Spargentur ſpecioſa eius in ſulphure. Theodotio autem, Triturabitur in ſpecioſitate ſua. Sulphur dixit diuinam vltionem à Deo conſtitutam: vt enim, inquit, igni terris illato, omnia extinguuntur, ſic impiorum, quæ videbatur, fælicitas, delebitur vniuerſa, cunctaque illius euadent fructu carentia, ſulphure propemodum perſperſa. Quod ipſum in regione Sodomitide factum eſt, quam Deus, immiſſo igni, redegit in cineres. Huius ſimile quiddam de improbis hominibus vaticinatus eſt Dauid, Ignis & ſulphur, & ſpiritus procellæ pars calicis eorum.

Deorſum radices eorum ſiccabuntur. Quinetiam, inquit, omnis eius ſecuritas (id eſt enim radix) refutabitur; cùm nihil contrà diuinum decretum valere poſſit.

Et deſuerſum cadet meſſio eius. Quòd ſi ſuſpicio nonæ ſobolis relicta erit, protinus

nus euelletur, eiuſque ſpectatus ſplendor cum bonorum omnium poſſeſſione interibit. Hæc verò dixit, ab arboribus, quæ exciduntur, transferens.

Memoria eius pereat de terra Ideſt, è cunctorum mortalium memoria impius elabetur. Eius enim filij, qui monimentum ſunt parentum, morientur.

Et erit nomen ipſi in faciem exterius. OLYMP. Nomen, inquit, eius vſqueadeo dirum erit atque execrabile, vt, quicumque illud auditurus eſt, ſolius nominis odio ſit ab eo, qui illud appellarit, os ſuum auerſurus. POLYCHR. Symmachus vero, Et non erit nomen eius in faciem fori: acſi dicat, Nec in amicorum, nec in alienorum verſabitur memoria: ſiquidem ſua quemque accuſant facinora.

Extrudant eum de luce in tenebras Hoc eſt, de fælicitate & ſplendore, quem erat in vita adeptus, ad infælicitatem, atque ad eam, quæ infælicitatis comes eſt, animi ægritudinem deturbabitur.

Non erit agnitus in populo ſuo, neque ſaluata in ea, quæ ſub cælo eſt, domus eius. Aquila autem, Nec parentes, nec poſteri in populo eius. Sententia eſt eiuſmodi: Ij, qui rerum potiuntur, non prius deſiſtent, quàm extrema calamitate affeciant impium: nec domus eius ſucceſſio ad quempiam pertinebit, non ad filium, non ad nepotem, omnes enim funditus interibunt.

Sed in rebus illius viuent alij Quòd ſi vllæ ei reliquiæ fuerint, harum poſſeſſio ad alienos transferetur. Omnia hæc, vna excepta neceſſitate regali, Iobo euenere: etſi eiuſmodi neceſſitas eò eſt à Baldado fortaſſe vſurpata, vt Iobi cauſſa hæc dicere ne videretur; etiamſi non, quemadmodum eum ſuo animo ſtatutum habebat Baldadus, vlla ſua culpa Iobus illa patiebatur.

Super eum gemuerunt ſupremi. Aquila autem, In die eius infælices erunt poſtremi.

Primos autem habuit admiratio. Primos eos dixit, qui eiuſdem memoriæ, atque ætatis ſunt ſeniores; poſtremos verò, qui poſt eum futuri ſunt. Impij, inquit, admirabuntur ruinam, tùm qui cernent oculis, tùm qui ab aliis poſteà auditione accipient: & formido quidem illata iuuenibus faciet, vt ij in rebus ſuis trepident; qui verò ætate fuerint, & vſu rerum ſuperiores, in rebus ipſis obſtupeſcent.

Hæ ſunt domus iniuſtorum; hic locus eorum, qui non cognouerunt Dominum. Earum, inquam, rerum, de quibus adhuc dictum eſt, cernenti impij hæreditatem. Sed nimirum hic ipſe Baldadus errore lapſus eſt, cùm pronunciauit, omni ſublato diſcrimine, impiis iſthæc euenire: præſertim cùm ius non hic omnino, ſed in eo, quod conſequetur, æuo ſit prorſus reponendum.

Protheoria Capitis Decimitertij.

AMICI quidem Iobum obiurgant, tanquam audacius ſua efferentem: contrà Iobus eos accuſat, vt homines ſibi contumeliis infeſtos. Ac verbis vtitur huiuſmodi, Hoc vnum vobis cupio eſſe perſpectum, Deum ſolum eſſe, qui plagas mihi has inſanabiles inflixit: vt, cum id cognoueritis, timeatis, ne fortè vos quoque iis paribus irretiat malis. Ideo autem iis ſuccenſet, quòd ei coràm obtrectent. Demus, inquit, me ſecus, ac decebat, loqui; nihilominus à vobis, qui amicitiæ iure mihi innexi eſtis, non oportebat meas miſerias affligi vehementius. Quæ poſtquam ad amicos dixit, rurſus ad malorum, quæ illum circumſedent, expoſitionem ingreditur, ſibique & illis perſuadet, illata ſupplicia eſſe humanis culpis grauiora, immò verò illarum plagarum eſſe inimicum dæmonem auctorem. Nam reapſe communis omnium hoſtis erat, qui illum tàm improbe tractabat; tametſi aduerſario permiſſæ licentiæ cauſſam ignorabat. Deinde amicos orat, vt, ſi minus illum tanquam iuſtum verentur, ſaltem tanquam amici hominis miſereantur, optatque verba ſua ſcriptis mandari, vt conſequentis ætatis memoriæ commendentur: quod ipſum ſanè euenit, nec Iuſti vota irrita exciterunt. Illud item in amicis reprehendit, quòd rationem ſedulò inibant, quemadmodum ipſum ſermonibus lacerarent, eoſdemque, vt à conuiciis abſtineant, hortatur; ſi quidem Dei iudicium reuereantur.

CAPVT XIX.

*Q**Vouſque ſiſſam facietis animam meam?* ORIGEN. Quemadmodum onera grauia impoſita animalibus ferentibus laſſitudinem adferunt, ſic graues, moleſtique ſermones nonnulli reperiuntur, quibus eum, qui audit, defatigari neceſſe ſit, & vi verborum, quæ cum conuicio aſpere, contumelioſeque iactantur, onere quaſi quodam opprimi. Ex hoc genere verba Baldadi fuerunt, quæ ita grauia Iobo acciderunt, vt flaceſcens iam animo dicat, *Quouſque ſiſſam facietis animam meam?* & veluti graui pondere, me verbis onerabitis? Viden, vt Sauchæorum tyranni ſermones tyrannidem ſpirent? quos vbi Iobus audiuit, hoc viciſſim reddit: nec enim quidquam ſic hominis attingit animum, vt ſermo durus. Nam ſæpenumero, qui corporis cruciamenta tolerauit, non paſſus eſt verba: Contumeliam enim perferre, magni eſt viri. Ita Apoſtolus in egregiorum ſuorum facinorum commemoratione inquit, Contumeliis affecti, benedicimus; maledictis vexati, exhortamur. Sed Iobus, qui hæc dicit, eſt athletarum fortiſſimus, in cuius libro nihil ita eminet, vt eius fortitudo ac patientia; labores tamen ſentit, quos ex eorum duro ſermone, qui ad eum viſendi cauſſa venerant, hauriebat. Et quoniam pondus orationis, quaſi graue onus impoſitum animo, defatigare conſueuit; idcirco his pæne loquitur verbis, Quamobrem, ô amici, ad corporis dolorem animi quoque moleſtiam adhibetis? dum me magis verbis, quàm dolores corpus, conciditis? CHRYS. Vide, vt non modò commodi nihil adferant, ſed etiam Diabolo ſuppetias ferant, illique armis auxilientur, ac Iuſti robur euertant. Nam addit;

Et euertitis me verbis. Ideſt, iuſtas meas defenſiones contrariis ſermonibus labefactare nitimini; & hoſtium more pro iaculis verba mittitis, quoad intentum animi robur infringatis, & iniquam victoriam reportetis. Nec vobis ſuperiora ſatis ſunt viſa; verum nunc quaſi vno ore omnes tres eadem loquimini; atque (vt Theodotio, & Symmachus interpretati ſunt) en decies confudiſtis me.

Scitote ſolum, quia Dominus fecit mihi ſic. ORIGEN. Hæc, inquit, quæ me mala circumuallant, ne putetis aliunde, quam à Deo mihi accidiſſe. Poſtquam igitur calamitatem meam veſtris animis informaueritis, & cogitatione magnitudinem ærumnæ pertractaueritis, malorumque atrocitatem eiuſmodi fuiſſe intellexeritis, vt anteactæ beatæque vitæ veſtigium nullum reliquerit, necnon illud ratione luſtraueritis; haud alia, atque mea eſt, vos natura conſtare, ſcilicet metuite; ne, cùm in meis conuiciis maledictiſque peccetis, pendatis pœnas, pareſque plagas accipiatis. Nam, qui mihi illas inſligit, peræquè poteſt vobis inſligere. Hoc autem iis metum infert, quòd nefas eſt in eos inuehi, in quos diuina animaduerſio incubuit: immò verò decet potius eorundem ſortem lugere, ac formidare. Quaſi hæc Iobi vox eſſet, Nolite mihi laboranti imminere infeſti; ne, ſi nulla vos ærumnoſæ meæ conditionis miſeratio tangat, ſi nullus communis ſenſus doloris; ſimilibus malis, (quandoquidem eiuſdem naturæ conſortes eſtis) implicemini.

Maledicitis mihi, non veremini me; inſultatis mihi. Graue quidem eſt obtrectare abſentibus; vos autem, omni abiecta verecundia, mihi coram conuicium facitis, & acrius inſtatis, ex mea calamitate nullo miſericordiæ, nullo doloris ſenſu ſuſcepto. ORIGEN. Sæpenumerò quis agens flagitiosè obtrectat alteri: vbi verò pudoris lineas tranſilierit, coram iactat maledictum, quamuis nec quidquam interim certò probet, nec vera adferat; ſed contumelia duntaxat atque conuicio afficiat.

Profectò iam ego verè erraui, apud me habitat error; loqui verbum non oportebat; verba autem mea errant, & non in tempore; ſiue autem, quia in me magnificamini, inſultatis autem mihi opprobrio. Aquila autem & Theodotio, Arguitis contra me opprobrium meum. Planè, inquit, iſtam vobis concedo hypotheſim, me ob mea peccata, vt vos opinamini, hæc mala perpeti. & illud detur vobis, me à recta via declinaſſe: demus me à vero prorſus aberraſſe, & me ipſum verbis, ſeu adeo rationibus falſis tueri, &, cùm ſim impius, iuſtitiæ habitum ementiri, neque opportunam à me orationem adhiberi: reſideat etiam apud me error, vel (vt aliis placuit in-

terpretibus) ignoratio, nec quidquam aptè, decoréue loquar. Quid? vt hæc, quæ non oportebat, propter hypotheſim largitus ſim, vt talis fuerim; vt nulla mihi libertas orationis à pietatis officiis, quibus olim perfunctus ſum, tribuatur, vt innocentiam quoque ſimulem, & tanquam iuſtus reſpondeam; an non decebat tamen vos flagra, ſaniem, vermes, bonorum amiſſionem intuentes vereri, atque homini in dolore verba facienti veniã tribuere? Nec verò conuiciis ſolùm, quibus me inceſſitis, non moderamini; verumetiam in hominem in tanta malorum perpeſſione, in tantis ærumnis verſantem impetum facitis, ac propemodum pedibus obterentes inſultatis.

Cognoſcite igitur, quia Dominus eſt, qui conturbauit Ideſt, qui adeò res meas confudit. Hebræus pro, *Conturbauit*, habet, Percuſſit me. Rurſus ſententia hac proœmium inſtruxit, vt amicos perterrefaceret, atque à contradicendi ſtudio auocaret. Si ad meam plagam, inquit, meditati fueritis, metuetis, videlicet ne par in vos incurrat calamitas.

Munitionem autem ſuam in me exaltauit. Haud me temerè angi exiſtimare debetis: tanquam enim vallo quodam, & muro ſic malis ipſe cingor vndique, & infortunio quaſi muro ſic circumcluſus ſum, vt euadere planè non poſſim, donec Deus ſuo decreto illum diſturbarit. Hanc item potes in eundem verſum ſententiam accommodare, quaſi editum quoddam propugnaculum Deus inter me, ac ſeipſum, interiectum excitauit: vt ſi diceret, Omnem mihi ſuam opem denegauit.

Ecce ego ridebo opprobrio, & non loquar. OLYMP. Multiplex eſt his verbis ſubiecta ſententia: aut enim hoc dicit, Vobiſcum probrum obiicientibus, ridere potius videor, quàm colloqui: aut verò hoc aliud, Quamuis de rebus meis verè dicam, meos tamen non probabitis ſermones; immo verò illud veſtro refellendi artificio aſſequimini, vt nec ipſe quidem dixiſſe videar: aut ſic, Præſtat iſthæc veſtra ridere conuicia, & tanquam falſa contemnere, quàm ad ea quicquam reſpondere: quid enim dicam? quandoquidem nondum ex vlla ſententia intelligi poteſt, quis noſtrum dictorum veritate nitatur. Quare addit:

Vociferabor, & nuſquam iudicium. CHRYS. Nullus, inquit, audit, nullus eſt iudex, nullum video, quo me vertam, neſcio: an non hæc miſericordia digna erãt? quanquam hanc etiam potes facere horum verborum interpretationem, quòd ſi Deum inclamaro, vt res meas cunctis faciat inſignes, nequaquam mihi aderit ſupplicanti. Itaque Symmachus dixit, Si clamauero læſus iniuria, non exaudiat, ORIGENIS. Nunc ſi clamauero, non tamen iudicium veniet. Etiam nunc decerto: tanquam ſi diceret, Veluti quidam athleta in ſtadio conſiſtens vociferor, nec tamen meum aliquando inſtituitur iudicium. etiam nunc pugno, ac, niſi mihi fuerit certamen confectum, de mea corona haudquaquam iudicium fiet. Hoc autem nos hæc dicimus, quo Deum ab omni reprehenſione vindicemus, quamuis nondum de Iobo tot malis oppreſſo pronunciarit, ideſt, nullam de liberatione malorum, ſolutioneque miſeriarum ſententiam tulerit.

Vndique ædificijs circumſeptus ſum, & non tranſibo: ſuper faciem meam tenebras poſuit. Alij verò pro, *Super faciem meam*, Super calles, dixerunt. Eiuſmodi, inquit, mala ſunt mea, vt oratione percurri non poſſint; tantiſque ſum circumſeptus ærumnis, vt prorſus nullum exitum reperiam. Vt enim ij, qui muro ſunt aliquo vndique circumcluſi, aut cæca quadam oculorum caligine circumfuſi, longius progredi non poſſunt; ſic mihi omnis eſt erepta facultas, pedes è calamitatibus efferendi. Tenebras mihi obduxit: quò confugiam non habeo; nihil video, nihil poſſum ac valeo: quaſi mole & cuſtodia ſeptus teneor.

Gloriam autem meam à me exuit; abſtulit autem coronam de capite meo. POLYCHR. Meam, inquit, fælicitatem omnem amputauit. Gloriam rerum variam abundantiam nuncupauit: acſi diceret, Et poſſeſſiones, & diuitias, & ſpecioſam ſobolem, & externum ſplendorem, & corporis valetudinem à me abſtulit: omnia hæc his verbis indicauit. Coronam autem ademptam ſibi eſſe dixit, vel quòd ipſe rex erat, vel quia omni vitæ iucunditate, dignitatéque fuit ſpoliatus; idquod

verba,

verba, quæ conſequuntur, non obſcurè declarant.

Diſcerpſit me in circuitu, & abij; excidit autem tanquam arborem ſpem meam, ira autem me grauiter multauit, reputauit autem me veluti hoſtem. Me, inquit, membratim diſcerpſit, bonorum, quæ aderant, poſſeſſionem ademit, præclaræ ſobolis memoriam deleuit; bonam ſpem meam omnem non aliter atque arborem excidit; non ſecus quàm hoſtis iracundia inflammatus, contrà me copias comparauit, & corpori plagam inflixit, meque grauius, quàm ſi aduerſarius eſſem, multauit. Præclarè verò dixit, *Tanquam*: neque enim aut hoſtili animo, aut etiam perturbato Deus ſupplicia irrogat. Hæc autem ideo dicit, vt tum amicis, tum ſibi perſuaderet, humanis erratis pœnam eſſe ſuperiorem, prætérquam quòd Iuſtus non culpa ſua aliqua, ſed ad virtutem tantummodo exercendam illis malis affligebatur.

Vnanimiter autem venerunt ſuper me cuncti piratarum eius. Theodotio, * Latrunculi; Symmachus verò, Agmina ad inſidias inſtructa, interpretatus eſt. Quod autem dicit, eſt huiuſmodi, Vno impetu cunctæ contra me ærumnæ conſpirarunt. Partem ſcilicet bonorum calamitoſo eripi, partem relinqui, aliquid demum adfert ſolarij: verùm vno tempore ac repente omnibus ſpoliari, magnam ingentemque habet acerbitatem.

Vijs meis cinxerunt me inſidiatores. Tranſlatione ab hoſtibus ducta, hoc dixit: ij enim, cum loca omnia inſidiis occupauerunt, ſubitò adoriuntur, atque eos, quibus comparatæ erant inſidiæ, comprehendunt. Eius fermè hæc eſt oratio, Qui mihi auctores ſunt malorum, me vndique intercluſerunt; & qui priores fuerunt, ad inuadendum cæteris viam munierunt: aliuſque alium inſequebatur, &, nunciis malorum non interruptis, animum opprimebant. * *Inſidiatores* autem ſunt, qui dolis atque improbitati operam nauant, qui tendunt inſidias, qui nocent, ſiue homines, ſiue adeo ij Dæmones ſunt. Viæ autem eæ fuerunt, quibus illi, à quibus fuerunt eius opes direptæ, iter fecerunt.

** [illegible] Suidas eos eſſe ſcribit, qui bello a virtute excellunt, eximioq; ſingulo ab alijs ſecernuntur. Verum Hier. tum in 4. Regum 13. tùm in cap. 29. Iob. latrunculos interpretatur*

** ἐγκάθετοι.*

A me fratres mei receſſerunt, cognouerunt alienos, quàm me: amici mei immiſericordes facti ſunt: non me ſuum vendicauerunt proximi mei, & qui ſciuerunt nomen meum, obliti ſunt mei; vicini domus & ancillæ meæ, alienigena fui coram ipſis. Hæc ipſa magnus Dauid deplorans aiebat, Obliuioni datus ſum, tanquam mortuus à corde: factus ſum tanquam vas perditum. Iobus item nunc dicit, Neque apud cognatos ſolatij quidquam inueni. Fratres enim eos appellat, qui ſibi erant cognatione iuncti. Immò verò me, inquit, hi deſeruerunt, meamque calamitatem quaſi voluntatis flagitium oderunt, atque adeo eos, quibuſcum nulla cognatione tenebar, ei, qua me attingunt, affinitati antetulerunt. Illi, qui mihi in fælicitate amici fuerunt, nunc in infælicitate inſidias ponunt. Illi, quibuſcum maior mihi propinquitas generis propter neceſſitudinem eſſe videbatur, hominem tot malis afflictum & perditum non modò miſericordia nulla proſequuntur, ſed etiam loco hoſtium habent. Et quidem dum res meæ florerent, mihi cogniti erant; (proximos porrò dicit, qui ſibi erant genere propinqui) nunc autem nemo Iobum nouit: quinetiam neceſſariis atque domeſticis ipſa calamitas cum ad commiſerandum eos deberet adducere, odium in meipſum conflauit: & qui me paulò antè verebantur, ac metuebant, nunc flocci faciunt. & quibus fuit anteà meum nomen & gloria perſpecta, ita nunc ſunt in me affecti animo, tanquam ſi poteſtaris meæ fuiſſent ignari. Necnon illud cognoſce, domum quoque & familiam à Diabolo in Iobum fuiſſe incitatam. Non ſolùm, inquit, domeſtici, ac propinqui, verumetiam ſerui, in quos imperium tenebam, ſic nunc me tractant, quaſi nullius vnquam imperij mei ſibi fuerint conſcij, méque tanquam hoſpitem, & hominem quempiam alienum prætereunt. CHRYS. Sanè mirificus fuit ille conflictus Diaboli, quandoquidem qui ei reliqui facti ſunt domeſtici, calamitatem vehementius, quàm qui emigrarant è vita, amplificabant. Nam qui deceſſerant, nihil amplius faciebant; qui autem manebant in vita, conuiciis, ac probris contumelioſi erant, nec morem gerebant, & verbis illi obtrectabant, necnon alia pleraque admittebant, quæ ipſe ſubiungit.

Seruum meum vocaui, & non audiuit. Cum mihi omne ereptum eſſet ſolatium, ſeruorum meorum obſequium flagitabam, atque adeo precibus implorabam. Voti tamen compos haudquaquam eram. Id verò magnam partem obtinet ad dolorem, ab ægrotante eum accerſiri, qui debet obſequium; & ab eo, quem obſequi oporteret, imperium recuſari. Et nos ergo, Iobi exemplum hoc ſpectantes, iis, qui obſequium impertiri nobis deberent, minimè debemus iraſci: vxórne ſit, an ſeruus, an filius, qui dicto non ſit audiens; nihil ad rem.

Os meum deprecabatur, & orabam vxorem meam. Sed & ipſa, inquit, vxor mea me deſpiciebat; & quia eam audire recuſabam, flagitioſa ſuadentem, conficere me moleſtiis adoriebatur.

Blandiens autem vocabam filios concubinarum mearum; Illi autem me in perpetuum reiecerunt. Theodotio verò, Et ſtulti expulerunt me. Filios concubinatum eos hoc loco appellat, qui non ſunt ex legitimis nuptiis: ita ex Agar Abraham Iſmaelem ſuſcepit, & ex Balla Iacob Dan & Nephthalim. Nam olim ad liberorum procreationem pellicibus vti ad generis propagationem, haud vetitum erat. Sed planius Symmachus dixit, Inuocabam blandiens filios puerorum meorum: neque enim Diabolo in genus Iobi vniuerſum, ſed in domum eius dūtaxat facta eſt poteſtas. Itaque atrocior plaga videbatur, cum cætera eius cognatio tranquilla, iucundaque vita frueretur. Nam collatio ſolita eſt augere dolorem; maximè quòd, qui ei anteà ſupplicabant, illum ipſum nunc in ærumnis contemnunt. *In perpetuum*, id eſt, omnino. Hæc verò non ad filios pertinere, quamuis ſecus videatur, illud planè oſtendit, quòd cuncti filij in conuiuio fuerunt extincti.

Cum ſurrexero, contra me loquuntur. Cum fortaſſe & illi eum execrandum, impium, impurum & ſuorum ſcelerum ſoluentem pœnas dicebant. Aut, licet quamuis non dicerent, illud fortaſſe, quod in diuturnioribus morbis vſu venit, in ore habebant, Quandiu hic non moritur? quid pondus hoc graue, atque inutile hæret in terris? *Cum autem ſurrexero*, aut, vbi nox præterit, à ſomno fuero excitatus; aut ab iis diſiunctus fuero, tunc ſic ſecum ipſi loquuntur, Necdum eſt mortuus; etiam nunc hic tartarus viuit.

Abhominati ſunt me ſcientes mei; quos autem amaueram, inſurrexerunt in me. Iis, quibuſcum mihi anteà conſuetudo erat, nunc meum vitant adſpectum, & hoſtes habeo, à quibus nuper diligebar: familiares enim mei, cum me prodire viderent, vt ab iis ſolatium peterem, tanquam nefarium, numinique infenſum deteſtabantur: & qui anteà domeſtici fuerant, meam opem implorantes, atque à me beneficiis affecti, nempe mala mihi repoſuerunt. Tale quid Dauid etiam canit, Poſuerunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

In cuti mea putruerunt carnes meæ; & oſſa mea in dentibus tenentur. Poſtquam incommoda expoſuit, quæ ei ſunt illata extrinſecus, mala corporis deinceps perſequitur: nam cutis & carnes ſanie corruptæ erant. Etenim, me viuo, carnes meæ putruerunt, & oſſa mea dentibus propemodum belluarum abſumuntur. Eodemque tempore cutis & carnium mentionem fecit, vt doceret malum ac luem, ad imos artus permanaſſe, vt prorſus nulla queat dolor conſolatione leniri. Verùm Aquila ſic interpretatus eſt, Cuti meæ, & carni meæ adhæſerunt oſſa mea; vt ſi diceret, Cutis mea, ac carnes extabuerunt, vt iam nudis oſſibus adhæreſcant. Illud autem, *Oſſa mea in dentibus tenentur*, apertius Symmachus dixit, Cutim meam dentibus meis vellicabam; nempe, vbi iam tabe exaruerat, diuulſaque erat. Ad Septuaginta autem interpretationem, qui dixerunt, *Oſſa mea in dentibus tenentur*, illud dicere videtur, Quæ patior ipſe, eiuſmodi ſunt, vt ad ea nulla reperiri poſſit medicina; ſiquidem ex corporis partes, è quo genere ſunt oſſa, quæ ſunt ſenſus expertes, dolore minimè vacant; ſed ipſa oſſa quaſi dentibus quibuſdam conficiuntur.

Miſeremini mei, miſeremini mei, ô amici; manus enim Domini eſt, quæ tetigit me. Poſtquam ab amicis, à cognatis, à filiis, ab vxore, necnon ab iis, quibus anteà ipſe proſpiciebat ac prouidebat, ſuam dixit deſpici calamitatem; nunc, ab orationis conſequutione nihil recedens, amicos, qui aderant, eiuſque calamitates ſine

miſeratione

miſeratione aliqua contuebantur, pænè compellat his verbis, Si me iuſta profe-rentem non veremini, ſaltem humanitatis miſerationiſque ſenſum ſuſcipite, & ad miſericordiam metum adiungite, dum in meas miſerias intuemini. Vobis enim ipſis metuendum eſt, ne ſimilibus incommodis vos item afficiat Deus, qui non propter aliquod peccatum meum mihi plagas inflixit, ſed ſua duntaxat po-teſtate vſus, calamitatem innexit.

Quare autem me perſequimini, ſicut etiam Dominus? de carnibus autem meis non ſatu-ramini? Cur meas exagitatis ærumnas? nec miſericordia me vlla complectimini? idque cum malorum atrocitatem intueamini? Cur diuina comite ira in me im-petum facitis? atque orationis contra me inexplebilem acerbitatem compara-tis? In quo profectò ex Dei decreto nequidquam agitis: nam, quamuis is puniat, in vobis tamen humanitatem vult reſidere. Etenim, ſi ab ipſo caſtigamur, tamen mutuam à nobis inter nos exigit humanitatem. Illud autem, *Quare me perſequi-mini, ſicut & Dominus*; huic par eſt, Poſſit Deus forſitan culpam aliquam meam accuſare; à me ſi in vos quidpiam peccatum eſt, docete. Verum vobis non eſt ſa-tis, quòd ita ſit meum corpus tabe conſumptum? hoc enim valet, *De carnibus meis non ſaturamini*, præſertim cum probroſi ſermones ad depaſcendos artus, ſatis per ſe ipſi valeant. Itaque contumelias ipſi vereri debemus, cum illis fratres no-ſtros verberari intelligamus.

Quis enim det ſcribi verba mea? poni autem illa in libro in æternum? in ſtilo ferreo, & plumbo, vel in petra ſculpi? Scio enim, quòd æternus eſt, qui me reſoluturus eſt ſuper terram. POLYCHR. Optat res ſuas ſcriptis tradi ſempiternis. Hoc item votum pro-pter ad ipſius pertinere poteſt ærumnas, vt vndique, quidquid poteſt, commiſe-rationis aucupetur; quandoquidem & hoc ipſum aliquid adfert ad ægritudinem leniendam. Illa etiam fortaſſe literarum cupit monimentis commendari, quæ in communi vita, virtutiſque verſantur, quarum rerum teſtimonium datum eſt il-li diuinitus, cum enim Deus improbum eſſe negauit. Adeo, inquit, mihi certum eſt, neminem à me læſum eſſe iniuria, vt maximè velim res meas ſcriptorum me-moriæ prodi, vt poſteritati haudquaquam ſint ignotæ, & illas quidem ſtilo fer-reo ad temporis diuturnitatem velim inuri, vt earum lectio conſequentis ætatis conſtet hominibus. Hæc autem non quaſi aut ſua laude, aut ſui amore elatus lo-quitur; ſed ideò, vt poſteris extet patientiæ ſcopus. Porrò ſimilitudinem ab iis duxit, qui, cum ea, quæ mandant literis, magnopere cupiant ad longiſſimi tem-poris memoriam permanere, ſoliti ſunt illa ipſa, aut in plumbo, ferreo calamo exarata in columnis collocare, aut verò in tabulis inſculpta relinquere: quæ enim ſunt inſcripta in plumbo, ægrè delentur. Ergo, quemadmodum natura Dei qui mihi ſupplicij eſt auctor, nulla eſt terminatione concluſa; ſic etiam res meæ, etiamſi veluti terra dilabantur, è memoria tamen hominum minimè elabantur: vt cuncti patientiam meam admirentur, cùm intolerandam malorum atrocita-tem, & auditionem acceperint, eorum inquam malorum, quorum ipſi adſpe-ctum ſine vlla commiſeratione contemnitis. Neque enim mihi dubium illud eſt, quamuis ipſe exolutus, reſolutuſque fuero; quamuis, inquam, me vita defe-cerit, Deum tamen, qui ſemper eſt ſuperſtes, ac manet, poſſe poſt meum interi-tum rata ſua, conſtantique ſententia res meas cunctis propalam collocare. Id-quod planè conſequutum eſt, perinde vt Iuſti poſtulata fuerunt, idque Moyſis, Salomoniſue opera, Deique decreto. Itaque factum eſt, vt tantum exemplum in rebus aduerſis eccleſiis non deeſſet, ſed beati huius egregia facinora, adiuuan-te & afflante Deo, ſcriptis mandarentur; vt iam quidam apoſtolus dixerit, Pati-entiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Vbi autem ipſi aut audiuimus aut vidimus, niſi in hac ipſa ſcriptione? CHRYS. Ecce ſcripta ſunt hæc non ſtilo quidem ferreo, ſed tamen amplius, quàm poſtulauit ipſe, perfectum eſt. Nam, ſi factum eſt illud, iam tempus tamen obliterauit: hæc verò ſcripta multò magis perſeuerant.

Surget autem pellis mea, quæ ſuſtinet hæc. Vtinam, inquit, Deus reſuſcitet pellem meam, hæc ſuſtinentem. Docemur hoc loco eccleſiaſticum dogma, corpus ipſum

quod impetus & cruciatus excepit, anima comite reſuſcitandum eſſe, vt cum illa vnà fruatur. Iccirco dixit, *Quæ ſuſtinet hæc.* Nec enim æquum eſt, aliud quiddam eſſe, quod patitur; aliud, quod reſurgit. CHRYS. Igitur de reſurrectione cognouerat, & mea quidem ſententia de corporum reſurrectione eſſe malorum, quibus is premebatur, liberationem: futuræ autem mutationis probabilem explicat rationem, Ipſe, inquiens, percuſſit, ipſe etiam ſanabit; & qui me calamitatibus affecit, calamitatibus liberum faciet etiam inſig[n]em, & corpus hoc ſerò quidem, ſed tamen aliquando occidet, & imminentium dolorum faciet inducias. Verum Theodotio, qui hanc interpretationem fecit, *Propinquus meus viuit, & ad extremum in puluere excitabit; duos ſuperiores verſus, perſuadet, vt ad hunc modum connectamus, & legamus, Scio quia ſempiternus eſt, qui me ſoluturus eſt ſuper terram; * ſuſcitet autem pellem meam ſuſtinentem; hæc ſententia autem eſt huiuſmodi, Immortalis eſt Deus, cuius nos genus ſumus; me verò vbi per mortem in terram diſſoluerit, per reſurrectionem rurſus è terra excitabit: vel etiam ſic, Poſtquam me morbo exoluerit, ac liberauerit, iterum pellem meam corruptam ſanie innouabit: is enim mihi dolorem adfert. Quocirca attexit;

* ἀγχιστεὺς eſt cognatus & propinquus apud LXX.

* ἀναστήσαι, actiue, & paſſiue poteſt intelligi.

A Domino enim hæc mihi facta ſunt. Non humana, inquit, eſt hæc vexatio calamitatem enim pecoribus liberiſque importatam eſſe diuinitus, è corporis mei ærumnis planè cognoſco: ideò, inquit, mihi ipſe ſum conſcius. Maximam hanc eſſe plagam, corpus, ex iis, quæ ſibi acciderunt, ſatis me docet. Quamobrem aiebat, Fœtorem video cibos meos. In morbum naturalem referri hæc non poſſunt: iampridem enim corpus ipſum concidiſſet. Deus hæc mihi intulit: neque enim ſimiliter, vt ego, malorum ſenſum accipit, nec eorum, quæ ipſe patior, malorum acerbitatem perinde, vt ego, poteſt habere perſpectam. Egomet, quem dolores percellunt, noui: quanquam vel ipſe adſpectus iis, qui mentis ſunt ſuæ, magiſter poteſt eſſe idoneus. Itaque adiungit;

Quæ oculus meus vidit, & non alius. Hoc adfert ad verberandos amicos, qui, cùm miſerias tùm oculis tum animo cernerent, eum nihilominus, vt animo perpuſillo ferentem criminantur.

*Omnia autem mihi * confecta ſunt in ſinu.* Cauſſam reddit, propter quam is tantum ſuas norit ærumnas: ac propemodum dicit, Meritò mihi vni mea ſunt nota mala: ſiquidem omnia, quæ in me incurſarunt mala, pæne in ſinum inſerui, & mecum ſunt fermè conglutinata. Etenim ſinus pro re, quæ nec diuelli, nec diſiungi poteſt, vbique in ſacris literis vſurpatur, vt illic, Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum. At Theodotio his verbis interpretatus eſt, Defecerunt renes mei in ſinu meo, ac ſi diceret, Tùm renes, tùm mea cuncta præcordia contabuerunt: vt facilè hinc intelligere poſſitis, & viſcera mea omnia eſſe conſumpta, interioreſque artus tabe eſſe exeſos.

* συνετελέσθη. Auguſt. Conſumpta ſunt.

Si autem & dixeritis, quid dicemus coram eo? Pro quo Symmachus, Quid eſt, quo perſequemur eum?

Et radicem ſermonis inueniemus in eo. Hebræus autem, Et peccatum ſermonis, dicit.

Cauete etiam vos ab integumento. Rurſus Symmachus, Timete pro vobis gladium.

Ira enim ſuper humeros veniet, & tunc cognoſcent, vbi eſt eorum materia. Reliqui verò, Vt cognoſcatis, quia eſt iudicium. Nempe igitur quod hiſce verbis ſignificatur, eſt huiuſmodi, Quandoquidem vos, inquit, pro verbis ad conſolandum idoneis, priuatas vnuſquiſque ad repugnandum rationes inueniſtis, & eorum more, qui radices perquirunt, meos inueſtigatis ſermones, quò me captare poſſitis, & peccatum meum aliquod palam coarguere: ac, licet mihi res ipſæ teſtimonio faueant, ipſi tamen vrgetis, vt minimè veram de mea innocentia ſententiam feratis. Profectò, cùm ſic agitis, vereri debetis, ne, cum Deo ſimulatè opitulari videri vultis, me condemnetis hoc enim valet illud, *Ab integumento.* Timete, inquam, ne fortè (quandoquidem me adeo ſine ratione, animique iudicio accuſatis)

cuſatis) Deus, qui perſonarum nullam rationem ducit, vobis iraſcatur, & pœnas à vobis tam inſanæ audaciæ exigat, cum pro tribunali ſederit: neque enim is talia impunita, atque inulta dimittit. Quòd ſi is contra nos fuerit concitatus, tunc veſtram materiam planè nullam eſſe intelligetis: immo verò veſtra omnis de percepto honeſto opinio, & in præſentibus bonis conſtituta fiducia funditus delebitur. Materiem enim dicere videtur, aut verborum turbam, aut copiam diuitiarum. Verùm ipſe altius eorundem verborum ſenſa eruens, etiam quid aliud cogitando aſſequor. Etenim, ſi hæc veſtra eſt, inquit, ô amici, oratio, me quidem crimine, quod pateat, cæteriſque propoſitũ ſit, vacare; quodpiam autem occultum in me reſidere, nõ ſecus, quàm alicuius herbę radicem deliteſcentem in terra, atque ideo à me improbitatis pœnas perſolui: ſanè idem vobis formidãdum eſt, *ab integumento*, id eſt, à iuſto Dei iudicio, quando ſinguli cognoſcemus iudicium, & vltionem eſſe, quæ materiam eſt conſumptura.

Protheoria Capitis Decimiquarti.

MVLTIS ac præclaris dogmatibus à Sopharo eiuſque amicis iam expoſitis, ſperabat videlicet Sopharus nihil poſſe amplius à Iobo cõtradici: vbi verò illum vidit cauſſæ ſuę æquitati fidentem, eorumque rationes depellentem, fractus deſperatione, Haud ego, inquit, exiſtimabam, ita hæc abs te refutatum iri. Ad hęc, quæ eueniunt impiis, quæque ij agunt, & diuinã in eos animaduerſionem commemorat. Necnon inter ſomnia, illorumque fælicitatem nihil intereſſe confirmat, nec quidquam præter vnam impietatem, poſt mortem illis ipſis comitari. Poſtquam autem de multis, quæ contingent impiis, diſſeruit, addit, hanc partem eſſe impiorum, hanc ijs à Deo eſſe hæreditatem, poſſeſſionemque traditam. Verumenim necdum Sopharus perceptum habebat, haud omnia, quęcunque contingunt, propter peccata euenire; cum aliis etiam de cauſſis, quæ in Dei prouidentia ſitæ ſunt, accidere ſoleant. Sed nec rectè in Iobum, quæ dicebantur, conueniebant. Quapropter ſermones recti, niſi itẽ rectè promantur, & mente recta, & quo decet, delectu, atque diſcrimine, & quo tempore oportet, & de qua par eſt perſona, in quam ea, quæ dicuntur, cadere poſſunt, ſanè nulla laude, ſed reprehenſione duntaxat digni fuerint.

SVſcipiens autem Sophar Minæus dicit, Non ſic exiſtimabam contradicere te hæc: & non intelligitis magis, quàm ego? Eruditionem confuſionis meæ audiam, & ſpiritus ex intelligentia reſpondet mihi. Nequaquam ſunt huius loci ſententiam interpretes aſſecuti; quinenam à decoro, ac vero longius receſſerunt, nec verò collinearunt. CAPVT XX. Dixerunt enim, ad Iobum hæc Sophari verba pertinere, Non putabam iſtis te aduerſus nos vſurum eſſe ſermonibus, neque te nos pro acerbis hominibus habiturum, qui vtilia, & quę conducunt, adferamus; Conuerſa autem Sopharum ad reliquos amicos oratione dixiſſe, Vobis non iuxta, ac mihi ſunt ea, quæ diſputantur à Iobo comprehenſa: iterum autem ad Iobum oratione traducta, illa loquutum eſſe, Tuam audiam inſtitutionem, qua nos pudore ſuffudiſti, ac tuum intelligentiæ ſpiritum, quo rectè nobis reſpondiſti: quanquam cum ironia hæc dici contendunt à Sopharo, Nec enim fieri poſſe dixiſti, vt ipſi erubeſceremus. Hæc igitur ad interpretum opinionem: ad veritatem non item. Nempe igitur Sopharo ſuprà Iobus dixerat, Itáne vos eſtis homines? aut vobiſcum finietur ſapientia? mihi etiam cor eſt, perinde vt vobis: & poſt aliquantò; Sit autem vobis obmuteſcere, & continget vobis ad ſapientiam; audite redargutionem oris mei; iudicio autem labiorum meorum attendite: obmuteſcite, vt loquar; annunciabo enim vobis audientibus. His reſpondit, & contradixit Eliphazus, Sopharus autem confutationem ipſe quoque patiebat; ſed tamen expectabat, dum deſineret Eliphazus, vt ſibi quoque ad ea, quæ audierat, liceret reſpondere. Vbi igitur Eliphazus finem dicendi fecit, atque ei Iobus ſua è regione oppoſuit, nunc demum Sopharus orationem complectitur, iiſque reſpondet, quæ anteà à Iobo audierat. Atque huiuſmodi apud Iobum vtitur oratione, Putabam, ô Iobe, eum

tam

tàm multa & præclara nobis dicta ſint, aliquando te ſilentio vſurum, noſtraque monita comprobaturum; nec te ita nobis amicis tuis aduerſaturum, vt diceres, nequidquam amplius, quàm egomet, aut ſapitis ipſi, aut intelligitis: immo verò, omni mentis elatione contempta, ſic te dicturum exiſtimabam, Vos, qui mihi obiurgantem diſciplinam, & verecundiam adfertis, libenti animo complectar, nec veſtras cohortationes audire grauabor: Illud item profitebor, hæc ipſa, quæ vos reſpondetis, atque loquimini, ſpiritu intelligentiæ fundi. Tibi verò ratio inita eſt planè contraria: namque tibi ipſe ſapientiæ teſtimonium dediſti, nobis ſilentium imperaſti, vt te docentem audiremus, quòd nobis ſilentium, magis quàm oratio conueniret.

Non cognouiſti hæc vſque adhuc, ex quo homo poſitus eſt ſuper terram? CHRYSOST. Vtrum poſt conditam rerum vniuerſitatem factum eſt aliquid noui, nihil accidit paradoxum, nulla nouitas, nulla mutatio. OLYMP. Vidiſtine aliquando iniuſto quempiam fuiſſe à Deo ſupplicio affectum? Illud autem, *vſque adhuc*, Symmachus, A ſæculo, interpretatus eſt.

Lætitia impiorum ruina ingens, gaudium autem iniquorum perditio. Minimè obſcurum eſt, inquit, quamuis illud contingat, vt breuis temporis voluptate impiorum vita fruatur, grauiorem tamen illos poſteà pœnam ſubiiſſe; hoc etiam acerbiorem tuliſſe, quo maius ingrati eorum animi in Deum argumentum attulerunt. Neque vero iucunda iis vita fuerit diuturna, quam præſentium honorum poſſeſſio poſſit adferre. Immo verò, quæ illis lætitiæ voluptas cordi eſt, exitio futura eſt, ingentique ruinæ. Quanquam hoc ipſum planius expreſſit Hebræus, Exultatio, inquiés, impiorum breuis, & gaudium ipſorum momētum. Cum Hebræo, Symmachi & Aquilæ congruit interpretatio: nam ille, Impiorum [illegible] hilaritas, & affluentia breuis; hic autem, Lætitia hypocritæ, * confeſtim effuſa.

* ἐπὶ αὐγῇ ιν.

CHRYSOST. Si eorum lætitia, ingens eſt ruina, & gaudium perditio; quid dicemus eſſe ipſum interitum? Dic, amabo te, quid dolorem? quid animi ægritudinem?

Si aſcenderint in cælum dona eius, ſacrificium autem eius nubes tetigerit; quando autem viſum fuerit firmatum eſſe, tunc in finem peribit. Qui autem cognouerunt eum, dicent vbi eſt? ſicut ſomnium, quod euolauit, non inuenietur; euolauit autem ſicut viſio nocturna. OLYMP. & POLYCHR. Ne mihi, inquit, ſacrificia narres, quibus te diuino [illegible] honores deferre arbitrabare: ſi enim, qui flagitioſus eſt dona eiuſmodi attulerit, vt cæli pæne altitudinem emetiantur; ſi eius ſacrificia nubes ipſas contingant; ſi eius bona firmitatem, & conſtantiam tueri videantur; Deo tamen ſceleſta munera repudiante, nempe qui eiuſmodi fuerit, funditus interibit, è ſimulatis ſacrificiis vtilitate nulla percepta. Neque enim aſſimulatæ pietatis ſpecie Deus delectatur, ſed nimiam cupiditatem, ambitionemque pœnis perſequitur vt is, qui anteà pietate præditus apud omnes habebatur, iam affectus ſupplicio, eam tanquam in ſcena oſtentaſſe tantummodo videatur. Vt enim qui ſecūdum quietem diuites fiunt, firma ac tuta opum poſſeſſione carent, illorumq; fælicitas vno ſomno terminatur; ſic eſt iniquorum hominum, quod è ſuis ſibi bonis quærunt, oblectamentum, cùm nec fixum ſit, atque ad nihilum illorum recidant rationes, non ſecus, acſi ſomnium foret, viſumque nocturnum; vt, quibus fuit anteà notus, dicturi ſint, & quidem ſtupore perculſi, Vbinam ille eſt, vbi, inquam, eius gloria? vbi dominatio? vbi honor? vbi diuitiæ? nempe cuncta inania; in nihilum eius arrogantia abiit. CHRYSOST. Ita repentinum illi creatur exitium; vt ne putes conſequutione quadam ſolùm naturali, ſed multò maximè poteſtate Dei incomprehenſa gigni calamitatem; ne mihi ſolas iniquitates obtrude. Quòd ſi iniuſtus victimas quoq; mactarit, nihil ea re tamen iuuabitur. Audiant ij, qui in iniuſtitiæ atque improbæ cupiditatis quæſtu verſantur; quamuis ſibi pietatis opinionem conficiant. ORIGEN. Et hæreticus quidem, cum preces Deo adhibuerit, cum eius ſacrificium ob animi, orationiſque elationem ſeſe altius erexerit, cum niti firmiter viſus fuerit; tunc funditus interibit: oratio enim eius reputatur in peccatum. Nos verò eccleſiaſtici, quibus haud ſunt eius ignota ſcelera atque

ra atque creata, dicturi ſumus; Vbi ſunt, qui talia ſomniant, atque comminiſcuntur? ſibique ipſi viſa fingunt? qui falſa ac fallaci cogitatione decepti, fundamenta veritatis euertunt? ſomniique, quod euolauit, quod nuſquam conſiſtit, naturam imitantur? Huius rei ſimile quidpiam canit Dauid, Inimici autem Domini, mox vt honorificati fuerint ipſi, & exaltati, deficientes ſicut fumus defecerunt. Ac rurſus, Tanquam ſomnium eorum, qui expergiſcuntur.

Oculus vidit, & non adijciet, & non conſiderabit eum amplius locus eius. Qui ſemel, inquit, adſpexit impium, non eum viſurus eſt amplius: * nam inde, vbi conſtitutam putatur habere fœlicitatem, ſibi accerſit interitum. Hinc celerem perniciem impij declarat. Adde quòd nec in ſuo ac proprio loco notus erit, hoceſt, nulla eius relinquetur memoria. Simile huius Dauidica canit lyra, Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cedros Libani; & tranſiui, & ecce non erat; & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.

Alias, Notum demum, cum videtur fælix, euit ad interitum. Et hac probabilis hoc eſt interpretatio.

*Filios eius diſperdant inferiores; manus autem eius * ſuccendant dolores.* Filiis, inquit, eius necem, perniciemque adferunt inferiores, tenuioreſq; dominantur. Idque meritò, cùm paternæ ſint impietatis imitatores: ſemen enim impiorum exterminabitur. Is verò ſibi ſuis facinoribus rogum accendit. πύρσος autem fax eſt, porrò manus, actiones: ergo actiones ſupplicij in illum flammam commouebunt, in illum, inquam, qui impietate animum obligauit, cuius oratio in peccatum deputatur. Nihil ab hac ipſa te diſcrepat prophetia, cum ait, Ambulate in lumine ignis veſtri, & in flamma, quam ſuccendiſtis. CHRYS. Illud igitur eſt exploratum, eſſe hanc plagam illatam diuinitus, cum deteriores melioribus dominantur; & robuſti ab iis, quorum eſt abiecta conditio, ſuperantur. Quanquam pro, *Succendent dolores*, Aquila, Reddent; Symmachus, Inferent, eſt interpretatus.

* πυρσεύουσιν.

Oſſa eius impleta ſunt iuuentute ipſius; & cum eo in puluere dormient. OLYMP. Quæ firmiores ſunt animi eius partes, iuuenili completæ ſunt cupiditate: ſed tamen nihil ab voluptatis illecebris lucri auferet, cùm mors delcat voluer ai; nec quidquam, vna excepta libidine, hoceſt, iniquis exceptis facinoribus, illum ad ſepulchrum proſequetur. Sed quænam eſt ſupplicij cauſſa?

Si dulcis fuerit in ore eius malitia, abſcondet eam ſub lingua ſua. CHRYS. Rationibus, inquit, delectatus eſt cæteros circumueniendi; &, quod grauius eſt, improbitatem non iudicabat, ſed clam dolum machinabatur; cumque illum ſub lingua occultabat, callide, inſidioſè, ac ſimulatè omnia loquebatur: nec verò eundem improbè agentem pœnituit; ſed, quæ meditatus eſt, omnino perfecit.

Non parcet ei, & non derelinquet eam, & continebit eam in medio gutturis ſui, & non poterit auxiliari ei. Cupiditate, inquit, immoderata atque inſatiabili ſcelus complectetur, atque circumplectetur; non ſecus, quàm ſuauem quempiam cibum in faucibus continebit: hoceſt, cùm acerbè perniciem alteri machinatus fuerit, tunc demum ad agendum aggreditur. Sed nimirum nil commodi improbo tùm ſua feret improbitas, cùm improbitatis pœnas ſuſtinebit. Namque flagitioſum fallendi artificium non modò quidquam opitulatur, ſed etiam ſupplicij cauſſa ſolet eſſe facinoroſo.

Fel aſpidis in ventre eius. Vt inquit, aſpis imbuta veneno, è ventre illud euomit, quando ei collibuerit; ſic etiam hoc genus hominum ex meditato fallendi artificio, malo ac fraudi ſunt cæteris. Hebræus autem ſic habet, Et factum eſt venenum aſpidum in viſceribus eorum: ideo, quia à nequitia perinde vt à ſerpentis viro illius abdita diſcerpuntur: acſi diceret, Iniuſtitia non ſolùm illa vtentibus nullam præbet vtilitatem, ſed etiam enecat eos, ac damno afficit. Quare addit;

Diuitiæ iniuſtè congregatæ euomentur. Ideſt, cum dolore effundentur. Nihil enim non agit impius, vt aliena interuertat, omniaque huc ſpectant, quæcumque ab eo geruntur. Verùm, vbi rerum omnium dominus eſſe viſus fuerit, tunc ſuas opes cernet ad alios demigraſſe. CHRYS. Quamuis adeò tutam diuitiarum poſſeſſionem adeptus ſit, eas vt in ventrem fermè abdidiſſe videatur, breui tamen illas ipſas dolens amittet: hoc enim valet, *Euomentur.* Idquod iis vſu venit, qui improbis artibus diuitias quæſierunt: qui & à Deo coercentur ſupplicio, &

bonorum poſſeſſione deiiciuntur. OLYMP. Eiuſmodi huius loci eſt ſententia, Impius, inquit, cum iniquas opes exorbuiſſe videbitur, hoc eſt, illas in tuto habere collocatas, tunc in diuinam iram, quaſi in mortiferum medicamentum veneno aſpidis temperatum incurrens, opes flagitioſè partas vomit vniuerſas. Id porro ſignificat, quemadmodum, qui venenum hauſerunt, incitantur ad vomitum; ſic eum, qui diuitias comparauit iniuſtas, cruciatu diuulſis viſceribus, illas ipſas effundere. Genus item aliud egomet noui diuitiarum, quæ in hæreticorum ſunt recunditæ ſermonibus: ij enim præcepta habent veritatis decretis contraria in ſuis ipſorum incluſa viſceribus, quæ dulcia minimè ſunt, ſed fel aſpidis ſunt illa doctrinæ præcepta, id eſt, nefaria; quemadmodum in Deuteronomio in ode Moyſis de vino doctrinæ eorum dictum eſt. Quanquam, quæ Dei eſt bonitas, non id permittet, vt per iniuriam partas diuitias vſque illi retineant: nimirum faciet, vt eas vomant aliquando. Angelus enim diuinæ clementiæ ope è ſceleſta domo, quæ eccleſia eſt malignantium, illos educet. Itaque ſubiungit:

De domo ipſius extrahat eum Angelus. Si verba tantùm pendantur, Angelus quiſpiam ex iis, qui tortorum munere funguntur, è cunctorum bonorum illos poſſeſſione exturbabit: ac nimirum de iniuſtis hominibus eſt ſermo. A domo ant[illegible] vniuerſa ſignificauit. Cæteri pro, *De domo eius*, De ventre, interpretati ſunt. Nempe hanc videntur expreſſiſſe ſententiam, Angelus è corpore quaſi è ventre animam extrahet hominis iniuſti, ac per vim illam interimet.

Furorem draconum lactet. Alij verò, Venenum aſpidum ſuget.

Interficiat autem eum lingua ſerpentis. Sic omnia, inquit, illi erunt exitioſa, inteſtinoque vitio conſumetur, non aliter, atque is, cui morſum ſerpens infixit. Nam, furore, venenum ſignificauit, rectéque dixit, *Lactet*, vt oſtendat impium ex certa animi ſententia & libentem, nequitiæ lac, veluti mortiferum virus ſugentem augeri cum vitio, & quæ vitioſa ſunt, adminiſtrare, ac demum à vitio perimi. Lingua autem ſerpentis eſt, ſicut improbi contraria loquentis. ORIGEN. Ac vide, quænam & quanta ob impia dogmata homini propoſita ſint, falſis opinionibus corrupto. Quo etiam magis nobis ipſi cauere debemus, ne fortè ſermonibus ad perſuadendum accommodatis hæretica doctrina prædas agat è nobis, atque ab Eccleſiæ ſacramento decidamus.

* Aug. Mulctum pecorũ.

*Ne videat * mulſionem gregum, neque paſcua mellis & butyri.* Symmachus autem, Riuulos.

* στρῖφ. ἀντὶ τοῦ, ἀγριάχολος.

*In vanum autem & ſtultè laborauit; diuitiæ autem, è quibus guſtabit, ſicut * herba, quæ mandi & deuorari non poteſt.* Qui putat ſe rapinis locupletatum iri, partis bonis ideo nõ potietur; quia Deus vindex fortunatum illi poſſeſſionem eripiet. Subiectis verò exemplis rerum copiam declarauit. Ea verò, quorum cauſſa ſtultè laborauit, quaſi ſtriphnus illi erunt: eſt autem ſtriphnus caro boum neruoſa, eſt item herba quædam ſic appellata, quæ mandere conantis linguam reddit aſperiorem, quæ mandi nequit, atque ob id ipſum nec deglutiri. Dicit igitur impium nequaquam ſua bona concocturum, neque illis planè potiturum: verùm, quemadmodum, qui herbam illam ſumit, quamuis dentibus exterere magnopere conetur, nequit tamen deuorare; ſic, qui frui rebus cupit alienis, nihil lucelli ſuis laboribus faciet. Iobum autem ſic propemodum compellare videtur, Minimè mirari debes, ſi tibi omnia abrepta ſunt è conſpectu; quæ enim rapina fueras adeptus, hæc ipſa iure à te Deus abſtulit. Nempe igitur ex iis, quæ dicta ſunt, ratiocinare, in opum conſtruendis aceruis te ſtultè deſudaſſe, ita diuitiarum, quas collegiſti, fructu es ac voluptate ſpoliatus. ORIGEN. Et is, qui alienis ac mendacibus eſt opinionibus imbutus, gregum & armentorum mulſionem non videt. Greges, ipſæ ſunt animæ, quæ à bono paſtore paſcuntur, & paſcua inueniunt. Ipſa quoque dogmata, quæ Deo aduerſantur, nil habent dulce, ſed prorſus acerba ſunt, aſpera ac dura.

Multorum impotentum domos fregit: domicilium autem rapuit & non ſtatuit. Symmachus autem, Domum rapuit, & non reædificabit eam.

Non

Non eſt ſalus ſubſtantiæ eius. Quæ aliis molitus eſt, hæc ipſa illi euenient. Nam, quemadmodum ipſe imbecillorum domos fregit, hoceſt, inaniter afflixit atque contriuit, atque odio fortunas omnes diripuit, nec eas reſtituit; (Illud enim, *Non ſtatuit*, pro, non reſtituit, poſitum eſt) ita nec ſuæ illi rationes erunt incolumes, nec vllam ei ſalutem impertient. Immo verò propter hanc ipſam cauſſam parta illi bona peribunt, nec * poſteris tranſmittentur. Symmachi tamen interpretatio ſententiam quandã aliam præſefert: hoc enim dicere videtur, alienam domum, quam iniuſtus rapuit pro ſua libidine, iterum ab eo ædificari atque ornari non poſſe; quinetiam anteà fore ipſi moriendum. ORIG. Et nimirum is, qui prauas conſectatur opiniones, ſicubi in fide, & in ſana doctrina infirmum offendat, hunc ſpoliat. Veréque de falſarum opinionum magiſtro dicitur, multorum impotentum domos ab eo comminui, eius verò, quem in fraudem induxit, tabernaculum diripi, quod poſtea ſtatuere nequit; neque enim poteſt mendacium ſtatuere.

* προγόνοις habet Caten. Card Caraf. ſententiæ veritas ἐκγόνοις reſpondere videtur.

In deſiderio ſuo non ſaluabitur: non ſunt reliquiæ cibis illius. Poſtquam res alienas concupierit, conſequutuſque fuerit, nihil tamen ex iis compendij faciet, neque eorum, quæ adeptus eſt, poſſeſſionem retinebit incolumem; ſed omnia perdentur exitio; vt prorſus nihil ſit ei relinquendum in bonis; ſit etiam cibis carituros, ſummaque faciet inopia, vt relinquere planè nil poſſit. Quo etiam loco maximam egeſtatem ac difficultatem, qua Iobus premebatur, oſtendit. Quocirca ad hunc modum eſt Symmachus interpretatus, Cùm habuerit ea, quæ concupiuit, non ſaluabit; non relinquet de cibo ipſius Quare

Non florebunt ipſius bona; quando videbitur plenus eſſe, conteretur; omnis autem neceſſitas ſuper eum irruet; ſi qua ratione impleat ventrem ſuum. Fortaſſe etiam nec illius bona florebunt, verùm in ipſo flore contabeſcent. Quòd ſi eius vita referta, boniſque omnibus cumulata videatur, nihilominus omnis calamitas atque neceſſitas, tunc temporis in eum incurret, vt neceſſe ſit eius animum doloribus redundare. Hæc vtilem nobis habent admonitionem, vt ab alienis abſtineamus; quandoquidem is, qui non ſua ſibi vendicarit, cum bonis omnibus circumfluere videbitur, tunc grauiſſimam inopiam ſuſtinebit; vt ratio ſit illi iucunda, quemadmodum inanem ventrem, & egentem queat explere.

Emittat ſuper eum furorem iracundiæ; ningat ſuper eum dolores. Symmachus autem, Pluet, Deus videlicet. Hæc, inquit, patietur impius; iracundè in eum Deo plagam, eamque acerbam & more pluuiæ confertam, & quidem ſine intercapedine, cientemque dolores, immittente: quem ipſum etiam Deus, quaſi niuium doloribus obruet.

*Et non ſaluabitur de manu ferri, vulneret eum * ſagitta ærea; pertranſeat os eius iaculum.* Hæc dicit, ab iis transferens, qui in bellis luculentas plagas ferro inflictas excipiunt, & contentorum arcuum ſagittis, configuntur; huc enim pertinet ſagitta ærea: vt ſi diceret; Deus, qui fortis eſt, acri in impios vtitur ira, nec illius vitandi ſupplicium vlla datur facultas; ſed, quemadmodum corpus ſagitta confixum facillimè in ſeruitutem redigitur, ſic & impius à Deo conſtringetur ſupplicio. Enimuerò hac ſimilitudine planè rem omnem illuſtrauit, cum grauem Dei in impios animaduerſionem oſtendit.

* Ita ex Auguſt. Grecè, τόξον χάλκειον: quod latinè fortaſſe nõ minus recte diceretur, Arcus æreus.

Stellæ in tabernaculo eius ambulent. Alij codices habent, Non ambulent, quaſi his verbis vtatur, Nihil ei ſplendoris relinquetur Illa verò lectio, *Ambulent*, hoc ſignificat, terribilibus eum viſis perterrefactum iri. Aut verò id ſignificat, ſic derelictas fore domos atque deſertas, vt ad eas ſiderum fulgor perueniat, contignationibus, laquearibuſque retectis: vel etiam fulmina dicit, quæ impetu feruntur: quam ſententiam his verbis Aquila expreſſit, Et fulgur à facie eius veniet ſuper eum, ideſt, à facie Dei, hoceſt, illius imperio fulgura & fulmina immittẽtur in impios. Necnon aliter licet hæc intelligere: nam ſtellas iuſtos nominat, qui tãquam luminaria ſunt in mundo: &, quoniam dictum eſt anteà, Quæ illi congregarunt, comedent iuſti, hoc ipſum nunc verbis aliis effert, fore vt ſtellæ in impiorum domiciliis ambulent, ideſt, ad iuſtos vt illorum bona perueniant.

Terrores ſuper eum; omnes tenebræ illum permaneant. Terror, inquit, ac tenebræ erunt impij rebus iniectæ; nam præter alia tenebræ illum excipient. Aquila autem, Abſconditus eſt in occultis eius, interpretatus eſt, aliud quidpiam indicans, impium metu duce in abditis deliteſcere, hoceſt in locis occultis remotiſque ab arbitris, in locis inquam tenebricoſis: & ego quidem ſic ſentio. Quod verò eſt apud LXX. *Omnes tenebræ illum permaneant*, hoc valet, impium pauore perculſum loca omnia obſcura, ac tenebricoſa obſeruare, & quærere ad perfugium.

Deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur. Aquila autem, Theodotio & Symmachus ſic, illi quidem, Non excitatus flatu, interpretati ſunt; hic verò, Sine flatu. Mihi quidem ratiocinanti hęc huius verſus occurrit interpretatio, hoc loco eum ignem ſignificari, qui conſultò non fuit accenſus, ſed caſu, fortuitoque demiſſus, cuiuſmodi ille fuit, quo Iobi greges atque paſtores deflagrarunt; quē ipſum quaſi nutu indicat. ORIG. Quòd ſi reconditiora quædam meditemur, ignis, qui non ſuccenditur, aut ignis eſt conſcientiæ, aut verò ignis ad futura tribunalia reſeruatus. Hinc enim myſterium eius, quæ illic futura eſt, animaduerſionis docemur, vt eam animi prouiſione, & cautione vitemus. Igni igitur, qui non ſuccenditur, deuorari impium dixit: hic, qui apud nos in materia hæret ignis, haud eſt eiuſmodi; hic enim accenditur, nobiſque eſt aſpectabilis; ignis autem, qui facinoroſos corripit, eoſque intus inflammat, is eſt, quem negauit accendi. cuius ſi imaginem quempiam cupis animo intueri, ſic rure cogita, eſſe quempiam igni admirabili circunſeptum, & illo quidem igni ambiri, atque cremari, nemine huius externi, & concreti ignis flammas admouente, nempe ignem huic homini circundatum videbis, quo eius præcordia vrantur. Haud ſecus quis ſcelerum æſtu, febrique iactatus exuritur.

Lædat autem domus eius aduena. Ideſt hoſpes aliquis, aut alienigena: quod ipſum ad miram impij imbecillitatem confirmandam allatum eſt.

Reuelet autem cœlum iniquitates eius; & terra inſurgat in eum. Omnis, inquit, natura cum eo, qui Deo eſt inuiſus, inimicitias geret: & partem quidem malorum à cœlo accipiet, contra eum pugnante Deo; partem verò à terra, inuadentibus hominibus, & cœlum quidem ipſum eius reteget iniquitates, eiuſdem facinora diuina vltione propalam collocante, cum ſceleribus ſupplicium fuerit diuinitus conſtitutum, ipſaque terra inſtructis, armatiſque copiis decertabit. Hæc ideo Sopharus dixit, quòd greges, è ſuperna regione deiecto igni, conſumpti ſunt; filij autem, quia, domo aereo flatu conquaſſata, & ruente, oppreſſi ſunt; boum verò, aſinarum & camelorum armenta ex inferna hac regione irrumpentes hoſtes abripuerunt. Probat igitur Sopharus cunctas Iobo ærumnas ob ipſius flagitia illatas eſſe.

Trahat domum eius perditio in finem. Hoceſt, omni exitio vaſtabitur, atque omnia animaduerſio diuina peruadet, Deo ſupplicium decernente.

Dies iræ irruat ſuper eum. Qua quidem die vltio in eum diuina incitabitur.

Hæc pars eſt hominis impij, & poſſeſſio bonorum, quæ ſunt illi ab Epiſcopo. Hæc à Deo impius, inquit, conſequetur, tantæque poſſeſſionis finis erit ſupplicium. Quia enim is, qui bona eſt adeptus, diuinæ beneficentiæ ſenſum non accipit, hæc illi poſſeſſio & pars à Deo, qui omnia ſpeculatur, aſſignatur, vt ira diuina ſaturetur. Verumenim, cùm audiunt epiſcopi, hoc nomine Deum in ſacris literis appellari, id curent in primis, vt nominis ſui dignitatem tueantur, vigilantique ſtudio ad gregis ſalutem incumbant, fide, vita, quæ omni culpa vacet, doctrinaque ſint ornati. Diſcant quiſnam ſit hoc loco Epiſcopus nuncupatus, omnique ratione illius imaginem ſtudeant præſeferre. Quemadmodum enim, qui regiam imitatur imaginem, in eo quod præclarum eſt, imitari conatur, illam item ſtudet exornare; ſic de beato epiſcopo dicendum eſt, qui cogitatione atque imitatione eum, qui verus eſt epiſcopus, complexus eſt, qui tanquam Deus inter homines verſatur; qui eum ſibi propoſuit epiſcopum, à quo vere creatus eſt in Chriſto Ieſu epiſcopus.

Protheoria

Protheoria Capitis Quintodecimi.

LENIENDAE ægritudinis cauſſa cum Iobi neceſſarij properaſſent, ac ſuis ipſi oculis malorum atrocitatem ſpectaſſent, nullam tamen de Deo abſurdã cogitationem ſuſceperunt, vt quorum mentes aduerſus Deum religio imbuiſſet: nihilominus, cum ignorarent ad periclitandam, comprobandamque virtutem plagam illam pertinere, rectum illud exiſtimarunt, Iobum quidem ſi tanquam culpæ, pœnæque obnoxium condemnaſſent, Deum autem, qui minimè iniuſtum irrogarat ſupplicium, tanquam iuſtum pronunciaſſent. Fortiſſimus verò Iobus, etſi nihil de Deo iniuſtè cogitauit, etſi opinionem diuinæ prouidentiæ, rectè & iuſtè cuncta adminiſtrantis, quæ in animis amicorum inſederat, nulla ratione euertit; quia tamen nulli erat rei conſcius, cui tantum deberetur ſupplicium, iniquam condemnationem amicorum ferre non poteſt. Quamobrem is, cum multi hiſce de rebus inter ipſos ſermones habiti eſſent, nunc etiam Sopharus impietatis ſe inſimulaſſet, atque damnaſſet; illos his verbis compellat, Audite ſermones meos, vt intelligatis ad conſolandum orationem aptam haudquaquam à vobis adhiberi, ſed in faciendo iudicio errari. Atque interim, dum eorum coarguit inſcitiam, hoc ipſos problemate laceſſit, Verum prouidentiæ perſpectas habetis rationes? (dicite mihi) cur rectè agitur cum impiis? cur bonis omnibus circumfluunt? cur vſqueadeo eſt eorum vita laeta, ac moleſtiis vacua? præſertim cùm inimicos, & hoſtiles aduerſus Deum voces vſurpent? (tametſi eſt eorum quoque caduca fælicitas) qui fit etiam, vt alius diuitiis, cæteriſque rebus apud homines beatus, alius verò cum amarore animi migret è vita, nulla percepta parte bonorum? Adhæc ſententiam hanc mediam interponit, An non Dominus eſt, qui prudentiam & ſcientiam docet? vt Dei iudicia inexplicabilia & incomprehenſa, Prouidentiæ item rationes obſcuras nobis eſſe oſtendat.

S*uſcipiens autem Iob dicit, Audite, audite ſermones meos, vt ſit mihi a vobis hæc conſolatio.* Symmachus autem, Et * ſit hæc mutatio conſilij veſtri. Duplicatio verbi, *Audite*, aut ad excitandam attentionem, aut ad animi ſecuritatem declarandam pertinet. Huius autem verſus eiuſmodi eſt ſententia, Accipite, quæ à me dicentur, vt, cum intellexeritis verba ad conſolandum idonea vos minimè feciſſe, tum veſtri vos pœniteat conſilij, tum orationis ordinem, rationemque commutetis. Nam vt nunc veſtra conſolatio eſt, non tàm conſolatio eſt, quàm dolorum additamentum. Dum enim mihi calamitates exprobratis, vulnera mea dilaceratis. CAPVT XXI. *γνώσθω τὸ μετανοῶν λαλημάτων ὑμῶν.

Suſtinete me, ego autem loquar; deinde non irridebitis me. Symmachus, Et poſt ſermones meos ſtabitis. Duplex eſt autem iis verbis ſubiecta ſententia; vel enim id dicit, ſuſtinete & ferte me dicentem; nec enim dubito, quin quieſcere aliquando & à ludibriis ceſſare debeatis, dummodo, quæ ipſe paro dicere, percipere velitis: vel certè hoc loquitur, Releuate me atque erigite morbo ſuccumbentem: poſtquam autem ipſe arbitratu meo perorato, ipſi rurſus in priore accubitu collocabitis.

*Quid enim? an hominis eſt mea * caſtigatio? aut cur non iraſcar?* OLYMP. Stomachum, inquit, mihi mouetis, dum huiuſmodi contra me mendacia fabricatis. Nam quis tandem ex omnibus hominibus probare potuerit, me aut impium, aut rapacem, aut alieni appetentem fuiſſe? quod ipſum tamen dicere non eſtis veriti? Ergo, cùm nemo reperiatur, qui me iure reprehendat, an non ipſe iure vobis iraſcar, qui accuſatorie ad ea confirmanda nitamini, quorum eſtis ignari? Vel certè illud dicit, quod poſteà vſurpauit Apoſtolus, Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer; qui autem iudicat me, Dominus eſt: idcirco minimè excandeſco. Nam, cum id, quod in cauſſa verſatur, haudquaquam ſit vobis apertum; quod diuini eſt iudicij, vobis ipſi arrogatis. * *Ita Aug. græcè ἔλεγξις, rectè etiã diceretur, redargutio.*

Reſpicite in me, & admiramini. Aquila autem, * Dubitate; Symmachus verò, Obmuteſcite. * ἐξεπορήθητε.

Manum ponentes ſuper maxillam. Cæteri, Super os. OLYMP. Qui ſilentio audiunt * ἄφθογγοι γίνεσθε.

fermè cubito in femur incumbente, & in manu ore reſidente ad ea, quæ dicuntur, aduertere animum conſuere: hæc igitur eius eſt oratio, Silentio atque attente audite me; vt, quæ dicentur, admiremini. Ita nonnulli ſunt verſum hunc interpretati: ſed tamen, quantum ipſe iudico, id ſcilicet dicit, Cum mea reputaueritis, miramini: nullaque eſt vobis ratio explicata conſilij: quandoquidem nec perpeſſionis meæ cauſſam inuenire poteſtis: atque hæſitantes, cùm nihil dicere habeatis, ſilentij vincla ori iniicite: etenim vſque eò meæ ærumnæ orationis quamlibet ſuperant facultatem, vt de iis propter difficultatem præſtet ſilere, quàm temerè pronunciare, atque de mea condemnatione ſententiam ferre.

Si autem recordatus fuero, fategi; tenent autem carnes meas dolores. Hoc item loco lapſi ſunt interpretes. Striƈtim, inquit, attingam, ac breuiter commemorabo ea, de quibus ſum diƈturus: nec enim, qui meos artus dolores obſident, largiuntur mihi, vt longiore vtar oratione. Symmachus pro, *Sategi*, Cum conturbor; expoſuit, hoc credo ſignificans, Cum meorum malorum memoriam repeto, prorſus commoueor atque conturbor, vt nec ipſam recordationem ærumnæ ſedato animo ferre queam; corporis enim cruciatus ad ſeſe me rapiunt, nec ea, quam deceret, oratione vti me ſinunt. CHRYS. Vide quemadmodum ſuam vbique cauſſam tueatur, quemadmodum dolores in medium adducat, quemadmodum eorum, ad quæ dicenda ingreditur, cauſſam neget aut à ſe, aut ab vlla mentis induƈtione natá, ſed a perturbato animo, infuſcatiſque cogitationibus profeƈtam.

Quare impij viuunt? inueterauerunt autem in diuitijs? ſemen eorum ſecundum animam? filij autem eorum in oculis? domus eorum proſperantur? timor autem nunquam? flagellum autem à Domino non eſt ſuper eos? vacca eorum non abortiuit? ſaluata eſt autem prægnans eorum, & non errauit? manent autem ſicut pecora perpetua? filij eorum preludunt, aſſumpto pſalterio & cithara, & lætantur voce pſalmi? conſummauerunt in bonis vitam ſuam? in requiem inferni dormierunt? dicit Domino, Recede à me, vias tuas cognoſcere nolo. OLYMP. Quandoquidem ſapientes vos eſſe quoſdam exiſtimatis, necnon cauſſas tenere, cur hæc ipſe perpetiar, percontanti mihi reſpondete, Cur multi ſæpenumero, quorum animos deuinxit impietas, in opibus conſeneſcunt? cur vberes iis fruƈtus fert terra? cur fælici ac ſpecioſa ſobole lætantur? cur vndique ad eos bona confluunt? cur neque ipſa natura, quæ ratione caret, cum iis agit aliquando infæliciter? lætam, iucundamque vitam ſimiliter, vt pecora perſequuntur? perinde quaſi ſint ipſi diuinam, mortiſue ſortem manibus amplexi? neque ad eos humanæ pertineant ærumnæ? illorum quoque filij hilares ſumunt dies, vitamque iucundè traducunt, ac mirificis organis obleƈtant animum, omnique bonorum genere redundant, dum viuunt, denique cum bonis ipſis vitam deponunt? atque id aperto marte cum Deo pugnantes, diuinorum iuſſorum nulla cura, cogitatione que ſuſcepta? Atque huiuſmodi eſt ſuperiorum verſuum ſententia. Operæpretium tamen eſt ſingulos verſus ſeorſim expendere. *Quare*, inquit, *impij viuunt? inueterauerunt autem in diuitijs?* CHRYSOST. Tale quid Dauid canit, Ecce peccatores & abundantes in ſæculo, obtinuerunt diuitias. Et nunc quidem Iobus non id ſolum ait eſſe admiratione dignum, quòd impiorum ſceleri huiuſmodi quædam reponátur; verùm etiam, quòd fælicitate fiunt deteriores. ORIGEN. Illud verò, *Inueterauerunt in diuitijs*, hanc habet interpretationem, Haudquaquam ſunt nuper locupletati, immo verò ab ineunte ætate ad ſummam ſeneƈtutem vitam in diuitiis egerunt. *Semen eorum ſecundum animam*, hoc eſt, nullus in iis ſterilis, omnes fecundi, omnes ſemen filioſque habent: nam, *Secundum animam*, hoc valet, Nemo non eſt ex iis pater: *Eorum filij in oculis.* Symmachus autem, Manent ante eos: iucundum eſt enim ſpeƈtaculum parentibus, natos contueri puerilibus, inconditiſque ſonis ſeſe obleƈtantes. *Domus eorum proſperantur; timor autem nunquam, flagellum autem à Domino non eſt ſuper eos.* Capiunt, inquit, voluptatem è liberis, verentur neminem, florentis ſtatus viciſſitudinem non pertimeſcunt, plagam illatam diuinitus non excipiunt. At nonnulli, *Semen eorum ſecundum animam*, non ad ſemen filiorum retulerunt, ſed ad ea, quæ terræ mandantur, ſemina: vt id, quod dicitur, ſit eiuſmodi, Magna in eorum ſegetibus & agris ſe effert fertilitas,

litas,

litas, ſterilitas nulla, nec quiſquam eorum eſt, cui non fructuum ſuppeditet copia. Sed tamen priorem expoſitionem duco meliorem. *Vacca eorum non * abortiuit,* Symmachus autem non * fecit abortum, id eſt, rus colens vacca inchoatum ac mortuum fetum non edidit. *Saluata eſt autem eorum prægnans, & non errauit;* Aquila autem, Vitula, acſi diceret rurſus, Vacca rudem partum non abegit, immaturum conceptum non extinxit, ſed ſeruauit incolumem & abſolutus eſt, nec aberrauit à ſcopo. Quidam de mulieribus hæc dici arbitrantur, quòd impiorum hominum vxores mutilata & imperfecta minimè pariant. *Manent autem, ſi ut pecora perpetua.* Aut hoc dicit, iis manere armenta, vt ſi forent ſempiterna ab omni pernicioſo morbo ac lue, ab omni interitu aliena; aut illos ipſos diuturnam vitam viuere, ac pecudum more propagari, & procreationibus æternitati æmulari.

* ὠμοτόκησεν, id eſt, immaturum peperit.

* ἐξέτρωσεν.

Filij eorum proludunt aſſumpto pſalterio & cithara, & lætantur voce pſalmi. Alia eſt hæc patrum fælicitas, filiorum hilaritas, ad quam efficiendam tibiæ, citharæ ac tympana magnam partem obtinent; quibus ipſis aures oblectantur & animi voluptates concitantur, &, qui adſunt, illo intemperato ac molli concentu permulcentur, & impiorum filij intemperanter agunt, dum intentis neruis ac fidibus manus admonent, vocique plaudunt organorum. *Conſummauerunt autem in bonis vitam ſuam.* Hoc eſt, nunquam eſt iis fælicitatis curſus interruptus, ſed vitam bonis corporis confertam traduxerunt; fuitque iis idem fælicitatis exitus ac vitæ; ſiquidem eos vitæ iucunditas vſque ad extremum ſpiritum eſt proſequuta. *In requiem autem Inferni dormierunt.* Id eſt, vſque ad obitum, animi quiete & ſecuritate vſi, ſine cruciatu ad Inferorum ſedes demigrant. Aut etiam, Quia haud amara eſt iis mors; ſed tanquam ſomno conſopiti, ſic moriuntur. Aut certè, quia cæterorum hominum acerba eſt, & ærumnoſa vita; etſi in vna morte requietem inueniunt: hoc verò genus hominum, de quibus eſt ſermo, vbi vitam omnem omni terrore liberam exegerunt, pari fiducia ac libertate ad mortis requietem peruenere. *Dicit autem Domino, Recede à me; vias tuas cognoſcere nolo.* Animo ſoluto ac vacuo, nullaque moleſtia impedito ſemper viuunt, à Deo palam abalienati, atque impudenti oratione huiuſmodi apud Deum vtuntur, Quid nobis imponendis legibus moleſtiam exhibes: leges tuas recuſamus, nec eas noſſe volumus, nec diligere, neque in illis ipſis ambulare.

Quid ſufficiens? quia ſeruiemus ei? & quæ vtilitas? quia obuiabimus ei? Per impiorum perſonam hæc loquitur. Par huic eſt illud, Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus. Quis, inquit, eſt *ſufficiens*, id eſt, omnipotens, qui dicitur Deus? Quid nobis tandem lucri dabit, ſi illius cultum, obſequiumque delegerimus? Ecquid nobis erit opis, ſi ad eum adorandum procumbentes acceſſerimus? Illud enim, *Quia obuiabimus ei*, per metaphoram dictum eſt, tranſlato verbo ab iis, qui claris, honoratiſque hominibus aſſurgunt, iiſque obuiam honoris cauſſa procedunt. Deinde cauſſam exponit, cur hæc dicant impij.

In manibus enim erant eorum bona. Vt doceat, haud laborioſam iis fuiſſe bonorum voluptatem. Et quidem hæc cogitant, inquit, propterea quod nullo afficiuntur ſupplicio, ſed in humanæ vitæ affluentibus bonis commorantur, Deo interim patienter ferente: ac verbis loquuntur huiuſmodi, Cuncta in manibus habemus; quæ voluptatem poſſunt adferre, nobis ipſi comparamus: quid nobis amplius Deus fuerit impartitus? vt nobis in eius viis, iuſſiſque ſeruandis ſit magnopere laborandum?

Opera autem impiorum non intuetur. Viſum eſt nonnullis, hunc quoque ab impiis proficiſci ſermonem; qui, vt veriſimile eſt, has voces vſurpent, Hæcne Deus contemplatur? in his ille verſatur? minimè verò: nempe nihil is curat humana. Sed fortaſſe rectè hæc ipſa verba in Iobum accommodentur, Dei incredibilem patientiam admirantem; quandoquidem, qui ante pedes poſiti ſunt, impios non coercet. Sed impune peccare ſinit, perinde quaſi, quæ fiunt, geruntur que ab illis, minimè perui deret.

*Veruntamen & impiorum lucerna extinguetur: ſuperueniet autem eis ſubuerſio: * Dolores autem eos habebunt: erunt autem ſicut palea ante ventum, aut ſicut puluis, quem ſuſtulit procella.*

* ὠδῖνες.

cella. Deficiat filios ſubſtantia eius. Etiamſi, inquit, perpetiatur Deus, tamen in impios tandem animaduertet: atque eorum ſplendor, non ſecus, ac lucerna, flante vento, conſumptóue oleo, extinguetur: acerbi eos diſcindent dolores, parientiſque mulieris cruciatus imitabuntur: illorumque omnia minuentur, atque ad alienos migrabunt; non aliter atque palea à vento, aut puluis à turbine iactata; nec verò poſſeſſioni bonorum ſuccedent liberi. Quod autem dixerunt Septuaginta; *Deficiat filios ſubſtantia eius*, & quod Theodotio extulit, Deus abſcondet filiis eius iniuſtitias eius, pertinet eodem: etenim, cùm filij patrum imitentur nequitiam, merito eos, inquit, Deus ſupplicio coercebit, atque eius filiis eiuſdem iniquitates Deus, hoceſt, iniquitatum pœnam reſeruabit: nec permittet ad eos hereditatem paternam peruenire. Huic illud reſpondet, Reddens iniquitatem patrum in filios.

Retribuet ei, & cognoſcet. Huius ſimile eſt illud, Cognoſcitur Dominus iudicia faciens. Cùm enim impius à Deo ſibi reponi videt, tunc animaduertit ac ſentit, ea, quæ geruntur, perſpicua Deo, certumque eſſe impiis ſupplicium conſtitutum. Nam, quia impius, cùm vitam ageret bonis perfluentem, iniuria Deum afficit; nec eos, qui agunt improbè ab illo videri, ſed impunitos dimitti exiſtimauit; idcirco eorum, quæ peccauit, pœnas ab eo repetit; vt vel ex ipſa plaga, tum iuſti iudicij Dei, tum ſuæ ipſius iniuſtitiæ atque impietatis notitiam hauriat.

Videant oculi eius ipſius met interfectionem: à Domino autem non ſaluetur; quia voluntas eius in domo eius cum ipſo, & numeri menſium ipſius diuiſi ſunt. Interfectionem dicit, aut ipſum exitium, aut, ex interpretatione Symmachi, ipſum caſum ac ruinam: hic, inquit, ipſe interitus atque excidij ſpectator erit, nullas ei interim Deo ſuppetias ferente: quandoquidem maluit ſuæ improbæ quàm rectæ Dei voluntati obſequi. Immo verò, inquit, immaturo perditur interitu; ſiquidem vitæ eius ſpatium intercidetur, ſeu, vt Aquilæ & Theodotionis eſt interpretatio, dimidiabitur, breuique decedet. Tale quid in Pſalmis de impiis dictum eſt, Quia non dimidiabunt dies ſuos.

An non eſt Dominus, qui docet prudentiam, & ſcientiam? Symmachus autem, Nunquid Deum docebit aliquis ſcientiam? Quoniam antè dixerat, quoſdam impios protinus, admiſſis flagitiis, pœnas dare, quoſdam in omni vita nullas luere: accidit etiam, vt etiam inſontes perpetiant Dei permiſſu ærumnas, ideo, qua id Deus ratione agat, negat noſtrum eſſe ſcire; niſi fortè Deus quempiam ea de re erudire voluerit, atque huius ipſius rei ſcientiam docere. Quis enim huius inæquabilis conditionis, quæ in hominum vita verſatur, teneat rationes? quis Prouidentiæ decreta penitus introſpiciat? planè nullus, vno excepto vniuerſæ cognitionis domino; qui, cum nullo egeat doctore, gratuita alios imbuit ſapientia.

Ipſe autem ſapientes diiudicat. Solus ipſe, qui eſt ſapientiſſimus Deus, harum rerum habet cauſſas exploratas. Is ſapientes, qui apud homines habentur, internoſcit; quorum alios diuina ſapientia præditos probat, alios humana ſapientia præſtantes improbat.

Hic autem morietur in robore inſipientiæ ſuæ latabundus & abundans; inteſtina autem eius plena adipe; medulla autem eorum diffundetur: ille autem moritur præ amaritudine animæ, cùm nihil boni comederit; ſimul autem in terra dormiunt; putredo autem eos operuit. Cur impius ac ſtultus amentiæ ſuæ viribus præditus moriatur, medulla ille quidem, vt Symmachus dixit, oſſium irrigatus, ideſt, corpore perbelle affecto, cui ad voluptatē & præclaram habitudinem nihil deſit (id enim carnium, oſſiumque adipe indicauit) contrà vero, cur iuſtus, nulla ſuauitate deguſtata, nulla humanorum parte bonorum percepta, vitam dimittat; cur ambo communem interitus conditionem ſubeant; cur corpus vtriuſque peræquè putreſcat ac diſſoluatur; quemadmodum & quamobrem hæc contingant; quanam ratione, inquam, decedat impius, in quem amentia, hoceſt, peccatum, imperium tenuit; contrà verò iuſtus, & vterque pariter putreſcant: hæc verò intelligere, ſolius eſt Dei; nec fieri poteſt, vt ex eo, quod commune eſt, proprium vtriuſque cognoſcatur. Atqui euenta ambobus communia, vt vni Deo diſcrimen poſſit eſſe perceptum.

Quapropter

Quapropter noui vos, quod audacia inſiſtitis mihi. Symmachus, Noui cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas.

Quia dicitis, Vbi eſt domus principis? & vbi eſt velamen tabernaculorum impiorum? Hæc, inquit, dum egomet cum animo meo cogito, in vnius Dei mente abſolutam rerum omnium notitiam inſidere, minimè mihi dubium eſt, non ſcientia vlla ſed audacia duntaxat, vos mihi tanquam impio & facinoroſo acrius inſtare, ipſiuſq. Dei iudicio præcepto, dicitis, Vbinam domus eſt eius, qui anteà beatus erat? vbi genus? vbi bonorum poſſeſſio? vbi copia diuitiarum? vbi ædificiorum apparatus? vbi conſtructio? abeunt iſthæc omnia impiis, iſthæc, inquam, omnia perierunt, deleta ſunt, nullum factum eſt veſtigium, nullæ manſerunt reliquiæ, nullum monimentum. Ex his tua expende; &, quæ ſors tibi obtigerit, intuere.

Interrogate tranſeuntes per viam; & ſigna eorum non alienabitis; quia ad diem perditionis leuatur improbus; in diem iræ eius abducetur. Quamuis, inquit, quædam in hominum vita cernatur inæqualitas; non tamen illud dederim potius quidpiam eſſe in vitio quàm in virtute: quinetiam hoc affirmo, quemadmodum iis, qui iter faciunt, ſigna ſunt cognita, & diuerſoria nota, poſtquam iter confecerunt; ſic, qui humanæ vitę ſpatia ambularint, quo tandem loci vitam depoſituri ſint, haud eſſe obſcurum; licet enim ad breue tempus inſolenter efferatur improbus atque tumeſcat, nihilominus dignum ſua improbitate tandem reperiet diuerſorium: namque ſtata dies exitij, diuinæque iræ illum expectat. Illud autem, *Leuatur*, Symmachus, Seruatur; Clam auferetur, Aquila eſt interpretatus; hoc oſtendit illum ad ſupplicij diem reſeruari.

Quis annunciabit in faciem eius viam eius? & ipſe fecit; quis retribuet ei? & ipſe in ſepulchra abductus eſt, & in aceruo vigilauit. Quemadmodum, inquit, cum ex iis, qui ſunt viarum periti, quærimus, quò hæc, illaque via ducat, ſi eos dicere audierimus, Hæc quidem ad laxamenta, & commoda ducit diuerſoria, illam verò montes excipiunt, ſolitudines ac præcipitia, ipſi illorum ſigna minimè alienamus, hoceſt, minimè reiicimus, nec improbamus, ſed tanquam propria, manifeſta & confeſſa illa admittimus, ac planè credimus, non ſecus, quàm accepetimus, illa nobis catura eſſe: ſic prorſus perditis, ac profligatis hominibus vitæ, inſtitutique ſui exitum exploratum eſſe oportebat. Verùm quis id ſuſcipiet, vt illis demonſtret? quis flagitioſè viuenti, atque ei, cui fluunt omnia fæliciter, aut viam, in quam ſe dedit, aut vitæ clauſulam commonſtrarit? quis, quamuis ſit ab eo nefariè & contumelioſè tractatus, illum aut vlciſcetur, aut æquo, pariq́ue iure perſequatur? quis nihil reueritus communis naturæ deſpectam conditionem, eundem doceat? quis illum ad eiuſmodi mentis reuocet ſanitatem, vt perſuaſum habeat, hoc breui vitæ confecto curriculo, ad ſepulturam fore deportandum? ac multas illius curas atque vigilias eſſe tumulum complexurum? & quidem ternos cubitos, per paucos lapides, anguſtam terram debere eſſe ſatis ad cęnum corporis eius contegendum? Necnon ad hunc modum commentabere, Quis impio coram palamque dicat, vitæ ſuæ omnis finem eſſe mortem? vt is hac ratione compungatur? vt ad tumulum meditans præ ſolicitudine vigilet?

Dulces factæ ſunt ei ſilices torrentis; & poſt eum omnis homo abibit, & ante eum innumerabiles. Quid ſibi vult hoc loco, torrens? quid, dulces effectæ ſilices? quænam in hiſce verbis ſententia latet? Has ego ſilices, quemadmodum in ſinu intelligentiæ tutè collocem, aut quemadmodum torrentem hunc ſine offenſione commentando tranſeam, niſi vitæ dux, & adiutor aliquis adſit, prorſus non reperio. Tu ergo, ô beate, qui iſthæc philoſophatus es, nos complectere, ac nobis dux eſto, nec anteà deſeras, quàm in complanatam viam deduxeris: qua iter rectà facere poſſimus, & à vero minimè aberremus. Nam, vt nunc eſt, ipſi propè deprehenſi in triuio, quam intelligendi viam ingredi debeamus, ignoramus. Vtrum igitur, ô vir mentis celſitudine ac ſapientia præſtans, hoc dicis? Impio homini, & peccandi cupido, vel ipſam foſſam torrentis ſpeciem imitantem, quæ poſt mortem eſt illius cadauer complexura: vel ipſos lapides, ipſaſque ſilices iniicicudas

endas viſum iri dulces, cum nec moleſtiam nec admirationẽ ea res homini eiuſmodi adferat cogitanti, non ſibi ſoli eſſe moriendum? ſed innumerabiles quoſdam idem poculum hauſiſſe? nec fore quempiam, qui non ſit ex illo ipſo calice potaturus? Aut verò id non dicis? Illud potius doces? Tametſi homini nequaquam tanta gignatur vbertas, vt etiam terra ſterilis, cuiuſmodi ea eſt, quam torrentium curſus ac ſaxa exaggerarunt, ſit fructuoſa; tamen eſſe illi peræquè, vt cunctis hominibus, moriendum? An etiam ſanè eorum neutrum dicis? ſed reconditiorem quampiam aliam ſententiam oſtendis? nempe, torrentis ſilices, hoc eſt, huius fluxæ & caducæ, ac torrentis more labentis vitæ aſperam, inæqualemque conditionem eſſe impio voluptati? nec ei, qui mundanis delicijs eſt delinitus, admirabilem ac nouum accidere interitum, quem ante non nulli, poſt alij, omnes denique ad extremum perferemus?

Quomodo autem me fruſtrà conſolamini? me autem ceſſare facere à vobis nihil. Nec vtiliter, inquit, nec opportunè conſolationem vos mihi adhibuiſtis; nec enim dolorem meum magis demitigaſtis, quàm exulceraſtis; nec firmum quidquam attuliſtis, cur ob verecundiam mihi tacendum ſit, ac veſtra cauſſa ceſſandum: veſtræ enim refellendi ſtudio ſuſceptæ contentiones in fæcibus hæſerunt inſcitiæ. Ita nec meam ſedare ægritudinem, nec mihi ſilentium imponere potuiſtis, quorum contrariæ orationis neceſſaria perſuaſione ſunt ora obſtructa.

Protheoria Capitis Sextodecimi.

IOBVM amici exagitabant, perinde quaſi eſſet ob ſua ſcelera inuidioſus: ſiquidem peccantibus neceſſariò comitari ærumnas confirmabant. Verùm illorum rationes cùm Iobus refelleret, hoc illis ipſis problema poſuit, Si hæc perinde, vt vos dicitis, ſeſe habent, quo igitur pacto pleroſque videmus impios in omni vita rerum omnium copia beatos extitiſſe? ac vitam iucundè fœliciterque dimiſiſſe? Ad quæ Eliphazus veretur reſpondere: ita ad noua ſe conuicia confert, atque impudentius contumelijs lacerat Iuſtum, dum ea ipſi crimina obijcit, quæ vix in profligatiſſimos homines cadant. Poſtquam autem eum iniurijs cumulauit, adhortationem inſtituit, illique ſuadet, vt ad ſaniora conſilia ſeſe referat, quo, Deo placato, eiuſque præpotenti dextera exorata, priorem referat fœlicitatem. Sed nimirum in Iobum hæc haud rectè dicuntur, quamuis vtilitate minime careant: neque enim à malo duntaxat abſtinendum, ſed rectè etiam agendum docet: cum diuina animaduerſio non eos ſolùm, qui agunt flagitioſè; verum etiam eos, qui non ad virtutis normam ſuas dirigunt actiones, coerceat. Quoniam igitur amicorum verba vtilia ſunt, licet abſurdè in Iobum iactentur; ideò diuina prouidentia perfectum eſt, vt hæc quoque ſcriptis traderentur. ORIGEN. Etenim, quæ diuini ſpiritus conſilio habentur digna, quæ literarum monumentis conſignentur, ideo ſcribuntur, vt, qui in ea incidit, ex eorum lectione capiat vtilitatem. Quare trium amicorum, qui ad Iobum commearunt, ſermones, niſi fructuoſi eſſent, atque eiuſmodi, vt ad eos, qui legerent, fructus aliquis perueniret, nimirum id nunquam diuina prouidentia paſſa eſſet, vt trium amicorum ſermones in Iobi librum conferrentur. Itaque illorum ſermones iis bono futuri ſint omnino, qui ſententias ſubtiliter perſpexerint, eorúmdemque accuſationem in hoc vno verſari intellexerint, Iobum ob ea tantum, quæ ei peccata ſunt, vexari ærumnis, in quo parum viderunt; præſertim cum multa ſint alia, cur rebus mortales conflictentur aduerſis. Sed quid contra Iuſtum adferat Eliphazus, videamus.

CAPVT XXII. *SVſcipiens autem Eliphaz Thamanites, dicit, An non eſt Dominus, qui docet ſenſum & ſcientiam?* Hoc Iobus anteà dixerat, de quo illi aſſentitur Eliphazus, dicitque, Et ipſe illud intelligo, cur hic homo impius lætus, ac bonis auctus viuat, ille verò crucietur, eius rei vni Deo rationem eſſe perſpectam: necnon illud noui, bonorum Deum eſſe auctorem, à vitio autem manare ſupplicia. ORIGEN. Sanitatem habet hoc dogma, hominẽ haudquaquam eſſe poſſe virtutis magiſtrum:

Deus

Deus enim, quemadmodum eſt in Pſalmis, eſt unus, qui docet hominem ſcientiam, dum ſua luce diſcentis animum complet, mentemque illuſtrat veracis verbi ſui lumine: vt, quamuis frugi homines, quibus docendi munus conceſſum eſt diuinitus, nos erudiant; nos tamen per eos doceat Deus. Etiam verò vel ipſum intelligere, ipſa corda ad diuinas doctrinas combibendas aperiri, ipſi diuinæ gratiæ referri debet acceptum.

Quid enim cura eſt Domino, ſi tu fuiſti operibus irreprehenſibilis? vel quæ vtilitas, quia ſimplicem feciſti viam tuam? Symmachus autem, Vtrum indiget Deus, vt iuſtificeris? aut lucrabitur, ſi immaculata fuerit via tua? OLYMP. Quandoquidem magnificè, inquit, te circumſpicis, quòd ſis innocentia præditus: eſto ſis eiuſmodi; cedo, quid ex iſta tua iuſtitia Deo lucri acceſſit? etiamſi ſimplicem vitioſitatiſque expertem vitam traducas, quid ex ea re cōpendij fecerit Deus? CHRYS. Vtrum, quia innocenter ipſe vixiſti, ad eius commoda quidquam illa tua innocentia contuliſti? Nam, quia identidem Iobus vſurpabat, Hæc Deus videlicet fecit, atque eius cauſſa patior; ideò nititur Eliphazus perſuadere, illorum haudquaquam Deum eſſe auctorem, quandoquidem nihil ea res damni, lucriue Deo poteſt adferre, nec is quempiā reformidat: idquod planè, quod attexitur, docet.

Aut rationem tui habens, increpabit te? Huic ſic fortaſſe poſſit occurri, Non quia quidpiā mali ſibi ab impio metuat Deus, eum increpat: Sed, quia ipſum ſua prouidentia ac beneficentia comprehendit.

Et ſimul tecum veniet in iudicium? Vſque eò eſt hominum amans, vt etiam, cum de nobis iudicium facit, integrum nobis eſſe velit, verba apud eum facere, quaſi pari nobiſcum iure decernentem. Ita apud Iſaiam dicit, Venite & diſceptemus. Illud porrò, Diſceptemus, eſt huiuſmodi, Siquid habes, in quo me poſſis reprehendere, vt minus rectè agentem, profer: nam ipſe viciſſim, quid aduerſus te habeam, docebo: prorſus tibi perſuadebo, cùm à me condemnaris, iure te condemnari. OLYMP. Alij verò ſic legunt, *Quid enim?* quem quidem locum interpungunt, & quæ deinceps ſequuntur, cum affirmatione efferunt, *Cura Domino eſt, ſi fuiſti operibus irreprehenſibilis*, ideſt, nequaquam inſontium hominum eſt Deus negligentior: ac, licet nullius indigeat, nos tamen eſſe animo ſimplici, & partes explere virtutis, ad ſuam putat pertinere vtilitatem. Ideo, cum magnam tui rationem ducat, te redarguit, & quaſi aduerſus te in iudicio conſiſtens, iuſtum de te iudicium facit. Quāquam iidem verſus videntur mihi rectius legi, ſi tùm moribus, & affectibus, tùm interrogatione diſtinguantur.

Nunquid non eſt multa malitia tua? Innumerabilia autem ſunt peccata tua? Ex ærumnarum multitudine, multitudinis peccatorum capit coniecturam. Tua, inquit, introſpice, ac vide, num plura, quam peccaueris, patiare. Hæc autem non affirmantis, ſed dubitantis ſunt hominis; vt, ſi quiſpiam diceret, Vide ne fortè multa te peccantem latuerint, quibus huiuſmodi ſit merces perſoluta. ORIGEN. Sanè multos video homines facinoroſos: tamen qui tantis, quantis tu, premeretur ærumnis, vidi neminem: ita non temere, ſed probabiliter te iniuſtū appello; quandoquidē eiuſmodi quædam ipſe ſuſtines, cuiuſmodi nullus: in quibus malis ipſe cùm verſaris, multorum flagitiorum, quibus alios vincis, non obſcurum ſtatuis documentum: credibile enim eſt, iſthæc tibi ob innumerabiles tuas culpas cecidiſſe. Nec verò primum peccati, deinde vitij mentionem fecit; verùm primo loco vitium, qui flagitioſus eſt habitus; ſecundò ea, quæ à prauo habitu proficiſcuntur, appellauit; ea verò ait eſſe innumerabilia, quorum etiam diſtincta genera ac ſpecies ponit.

Pignus abſtuliſti à fratribus tuis fruſtrà. Symmachus autem, Ab inſontibus, hoc eſt, eos, qui nihil debebant, non aliter atque deberent, de creditarum rerum pignore appellaſti; idque cùm pauperes eſſent. ORIGEN. Hoc autem de Iobo ſuſpicabatur, quia diuitem eum eſſe non ignorabat; quæ res ſuſpicionem illi adferebat, Iobum eiuſmodi fructibus locupletatum fuiſſe. Ideò, inquit, *Pignus fruſtrà abſtuliſti*, ideſt, ab iis, quibus nihil ipſe credideras. Necnon aliud ipſi crimen infert, cùm ait;

Amictum nudorum ſustuliſti. Atqui nudos ſpoliare qui poterat? Nudos igitur valde inopes cogitare debemus, eos inquam, qui non alteram habent veſtem, ius tu inopiam amplificaſti, cùm illam vnam veſtem, quam induebant, eripuiſti. ORIGEN. Tempus incidit, cùm à diuite, cui multa ſunt indumenta, non à paupere licet veſtem auferre. Si quis vnum quodpiam habeat veſtimentum, & redhibendæ rei meæ cauſſa illud nudo debitori nulla miſeratione permotus detraxero, ſcilicet à nudo veſtitum eripui. Idquod non rarò nobis accidere ſolet. Sæpenumero enim is, qui nobis debet, ſumma tentatur inopia, nec eſt ſoluendo omnino: verùm ipſi, clauſis contractiſque præcordiis, quòd vxorem alit & liberos, quòd ægrè illis perpaucis, qui ſuppeditantur, obolis, vitam tuetur, nulla eius rei habita ratione, importunè nomen exigimus, atque adeò acerbè; idque cùm nos ipſi abundemus. Hæc igitur Eliphazus Ioboin crimine ponit, cum dicit, *Amictum nudorum abſtuliſti.* Fortaſſe etiam, amictum nudo nō præbere, ablationem ſpoliationemque nuncupauit: ſpoliator enim & raptor is eſt, qui aut nudum non induit, aut panis indigentem non alit.

Neque aqua ſitientes potaſti. Ergo reus quiſpiam eſt, non ſolum, quia iniuriam facit; ſed etiam, quia benignè non facit. Vide igitur quanta noſtra in alterum eſſe debeat munificentia; quādoquidem, non miniſtraſſe ſitientibus pocula, crimini datur; ſicut & aquæ frigidæ poculum mercede non caret. Itaque immoderatæ inhumanitatis Iobum condemnat Eliphazus, quòd nec aquam, gratuitam, ſumptus omnis expertem, homini ſiti enecto, quod ipſum ſcelus eſt grauius, tribuerit. Hæc quidem certa crimina ſunt prorſus vituperatione digna, ſed [illegible] in Iobum tamen minimè conueniant: neque enim rectè in eum dicebantur.

At qui eſurientes exiguo pane priuaſti. Quid ego te, inquit, negem largitum eſſe egenti; quando perexiguum panem, quo ſuam is, qui eſuriebat, ſolabatur [illegible]piam, extorſiſti? Exiguus enim panis ψωμὸς fruſtum panis dicit. Quemadmodum eſt in Ruth, Intinges buccellam panis in aceto. Dicit igitur, Neceſſariis alimentis calamitoſos priuaſti, ſiue eum pignora extorquebas, ſiue [illegible] mercedem locantibus tibi operam non dabas, ſiue alia quapiam ratione peccabas, ſane hæc in appellationibus inhumanis contingunt. Interdum enim fruſtum illud panis, quod debitor habet vnum, cum pane integro careat, ab eo auferimus [illegible] cum his cum verbis appellamus, Atqui debes.

Admiratus es quorundam perſonam. Hoc eſt, nec rectè, nec animo perturbationibus libero de rebus iudicaſti, nec perſonarum diſcrimina contempſiſti, immò vero quoſdam, cùm iudicium dares, extuliſti, quoſdam autem afflixiſti, & humiles quidem per vim oppreſſiſti, potentes ſuſpexiſti, atque ornaſti. ORIGEN. Crimen eſt hoc aliud perſonæ dignitatem admirari: pauperem vero, quia ſplendore caret, pedibus obterere.

Collocaſti autem pauperes in terra. Hoc eſt, eorum inopiam abieciſti, pauperesque humique ſtratos, in terra iacere multò magis coegiſti. Non nulli vero codices non, * *Collocaſti*; ſed, * *Cubare feciſti*, habent, vt ſi diceret, Vel ipſum lectum, & [illegible] citam pauperibus ſubtraxiſti; vt, cùm nihil ij pro ſtrato haberent, humi cubare cogerentur omnino. Hæ, inquit, tot iſtarum tuarum calamitatum cauſſæ extiterunt: hæ bonorum tuorum populatores atque direptores iniuſtos vndique euocarunt.

* ᾤκισας.
* ἐκοίμισας.

Viduas dimiſiſti inanes. Seu, quòd ſuis eas bonis, fortuniſque nudaueris; ſeu potius, quòd, cogendæ ſtipis cauſſa [illegible]is ad te adeuntibus, nihil dederis; ſed, nulla re accepta, ablegaris. Quare periculoſum eſt, eos, qui ad ſuſtentandam inopiam petunt aliquid, aſpernari. Viden, vt partem bonorum non communicaſſe cum viduis, crimini datur? ORIG. Illud omnino prouidendum nobis eſt, ne, ſi vidua domum noſtram ingreſſa fuerit, inanem illam dimittamus. Quiſque quantum poteſt, viribus connitatur, vt viduæ ſinum rebus, quæ ſibi adfuerint, compleat.

Orphanos autem afflixiſti. Nec ab inferenda, inquit, pupillis iniuria abſtinuiſti. Pupillos autem, & qui omni ſunt ope ſpoliati, male accipere, ſummæ eſt nequitiæ

tiæ argumentum: neque enim fas eſt cuiquam malum inferre: ſed tamen eſt or-
phanis præcipua quadam ratione parcendum. Nam pro iis animabus, quæ omni
ſunt auxilio deſtitutæ, pugnandum eſſe, Deus præcepit: atqui ex omni homi-
num genere pauperes, viduæ ac pupilli, propriè opis indigent. B A S I L. Idcirco
& per Iſaiæ perſonam Deus loquitur his verbis, Liberate eum, qui iniuſtè lædi-
tur: tunc nimirum, cum in homines rapaces, ac violentos inciderit, atque ab iis
per vim, quaſi à torrente fuerit abreptus. Iudicate pupillo: etenim, cum eos,
qui ſibi ſunt iniurioſi, in ius (quod eorum facilè contemnitur ætas) vocare non
poſſint; vos patrono carentibus, veſtra ſponte id cumulatè præſtate, quod illis
ætas denegauit. Et iuſtificate viduam: etenim hoc perſonarum genus in homi-
num vita multis rebus ſolet eſſe inferius: viduitatem enim iniuria violare, haud
quiſpiam maiore negotio adoriatur, quam ipſam vos planè ſuſcipite; atque ei-
dem, quod iure debetur, reddite.

Igitur circundederunt te laquei, & ſollicitauit te bellum ingens. Symmachus autem,
Et conturbat te metus ingens. Quæcumque illi acciderunt, laqueos appellauit;
vt huiuſmodi ſit eius oratio, Ideo es calamitatibus irretitus; ideò ſunt abreptæ
fortunæ, ideò ad ſummam defluxiſti inopiam; ideo ſubita florentis ſtatus con-
uerſione perturbatus es, atque perculſus, quia contumelioſus in alios fuiſti; quia
nulla es miſericordia vſus.

Lux tibi tenebræ euaſit: dormientem autem te aqua operuit. Alij verò, Multitudo
aquarum operiat te. Idcirco, inquit, res tuæ à ſplendido ad tenebricoſum ſtatum
deuenerunt, atque ab illuſtri fœlicitate ad obſcuram, triſtemque infœlicitatem
deductæ ſunt, ac te conſopitum, id eſt omni cura vacuum, nec vigilantem, nec
quidquam minus expectantem torrentes tentationum intercluſerunt, & percu-
lerunt. Aut etiam, *Dormientem*, dixit, vt caſuum omnium, qui ſimul atque vna
die eum oppreſſerunt, illuſtriorem conficeret ſignificationem.

*Nunquid, qui excelſa habitat, non intuetur? eos autem, qui contumelia feruntur, humi-
liauit.* Ac Deum, eum inquam, qui in altis habitat, & humilia reſpicit, ea, quæ
geruntur, videre minimè putas: Nempe igitur, qui cuncta contuetur, eos, qui
inferendæ iniuriæ libidine inſigniter ſunt arrogantes, deprimit ac deiicit. Cùm
igitur illa tu per iniuriam egeris, eam ipſam ob cauſſam iſthæc perpeſſus es, at-
que in iſtam humilem, abiectamque ſortem coniectus.

*Et dixiſti, Quid cognouit fortis? aut per quam caliginem iudicabit? nubes latibulum eius,
& non videbitur, & gyrum cæli perambulabit.* Immanis impietatis atque amentiæ
Iobum condemnat Eliphazus. Veri eſt, inquit, ſimile, tecum te fuiſſe loquutum,
& clam quidem peccaſſe, cùm ſic diceres; Quid nouit potens? quî enim rerum
omnium Deo percepta poſſit eſſe notitia? quî de rebus omnibus iudicare? de iis
etiam, quæ in caligine obſcurè tranſiguntur? cum ei ſit in nube domicilium con-
ſtitutum? atque ea re nec cerni poſſit, nec cernere? præſertim cùm tanto ſit eius
domicilium à nobis interuallo diſiunctum? Quanquam ſatius fuerit ſuperiorem
orationem in duos verſus partiri, vt prior ad Iobum, poſterior ad Eliphazum re-
feratur, Tu quidem Iobe, inquit, ſuſpicatus es Deo latere te poſſe in operto agen-
tem, nec facturum Deum de iis rebus iudicium, quæ fuerint in tenebris geſtæ,
qui illas haudquaquam cognoſcat. Ipſe enimuerò ita pronunciarim, Deũ ipſum
cunctis locis adeſſe, nube autem tectum nobis minimè aſpectabilem eſſe, ſuo
porrò ſinu vniuerſa complecti, nec quidpiam illum latere: hinc planè perſpici
poteſt; quòd is cæli circulum ambulando conficit, atq; ex edita, nobiſq; occulta
ſpecula cuncta intuetur, nec quiſpiam reperitur, qui illius vitare poſſit obtutum.

*Nunquid ſemitam æternam cuſtodies, quam calcauerunt viri iuſti, qui comprehenſi ſunt
immaturi?* Symmachus autem, Capientur ante tempus.

*Fluuius inflecens fundamenta eorum dicentes, Dominus quid faciet nobis? aut quid ad-
ducet nobis omnipotens? qui repleuit domos ipſorum bonis.* Theodotio pro eo, *Quid ad-
ducet*; Quid operabitur, interpretatus eſt: pro eo autem, *Qui repleuit*; Ipſe autem
repleuit, dixit. Eſt locus hic ſanè lubricus, nec noſtratibus hominibus ſatis expli-
catus. Qui enim ſint ij, qui æternam ſemitam, cum iuſti eſſent, triuerint, quo-

rum ſundamenta fluuius eſt, & quorum eſt immatura comprehenſio, coniectura facili ſeu cogitare, ſeu affirmare nequimus: quantum autem coniectura aſſequi poſſumus, non virtutem Iobo, ſed virtutis ſimulationem affingit Eliphazus: ac fermè his loquitur verbis, Ne fortè, ô Iobe, ipſe quoque æternam virtutis viam, vt quidam alij, ſimiliter tenueris, qui non tam virtutem, quam fictæ pietatis ſpeciem ſunt perſequuti; qui, tametſi iuſtitiæ viam terere videbantur, illam ipſam tamen minimè ambulabant. Ita hæc iis adumbrata, commentitiaque pietas immaturum attulit interitum: atque ea, quæ ipſis videbatur tutò firmata, & quaſi fundata fælicitas, tanquam à fluminibus fuit abrepta. Hæc autem iis mala euenere, quia huiuſmodi penè illorum erat oratio, atque ſententia, Deum nequaquam in ipſos poſſe animaduertere, nec eos poſſe bonis remunerari: in quo grauiter intelligentia errabant: ſiquidem ea, in quibus ſpem poſitam habebant, bona, &, quæ firmitate niti arbitrabantur, non aliunde, quàm a Deo in ipſos deriuabantur. Quòd ſi tui ſenſus cum illorum congruunt, meritò iſthæc pateris. Fieri etiam poteſt, vt ſemitam æternam diuinæ prouidentiæ rationes nuncupauerit Eliphazus, vt hac oratione vtatur, Verum diuinæ prouidentiæ ſemitas ac rationes notare potes; quibus rationibus illud fit, vt iuſti ſæpenumero rebus aduerſis diuexentur, extremumque vitæ diem immatura morte conficiant? Adhæc probabili coniectura vſus addit, hæc illos perpeti, propterea quod bona Deo accepta minimè referunt.

Conſilium autem impiorum longè ab eo. Quæ conſilia ineunt impij, longè abſunt à Deo; nec enim quidquam ſani deliberando vident: ſed omnia, quæ ſunt honeſto veroque contraria.

Videntes autem iuſti riſerunt: irreprehenſibilis autem ſubſannabit eos. Si non deleta eſt ſubſtantia eorum. & reliquias eorum deuorabit ignis. Poſtquam homines pietate præſtantes impiorum ſceleſtum eſſe conſilium animaduerterint, prorſus illos irridant. Illi quidem fixas res ſibi permanere exiſtimarunt. ſed nimirum contrà, quàm illi opinabantur, cecidit. Nam & illorum bona deleta penitus, atque ipſi illi perierunt omnino. Quòd ſi quiſpiam ſuperſtes fuerit, hunc quoque eſt ignis conſumpturus. Sed quemnam ignem ſuſpicari debemus? confectricem vim illam puto, quæ in caſibus aduerſis hæret infixa.

Tu autem durus, ſi ſuſtinueris: deinde fructus tuus erit in bonis. Cùm vniuerſè de impiis pronunciaſſet; quod improba, dum ij meditantur, conſilia extinguuntur, ad Iobum nunc conuerſa oratione dicit, Si cor tuum obduruerit; ſi aduerſaria Deo conſilia meditatus fueris, tamen experientia diſces eſſe diuinum ſupplicium intolerabile, neque fructus tuus erit in bonis, ideſt, filij, qui fortaſſe ſuperant, & reliquiæ. Si igitur illi, ideſt, impij, qui Deo aduerſantur, ſuſtinuerunt, nec illi, nec illorum reliquiæ, illorum inquam filij perierunt; tibi quoque conandum eſt, & obdurandum, & animus obfirmandus. Si igitur ſuſtinueris,

* ἐξηγορίαν. *Accipe ex ore eius * confeſſionem, & aſſume verba eius in corde tuo.* ORIGEN. Aut hoc dicit, Mores muta, diuinaſque leges complectere, aut peccata tua confitere. dehinc Dei ſermones cuſtodi. Huius mihi duplicis interpretationis, hęc eſt oblata occaſio; mecum enim ipſe quærebam, quid ἐξηγορία valeret, cùm apud Symmachum pro, ἐξηγορίαν, ἐξομολογήσεως, ideſt, Confeſſionem; apud Aquilam, νόμον, ideſt, Legem reperio. Vnius interpretatio huc pertinet, De tuis peccatis confitere: confeſſionis autem rationem à Deo docere. Alterius verò expoſitio hanc adfert ſententiam, Accipe à Deo legem, eiuſque ſermones in corde defige.

Si autem conuerſus fueris, & humiliaueris teipſum coram Domino, procul feciſti à conuerſatione tua iniuſtitiam. Quandoquidem durus eſſe vis, meritò, quæ debentur impiis, pateris: quod ſi mentem mutaueris, ac teipſum humiliaueris ſub potenti manu Dei, nil tibi abſurdi eueniet.

Pones ſuper aggerem in petra, & ſicut petra torrentis Sophir. Pro quo Symmachus, Et in rupe, duroque ſaxo ſicut primi auri fiſtulas, dixit. Nempe hanc is ſententiam indicat, Si te pœnituerit, atque à tuo conuictu, & diſciplina iniuſtitiam omnem ſemoueris, ſuprà terram in petra collocaberis, hoceſt, haud à fælicitate

dimouebere;

dimouebere, ſed tuto atque conſtanter in terra commorabere: atque ex Sophir, vbi aurum gignitur præſtantiſſimum, ac lapides pretioſi aurum cum amne fluens ad te permanabit. Affirmant nonnulli interpretes, *Sophir*, Africam eſſe. Porro huius regionis nomen Scriptura vſurpat, cùm ſermoné de diuitiis habet.

Erit igitur omnipotens auxiliator ab inimicis, mundum autem te reſtituet ſicut argentum ignitum. Deinde fiducialiter ages coram Domino, reſpiciens in cælum hilariter. Te autem orantem ad ipſum, exaudiet: dabit tibi reddere vota, reſtituet autem tibi diſciplinam iuſtitiæ: ſuper vias tuas erit ſplendor. O R I G E N. Sanum hoc loco ab Eliphazo dogma enunciatur: putat enim Iobum ob peccata vexari; pœnas autem ſuſtinenté ipſa malorũ perpeſſione purgari: dum verò purgatur, non aliter atque aurum, quod in fornace probatur, perſpici: quicquid alienum eſt, omni abiecto, atque animo ab omni vitioſitate integro adepto. Dicit igitur, Si, quæ tibi acciderunt, moderatè tuleris, Deus tibi puritatem, quã argenti igne perpurgati nitorem imitatur, reddet: quam ipſam cùm fueris conſequutus, fiduciam accipies, qui iam peccata depuleris, hilarique vultu in cælum ſuſpicies, atque conſcientia omnis condemnationis experte preces adhibebis. Quòd ſi Deo vllius te voti, promiſsíve religione obſtrinxeris, ille ipſe hoc tibi præſtabit, vt, quæ illius cauſſa ſuſcepiſti, poſſis perſoluere: ille enim eſt, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Theodotio pro illo, *Dabis tibi reddere vota*, dixit, Definies verba, & ſtatuentur, ideſt, quicquid habebis cum animo tuo cõſtitutum atque informatum, tibi minime excidet, ſed firmum, ratumque erit. Adſummam vitæ genus frugi homine dignum tibi largietur, ac cunctæ viæ tuæ directæ erunt, diuino lumine duce colluſtratæ: quinetiam illuſtria, & glorioſa tua erunt facinora. Quid ita?

Quia humiliauit ſemetipſum, & dices, ſuperbiui. Cùm de Iobo ſit ſermo, de alio quopiam videtur tamen loqui. Propter hanc, inquit, cauſſam homini, ad meliorem ſententiam deducto, hæc euenient, quia humiliauit, inquit, ſeipſum, ac dixit, ea, quę pertulit, iure ſe eſſe perpeſſum: propterea quod arroganter animũ extulit.

Et demiſſum oculis ſaluabit. Ideſt, eum, qui de ſe modeſtè demiſſéque ſentit, humique figit obtutũ,* propter male ſcilicet ſibi cõſciam, ac libertatis dicendi expertem conſcientiam; cuiuſmodi eſt in Euangeliis iuſtificatus ille publicanus. * διὰ τὸ συ-νειδότα, καὶ ἀπαρρησία-στον.

Liberabit innocentem. Tentationibus atque ærumnis, videlicet.

Et ſaluus eſto in mundis manibus tuis. Pro quo Symmachus, Effugiet munditia manuum vnuſquiſque. Quæ cùm ita ſint, cùm vnuſquiſque è ſuis actionibus puris iuſtus efficiatur, quid cunctaris? in eoque perſeueras, vt improbè agas? Cur, puris à peccatorum labe manibus conſeruatis, ex iis, quæ tete vrgent, malis non te eripis? Et quidem Eliphazus hactenus. Ipſa verò cohortatio in Virum iuſtum, qui vnum ſemper Deum intuebatur, accommodata eſſe non poteſt; ſin nobis admoueatur, rectè nimirum fuerit admota, quos & vitæ noſtræ pœnitere oportet, &, vt pio ſummiſſoque animo Deo pareamus, admouemur.

Protheoria Capitis Decimiſeptimi.

S A N E Eliphazus intemperantiſſimas in iuſtum Iobum contumelias intorſit, cùm ei impiorum hominum abſurda facinora affinxit. Ac Iuſtus, ſcio, inquit, non è ſermonibus veſtiis, ſed ex actionibus meis de meis factis factum iri iudicium. Quamuis enim Deus ſit vltor ac vindex, mea tamen iura vniuerſa ac de rebus meis iudicium libenter illi vni cõdonabo, eùm illius veritas in dubium mihi venire non poſſit. Poſtquam autem incomprehenſam, miniméque adſpectabilem Dei naturam in ſermonem iniecit, rurſus æſtuantem orationem in amicos deflectit, Quoniam me impietatis, inquit, condemnatis, atque è meis ærumnis ſcelerum ſumitis argumentum; ſciſcitanti mihi reſpondete ipſi, Cur, tam multa intoleranter agentibus impiis hominibus, ita perpetitur Deus, vt nec ea contueri fermè videatur? Verùm, vbi eſt hoc genus hominum deteſtatus, ipſos quoque pœnas daturos eſſe confirmat, etiamſi diuturna patientia Dei abutãtur. Suorum autem ipſe verborum veritate fretus, inquit, Niſi hæc vera ſunt, integrum cuique

que eſto, illa ipſa reprehendere. Atque hæc verbis Iobi eſt ſubiecta ſententia. Deinceps ſingula videamus.

Sed & ſciens autem Iob ait, Etiam ſcio, quoniam de manu mea redargutio mea eſt, & manus eius grauis facta eſt ſuper gemitum meum. CHRYS. Noui, inquit, ex iis, quæ in manibus ſunt, ex plaga, inquam, ipſa, non ex iis rebus, quas geſſi, me refelli à vobis: ſiquidem acriter eſt me Deus inſequutus, vt prorſus ſit mihi ingemiſcẽdum. OLYMPIOD. Alij vero horum verſuum huiuſmodi interpretationem fecerunt, Planè nullam inquit, veſtrarum accuſationum & criminationum rationem duco: neque enim ex iis, quæ falſo eſtis ipſi criminati, verum ex iis, quæ egi ipſe, de me iudicabitur. Etenim in me Deus grauiter animaduertit.

Quis igitur nouerit, quod inueniam eum? & veniam ad terminum? Symmachus autem, Vſque ad ſolium eius.

Dicam autem meum iudicium? Pro quo Symmachus, Rurſus proponam coram eo iudicium.

Os autem meum implebo redargutionibus: cognoſcam autem ſanationes, quas dicat mihi? Symmachus autem, Verba.

Sed iam autem, quæ mihi annunciabit? & in multa fortitudine ingruet mihi? Symmachus, Altercatur mecum.

Si me terrebit. Solùm ipſe non inſequatur me.

Veritas enim & redargutio ab eo; educat autem ad finem iudicium meum. CHRYS. Huius omnis orationis ſumma eſt huiuſmodi. Quis id mihi largiatur, vt me Deus audiat: mihique reſpondeat? me enim iuſtum pronunciaret. Sed, quæ dicit ſingula, ſunt huiuſmodi, Vtinam mihi licitum eſſet Deum inuenire: vtinam liceret ad illius ſolium adſpirare, illicque ſiſti, & cum illo ipſo congredi, ac diſceptare, eiuſque ſententiam expectare: vtinam liceret mihi, ad tribunal illud perducto ærumnas acerbitateſque meas deplorare: vtique de vitæ meæ ratione diſcerem, vt, iis, quæ geſſi, ac pertuli, vno tempore expoſitis, quemadmodum de me pronunciaturus eſſet, experientia diſcerem; & quam mihi laborum eiuſ rationem adhibiturus eſſet intelligerem; adhæc, velitne me pœnis grauioribus perſequi, an minas remittere. Quamuis enim poteſtate, ac minis in me vti poſſit, hoc eſt mihi tamen exploratum, veritatem penes illum reſidere; omnique perſonarum genere ac diſcrimine repudiato, redargutiones, hoceſt, iudicia dare. Illud item mihi perſuaſum eſt, ſi ad eum mihi fuerit aditus, me contra [illegible] victoriæ ſuffragium laturum. Illud enim, *Ad finem*, pro perfectum, dixit. Quanquam apud Hebræos victoria & finis vno verbo declaratur. Ita, cum quorundam Pſalmorum hæc deberet eſſe inſcriptio, In finem, nihilominus, Victori, inſcribuntur. Illud igitur, inquit, diſcere velim, quid mihi tandem dicturus ſit Deus, & vtrum ſimiliter ſit, vt ego, ſupplicia irrogaturus. Quæ cum dicit, non eò dicit, quò Dei iuſtitiam condemnet, verum vt amicos reprehendat, qui de Deo haud rectè exiſtimarent. Ac vide, quemadmodum, quod Iobus optauit, ſit conſequutus: in extremo enim hoc libro eſt, quemadmodum & cum Deo Iobus congreſſus fuerit, atque ab ipſo illo reſponſum abſtulerit.

Ad prima enim profiſciſcar, & non amplius ſum: quæ autem in extremis, quid noui? ſiniſtra eius, qui fecit, non tenui: circundabit dextra, & non videbo. DIONYS. & ALEXAND. Deus quidem ſemper eſt, omniſque æternitas præſens ei eſt, atque adeſt vſquequaque. Nobis autem id, quod dicitur, Nunc, & præſens, neque intelligentia poteſt eſſe perceptum, neque conſiſtit omnino. Etenim, cum dicitur, fortaſſe etiam priuſquam ſit animo comprehenſum, auolauit: nec eſt vſpiam, nec quiſpiam ipſum, Nunc, animo cohibere poſſit; fugiens enim ac ſe ſubducens abit. Id autem, quod vſque fugax eſt, obſcurum atque inane, quis aliquando præſens eſſe dixerit? Quinetiam id, quod futurum eſt, cùm perpuſillo tempore ſeſe oſtenſurum ſit, ſtatimque debeat euaneſcere, nondum quidem eſt ipſum; feſtinat autem ideo, vt amplius ne ſit. Ita, cum temporis mobilitatem atque inconſtantiam Iobus ſignificaret, his verbis eſt de ſe ipſe loquutus, *Ad prima profiſcar, & non ſum amplius: quæ autem ſunt in extremis, quid noui?* In quo planè oſtendit, nos

dit, nos homines id tantum vincere temporis, quod inſtat, quandoquidem id, quod præteriit, amiſimus, quod autem futurum eſt, nondum tenemus. OLYMP. Superiorum verborũ magis enucleatam Symmachus attulit interpretationem: ſic enim ille, Ecce, ſi antegrediar ipſum, apparere non poteſt; ſi ſequar, non ſentiam. Quæ quidem interpretatio hanc habet ſententiam, Sanè libenter rerum mearum iudicium diuinis oculis permitto. Verùm quid mihi demum accidit? nempe is Deus natura eſt, vt cerni non poſſit. Quid igitur agam? verum in iis locis, quæ autẽ ſunt poſita, cum quæram? atqui is noſtrum fugit obtutum, me enim ille antegreditur, vt animaduertere nulla ratione queam. Quòd ſi ſe ad ſiniſtram conuerterit; illius comprehendendi, omnis mihi eſt erepta facultas; ſi dextram tenuerit, prorſus illum ipſum nequeo intueri. Hæc verò dixit, non ideò quòd Deus aut corpore aut greſſu aliquo loca peragret; ſed vt eum doceat cunctis locis adeſſe; nos autem ad eum nec mente poſſe accedere. Illud autem, *Et amplius non ſum*, aut ex priore interpretatione debemus intelligere, Vt, ſi ad prima cogitatione ipſa progreſſus fuero, præteritique temporis rationem euoluero, prorſus me non eſſe; & id, quod erat ac fuit, ſiquidem fluxit, me amiſiſſe cognoſcam. Aut verò ad illa ipſa verba hanc ſententiam accommodabis, Quamuis quærendo longius degreſſus fuero, quamuis curioſè animum intendero, vt Dei primordia, principiumque reperiam; tamen extra me poſitus ero, & in ratiocinationum tenebris verſabor, dum ad ea comprehendenda, quæ comprehendi nequeunt, nitar.

Nouit enim iam viam meam; perſpexit autem me, ſicut aurum, egrediar autem in mandatis eius. Vias autem eius cuſtodiui, & non declinem à mandatis eius, & non tranſgrediar. Iccirco, inquit, diuini iudicij fiducia nitor; quia, antequam ipſe fundam orationem, quæ geſſi, nouit; necnon, quia eius leges, ac inſtituta ſeruaui. Præcepta autem hic dicit, non quæ ſibi aut auditione accepta, aut ſcriptis conſignata fuerant; (hic enim ſanctus Legem præuenerit) verùm eas leges, præcepta nominauit, quæ ſine ſcripto in noſtris animis inſitæ ſunt, ac diuinæ mentis vocibus enunciatæ. Porrò illud, *Non declinem*, vim habet mirificam. Si ſexcenta, inquit, in me mala incurſarint, à recta tamen via iter non deflectam, nec diuina decreta perfringam. Huic illud alterum ſimile eſt, Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti?

In ſinu autem meo abſcondi verba eius. In ea parte animi, quæ intelligentia prædita eſt, in mentis receſſibus, cum eius leges incluſas haberem, cuſtodiui, atque in ſinum abdidi &, quaſi cum iis ſatus, factus ac conglutinatus eſſem, ſic ipſas illas incredibili animi voluptate ſeruaui, diuinæ æque voluntati mente ſedata, certo propoſito atque conſilio, nulla neceſſitate coactus, ſum obſequutus. Eiuſdemmodi id eſt, quod in Pſalmis legitur, In corde meo abſcondi eloquia tua: ac rurſus, Et legem tuam in medio ventris mei. Adhæc, tanquam à quopiam ſibi obiiceretur, Quamobrem igitur talibus malis vrgeris? ſtatim occurrit,

Si autem & ipſe iudicauerit me, quis eſt, qui contradicat ei? ipſe enim voluit, & fecit. CHRYS. Nouit, inquit, viam meam, necnon illud tenet, illud me diligenter laboraſſe, vt ſibi morem gererem. Verùm, ſi iudicium de aliquo inſtituerit, quis ei aduerſetur? Nempe mea, quibus ſum ipſe conſcius, ſunt huiuſmodi; ſed tamen illius vincat decretum, nec quiſquam illius iudiciis obſiſtat. Nam, ſi me vel iuſtè agentem condemnauit, atque ſuppliciis talibus addicendum cenſuit, quis ei contradicat? certè nullus; ſiquidem illius voluntas poteſtatem comitem habet; nec aliud, atque viſum fuerit illi, fit. Diuinæ prouidentiæ rationes ne quære. Sanè illud vnum eſt mihi intellectum, nullius me rei conſcientia opprimi; tametſi huiuſmodi exercear malis; nihilominus rationem, quemadmodum adminiſtret humana, non perquiro. Verumenim, cùm ea res me fugiat, hoc tantum affirmo, ea demum, quæ voluit ipſe, feciſſe; vultuque demiſſo eum adoro, nec curioſius quidquam perueſtigo.

Iccirco ſuper eum ſategi; commonefactus autem de eo ſollicitus fui. Mea, inquit, recognoſcens, *ſategi*, id eſt, perterrefactus ſum ac perturbatus; quandoquidem me plagæ cauſſa latet; nec, cur me Deus percuſſerit, aſſequor, vt intelligam. Quan-

quam hac ipſa calamitate admonitus & caſtigatus, nihil egi intoleranter, ſed gratias egi atque habui, illudque mihi curæ fuit in primis, vt ne cogitatione vel voce Dei exiſtimationi famæque obeſſem.

Super hoc à facie eius feſtinabo, conſiderabo & terrebor ab eo. Iterum eandem ſententiam, ac verbum vſurpat, ac dicit, Cum harum rerum mihi ſim ipſe conſcius, nec plagam tamen vitare potuerim, æſtuo, animoque ſum perturbato, quod huius vexationis & afflictationis cauſſam nullam reperio. Veruntamen nihil vo[illegible]tari diligentius: nempe me Deus ſuo vultu, ſuo inquã ſolo terret adſpectu. Cum autem ipſum tantummodo cogitato, metu concutior: nec cauſſam, cur me eeciderit, exquirere audeo. CHRYSOST. Non peccaui, inquit. Sed quid ea res ad rem hanc pertinet? quando non ob peccata tantum; ſed, omni etiam culpa remota, licet Deo ſupplicio coercere?

Dominus autem molliuit cor meum: Omnipotens autem me fecit ſolicitum. Illud, *M*[illegible], pro eo eſt, Animi neruos ac vires elidit. Illud vero, *Solicitum fecit*, huic par[illegible] exterrefecit.

Non enim ſciebam, quòd venirent ſuper me tenebræ, ante faciem me operuit ca[illegible]. *Non ſciebam*, dixit, pro, Non expectabam. Tenebras & caliginem ante faciem obſcuras & inexplicabiles calamitatum rationes nuncupauit, tanquam enim ad cern[illegible]dum oculo illatum ſit impedimentum, ſic ipſe nequeo ærumnarum cauſas [illegible] qui, quæ me ſolicitudine conficiunt, incredibili[illegible] &, quoniam me nec opinan[illegible]m oppreſſerunt, robur animi planè concidit. CRYSOST. Hoc enim min[illegible] expectatum malum haud humanitus accidit: coniectura mihi ſanè adfertur, Dei manu plagam eſſe inflictam. Rectè autem dixit, *Ante faciem*, nec enim com[illegible] ſunt tenebræ, ſed meæ ſunt ægritudinis, ac mæſtitiæ propriæ.

CAPVT XXIIII.

CVr Dominum latuerunt tempora? impij autem terminum tranſgreſſi ſunt, gregem cum paſtore rapto? iubingium autem pupillorum abduxerunt, & bouem viduæ pro pignore [illegible]*runt? declinauerunt autem impotentes de via iuſta?* Poſtquam Iobus [illegible] credibile eſt ad hunc modum amicos illi reſtitiſſe, Profectò iſthæc non, q[illegible] mum ſeruaueris integrum, vt ipſe loqueris, pateris; verum peccatorum tuor[illegible] pœnas ſoluis. Hanc Iobus criminationem acriter diluens ait, Q[illegible] impij res alienas rapiũt? res finitimas populantur, atque diuexant? pa[illegible]ue terminos prætergrediuntur? vel, vt Aquilæ eſt interpretatio, occupa[illegible]ter greges cum paſtoribus diripiunt? Viduæ & pupilli bouem & aſinum, ce[illegible] instrumenta, auertunt? imbecillos condemnant? omneque ius ſu[illegible] peruertunt, cum de tenuibus hominibus ſententiam ferunt? Viam, inquit Symmachus, pauperum peruerterunt, id eſt, eos, qui infirmitate iudicij atque inte[illegible] gent[illegible]laborant, eáque re offenduntur, quod commodiorem, beatiorémque viam eſſe vitij animaduertunt ab honeſtis inſtitutis, rectaque vitæ diſciplina abducunt, atque ab optima, ac laudabili viuendi ratione, ad improbiſſimam, deterrim[illegible] traducunt. Deus autem, quaſi temporum immemor, ſupplicia addit. Et[illegible] peccatis comitarentur ſupplicia, ſi ad errata pœnæ protinus adderentur, v[illegible] opportunæ illæ ipſæ futuræ erant. Nunc autem nonnulli fraudes inexp[illegible] concipiunt, Deus autem, tanquam temporum oblitus, remunerationem ſuſtin[illegible] Illud autem, *Cur*, non exquirendæ rationis, ſed problematis amicis ponẽdi cauſa dictum eſt.

Simul abſconditi ſunt manſueti terræ. Seu, quòd fugiunt iniquos, ferarumque conuictum magis deligunt; ſeu, quod verius eſt, quia extruduntur, necanturque ab impiis. Huc Symmachi pertinet interpretatio, Simul, inquit, inuiſibiles fecer[illegible] manſuetos terræ, tùm eos, qui in rebus gerendis, tùm qui in perficiendis exercebantur. Id ipſum apud Salomonem conſcel[illegible]atum illud conciliũ loquitur, Abſcondamus enim, inquit, in terra hominem i[illegible]ſtum [illegible] iuſtè.

Exierunt enim ſicut aſini in agro. Impudenter cæ[illegible]ios [illegible]omines proculcantes cunctos deſpicientes, cunctos irridentes, licenter p[illegible]dantes omnia, atque vaſtantes. Deus autem nondum in hos inquiſiuit.

Pro me autem egreſſi opus ſuum. Aquila autem * [illegible] diluculò

* Locus mendoſus.

culò ſurgentes ad prædam. Sentẽtia autem eſt huiuſmodi, [illegible] quod in huiuſmodi generis hominum eſt conſuetudine, in me effecerunt. Pro me enim exierunt, ideſt, vt mea auferrent, ſuáque facerent: id enim facere ipſi conſuere.

Dulcis factus eſt panis eorum in tumores. Symmachus, Dulcis vnicuique eorum panis in adoleſcentes. Iucundum eſt, inquit, impiis quoſdam alere iuuenes, vt ad inferendas cæteris contumelias iis adminiſtris abutantur, eoſque qui viribus ſunt infirmioribus, adoriantur.

Agrum, qui non eſt ipſorum, ante tempus meſſuerunt. Duo peccata vno tempore peccarunt, tum quia tempore importuno demeſſuerunt fructus, tum quia alienos: ſoliti ſunt id facere latrones. Quia enim frugum demetendarũ tempore cuſtodes adhibentur, vel etiam, quia agrorum domini opportunè eas metunt, latrones ipſi præuertunt, ac meſſem immaturam aggrediuntur, ne fortè, fructuum maturitate expectata, à terræ dominis perceptos illos offendant.

Impotentes autem vineas impiorum ſine mercede, & ſine cibo operati ſunt. Et hæc iniquitas maxima, vt pauperes diuitibus, nulla mercede accepta, operam nauent; nec modo mercede nulla accepta, ſed etiam nullo ſuppeditato cibo. Hanc igitur duplicem iniuſtitiam palàm facit, immaturæ frugis agri alieni demeſſæ, ac mercedis egentibus operis non perſolutæ; quæ cum dominationi concedant, ſine alimentis impiorum vineas coluerunt. Atqui dignus eſt operarius cibo ſuo.

Nudos autem multos dormire fecit ſine veſtimentis, amictum autem animæ ipſorum abſtulerunt. Meo quidem animo, nudos quoſdam dormire coëgerũt, extremumque veſtitum, quo corporis turpitudinem contegebant ademerunt. Id quoque probabilitate non caret, Multos, quos nudauerunt, ἐκοίμησαν, ideſt, tacere coegerũt; nudati enim præ timore verbis minimè reſtiterunt.

A guttis montium madeſiunt, eò quod ipſi non habent operimentum; petram amplexi ſunt. Mihi videtur ab iis, qui in opere faciundo occupati ſunt, ad eos, qui in rebus perpetiendis verſantur, deduxiſſe orationem. Hoc autem dicit, nudatos atque ex ſuis domiciliis exturbatos, miſerè degentes ſub dio, è cælo cadentes, ſtillãteſque guttas corpore excipere, &, quoniam tegumento carent, ac tecto ipſis petrarum integumentis ac ſpeluncis pro domibus vti. OLYMP. Quidam de violentis hominibus hæc dici exiſtimauerunt: nam aiunt hoc genus hominum ſeſe in ſolitudines abdere, ac latronum vitam ferè ſub dio agere. Quòd ſi continget aliquando iis opus eſſe tecto quopiam loco, illis pro tecto eſſe antra, ſaxa, anguſtaſque valles.

Rapuerunt pupillum ab vbere. Pupillum matris vbera ſugentem à matris complexu, atque vberibus, miſerabiliter, immaniterque abſtraxerunt, vt hunc alienis traderent alendum. * ἐφ' ᾧ τοῦτο ἀντιμ ποληνσω hoc autem maximæ eſt crudelita- *Locus mendoſus.*
tis, neque pueris infantibus, qui matrum ſunt a[illegible]xi vberibus, parcere.

Eum autem, qui cecidit, humiliauerunt. Eum, qui a diuitiis ad inopiam defluxit, illi etiam vehementius depreſſerũt, copiolis, quæ illis calamitoſis tenuiculæ ſuperarunt, direptis; & hoc crudelitatis eſt, egentes inuadere, & ex eorum bonis lucrum facere. Etenim eum, qui cecidit, pauperem intelligit, ſic enim eſt Symmachi interpretatio, Et à paupere pignus eripuerunt.

Nudos autem ſopiuerunt iniuſtè. Si expoſitionis cõſequutio tuenda ſit, ſic nunc videtur dicendum, In nudo pauimento nudos iacere coëgerunt, quibus nihil erat pro ſtrato. Vel certè, vt aliis quibuſdam viſum eſt, cùm nihil deberent, per iniuriam nudarunt, & ἐκοίμησαν ideſt, ſilere coegerunt, cùm nec hiſcere quidem auderent, aut de iniuria vtcumque expoſtulare.

Eſurientium autem fruſtum panis abſtulerunt. Ad ſummam penuriam cibi atque egeſtatem illos redegerunt, idquod & inhumanitatis habet additamẽtum, ſummæque crudelitatis, atque incredibilis iniuſtitiæ eſt argumentum.

In anguſtiis iniuſtè inſidiati ſunt. In locis, qui periculoſi & vtrinque præcipites ſunt, inſidias inſtruunt, vt iis, quibus tenduntur inſidiæ, euadendi omnis præcidatur facultas, quas quidem inſ[illegible]as facile illi ipſi, quibus parantur, vitarent, ſi in apertis, latiſque locis colloca[illegible]tur.

Viam iuſtorum non cognouerunt. Hoc eſt, Non adamarunt. Illud enim, *Non cognouerunt*, nullum iis inſcitiæ dat teſtimonium; verum illorum in iuſtorum hominum vitam odium planè confirmat.

Qui è ciuitatibus & domibus proprijs eyciebantur. Rurſus ab actuoſis hominibus iuſtis, ad vexatos oratione digreſſus eſt. Hi enim à perflagitioſis hominibus domibus ſuis ac ciuitatibus exturbantur.

Anima paruulorum ingemuit valdè. Eorum, in quos impiorum furor incurrit, infantes pueri ex intimis præcordiis flebiles eliciunt voces, propterea quod parentum ſolitudinem intuentur: aut adeò ob id ipſum, quòd parentibus carrant, à quibus ſibi alimenta ſubminiſtrantur.

Quare autem ipſe horum conſiderationem non fecit? cùm illi eſſent ſuper terram, & non agnouerunt? Cum amicis quaſi hæſitans hæc interrogando communicat. Si peccata tantummodò homines diuexantur, cur de hoc hominum genere, qui res gerunt huiuſmodi, Deus in terris cognoſcere noluit? Ita factum eſt, vt cùm non ſint ab eo coerciti, ſua, quæ auſi ſunt, facinora clam Deo eſſe exiſtimarint.

Viam iuſtitiæ non cognouerunt, nec ſemitas eius ambulauerunt. Quid iuſtitia ſit, vſu minime didicerunt, ideo, quòd huius virtutis nunquam ſunt iter ingreſſi, neque vitam aliquando ad illam ipſam inſtituerunt; ſiquidem eius vix ſumus ignari, in qua nunquam fuit nobis aliqua commoratio.

Cognoſcens autem opera ipſorum, tradidit eos in tenebras. Futurum iudicium prænunciat ac dicit, Poſtquam res impiorum geſtas, perſpexerit, expenderitque Deus, tunc demum illos in tenebras traditurum. Habet hoc enim diuina ſcriptura, vt quæ nondum geſta ſunt, & geri tamen eadem ipſa oportet, tanquam ſi præſentia adeſſent, ſic exponat. Qua ratione hoc item loco, *Tradidit*, pro, Tradet, dixit. Vel nec fortaſſe, illic quod futurum eſt ſupplicium declarauit, cùm illos in tenebras coniectum iri confirmauit: ſed potius mentis, quam hic patiuntur, excæcationem oſtendit: dixit autem, *Tradidit*, non ideò quòd vllam ad eam rem Deus adferat neceſſitatem, abſit, ſed ideò, quod liberam iis Deus arbitrij poteſtatem dedit, vtrius maluerint viæ ingrediendæ. Simile huius eſt illud, Tradidit eos Deus in reprobum ſenſum: & illud, Excæcauit oculos eorum, & cogitationes eorum, non quia id ipſe effecerit, ſed quia permiſerit.

Et nocte erit fur, & oculus adulteri cuſtodiuit tenebras, dicens, Non conſiderabit me oculus, & velamen faciei poſuit, ſuffodit in tenebris domos. Ad improbos item reuertitur, dicitque omnem, qui malè agit, odiſſe lucem, ac noctem ſuarum libidinum & cupiditatum adminiſtram habere; quandoquidem ea, quæ tenebris digna ſint, agit, & latere conatur. Ergo fur, & adulter, tenebris quaſi velo quodam obductus, & ore, quo prodi poterat, obuoluto, ille quidem muros, hic autem alienos toros perfodit, idque, integumento, vt Symmachus interpretatur, ori impoſito, ideſt, tenebris obſeruatis; vt iis obtectus eſſe ac latere poſſit. Quanquam tu qui furaris, licet hominibus clam eſſe queas, Deo tamen, nec ſi ratiocinatus fueris, & id cogitaris, eſſe poſſis.

Die obſignauerunt ſeipſos, non cognouerunt lucem, quia ſimul mane ipſis vmbra mortis: quia cognoſcet conturbationes vmbræ mortis. Planius hæc Symmachus interpretando extulit, Quaſi in ſigillo abſcondent ſeipſos, ſi fuerit ipſis diluculum vmbra mortis; deprehenſus autem non erit ſubſiſtens, coopertus vmbra mortis, hoc videlicet videtur ſignificare, furem & adulterum noctu audere turpia, die autem delitеſcere, ac lucem fugere; quod ſi deprehendantur, ſtatim perire ſupplicio: is autem, qui deprehenſus fuerit, huiuſmodi terrores agnoſcet, ac ſuſtinebit, ſic perturbabitur, vt ante mortem pænè præ timore vita excedat: nam vmbra mortis apud ſacras literas ſæpenumero pericula morti propinqua nominantur. Ergo, qui improbo ac perdito ſunt ingenio, ne capti morte obruantur, ſeſe die includunt, verenturque prodire in lucem.

Leuis eſt ſuper faciem aquæ. Symmachus, Innatans aquæ. Quemadmodum inquit, ea, quæ leuia ſunt, cum aquæ inſederint extimæ, facilè aquarum impetu hac illac iactantur, ſic quiuis improbus tentationibus rapitur, nulloque negotio delетur.

deletur. Neque enim improba calliditas atque iniuſtitia, eum, qui illius eſt cupidus, ſeruabit. Sed neque Iobus Deo amicus, propter Dei patientiam patitur vllo modo nequitiam eſſe virtute ſuperiorem: immò verò impiorum ſortem diris execrationibus peruellit, iiſque male precans, ſigillatim, quæ illis euenient, exponit.

Maledicta ſit pars eorum ſuper terram; appareant autem plantæ eorum aridæ ſuper terram. Id, quod ait, eſt eiuſmodi, Quandoquidem alienos agros demeſſuerunt, atque illorum vineas alij, nulla accepta mercede, excoluerunt; ne ſuis ipſi illi potiantur bonis, verùm illorum ſegetes ac plantæ priuatæ fructu penitus exareſcant, &, quæ Cainum inuaſit, eadem iſtos complectatur execratio. Huiuſmodi enim illa, Maledicta terra in operibus tuis, quæ agriculturæ ſudores, atque labores frugum copia nequaquam remunerabitur.

Faſciculum pupillorum rapuerunt. Meſſores ſæpenumero comitantur pupilli, ac decidentes ſpicas colligunt, & in faſciculos illigant. Hoc igitur dicit, eò quorundam progreſſam eſſe immanitatem, vt etiam exiguam pupillorum partem, egeſtatis caſſa collectam, ab iis eripiant.

Deinde ad memoriam redijt peccatum eius: deinde non apparens factus eſt; reddantur autem ei, quæ fecit. Ideſt, impiorum flagitia ſcriptis ad memoriam conſignata ſunt. Quocirca ſupplicium in eos decretum eſt, quod vitari non poterit, etiamſi interim Deus, quæ eius eſt clementia, animaduerſionem, pœnamque retardet. Vt enim caligo e rore nata, ſolis radiis erumpentibus, atq; aera calfacientibus, euaneſcit, calore humorem exhauriente, vaporemque abſumente; ſic, diuina vltione pœnaque adoriente, conſumitur impius ac profligatur, amaris improborum facinorum præmiis acceptis. Tale quidpiam de impio Dauid canit, Quæretur, inquiens, peccatum eius, & non inuenietur; quia videlicet exterminabitur.

Contritus eſt omnis iniuſtus, quaſi lignum inſanabile. Inſanabile lignum dicit, quod, vbi conciſum fuerit, nullam curationem admittit, vt ſanari poſſit; ſed inutile eſt in poſterum. Hac ergo ratione is, qui perſiſtit in ſcelere, comminuetur, atque confringetur. Verumenim quando dicit, Reddatur ei, & conteratur, Non execrationi Iuſtus addicit; ſed id, quod euenit, enunciat. Vnuſquiſque enim recipiet, prout geſſit.

Sterili non benefecit, & mulierculæ non eſt miſertus; furore autem ſubuertit impotentes. Sterilis ac mulierculæ mentionem fecit, vt, quibus tribuenda ſit miſericordia, declararet. Sterilis quidem, quia, cum non ſuſcepetit liberos, omni eſt nudata auxilio: mulierculæ autem, quia ob naturæ imbecillitatem indiget opis: nam feminæ infima eſt, ac deſpecta conditio. Eodem addidit maius malum, infirmorum, inquam, a furore animi profectam perniciem; neque enim propter probabilem quampiam cauſſam, ſed ferino impetu bacchantis animi imbecilles impius euertit, eoſque in ſummas difficultates, ſummamque egeſtatem conicit.

Preinde conſurgens non credat contra vitam ſuam. Conſcientiæ æſtum, quo flagitioſus abſorbetur, narrat apertè. Illum, inquit, ſic ſua damnat conſcientia, tanquam ſingulis diebus moriturum: quotidie enim, cùm ſurgit, de vita ſua actum putat, ac metu vſque perturbatur, qui eum reſpirare non ſinit; nihil eſt enim aliud metus, quàm auxiliorum, quæ à ratione petuntur, proditio.

Infirmatus autem non ſperet ſanari; ſed cadet morbo, multos enim afflixit exaltatio ipſius. Tametſi, facinoroſus, inquit, è morbo recreatur, ea tamen res illi incredibilis ac mirabilis accidit, ſic prorſus, vt morti ob ſua facinora præſtoletur. Sin in morbum inciderit, deſperatione frangitur, nec quidquam boni expectat; verum ſua conſcientia excruciatus, moriendum ſibi credit omnino. Cur autem animo ſic affectus ſit, & ſic opinetur, illud facit, quòd is, dum ampla dignitate fuit, dum gloria, dominationeque viguit, ad aliorum vexationem & malum poteſtatem conuertit.

Emarcuit ſicut malua in æſtu, aut ſicut ſpica, quæ de culmo ſua ſponte cecidit. Emarcuit, pro, Marceſcet, dictum eſt. In aliis codicibus pro, *Malua*, eſt, *Sicut herba*, vt illi reſpondeat, Sicut olera herbarum cito decident. Contabeſcit autem ſpica, vbi à

ferente & ſuſtinente illam culmo fuerit excuſſa, nec ex ea humorem amplius, adipemque, quibus nutriebatur, haurire potuerit. Interit etiam impius, cùm ab ea, qua is irrigabatur, virebatque fœlicitate, deciderit. Rectiſſiméque dictum eſt, *Sua ſponte cecidit*: vnuſquiſque enim ſuum, ac proprium peccatum habet vltorem.

Sin non, quis eſt, qui loquitur, me falſa dicere? & ponet in nihilum verba mea? Hæc inquit, mihi eſt de impiis atque de iniuſtis hominibus ſententia, ſic de iuſta [illegible] remuneratione ſentio. Quòd ſi hæc a me falſo dicta ſunt, ſi a vero aberro, prodeat, qui voluerit, meamque orationem coarguat, & irritam faciat. E[illegible] e iis, quæ adhuc diſputata ſunt, colligit, inſolenter feciſſe amicos, qui illum ex ſuis ærumnis condemnarint, nec reliqua eius facta perpenderint.

Protheoria Capitis Decimioctaui.

QVEMADMODVM Eliphazus in iis, quæ à Iobo in vtramque partem diſſerentium more diſputata fuerant, hæſitans haud recti certaminis lege conflixit, verum ad Iuſti calumnias, criminationeſque orationem deflexit[illegible] c Baldadus, cùm, quemadmodum Iobum refellat, rationem nullam reperiat, defenſionem aliò deriuat. Nam Iobum tanquam nefarium hominem & aduerſum Deum inſolenter ſeſe efferentem, ac de ſua pietate magnopere gloriantem calumniis inſectatur. Ac mirificè de Deo interim philoſophatur, humana natura contempta, atque deſpecta; nihilque docet eſſe earum rerum, quarum puritas eſt maxima, quod cum Dei puritate ſi contendatur, puritatē illud ipſum tueatur.

CAPVT XXV.

SVſcipiens autem Baldad Sauchites ait, Quid enim exordium quam timor ab eo? CHRY[illegible] Hinc, inquit, orationis ducam exordium atque procœmium, Terroris, ac timoris plena ſunt omnia, nemoq; eſt, qui è manu illa poſſit elabi. Ad illud e[illegible] quod dixerat Iobus; Quis nouerit, quòd proficiſcar ad eum? Baldadus re[illegible]det, vel Dei mentionem facere eſſe cumprimis formidoloſum. OLYMP. Ac fortaſſe tale aliquid innuit. Quandoquidem, inquit, tuam erga Deum religionem [illegible] arroganter iactas, diſce, vniuerſæ virtutis initium diuinum eſſe timorem. Tu vero nil trepidans diſſeris. Qua igitur ratione è reliquis partibus pietatis is [illegible] gloriam adſciſcit, qui pietatis initium, minimè eſt aſſequutus? Iam ver[illegible] & [illegible]ud attende, non hoc dixiſſe, Timor eius, ſed, *Timor ab eo.* Namque [illegible] c[illegible]s op[illegible]s eſt noſtrum, à noſtro libero profectus arbitrio, timor autem, qui eſt ab eo, gratia & donum eius eſt; quibus id, quod nobis deeſt, ſuppletur.

Qui facit Vniuerſam in altiſſimo. Hoc eſt, arcanò, cum nemine ratione con[illegible] communicata. Putatque ſe Iobo terrorem inferre, cum Dei vim, poteſtatemque narrat. Dicit igitur Deum cunctis rebus præſidentem, altiſſima tenentem o[illegible]a fabricatum eſſe: aut, *In altiſſimo*, ideſt, in filio, per quem facta ſunt omnia.

Neque enim quis exiſtimet, quòd dilatio ſit piratis. Piratæ propriè ſunt, qui mar[illegible]c circo nauigant, vt iniuria, ac præda obſint cæteris. Ergo id vniuerſè dicit, Nemini hoc in mentem veniat, Deum aut ad extremum, aut adeo ad multum ſpat[illegible]m ſupplicia iniquorum hominum prorogaturum: immò verò inſidiantium m[illegible]e i los adorietur, diuinæque animaduerſionis vitandæ omnis eſt impiis erepta poteſtas. Quocirca addit;

In quos non veniens inſidiatio ab eo? Symmachus, pro illo, *Non eſt dilatio piratis* dixit, Non eſt numerus exercituum eius: & pro illo, *Inſidiatio ab eo,* * Iuſſa inte[illegible] precatus eſt. Idquod ad vim diuinæ poteſtatis atque imperij declarandam valet: ac ſi diceret, Innumerabiles habet exercitus, qui ſibi operam nauant, qui mandata à ſe accipiunt, atque ad impios vlciſcendos mittuntur.

Quomodo enim iuſtus erit mortalis coram Domino? aut quis mundabit ſeipſum, natus de muliere? Symmachus, Quo pacto ſine ſorde erit procreatus de muliere? ſi hominum, inquit, iudicio multi habentur iuſti, tamen Dei oculo cuncta contuenti nemo eſt iuſtus; nemo dicere quit, Purus ſum: nec enim fieri poteſt, vt omnem prolapſionem vitemus; ſiquidem cogitationum, verborum & factorum rationes a

* [illegible], *qua vox & iuſſum & cohortē ſignificat: ſed dubitandū nō eſt, alteram tantum notionē in hūc locum conuenire.*

à nobis Deus repoſcet ; quem omnia cernentem latere non poſſumus. CHRYSOST. Quoniam dixerat Iobus, Vellem in iudicium venire ; necnon illud dixerat, Etiamſi non peccauerim, nihilominus punior, ideo ad hoc Baldadus reſpondet, prorſus ex hominibus nullum eſſe purum; vt iam fruſtra iudicium & tuarum rerum diſquiſitionem poſtules.

Si luna præcipit, & non lucet; aſtra autem non ſunt munda coram eo; deſine tandem, homo putredo, & filius hominum vermis. Hæc ait, non quò naturam noſtram flocci faciat; ſed vt Deum efferat, illiuſque poteſtatem oſtendat. Si enim, inquit, lunam iubet non ſplendeſcere; & aſtra, ſi cum Dei puritate comparentur, pura minime ſunt, quamuis lucis claritate ſint prædita, neque hoc iis accidit, ob vitæ rationem, ſed ob effectoris dignitatem: ſi nihil, quod à Deo effectum ſit, puritatem ſuam glorioſe poteſt oſtentare; quanto minus poterit homo, qui à putredine ac vermibus nihil differt omnino? Si enim lumen aſtrorum, quod quidem hoc noſtrate, & quod carbonibus alitur, purius eſt; ad Dei puritatem purum tamen non eſt, planè de Deo cogitare ſupernacaneum eſt. Homo enim putredo eſt, ac vermis in putredine volutatus: incumbit enim cogitatio hominis ab adoleſcentia diligenter ad mala. Hæc vero Baldadus ideo attulit, vt vberiorem orationi ſuæ probationem adhiberet, Iobumque percelleret, in ſua puritate gloriantem.

Protheoria Capitis Deciminoni.

POSTQVAM Baldadus Dei ipſius quaſi quidam patronus, de ſapientia ac poteſtate Dei diſputationem pertexuit, beatus nunc Iobus ſermoni occurrit, ac dicit, Quid, vt Dei patrocinium tueare, ipſe laboras? perinde quaſi ad ſuæ ſapientiæ, poteſtatiſque ſignificationem vlla opus ſit ei confirmatione verborum. Atque vt doceat ſe magnificentius ac rectius, quàm illos, ſentire de Deo, vberiorem de Dei ſapientia orationem exponit, illiuſque vim incomprehenſam honorificè prædicat. Necnon de vnigenito vaticinium fundit, ac Diaboli internecionem prædicit. Hoc vſus proœmio, negat fieri poſſe, vt, dum ei vita ſuperarit, impia loquatur de Deo, atque id ipſum, quod promittit, iureiurando confirmat. Adhæc, incorruptæ conſcientiæ fiducia recreatus, negat vllius ſe turpis facinoris conſcientia ſtimulari, impios autem diuina animaduerſione fore comprimendos. Ac rurſus de diuina ſapientia, quæ tùm in eius operibus elucet, tùm in naturis intelligentia præditis ſparſa eſt, inſtituit orationem, nec quidquam adeo honore dignum eſſe confirmat, vt ſapere. Vbi vero de ſapientia conceſſa diuinitus multis diſſeruit, nec quidquam cum illa conferri poſſe docuit, illud quoque ait ad ſapientiæ ſplendorem & gloriam pertinere, quod diſpertita ſit omnibus, quamuis illius rationes ac viæ reperiri non poſſint. Itemque præclariſſimam tradit diſciplinam: illud eſſe homini ad ſapientiam adipiſcendam ſatis, ſi non ea, quæ inueſtigari nequeunt, diſquirat, ſed, ſi pietatis, religioniſque muneribus defungatur, atque ab omni improbitatis genere declinet. Atque hanc ipſam veram ſapientiæ & ſcientiæ perceptionem eſſe confirmat. Quæ quidem Iobus ob eam rem eſt perſequutus, tùm vt rectam ſuam de Deo opinionem teſtaretur, tùm vt amicis fidem faceret, non ob peccata ſe planè multari, ſed omnis eius rei rationem eſſe Dei abditis, & quæ indagari non poſſunt, iudiciis permittendam.

*SVſcipiens autem Iob ait, * Cui ades, vel quem adiuturus es? an non cui multum eſt robur? & cuius brachium robuſtum eſt? cui dediſti conſilium? an non cui omnis eſt ſapientia? aut quem ſequuutus? an non cui maxima eſt poteſtas? cui nunciaſti verba? ſpiritus autem egrediens de te, cuius eſt?* Cuinam, inquit, poteſtatem tuam defers? & quem tibi apud eum locum vendicas? aut cui opitulari ſtudes, quaſi tuæ opis indigenti? Apage ô homo. Scimus videlicet omnes Deum & nulla re egere, & poteſtate ſumma pollere, necnon ſapientiam omnem comprehenſam habere. Quid igitur, attinebat te, quaſi Deo conſilia dantem, verba pro illo facere? Cui dediſti conſilium? Vtrum illum ipſum docere potes inſcientem, quem ſequi conaris, tanquam opem ei quampiam laturus. an non eam, quæ vim omnem ac robur complexus eſt? In quonam CAPVT XXVI. * Ita & August. græce eſt, ᾧ πρόκειται.

ſapien

ſapientiam tuam oſtentaſti, ac tam multa verba effudiſti? Itane vero ignoratum tibi eſt, ipſum loqui ac ſpirare à Deo tibi tribui? Etenim aër & ſpiritus eſt reſpirationis ac vocis cauſſa: & quidem, cum loqui volumus, aer ipſe percuſſus vox efficitur. Ergo docta conſequutione vſus eſt Iobus, dum ad Baldadum dicit, Ei, qui ſpiritum tibi atque animam impertitus eſt, mutuam orationem tribuiſti, quando ad eum patrocinij & auxilij cauſſa acceſſiſti. CHRYS. Neque verò hoc ego tibi crimini do, quòd Dei tibi ſint partes ſuſceptæ, ſic enim fieri oportebat omnino: ſed tamen cur me condemnares, nihil erat. Nam eodem tempore fieri poteſt, vt & pro Deo quis dicat, & nihilominus non ſit alter culpæ obnoxius. Quæ poſtquam dixit, in hominem videlicet, qui nouum ſe Dei patronum videri voluit, illius inquam patronum, de quo hæc eſt omnium exiſtimatio, cum poteſtate ac ſapientia præditum eſſe; ad Dei poteſtatem dehinc orationem conuertit, docetque præſtantius ſe, quàm illos, ſentire de Deo, dicitque;

Nunquid gigantes obſtetricabuntur ſub aquis, & vicini eius? Symmachus autem,
* θεομάχοι * Dei hoſtes, & iis propinqui. Eius verò, quæ dicitur rei hæc eſt ſententia, Olim Deus, cum eluuie corruptam iam terram deleret, homines illos, qui dicti ſunt gigantes, cum ipſo eodem Deo pugnantes demerſit, atque depreſſit. Dicit igitur, haud fore aliquando vt gigantes illi, illorumue propinqui, ideſt, quorum ſimilis eſt improbitas, quandoquidem deleti ſunt, nutricis, obſtetricisue opera curari iterum poſſint, ac ſua vi ruſſus exiſtere. Num eos quid robur adiuuit, quando cum Dei poteſtate, atque conſilio, quod expugnari nulla ratione poteſt, confligebant? Etuero illi nec ſeipſos, nec quemuis alium demortuum poſſunt educere, & ad vitam reuocare. Id vnius eſt Dei, imperio mortuos iterum ad vitam vocare, & excitare.

Nudus Infernus coram eo, & non eſt amictus Perditioni. Iubet tantummodo Deus, & continuo mortuos Infernus eructat, nec quidquam eorum, quæ pereunt illi rectum poteſt eſſe, illius inuicta potentia cuncta in medium proferente. Hæc Iobus de vnigeniti incarnatione vaticinatus eſt; ſiquidem coram eo tenebricoſus & ſplendore carens, Infernus nudus eſt; & quæ illi propinqua eſt Perditio, hoc eſt, Mors, abdita in occulto, latere non poteſt. Ille ſcilicet factus homo, & Infernum prædatus eſt; &, qui illic incluſi erant, virtute ſua eduxit, cum iis, qui erant in vinclis, diceret, Egredimini; & iis, qui erant in tenebris, Retegimini; nec veluti vllum diuino imperio efficere potuit; verùm, nulla interiecta mora, retecti ſunt. Dictum item eſt in Prouerbiis, Infernus & Perditio manifeſta apud Dominum. nec enim locus, in quo verſabantur animæ, quæ illius aduentui anteceſſerunt, conditus illi ipſi eſſe potuit, neque eius obtutum effugere illi, qui corruptione ac morte interiiſſe funditus videbantur. Quin in regionem illam infernam deſcendit; &, quæ à temporis principatu illic perpetuis vinclis tenebantur conſtrictæ, animas expediuit.

* ἐπὶ κενώματι. *Extendens Boream ſuper nihilum.* Aquila autem. * In inani. Mihi videtur Boream hoc loco ipſum aereum ſpiritum, hoc eſt aerem, nihilum autem ipſum inane nuncupaſſe. Effudit igitur, inquit, aera ſupra nihilum, hoc eſt, ſuprà inane. Aer enim vacui repletio. Vacuum autem eſt internallum à cælo ad terram pertinens aere completum. Boream autem duntaxat meminit, vt reliquos ventos ab hoc vno ſignificaret; ſicut alibi, cum Heſperum & Arcturum appellauit, cætera aſtra indicauit; atque alibi pulli coruorum pro volucri natura ponuntur.

Suſpendens terram ſuper nihilum. GREGOR. THEOLOG. Quid de ventis, inquit, attinet dicere? quandoquidem terram vniuerſam ea, quæ cerni non poteſt, vi continet, nullo firmamento ſubnixam. Qua tandem ratione ſtabilis ac firma perſeuerat? quid illud eſt, quod eam ſuſtinet? & quid illud item ſuſtentet, ac firmet? ſanè nihil ratio reperit, vbi inſiſtat, niſi Dei voluntatem, quæ illam ſuſpendit atque firmauit: nec quidquam eſt aliud, quo terra teneatur, ac fulciatur.

Ligans aquam in nubibus ſuis, & non eſt rupta nubes ab eo. Quæ conſuetudinis vitio ipſi nec ſeruari aliquando, nec admirati ſumus, hæc in magnam traducunt Iobum admirationem. Vt quænam ventorum ſit ſedes, vbinam terra conſidat,

quóue

quóne nitatur; qua ratione nubibus aqua cótineatur, quibus niſi mandet Deus, in terras imbrem haudquaquam demittunt, quando verò demittunt, ex præſcripta lege, menſuræque ratione demittunt. Illud verò admirabilitatem haud mediocrem facit, quód, cum aeris maxima ſit raritas, atque á flatibus diſcindatur, aquarum fert tamen pondus, impulſuque ventorum imbrem non effundit: quód ſi effundit, id nec confertè, nec vno impetu, ſed æquabiliter facit: nec enim rupta eſt nubes ab eo, quod eſt ſub ea; nimirum ab aqua. Nempe hæc Sanctus ſuſpicit, ob has res de effectore glorioſè prædicat, quòd is cælum circumduxit, quód aerem explicauit, quód terram ſuppoſuit, quód humidam naturam fudit atque collegit, quód ventos dimiſit, & non immiſit, quód in nubibus illigauit, & non cohibuit, ſed ordine, & quadam æquabilitatis ratione ſpargit in terras. Ergo, cum dixit, *Extendens Boream ſupra nihilum*, aerem quaſi nutu notauit, id omne ſpatium, quod inter terram, cælumque interiectum eſt, complentem. Item cúm dixit, *Suſpendens terram ſuper nihilum*, admirabile Dei opificium declarauit; cúm nec intelligentia, nec verbis aſſequi poſſit, quænam ſit ea baſis, qua ingens hoc elementum nitatur. Poſteaquam autem animum in rebus hiſce peruoluit, rurſus à terra ad aerem aſſilit, addubitatque quo pacto in nubibus aqua constricta, obductaque teneatur; cuius quidem pars (ô rem admiratione perquamdignam !) ſubſiſtit in nubibus, & à verbo fluxa natura coërcetur; pars verò in terram effunditur vniuerſam, atq; in ea opportunè & æquabiliter diſſeminatur.

Qui tenet faciem throni; qui expandit ſuper illum nubem ſuam Thronum Dei multifariam diuina ſcriptura cælum nominat: cæli verò facies ac vultus eſt aer. Dicit igitur, Cum aerem contineat, & nubibus illum obducat, pluuiam defluere non ſinit, niſi ea ratione, quam is conducere cumprimis intellexerit. Ad terram deinde delabitur, & ait;

Præceptum circundedit ſuper faciem aquæ. GREGOR. THEOLOGI. Symmachus autem, Terminum circunſcripſit Maris tum magnitudinem, túm tranquillitatem, tum vtriuſque rei vim admiratur; quanam ratione ſolutum finibus ſuis nunquam excedat, quid illud contineat, quidnam deuinctum teneat, quemadmodum turgeſcat, atque reſideat, perinde quaſi finitimam terrã vereatur, quemadmodum cunctos excipiat fluuios, & vis nihilominus aquæ ſit eadem. Equidem quemadmodum terminus ſit arena huic tanto elemento, aut ipſe ignoro omnino; (quamuis phyſici & ſapientes inania quædam dicere habeant, qui, cúm hæc ipſa credunt ſe habere cogitatione percepta, reuera mare ipſum cyatho metiuntur) aut, ſi mihi paucis ſic ſacris ſcriptis philoſophandum, & id, quod longis diſputationibus probabilius ac verius eſt explicandum, naturæ humidæ hoc vnum vinculum eſſe affirmarim, *Præceptum circundedit ſuper faciem aquæ* OLYMP. Vetus illud præceptum, quod vndique complexum eſt aquas, atque eas quaſi fræno coercet, facit, vt eæ regiones ſuas tranſilire, & obruere terras ne poſſint: placetque diuinæ prouidentiæ, quandiu hęc rerum ſtabit vniuerſitas, illud ipſum ſtare præceptum. Quocirca addit;

Vſque ad conſummationem lucis cum tenebris. Hoc iuſſum vigebit diuinum, dum dies & nox curſum, viciſſitudinemque conficient.

Columnæ cæli expanſæ ſunt. Aquila, Motæ ſunt.

Et obſtupuerunt ab increpatione eius. Symmachus autem, Pauent. Ipſa, inquit, cæli firmamenta, ac propè baſes & fundamenta horrent & contremiſcunt, cùm is imperarit, qui cælum ſtrauit & expandit, extendens ſicut pellem. Tremor autem hic, & commotio, quo tempore futura eſt conſummatio, accidet. Sicut enim amictum, inquit, conuolues eos, & mutabuntur.

Fortitudine ſedauit mare: ſcientia autem ſtrauit cetum. Symmachus autem dixit, Arrogantiam comprimit. Quando in ſermonem de mari incidit, diuinæ poteſtatis luculentiſſimum, certiſſimumque adfert argumentum: quód humidam naturam propè furentem, & ad montium verticem tollentem fluctus, ac ſeſe cum montibus æquantem, comprimit, ac ſedat. In eadémque ponit admiratione, cetos maximos ſtrauiſſe, ſuoque imperio ſubegiſſe. Hoc ipſum Dauid fecit, cúm

dixit, Hoc mare magnum & ſpatioſum. Ceti quoque meminit, cùm attexuit, Draco iſte, quem formaſti, ad illudendum ei. Verumenimuerò illud ad ſublimiorem ſententiam pertinet, quòd ſalſum infidelitatis & peccati mare vnigenitus vi ſua placauit, & cetū, hoc eſt, Diabolum fidelium pedibus obterendū conſtrauit.

Clauſtra autem cæli metuunt eum. Obſcuriore metaphora ac tropo vſus, aera nominauit. Hunc enim adducit, ac rurſus diducit, atque ſuo arbitratu claudit & aperit Deus. Illud autem ſublimius. Portis cæleſtibus præpoſitæ poteſtates, quibus dictum eſt, Attollite portas, cùm Deum carne indutum redeuntem cernerent, cohorruerunt.

Imperio autem interficit draconem apoſtatam. Symmachus autem, Serpentem concludentem. Et Antichriſtum quidem interficit verbo oris ſui, vt eſt apud Apoſtolum. Ipſam quoque antiquam, & flagitioſam & cum Deo bellum gerentem belluam, quæ & ipſa à Deo defecit, & eos, qui ſibi obtemperant, concludit interitu, parato igne cremandos.

Ecce hæ partes viæ eius, & ſuper ſtillam ſermonis audiemus in eo: robur autem tonitrus eius, quis nouit, quando faciet? Pro quibus Symmachus, Quid autem murmur ſermonum eius audiemus, quando tonitrum dominationis eius nullus cogitabit? Hæc autem eſt ſententia, Videlicet ob ea, quæ diximus, ſumus admiratione obſtupefacti, qua, inquam, ratione per inane venti ferantur; quemadmodum nihilo terra firmata nitatur; quemadmodum aqua teneatur in nubibus; quemadmodum expanſæ ſint in aere nubes; quemadmodum, cum furit mare, litoris arenam tranſgrediatur; qua demum ratione conſtent alia, quæ diximus. Atqui iſthæc omnia pars eſt eorum, quæ Deus efficit, perexigua. Harumque rerum diſputationis tenuiculam quandam guttam percepimus, & partem perpuſillam ſapientiæ, poteſtatiſque Dei, qua is vniuerſum luſtrans & permeans moderatur, ſumus exequuti. Et nimirum ea, quæ numerando percenſuimus, perparuæ ſtillæ inſtar obtinent. Quandoquidem fieri non poteſt, vt ſapientiæ eius flumen omne * creata natura excipiat. Nam, vt cætera taceam, quis eum, qui per aera, & nubes fertur, tonitrus ſonitum, aut interpretando, aut, quemadmodum oriatur, explicandis rationibus, aſſequi poſſit? Nimirum tu, qui tonas in terris, & qui ſcintillis veritatis luces exiguis, qui tandem de fulguribus ac tonitruis mihi philoſophabere? In vapores quoſdam ſublatos à terra, è quibus gignitur nubes, aut in aeris compreſſionem quandam, cùm id, quod nubis maxime rarum eſt, alliditur, atque perfringitur, cauſſam conferes; vt iam tibi ipſa colliſio & attritio fulgur; fractio autem, atque diſciſſio tonitrum edat. Sed cuiuſmodi eſt tandem ille ſpiritus, qui coanguſtatus, nec exitum reperiens, cum illiditur, fulgur; cùm perrumpitur, tonitrum creat? Ego quidem ex Symmachi interpretatione commentando, hoc conſequor, Si tonitrui ſonitum, qui improuiſo auribus incidit, ferre non poſſumus, ſed à nobis ipſi diſcedimus; quonam pacto loquentem Deum feramus, quamuis ipſe, non elata & magnifica oratione, ſed murmure vocis duntaxat vtatur? Vel ſic; Si rationem, quemadmodum tonitruum exiſtat, cogitare non poſſumus, quid de viis eius, & Prouidentiæ conſiliis dicendum erit? ſiquidem ea, quæ modo diximus, perexigua quædam ſtilla & gutta ſunt, quam ipſi ab illo vbere, qui nunquam exhauriri poteſt, fonte hauſimus.

* *In exemplari habetur γεννητὴν πάρεδέξασθαι ἀδύνατον. excogitandum num legendum γεννητήν.*

CAPVT XXVII.

ADhuc autem adiiciens Iob dixit proœmio. ORIGEN. Diabolus, poteſtate accepta, dies ac noctes Iobum excruciauit, primùm iis, quæ erant extrà, adhibitis inſtrumentis; deinde corpore ſauciato, tùm amicis inſtructis. Nam, poſtquam illum vxore pertentauit, nec ea re ſuperatum Iobum eſſe animaduertit, tres amicos, non tres inimicos adduxit, non ad inſidioſa dogmata inſtitutos, ſed veros ſermones, quamquam nec rectè, nec opportunè illos vſurpantes. Idque per eos moliebatur, vt aliquid Iuſtus aduerſum Prouidentiam loqueretur, dolorumque victus magnitudine, animum impietate imbueret, illumque cruciamentis laceſſeret. Verum ſolidus hic, ac firmus adamas poſt trium amicorum ſermones, vide quid dicat; poſteaquam, inquam, iam ternas Eliphazus, ternas item Baldadus, binas autem Sopharus diſputationes pertexuerat. OLYMP. Hiſce ad exitum adductis

ducis, cùm is pauca reſpondiſſet, proptereaquod paucis etiā Baldadus diſſeruerat, cùm ex amicis nullus eius obſiſteret orationi, ad ſuperiorem orationem noua quædam & ea, quæ conſequuntur, adtexit. Quæ verò dicta ſunt adhuc, ſunt quoddam velut proœmium conſequentis orationis. Verùm Aquila ſic interpretatus eſt, Et adiecit Iob ſumere parabolam ſuam. Parabolam autem Scriptura dixit,* nō id ſolùm, quod à familiaris ſermonis ſimilitudine remotū eſt, ſed quemuis etiam ſapientem ſermonem: hanc notionem ſecuta, de Baldado dixit, Aſſumens autem parabolam dixit: & Dauid, Aperiam in parabolis os meum; quos cōſtat non ſermonis ſimilitudines, & collationes, ſed ſapientes fuiſſe ſententias perſequutos. Verumenim, quid Iobus reſpondeat, poſt dictū ab ipſo proœmium, attendamus, & ad verba animum intendamus.

* Exemplar habet, οὐ μόνον οὐ καθ' ὁμοιότητα λόγων. veram lectionem hanc eſſe iudico, παραβολὴ δὲ εἴρηται παρὰ τὴν χρῆσιν οὐ μόνον ἡ καθ' ὁμοίωσιν λόγος.

Viuit Dominus, qui me ſic iudicauit. Symmachus, Qui neglexit iudicium meum.

Et Omnipotens, qui amaram fecit animam meam; ſi, adhuc ſpiratione mea exiſtente, & ſpiritu eius diuino nares meas circumeunte, loquentur labia mea impia, aut anima mea meditabitur iniuſta. Haud ſum, inquit, eius ignarus rei, quæ vos ad me prouocādum adduxit. Per Deum viuentem, qui de me iudicium iudicauit, iuro hæc me ob eas cauſſas tantum, quæ mihi prorſus ignotæ, illi vni cognitæ ſunt, perpeti. Illum, inquam, qui me his ærumnis obiecit; illum, qui me huiuſmodi cruciamentis afficiendum decreuit, iuro, dum me ſpiritus minimè deſeret, quoad anima exuperabo mea, dum ſpirabo, quandiu Dei munere ſpiritum hauriam; quamuis cruciatus ac pœnæ producantur, quamuis acerbiora ſint mihi perferenda, nihil tamen abſurdi, nihil dignitate Dei alienum me aduerſus ipſum Deum aut loquuturum, aut animo cogitaturum; verùm vſque ad extremum ſpiritum peccato repugnaturum. CHRYS. Illud enim; *Nō meditabitur anima mea iniuſta*, hoc valet, In eadem ſententia permanebo, nemo peruertere me vnquam poterit, nemo dimouere, nemo à propoſito, ſuſceptoque conſilio abducere. OLYMP. Nonnulli dixerunt Trinitatis hoc loco Iobum meminiſſe. Viuit, inquit, Dominus, & Omnipotens, & Spiritus diuinus. Nam quod alibi Septuaginta ad diuinum ſpiritum retulerunt, cùm interpretati ſunt, Inſufflauit Deus in faciem hominis inſpirationem vitæ: reliqui interpretes ſic prorſus extulerunt, Inſufflauit in nares eius ſpirationem vitę. Ergo hoc item loco, illud, quòd ſpiratio erit, ſeu flatus in naribus meis, pro reſpiratione ſumendum eſt. Illud autem; *Spiritu diuino circumeunte nares meas*, Spiritui ſancto tribuendum eſt. Tametſi Methodius ſpiritum diuinum, qui à Deo eſt cunctis conceſſus hominibus, de quo Salomon, Incorruptus tuus ſpiritus eſt in omnibus; conſcientiam eſſe confirmat, quæ quidem ipſa peccantem animum condemnat.

Ne ſit mihi iuſtos vos pronunciare, quoad viuam. CHRYS. Haud meipſum accuſabo, minimè de ſententia decedam; ſi ſexcenta adferatis; in eodem decreto tamen perſiſtam. OLYMP. Abſit, vt mea ſolius cauſſa turpitet metuentis, & verecundantis, verum ipſi adulteretis, meque iure à vobis condemnari dicatis. Etenim, ſi veſtro ſermoni aſſenſus fuero, cùm ob ſcelera hæc me ſuſtinere cogitetis, nimirum iuſtos vos eſſe pronunciarem.

Non enim deſeram innocentiam meam. Symmachus autem, Non diſcedam de ſimplicitate mea. Porrò autem deſererem, atque proderem, ſi alia loquerer, atque ſentiam.

Iuſtitiam autem attendens, non prodam Id, quod ait, tale quidpiam eſt, Qui in alios iacit, immittitque iniurias, ea, qua vtor ipſe in dicendo, caret loquendi libertate; habet is linguam adſtrictam: idquod mihi minimè accidit; qui peræquè dicam, ac contradicam.

Non enim conſcius ſum mihi ipſi abſurda feciſſe. ORIGEN. Hoc ipſum deinde Paulus etiam in ſermone vſurpauit, eōdemque addidit, Sed non in hoc iuſtificatus ſum. Mirifica Iuſti fiducia, qua non modo eius vita ſuperior, ſed ærumnoſi etiam temporis condicio nitebatur, vt dicere non dubitauerit, *Nihil mihi conſcius ſum.*

Veruntamen ſint inimici mei, ſicut ſubuerſio impiorum; & inſurgentes in me, ſicut perditio iniquorum. CHRYS. Pereant, inquit, inimici mei; quandoquidem me calu-

maniantur. OLYMP. Vel etiam ſic, Prorſus nullius rei præter decorum geſtæ mihi ſum ipſe conſcius. Quæ autem vos in me per impietatem condemnatis, in meorum inimicorum capita retorqueantur. Etenim, qui talem virum criminantur, petulanterque laceſſunt, planè ſunt impij; atque illa ipſa, qua genus omne impiorum hominum, damnatione obligentur.

Etenim, quæ ſpes eſt impio, quia ſuſtinet? Cæteri verò, Quia auarè rapit.

Confidens in Domino, nunquid ſaluabitur? aut irruente in eum neceſſitate, num habet fiduciam coram eo? aut, cùm inuocauerit ipſum, exaudiet eum? Quamnam, inquit, ſpem impius habet, etiamſi interim ſuſtineat? qua fiducia mentis à Deo ſalutem expectet? cui ipſe ſpe & animo incubo? Qua ratione, cùm in neceſſaria ac dubia is tempora inciderit, fidenter Deum imploratit, perinde quaſi illi ſit in precibus affuturus? Hæc, inquit, melius mihi ſunt, quàm vobis ipſis nota.

Iam verò annunciabo vobis, quid eſt in manu Domini: quæ ſunt apud Omnipotentem, non mentiar. OLYMP. Ego, inquit, quid de Deo exiſtimem, apud vos dicam, & quæ Dei manus impiis infert, verè vobis aperiam.

Et quid diſpoſitio, aut quid opus illi. Ecce omnes ſcitis, quia vana vanis adijcitis. Hæc pars hominis impij à Domino: Poſſeſſio autem potentum veniet ab Omnipotente in eos. OLYMP. Theodotio autem & Symmachus, Et hæreditas, quam inflexibiles à Sufficiente ſuſcipient. Vos, inquit, illud non ignoratis, ſtultis ſtultos ſermones à vobis cumulari, dum me impietatis accuſatis. Ego viciſſim, quænam impij pars ſit, & quænam eorum, qui improbitate valent, poſſeſſio atque hæreditas, & quid illis ipſis à Deo, in cuius poteſtate ac nutu cuncta vertuntur, caſurum ſit, explico. Deinde impiorum manupretia narrat.

Si multi fuerint filij eius, in occiſione erunt: ſi ſin autem fuerint viri, mendicabunt; reſidui autem eius morte morientur; viduas eorum nemo miſerabitur. Quæ veriſſimile eſt impiis euentura eſſe, ea numerat, & quidem nonnunquam accidit, vt eos vſque ad extremum vitæ diem comitetur fœlicitas, quemadmodum ante cum amicis addubitans docuit. Nunc verò necem eam dicit, quæ adfertur ab hoſtibus; mortem verò ſubitum atque immaturum interitum: vt ſi diceret, impiorum liberos haud honeſtè diem ſuum obituros. Verùm, præterquam quòd ſtipem cogent, violentam, atque immaturam mortem occumbent; neque, id quod miſerabile eſt peculium, viduitas miſericordiam vllam conſequetur.

Si congregauerit ſicut terram, argentum, & quaſi lutum præparauerit aurum, hæc omnia iuſti acquirent; pecunias autem eius veraces habebunt. Hoc item in Prouerbiis dictum eſt, impios iuſtis thezaurizare diuitias. Ita Hebræi Palæſtinæ prouinciæ opes, quas gentes fundauerant, & conſtituerant, propter earum ſcelera abſtulerunt. Quare hoc item loco Iobus confirmat, ſi inſtar terræ ac luti diuitias impius cumularit, eſſe tamen ad innocentes & frugi, atq; ad eos, qui rectè atque vtiliter illis vſuri ſunt, transferendas. Fortaſſe enim illud, περιποιήσονται non tàm valet acquirent, & poſſidebunt, quàm ea, quæ decet, ratione, illis vtentur.

Euaſit autem domus eius ſicut tinea; & ſicut aranea tela, quæ conſeruauit. Ideſt, ſeipſi conficiunt. Nam impietas, inſtar veneni depaſcit impios, non ſecùs quàm tineæ lanas. Et quemadmodum aranearum telæ, nullo maiore negocio exterminãtur, ac pereunt; ſic ea, quæ ab impio aſſeruantur, putridam, & diſſolubilem aranearum telam, quaſi veneno, tineaque conſumpta imitantur.

Diues dormiet, & non adijciet. Diues, inquit, qui vitam agit impiam, cum ſomnum ceperit, ſurget; hoc ſcilicet ſignificat, eum, qui improbis artibus locupletatur, breui tempore bonis adeptis fruiturum. Cuius conditio haud eſt eius diſſimilis, qui ſecundum quietem refertus diuitiis, ſtatim atque diluxit, nihil habet in manibus.

Oculos ſuos aperuit, & non eſt. Somnium, inquit, ſunt impiorum diuitiæ: ſicut enim pauperes nonnulli in ſomnis viſi ſunt ſibi interdum menſa potiri inſtructa regificè; verùm ſomnus, ac fallax ſomnium viſa illa extiterc; experrecti enim, ſimul vt oculos aperuerunt, nil inuenere: ſic impij planè eſt conditio. Vt enim, qui ſecundum quietem beatus eſt, miſer tamen eſt; quandoquidem, vt oculos patefecit

fecit, eius ſummæ, quam coegerat, nihil cernit omnino; ſiquidem illa omnia dilapſa ſunt & occiderunt: ſic perquàm leues, atq; fugaces ſunt diuitiarũ illecebræ.

Obuiauerunt ei dolores, ſicut aqua. Quæ illum vndique complectuntur, & ſtrangulant, atque adeo ad præcordia dimanant. Symmachus autem pro, Doloribus, ἀνυπαρξίᾳ dixit. Hoc enim nomine τῶν ὑπαρχόντων, ideſt, fortunarum interitum, vnde dolor exiſtit, declarauit.

Nocte autem ſuſtulit eum obſcuritas. Quemadmodum noctis, inquit, tenebræ faciunt, nihil vt poſſit apparere; ſic impius ærumna, quaſi cæca nocte obrutus, nec cernitur, nec vſpiam videtur exiſtere.

Abſumet eum æſtus, & abibit, & ventilabit eum de loco ſuo. Variis imaginibus ac collationibus impij exitum, internecionemque deſcribit. Ille, inquit, ſimiliter vt à tinea lana, perditur, vt araneolæ contextum rete, diſſipatur; vt ea, quæ in quiete, per viſa cernuntur, nuſquam cohæret: putat ſe verſari in tenebris; venti æſtu accenſus amandatur; quaſi puluis à procella ac turbine iactatur; tanquam lenibus flantis venti auris paleæ, ſic ille, vltrice vi quapiam raptante, ac, ſeſe ſubducente, abripitur, atque è ſuo loco transfertur: vt verum ſit illud, Quæres locum eius, & non inueniatur.

Proijciet ſuper eum, & non parcet. Vltor, inquit, ac vindex quaſi fur improuiſò incidet impio, nec illi ignoſcet iratus.

De manu eius fuga fugiet: plaudet autem manibus ſuis ſuper eum, & ſibilabit eum de loco ſuo. Conſueuit Scriptura veluti hoſtis atque aduerſarij ſpeciem Deo affingere, dum diuinum in impios imperium, ſuppliciumque ſtudet exprimere. Quocirca Dauid, vbi Deum armis inſtruit, eique tradit iaculum, ſic canit, Apprehende arma, & ſcutum: ac rurſum, Effunde gladium, & conclude: & alibi, Arcum ſuum tetendit, & parauit ſagittas. Idipſum hic facit: nam Deum quaſi hoſtem, qui aduerſarios perſequatur, inducit; impium autem quaſi fuga ſibi conſulentem, & illum quidem quaſi victorem, & ob victoriam geſtientem, ac manibus plaudentem, atque à ſuo loco, ideſt, à priſtina fælicitate, conſuetudine, ac ſede ipſum abſtrahentem. Contrà, quemadmodum, & qua par eſt, ſanctimonia iuſtus vocem contendat apud Deum, attende, Quo ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua, quò fugiam? Impius autem fugit, quaſi Deum vitare, atque ex illius manu ad omnia pertinente poſſit euadere. Nihilominus igitur capitur, & ſeſe in laqueos induit & ſuperatur; atque ea, quæ vociferantes in prælijs ſolent, in illo fiunt; manuum, inquam, complauſus & ſibilus, ac veteris domicilij commutatio, atque migratio.

ESt *enim argento locus, vnde fit: locus autem auro, vnde percolatur.* Cæteri autem, Vnde confletur. CAPVT XXVIII.

Ferrum autem de terra fit; æs autem ſicut lapis excinditur. Hebræus autem, Lapidibus conflatur, dixit.

Ordinem poſuit in tenebris. Pro quo Aquila, Finem; Theodotio, Terminum; Symmachus, Legem, interpretatus eſt. CHRYSOST. Sententiam exponit huiuſmodi, Si cuncta Deus ratione diſpoſuit, quanto magis humana certo conſilio atque ordine adminiſtrat? Prouidet enim is rebus, nec quidquam temerè, ac fortuitò euenit. OLYMP. Aut verò illud potius eius conficit oratio, cætera quidem non vſque eò eſſe à noſtra cogitatione ſecluſa; Dei autem prouidẽtiam eſſe quauis coniectura, atque notitia ſuperiorem; ſimul & verbi opificis ſapientiam, & quã eximia, ſapientique ratione res cunctas effecerit, & quo ordine, ac momento diſpenſarit atque digeſſerit, & quo nexu, atque harmonia deuinxerit, docet: quo item pacto nos animi intelligentia & ratione ornarit, nec quidquam ſine certo iudicio ab eo perfectum ſit, ſed ſingulis locum ſuum, ordinemque attribuerit. Neque enim aurea terra fundit argentum, neque argentea aurum progignit, & ex alia quidem ferri metallum effoditur, ex alia verò lapicidina æs eruitur. Id autem dixit, non quòd montes ſint ærei, ſed ideo quòd, cùm fodiendi metalli ratio, quæ hominibus tributa eſt, acceſſerit, æs & ferrum proferunt; vbi eius generis in terra fuerit reperta materies. Et noctis quidem tenebræ

appropinquanti luci cedunt, ac dies nocti ex Dei decreto viciſſim decedit, fitque horum quædam accretio, ac diminutio, & , vt aliquid à communi opinione ſeiunctum dicam, quædam efficitur ex inæqualitate æqualitas. CHRYSOST. Præclarè dixit, *Ordinem poſuit tenebris*; vt oſtenderet eas cedere ac decedere conſueſſe. Quis earum caliginem, obſcuritatemque diſpellit, vnde in re tanta ordo tantus? Adhæc vim, ſapientiamque Dei narrat, vt doceat illum nolle pœnas ab eo expetere. Rerum enim omnium exitus, & euenta ſcrutatur, illa ſua incomprehenſa prouidentia cuncta complexus. Ergo neque impiorum ſupplicia temerè trahit ac differt, nec fruſtrà irrogat: quia menſura, ordine, atque concentu vniuerſa deſcripſerit ac deſignarit.

Lapis tenebræ, & vmbra mortis, abſciſſio autem torrentis ab arena. Lapides, inquit, qui in fodiendo quæruntur, ſunt in profundo abſtruſi, in ipſaque mortis vmbra deliteſcunt, ideſt, in partibus terræ imis, atque in alta obſcuritate: illa vero terra è qua, eum perpurgata fuerit, ferrum, aliáve metalli materies exiſtit, ſub torrente arenaque latet. Vel, vt planius dicam, terra, quæ ad gignendum ferrum vtilis ſæpenumero in aquis reperitur; quæ à torrente diſciſſa ferrum protulit. Fortaſſe etiam hæc ipſa verba aliam ſententiam pariunt, Quod lapides, qui in profundo ſunt conditi, ac propemodum radicibus nixi, torrentis impetus in apertum protulit, vbi ſubiectam materiam diuellit, & nullo firmamento fultam terram abripuit.

Qui autem obliuiſcuntur via iuſta, infirmati ſunt; de mortalibus moti ſunt. Id, quod fieri in fluuiorum alueis ſolet, ad imaginem, atque ſimilitudinem exitij impiorum tranſtulit. Vt enim torrentis impetu interciſæ atque auulſæ arenæ trahuntur; ſic, qui non firmiter honeſti rationibus nituntur, nec viæ, qua ad virtutem eſt iter, meminerunt, ſanè debilitantur; atque ex ea, in qua con ſiſtebant, fælicitate decidunt, atque è mortalium complexu abſtrahuntur.

Terra, ex ipſa egredietur panis, ſubtus autem eam verſa eſt ſicut ignis. Poſtquam dixit terram, aliam quidem auri, aliam verò argenti, aliam æris, aliam ferri procreatricem eſſe, eodem nunc addit genus quoddam aliud terræ reperiri, quod ſuo vtero ſemina comprehendit, quæ quidem ſemina poſtquam ſuo calore, quaſi igne quodam diſſoluit, & vi ſeminis multiplicem ex illis fetum extulit, tunc ad conficiendum panem ſpicam progignit. Necnon eundem verſum ſic interpretari licet, vt eius ſit bipartita ſententia ad hunc modum, Terrarum genera duo ſunt, vnum concipiendis, comprehendendiſque ſeminibus idoneum, alterum ſulphureum. Nam illud, *Subtus autem eam ſicut ignis*, pro eo eſt, Sic ſulphur alit terra ipſa, vt ei ignis pæne ſubiectus eſſe videatur.

Locus ſapphiri lapides eius, & agger aurum eius. Terrarum, inquit, aliæ lapides pretioſos gignunt, partim ſunt aceruí & aggeres, è quibus concoctis aurum procreatur.

Semita, non cognouit eam auis, & non vidit eam oculus vulturis, non calcauerunt eam filij ſuperborum, non tranſiuit in ea leo. Viam hanc, inquit, ac metallicæ artis rationem neque vulturibus, quarum eſt acies acutiſſima, vt etiam è ſublimi regione illa cernant, quæ iacent in profundo, nec cæteris item volucribus exploratam Deus eſſe voluerit, neque leones, cæteræve immanes, ac vaſtæ belluæ, quas ſuperborum filios nominat, hanc à Deo ſapientiam expreſſerunt; illam homo tantummodò hauſit.

In lapide duriſſimo extendit manũ ſuam; ſubuertit è radicibus montes; ripas autem fluuiorum dirupit. Pro, *Ripas*, Theodotio, Munitiones; Symmachus, Fluenta, interpretatus eſt. Hæc nonnulli ſic intelligunt, Condocefactus à Deo homo, nec montium quidem vertices intactos reliquit: ſed prætuptas rupes, ac ſaxa duriſſima aperiens, atque perrumpens, ex eorum radicibus aquarum fontes euocauit, montes item quoſdam editos complanauit. Verùm, quantùm ipſe opinione conſequi poſſum, non fontes quærens aquarum homo ſilicibus ferrum admouet, monteſque euertit, ac ripas fluuiorum perfringit; ſed, cum aut venas aureas quaſdam, aut verò argenteas, aut etiam quampiam aliam metalli materiam perquirit,

perquirit, aut gemmas curioſius perueſtigat, tunc & perfodit montes, & ima flumina perſcrutatur.

Omne autem pretioſum vidit oculus meus. Dixit, rerum huiuſmodi ſcientiam eſſe vni homini comprehenſam. Quoniam igitur is, qui hæc diſputat, homo eſt, id, quod eſt omnium hominum commune, ſibi tamquam proprium adſciſcit, ac dicit, Eorum, quæ apud homines præclara, pretioſaque habeutur, planè nihil eſt, quod me fugiat. Verùm omnia perſpexi atque percepi, quæcumque perquiſiui.

Profunda fluuiorum reuelauit. Theodotio autem, Scrutatus eſt, vt ſi diceret, Nil intentatum reliquit; ſed, quæcumque in aquis obliteſcunt, ſiue ob acre conquirendi ſtudium, ſiue ob diuinitus conceſſam ſapientiam, in eius notitiam incurrerunt.

Oſtendit virtutem ſuam in lumine. Hoc eſt, in apertum protulit, gratiamque & vim ſibi datam diuinitus, fecit inſignem.

Sapientia autem eius vnde eſt inuenta? Reliqui autem, Vbi inuenietur.

Qualis autem eſt locus ſcientiæ, non vidit mortalis viam eius. Aquila, Ordinem; Theodotio, Senſum; Symmachus, Pretium interpretatus eſt. Sapientiam hoc loco interpretãtur nonnulli rationes opifices, quibus mundum condidit ac moderatur. Hanc, inquit, ſapientiam haud comprehenſibilem iis, quorum eſt ortus è terra, in nullo terræ loco, quemadmodum ſuperiora licet inuenire; ſed præcipuè Deo indigemus magiſtro, vt illius partem aliquam ſine errore aſſequamur. Non enim eſt quidquam in vita hac abſoluti, ſed videmus in ænigmate. Quare homo, inquit, mortalis eo, quo opus eſſet, modo huius ſapientiæ viam nequit agnoſcere. METHOD. Fortaſſe, quòd Iobi amici cauſſam ſe tenere, cur illa is pateretur, arbitrabantur, ideo in eos inuehens Iuſtus, diuinorum iudiciorum ſapientiam tùm ſibi, tùm cuilibet homini incomprehenſam eſſe confirmat; negat locum exiſtere in terris, qui diuini conſilij ſcientiam complecti queat. Verùm hic quiſpiam dixerit, eam, quæ partibus omnibus expleta eſt, pietatem atque religionem vocatam eſſe ſapientiam, rem planè diuinam, atque ab vno Deo precario conceſſam hominibus. Verborum autem ipſorum huiuſmodi eſt ſententia, Mirifica, inquit, eſt Deus quædam elargitus hominibus, cum iis vim inquirendi, & ſapientiam, artificiumque inſeuit; quod mortales complexi, terram ad inuenienda metalla effodiunt, eandem colunt. Verùm eam, quæ in religione ſita eſt, ſapientiam haud vllo in loco licet reperire; non illam à ſeipſo homo intrinſecus petere, non exteris tradere poteſt. Itaque, qui ex Græcis habiti ſunt ſapientes, cum ſuis viribus ad illam niterentur, prorſus aberrarunt à ſcopo. Res enim, vt iam dixi, eſt huiuſmodi, vt ſuo marte parare illam homo non poſſit: per gratiam enim & beneficium Deus concedit, vt eam homines aſſequantur. Quocirca principio idem Deus partim viſis, partim angelorum conſuetudine atque congreſſu, partim diuinorum vatum opera ad pietatem homines erudiuit. Quin illa ipſa ſapientia, quæ in contemplatione verſatur, qua ipſa ad artes ac diſciplinas incitamur, & cuius peræque omnes tàm iuſti quam iniuſti participes ſumus, (hactenus enim illam accepimus, vt animalia ſumus ratione vtentia) illa, inquam, ſapientia Dei quoque munus eſt, de qua dictum eſt ante, Nunquid non Dominus eſt, qui docet ſapientiam & ſcientiam? DION. & ALEX. Solus Deus fons eſt ſapientiæ, quam Iobus etiam cupit inuenire, dum identidem inculcat, *Sapientia vnde inuenta eſt? qualis autem eſt locus ſcientiæ?* & quando naturam illius noſtris viribus & cogitationibus ſuperiorem deſcribit, ait, Omnia latent hominem, quia ſolis ſanctis eſt notus ſapiens. Atque hoc vtitur epilogo, Deus eſt qui conſtituit viam eius, & quæ ſequuntur: & alibi, Vbi & vnde eſt ipſa? Apud eum ſapientia & potentia, ipſi conſilium, & prudentia. Vnus eſt igitur ſapientiæ parens, architectus, & largitor Deus. Quòd ſi quiſpiam eius partem accepit, ab illo videlicet accepit: Dominus enim dat ſapientiam, atque à facie ipſius cognitio & ſenſus, quemadmodum liber ſapiens iudicauit, & quemadmodum ſimilis ſcriptura docuit, cum dixit, Ipſe & ſapientiæ dux eſt, & ſapientum emendator. In manu enim ipſius & nos, & ſermones noſtri, omnis item prudentia, & omnium operationum

tionum noſtrarum ſcientia. Nec enim quidquam aliunde vel boni vel admirabilis ad nos venit, verùm, ſi quidquam boni eſt, illius eſt; &, ſi quidquam præclari, ab illo. Zacharias ait, rectum omnem, virtutumque omnem abſolutionem ab eo exiſtere, ac dimanare. Ita, cùm cunctas virtutes complectantur, atque definiunt, illi aſſignant. Et primum quidem omnium ſapientiam, quæ, quòd antiquiſſima eſt, ac exterarum princeps, in nobis ineſt, quaſi reliqui ædificij fundamentum. Vt enim ſolus eſt Deus bonus, ita ſolus ſapiens; ſolus, inquit, eſt potens, ſapiens valdè, ſedens ſuper thronum ſuum. Cauſſamque exponens, cur illi ſoli nomen hoc præcipuum & peculiare attribuerit, inquit, Dominus ipſe creauit eam, & dinumerauit eam, & effudit eam ſuper omnia opera ſua. Ad huius ſapientiæ beatam notitiam Baruch his nos verbis adhortatur, Diſce, vbi ſit prudentia, vbi ſit fortitudo, vbi longa ætas, vbi vita, vbi ſit lumen oculorum & pax: quis inuenit locum eius? & theſaurus vnde prodit? & quis accipientibus metitur? Deus eſt. Itaque, poſtquam accuſauit eos, qui partem ab illo ſumere nolunt, loquitur his verbis, Dereliquiſti fontem ſapientiæ; viam Dei ſi ambulaſſes habitaſſes in pace in æternum. Hæc alij pluribus ſunt perſequuti, qui ſapientiam, aut rerum, quæ ſunt, cognitionem, aut ipſam erga Deum pietatem interpretantur. Ego verò meum de ea, de qua eſt hic ſermo, ſapientia, ſenſum breuiter indicabo. Ego igitur ſic exiſtimo, ſapientem, ſanctumque Iobum tale aliquid dicere, cætera quidem homini ſapientiæ præſidiis eſſe inuenta, vt metallorum materiem, vt artificia, vt ſcientias, omnia denique illa, quæcumque is cum admiratione quadam percenſuit numerando; ipſam verò ſapientiam, qua demum ratione inuenit? nunquid ad eius rei inuentionem, terram effodit? nunquid maris receſſus penetrauit? Apage. Res eſt enim Dei munere conceſſa.

Abyſſus dixit, Non eſt in me: & mare dixit, Non eſt mecum. GREGOR. THEOLOG. Sæpenumero rebus inanimatis loquentium perſonarum ſermonem Scriptura affingit; vt quando ait, Cæli enarrant gloriam eius; & gladio aliquid præcipit; & montes ac colles ſermonem rogantur exultationis. Tale quidpiam eſt illud, *Abyſſus dixit, Non eſt in me* ſapientia; ita, vt quis ſeſe in meos inſinuans receſſus, illam offendat: *& mare dixit, Non eſt mecum*, perinde fortaſſe, vt margaritæ, ſic illam ipſam quis poſſit apud me reperire. Tanquam ſi diceret, Siue in abyſſo, ſiue in mari, ſiue in alio quouis loco, non attinet quærere ſapientiam: illius enim promuscondus & largitor eſt Deus.

*Ita & Auguſt. græcè, συγκλειόμενον.

*Non dabit * incluſum pro ea, & non appendetur argentum commutatio eius, & non comparabitur cum auro Sophir.* Aquila autem & Symmachus, ἀντὶ τοῦ οὐ συμβασταχθήσεται οὐκ ἀ·αβ,ηθήσεται, dixerunt, & Aquila quidem pro, *Sophir*, Primum, interpretatus eſt. Nam Sophir, vt ſuprà dictum eſt, regio eſt apud Indos, in qua tùm pretioſi lapides, tùm præſtantiſſimum aurum procreatur. Vniuerſa ergo, quæ humana ratione inuenta ſunt, ſapientiamque contendit, atque hanc docet eſſe * multis partibus ſuperiorem. Sicut autē res cæteras emi nequaquam poſſe; nec pretioſiſſimarum rerum materiam cum illa poſſe conferri. Nec enim, quamuis cunctos aliquis tradat theſauros, emere illam ipſam poſſit. *Incluſum* autem, pecuniam ipſam dicit, propterea quod tuto illam claudimus. Nec quidpiam cum ea ponderabitur: id enim valet, συμβασταχθήσεται, quaſi in lancē impoſita; nec verò primum aurum cum ea exæquabitur, non vis argenti contrapendetur. Neque enim eſſe quidquam in hoc peculij genere, aut par, aut æquè vt ſapientiam, dignum.

*κατὰ πολλὴν περιουσίαν ὑπερφέρουσαν.

In onyche pretioſo, & ſapphiro, non æquabitur ei aurum & vitrum. Neque cum eo lapide, qui onyx dicitur, ſeu cum ſardonyche, ſiue cum ſapphiro, ſiue cum auro, ſiue cum pellucida cryſtallo, quam vitri nomine ſignificauit, ſapientia comparabitur. Quòd enim rara eſt ſapientiæ poſſeſſio, ac data diuinitus, ideo pretioſam quamlibet materiem vincit.

Et commutatio eius vaſa aurea. Pro quo Symmachus, Neque commutabitur vaſis aureis. Nec enim res poſſunt huiuſmodi ipſa cōmutatione ſapientiā æquare.

Neque excelſa, neque eminentia rememorabuntur. Illud γαβὶς eminens, elata videtur

tur ſignificare: ſic namq; eminẽs medimni labrũ appellatur: Symmachus autem ſic interpretatus eſt, Excelſa & * ſublata non commemorabuntur, perinde vt ſi diceret; Quæcunque apud homines ſunt, quæcunque in honore & pretio apud eos habentur, ſi cum ſapientia comparatione iungantur, nec digna quidem ſunt, quorum fiat mentio.

* ὑπερῃρμένα.

Et trahe ſapientiam ſuper intima. Intima ea dixit, quæ in cellis condita ſunt, & aſſeruantur. Quare ſic eſt Aquila interpretatus, Dulcis eſt ſapientia * præ iis rebus, quæ conſpicua ſunt. In quo oſtendit opes pretioſiores vt ea, quæ ſunt intima, cogitaſſe. Etenim quæ præcipuum pretium habent, non locis, quæ pateant, ſed interioribus atque abditis collocamus. Ergo ſuprà, inquit, hæc omnia atque ſuprà horum poſſeſſionem colloca ſapientiam.

* παρὰ τὰ ἐξ τὸ λεπτά.

*Non æquabitur ei topazium Æthiopiæ, cum auro mundo non * ſimul librabitur.* Topazium lapis eſt ſplendidiſſimus. Illud verò, *Non ſimul librabitur*, pro eo eſt, Non vnà ponderabitur. Nam quæ ſimul ponderantur, in vtramque lancem impoſita, examinantur. Vel quia, qui hanc eſt adeptus ſapientiam, nolet eam cum auro, ſed ſolam portare.

* συμβαστασθήσεται. *Multiplex eſt huius verbi notio: nã valet, ſimul librabitur, expendetur, geſtabitur.*

Sapientia autem vnde inuenta eſt? qualis eſt locus intelligentiæ? omnia latent hominem, & à volucribus cæli eſt abſcondita. Perditio, & Mors dixit, Audiamus illius gloriam. Metallorum, inquit, materies quibuſdam in locis reperitur: at ſapientiæ gloria vſque ad eos, qui terram oppoſitam noſtræ incolunt, peruenit. Ipſa verò ſapientia res quædam diuina eſt, nec in conſpectum cadens, Deique tantum munere conceſſa mortalibus: quam ipſam certo in loco capere, & aucupari non licet hominibus, nedum naturæ vlli rationis experti; quòd naturæ genus ex auibus ſignificauit. Nihiloſecius negant nonnulli à Iobo de ſapientia diſſeri. Nam aiunt ſuperiorem orationem ad cognitionem rerum, quæ ſunt, pertinere; hanc verò ad Dei adminiſtrationem, quam intelligentiam meritò dicit: vt quæ in eximiis rebus verſetur, nec ipſa mutetur. Huius homines, inquit, & qui ceciderunt, obliti ſunt angeli; vt meritò & illi, & hi perditioni, atque interitui ſeruiant.

Dominus benè conſtituit viam eius. Symmachus autem, Intellexit, eſt interpretatus

Ipſe autem nouit locum eius. Ideſt, radicem eius, & quomodo, & vnde fluat ac manet.

Cognoſcens quæ in terra ſunt, & omnia quæ fecit. Qui cuncta, inquit, cognoſcit, & qui eſt rerum omnium effector, is viam ſapientiæ nouit.

Ventorum pondus, & aquæ menſuras quando fecit. Pro quo Symmachus, Aquam autem exæquauit menſura; Aquila autem, Aquam librauit in menſuratione.

Hic videns numerauit, & viam in excuſſione vocum. Symmachus, In fragorem vocum. Id, quod dicit, eſt huiuſmodi, Hic tonitrua diſpoſuit, quæ agitans aer edit. Hæc enim voces appellat in excuſſione. Verborum autem compoſitio eſt huiuſmodi, Hic videns voces, quæ ſunt in agitatione, & concuſſione, numerauit & viam earum, hoc eſt, aeris ſonitus, ac tonitrus rationes, cauſſas, vias & motiones cognitas habet.

Tunc vidit eam, expoſuit eam, à ſe præparatam inueſtigauit. Pro quo Theodotio, Conſtituit eam, & ſcrutatus eſt eam. Is, inquit, opera vna vniuerſa concinna quadam ratione, ac proportione effecit; qui nec ventos ſiuit in eos, qui morantur in terris, perniciosè bacchari; neque nimia aquarum incurſione terram obrui atque diſſipari: qui tonitrua vtiliter comparauit, qui denique ſapienter cuncta parauit, qui cùm ſedulò cuncta peruestigaſſet, ideſt, perſpexiſſet, tùm deinde in apertum protulit. Qui, poſtquam vidit illa eſſe valdè bona, tunc nobis ſapientiam explicauit, ſuorum effectorum tabella quaſi quadam nobis propoſita, in qua illius ſapiẽtiam cerneremus, atque à creaturarum pulchritudine, & magnitudine, ſapientiæ ipſius inuiſibilia comprehenderemus. Illud autem, *A ſe præparatam inueſtigauit*, non eò dictum eſt, quò de rebus effectis anteà deliberarit; nec enim conſultationis Deus indiget ad efficiendum. Nam ſimulac voluit, in lucem euocat, nempe quæ facturus erat, intelligebat. Iam verò cuncta diſpoſita,

certiſque ſedibus deſignata, & perfecta quadam ratione atque proportione inueſtigata, cùm non eſſent, produxit. Verùm, qui nomine ſapientiæ pietatem aduerſus Deum intelligunt, aiunt à Deo depromptam nobis, traditamque eſſe rationem, quemadmodum ſentire de illo ipſo debeamus; necnon quemadmodum ad ea, quæ eundem parentem habent, nobis ſit accedendum.

Dixit autem homini, Ecce pietas erga Deum, eſt ſapientia; & abſtinere à malis, eſt ſcientia. ISIDOR. Hæc mihi clarus Iobus dixiſſe videtur, cum ſapientiæ, ſcientiæque definitionem adferret. Nam reapſe ſumma ſapientia eſt vera de Deo opinio: ſcientia verò ſummè diuina, actio optima: illa de Deo veram ſententiam aſſequitur, hæc à malis abſtinet: illa verbis de Deo diuiniſque rebus diſputat, hæc agendi laude commendatur. Si ergo is, qui Deo carus & amicus eſt, ſcit ac ſapit, vtramque eſt amplexus virtutem, tùm eam, quæ in contemplando, tùm illam, quæ in agendo verſatur; & illam quidem tanquam animam, hanc verò veluti corpus. Sanè ſuperuacanea eſt eorum hominum philoſophandi ratio, qui optimæ diſciplinæ, ac vitæ deſpicientes, in procudenda tantum lingua, atque in orationis concinnitate ſtudium ponunt. GREGOR. THEOLOG. Prima enim ſapientia vita laudabilis, & quæ Deo perpurgata eſt, vel quæ ipſa perpurgatur. CHRYS. Ea demum maxima eſt ſapientia, Deum piè ac religiosè colere, non curiosè diſquirere, ac poſcere eorum, quæ fiunt, rationes: nil huic arti par; nihil quod cum hac ſapientia æquari viribus poſſit: nihil pietate aduerſus Deum præſtabilius.

Capitis XX. Protheoria.

CVM de poteſtate ac ſapientia Dei Iobus admirabiliter diſſeruiſſet, docuiſſetque nihil æquè pretioſum eſſe ac ſapientiam; illumque ſapientem eſſe, qui religione atque innocentia ſit præditus; rurſus ſiluerunt amici, quibus nulla ſuppeditaret ratio refellendi. Itaque Iobus, ab alio quodam capite arceſſit orationem, ab ea, inquam, in qua anteà vixerat, fælicitate, atque ab eo ſtudio, quo eum Deum eſt fælicitatis tempore proſequutus. Sed, quoniam amici multiplex impietatis atque iniuſtitiæ crimen ei obiecerunt, idcirco earum rerum, quæ ab ipſo egregiè geſtæ ſunt, narrationem pertexit, ac præcè illud, quod poſt vſurpauit Apoſtolus, dicit, Factus ſum inſipiens; vos me coegiſtis. Tametſi enim ſcriptum ſit, Laudet te proximus, & non tua labia; nihilo ſecius homines virtute perfectos neceſſitas ad hoc genus ſermonis ſæpè deducit; qui tamen ipſa ſua interim abſque vlla perturbatione animi vel faſtu commemorant. Id verò Deus ad vitæ noſtræ conformandas rationes, quæ eius eſt prouidentia, molitur, Quò ſanctorum hominum vitas, quaſi expreſſas quaſdam atq; expolitas virtutis imagines haberemus, in quas intuentes, ad eas ipſi, tanquam ad normam, noſtram viuendi rationem dirigeremus. Deinde ſuas deplorat ærumnas: vt ipſi malis vexati, cum in illius acerbitates oculos coniecerimus, releuemur. Dogma autem tradit præſtantiſſimum, nemini eſſe licitum, hæc ſoluere ergaſtula corporis, quibus illud Deus adſtrinxit; idque eius, qui vinxit, cauſſa. Rurſus ait, ſi illa mala ipſe meruit, tanquam improbus, pars impiorum quominus ſua ſit, haudquaquam ſe recuſare: quos quidem certè & miſeros putat, & ſua recta virtutum officia perſequitur: quò ea narratio nobis tum doctrina, tùm vtilitate frugifera ſit. Hæc cùm Iobus dixit, perorat. Amici autem, cùm nihil ad illius infirmandam orationem haberent, tacuerunt. Nec enim Iobi præclara virtutum officia ignorabant; ſiquidem coram illis etiam iuſtitia Iobi enitebat.

CAPVT XXIX. *ADhuc autem adijciens Iob dixit prooemio, Quis me poſuerit in menſe priorum dierum, quibus Deus me cuſtodiebat?* IVLIANI. Symmachus autem & Aquila, Quis det me ſecundum menſes primos, ſecundum dies, quibus me Deus cuſtodiebat. Quis, inquit, mihi menſtruam reſtituat fælicitatem, in qua antea vigebam? quò iis, qui in me iudicium dederunt, queam perſuadere, ex iis, quibus ipſe percuſſus ſum malis, improbum ab ipſis de rebus meis factum eſſe iudicium? cùm vnà mecum

eum de totius perpeſſionis cauſſa, illos ipſos dubitare potius docuiſſet? Nam, ſi ob ea, quæ patior, iniquus ab iis iudicatus ſum; ergo ex iis rebus, quibus futurus eram fælix, prorſus iuſtus comprobarer. CHRYS. Iccirco priorem ab eo fælicitatem optari, vt Dei fieret prouidentia illuſtrior, illa verba declarant, *Quibus me Deus cuſtodiebat*. OLYMP. Diuinam cuſtodiam atque opem, non ſpecioſam tantum modo ſobolem, & magnas ac locupletes copias dixit, ſed multò magis, quia in tanto ſplendore, diuino ſeptus præſidio ius ſummopere tuebatur. Iccirco igitur in illum priſtinum ſtatum ſe reſtitui cupit, quia tanquam Dei amans, in eius fide ac tutela optat eſſe.

Sicut quando lucebat lucerna eius ſuper caput meum; quando lumine eius ambulabam in tenebris. OLYMP. Diuina lex & ratio, quæ in Iobi mente loquebatur, efficiebat, vt is in tenebris perinde, vt in lumine ambularet, virtutiſque officiis fungeretur, atque illa ipſa diuina lex quaſi lampas quædam imminens capiti, è ſuperna mihi regione illucebat. Id ergo dicit, Cunctis humanis bonis abundabam, diuináque luce colluſtratus, ſine metu aliquo pietatis ſemitas ambulabam. Reuera enim ſemitas lucis ambulant ij, qui cæcis vitæ huius fluctibus iactati, ad diuina iuſſa, quaſi ad ſidera ſeſe vſque oſtendentia retorquent oculos: diuinarumque legum ſplendore ac ductu iter conficiunt ſuum.

Quando onuſtus eram vijs. Symmachus autem, Sicut eram in diebus iuuentutis meæ, hoc eſt, quando velut frugiferæ arbores bonis eram vſquequaque onuſtus: quando in omni via, in amplis fortunis, in muneribus religionis ac pietatis exequendis, nec leuis quidem eram, nec inſtar Euripi agitabar; verùm morum conſtantiam ac ſoliditatem retinebam, atque ea, quæ ad honeſtum pertinent, immota mente adminiſtrabam.

Quando Dominus viſitabat domum meam. Symmachus, Quando circumſepiebat Deus tabernaculum meum. Vides hoc illi eſſe in votis, vt viſitatio & prouidentia Dei fiat inſignis.

Quando eram copioſus valdè; circum autem me erant filij. Id eſt, quando res meas Deus viſitatione ſua dignabatur, multa mihi materies diuitiarum ſuppetebat: ipſius verò diuitias, ac nobilem ſobolem virtutis materiem, mihi egomet ſtatuebam, cùm & diuitias in egentes conferrem, & liberos Dei arbitrio ac voluntate educarem: atque ij in me tanquam in centrum, oculorum animique aciem intentam haberent.

Quando fluebant via mea butyro, montes autem mei fluebant lacte. Ex his vim pecoris, quod vbique tùm in montibus, tùm in campis paſcebatur, docet. Namque à butyro & lacte, armentorum & pecorum numerum & greges ſignificauit. Ad intelligentiam verò, Viæ Iobi, quas is ambulabat, virtutes erant, ad quas infantes inſtituebat; montes verò altæ cogitationes.

Quando exibam matutinus in ciuitate, in plateis autem ponebant ſellam CHRYSOST. Priorem illam ſuam in dicendo libertatem & dignitatem, deinde gloriam narrat. ORIGEN. Item ſe aliorum eruditioni, atque vtilitati operam nauaſſe, qui non ſui amans, ſed ſtudio caritatis incenſus, communis commodi cupidus eſſet. OLYMP. Tanquam princeps quidam ac magiſter cæteris ad virtutem, ſic nec ſomno, nec ebrietatibus indulgebat: ſed caritate commotus, de mane in plateis reſidebat, tanquam lex, atque effigies ciuitati propoſitus.

Videntes me iuuenes, abſconditi ſunt: ſenes autem omnes ſteterunt. Qui ætate, moribuſve iuuenes erant, cum Iuſti virtutem vererentur, ſe ipſi abducebant atque occulebant; qui autem vel ætate, vel ſenili prudentia ſenes erant, ſtabant atque aſſiſtebant, Iuſtoque honorem tùm deferebant, tùm eius ſermones ſtudioſè audiebant. Ita omnibus, qui ad intelligendum eſſent idonei, verendus erat, adoleſcentibus inquam, & ſenibus. In quo mihi ſanè amicos ſuos verberare videtur, qui in eum inſultabant; maximè, quòd apertè docet, anteà ipſis etiam formidoloſum & glorioſum extitiſſe.

Optimates autem ceſſauerunt loqui, digitum imponentes ori.* ἁδροὶ aut ſunt diuites, aut, ex cæterorum interpretatione, principes. Ergo, cùm hi ſermonem Iuſto

* *In 4. Re. c. 10. ſunt optimates: ſunt item adulti, & robuſti.*

concederent, coram eo illi ipſi ſilentio vtebantur. O R I G. Digitus ergo ori iniectus, ſilentij index videri poſſit. Fieri etiam poteſt, vt, quandoquidem manus pro factis vſurpatur, illud ſignificetur, illorum facta eorundem labra concluſiſſe, & ori vincula propemodum iniecisſe. Neque enim eius rei erant ignari, haud ſe dignos eſſe, qui, Iobo præſente, loquerentur, vt qui in maioribus atque illuſtrioribus facinoribus verſatus eſſet, ipſi verò leuiſſima feciſſent. Digitus enim ipſe minimam actionem, functionemque declarat.

Qui autem audierunt me, beatificauerunt me: & lingua eorum adhæſit faucibus. Ex his ſilentium, timorem ac ſtuporem docet. Et auditores quidem ob gratioſos ſermones beatum illum prædicabant: qui verò aures habebant ad animi intelligentiam perforatas, de re nulla ei contraria oratione diſſentiebant; ſic enim erant admiratione perculſi, vt iis quaſi lingua adhæreſceret; atque ad verba formanda accuratè eam voluere atque agitare non poſſent. Talia propemodum intelligit, percipit & loquitur, quæ & à communi hominum opinione abhorrent, & quæ magno poſſunt eſſe audientibus emolumento.

Quia auris audiuit, & beatificauit me; oculus autem videns me declinauit. O R I G E N. Nimirum, cùm me aduerſo obtutu intueri non poſſet. Aquila autem & Symmachus, De me teſtatus eſt, expoſuerunt. Quid porrò teſtatus eſt? nempe Iobum tàm excellenti eximiaque eſſe ſapientia, vt notionum annui, quas is euoluebat, ſplendorem nimium auditorum acies ferre non poſſet. Iccirco oculos abducebant, quia ad excelſas, altaſque illius notitias nullo pacto niti ſe poſſe intelligebant. Ad hæc cauſſam, cur beatum ipſum prædicarent, exponens, adiungit,

Saluaui pauperem de manu potentis; & pupillum, cui non erat adiutor, adiuui. C H R Y S O S T. Poſtquam ſui cuſtodiam ac præfecturam Deo tribuit, tunc ipſe in Domino gloriatur. Ac vide eum haud in eo magnopere gloriari, quòd vel malis abſtineret, vel ſacrificiis operam daret; Iudæorum enim hæc erat gloriatio: verùm hoc ſibi Iobus ducit glorioſum, quòd Deus cumprimis requirit, Iudicare, inquiens, pupillo, & iuſtificate viduam; necnon in rectè factis laudem ponit ſuam, *Saluaui*, inquiens, *pauperem, & pupillum adiuui.* I S I D O R. Ne mirere, ſi Phariſæus, propterea quod magnificè de ſe loquitur, apud Deum offendit; Iobus autem, quamuis plura, & maiora prædicarit, tamen laudem tulerit: ille enim, nemine incitante vel impellente, in glorioſam illam ingreſſus eſt orationem; cùmque nihil in orbe terrarum æquè vt ſe dignum exiſtimaret, meritò eſt lapſus; ſuperbiæ enim morbo laborabat: qui verò ad cauſſæ ſuæ probationem errata tegit ſua; &, dum petitur conuiciis, & dicit, quæ ad obiecta crimina refutanda pertinet; idquod præclariſſimus, atque fama quauis ſuperior fecit Iobus; nempe is ab omni culpa & reprehenſione vacuus & nudus eſt, interim culpa in improbi, iniuſtique conuicij auctore reſidente. Friget enim ea laus, quam ſibi quiſque, nulla neceſſitate coactus adſciſcit: verum, ſi quiſpiam, cum ea, quæ minime oportebat, audierit, inuitus ad huiuſmodi ſermones delabatur, nempe ad illos ipſos, qui vſurpandi ſermonis neceſſariam cauſſam attulerunt, crimen recurrit. Ita diuinum ſuffragium illum quidem phariſæum, qui nullius impulſu iuſtitiam ſuam venditauit, ac reliquos omnes condemnauit, exploſit omnino: hunc verò hûc neceſſitate adductum (quid enim amici, quod ad prouocandum valeret, in præteritis reliquerunt?) ſummæ laudationis laurea atque corona donauit.

Benedictio pereuntis ſuper me veniat. Symmachus autem, Obuiabat.

Os autem viduæ me benedixit. Pro quo Theodotio, Et cor viduæ lætificaui. Horum autem verſuum hæc eſt ſententia, Cui interitus, inquit, creabatur periculum, qui tamen mea ope eſt ereptus interitu; ac vidua, tutore cárens, vbi me tutorem inuenit, fauſtis precationibus ac laudibus proſequebatur. Neque verò earum rerum ſpe commotus illa faciebam; ſed ideò, quòd ob conſcientiam recti, ac ſpes meliores, ex iis, quas illi hominum generi ſuppetias ferebam, munus amplius expectabam. C R Y S O S T. Illud autem attende, quamuis viduarum genus ſit quodammodo ingratum, non naturæ voluntatiſve vitio, ſed egeſtatis neceſ-

ſitate

ſitare, quamuis ægrè eum laudent, à quo ſunt beneficio affectæ; nam ſurnus eſt paupertatis viduitas; eas nihilominus Iobi nomen cum laude vſurpaſſe. Huius autem viri præclara facinora iccirco perſcripta ſunt, vt ea ipſi imitemur.

Iuſtitiam autem indui: veſtitus autem ſum iudicio ſicut diploide. ORIGEN. Videlicet præclaram ſibi veſtem Iobus contexuit: illi enim pro amictu iuſtitia fuit. Vide veſtimenti genus: nam veſtis iuſtitia, iudicium diplois erat. OLYMP. Pro quouis pretioſo cultu, iuſtitia iudiciique æquitate Iobus vtebatur. Et hæc quidem mirifica Iobi indumenta; contrà verò impij induuntur maledictione, ſicut veſtimento; & operiuntur ſicut diploide confuſione ſua. CHRYSOST. Poſtquam dixit, Saluaui pauperem de manu potentis, rectè ſubiecit, *Indui iuſtitiam.* Nam ſunt ex hominum genere, qui cæteris præſint, verùm ipſorum vita turpis eſt, & ingloria; non ita hic noſter. Sed quid ille? *Veſtitus ſum*, inquit, *iudicio*, hoc ego veſtitus genere exornabar. Id autem, quod aliis moleſtum eſt, & quod ſtomachum mouet, & quod acerbum & graue videtur, contrà mihi ac illis iudicabatur. Vt enim quis ad corporis ornatum diploidem adhibet, ſic ipſe ad meum cultum iudicij æquitatem; neque id duntaxat hodie, cras autem non item; verùm, ſicut neceſſitas cogit veſtibus ſemper vti, ſic nunquam ipſe calamitoſorum iudicium deſerui. Sed nimirum quis eum iudicem conſtituit? A ſeipſo, hoc eſt, ab ipſa virtute creatus eſt iudex, quemadmodum Moyſes; tales videlicet decebat eſſe principes. Hunc in tentationibus ſpectaſti, quantum ſpectare licuit; neque enim ad id genus demonſtrandum idonea oratio potuit reperiri. Dolorem enim, & cruciamenta, & ægritudinis tyrannidem, atque ex iis nimium imbribus exortam perturbationem, nulla orationis facultas auditoribus ita queat exponere, vt rerum ipſarum experientia poſtularet. Age verò rurſus hunc ego tibi virum oſtendam, quanquam haud paruum id eſt opus; ſed, id quod animum requirit, ſumma philoſophia præcellum, & qui in diuitiis atque fælicitate egregiam philoſophiam oſtentarit. Cuiuſmodi igitur hic fuit, cum locuples eſſet? Communis omnium portus, communis omnium pater, communis omnium medicus, immò verò quàm medicus potior; ipſum enim dicentem attende.

Oculus eram cæcorum, pes autem claudorum. CHRYSOST. Vides, quemadmodum is pro natura melior quidam quàm quiuis medicus eorum hominum curator fuerit, qui manci, membris capti, ac debiles erant? Et quemadmodum, quæ arte corrigi nequibant, ſolatio ipſe ac mira erga eos prouidentia vſus recrearit? iis enim pro membris fuit. Perinde namque, vt eſſent integris pedibus atque oculis, ſic ij affecti erant, quos membrorum calamitas opprimebat. Siquidem nec claudicationem, nec cæcitatem illi ipſi ſentiebant; tanta in eos huius cura, & ſtudium exiſtebat. Nec verò dicit, Claudos & cæcos ipſe ſolabar; nec dicit, Calamitatem leuaui, cæcitatiſve ſenſum ademi; verùm, Illorum eram oculus, per me videbant; per me calamitatem ipſam minimè ſunt experti; eos, à quibus manu ducerentur, minimè requirebãt; tenebræ vt quouis loco iis lux eſſent, conficiebam. Vide abeſſe figura. *Oculus eram cæcorum*, non redditis oculis; neque enim dum erat ea gratia conceſſa hominibus, neque illud in mea poteſtate erat, vt ærumnæ ſenſum ne haurirent. Noſtræ autem ætatis homines, videntes etiam cæcos faciunt. Nec dixit, Per ſeruos faciebam; verùm, Egomet naturæ peccata emendabam, nec hominum ſolùm, verùm etiam ipſius naturæ vitia corrigebam, mutiliſque corporis artubus, rebus neceſſariis præbendis, eximiaque prouidentia conſulebam. ORIGEN. Verùm ad intelligẽtiam, Cæcas mentes illuſtrabat, & iis qui capti erant animo, opitulabatur, eratque illorum oculus; pedes verò iis largiebatur, quorum erant animi baſes labefactatæ; iis, inquam, ſermone pes erat, & manu vtroſque ducebat. Vſurpatus eſt autem oculus, tanquam dux viæ ad intelligendum, pes autem quaſi dux viæ morum.

Ego autem eram pater impotentum. CHRYSOST. Et ne hic quidem dicit, Conſolabar pupillos; verum, ſuæ conditionis iis ſenſum eripiebam, efficiebamque, vt ne acerbum ſuum illis ipſis malum videretur; quemadmodum ab illis etiam calamitatis ſenſum tollebam, qui mutilati erant, quos ego ipſos acri ſtudio, & cu-

ra tuebar. In his demum eius, qui infirmis atque imbecillis præſtò fuit, voces perſpicuæ fiunt;& nimirum quanto pòſt interuallo hæc loquatur, attende. BASIL. Tempus tacendi,& tempus loquendi;eſt in oratione Eccleſiaſtæ.Poſtquam igitur magnus Iobus calamitates ſilentio perdiù tulit, atque in eo ipſo robur animi præſetulit,quòd res ad tolerandum difficillimas conſtanter pertulit;poſtquam tempus ſilentio ſatisfecit,ac diu dolorem cordis latebris occultauit; tunc demum hæc, reſerato ore, loquitur. CHRYSOST. Nequaquam ſeſe gloria, prædicationeque efferendi cauſſa, verùm neceſſario adductus ſtudio,de diuina prouidentia prædicandi, necnon ſe vt ob quas res Deus abiecerit, & in quibus nunc ipſe verſetur oſtendat. Neque verò corporibus tantummodo * mutilatis curationem adferebat;nec miſeriam tantùm pupillorum reficiebat;quando illis pro membris,his verò pro parentibus erat,verùm etiam iudex voluntarius, ac per ſe ipſe creatus, & plus etiam quàm iudex erat.

* Eſt in exē-plari, [illegible]: puto debere [illegible]

Cauſſam, quam ignorabam, inueſtigaui. CHRYSOST. Hoc quidem certè maius eſt quàm eſſe iudicem. Qui exercent iudicia,ſedentes illi quidem eos expectant, qui acceperunt iniuriam; atque,cùm illi adierunt, tunc præſtò ſunt. Et verò hi maxime probabiles habentur iudices, cùm plerique ne id quidem faciant. At hic noſter,vel præſtantiſſimos iudices ſuperauit, ac multis partibus antecelluit. Neque enim expectabat,dum ad eum ij, quibus facta erat iniuria, accederent, neque poſt eorum aduentum,atque congreſſum ſuppetias ferebat, verùm ipſe præuertens luſtrabat omnia, eos quærens, qui læſi eſſent iniuria, nec quoquomodo quærebat, ſed multa adhibita vigilantia, magna cura. Quod ipſum ex ipſis verbis planè potes intelligere;nec enim hoc dixit,Quæſiui; verùm,*Cauſſam, quam ignorabam, inueſtigaui*, ſerutatus ſum, ſtudioſius diſquiſiui, curioſè ſemper perſpexi;omnia moui,vt calamitoſos reperirem, néve quiſpiam violatus iniuria vſpiam lateret. Genus præfecturæ vides, quæ non in ſolis ſpectatur verbis, non in cibis tantum, non ſolùm in ipſis indumentis, ſed etiam in periculis,quæ alienis etiam iudiciis præſtat,ac præeſt. ORIGEN. Hinc docet, quemadmodum nos iudicare conueniat, cùm à fratribus ad ipſorum controuerſias noſtro arbitrio dirimendas vocamur. OLYMP. Ad iudicandum,inquit,nihil ex cuiuſquam querimonia præiudicati, nihil corruptæ auris attuli: verùm, poſtquam ſedulum ad inquirendum & perſcrutandum ſtudium contuli,id, quod iuſtum erat,perſpexi. Nempe hæc ad eos dici oportet, qui temerè iudicant, atque condemnant. Iobus enim inquit, *Cauſſam, quam non noueram, inueſtigaui*. Vidiſtine vigilantem animum? virtutem nunc atque ſtudium intuere.

Contriui molas iniuſtorum. CHRYSOST. Idquod ſuapte natura mordere ſolet, potentiam eneruauit;ita,vt potẽtes ipſi à noua inferenda iniuria arcerentur omnino. Quare vtriſque bono erat,cum & læſos iniuria ab accipiendo, & iniuriam inferentes à faciendo auocaret,atque ad meliorem mentem conuerteret.In quo illi Apoſtolico monito ſatisfaciebat,Qui præeſt,in ſolicitudine. Iam verò animi contentionem ac fortitudinem cerne.

De medijs dentibus eorum rapinam eripui. CHRYS. Rei difficultatem animaduerte. Rem inquit,iam planè obrutam, iudicioque præreptam in integrum reſtitui:nec deſperabam,animóue frãgebar, quamuis res eſſet præiudicata;verùm & deuoratum negotium more optimi,vigilãtiſque paſtoris eruebam,erga meos conſeruos prouidẽtia vſus,quaſi ab ore leonis ouis cruribus abſtractis, ſummiſque auribus auulſis.

Dixi autem, Ætas mea ſeneſcet, ſicut truncus palmæ;multum tempus viuam. Pro quibus Symmachus,Dixi autem,Cum meo nido ſeneſcam;gloria autem mea renouabitur præſens mihi.Hæc,inquit, mecum ipſe ratiocinando pertractabam, atque in eam ſpem ingrediebar fore,vt,qui iuſtè viuerem, florerem atque ad multum tempus vitam producerem. Huiuſmodi eſt enim palma; vt ſi diceret, Cùm huiuſmodi mea eſſent facinora,prorſus ſperaui vſque ad extremum ſpiritum me futurum eſſe in bonis,ac diuina ope perpetuò fruiturum.

Radix autem aperta eſt in aquis, & ros morabitur in meſſe mea. Tranſlato vſus eſt

ſermo

ſermone, & quidem ſumpto à plantis, quæ radicibus humorem atque alimentum hauriunt, irrigationeque vberem fructum ferunt, illumque meſſis tempore maturum reddunt. Quemadmodum enim, inquit, arbores, quæ radices habent in aquis, ac propter decurſus earum ſatæ ſunt, ſic ipſe me florentem & fructu vberem eſſe ſperabam; &, quemadmodum fructus rore atque imbribus lætificati atque compleri, ſuo tempore demetuntur; ſic ego, in bonorum copia ætate exacta, putabam ex hac me vita migraturum.

* *Opinio mea inanis mecum.* Verum, ſpes, inanis mihi extitiſti; quandoquidem res mihi ipſæ contrà ceciderunt.

Et arcus meus in manu eius ibit. Dupliciter id poteſt intelligi; vel, quia in me intentus arcus Dei quaſi manu tenetur, atque ab eo tentationum ſagittæ, ac tela in me contorquentur; vel, quia rationes meas à diuina manu ſic dirigi, & ad meam voluntatem, atque ex animi ſententia ſic mihi omnia proceſſura exiſtimabam, vt ab ingenioſo ſagittario ad ſcopum fertur ſagitta. Verùm me ſpes fefellit. Poſtquam autem hæc interpoſuit, ad ſuperiorem ſe rurſus refert orationem, atque cunctis, cùm ſermonem haberet, verendum ſe, iucundumque fuiſſe docet his verbis;

*Vulgata editio, quam & Auguſt. ſequitur, habet δ[illegible]ξα καινή: ſed Caten. habet, δ[illegible]ξα [illegible], quam lectionē etiam Chryſ. ſequutur.

Qui me audierunt, attenti fuerunt; tacuerunt autem in meo conſilio, ſuper meum verbum non adiecerunt. Ad ea, quæ dicebam, attendebant; in quo libenti ſe animo audire reſtabantur: tacebant autem ideò, quòd quid opponerent, contráue dicerent, non habebant. Ideo autem nil addiderunt, quia verba mea legem, canonem ac pondus eſſe arbitrabantur, vt nihil aut detrahere, aut verò addere iam illi ipſi poſſent: vſque eo ſententiæ meæ cuncti concedebant. Quaſi enim arcus, ſic cor meum manu tenebatur diuina, eáque re à recto ſcopo mente nequaquam aberrabam.

Valde læti fiebant, quando iis loquebar; ſicut terra ſitiens, quæ expectat pluuiam, ſic hi meam loquutionem. CHRYS. Attende quid hic dicat. Non propter diuitias iis inuidioſus erat; non ideò, quod iis, qui affecti erant iniuria, præerat; nihil denique ex eodem genere. Verùm libenter illum omnes audiebant. OLYMP. Frugiferi illius erant ſermones, atque in audientium animis vim ſtrenuam, ac robur habebant; nam primùm faciebat; deinde docebat. Dicentis autem in eo ſita laus eſt, cùm efficaces adfert ſermones; audientis autem in eo ipſo, quòd cum ſiti, atque cum auiditate audit.

Si riſero ad eos, non crediderint. Symmachus autem, Arridebam iis; ipſi verò non credebant. Cur autem non credebant? idcirco, quia de morum grauitate & conſtantia Iobi minimè dubitarent; quod per riſum ab eo fiebat, periclitandi alterius cauſſa fieri arbitrabantur. Quo quidem loco, qui mos ſit ad docendum idoneus, indicauit. Adeo enim grauem, atque conſtantem magiſtrum decet eſſe diuinum, vt ei aut arridenti, aut ſalibus vtenti fides non habeatur.

Lux vultus mei non cadebat. Quinetiam diuina, inquit, gratia è mea facie elucebat; nam illa ipſa gratia pacem animi oſtendebat è genis. Aut hoc etiam dicit, Nihil obſcuri, tenebricoſiue in meis ſermonibus inerat; immò verò cuncti vberem lucem, perſpicuitatemque tuebantur. Vultus autem doctorum, eorum ipſorum eſt doctrina: animorum enim ſimulachra ſermones ſunt, atque ex charactere ſermonis parentem agnoſcimus non minus, quàm è filiorum forma, eos, à quibus ſunt procreati. Fortaſſe etiam, quia ſuam grauitatem, & in facinoroſis obiurgandis acrimoniam demonſtrauit: qui autem ex hoc genere ſunt, triſtes, atque à riſu abhorrentes eſſe ſolent; idcirco addidit, Adſpectus mei hilaritas non concidebat; ſed grauitati ſplendor iungebatur.

Elegi viam eorum, & ſedi princeps, & habitabam ſicut rex inter monozonos. Symmachus autem, pro, *Elegi viam eorum*, Si volui progredi ad eos, eſt interpretatus; & pro, *Inter monozonos*, In exercitu, dixit. Sententia verò eſt huiuſmodi, Ego, inquit, Vnus ex iis videri volebam, nec ſecus, quàm vnus è multis ad eos adibam: at illi principem me deligebant. Nec enim aut per imperium, aut adeò per tyrannidem principatum occupabam; ſed, quia, rerum vtilium adhibito delectu, cum iis colloque

loquebar, virtutiſque viam monſtrabam; idcirco me principem renunciabant: nec aliter illi ipſi mihi, atque milites imperatori parebant. Tanquam ſi diceret, Vel ab hoſpitibus, & peregrinis regiã dignitatem accepi. Sunt autem monozoni, qui in militibus honore excellunt; qui non idem, quod omnes cæteri, cingulum geſtant; vel, qui in nullum ordinem redacti, latronum more vitam traducunt. ISID. Quoniam monozoni militaria agmina ſignificant, aut cuneos barbarorum, aut latronum conuentus; tale quidpiam Iobum dixiſſe opinor, Vel quòd militibus legitimè præeram, & imperabam, vel quòd barbatos ſtrenuè ſuperabam, vel quòd terrorem latronibus inferebam, eoſdemque à ſuis moribus prohibebam. Quòd ni paruiſſent, ipſos legum retibus induebam.

Aug. Triſtes, græcè, [illegible]

*Quemadmodum * paſſionibus affectos conſolabar.* Verùm eos, qui animi, inquit, miſeriis, externiſue premebantur ærumnis, re atque oratione conſolabar, atque erigebam. At Symmachus, Quemadmodum deducit eos dux viæ, interpretatus eſt, aliam fortaſſe ſententiam indicans. Conſolabar, inquit, eos, & ad ea, quæ erant agenda, impellebam, miti ac facili adhibita cohortatione, atque humeris eos propemodum geſtabam, eorundemque imbecillitates ferebam, perinde, vt qui calamitoſis, ægrotantibuſque hominibus dux eſt itineris. Vt enim, qui corpore ægrotant, cura quadam, & commoda egent opera; ſic & qui animo haud rectè ſunt affecti, ſed corrupti, atque odioſo vitioſitatis morbo impediti.

CAPVT XXX.

NVnc autem deriſerunt me in finem. Theodotio autem & Aquila ſic, ille quidem, Iuniores diebus; hic autem, Breues præ me diebus. Sanè graue eſt, ſenem, qui multos anteà commonefecit, à iunioribus admoneri.

Nunc autem monent me in parte, quorum contemnebam patres ipſorum; quos non putabam dignos canibus gregum meorum. Cæteri autem, Cum canibus pecorum meorum. Illud autem his verbis ſignificatur, Anteà quidem præclarè res meæ ſeſe habebant, ac mihi verba facienti cuncti concedebant, & quaſi regi morem gerebant: nunc autem tanta rerum mearum facta eſt mutatio, vt infimi. & propter ignobilitatem, egeſtatem, adoleſcentiamque contempti, & qui nullius frugis, nulliuſque propter improbitatem pretij ſunt, in parte me moneant: neque enim rectum videbatur, vt eum nonnulli ſemper cohortarentur; ſed vt à quibuſdam moneretur ex parte, quò illi eius cohortationis, qua fuerat apud alios vſus, eſſet merces perſoluta. Iam verò quòd illos ne in canum quidem numerum aggregarit, ad nullum inſolentiæ verbum pertinet; ſed illud tantum clarum eſt, illos nullo numero pretióue homines extitiſſe; ac ſi diceret, Si mei mihi honoris, ac dignitatis ratio habita eſſet, prorſus indignum putaſſem, eorum, qui me nunc irrident, patres intueri, quibus non perinde vt canibus meis, rerum copia ſuppeditabat. CHRYS. *Contemnebam*, dixit, quo is verbo haud per contemptum eſt vſus, ſed ea re tantum, quòd illorum ei aperta, & manifeſta erat iniquitas: nimirum rectè ad illud, Contemptus eſt in conſpectu eius, qui malignatur: hoc enim hominum genus pro nihilo ipſe putabat. Illud autem, *Monent me in parte*, vt mea quidem fert ſententia, non eò ſpectat, quaſi ei illi pro beneficio accepto monendo reponerent; ſed ideò, quòd is, qui alios monuerat, ab his hoc tempore monetur. Itaque illud etiam, quod addidit, eos minime canibus ſuis dignos eſſe, non eò retulit, quòd latrante hac animante deteriores illos ipſos duceret; ſed ob eam rem dixit, quòd haud dignos eos exiſtimabat, qui canes ipſius curarent. Indignos, inquit, putabam, qui gregis mei canes agerent. Horum igitur is monita repudiabat, vt quorum nec eſſet ætas verenda, nec ipſi virtute verendi. Admonebant inquit, Quinam? & quem? Iuniores ſuperiorem, flagitioſi eum, qui clarus quondam & inſignis extitit. Breuiter deinceps eorundem innuit imbecillitatem, dum ait,

* [illegible] græcè vocis eſt multiplex. Chryſ. pro vtilitate ſumpſit.

Et robur manuum eorum vt quid mihi? Hoc eſt, nũquam eorum opera egui. Quid ergo attinebat eiuſmodi apud me verborum genere vti?

*Super eos perditio, * vtilitas.* Aut hoc dicit, ij, qui pœnas quondam ſuæ improbitatis debebant, repente ſunt erepti ſupplicio: aut, quia ob ſummam inopiam expetebant interitum, nec eius rei compotes erant: aut, quia nihil vnquam ij boni

boni geſſerunt. Ego verò, cum Symmachi interpretationem attenderé, quæ ipſa eſt huiuſmodi, Periit iis omne, quod eſt ad vitam, Synteliam dici puto, quæcumque vitæ præbent vtilitatem: quorum penuria Iobi premebantur aduerſarij: ſuper ipſos enim periit Syntelia; ideſt, rerum ad vitam vtilium abundantia. Id ea, quæ ſequuntur, confirmant; nam addit;

In egeſtate & fame ſterilis. Quod dicit eſt huiuſmodi, Quiſque eorum ſterilis erat, ideſt, inops, nihilque frugis, fructuumue habens, & nimirum egeſtate ac fame magnopere conflictabantur. Vel illud, *Sterilis*, pro hoc altero eſt, Nec reperire, nec parere rationem quampiam vitæ ſuſtinendæ poterat.

Qui heri fugiebant inaquoſam, anguſtiam, & ærumnam. Qui heſterno, inquit, die ac nuper anguſtiis & miſeriis premebantur, ſuamq; regionem vt incultum agrum, ac ſterilem vt ſolum derelictum, ac deſertum reliquerant, eos, vt minimè ingenuos accuſare videtur, qui ex obſcuris locis ac parentibus eſſent. Hæc autem eò Beatus perſequitur, quo ipſi, à ſordibus, contemptiſque hominibus iniuria affecti, ne quaſi ſoli ipſi hæc patiamur, animo feramus iniquo; quando is, cuius virtutis tanta erat auctoritas, qui copiis & honoribus affluentibus erat, eadem, quæ ipſi, atque adeo, quàm nos, grauiora dicitur eſſe perpeſſus.

Qui frangebant alima in ſonante. Symmachus autem, Vellicantes cortices plantarum. Alima herba eſt quædam, vt aiunt, quæ celeritèr explet comedentem, gignitque ſatietatem. *In ſonante* autem, ideſt, in vallibus, locisque ſaxoſis. Eiuſmodi enim loca aptè perſonant, loquentibuſque reſpondent. Aut adeò, nemoribus conſitum locum, qui ventis perflatur, ſonantem dicit. Dicit igitur, ſiluas atque conualles huiuſmodi homines obire, atque ea luſtrare loca, propter quæ labentes aquæ ſonitum ac murmur edunt, vt, graui inopia coacti, inuentis herbis, atque ex arboribus detractis, raſiſque corticibus, vitam ſuſtineant.

Quorum alimenta erant alima. Inhonorati autem & contempti, egentes omni bono, qui & radices arborum manducabant præ magna fame. Symmachus autem, Et radix lignorum agreſtium comeſtio eorum. Duarum rerum illis dat teſtimonium, tum ſummæ egeſtatis, tum nequitiæ ſingularis. Illam ſignificauit, cùm dixit, Cortices & radices arborum mandebant. Hanc verò oſtendit, cùm eos à quouis bono inopes appellauit. Niſi ſiquis hoc item loco boni nomen ad ea, quæ ad victum referuntur, velit pertinere. Eſt illa altera etiam improbitas, in egeſtate hoſce homines verſari. CHRYS.

Inſurrexerunt in me fures, quorum domus ipſorum erant foramina petrarum, in medio benè ſonantium clamabunt. Symmachus autem, Inter plantas agreſtes, ſonantes famelici.

Qui ſub ſiccis virgultis commorabantur. Inſipientium filij, & inhonoratorum, nomen & gloria extincta à terra. Hi, inquit, ad latrocinia conuolabant, quibus in petris domicilia erant, qui cauernas, & ſolitudines colebant, quibus in petris domicilia erant, qui cauernas, & ſolitudines colebant, atidiſque ad latendum atque ad fallendos eos, qui prætcribant, virgultis tegebantur; ex inſipientibus inſipientes, ex turpibus atque deſpectis, turpes atque deſpecti, ex ingloriis atque obſcuris, inglorij atque obſcuri.

Nunc autem cithara ego ſum ipſorum, & me prouerbium habent. Cantio, inquit, & carmen effectus ſum eorum, meaſque calamitates pro quouis alio ſermone habent in ore. CHRYS. Viden, quænam præcipuam ei moleſtiam adferant? nempe ab illis, maledictis, quibus iidem lædebantur, verberari.

Abhominati autem ſunt me, recedentes longè: à facie autem mea non pepercerunt ſputo. Vbi, inquit, ad me propius acceſſerint, ſputiſque fœdauerint, longè recedunt: proptereaquod rem me planè deteſtabilem atque odioſam ducunt.

Aperiens enim pharetram ſuam, afflixit me, & frenum faciei meæ emiſit. Hoc item loco à Iuſto Diabolus vulneratur, cùm illum negat quidquam aduerſus ſe poſſe, à Deo ſibi vno plagas eſſe inflictas. Dicit autem, Frenum, quo mea propemodum facies vinciretur, mihi iniecit; vt illud ſignificet, Silentij vinclis os meum aſtrinxit, cùm mihi libertatem orationis ademit. Interea cunctis meas ærumnas ad

 impietatis

impietatis exemplum vſurpantibus, mihique obiicientibus.

A dextris germinis inſurrexerunt. Aut hoc dixit, Quando rerum copia & vbertate ego florebã, in me illi inuadebant. Aut hoc ſignificat, laudabiles meas actiones, ac iuſta facinora inſectantur, cùm me incorrupta mente pietati operam nauaſſe inficiantur.

Pedes ſuos extendit, & vias fecit ſuper me, ſemitas perditionis eorum. Poſtquam ipſe, inquit, Deus in me ſeſe incitauit, iis eſt ad irruptionem via patefacta, Deo [illegible] ipſis cedente, atque ad me inuadendum ſemitam propemodum muniente. Aquila pro, *Semitas perditionis,* * Colluuionis dixit, quaſi enim aqua, quæ impetu fertur, ſic loquacitatibus atque audacibus conatibus multorum impetum Deus, quaſi viam complanauit.

* [illegible]. ſcaturientis aquæ.

Attrita ſunt ſemita mea, exuit me ſtola mea. Meæ, inquit, fælicitatis viæ ſublatæ ſunt omnes; veſtem fælicitatis à me Deo, ideſt, opem ſuam, auferente.

Iaculis ſuis ſagittauit me; vſus eſt autem me, ſicut voluit. [illegible] his vim cruciat[illegible], atque acerbitatem docet. Illud autem, *Sicut voluit,* hoc valet, Cauſſa mihi prorſus eſt ignorata.

In doloribus concretus ſum: redeunt autem mihi dolores; abijt ſpes mea, ſicut ſpiritus, & ſicut nubes, ſalus mea. Rebus, inquit, aduerſis circumuallatus ſum: atque e cruciatibus & pœnis concretus ſum, meique dolores inſtaurantur, atque ex reditu crucior, hoceſt; multò vehementius affligor. Quicquid autem mihi relictum erat ad ſpem meliorem, omne euanuit; ſeu, quemadmodum eſt Symmachus interpretatus, * deſideria mea, inſtar venti, qui præteriit, & nubis, quæ diſſoluta eſt.

* [illegible].

Et nunc diſſoluetur in me anima mea; habent autem me dies dolorum; nocte autem oſſa mea combuſta ſunt; nerui autem mei diſſoluti ſunt. Illud, *Diſſoluetur anima mea,* huic reſpondet, Non habet, vbi conſiſtat. Quaſi dicat, Ratiocinando æſtuo; quandoquidem nec Deum iniuſtitiæ mihi condemnare fas eſt, nec mihi ipſe cuiuſquam rei ſum conſcius. Sic autem die, nocteque excrucior, vt & oſſa ſint mea exuſta, & animi nerui vi doloris planè ſoluti, atque opprimentium, vrentiumque cruciatuum magnitudine prorſus eliſi.

*In multo robore apprehendit veſtimentum meum, ſicut * periſtomium circumplexus eſt me.* Tranſlata vſus eſt oratione, Nam, qui periſtomio cuiuſpiam collum conſtringunt, ſuffocant illum, & ſtrangulant. Dicit igitur, Quia me arctius complexus eſt, perinde me cõprimit, & ſtrangulat, ſicut cum anguſta veſtis ora iugula aſtringit, premitque vehementius.

* Eſt ſuperior veſtis ora, collum vndiq; amplectẽs, ac premens.

Exiſtimaſti autem me ſicut lutum in terra; & in cinere pars mea. Clamaui autem ad te, & non exaudis me. Vt filius apud patrem, ſic ille apud Deum opplorat, naturæque humilitatem ad precationem adhibet. Cogita, inquit, ò Domine, me terram eſſe, & mihi rurſus in terram abeundum eſſe; & ne auertas orationem meam. Illud verò, *Non exaudis me,* eximiam quandam erga Deum caritatem oſtendit. Sic enim loquitur, quia ab eo ſe credit audiri. Vt autem mea fert opinio, illa, *Sicut lutum me exiſtimaſti,* & quæ ſequuntur, non ideò à Iobo dicuntur, vt deſpectam naturæ præſeferat condicionem? ſed quaſi affectu quodam, & indignatione commotus, ſic loquitur: ſiquidem contemptum quoddam eſt lutum, nec vllius pretij eſt homo; quod illi eſt à Deo pars non in rebus precioſis, ſed viliſſimis, in cinere, inquam, & puluere, quæ pedibus obteruntur, conſtituta: atque ob id ipſum non auditur.

Steterunt, & conſiderauerunt me. Vel cùm me irriderent, vel cùm meæ calamitatis pondus admirarentur.

Inſultaſti autem mihi abſque miſericordia, manu forti verberaſti me, conſtituiſti autem me in doloribus, & proieciſti me à ſalute. Norunt videlicet ſancti magnam atque adeò inexplicabilem Dei eſſe miſericordiam. Ita Dauid miſericordiam ſibi poſtulat tribui. Huc ergo cum Iobus ſpectaret, dicit ad Deum, *Inſultaſti mihi abſque miſericordia.* Etenim, ſi tua magna vſus eſſem miſericordia, his ego ærumnis haud[illegible]quam exercerer. Ergo hominis cum gemitu obteſtantis, & miſericordiam quærentis

rentis illa verba ſunt, non arrogantis, aut verò indignantis, grauiterque ferentis.

Scio enim, quia mors me conteret. Domus autem omni mortali eſt terra. Vtinam poſſem me ipſum * *interficere, aut rogare aliũ, vt hoc mihi faceret.* Illud, inquit, teneo mortalem me eſſe, ac planè periturum: cuius ber enim huiuſmodi domus pro ſepulchro ipſa terra eſt conſtituta. Libenter igitur ac breui tempore ex harum calamitatum fluctibus emergerem; ſi aut meæ cædis ipſe eſſem auctor, dummodo id ſine ſcelere mihi facere liceret; aut alium quempiam ad meam cædem precibus ſolicitarem. Vtinam mihi id licitum eſſet. Sanè quidem feciſſem. Nunc autem, eius rei eſt mihi erepta poteſtas: ſibi enim ipſi manum cõſciſcere, vetitum eſt. CHRYSOST. Viden, vt illud, *Vtinam poſſem*, non ad virium imbecillitatẽ dicit; ſed ideò, quia prohibetur? nefas enim eſt, atque ſceleſtum, ſeipſum de vita ſubducere. Hinc & plagam intolerabilem eſſe comprobabatur, & mentis pietas ſeruabatur incolumis. In eos enim, qui ſibi ipſi necem conſciſcunt, homicidij pœna eſt conſtituta.

* *Ita etiam Aug. græce* χειρώσασθαι.

Ego autem ſuper omni impotente fleui: ingemui autem videns hominem in neceſſitatibus. Ego præſtolatus ſum bona, ecce obuiauerunt dies malorum. Poſtquam multa ſua rectè facta narrauit, quemadmodum, inquam, variè calamitoſis ſubuenerit: quemadmodum, neceſſariis rebus largiendis, egentium inopiam ſubleuarit; quemadmodum iis, qui per iniuriam oppugnabantur, fuerit opitulatus; quemadmodum ægrotantibus curationem pro viribus adhibuerit: quoniam genus quoddam reliquum erat hominum, quorum haud ſanabile erat malum; cui nullum humanum reperiebatur remedium; huiuſmodi etiam hominibus ſe id, quod ſuum erat, hoceſt, communem ſenſum doloris, tribuiſſe teſtatur, dum ait, Iis, quibus ipſe auxiliari non poteram, quibus vnius Dei manus præſtò eſſe poterat, communem ſenſum doloris præbui, lacrymas & gemitum. Atque ipſe, *præſtolatus ſum bona*, hoceſt, cùm eſſem beatus; tanquam ſi diceret, Non voluptatum illecebris delinitus, non deceptus diuitiis, de alienis calamitatibus oculos deiiciebam; immo verò eas meas eſſe, ac proprias ducebam; atque iis, quæ in manibus habebam, bonis anteferebam. Nunc autem ipſe miſerè perditus parem doloris communionem nuſquam reperio: nec enim quenquam habeo, qui neceſſaria atque calamitoſa hæc mea tempora doleat. CHRYS. Nimirum, cùm florerem ipſe diuitiis, nil feci eiuſmodi, non alienis ærumnis lætatus ſum: contrà quàm mihi nunc accidit, cuius ærumnæ multorum oblectant animum; contrà potius ego in alienis malis fleui, atque ingemui. Atqui, ô amice, haud leue hoc eſt, mentem habere ad condoleſcendum idoneam. Ego verò illud, *Ego præſtolatus ſum bona: ecce obuiauerunt dies malorum*, ſic interpretor, Ego quidẽ ob partem alieni mali ſponte ſuſceptam, bona expectabam: verùm me ſpes longè fefellit. Symmachus autem ſic extulit, Bona expectabam: venerunt autem mala.

Venter meus efferbuit, & non tacebit. Ideſt, mea vruntur præcordia, ac tacere non poſſum. Vis enim cruciamentorum incredibilis exclamare me, & eiulare cogit: nec vocem comprimere vtcumque permittit. Cauſſam porrò, cur ſuas tragicè exagitet miſerias, & præclara enumeret facinora, eam eſſe docet, quòd animum gerat malis confertum; animum enim ventrem appellauit. Efferueſcere autem eſt, cùm aqua igni concalefacta feruet atque ebullit. Sic mihi, inquit, cor feruet & ardet; nec fieri poteſt, vt ſileam. Symmachus quidem pro eo, *Non tacebit*, cùm dixit, Non ceſſauit, quandam aliam à nobis interpretationem requirit, nimirum perpetuum eſſe, nec vnquam intermittentem dolorem; quia enim veriſimile erat efferueſcentem animum iterum deferueſcere, atque conſiſtere, vt doceret, etiam nunc cordis æſtum manere, addidit, Non ceſſauit.

Præoccupauerunt me dies paupertatis: gemens ambulaui, ſine freno fleui in cœtu clamans. Cauſſam adfert, cur cordis eius æſtus minimè ceſſet. Summa, me, inquit, oppreſſit inopia. Iccirco ſine freno, inquit, ingemiſco, hoc eſt, ipſa patientia quaſi freno quodam fletus magnitudinem atque perpetuitatem nequeo cohibere. Verùm intemperanter, effusè, ac denique effrenate ploro & gemo, nec cœtus interim frequentiam reuerens, & coram multis, qui circumſiſtunt, vociferans.

ſalutatem, idoneamque medicinam adhibente. Etenim hominem * mulieroſum, voluptatumque illecebris, ac deliciis diffluentem, rebuſque ludicris ſtudentem inte optimo quis in aduerſam, atque contrariam vitæ conditionem coniecerit, vitæque acerbæ & luctuoſæ addixerit; eum verò, qui comeſſationes vitarit, qui homines ioculares & mouentes riſus repudiarit, qua tandem ratione quis in hanc tetram, mœſtamque vitam præcipitauerit? * Exemplar habet φιλόγελων: mallem φιλογελῶσιν

Væ perditio iniuſto, & abalienatio facientibus iniquitatem. Non propter peccata perpeti illa ſe Iobus arbitrabatur: nec opinione fallebatur. Probatio enim erat illa virtutis, non malorum remuneratio. Eos verò, qui ſecus de illo exiſtimabāt, non in numerum impiorum adſcribit, ſed væ, Deique diſſidium illis ipſis denuncians, deplorat. Fortaſſe etiam hic verſus cum ſuperiore ad hunc modum cohæret: dixit enim, Quid mihi partitus eſt Deus? vt planum faceret, haud ſe illo dignum eſſe ſupplicio, neque ſuæ virtuti cruciatus, dolores, gemitus atque egeſtatem pro mercede deberi. Quare attexit, *Væ perditio*: longius à Deo amandari ac profligari, in homines iniuſtos conuenire. *Nonne ipſe videbit viam meam, & omnes greſſus meos enumerabit.* Neque enim meas vitæ rationes Deus ignorat, leniſſima quæque tenet momenta; vt, quemadmodum me percuſſerit, prorſus ignorem. CHRYS. Nec quiſpiam dixerit, me quidem vitam ſocordem, effeminatam ac lubricam refugiſſe; poſtquam autem morbo, fameque contabui, vitamque acerbam, ac duram expertus ſum, ad vitia vitæ priori contraria demigraſſe, ad improbitatem inquam & fraudem deflexiſſe. Quin ab vtrinſque vitæ ſcelere peræquè declinaui.

Si autem ambulaui cum irriſoribus. Symmachus autem, Cum vanitate, ideſt, neque hominum ritum facientium ſum conſuetudinem, congreſſionemve ſequutus. IVLIAN. Videtur hoc ſuperiori orationi contrarium. Nam dixerat, Euaſit in luctum cithara mea. Verùm longè res ſe habet aliter; neque enim organorum vſu prohibitus erat: quandoquidem hoc ipſum cum pietate fieri poteſt: in templis enim ſunt illis ipſis vſi. Irriſores igitur dicit eos, qui comeſſationibus, atque ebrietatibus indulgent. OLYMP. Et hoc quemadmodum culpa vacare noluit, cum ſcurris, atque irriſoribus congredi. Quamobrem diuinus Apoſtolus ſcurrilem iocum nobis abiiciendum eſſe ſuadet. Ita nec * feſtiuitates ſunt admittendæ. * τὰ ἀστεῖα.

Si autem & feſtinauit pes meus ad dolum. Pes, inquam, animæ meæ. Nempe hoc dicit, Nunquam aduerſus quempiam fraude ſum vſus.

Steti enim in ſtatera iuſta. Et Aquila, Appendit me in ſtatera iuſta, ac ſi dicat, In honeſto atque in virtutis medio conſiſti, atque vtriuſque vitioſæ partis diuerticula peræquè vitaui, pariterque exuperantiam, defectionemque fugi, æqualitatem ipſam adamaui & colui. Quantum verò ex Aquilæ interpretatione intelligi poteſt, videtur quidem Iuſtus Deo virtutem ſuam adhibere.

Nouit Dominus innocentiam meam. CHRYS. Harum ipſe rerum teſtem non hominem, qui & gratificari poteſt, & multa ignorat, appello, ſed nimirum eum, qui abdita, arcanaque perfecta quadam ſcientia comprehenſa habet, qui & meam iuſtitiam æquis ponderibus examinauit, atque innocentiam meam perſpexit. OLYMP. Hæc ipſa de Iobo Scriptura teſtata eſt, cum eum innocentem, iuſtum, & erga Deum pium prædicauit.

Si declinauit pes meus de via. De via, inquā, pietatis atque virtutis; ſicut dixerat, Steti in ſtatera iuſta, nec de recta via deflexi. CHRYS. Quod nunc leue eſt, ad illorum temporum rationem videlicet magnum erat, fortaſſe etiam ad noſtrorum non exiguum. Etenim non concupiſcere, ipſum quidem magnum eſt; illud verò nihilo minus, conceptam cupiditatem reipſa minimè explere. Quanquam longius progreſſus, maius etiam aliquid adfert, cùm nil eiuſmodi ſuos oculos paſſos eſſe dicit: ait enim;

Si oculum ſequutum eſt cor meum. Hoc eſt, nequaquam earum rerum, quas oculis hauriebam, cupiditate inflammabar; neque vitioſi propterea in animo meo ciebantur affectus. Nec dixit, Oculus meus; ſed, *Cor meum*, ne mentem quidem cor-

rumpi ſum paſſus, nedum corpus. OLYMP. Diuinus ait Ioannes, Omne quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Dicit igitur Iobus, Nil vnquam, aut cùm animum adieciſſem, aut cum laudaſſem, concupiui. Atqui ad affectus hoc pertinet vacuitatem, ea quidem, quæ digna ſunt in hac rerum vniuerſitate, laudare, vt corporum ſymmetriam atque proportionem, vt colorum varias temperationes, vt lapidum ſplendorem, ac nitorem, nec tamen rerum huiuſmodi capi cupiditate.

Si autem manibus meis tetigi donum, ſeram vtique, & alij comedant, abſque radice ſim ſuper terram. Symmachus autem apertius, Et progenies mea eradicetur. Nempe hæc Iobus dicere nequit, qui inops ſit, liberiſque orbatus. Quid igitur dicendum? aut ipſum hæc ante calamitatis tempus loquutum eſſe, aut tanquam iuſtum rurſus vitæ lętæ ſpe niti. Quantum verò ad noſtram pertinet inſtitutionem ac diſciplinam, hæc ipſa Dei permiſſu ideò dixit, vt, cum hæc ipſi legerimus, atque animos tumidos, ſublatoſque habuerimus, dicamus, Si munera accepimus, ſi tale quidpiam admiſimus, hæc item perferamus.

Si autem ſequutum eſt cor meum mulierem alterius viri: ſi etiam inſidiator factus ſum in ianuis eius. Alij pro ἐγκάθετος, Inſidiatus ſum, dixerunt.

Placeat vtique & vxor mea alteri: & paruuli mei humilientur. Quoniã concupiſcentia, vbi conceperit, parit peccatum. Ideò ipſum, inquit, peccatum ex corde radicitus euellebam, ne via ſceleri pateret. Illud autem, *Placeat vtique & vxor mea alteri*, æqualitatis ſtudio dixit. Etenim ſic mihi ante ærumnas ſuaſor eram, vt, ſicui malum molitus eſſem, illis ipſis egomet implicarer; atque iis, qua geſſeram, paria acciperem. Hæc verò ad ea pertinere, quæ morbi calamitati anteceſſerunt, vel illud non obſcure declarat, *Paruuli autem mei humilientur.* Iam enim illi erant morte erepti. Verùm quo pacto paruuli humiliantur? nempe quando adulteræ filij nuncupantur, atque ea re ſeſe abdunt. Demittit enim filius animum, & libertate ſpoliatur, cum in matris ſcelera oculos conuertit.

Furor enim iræ eſt, qui retineri non poteſt, polluere viri vxorem. Adulterium enim, inquit, Deum irritat, atque adultero ſupplicium irrogat, quod vitari non poteſt. Fortaſſe etiam non illud, quod illic futurum eſt, ſupplicium dicit; verùm eam, quæ in hanc vita contingere ſolet, viri zelotypiam, quam Salomon his verbis in Prouerbiis indicauit, Quoniam neque donis ſuſtinet inimicitias vir diſſoluere, qui in vxore fuit affectus iniuria, cuius torum alius maculauit. Rem hanc, quæ mox ſequuntur, claram faciunt.

Ignis ardens eſt ſuper omnes partes. Hoc ſcelus eſt, hæc eſt immanis iniquitas. Qui enim torum violat alienum, ingens hic incendium excitat malorum. Nam viro iniuriam facit; vxorem contaminat; ſuſpectos liberos, incertoſque reddit; cum Prouidentia certat; habitudinem diuidit; viro ſtruit inſidias. Tantum examen malorum ex intemperantia adulterij exiſtit.

Cuius autem ſuperuenerit, a radicibus perijt. CHRYS. Neque enim, inquit, iniuriæ magnitudinem neſciebam. Eam enim domum, quam ingreſſa fuerit, extirpat radicitus. Temperantiam vidiſti; humilitatem nunc intuere: ac quanta ea ſit, attende.

Si contempſi etiam iudicium famuli, ſeu famulæ meæ, cum iudicarentur apud me. Quid enim faciam, cum inquiſitionem mei fecerit Dominus? Si autem viſitationem, quid reſpondebo? nunquid non, quemadmodum ego factus ſum in vtero, & illi ſunt facti? fuimus autem in eodem ventre. Contritam mentem, quæ hominum naturam conſiderarit, & quid ſeruus, quid homo liber valeat, perſpexerit, animaduertiſti. Eam enim, quæ iactatur à multis, fugiens inæqualitatem de æqualitate, quæ a communi ſumitur ortu, philoſophia dignã inducit orationem. Atque hoc in eo fuit admirabile quòd cùm hæc ageret, non ideò indignum animo ſuo quidpiam ſe facere exiſtimabat; verum neceſſario ſe muneri ſuo ſatisfacere arbitrabatur. Quocirca rationem attulit, qua cunctis hominibus perſuaderet, cur nihilo de ſe quàm de ſuis ſeruis magnificentius ſentiant, quamuis millies ſint domini; hæc enim nomina, Seruus, & Dominus, nuda ſunt nomina, re carentia: ſeruitus enim in peccato, libertas in iuſtitia

iuſtitia ſita eſt. Vide etiam quemadmodum ſuam vbique laudationem concidat, atque egregia facinora remoueat. Haud quidpiam inquit, amplum feci; id enim natura ipſa exigit; communione enim iuncti ſumus vniuerſi. Ipſe enim ortus, ipſe in vitam introitus, cuncta ſunt denique communia. Ego illis haudquaquam ſum natura præſtantior. In eodem vtero procreati ſumus, id eſt, ſimili modo, vt interpretatus eſt Symmachus. Ita nec liber nec ſeruus vlla eſt à me iniuria læſus. OLYMP. Immò vero ſeruis meis liberæ orationis atque ſuæ cauſſæ tuendæ poteſtatem faciebam, vt, ſi quid fortè à me per iniuriam in eos committi ſuſpicarentur, audacter dicerent. Et non *contempſi*, ſeu, vt Aquilæ eſt explanatio, abieci, ſiue deſpexi iudicium eorum, id eſt, ius. Ideo autem, vt id facerem, animum inducebam; quoniam à mea ipſe natura argumentabar homines, ſiue ij ſerui ſiue liberi ſint, omnes eſſe vna quadam ratione generatos, vnumque in cælo Dominum obtinere; qui, cùm omne diſcrimen reſpuat perſonarum, id ab vnoquoque flagitat, vt iuris æquitatem alteri tribuat. *Cumiꝫ tor inquiſitionem ſeceris*, vel, vt Symmachus, ſi requirat, *quid ei reſpondebo*. Inquiſitionem enim, ipſam diſquiſitionem, viſitationem autem diuinam caſtigationes ipſas dicit. Hac æqualitate commotus, Dei æquitate fretus, ab eo poſtulat, expetitque iudicium. Aliam eius quandam æquabilem condicionem, admirabilemque iuſtitiam vidiſti. Nunc quo ſenſu commiſerationis, quoue ſtudio pauperes proſequatur, cognoſce.

Impotentes autem, quamcumque habuerunt neceſſitatem, non fruſtrati ſunt. CHRYS. Vides quemadmodum nullius deſpiciens erat? vt erat modeſtus? vt communis omnium medicus? vt portus communis? vt calamitoſorum atque egentium omnium commune perfugium? Quamcumque neceſſitatem, inquit, habebant, non illam quidem certe, hanc verò minime. Sed quamcumque tandem, nulla excepta, quamuis ea periculis eſſet referta, quamuis ſumptus exigeret, quamuis periculoſa. Ac vide quemadmodum iis opitulabatur, à quibus parem beneficij gratiam minimè expectabat, viduis, inquam, pupillis, omnique ope deſtitutis hominibus.

Vidua autem oculum non tabefeci. De Deo cùm caneret Modulator, dixit, Patris orphanorum, & iudicis viduarum: ac ruiſus, Orphano tu fuiſti adiutor. Ergo, cùm imaginem quaſi integram atque incorruptam Iobus ſeruaret, imitabatur exemplar. Illud autem, *Non tabefeci* aut hoc valet, Non ſum paſſus egeſtate, aut lacrymis, aut aſſiduo oculorum coniectu, intentioneque contabeſcere; quod ipſum accidiſſet, ſi nec rerum, quas optabant, compotes fuiſſent, necnon deſpectæ fuiſſent.

Si autem & buccellam meam comedi ſolus, & non orphanum eius participem feci; quia à iuuentute enutriui, ſicut pater: & ex ventre matris dux fui Vide, quanta hæc ſit miſericordia, qui vel perexiguam panis particulam partiatur egentibus. Illud verò, *E ventre dux fui*, huic par eſt, Infantes admodum, orbatos parentibus ſuſcipiebam ipſe; & quoad corroborata eſſent ætate, alebam atque educabam, artiumque diſciplinis erudiebam. Denique eos tandiu manu duxi, dum mea opera haud magnopere egerent. EVAGRII. Hinc intelliges, ab eo adoleſcentes, priuſquam ad eos vitium arreperet, ad virtutis diſciplinam fuiſſe inſtitutos. Sic enim verum erit, quempiam ex vtero recta via deduci. Hic autem iterandum eſt, quod anteà diximus; iniuriam facere, ac beneficio non afficere, apud Iobum par eſſe. Atqui non ſolum à peccato abſtinendum eſt, verùm etiam virtus eſt arctius complectenda. Nec enim hoc tantum dixit, Non contumelia affeci pupillos; idquod à malo eſt abſtinere; verùm patris more illos curaui; idquod ad virtutis munus, & functionem iam pertinet.

Si autem deſpexi nudum pereuntem, & non veſtiui; impotentes autem ſi non benedixerunt me. Non modò alui, inquit, egentes, ſed etiam, cùm nudi eſſent, indui, cum à frigore illorum vitæ periculum crearetur; ij vero, in quibus nil opis erat, de me prædicabant egregiè, quòd ſibi ſedulò conſulebam.

De tonſura autem agnorũ meorum calefacti ſunt humeri eorum. Ab humeris corpus ſignificauit vniuerſum; tota enim veſtis ex iis eſt apta. Videntur autem humeri ad

frigo

vſque lucentia, viciſſitudini tamen ſunt obnoxia, ſol enim deficit, & luna minuitur: annon extremæ hoc fuerit dementiæ, quæ terrena ſunt, ea ſtabilia ac firma putare? Hæc nimirum cauſſa erat, cur illum humana hæc bona nec oblectarent præſentia, nec abſentia angerent. Neque enim erat naturæ illorum ignarus. Hæc quæ ſplendeſcit lux, interit, obſcuratur, nec vſquam apparet. Vidéine, quam is cauſſam eſſe dicat eius, quæ in luminaribus cernitur, mutationis? An non ipſa rerum condicio ac vis ſatis eſt nobis ad philoſophandum? An non ad Dei aucupandam notitiam ſatis? Cum ſolis conſpexeris magnitudinem, opificem admirare; cùm deficere illum videris, mortalem rerum humanarum cõdicionem perdiſce. Si enim, quod ſplendore rebus omnibus, quæ ſunt in terris, antecellit, id tamen deficit, minuitur, & interit; multò magis cætera omnia. Si etiam id, quod vſque adeo vtile ac neceſſarium eſt, quo ſublato, vita eſt erepta mortalibus, com mutationem tamen admittit; multò magis ea admittent, quæ tùm ſuperuacanea ſunt; tùm *nullam nobis neceſſitatem adferentia. Enimuerò hæc Iobus commentabatur. OLYMP. Ratiocinabar, inquit, egomet ad hunc modum, Si magna hæc, illuſtriaque elementa diuino imperio atque decreto deficiunt: ecquid ipſe ex adeptis diuitiis aſſequar vtilitatis? Diuitiæ enim à nobis diſcedent omnino, ſeu quod eæ nos viuos deſerent; ſeu quòd mortuos relinquent. Vt enim ſol deficit; & diem nox excipit; ac luna diuino iuſſu conſeneſcit; ac denique magna hæc luminaria interitus atque mutationes vitare non poſſunt, opificiſque nutui obſequuntur; (neque enim ſuo, ſed eius, qui ordinis eſt princeps, arbitrio reguntur) ſic ego quoque de diuitiis tanquam de re, quæ nuſquam conſiſtit, cogitabam: illudque didici, nequaquam eſſe mentis aciem in incertas opes intendendam, verùm illas in ſumptus neceſſarios erogandas.

* *Exemplar habet*, καὶ ἀναγκαίας ἡμῖν παρεχόμενα. *Verum, rationem ipſe ſecutus antitheſis, putaui legẽdum*, καὶ οὐκ ἀναγκαίας.

Et ſi deceptum eſt clam cor meum. Symmachus autem, Si dilatatum eſt. Sententia verò eſt huiuſmodi, Neque cor meum, inquit, latitudinem vllam multitudinemque diuitiarum, neque aliquam, quæ ex ea re exiſtere ſolet, finxit voluptatem: neque eiuſmodi cupiditati mens mea ſpatioſas regiones conceſſit. Cum autem, *Clàm* dicit, ſignificare viſus eſt, eiuſmodi morbum ne furtiuis quidem itineribus ad illius animum obrepſiſſe. Pleroſque enim inuenias, qui palam contemptum præſeferant diuitiarum: in mentis autem latebris atque receſſibus cupiditatem pecuniæ alunt atque occultant. Eam igitur ob rem dixit, Neque clàm fœdum hunc amorem peperi.

Quod ſi etiam manum meam imponens ori, oſculatus ſum. Symmachus autem, Si adorauit manus mea circa os meum.

Et hac mihi igitur iniquitas maxima reputata eſt; quia mentitus ſum coram Domino altiſſimo. OLYMP. Sæpenumero nonnulli cùm ſua facta efferunt, manus oſculantur ſuas. Dicit igitur, Si ego aliquando in mea potius dominatione atque in meis egregiis facinoribus, quàm in Deo ſpem atque fiduciam collocaui, planè mentitus ſim veritatem; cùm non à nobis ipſis, ſed à diuina gratia omne ſit auxilium. Ergo, ſi deceptus tale quid paſſus ſum, in ſcelere id mihi ponatur grauiſſimo. Alij verò ad hunc modum id, quod dictum eſt, interpretati ſunt, Si ſolem ac lunam, eorum deceptus fulgoribus, adoraui; ac non potius illud mecum ipſe reputaui, illa ipſa ſidera deficere atque deſinere, Dominique imperiis parere: ſi inquam, iſthæc admiratus, manum ſum oſculatus, crimini id mihi ſcilicet detur maximo. CHRYS. Ita hæc nonnulli in idolorum cultum dicta eſſe confirmant: quod iccirco mihi minimè ſit veriſimile, quoniam nunquam id in ſummis virtutis officiis poſuiſſet. Verùm hæc mihi ad amantium ſimilitudinem ſumpta videntur, qui, dum ij, quos diligunt, abſunt, illorum diuitias ac res geſtas cum admiratione vſurpantes, manus ſuas ſuauiantur. NIL. Cur igitur ſpe à Deo ſeiuncti, carne brachij ſuſtentamur? diuinamque prouidentiam noſtris manibus dimetimur? Et id ipſum, quod Iobus maximè crimino ſum ſibi fore precatus eſt, ori manum ſuam impoſitam oſculari, facere ipſi haud quaquam veremur? Multorum enim hic mos eſt, manibus ſuis ſuauium dare, vt, quicquid in iis opis, facultatiſue eſt, a ſeipſis habere teſtentur. Quos cum obſcuris quibuſdam Lex in-

dicatet, dixit, Qui ambulat in manibus immundus, & qui ambulat ſuper quatuor ſemper, & qui multiplex eſt pedibus. Porro ingreditur manibus, qui manibus ſuis connixus, in illis omnem fiduciam habet. ſuper quatuor autem incedit, qui erga ea, quæ ſenſum pellunt, ac cient, affecti ſunt, atque ad illud ipſum rerum genus, animi ſtudium, conatumque continenter deducit: multiplex autem eſt pedibus, qui res ad corpus pertinentes mordicus arripit, arctiſſiméque complectitur.

Quod ſi & gauiſus ſum in ruina inimicorum meorum, & dixit, cor meum, Euge, euge: audiat vtique auris mea maledictionem meam; ſermone populi mei celebrer, diuexatus. Hoc ipſum alibi docemur, Si, inquit, acciderit inimicus tuus, ne læteris ſuper eo, in ſupplantatione eius ne extollaris. Symmachus quidem, pro, *Euge*, Si inſurrexi, quando eum afflictio comprehendit, eſt interpretatus. Illud vero, *Euge*, dictio eſt ad voluptatem atque irriſionem pertinens. Huius ſimile illud item eſt, Euge, euge, viderunt oculi noſtri. Sed nimirum inquit, ſi ego ex inimicorum meorum pernicie voluptate affectus ſum, alios, qui me execrentur, ſane audiam, ærumniſque vexatus perinde celebrer, vt ea, quæ geſſi, meruerunt, ac mihi pro dignitate actorum reponatur.

Quod ſi etiam ſæpè dixerunt ancillæ meæ, Quis det carnibus eius ſaturari? cum ſatis bonus eſſem. Reliqui ſic extulerunt, Si non ſæpè dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius? & ſaturabimur? Suprà etiam ancillarum meminit his verbis, Non contempſi iudicium famuli mei aut famulæ, eiuſque rei rationem exponit, Quia hi perinde, vt ego, facti ſunt: in quo ſuam incredibilem, eximiamque humilitatem teſtatam reliquit. CHRYS. Nunquid ita erat humilis, vt non etiam cæterorum ad ſe deſiderium, amoremque alliceret? hoc loco ſuperlatam orationem attende. Quemadmodum enim ærumnoſa tempora omni mentis robore tulit, ſic fœlicia quouis virtutis genere mirifice exornauit. Cùm enim, non vtcumque neque temerè, ſed eximiè ad ſummam virtutem perueniſſet, non ſolum erga alios, verum etiam erga ſuos ſeruos clementia vtebatur. Hæc enim omnis eſt facilitas, cùm quis eos, quibus imperat, humanitate regit, nulla violentia moderatur. Ergo illud eius famuli in ore habebant, Quis largiatur nobis, vt eius carnibus ſaturemur? Quo loco inſanum amorem, quo ſerui illum proſequebantur, oſtendit, ardenti enim illius amore flagrabant iis ſignificationibus, quæ ipſis ab illo dabantur, excitati. Sic, inquit, è me ipſo apti erant, atque pendebant, ſic me auide complectebantur, ita mihi deditì erant & affixi, ita me in oculis ferebant, vt vel carnibus meis expleri cuperent, ipſos meos artus abſorbere, ac deuorare peroptarent; tanto erga me ſtudio, atque amore erant incenſi; adeo meis ancillis iucundus eram, & commodus; vt, ſi fieri potuiſſet, vt meis carnibus ſaturarentur, prorſus libenti id animo eſſent facturæ. OLYMP. Alij verò hanc interpretationem attulerunt, Neque ancillis, inquit, infenſus fui, ita, vt ob crudelitatem meam efferatæ, meas carnes cuperent deguſtare. Contrà verò, haud eas vulgari benignitate tractaui Mihi verò erit ſatis ex Septuaginta expoſitione, qui dixerunt, *Si dixerunt ancillæ meæ*, ſecundam ſequi interpretationem. Hæc enim aliorum fuit interpretatio, Si non dixerunt ancillę meæ contra me furentes, Diſpertiamur eum, & crudas carnes eius abſumamus. Sed nimirum nil eiuſmodi dixerunt, vt qui valde bonus & commodus eſſem. Immo verò, niſi ancillæ nimio ſtudio, illiuſque flagranti cupiditate incenſæ, dixerunt, Deuoremus eum, illas aduerſum ſe execrationes, firmas, certaſque eſſe precatur.

Foris autem non morabatur peregrinus: ianua autem mea patuit omni venienti.

CHRYSOST. Hominis hoſpitalis, & ex Abrahamæa nobilitate orti hoc eſt inſigne. Domum, inquit, habui communem, menſam communem; mea haud mea, ſed Domini ratus; Dominus enim dedit: ergo cum conſeruis partienda cibaria. Vidiſti humilitatem, vidiſti humanitatem, vidiſti clementiam, vidiſti liberalitatem. Cùm enim bonum ipſum communionem amet, dextram omnibus porrigebat, domum cunctis patefaciebat. Non enim, quod plerique factitant, vt eos, quos ſuſcipiant hoſpitio, curioſius ſcrutentur, hoc idem Iobo familiare

erat;

erat; quinpotius cunctis domus illius patebat, nec quiſquam, vt ipſe teſtatur, foris commorabatur.

*Si etiam * inuoluntarie peccaui, abſcondi peccata mea, non enim veritus ſum turba multitudinem, quò minus confiterer coram ipſis.* OLYMP. Peccati voluntarij nullius ſibi conſcius erat: vſque ad virtutem vitam exercebat. Verùm, quia non id fert humanæ naturæ conditio, vt, qui homo eſt, non aliqua noxa, quæ minimè voluntaria ſit, teneatur; idcirco perſpectam ſibi prolapſionem pœnitentia, atque confeſſione curabat; nec eius rei, quæ non eſſet ad rectæ rationis legem expreſſa, confeſſionem reformidabat. CHRYS. Dic tu primus peccata tua, vt iuſtificeris. Rectè factorum, inquit, nullum mihi teſtem quærebam; erratorum autem cunctos eſſe conſcios optabam. Quamobrem ciuitatis turbam minimè ſum veritus, quò minus apud illam de meis erratis confiterer.

* Aug. habet, Sponte.

Si autem & dimiſi impotentem exire ianua mea ſinu vacuo, quis det auditorem mihi? Quod ait, eſt huiuſmodi, Si egentem hominem deſpexi, nemo me audiat. CHRYSOST. Ac vide, quemadmodum non dixerit, Miſericordiam quampiam tribui; immò vero & recuſanti ſum impertitus. Planè cogebat eos, qui egredi ab illo volebant: amplum enim id eſſe patrimonium intelligebat. Quocirca, quàm moleſti pauperes iis ſolent eſſe, qui tendere manum poſſunt; tàm iis moleſtus erat, quos à ſe beneficio, ac munere affectos eſſe oportere ſtatuebat: ita eos inani ſinu domo egredi non ſinebat. Nec enim eos duntaxat domum receptos curabat, verùm etiam paupertatis viaticum largè atque hilariter iiſdem ſuppeditabat. IVLIAN. Ea verba nonnulli, *Quis mihi auditorem det*, interiecta eſſe, ac ſeorſim efferri, ſuamque ac propriam habere ſententiam aiunt. Cùm enim multitudinis rerum, quæ dictæ erant, iam pertæſum eſſet amicos, atque ea re minus libenter audirent; illorum item tergiuerſaretur conſcientia: quòd ipſos illos, obiurgando momordiſſet: ideò ad illos dicit, *Quis mihi auditorem det?* Sed non euiuſmodi vos eſtis ipſi, qui, cùm iudicetis iniuſtè, orationi meæ eſtis infeſti. OLYMP. Fortaſſe autem prudentes auditores requirebat, ad ea, quæ ipſe dicebat, percipienda, idoneos. Ex quo quàm perfectam is viuendi rationem ſequeretur, haud obſcurè apparet. Neque enim hæc dixit, de ſuis egregiis facinoribus inſolenter glorians: verùm vt nobis norma, ad quam vita noſtra dirigeretur, extaret. Hæc enim cauſſa fuit, cur Spiritusſanctus hæc ad nos erudiendos mandari ſcriptis voluerit.

Manum autem Domini ſi non timui. CHRYS. Ideſt, ea, quæ ad Deum pertinent, religioſe colui: nec verò vtcumque adminiſtraui, ſed ſic prorſus, vt vnum Deum intuerer; ac ſiquid mihi fortaſſe eſſet admiſſum, formidarem.

Syngrapham autem, quam habebā contra aliquem, humeris circumponens coronam, legebam; & niſi diſciſſam illam reddidi, nulla re accepta à debitore. CHRYS. Omnē, inquit, iniuſtam ſyngrapham concerpſi, neque ſum ex ea re inanem gloriam aucupatus. Sed planè diſcidi. Illud autem, *Humeris circumponens*, ſignificat eſſe quoſdam ex alienis ærumnis ſibi gloriam quærentes; neque verò vtcumque reddidi: verùm, cùm anteà ſcripti auctoritatem infirmaſſem: quod, conſcindenda ſyngrapha, aſſequebar: tum demum reddidi. OLYMP. Non, vt aliquis nominibus glorians, ſyngraphas vtraque manu euoluebam, publicèque legebam: verùm illas conciſſas, condonatis nominibus, debitoribus reddebam.

Si ſupra me aliquando terra gemuit: & ſulci eius plorauerunt ſimul. Imperfecta oratio ac pendens. Id porrò, quod ſententiam abſoluit, in iis, quæ deinceps ponuntur, reperies. Dicit ergo, Hæc mihi contingat, & hæc patiar mala, ſi cauſſa mea, terra à ſuo domino eſt aliquando gemitu debilitata; aut ſi ſulci eius ab aratoribus atque ab iis, qui eam ſciderunt, flere aliquando coacti ſunt; neque enim ipſe in cuiuſquam poſſeſſione prædatus ſum, vt illum cogerem ingemiſcere; neque ſulcos alterius ad meos adiunxi, vt ij, à quibus eſſent erepti, ploratum ederent vllum. Sed neque meos agros, ac ſulcos, neque terram meam quiſquam coluit, qui non eſſet pretio atque mercede conductus; ne fortè eam gemitu, lacrymiſque vexarem: ſi ipſius operam certa mercede ſpoliaſſem.

Si etiam robur eius comedi ſolus ſine pretio. Vis terræ ac robur eſt ipſa fructuũ procreatio, ac tempeſtiua vbertas. Ergo docet, nunquam ſe terræ fructus percepiſſe, non anteà perſoluta pecunia; neque enim alieni ſoli fructus comeſſe audebat, non prius ſoluto pretio. Fortaſſe etiam duo quædam hoc loco ſignificat, & quòd fructus pretio coemebat, & quòd non is ſolus veſcebatur: verum cum aliis, vt reliqua etiam cibaria, communicabat.

Quod ſi & animam domini terræ capiens contriſtaui. Symmachus autem, Spe priuaui: re aliqua, quæ domini terræ eſſet, per vim ac poteſtatem abrepta.

Pro tritico igitur egrediatur mihi vrtica, pro hordeo autem rubus. Theodotio pro, Vrtica, ſpina, interpretatus eſt; pro, Rubo, autem Symmachus,* Imperfecta conuertit. Porro vrtica & rubus è ſentium genere atque natura ſunt. Hoc igitur dicit, Niſi in verbis meis veritas inſit, ſi dominum ſuo ſolo priuaui, eaque re illius animum auxi, ſi ſulcos abſciſſos ad meum agellum addidi, atque ex ea re gemitum, ac lacrymas domino commoui; ſi fructus gratis prædatus ſum; atque, eorum pretio enumerato, ſolus conſumpſi; non amplius annonæ [illegible] vbertatem, ipſaque mihi terra ſpinas, & pro dulcibus, & ad veſcendum idoneis fructibus, inutiles ferat. Symmachus quidem hanc fecit interpretationem. Pro frumento germinet acanus. Hanc ego ſtirpem in libris Regum ag[illegible] ſus appellatam. Si igitur quidpiam eorum, quæ ipſe inficiatus ſum [illegible] ſe, quæ iam enumeraui, admiſi; ſi terram alienam eripui; ſi pro fructibus non pretium pendi; ſiquid denique per iniuriam egi; non mihi terra, quos [illegible] lita eſt fructus ac cibos, progignat; ſed agreſtes, & qui ad victum adhiberi non poſſunt, edat.

Et ceſſauit Iob verbis. ORIGEN. Nõ ſimpliciter ceſſauit, ſed, *verbis*; cor enim eius in diuinarum rerũ cogitatione atq; notitia non ceſſauit. Norat enim, norat cunctis rebus, quæ ſub cælo ſunt, ſuũ ſtatum eſſe tempus, eſſeque tempus tacendi, & tempus eſſe loquendi. Quando igitur tempus fuit reſpondendi, ſermonem habuit ad amicos; rurſus, cum tempus fuit ſilentij, cùm os iis obſepſit, obmutuit. Quod verò dictum eſt, Iobum ceſſaſſe, in eius laude puto eſſe ponendum.

CAPVT XXXII.

CEſſauerunt autem tres amici eius adhuc contradicere Iob: erat enim Iob iuſtus coram eis. CHRYS. Symmachus autem ſic, Quia iuſtus videbatur præ ipſis. Siluit quidem Iobus, poſtquam illi vices dederat verba faciendi. Poſtquam autem & Deum teſtem appellauit, ac dira ſibi ipſe precatus eſt, ſilentij vinclis ſunt amicorum ora conſtricta. OLYMP. Haud ipſi quidem ſponte ſiluerunt: verum, vbi eſt illis omnis defenſionis facultas erepta, nec quidquàm iis reliqui factum erat ad repugnandum iis, quæ à Iobo erant allata; Iobi enim præclara facta, non minus, quam ille, tenebant: illumque ipſum verè & ex animo odiſſe vitium, atque incorrupto caritatis ſtudio operam virtuti nauaſſe minimè ignorabant. Iobus enim humana ſe iura atque officia coluiſſe, Deoque cultum ſumma religione ſemper adhibuiſſe, idque admirabili quadam mentis demiſſione, tùm ex aliis multis docuit, tùm ipſa peccatorum confeſſione teſtatus eſt.

Protheoria Capitis vigeſimiprimi.

ELIVS Buzites Barachielis filius ex prouincia Auſitide, qui cum Ram etiam cognatione coniunctus, excanduerat, quòd Iobi amici, qui adhibendæ conſolationis cauſſa commearant, ab aduẽtus propoſito, & ſine diſceſſiſſent, verborumque acerbitate Iuſti vulnera vehementius obtriuiſſent. Aiebant enim [illegible] ſua flagitia in cruciatu eſſe, nec aliam eſſe cauſſam, cur Deus ſupplicio afficiat, niſi, vt ſontibus repœnat. Horũ Iobus ſermones cùm infirmaret, dubitauit, quamobrem videmus quammultos iniuſtos homines vſque ad extremum vitæ ſpatium haudquaquam improbitatis ſuæ pœnas dare; contrà iuſtos cruciatibus vrgeri? Adhæc Iobus fallentia amicorum iudicia declinãs, apud Deum optat cauſſam dicere, vt tanta animaduerſione nihil ſe dignum geſſiſſe demonſtret. Quæ quidem dixit, non quò Deũ vllius facti iniuſti condemnaret; ſed vt quàm is di-

ni

* ἀπηλιτφόρα.

ni [illegible] tati fideret, declararet; ſimul etiam vt amicos coargueret, qui non ex [illegible] ab [illegible] in eum iudicium darent. Mens igitur Iobi atque omne conſilium ſuos [illegible] amicos. Dum autem docere conatur, ſi apud Deum experiatur, iuſtum ſe planè viſum iri; quòd is & à verò iudicet, & perſonarum diſcrimina ignoret. Item dum oſtendit, ab amicis temere accuſationem factitari, neque ab iis recti ac iuſti iudicia teneri; Elius, qui hæc omnia excipiebat, & qua mente illa Iobus loqueretur, haud exploratum habebat, nimirum tale quidpiam à Iobo dici putauit; Iniuſtè me Deus affligit. Ita zelo zelatus eſt Elius Domino, eſtque Iobo offenſus, tametſi nullius peccati eum accuſare poſſet. Itemque aduerſus tres Iobi amicos incenſus eſt, idque non iniuria; quandoquidem impietatis hominem iuſtitia præſtantem condemnaſſent, perinde quaſi peccati pœnas ſuſtineret. Exiſtit autem hoc loco quæſtio huiuſmodi, Si [illegible] erea naſcitur amicis Elius, quia Iobum iudicarunt iniuſtum, iuſtus igitur Iobus. Quonam ergo pacto hunc etiam obiurgat? Verumtamen ad hoc Elius reſpondebit, ſcilicet pietate ac iuſtitia Iobum præditus eſt, nec quiſquam repugnarit: verum ſuam ipſe cauſſam læſit, cùm ad Deum iudicem prouocauit. Ergo mens quidem Elij minimè reprehendenda, nec enim re vlla graui Iobum percuſſit; quod tamen ipſum amici fecerũt: cum illum impietatis nomine condemnarunt. Iuſti duntaxat ſententiam animi nõ eſt Elius aſſequutus, nec, qua erga Deum caritate, quáue fiducia apud Deum cauſſam dicere cuperet, intellexit. Ita perſpicimus, nec à Deo Elium laudatum, eſſe, quòd verborum Iobi ſententiam, & ſcopum ignorarit; nec condemnatum, quandoquidem is Iobum nullo impietatis crimine damnarit: nec propter ſua ſcelera Iobum vexari pronunciarit; idquod affirmare amici minime ſunt veriti: quam quidem ob cauſſam ſunt illi à Deo obiurgati. Buzites autẽ dictus eſt Elius, ſeu quòd Buzi, vnde orta eſt Ram, cognatione tenebatur; ſeu, quòd id nomen ab quapiam prouinciæ Auſitidis vrbe inuenerit. Sanè illud nobis compertum eſt, Nachor Abrahami fratrem, ſecundum è Melcha filium ſuſcepiſſe, qui ſit Buz appellatus. Fortaſſe igitur inde genus Elius ducit, atque ob id ipſum Buzites eſt nominatus.

Iratus eſt autem aduerſum Iob valde, quia pronunciauit ſeipſum iuſtum eſſe coram Domino. OLYMP. & CHRYSOST. Probabilem ſibi Elius cauſſam eſſe ducebat, cur animo incitaretur. Neque ea re is erat animo irato, ac pereito, quòd de ſua iuſtitia Iobus prædicaſſet; neque enim de eius iuſtitia Elius dubitabat; ſed ideò, quòd vel coram Deo iuſtitiam ſuam Iobus probare vellet, coramque illo iuſtum ſe eſſe diceret. Etenim Deum ipſum teſtem appellarat. Aut illa etiam cauſſa ſuberat, cur Elius iraſceretur, quòd Iobus, cum Deo de iure diſceptans, ſuam cauſſam defenſitarit: ſeipſum enim iure tueri, haud magnum eſt. Hoc verò in Dei iudicio facere, indignum fuerit. Ne iuſtifices, inquit, teipſum coram Domino. Nec verò alia amicis, atque Elio cauſſa fuit, Iob ſuccenſendi; ſic enim illi, Nunquid enim erit mortalis iuſtus coram Domino? Quid igitur Elius, amplius contra Iobum arripuit? id ipſum enim amici obiecerant; quòd is Deo ſe iuſtiorem eſſe arbitraretur. Quanquam nunquam ea Iobi ſententia fuit, quòd Deo iuſtior foret; verùm quòd res ſuæ geſtæ eſſent huiuſmodi: & quòd à Deo iudicari de rebus ſuis, ac de ſeipſo vellet: in quo nullum Deo iniuſtitiæ crimen obiectabat; etiamſi Elius contrà ſentiret, qui religioſam ac piam Iobi cogitationem ignoraret. Amicos verò iure inſimulabat: vt qui Dei cauſſam prodidiſſent, atque abieciſſent: namque audi;

Et aduerſus tres enim amicos iratus eſt valdè: propterea quòd non potuerunt reſpondere contraria Iob; & poſuerunt eum eſſe impium. Duplici nomine aduerſus amicos ira accenſus eſt Elius: primum, quòd impietatis iuſtum damnarunt: deinde, quòd, cùm Dei cauſſam ſuſcepiſſent, victi eſſent, ac ſiluiſſent, in quo & Deum, cui patrocinabantur, propemodum prodidere: & Iobo ipſo ſilentio victoriæ inſignia conceſſere. Dixerit etiam quiſpiam, illud potius in amicos Elium incitaſſe, quòd illi Iobi ſermonibus nequierint veriſimilia reſpondere, nec hominis impietatem contrà Deum arroganter ſeſe efferentis coarguere.

Elius autem ſuſtinuit dare reſponſum Iob, quia ſeniores [illegible] ipſo diebus & [illegible] Eliu, quod non eſt reſponſio in ore trium virorum, & excanduit iracundia [illegible]. OLYMP. Laudabilis hic inos Eliu extitit, qui & loco ſiluit: primas enim ſermonis [illegible] ſenioribus mandari oportebat: & loco reſpondit: poſteaquam ij, quorum [illegible] ætas antiquior, dubitatione æſtuabant. Ergo illud, *Suſtinuit*, idem eſt quod [illegible] ſpectauit. Illud verò, *Excanduit*, valet, Zelo commotus eſt. Rectè autem [illegible] *Suſtinuit.* CHRYS. Vt demonſtret illum quidem iratum fuiſſe, nihil tamen [illegible] cere auſum eſſe, donec Iobus ſuos omnes ſermones exprompſiſſet. Illius [illegible] dentiam attende, quàm is aptum ſit ſtatim initium orſus orationis, quam [illegible] ne ordinem conſeruarit.

Suſcipiens autem Eliu filius Barachiel Buzites dixit, Iunior quidem ſum tempore, [illegible] autem eſtis ſeniores: propterea ſilui timens enunciare vobis [illegible] ſcientiam meam. OLYMP. Rectè addidit, *Iunior ſum tempore.* Accidit enim, vt, quamuis ætate ſit iunior aliquis, caniciem tamen habeat illius prudentia: contrà, vt, licet alius ſit ætate prouectior, ſit tamen intelligentia iunior. Illud verò conſidera, quemadmodum [illegible] non ſolum propter verecundiam, verùm etiam propter meritum ac pietatem ſeniorum diſputationem expectauerit. Ac niſi illi priores deſiiſſent, nequaquam ea, quæ rectè ſeſe habere exiſtimabat, dixiſſet. CHRYS. Ergo [illegible] prudentiam coniectura vtrinque aſſequimur, ex ſilentio, inquam, atque ex diſceptatione. Ac ne quiſpiam fortaſſe diceret, Cur ergo à primo non vnà nobiſcum pro Deo decertaſti? ad ætatem ſeipſe recipit, dicitque, Ego quidem expectabam, dum à vobis egregium aliquid atque admirabile diceretur: atque interim mihi ſilendum putaui. Vide quàm is à ſtudio ambitionis abhorrebat: quemadmodum illis primas tribuebat. ORIGEN. Quamobrem hominum vita affligetur, quamobrem [illegible] nulli iniuſti vigeant: eius rei ſe ſcientiam, vel, vt alij, notitiam ſe tenere confirmat: & mei penè moti ſunt pedes, ſi in hanc tantùm vitam intuear: quòd ſi futuram cogitaro, ſtantes ſunt pedes mei.

Dixit autem, Non tempus eſt, quod loquitur; in multis enim eſt, non norunt ſapientiam; verùm ſpiritus eſt in mortalibus. Symmachus autem, Verè autem ſpiritus Dei eſt in hominibus.

Inſpiratio autem Omnipotentis eſt, quæ docet me. Non longæui ſunt ſapientes, neque ſenes norunt iudicium. OLYMP. Quondam, cùm ſederem, & quæ dicebantur, acciperem, ſermoneſque animaduerterem ætate eſſe indignos, mecū ipſe ad hunc modum ſermocinabar: Haud neceſſe eſt, eos, qui graui iam ſunt & affecta ætate, ſapientia valere: Sanctiſpiritus gratia ad eam rem omnino eſt opus. Illa enim nec tempori præſtolatur, & continuò hominis animum imbuit ſapientia; neque verò tempore gratia erudit, ſed tùm demùm, cùm animum integrum offenderit. Non igitur neceſſe eſt ſapientes tuos ſolius eſſe ſermones, quia ſunt ſeniores, cùm & præclarum aliquid à iuuentute audire quis poſſit. Nam, ſi tempus gignit efficitque ſapientes, quantò magis Deus? ſed nimirum tempus ſine diuina ope per ſe ipſum haudquaquam impartiri poteſt ſapientiam. Proinde nec partem vllam diuinorum iudiciorum ſolo tempore eruditus mente complecti quiſpiam poſſit, niſi diuina gratia acceſſerit.

Ideo dixi, Audite me, & annunciabo vobis, quæ noui: auribus percipite verba mea; dicam enim vobis audientibus, donec ſcrutati fueritis ſermones & donec vobiſcum intelligam. Alij codices, poſt illud, *Dicam vobis audientibus*, hos item verſus habent, *Ecce audiui ſermones veſtros, auribus percepi vſque ad ſapientiam veſtram.* Alij verò interpretes ſic extulerunt, Ecce accepi ſermones veſtros, quanta veſtra ſit ſapientia, audiui, & quantùm ſermones exquiratis, & quò ipſi perueneritis, intellexi. Ex his igitur atque ex aliis codicibus hæc hauritur ſententia, Quemadmodum, inquit, ego ſilentio omnia quæcunque dixiſtis ipſi, audiui, atque expectaui, dum ad exitum orationem veſtram adduceretis, & dum veſtram omnem ſapientiam exhauriretis, vos item mea verba viciſſim percipite. Attamen qui in noſtris manibus ſunt, libri, hanc aliam ſententiam ſuggerunt, Audite me, inquit, nihil enim arrogans, elatúmue dicam, ſed ea, quæ ipſi comprobare poſſitis,

tis, & vobiſcum intelligam: idest, haud verbis vtar nouatis; ſed apud vos intelligenter loquar. Aut etiam quid dicit huiuſmodi, Non prius loquendi finem faciam, quàm meos ipſi ſermones approbaueritis. Si ergo & ipſe intelligere poſſum vobiſcum; ideſt, donec ipſi quoque intelligatis, etiamſi animi veſtri intelligentiam * ſuperato.

Et ecce non eſt, qui Iobum redarguat, & qui reſpondeat verbis eius ex vobis, vt ne dicatis, Inuenimus ſapientiam Domino adiungentes. Homini autem permiſiſtis loqui talia verba. O L Y M P. Ideirco, inquit, ad dicendum adductus ſum, quoniam nemo veſtrum Iobi ſermones confutare potuit; atque in ampliore vos genere dicendi exercebamini, ſi quidem Dei vobis erat cauſſa ſuſcepta, quam tueremini; & quoniam Iobum refellere minimè potuiſtis, illud veſtro ſilentio quodammodo perfeciſtis, vtis, qui homo erat, talia arroganter iactaret, contraque Deum eius generis verba vſurparet. C H R Y S O S T. Aut igitur hoc dicit, Neque tum, cùm refelleretis, quemadmodum opus erat, refelliſtis. Aut, Quia poſtea ſiluiſtis, ſanè quidem nihil dici à vobis rectius fuiſſet; quandoquidem hanc conſtituimus ſapientiam, Dei partes ſequi, atque illius defenſionem ſuſcipere. Nihilo igitur minus peccaſtis, cum eum confutare Iobum nequiuiſtis, quam cum eum eiuſmodi ſermonibus vti permiſiſtis. Haud igitur obſcura veſtra eſt inſipientia, neque illud dicere poteſtis, vos tanquam Dei patronos illius eſſe gratiam, ſapientiamque adeptos. Victi enim eſtis à Iobo.

Timuerunt, non reſponderunt. Antiquauerunt ex ſe ipſis ſermones: ſuſtinui, non enim loquutus ſum: quia ſteterunt, non reſponderunt, quia reſpondebo etiam ego partem. Negant nonnulli duos hos verſus eſſe Elij; ſed ſcriptoris eſſe contendunt, dum ſilentij amicorum ſermonem iniecit. Ego vero aio verumque verſum eſſe Elij, atque eum ea figura, quæ apoſtrophe dicitur, eſſe coniunctum. Ipſe enim Elius tanquam cum alijs de Iobi amicis ſermonem haberet, ſic eſt de iis loquutus. Sic ergo ille; Equidem ob idipſum loquor, quia ipſi ſunt verbis Iobi perterrefacti, ſuoſque ſermones antiquatos, putridos, atque ipſo ſilentio prorſus inutiles eſſe teſtati ſunt. Quocirca addit, Ego verò ſuſtinui, & non ſum loquutus; putabam enim iis contrariam orationem non defuturam. Sed, quandoquidem conſtiterunt, nec longius progredi potuerunt, quòd eas ſua Iobus oratione cecidit, nimirum prodij ipſe, ad ea, quæ dicta ſunt, reprehendenda.

** In exempl. eſt, ε κ. ὑπερβαλα: videndum num rectius ſit, ε κ, ὑπερβαλω.*

Protheoria Capitis Vigeſimiſecundi.

S*Vſcipiens autem Elius ait.* Poſtquam Elius cauſſam expoſuit, quæ ſe ad dicendum adducebat, magnum conſequutum eſt ſilentium. Quare is ſuos ſermones abſoluit, Iobique verba reprehendit, quòd pro ſua iuſtitia rationibus pugnaret, atque à Deo iudicium de ſe fieri vellet. Nec interim Elius, qua mente Iobus illa diceret, nec quòd crimina diluens amicorum illa diceret, animaduertit. Cumque in ea eſſet Elius opinione, illud à Iobo iactari, iniuſte ſe vexari à Deo, ac fortuitò agitari humana; de varia erga nos prouidentia multis diſſerit; ſed tamen nec Elius, cur Iobus affligeretur, cauſſam inuenit, ac nimirum à ſcopo contra Iobum diſputans aberrauit. Hoc autem pacto orditur;

Rurſus loquar: plenus ſum enim verborum. O L Y M P. *Verborum*, inquit, *ſum plenus*, videlicet eorum, quæ & pro Deo & contra Iobum mihi facienda ſunt. Nam Iobus & pari eum Deo vult contentione decernere, & in illius iudicio ſiſti, atque experiri, necnon victoriæ inſignia aſſequi ſe poſſe confidit. O R I G E N. Rectè autem dictum eſt, *Plenus ſum*, qui enim non plenus verbis ad loquendum accedit, nimirum inanis inania fundet. Illud enim ſcriptum eſt, Stultus loquetur, & cor eius ſtulta cogitabit.

Diſrumpat enim me ſpiritus ventris mihi. Symmachus autem, Comburit. Non fero, inquit, ſilentium, neque obmuteſcere poſſum amplius, cùm animo efferueſcam, ac penè ſuffocer, vt mihi ſit omnino loquendum. Spiritum autem ventris aut periphraſi vſus animum dixit, aut eam partem animi, in qua ardor irarum exiſtit,

exiſtit, ſignificauit, iure optimo Dei cauſſa concitatam. Illud verò, *Vtri*, ad maiorem quendam tropum orationis pertinere videtur. Diſcruciat enim me ſpiritus ventris; quemadmodum enim flatus conceptus viſceribus, niſi reperiat exitum, hominem cruciat, ac doloribus torquet; ſic & me, inquit, ſpiritus diſcruciat ventris; hoceſt, verba, quæ in animo incluſa fero, niſi foras erumpât. O R I G E N. Et ſicut mulier prægnans, formato puero, qui in ea natus eſt, cruciatibus tandiu tentatur, dum conceptum, partumque ediderit: ſic animo diſcendi cupido euenire ſolet. Concipit enim, comprehenditque ſermonem, quem dùm diſſimulat, format, atque ordine fingit: vbi verò illum formarit ac finxerit, & perfectum exprompſerit, tùm demum parit atque in labore, ac cruciatu hactenus eſt, quoad pepererit.

Venter autem meus, ſicut vter muſti feruens ligatus. Symmachus autem, Sicut vinum nouum, quod reſpirare nequit.

Aut ſicut follis ferrarij ruptus. Pænè, inquit, diſrumpor, cogitationum, quæ me ad redarguendum vrgent, turba compreſſus: non ſecus quàm vter aliquis recenti, feruidoque vino refertus, dum feruore atque æſtu eſt diſrumpendus. Huc illud Euangelij pertinet, Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres. *Follis*, autem dixit, ac, *Ruptus*, addidit, quia loqui prohibebatur, nec concepti ſpiritus effundendi dabatur poteſtas: follis enim fabri ærarij ruptus, ſpiritum efflat. C H R Y S. Hinc apparet, Elium perdiu ſuam orationem parturiſſe, diuque expectaſſe patienterque tuliſſe: iamque pænè diſrumpebatur. Quare magna opus eſt patientia. Poſſe enim verba cohibere, in primis ſapientiæ eſt opus.

Loquar, vt requieſcam, aperiens labia. O R I G E N. Is, qui verbis abundat, vbi prudentem nactus eſt auditorem, illamque ſuam copiam exhauſerit, atque effuderit, conquieſcit.

Hominem enim non veritus fuero: verumtamē neque mortalem reueritus fuero: non enim ſcio admirari perſonam. Si autem non, vermes me comedant. Omni, inquit, verecundia, humanaque gratia abiecta, loquar. Quòd ſi quidpiam loquar iniuſti, ac non potius æquitatem, ac ius cuiuis humanæ verecundiæ antetulero, me ſimiliter, vt Iobum, vermes depaſcant. C H R Y S. Aut, quemadmodum eos, qui perſonarum generibus, atque diſcriminibus fauent, præſertim cùm in medio eſt Deus & præ illo homines honore afficiuntur. Ego ſanè, inquit, haud ſcio perſonam mirari. Non eam ſcientiam didici, quæ me aut vereri, aut cuipiam gratificari doceret: immo verò & homines aſpernor, & pudorem, metumue reprehenſionis, quem ij poſſunt adferre, planè contemno. Quæ cum dicit, illos deſignat, quòd Iobum veriti ſiluiſſent.

CAPVT XXXIII.

VEruntamen audi, Iob, verba mea, & loquelam meam auribus percipe. Ecce enim aperui os meum, & loquuta eſt lingua mea. Mundum cor meum verbis, prudentia autem labiorum meorum munda cogitabit. Audi ergo, Iob: iam enim inſtituo, qui mihi tecum futurus eſt, ſermonem, ad quem animo ingredior integro, omniſque perturbationis experte, ſeu, vt alij interpretati ſunt, recto, ac ſimplici: nec quidquā præiudicati, inconſideratiue afferam. Nāque mea cognitio prudens eſt, nec errans, nec vllo modo corrupta. Incorruptam autem cognitionem dicit ipſam controuerſiam, & cauſſam apud Deum, pro Deo aduerſus hominem æquitate iuris diſceptandam. C H R Y S O S T. Ideſt, non inuidia vlla vel odio incenſus verba facio.

Spiritus diuinus, qui fecit me: inſpiratio Omnipotentis, quæ docet me. In ipſo orationis exordio Elius Deo gratias agit, eumque laudibus ornat, cùm illum ſuum & auctorem, & effectorem, ſuæque effectionis, ſapientiæ, cognitioniſque parentem; eáque cognitione fretum, ſe ad dicendum venire. Haud enim id me latet, non à me ipſo, ſed à Deo hunc prudentiæ ſenſum accepiſſe. Nam, qui largitus eſt mihi vt eſſem, idem neceſſariarū, & quæ opus ſunt, rerum ſcientiam eſt elargitus. S E V E R I. Ex iis, quæ dicta ſunt, docemur, Deum eſſe ipſum ſpiritum, & ſicut eſt filius, opificem. Etſi enim per filium pater cūcta fabricatus eſt: ſanè certe in Spirituſancto, qui ſecundum naturam proprius eſt vnigeniti.

Si autem potes, des mihi reſponſum: ad hæc ſuſtine. Expecta, inquit, & vbi me audieris, ſi tibi

ſi tibi oratio ad refellendum ſuppeditarit, contradices.

Ita contra me, & ego contra te: de luto factus es tu, ſicut & ego de eodem perfecti ſumus. Nihil eſt, inquit, quòd reſpondere verearis; eſt enim æqua contentio. Eadem enim natura conſtamus ambo, & illa quidem è luto, ac terra concreta, nec quidquam elatum habente. Hæc verò dicit, vt Iobum pudore ſuffundat: quippe qui Dei iudicium ſubire voluerit, tanquam ſi diceret, Cur Dei iudicio tuam cauſſam committis, in cuius cõſpectu nemo iuſtificatur? Tibi mecum in iudicio contendendum eſt, cùm inter nos ambos nihil interſit.

Non te metus meus commouebit: neque manus mea erit grauis ſuper te. Quoniam dixerat Iobus, Et timor eius non me commoueat: idcirco Elius inquit, Nihil à me tibi horribile poteſt accidere, ſicut poteſt à Deo, qui & perturbare te facilè poteſt, & mentem permouere, vt planè, quæ contra me habes, proferre non poſſis. Nec verò eſt, quòd dicas, vereri te, ne graui te manu vrgeam mea: memini enim, cum diceres, niſi id formidares, te cum Deo certamen ſuſcepturum. Hæc verò eò perſequitur Elius, propterea quod Iobi mentem, quæ orationem eius formabat, haud fuerat aſſequutus.

Veruntamen dixiſti in auribus meis, verba tua audiui: propterea quod dicis, Mundus ſum, cum non peccauerim: irreprehenſibilis autem fui: non enim iniquitatem contrà me inuenit, reputauit autem me ſicut contrarium: poſuit autem in ligno pedem meum, obſeruauit autem omnes vias meas. Egomet, inquit, hiſce auribus dicere te audiui, Mundus ſum, & irreprehenſibilis: Deus autem, ſicut aliquis inimicus, diligenter eſt mea perſcrutatus; ſiquid fortè per imprudentiam, inſcitiamue deliqui. Inuenit contra me querelam, vt me ſupplicio afficiat, & omnes ingreſſus meos concluſit, perinde vt ij ſolent, qui perforato ligno ſontium pedes conſtringunt. Inexplicabilem cruciatum his verbis oſtendit.

Quomodo enim dicis, Iuſtus ſum, & non exaudiuit me? CHRYS. Hoc eſt, vnde tibi conſtat, non te à Deo fuiſſe auditum, cum tuam cauſſam negaſti à Deo auditam eſſe? cùm dixiſti, ab eo te pœna ac cruciatu affici? nempe hoc illi curæ eſt, vt homines reddat meliores. Qua igitur ratione es auſus dicere; Iuſtus ſum, Deus autem non me audit.

Æternus enim eſt, qui ſuprà mortales eſt. Ideſt, Deus, qui cunctis eſt mortalibus ſuperior, nequaquam in tua cauſſa nunc primùm probatur.

Dicis autem, Cur iuſtitia mea non exaudiuit omne verbum? ſemel enim in loquendo Dominus. Pro quibus Aquila, Quid igitur contra eum iudicio contendam? quia ad omnia verba eius non * reprobabuntur. Symmachus autem, Quid igitur cum eo iudicio decertas? omnes enim eius ſermones ſunt eiuſmodi, vt refelli non poſſint. CHRYS. Ideſt, non ſigillatim audit, ac docet. Verum hoc Dei proprium eſt, ſemel quidpiam facere, non paulatim. Is ſæpenumerò ſomniis admonuit, ac viſis; tu verò eum in iudicium abſtrahere ſtatuiſti. OLYMP. Atqui illud tibi cogitandum erat, ea, quæ Deus decreuit, non ideò iure ſancita eſſe, quòd eum aut more hominum pœniteat; aut verò, quòd aliquid melius ratiocinando reperiat. Immò verò reprehenſione vacant omnia, quæcumque is ſciſcit. Homines enim pœnitere eorum ſolet, quæ ipſi dicunt, faciuntue: quod vitium in Deum minimè cadit; vt ei ſemel pronunciaſſe ſit ſatis.

ἀποκρινῇ, non puto aliter poſſe explanari: nam ἀποκρίνω cũ multa alia, tũ hoc item ſonat, reijcere, reprobare.

In ſecundo autem inſomnium, vel in meditatione nocturna; vel ſicut cùm inciderit grauis timor ſuper homines in dormitationibus in cubili; tunc reuelat mentem hominum. Semel, inquit, loquitur Deus, multa verò homines docet; cùm iis viſa offert nocturna, quibus & eos conuertit, cùm eorum cogitata retegit. Hæc ideo Elius dicit, quia ad Deum dixerat Iobus, Terres me in ſomnis, & in viſionibus.

In ſpeciebus terroris talibus ipſos exterruit, vt auerteret hominem ab iniuſtitia; corpus autem eius à ruina liberauit: pepercit autem animæ eius à morte, & ne caderet in bello. Semel, inquit, loquitur Deus, fertque legem: poſtquam autem legem tulit, ſi quempiam iuſtorum negligentem inuenerit, nocturnis illum terroribus ad mentem reuocat, & monitis corrigit. Et verò vſque eò eſt hic timor vtilis, qui viſis & ſimulachris vtitur ad erudiendum, vt & futurum ſupplicium cohibeat, & hominis,

quem reddidit meliorem, corpus & animum quouis malo atque incommodo liberet, nec in hoſtium manus eum incidere ſinat. Quod niſi hominem antè paratum ſupplicium ad ſaniora conſilia traduceret, fortaſſe aut, diuinitus plaga accepta, aut incurſantibus hoſtibus peccatorum pœnas perſolueret. Verùm is, qui in irrogando ſupplicio cunctatur, & illatis terroribus, ad pœnitentiam reuocat, & imminentem cruciatum minitando auertit.

Rurſus autem arguet eum in infirmitate in cubiculo, & multitudo oſſium eius emarcuit: omnem autem eſcam non poſſit ſumere; & anima eius cibum deſiderabit, quoad eius carnes computruerint, & oſtendit oſſa ſua vacua. Appropinquauit autem anima eius ad mortem: vita autem eius in Inferno. Quòd ſi is, qui culpæ eſt affinis, terroribus nocturnis nihilo fit melior, nec vult reſipiſcere; illud Deus efficit, vt ille & in lecto iaceat, & ægrotet, iuſque oſſa horrore, atque torpore conficiat, adeoque miſere affligat, vt optet quidem cibum; ſit autem inanis auiditas, nec cibum poſſit adipiſcere, vt ob eam ipſam rem illius carnes extabeſcant; atque robur oſſium concidat, medulla propemodum exucta, vel ſiccata, vt iam reliquum ſit, & animam propius à morte abeſſe, & quæ in Inferno ſunt, cogitare.

Si fuerint mille angeli mortiferi, vnus ex iis non vulnerabit eum: ſi cogitauerit corde conuerti ad Dominum, annunciauerit autem homini crimen ſuum, & iniquitatem ſuam oſtenderit. Hic, inquit, qui extremis cruciatibus exercetur, ſi perpeſſionis ſuæ cauſſam in peccato conſiſtere intellexerit, atque ad Deum de errato ſuo confeſſus ſe conuerterit, impendentem mortem inhibebit: etiamſi ſexcenta quædam ſint, quæ mortem accerſant, atque laceſſant. Pœnitentia enim peccatum delet, placatque Deum, vt ſententiam reuocet, decretumque reſcindat.

Reſiſtet, ne cadat in mortem, renouabit autem corpus eius, ſicut litura ſuper murum: oſſa autem eius implebit medulla; teneras autem faciet eius carnes ſicut infantis; reſtituet autem eum hominem factum in hominibus. Cognoſce pœnitentiæ fructus, nec enim illa tantùm mortem prohibet, verùm etiam integram valetudinem largitur. Deus, inquit, pœnitentem ſuſcipit; ac tuetur, nec eum patitur in mortem incidere; ſed, quemadmodum ii, qui vitium facientem, & labantem parietem vident, linienda calce renouant atque reſtituunt; ſic Deus, inquit, illius corruptum corpus renouabit, & ad priſtinam dignitatem excitabit, ac ferme iterum conformabit; oſſa verò medulla complebit, recenteſque carnes agglutinabit. Denique vir factus, hoc eſt, poſteaquam confirmatus diuinitus fuerit, viriléque robur inter homines verſans ſumpſerit, rurſus eum reſtituet; vel, vt ceterorum eſt interpretatio, ad diem iuuentutis ſuæ reducet.

Cùm deprecatus autem fuerit ad Dominum, accepta illi erunt. Theodotio autem, Obſecrabit Deum, & benedicet eum. Sententia autem eſt huiuſmodi: aut, quod illius preces, & vota non repudiabuntur; ſed Deo erũt accepta: aut, quòd tum preces Deo gratæ erunt, tùm ſupernam ei adferent benedictionem.

Ingredietur autem facie munda cum confeſſione. Cæteri autem, Hilari & pro, *Cum confeſſione*, Aquila,* In alacri vociferatione; Symmachus autem, In hymnologia, interpretatus eſt. Tunc, inquit, morbo, metuque impendentis mortis liberatus, precationem & confeſſionem cum gratiarum actione cõiunctam, Deo, cui haud erit inuiſa, adhibebit; nec quidquam trepidans, ad eum adibit. Id enim hilaris ſeu mundus vultus oſtendit. diſciplina verò perpurgatus, hymnis Deum celebrabit.

*ἐν ἀλαλαγμῷ.

Reddet autem hominibus iuſtitiam. Aut, quia ipſe homo à Deo beneficio affectus, vnicuique in poſterum ius ſuum tribuet, illudque colet diſciplina factus melior: aut quia Deus eos, qui ita ſunt affecti, iuſtitia imbuet, vitæque anteactæ errata condonabit.

Tunc deinde ſeipſum accuſabit homo dicens, Qualia feci? neque me pro dignitate eorum, quæ peccaui, multauit. Iam verò liberatus, poſtquam ſapientiæ emolumentum perſpexerit, gratias agens dicet, Quantò fiat peccatis meis animaduerſio leuior? nimirum, quæ paria meis facinoribus, factiſue eſſent, nequaquam ſum paſſus.

Salua animam meam, ne eat in corruptionem, & vita mea lumen videbit. Atque hæc item

item ſunt verba ad ſupplicaudum, laudandumque accommodata. Sic enim loquitur, Gratias ago, quod me ab interitu atque corruptioue hac, diſſolutioneque liberaris. Nempe tu id mihi tribuiſti, vt & viuerem atque vt lucem hanc intuerer: hoc ipſum vt mihi deinceps eueniat, obſecro. Verùm nonnulli ad hunc modum commentati ſunt, Precibus à Deo contender, vt, his corporis compagibus ſolutus, uon ad iniquorum cœtum, ac partes, ſed vt ad iuſtorum lumen demigret.

Ecce hæc omnia operatur fortis, vias tres cum viro. Verùm liberauit animam meam à morte, vt vita mea in lumine laudet eum. Symmachus autem, Bis tres ad vnũquemque, vt reuocet animam meam. Verbis autem ipſis hæc eſt ſubiecta ſententia, Hæc ſapientis atque adeò robuſti Dei ſunt opera, vt tripartita quadam ratione peccantes conuertat: verbis, inquam, horribilibus, ſomniis, morbis. His viis tribus is, in cuius nutu ac poteſtate cuncta vertuntur, cum vnoquoque agit homine, vt vna aliqua ex his is, qui noxa tenetur, eruditus, vitet interitũ, atque Deum in vita laudibus efferat. C H R Y S. Is, qui ſic hominum rationibus moderatur, vitam impartitur: rerum neceſſariarum diſciplinam tradit, rectéque factis mercedem perſoluit, atque ſupplicia flagitiis decernit: itaq́ue cum hominus agit, vt coarguat, increpet, nocturnis terroribus minitetur, loquendo doceat, ægrotationibus, atque imbecillitatibus crucier.

Auribus percipe, Iob, & audi me, obmuteſce, & ego ſum: loquar ſi tibi eſt ſermo, reſponde mihi loquere: volo enim te iuſtificari. Si non, tu audi me, obmuteſce: & docebo te ſapientiam. Quid eſt, inquit, quòd Deum, qui videri nequit, in iudicium voces? En ego, qui ſimiliter, vt tu, homo ſum, coram adſum: ſi tacueris, tecum diſceptabo, ſi quidquam habebis ad me refelleudum, libenter audiam: quòd ſi nihil potes reſpondere, rurſus ſile, & ea, quæ à me dicentur, attende.

Protheoria Capitis Vigeſimitertij.

C V M rationem expoſuiſſet Elius, quemadmodum Deus, qui curat humana, nos erudiat, tùm ſecundum quietem viſis terrendo, tùm morbis ad meliorem diſciplinam nos iuſtituendo, ac reuocando; iterum ab alio quodam initio ducit orationem; necnon in ipſo exordio auditores ad ea, quæ dicenda ſunt, cognoſcẽda hortatur. Propouit autem ſe de ſupplicio, exitioq́ue iniquorum dicturum. Cùm verò Iobus ſe iuſtum eſſe dixit, nec iure affligi à Deo, rectè id dixerit, an ſecus, auditorum vult eſſe iudicium. Adhæc flagitioſos a Deo, cùm is pro dignitate vnicuique reponit, multari confirmat: eiuſque rei rationem explanat, quòd Deus iniuſtè à ſe effectas naturas lædere nulla ratione poſſit. Ira de recto Dei iudicio præclarè Elius diſputauit. Sed tamen Iobo ſuccenſet, quòd æquo iure cum Deo velit in iudicio confligere. In quo, nec quid Iobus diceret, Elius ſatis attendit; nec illud vidit, non quaſi Deum Iuſtus criminaretur; ſed vt amicos coargueret, apud Deum ipſum experiri voluiſſe.

CAPVT XXXIIII.

S*Vſcipiens autem Elius, ait, Audite me ſapientes, ſapientes auribus percipite bonum, quia auris probat ſermonem, & guttur guſtet eſcam. Iudicium elegimus nobis ipſis: cognoſcamus inter nos ipſos, quoniam bonum. Quia dixit Iob, Iuſtus ſum: Dominus mutauit iudicium meum: mentitus eſt iudicio meo. Violenta ſaggita mea ſine iniuſtitia.* Deliuit auditores Elius, quos antea caſtigarat: Poſtquam igitur eos ſapientes, rectique ſcientes appellauit: ſermonum iudicem aurem eſſe confirmat; quæ verum, falſumque internoſcat, & rectum à prauo ſecernat; non ſecus quàm palatus, qui eſculentorum, poculentorumque qualitates diiudicat, & amarum, dulceq́ue diſcernit. Ergo communis ſit veri diſquiſitio, & commune ſit iudicium rectè, an ſecus Iobus dixerit, cùm his verbis loquutus eſt, *Iuſtus ſum: Dominus mutauit iudicium meum,* ſiue, vt Aquila & Symmachus expreſſerũt, Peruertit, & alienauit à me iudicium. *Et mentitus eſt in iudicio meo*; quandoquidem non dignum factis meis iudicium fecit: verùm à me iuſtitiam ſuam abſtraxit, & patientia magis quàm iuſtitia vſus, inſonti plagam inflixit. Sic igitur Iobi verba acceperat Elius. Verumenim Iobus

hoc tantùm dixit, De factis meis Deus iudicare cunctatur. Quòd ſi is, qui iuſtus eſt, audire me vellet, ex his iam calamitatibus eripuiſſet; quod ipſum ex iis verbis planum fit, Vociferabor, & nunquam iudicium. Verumtamen Elius Iobi carpit verba, atque peruertit; quippe qui caritatis, qua illa Iobus fundebat, eſſet ignarus.

Quis vir ſicut Iob, bibens ſubſannationem ſicut aquam? qui non peccauit? neque impiè egit? nec denique communicauit cum facientibus iniquè, vt ambularet cum impijs? Et mihi, inquit, eſt Iobi ſpectata virtus, qui ſua ſponte, atque iudicio iniurias ſuſcipit, vt qui aquam hauriunt; idque cùm nec apud homines offenderit, nec Deum impietate vlla violarit; quinetiam ſe à facinoroſorum, impiorumque conſuetudine, atque conuictu abſtraxerit. Hoc verò ſummæ eſt virtutis argumentum, haud moleſtè ferre iniuriam. CLEMENT. Rerum enim omnium pretioſiſſimum eſt peculium, animi tranquillitas. Talem nobis hic liber Iobum deſcribit; qui iniurias perinde, vt aquam exorbebat. Hominem admiratione atque imitatione verè dignum. * κ̓ πάντος, εἴρηκε, θανάτου ἄξιος Si tantùm quis tolerantiæ fuerit aſſequutus, vt vehementem illam, quæ ex illata iniuria naſcitur, nec te qualibet expugnari poteſt, animi triſtitiam facile ſuperarit.

* Locus mendoſus.

Non enim dixeras, quòd non erit viſitatio viri, & viſitatio illi à Domino. Cùm de Iobo dixiſſet amicis, nunc ad eum orationem conuertit, dicitque, Hoc de te conqueror, non quòd iniuſtus ſis; ſed quòd res noſtras à Dei contemplatione, prouidentiaque ſeponas. Eſtque per errorem rurſus Elius lapſus, quoniam dixerat Iuſtus, Cur impij viuunt? & quare tempora latuerunt Dominum? quæ quidem ille, quaſi quæſtionem proponens amicis fuerat eloquutus. Attamen Theodotio ſuperiorum verborum hanc attulit expoſitionem, Quia dixit, Non periclitabitur vir, cùm ſe probauerit cum Deo; Symmachus verò, Non æquabitur vir? Illud autem Theodotionis ſimplicem enunciationem habet; hoc verò Symmachi affectum quendam, atque interrogationem.

Ideo, prudentes corde, audite me; ne mihi ſit coram Domino eſſe impium, & coram Omnipotente turbare iuſtitiam. Sed reddet homini, quemadmodum facit vnuſquiſque eorum, & in ſemita viri inueniet eum. Quandoquidem haud de rebus leuibus vobis futura eſt diſputatio, nolite, amici, hæc perfunctoriè audire: ea namque quæ dicuntur, vobis poſſunt eſſe percepta. Abſit enim, vt ad impios ego ſermones delabar, vel vt, dum de Deo, cui ſumma eſt omnium rerum poteſtas, verba facio, iniuſti quidpiam loquar. Scio videlicet omnibus, quod cuique debetur, à Deo tribui: de vnoquoque ab eodem perinde iudicium fieri, vt viam quiſque tenuerit. Symmachus verò, cum ita interpretatus eſt, Abſit à Deo iniquitas, & à Sufficiente iniuſtitia, hanc ſententiam ſuggerit, Haud ego dixerim, quidpiam à Deo, neglecto iudicio agi. Vnicuique enim illa euenient, quæ ea, quam ingreſſus fuerit, via digna fuerint; & vnumquemque facti ipſius minimè obſcuri conſcientia conuincet.

Putas autem Dominum abſurda facturum? aut Omnipotens turbabit iudicium, qui fecit terram? Quis enim eſt, qui facit eam, quæ ſub cœlo eſt, & quæ inſunt omnia? Dominus eſt ipſe Deus, in res omnes tenens imperium, omnium, quæ ſunt opifex. Ipſe enim cælum, terraſque condidit, atque ea, quæ media ſunt interiecta. Haud quidpiam, inquit, indignum ſuſcipiet Dominus aduerſus eos, qui in ipſius ſunt poteſtate, ac ditione. Neque is, qui præeſt omnibus, iura peruertet: neque is, qui ſua bonitate hanc rerum vniuerſitatem excitauit, neceſſitate aliqua victus, aut adeo à quopiam coactus, contraque, quàm oportet, opificium ſuum iniuria lædet. Neque enim ab ipſo, quæ effecta ſunt, aliena ſunt, vt nos vexare debeat iniuria. Etenim ſibi ipſe parcit.

Si enim voluerit cohibere, & ſpiritum apud ſe retinere, ſimul interibit omnis caro: omnis autem homo in terram abibit, vnde etiam formatus eſt. Si ſpiritum duntaxat, inquit, ac vitam, quam viuentibus dilargitur, inhibere voluerit, cuncti mortales funditus interibunt, atque in terram, è qua ſumpti ſunt, diſſoluentur.

Si autem non erudiris, audi hac, auribus percipe vocem verborum. Vide tu eum, qui odit iniqua,

iniqua, & qui perdit improbos, qui eſt æternus, iuſtus. Cæteri, Si non intelligis, audi. Nunquid, qui odit iudicium, * obſtruet ad ſanitatem? Hæc autem eſt ſententia, Si hæc tibi perſuadent, melioremque mentem iniiciunt, benè habet; ſin autem, attende reliqua. Sic enim commentare, Deus, qui ſemper iuſtus eſt, odit iniqua, ſupplicioque afficit facinoroſos. Syllogiſmo autem eſt vſus huiuſmodi, Si punit ideo, quòd improbitatem odit, ergo iuſtus eſt; nec quidquam non ex iure agit: neque enim idcirco quempiam aut vinxit, aut coercuit, quia iudicium, hoc eſt, iuſtitiam odiſſet, cùm alicuius voluit corrigere improbitatem; neque enim ſceleratis licentiam impunitatemque permiſit, neque iis ad grauiora ſcelera, morbis, terroribus, ac rebus huiuſmodi aditum non intercluſit. Immò verò, cùm vitium amputat, atque eum, qui morbo laborat eiuſmodi, ſanat, nimirum palàm oſtendit, non odio, ſed cordi ſibi eſſe iudicium. (* ἰνδύτου. quamquē in exēplari eſt, ἱπποδύτου.)

Impius eſt, qui dicit regi, Iniquè agis: impiiſſimus principibus. Si is, qui dicit Regi, Iniquè agis, apud principes ſummæ improbitatis iudicium ſubit; proptereaquòd, in conſilium humana adhibita ratione, eum exiſtimant dominationis odio ſcelerata quædam machinari; quid illis fiet, qui Deo dicere audent, Agis iniquè? CHRYS. Multa enim Deo atque eius decreto permittere debes, quamuis ſint tibi ignota, neque hæc tibi ſumenda eſt cura, vt omnia diſcas. Rectè verò dixit, apud principes impium iudicari eum, qui terreno regi exprobrat iniuſtitiã. Neque enim apud Deum neceſſe eſt eſſe eiuſmodi.

Qui non erubuit faciem honorati. Alij, Principum.

Neque honorem deferre robuſtu, mirari vultum eorum: inania ipſis euenient, cùm clamauerint, & rogauerint virum. Impius, inquit, iudicatur is etiam, qui non afficit honore diuitem, quiue illius non ſuſpicit dominationem. Atqui, qui hominum implorant auxilium, & qui principibus fidunt, ſtulti ſunt, neque ex ea re lucri quidpiam facturi ſunt.

Vſi enim ſunt iniquè, excluſis impotentibus. Hi flagitioſè, inquit, abuſi ſunt poteſtate, proptereaquòd humanæ gratiæ cauſſa ius contempſerunt, imbecillos autem & pauperes ſuo iure prohibuerunt.

Ipſe enim inſpector eſt operum hominum: latet autem eum, nihil eorum quæ faciunt: neque locus eſt, quò ſe abdant, qui faciunt iniqua. Qui ſceleratè agunt, neque vitare Dei poſſunt adſpectum, neque ipſum quoquo modo latere. CHRYSOST. Obſerua mihi quemadmodum non ſimiliter vt amici, Elius Iobum peruellat, quemadmodum eum increpet, non cum eo accuſatoriè agat. Nec enim illi dicit, Pupillos ac viduas prædatus es. Verùm quid is tandem? Deus iuſtus eſt.

Quia non ſuper hominem ponet amplius. Hæc eius videtur eſſe oratio, Hoc quidem tempore bonum, ac malum in noſtra eſt poteſtate: verùm in eo, quod conſequitur æuo, eius rei nobis erit erepta facultas. Neque enim tunc erit agendi, faciendique operis tempus opportunum, neque rei gerendæ optionem Deus hominibus daturus eſt amplius. Nonnulli ſic exiſtimant, Quod non * ſingulas iuris partes ſpectabit. Symmachus verò quandam aliam ſententiam ſua interpretatione expreſſit: ſic enim ille, Non enim ſuprà poſitum eſt amplius. Quoniam enim dixit, nihil eſſe, quod Dei oculum omnia contuentem fugiat, meritò adiunxit, nullum eſſe velum obductum, quod diuini oculi obſtruat luminibus. (* ἐκ τοῦ καθ' ἕνα ἀθετεῖ τὸ δίκαιον.)

Dominus enim cunctes videt, comprehendens inueſtigabilia, glorioſa & ſtupenda, quorum non eſt numerus; manifeſtans eorum opera, & conuertet noctem, & humiliabuntur. Quia Deus, inquit, cernit omnia, ideo, quæ aliis ſunt incomprehenſa, ipſe comprehẽdit; & quæ maiora ſunt hominum opinione, facit: nihil eorum planè ignorans, quæ ab hominibus geruntur. Idcirco lucem etiam impiorum, id eſt, illorum ſplendorem, atque fælicitatem, in noctem mæroremque conuertit, illoſque deprimit.

Extinxit autem impios: viſibiles autem ſunt coram eo. Noti ſunt ei, inquit, operarij iniquitatis. Idcirco, poſtquam eorum parumper eluxit fælicitas, extinguuntur. Neque verò Deus ita inſpicit, contemplaturque impios, vt iis faueat; verùm vt in eos animaduertat, quemadmodũ eſt in Pſalmo, Vultus autem Domini ſu-

per facientes mala, vt exterminer.

Quia declinauerunt à lege Dei, & iuſtificationes autem eius non cognouerunt, vt adducerent ad eum clamorem pauperum; & clamorem mendicorum exaudiet. Supplicia, quæ perferunt impij, cauſſas exponit; quia, inquit, Dei iuſſa, * quod ad agnitionem pertinet, non cognouerunt, verum à diuina lege receſſerunt *vt clamorem, inquit, pauperum adducerent*, qui affecti iniuria vociferantur, atque diuinam opem benignitatemque proiectant. Ij ergo, qui faciunt iniuriam, pauperis, qui paſſus eſt, clamorem ad Deum perferunt.

** [illegible]* (margin note)

Et ipſe ſilentium præbebit: & quis condemnabit? Symmachus autem, Ipſo quietem dante, quis condemnet. Vel igitur hoc dicit, Si Deus eorum, quibus iniuria fit, cauſſam contemnat, quis præterea alius potentes atque iniuſtos queat condemnare? Vel, ſi Deus iniquorum animaduerſionem prætermittat, quis eum clamare audeat? aut verò tanquam iniuſtum accuſare?

Et abſcondet faciem, & quis videbit eum? & contra gentem & contra hominem ſimul. Hoc dicit, Cum minime ſit adſpectabilis Deus, iudicia quoque, quæ videri nequeant, promit: nec vnum aliquem hominem ſed vniuerſam etiam quampiam gentem ſupplicio mactat, & ea quidem ratione, atque eas ob cauſſas, quæ illi ſunt vni exploratæ.

Qui conſtituit regem hominem hypocritam ſuper moroſitatem populi. Et id quoque diuinæ eſt prouidentiæ, eum, qui adſpectu atque ſpecie ementitur virtutem, permittere, vt rex declaretur, idque propter populi, cui animaduerſione, & diſciplina opus eſt, improbitatem; quemadmodum alibi dixit, Dedi eis regem in ira furoris mei.

Quis ad fortem dices, Accepiſti; non pignus ſumpſiſti: ſine me videbo, tu oſtende mihi. Nonnullorum hæc fuit huius loci interpretatio, Nemo potentiori dicere audet, Iniuſte mea ſuſtuliſti, cum haud pignoris nomine tibi deberentur, & quidem nec me libente, abſtuliſti; id te iure feciſſe doce. Quòd ſi ei, qui viribus, & poteſtate pollet, nemo eiuſmodi quidpiam dicere auſit; qua tandem ipſe ratione talia es contra Deum auſus? Symmachus autem ſic expreſſit, Quia ad Deum loquutionem aſſumpſi, non recuſo interpellari, * [illegible]. Tu vero oſtende mihi. Ac fortaſſe hæc ipſa Symmachi interpretatio relabitur eòdem. Quandoquidem, inquit, Elius, pro Deo cœpi, nihil inſiſtens, longius edicendo progrediar. Quòd ſi minus rectè quidquam à me dicitur, id ipſum tu docebis, atque coargues orationem. Verumenim mihi hæc videtur probabilior huius loci explanatio, Non quia ipſe dicendo Dei ſum cauſſam complexus, iccirco abs te quaſi nomen quoddam, & æs alienum exigo; quinpotius, quamuis nulla mea prorſus eſſet oratio, num quid ad me reprehendendũ habeas, videre cupio. Nam ego ſane interim ſilebo. Tu verò, ſuſcepto ſermone, ſi potes, & ſi quidquam mihi erratum eſt, oſtende.

**Locus obſcurus nec ſine mendo.* (margin note)

Si iniuſtitiam operatus ſum, non adijciam. Doce, Iobe, inquit, me contra ius loquutum eſſe, & ego deſinam.

Numquid à te perſolues eam? quia repuliſti? quia tu eliges & non ego? & quod noſti loquere. Num meorum verborum inquit, tibi pœna eſt perſoluẽda: Ne igitur omittas; ſed quæ mihi dicta ſunt, reprehendas: tuũ enim eſt deligere, atque diiudicare: rectene an ſecus fuerim loquutus; non meum, qui dixi. Ergo, ſiquid amplius intelligis, ipſe reſponde.

Ideo prudentes corde dicent hæc; vir autem ſapiens audiuit verbum meum. Tanquam Iobus tacuiſſet, illius ſilentio ſuos Elius ſermones confirmat, dicitque hæc ipſa, quæ egomet dixi, alij prudentes viri tibi dicturi ſunt. Quòd ſiquis intelligentia præditus vir hæc mea audiat, nimirum eadem ipſa comprobabit.

Iob autem non in ſapientia eſt loquutus: verba autem eius non in ſcientia. Ego quidem prudenter, inquit, ſum loquutus. Tu autem, Iobe, qui es ſcientia clarus, haud ſcienter vſus es oratione, qui in iudicio cum Deo diſceptare volueris. CHRYS. Tacitè hæc ad veniam referuntur; neque enim ob facta, ſed propter verba eum docet eſſe in culpa. Quæ ſanè criminatio nec ab amicis prætermiſſa eſt, quando dixe

dixerunt, Quouſque ſpiritus multorum verborum os tuum?

Veruntamen diſce, Iob, ne des amplius reſponſionem, quemadmodum inſipientes, ne adijciamus peccatis noſtris. Quæ cum ita ſint, inquit, meo conſilio vtere; neque velis amplius, vt ſtultus quiſpiam faceret, eoſdem vſurpare ſermones, ne priora peccata poſterioribus cumulemas. Ego enim vereor, vt nudorum verbis nobis ſit apud æquum iudicem ratio reddenda. Cùm eo igitur, qui voces nimias fundit, ſermone communicato, haud inutilam cohortationem adiungit.

Iniquitas enim in nobis reputabitur, multa verba coram Deo loquentibus. Nec flagitioſa, dixit, nec impia; ſed ſimpliciter multa, vt doceat non eſſe Deo multis reſpondendum. Nam, ſi nemo apud regem verboſiore oratione audeat vti, quanto id minus apud Deum audendum eſt? Quandoquidem multa loqui hoc ipſum à Deo vitio datur, quemadmodum ſcriptum eſt, In multiloquio non fugies peccatum.

Protheoria Capitis vigeſimiquarti.

De diſciplina Dei adhuc diſſeruit Elius; nunc de eius patientia parat dicere. In quo Iobo ſtomachatur, quia dixerat, Si ego peccaui, quid ego tibi facere poſſum? & quia apud Deum ſuam cauſſam cognoſci voluit.

S*Vſcipiens adhuc Elius ait, Quid hoc putaſti in iudicio?* Aut hoc dicit, quam animo CAPVT
de diuinis iudiciis imbibiſti opinionem? verũ ad ea percipiẽda niti ipſe potes? XXXV.
aut hoc alterum, Quid tibi venit in mentem, cùm Deum iudicem popoſciſti?

Tu quis es, quia dixiſti, Iuſtus ſum coram Domino? Quo pacto es, inquit, auſus te vel apud ipſum Deum iuſtum eſſe pronunciare? Nam illud quidem verè dicitur, eſſe Iobum iuſtum: illud alterum, eſſe coram Deo etiam iuſtum, mendacem habet acceſſionem. Hoc enim didicimus, iuſticiam hominum vniuerſam, ſi cum Dei iuſtitia cõferatur, haudquaquam eſſe iuſtitiam. Non enim iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens. Quare haud mediocris ſuperbiæ eſt argumentum, ſeipſum apud Deum iuſtum exiſtimare.

Dices, Quid faciam, cùm peccauero? Neque illud, inquit, dicere tibi fas eſt, Quid faciam, vbi peccauero? Neque enim quid agendum ſit, ignoras. Peccato enim abſtinendum eſt, Deoque ſupplicandum. Equidem Elius ad ſuam ipſe ſententiam præclarè ſuadebat. Verùm Iobus meliore illud mẽte extulit, Si peccaui, quid tibi poſſum facere? vt huic par illa Iobi ſit oratio, Nil eiuſmodi efficere, moliriue poſſum, vt peccatum delere queam, niſi me tua benignitas complectatur. Alij verò quandam aliam interpretationem horum verborum excogitarunt, Si, poſtquam rectè factis operam nauaui, punior; quid ob prauè facta mihi eueniſſet? Symmachus quidem pro, *Dices, Quid faciam, cùm peccauero?* ſic conuertit, Dixiſti, quia nihil proderit tibi.

Ego autem dabo reſponſionem tibi: & tribus amicis. Tanquam Iobus fuerit imprudenter loquutus, tanquam nullam idoneam reſponſionem inuenire amici potuerint, probabiliores ipſe pollicetur ſe rationes allaturum. Iobumque cum amicis ideo coniungit, propterea quod iam victi eidem ipſi aſſentiebantur.

Reſpice in cælum, & vide, contemplare nubes, quòd altæ ſunt à te. CHRYSOST. Non ex rationibus & argumentis, ſed ex iis, quæ viſuntur, quanto ſit Deus à te interuallo diſiunctus, & quanto te ſit excelſior, cognoſce. OLYMP. Vide, aduerſus quem defenſionem compararis, nempe aduerſus eum, qui te tantò eſt ſuperior. ORIGEN. In cælum autem ſuſpicit non is, qui corporis oculos ſuſtulerit, cælumque adſpexerit; ſiquidem & canes, & aſini oculos habent, qui tamẽ in cælum non ſuſpiciunt: ſed neque is ſuſpicit, qui rerum humanarum flagrat cupiditate; verùm qui nec mundum, nec ea, quæ in mundo ſunt, diligat. Adhæc non vſque eò ſunt hæ nubes in altum eductæ, atque à nobis abiunctæ, vt eſt vita Moyſis, atque eius Deo probata virtus, quoties & vitæ illius celſitudinem, & tenuitatem, humilitatemque meam fuero contemplatus. Id enim ſi fecero, tum demum quàm à me longè nubes abſint, videro. Quòd ſi ad Ieſum Naue peruenero, &

ad

ad prophetarum vitas acceſſero, illorumque res geſtas diligenter perquiſiero: tunc, quod hic ſcriptum eſt, perſecero: & quàm a me ſublatæ nubes ſint, perdidicero.

Si peccaſti, quid facies? ſi autem & multa iniquè egiſti, quod potes facere? Quoniam igitur iuſtus es, quid dabis ei? aut quid de manu tua accipiet? Viro ſimili tui impietas tua, & filio hominis iuſtitia tua. CHRYS. Haud quidquam eum peccando læſeris, ſed nec iuſtitia tua eundem quidquam iuueris. Quæ enim hinc ad eum vtilitas damnumue dimanarit? ſiue tu ipſe prauè egeris, ſiue iuſtitiam colueris? Hominem alium quiſpiam eiuſdem naturæ ſocietate coniunctum iniuria, beneficióue affecerit; at neutram harum rerum Deo feceris. Ne igitur tuam vẽdites iuſtitiam. Quod enim dixerat Iobus, Si peccaui, quid tibi poſſum facere? Ideò nunc Elius, Quamobrem hoc tibi excidit? Neque de te Deus, quaſi iniuria violatus anxie laborat: quaſi damno aliquo affectus. Vel aliter, Vtrum noſti, ſi te verbis noxiis peccaſſe? verbis item tibi mederi, melioribus? ac, ſi prauè factis apud Deum offendiſti, rectè factis te ipſum curare? Quòd ſi multæ atque adeo inſanabiles ſunt iniquitates noſtræ, vt nullam nobis ipſi noſtra ſponte curationem adhibere poſſimus; idcirco è cælis Ieſus Chriſtus aduenit, vt, quæ ſanari non poterant, ſanaret, illudque efficeretur, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.

A multitudine calumniã paſſi vociferabuntur: clamabunt à brachio multorum: & non dixit, Vbi eſt Deus, qui fecit me, qui conſtituit cuſtodias nocturnas? Homines, inquit, qui petuntur calumniis, calumniarum turba oppreſſi, clamorem ad Deum tollunt, cùm violentiam brachij & dominationis iniuſtorum ferre non poſſint, eorum, inquam hominum, qui Deum effectorem ſuum minimè agnoſcunt: nec illud intelligunt, eundem noctem eſſe dimenſum. Ea enim in quatuor eſt vigilias diſtributa. CHRYS. An non vides veluti in exercitu atque adeò præſtantiore diſciplina, ac ratione, cuncta eſſe diſpoſita? atque adeò nullam rem eſſe, quæ non ſuum certum ordinem tueatur? nihil rerum omnium etiam, quod ſuas lineas, metáſque tranſiliat? nihil, quod alienam regionem inuadat? Ita quo tempore ſomnum capiunt homines, nemo ſtruit inſidias. Cum enim immanes feræ iter faciunt, tunc hi dormiunt. ORIGEN. Ac vide, quemadmodum Dei laudes atque præconia Elius narret, cùm de eo his verbis prædicat, Qui conſtituit cuſtodias nocturnas. Viſne videre, quo pacto Deus deſignarit nocturnas excubias? Omne vitæ huius tempus nox eſt, lux ipſa ſeruatur tibi. Ita nunc vides per ſpeculum: erit autem aliquando, cùm lucem intuebere. Vniuerſum igitur huius temporis ſpatium nox eſt, & quidem cuſtodiis atque excubiis opus fuit, quæ hanc ipſam noctem tuerentur. Vt illi, inquam, qui ſunt in cuſtodia collocati nocturnaſque vigilias agunt, eos, qui verſantur in nocte, à latronibus, à belluis, ab hoſtibus defendant. Sed quinam cuſtodes ſunt? Nempe qui caſtrametantur angeli.

Qui diſcernit me à quadrupedibus terræ, à volucribus cæli. ORIGEN. Vt alij, Qui docet nos ſuper iumenta terræ, & erudit nos ſuper volucres per aëra volantes. Etenim vnus homo eſt rationis dignitatem adeptus. Ergo ipſi ad opificij quidem rationem ab omnibus ſumus animantibus ſeiuncti; verùm, ſi peccandi libidine, ſi meretricio commercio, ſeu conuictu teipſum ad terram proſternas, haud à terræ quadrupedibus eris ſeiunctus: immo vero, comparaberis iumentis, eriſque ſicut equus, & mulus, in quibus non eſt intellectus. Et ſane vt equus, effrenata furens libidine.

Illic, vociferabuntur, & non exaudies? & ab iniuria improborum? Illic, pro, Tunc, poſitum eſt. Tunc, inquit, clamore cum te appellabunt ij, qui fuerint iniuriam & calumniam paſſi, an tu ipſos illos non audies? neque eorundem iniurias illatas ab improbis minimè vlciſceris? Sanè quidem vlciſceris.

Abſurda enim videre non vult Dominus. Ipſe enim Omnipotens inſpector eſt facientium iniqua: & ſaluabit me. Illud mihi intellectum, ac perſuaſum eſt, nihil eſſe, quòd non in Dei incurrat oculum, réſque illi abſurdas odioſas eſſe, atque deteſtabiles, atque eum qui patitur iniuſtè, prorſus liberatum iri diuinitus. CHRYS. Nec

enim,

enim, quæ iniqua ſunt, tantùm non probat; ſed, cùm odium habeat in ea quæ
flagitioſa ſunt, nec videre etiam vult.

Iudicare autem coram eo, ſi potes eum laudare, ſicut eſt, & nunc. OLYMP. Ad Dei,
inquit, præſtantiam excogita, ac vide, num intelligentia tua ipſius laudem cape-
re poſſit. Quid ergo eſt, quòd apud eum, qui talis eſt ac tantus, iure velis, iudicio-
que diſceptare? quandoquidem nec enim de iſta ipſa pœna, quam nunc ei perſol-
nis, pro dignitate potes laudare. CHRYS. Si enim pro tribunali, inquit, ſederit,
tuaque ipſe iura fueris perſequutus, haud illius laudem & gloriam pro dignitate
proſequi tibi licebit, neque dignam ei laudationem ob ea comparaueris, quæ ab
eo ipſo tibi hoc tempore acciderunt: tametſi putas ipſe per iniuriam ab eo tra-
ctari atque mulctari. Atque Deum non poſſe à nobis dignis laudibus ornari, haud
magnum fuerit: verùm ea velle, quæ vitæ noſtræ rationes atringunt, aduerſus
eum iure defendere, quem non poſſis digna prædicatione efferre; hoc verò per-
magnum eſt.

Quia non eſt conſiderans iram ſuam, & non cognouit delicta valdè Aut hoc dicit, Dei
laudes idcirco nō poſſe à nobis, qua dignitate decet, celebrari, quia, dum is inter
nos iudicia exercet, iræ ſuæ rationem minimè ducit, neque illa culpas noſtras
metitur, nec peccata noſtra admodum obſeruat. Aut ad Iobi hæc ipſa perſonam
referuntur, Ignorat Iobus videlicet diuinæ iræ magnitudinem, ac pondus, nec
peccatorum noſtrorum aſſequitur numerum: ſi enim aſſequeretur, illud item aſ-
ſequeretur, haudquaquam Deum in eos, qui ſceleratè agunt, ſtomachum ſuum
omnem erumpere.

Et Iob ſtultè aperit os ſuum; in ignorantia verba aggrauat. OLYMP. Symmachus
autem ſic, Inſipienter ſermones graues fecit. Quia Iobus, inquit, nec Dei præ-
ſtantem vim ac tolerantiam, nec illius incomprehenſa iudicia ſatis attendit; nec
illud vidit ad Dei laudes non poſſe hominem quempiam parem facultatem ad-
ferre, nedum illius iudicia ſuſtinere, idcirco aſpera & abſurda verba vſurpauit.

Protheoria Capitis vigeſimiquinti.

DE iuſtitia Dei ſuum cuique ius, ſuamque dignitatem tribuente, itemque de
illius poteſtate eximia, atque de ſapientia incomprehenſa hic diſſerit Elius. Ex iis
autem, quæ gignuntur in aëre, procellis, tonitruis, necnon ex belluis, atque iu-
mentis ſuæ fidem facit orationi. Ex animantium porrò genere quaſdam eſſe do-
cet, quæ de die opus faciant, nocte verò ad quietem reuocentur: nonnullis au-
tem diurnum datum eſſe laxamentum, ne in homines incurrant infeſtæ: de no-
cte autem cibi cauſſa circūcurſandi iis eſſe laborem. Addit que Elius aquis Deum
interdum ad hominum diſciplinam, nonnumquam ad beneficium & gratiam vti
ſolere: atque è tenebris quidem lucem, è lucis autem receſſione noctem efficere,
atque moliri: nec verò illius poſſe ſapientiam cogitatione informari. Vbi autem
de ea magnificentius orationem pertexuit, ea clauſula vtitur, Deum timendum
eſſe omnino. Quod eo facit conſilio, vt & Iobus deſinat aliquando verbis Deo
aduerſari, & vt illius iudiciis, quæ mens poteſt nulla complecti, libens concedat.
Ergò mirificè Elius, maximè non longè ab extremo, de diuina præſtantia ac ſa-
pientia diſputauit. Et Iobus quidem nil planè contradixit. Deus autem, idquod
ex huius ipſius diuinæ ſcripturæ auctoritate perſpici poteſt, Iobi ſermones ſuo
ſuffragio comprobauit.

CAPVT XXXVI

ADiciens autem Elius adhuc, ait, Suſtine me paululum etiam, vt doceam te: adhuc enim
in me eſt ſermo ſuſcipiens ſcientiam meam longè.* Quoniam etiam nunc habeo de
Deo dicere, volo, paulo altius repetita oratione, ſcienter ſapienterque diſſerere.
Itaque ea complectere, ac diſce, quæ mihi nunc dicenda ſunt.

Operibus autem meis iuſta dicam, in veritate & non iniuſta verba, iniuſtè intelligens.
Orationis meæ, quam nunc inſtruo, æquitatem, Dei factis confirmo. Illud nimi-
rum intelligo, quæ ipſe cognoſco, verè me cognoſcere, nec me iniuſti quidpiam
cogitantem loqui. CHRYS. Ipſa rerum iuſta euenta commemoro; haud tibi

verba dabuntur. Illud tibi prouidendum eſt, ne quid iniuſti ſuſcipias, ſint tibi notitiæ incorruptæ; nunc enim, vt tute cogitas, iniuſte cogitas, haud dixit, Iniuſtè feciſti; ſed, Iniuſtè cogitaſti. Veruntamen audi me: nam nec mendaces, nec iniqui mei ſunt ſermones.

Cognoſce autem, quòd Dominus non repellet innocentem. Potens robore corda impiorum non viuificabit, & iudicia pauperum dabit. Sic igitur habeto, nunquam de eo, cuius eſt innocens vita, oculos Deum deiicere, nunquam à ſe ablegatum dimittere, tametſi iuſtum in ærumnis, quas illi bono eſſe vult, interdum relinquere videatur. Cùm verò is, qui viribus ac poteſtate pollet, coërcet impios; pauperibus, qui ſunt iniuriam paſſi, vt eius poſtulant iudicia, opitulatur.

Non auferet à iuſto oculos ſuos. Oculi enim Domini ſuper iuſtos.

Et cum regibus in throno collocabit eos in victoriam, & exaltabuntur. Ita fit, inquit, nonnunquam, vt tanto apud homines, dignetur Deus iuſtos honore, vt & eos in regum ſella, ac ſolio collocet, & tandem trophæis nobilitatos amplificet.

Et vincti compedibus continebuntur in funiculo paupertatis, & annunciabit ipſis opera eorum, & peccata eorum, quia roboraſti erunt. Symmachus autem, Quia vi coëgerunt. Deus, inquit, cui etiam curæ ſunt improbi, vinclis eos conſtringit, vexatque inopia, vt poſtquam ſua ſcelera recognouerint, ab iniuſtitia atque tyrannide diſcedant.

Verumtamen iuſtum exaudiet. Id cum eo, quod antè dictum eſt, cohæret: vt ſit ita; Non auferet à iuſto oculos ſuos, ſuam, inquit, inſpicientem prouidentemque poteſtatem verùm illum ipſum audiet.

Et dixit quia conuertentur ab iniuſtitia, ſi audierint, & ſeruierint, conſummabunt dies ſuos in bonis, & annos ſuos in felicitatibus. Diuinæ diſciplinæ rationem, qua Deus ex ipſis factis ſalutem hominibus quærit, moniti cuiuſdam, quod aurium ſenſum percellat, & quo homines frugi erudiantur, ſimilem eſſe confirmat. Si igitur, inquit, dicto audientes Deo ſeruierint, beatam & bonis cumulatam vitam traducent, necnon cum gloria ad ſenectutem peruenient.

Impios autem non ſaluat, eo quòd ipſi nolunt ſcire Dominum, & quia admoniti inobedientes fuerunt. Impios, inquit, non ſaluat, non ideò, quòd is illis exitij ſit auctor; ſed eam ob rem, quòd ipſi illi inſita, naturalique ratione Deum cognoſcere minimè voluerunt, Deique ſuadenti diſciplinæ, eiuſque cohortationi parere recuſarunt.

Et hypocritæ corde ordinabunt furorem. Qui corde ſunt, inquit, hypocritæ, id eſt, qui ſpeciem duntaxat pietatis oſtentant, ij contra ſe ipſos diuinam iram opponunt atque conſtituunt.

Non clamabunt, quia vinxit eos. Neque oculos, neque clamorem ad Deum tollũt, à quo tamẽ calamitate eripi poſſent: proptereaquod, inquit, eos Deus aſtrinxit: ac nimirum is etiam vnus illos poteſt vinclis expedire.

Moriatur igitur in iuuentute anima eorum; vita autem ipſorum vulnerata ab angelis, eo quod attriuit debilem & impotentem. Iccirco, inquit, immature decedunt, ab angelis mortem inferentibus ſauciati, proptereàquod per iniuriam vexarunt eos, quorum humilior erat conditio.

Iudicium autem manſuetorum exponet. Manſuetorum iudicium, atque vindictam Deus decernet. Hęc enim voci illi, *Exponet*; vis ſubiecta eſt. Manſuetos autem aut eos, qui ſponte ſua, certoque conſilio iuſti ſunt, intelliges; aut eos, qui aff[ecti] iniuria, ob infirmitatem tacent.

Et prætereà quia decepit te ex ore inimici. Cùm verba illa, Iudicium autem manſuetorum exponet, interpoſuiſſet, rurſus ad hypocritarum perſonam reuocat orationem. Plectitur, inquit, hypocrita, non ob eas ſolum, quas iam expoſui, cauſſas; verùm etiam, quòd hoſtili ore manſuetum fefellit.

Abyſſus effuſio ſub ea, & deſcendit: menſa eius plena pinguedine. Vbi hinc exceſſerit hypocrita, abyſſus ei, & quæ abyſſo ſubiecta eſt, effuſio reſeruatur, tenebræ, inquam ipſę exteriores: tibi verò menſa dabitur adipis plena. Fortaſſe etiam hypocrita comparatur abyſſo, propter clandeſtina, altaque conſilia, & quia ſimulatio-

nis

nis velo tegit inſidias. Ex quo qui fidem illi adiungunt, naufragium faciunt:atque hæc ipſa eſt cauſſa, cur comparetur effuſioni aquarum, ſub quibus ſaxa latent, & ſcopuli, qui nauigantibus, atque vectoribus periculum creāt. Quòd ſi ad diuini operis admirabilitatem interiecta verba illa referantur, hoc ait, effuſionem illam, quę ſubter eſt abyſſum, eſſe nihilum. Nam illam profuſione ſubnixam eſſe, prorſus fuerit admirabile.

Non deficiet autem à iuſtis iudicium: furor autem ſuper impios erit propter impietatem donorum, quæ acceperunt in iniuſtitijs. Iuſtorum iniuriæ haud relinquentur inultæ: Qui enim? cùm iis opipara, & adipata menſa pareret? Impiis autem diuinæ animaduerſionis vitandæ nulla erit poteſtas ideo, quòd & ius pecunia violarunt, & impiè, ſceleratéque agendi rationem delegerunt. Ergo de iis, qui iudicarunt iniuſtè, iuſtè iudicabitur.

Ne te inclinet voluntaria mens obſecrationis, quando in neceſſitatibus ſunt impotentes, & omnes validos robore. Ideſt, eorum qui ad vlciſcendum, opitulandumque valent, ne te pendens conſilium à recto abducat, quando homines imbecilli tuæ indigent opis; quinetiam eorum neceſſariis temporibus ſuccurre, quantum pars tua virilis patietur.

Ne extrahas noctem, vt adſcendant populi pro eis: ſed obſerua ne facias indecentia; ab his enim liberatus es à paupertate. Symmachus autem, Ne ſtudiosè cures, vt noctu adſcendant populi in locum eorum. Hæc autem horum verborum vis eſt, Neque illos, qui viribus valent, afficere debes iniuria, ne fortè noctu, & clam irrumpentes, hos quidem ſuis extrudant ſedibus, pro illis autem alios ſubſtituant. Ita docet, iuris æquitate erga omnes vtendum eſſe, & quamuis indignitatem vitari oportere. *Ab his enim liberatus es à paupertate*, ideſt, ab ea conſuetudine, quæ indigna ſunt, faciendi; paupertate liberaberе, hoceſt, haud te paupertatis attinget ærumna. Quare illa, quæ minimè decent, nec eligere, nec præferre debes inopiæ.

Ecce fortis corroborat in fortitudine. Quis enim eſt contra eum dynaſta? Ab hominum iuſtitia ad Dei fortitudinem, iuſtitiamque traducit orationem. Ac vide, inquit, quanto robore ſit Deus, qui magno robore, diuinaque vi efficiat vniuerſa; & qui ex collatione quapiam ad illius queat poteſtatem adſpirare, prorſus ſit nemo.

Quis autem eſt, qui exquirat opera eius? Quis verò, qui dixerit, Fecit iniuſta? Nemo, inquit, prouidentiæ diuinæ conſilia exquirere audet, nec fas eſt cuiquam dicere, iniuſti quidpiam ab eo geſtum eſſe.

Recordare, quia magna ſunt Dei opera, quorum dominati ſunt viri. Mente, inquit, pertracta, & quæ Deus, cùm ad res creandas ingreſſus eſt, effecerit, tecum ipſe reputa: ſunt enim admirabilia, quamuis cōſuetudinis vitio videantur minora: opera Dei loquor, quorum iam inde à principio eſt à Deo hominibus mandatum imperium. Dominentur, inquit, piſcibus maris, & volatilibus cæli; & Pſalmorum Cantor, Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.

Omnis homo vidit in ſeipſo. Ideſt, cunctis hominibus eſt inſita Dei cognitio.

Quicunque vulnerati ſunt mortales. Illud, *Quicunque*, eſt, pro, Omnes. Eſt enim omnium vulnerari, ideſt, patibili, & mortali natura conſtare Symmachus verò, qui locum hunc ſic conuertit, Vnuſquiſque adſpiciens longè,* iudicauit vulnus hoc dici ipſam mentis ſtimulantem, excitantemque motionem. Ij enim, qui ſtimulo concitantur, excitantur vehementius, animumque magis intendunt.

Ecce fortis multus, & non cognoſcemus. Verbū hoc, *Multus*, & ad id, quod nec certis eſt finibus circumſcriptum, & ad numerum, qui comprehendi nequeat, ſolita eſt Scriptura transferre. Quando igitur Dei magnitudo ac vis quantitati ſubiici nequit, iccirco dixit, eum, qui fortitudine præditus eſt, multum eſſe, eſſeque noſtra ſcientia ſuperiorem.

Numerus annorum ipſius etiam infinitus Hoceſt, æternus. Eſt autem in nonnullis codicibus, *Numerus viarum*, tanquam diceret, Viæ illius, & iudiciorum, quæ inter nos exercet, itinera inueſtigari non poſſunt.

* *Exemplar habet πᾶς ἰδὼν θεᾶ ἡ νίψις ἐλέγχθη: crediderim, non νίψις, ſed νύξις legendū eſſe.*

Numerabiles autem ſunt ei guttæ pluuiæ. CHRYSOST. Hic ſcientiam, & prouidentiam narrat, nec immoderatum, ſed certa numeri ratione temperatum imbrem è nubibus ab eo demitti.

Et infundentur imbri, in nubem fluent vetuſtates. Guttæ, inquit, fluunt ex ipſis, has enim vetuſtates nominauit. Quoniam à priſcis id fit temporibus: pro quo Symmachus, Fluent ex æthere.

Obumbrauit autem nubes in tonitruum ineffabilibus. Meritò quiſpiam illud miratus fuerit, ſi cum animo ſuo diligenter conſiderarit, quî fieri poſſit, vt vſque eò rarus aer ita concreſcat in nubes, vt cælum ipſum opacet hominibus.

Et ſi intellexerit extenſiones nubis, æqualitatem tabernaculi eius. Necnon illud admirabilitatem cuipiam faciat, cum cognitum intellectúmque ei fuerit, quemadmodum poſt puſillam nubem conſpectam, concretione nubium, cælum contegatur vniuerſum. Tabernaculi verò nomine cælum ſignificauit.

Super ipſum autem extendit latitiam. Symmachus autem, Extendit ſuper illud lucem ſuam. Alia verò exemplaria pro *Latitium*, Arcum, habent. Ergo, ſi homini perſpecta ratio fuerit, quemadmodum, coagmentata iam nube, ſolis radij, ipſarum nubium tenuitatem, raritatemque complexi, efficiát arcum, quæ Iris à pleriſque nuncupatur; nempe is Opificis mirabitur ſapientiam, qui in nubis craſſitudine, pluuiæ vtilitatem mortalibus præbuerit; in gracilitate autem, atque raritate cùm arcum viſendum propoſuit, voluptatem terræ incolis excitarit: quòd non amplius ſint homines perdendi diluuio, ſed aquarum à Deo impetus reprimendus, vt ne ſui ipſe fidem fallat promiſſi.

Et firmamenta maris abſcondit; in ipſis enim iudicabit populos. Aut hoc dicit, ipſum cæleſtem arcum vſque ad mare pertinere: aut verò, a Deo ipſas radices ac fundamenta maris occultata fuiſſe, cum nemo intelligat à quonam mare portetur. His autem rebus Deus animaduertit in homines, cùm aut mare aut grandinem, aut eiuſdem generis rem quampiam aliam in terras immittit.

Dabit autem cibum potenti. Symmachus autem, Præbebit cibum omnino multum, eſt interpretatus, ideſt, imbrium opportunitas, frugum vbertatem ſolet adferre.

In manibus abſcondit lucem. Ipſe, inquit, dominus eſt, & effector ſplendeſcentis lucis. Neque enim vllus eſt locus, qui lucem tegere poſſit, nec poteſt quiſquam ipſam prorſus occulere.

Et annunciat de ea in obuiante. Symmachus, Et præcepit ei, vt occurrat, eſt interpretatus Cum nocte, inquit, lucem contegat, vt noctem efficiat, rurſus ei præcipit, vt obuiam procedat: ac ſi diceret, Dies ac noctes illius nutu ac voluntate ſibi viciſſim ſuccedunt. Illud autem, *De ea*, ad lucem. Illud alterum, *In obuiante* ad ſolem retulit.

Annunciabit de ea amicum ſuum. Symmachus, Annunciabit de hac amico ſuo, ideſt, nunquid de huius rei effectione aut cum altero deliberat? aut verò communicat? vt lectio cum interrogatione ſit. Poſſunt etiam ad hanc ſententiam illa eadem verba traduci, Harum Deus cognitionem rerum amicis ſuis impartitur.

Poſſeſſio etiam de iniuſtitia. Alij codices, *Domini poſſeſſio*, habent: Symmachus autem, Zelus de iniuſtitia, conuertit. Eſt autem ſententia huiuſmodi, Numquid Deus de ſua poſſeſſione cum aliquo conſilium communicauit? aut verò de ratione, quemadmodum exardeſcat, & animaduertat in facinoroſos? Aut etiam ita, Deus ſuis nunciabit amicis, vt illius ſapientiæ poſſeſſionem, non item quæ iniuſta ſunt, conſequantur.

CAPVT XXXVII.

ET *ab hac perturbatum eſt cor meũ.* Ex hac, inquit, contẽplatione cùm non poſſit mea mens in Dei ſapientiam aciem intendere, commota eſt, atque extra ſe poſita, propterque admirationem exiliens. In eadem fermè * animi conſtitutione poſitus Paulus, plenam admirationis vocem illam miſit, O profunditatem diuitiarum, & ſapientiæ & cognitionis Dei! Symmachus autem, Et de his metu trepidat cor meum.

* πάθει.

Et de

Et deſluxit de loco ſuo Hoc eſt, ſedem ſuam propemodum deſeruit.

Audi, audi in ira furoris Domini, & meditatio de ore eius egredietur. Aquila autem, Et ſonus. Vim, inquit, audiendi animi tui aperi, & quæ à Deo ſint importata hominibus, contemplare, vt damna ob grandinem, vt vim imbrium nimiam, vt terræ ſqualores, vt frugum exitium: fermè enim his rebus loquitur Deus; ac nobis ſapientiæ poteſtatiſque ſuæ ſcientiam tradit, terroremque infert. Hæc igitur commentario ac diſciplina, vt eum, qui iſthæc effecit, metuamus, nobis ſuadet.

Sub omni cælo principatus eius. Ij quoque, qui infernas incolunt regiones, in Dei ſunt imperio, ac ditione, nec noſtras res patitur imperante prouidenteque poteſtate carere.

Et lux eius ſuper alas terræ. Ideſt, ad vltimas terras illius manat prouidentia; vel etiam, quòd vbi primùm diluxit, orbis terræ termini ab eo illuminantur.

Poſt ſe clamabit voce; tonabit in voce iniuriæ ſuæ. Pro, *Iniuriæ ſuæ*, Aquila, Excellentiæ ſuæ, eſt interpretatus; ideſt, præſtantiæ, & comminationis. Cum diuinæ naturæ præſtantiam vellet ponere in conſpectu, magnos atque horribiles tonitrus, ſonitus quaſi cuidam tonitrus duci ac regi comites addidit. Quando, inquit, voluerit Deus ſuis mandare aſſectatoribus, continuò tonitrui ſcinduntur voces, diuinæ comminationis atque excellentiæ indices. Illud autem, *Poſt ſe*, huic par eſt, Cum is voluerit. Nam ſimulatque is voluerit, voluntati factum obſequitur, cunctaque illi morigerantur.

*Et non commutabit eos, quia audiet vocem * eius.* Symmachus autem, Non inueſtigabitur, audito ſono eius, ideſt, nemo poteſt inueſtigare, aut percipere rationem, quemadmodum vox efficiatur tonitrui. Verùm ad Septuaginta interpretationem ſic, Vbi iuſſerit Deus, haud fas eſt tonitrus ſonos commutare: quoniam illi parent, nec poſſunt non obtemperare. * αὐτῆς.

Tonabit Fortis voce in ſua admirabilia Ideſt, tanquam vocem quampiam Deus mittat, ſic tonitruum ad eos, qui audiunt, perterrendos edit. Tonitruum autem ipſum vocem ideo dixit, quia Dei efficitur imperio.

Tempus poſuit iumentis; cognouerunt autem cubilis ordinem Tempus pro menſuris, terminiſque poſuit, vt quædam inſeruiant hominibus, alia verò vt non eorum ferant imperium; ſint etiam nonnulla, quæ de die, quædam quæ de nocte Prouidentiæ lege quieſcant, vt ne in hominum ſalutem incurſent.

In his omnibus non obſtupeſcit mens tua? neque recedit cor tuum à corpore? Annon ſunt hæc, inquit, eiuſmodi, vt & mentem tuam à ſeipſa, & animam à corpore quodammodo diſcedere cogant? CHRYS. Qua tandem ratione animalia carentia ratione norunt ordinem, tùm cubilis, tum congreſſionis! Ac vide quemadmodum non hoc dixerit, Admiratur mens tua; verùm, Non ἐξίσταται obſtupeſcit, atque extrà ſe rapitur. Nam teipſa ſtuporem atque horrorem affert tantus ordo, quem animalia rationis expertia tuentur. Vt intelligas, haud tua te ratione, ſed ab eo, qui tibi rationem conceſſit, gubernari.

Fecit enim magna, quæ non nouimus Ideſt, admirabilia ſunt opera Dei, neque eorum rationem ipſi conſequi poſſumus.

Qui conſtituit niui, Sis in terra: & tempeſtas pluuiæ potentiæ eius. Conſtituit, pro, Præcipit, dictum eſt. Dicet enim niui, Deſcende in terram, & deſcendet. Tempeſtas autem, atque imbrium effuſio poteſtatis eius eſt opus, non ſecus, quàm niuis immiſſio. Planius eſt hæc Symmachus interpretatus, cùm dixit, Et procella pluuiis fluctuabit, imber fortitudinis eius.

In manu omnis hominis obſignat. Tempeſtas, inquit, obſignat atque hominum manus penè vinclis aſtringit, atque ab opere auocat.

Vt cognoſcat omnis homo imbecillitatem ſuam. Ob id ipſum, inquit, ſunt Dei opera admirabilia; ideo frigus exiſtit & æſtus; ideò minimè æquabiles cæli temperationes. * Nec enim dignitatis pleno licuit vti vocabulo: Verùm, vt mentis elationem, & contumaciam vſquequaque Deus coerceret; vt cuilibet homini ſua perſpecta foret imbecillitas, ſecus eſt omnia molitus, tùm creationem, tùm corporis apparatum, atque ſtructuram, tùm viuendi rationem, vt noſtræ infirmitatis

* In exêplari legitur, καὶ γὰρ οὐκ οἶδεν γενέσθαι τῶν κλήσεων ἀρίστων. Vereor vt legendum ſit, κλίσιν. vt longe alia ſed tamen probabilis ſit interpretatio. Nec enim optimũ decuit eſſe têporum inclinationem.

conſe[illegible], moleſte de nobis ſentire diſcamus.

Ingreſſæ autem ſunt feræ ſub tegumentum ab aere frigiditate. In ſilnas atque ſpeluncas feræ ſeſe abdunt.

Quieuerunt autem in cubili. Summa enim hiems prodire non ſinit, verum intra illas cogit ſe continere.

De penetralibus veniunt dolores; a ſummitatibus autem frigus; & a ſpiritu Fortis dabit glaciem. Symmachus autem, A flatu Dei dabitur glacies. Anceps ſententia. Aut enim hoc dicit, A frigore, veluti ab obruto quopiam theſauro cieri dolores & a ſummitatibus atque verticibus procellam, atque eluuiem in reliquos mitti. Aut, quod videtur probabilius, *A penetralibus*, ideſt, ex viſceribus, iis, qui obrigerunt, oriri dolores. Summitates autem, hoceſt, ſummas corporis partes magis quam reliqua membra frigore tentari. Spiritum autem Dei ventum ipſum appellauit, quippe qui diuino imperio excitetur.

Gubernat autem aquam, ſicut vult. Ex ſuæ ſapientiæ præſcripto Deus vtitur aqua non ſecus quàm peritus gubernator, qui ſedet ad clauum.

Et electum obſtupefacit nubes. Alij codices pro κατα[illegible]ήσει, obſtupefacit, [illegible] habent. Hoc igitur dicit, Vt electus, hoceſt, homo ſapiens in tenebris verſetur, & harum rerum admiratione percellatur; aeris inquam, conuerſio, atque concretio, nubiumque conſtitutio efficit. Symmachus autem, interpretatus eſt, Sed & fructu ingruet nubes: quare illud [illegible] dictum eſt: nomine autem electi, fructus declaratur. Ingruet igitur nubes fructu, ideſt, prodibit, effundetur.

Spargit nubes lumen ſuum. Aliter, *Diſſipabit lumen eius.* Aut hoc dicit, ab aere, qui completus eſt nubibus, diſſipari atque occultari lucem. Aut illud potius, ſolis luce, quæ reſplenduerat, aeris, quæ à nubibus oritur, triſtitiam profligari. Aut etiam illud indicat, è nubium colliſione atque conflictu lumen exiſtere, atque emitti: ac ſi diceret, fulgurum cauſſam in nubibus conſiſtere.

Et ipſe circuitus tranſuertit. Deus, inquit, ipſe vndique nobis cogit atque accerſit, iubetque tempore adeſſe, ſeu, quemadmodum expouit Symmachus, ipſe verſat orbem, * omnia permeat, omnibus adeſt.

* [illegible]

In thecbulatheth in opera eius. Symmachus autem, In gubernatione eius ad operandum ea: vt ſi diceret, Vt fert eius voluntas, ſic aqua gubernatur, atque hæc omnia is noſtris commodis metitur. Alij vero codices ſic habent, *In infimas ponens opera ſua.* Noſtrum, qui in terris verſamur, cauſſa hæc ille molitur.

Omnia quæcunque præceperit eis, hæc conſtituta ſunt ab eo ſuper terram. Quæ gignuntur, inquit, in aere, atque ad terras demittuntur, Dei iuſſis imperiiſque eueniunt.

Siue ad diſciplinam, ſiue ad terram, ſiue ad miſericordiam inueniet eum. Et hæc fiunt, inquit, ſiue ad nocentes corrigendos, ſiue ad terræ fertilitatem, fructuúmque vbertatem, ſiue alias ob cauſſas haud nobis perſpectas. Illud certum eſt, vt miſericordiam mortalibus tribuat, iſthæc adminiſtrari. Illud ergo quis inueniat à Deo his de cauſſis illa fieri? Hinc vt intelligas, ideò hæc euenire, vt aut diſciplinam complexi ad frugem ſe bonam homines recipiant, vel propter terræ fructus, ac ſetus; modò Deum illa ſit nacta ad benignitatem procliuem.

Auribus percipe hæc, Iob, ſta: commonere potentiam Domini. Hoceſt, iis, quæ dicta ſunt, mente aſſentire, & quanta Dei ſit vis, conſidera. Sic Aquila, Theodotio, Symmachus, Contemplate, intellige, cogita.

Scimus quia Dominus poſuit opera ſua. Symmachus, Nunquid cognoſces quando conſtituit Deus de ipſis?

Qui fecit lucem de tenebris, ſcit autem differentiam nubium. Nempe harum rerum, inquit, auctorem Deum eſſe intelligimus. Cuius illa prima vox fuit, Fiat lux, nempe ea, quæ prius non erat: hoc enim valet illud, *E tenebris*; qui etiam inter nubes diſcrimen conſtituit, vt quædam in maiorem imbrem, partim in pluuiam exitem, aliæ in niuem vertantur. Symmachus autem ſic, Nunquid aderas Deo fabricanti mundum? quando tenebris erant aquæ obductæ? quando cuncta ſua opera ſuo arbitratu deſcripſit, ac deſignauit? Ergo Dei poteſtati concede, illiuſ-

que

que incomprehe[n]ſis eſſe iudiciis. Hæc autem eò dicit, vt, quantum perſpici po-teſt, terrorem Iobo [illegible] ei ſcilicet homini, qui Dei timorem * caſtitatis au-ctorem nunquam deſeruit. Illius enim ea ſunt verba, Manum autem Domini ſi non formidaui. * ἁγιοποιόν.

Ingentes autem ruinæ improborum: tua autem veſtis calida. CHRYSOST. Hoc ait, Nunc verſaris quidem ipſe in doloribus, ſed tamen poſteà reſpirabis. Eſt enim id ſapientiæ diuinæ, vt laxamentum quoddam, atque exitum malis quæ iat hu-manis. Tua, inquit, veſtis etiam nunc eſt corporis concalefacta doloribus; quan-quam probabile eſt, etiam refrigeratum iri.

Quieſcitur in terra ab Auſtro. Auſtri flatibus ceſſat, & profligatur hiems. Cum enim hic ſit ventus calidus, glaciem, frigúſque diſſoluit.

Soliditates cum ipſo in vetuſtates: validæ ſicut adſpectus effuſionis. Pro quibus Aquila, Ipſe firmauit cælum in conuerſiones: validæ ſicut adſpectus ſuffuſionis. vt eiuſ-modi ſit ſententia, Olim ipſe firmum ac ſolidum firmamentum eſt fabricatus, & illud quidem e fluxa, ac fluente aquarum natura, & ſolidæ quidem concretio-nes, & quaſi in cryſtallum redactæ aquæ cum eo ſunt: hoc enim interdum, illud nonnunquam facit. Verum, licet ex aquæ concretione cryſtallus exiſtat: eius ni-hilominus adſpectus atque ſpecies, effuſionis eſt ſpecies, ideſt, aqueæ, labentiſ-que naturæ.

Quamobrem doce me, & ceſſabimus multa dicentes. CHRYSOST. Cur hæc, inquit, contingant, haud poſſumus ab eo cauſſam ſciſcitari. Hæc ſi potuerimus tantum diſcere, nihil ego præterea dixero.

Nunquid liber aut ſcriba mihi aſſiſtit, vt hominem ſtans ſilere faciam? Nunquid e ta-bulis, aut è codice hæc apud eum dicimus? Quiſquamne reperiatur homo, qui dicat, Vincla ei ſilentij inijciemus? An non perſpicis pro literis hanc eſſe rerum omnium vniuerſitatem vocibus vndique perſonantem?

Omnibus autem non eſt viſibile? lumen eius ſplendidum eſt in antiquitatibus: ſicut quod ab eo eſt ſuper nubes, a Borea nubes aureo fulgentes. Non eſt cunctis lux eius propoſita ad contemplandum? Annon ex innumerabilibus temporis interuallis reſplendet? ſimiliter, vt ipſum illud lumen, quod effectum a Deo nubes illuſtrat? Namque illius imperio Boreas nitidas, & fulgorem auri imitantes nubes adducit.

In his magna gloria. Theodotio autem, In Deo magna gloria.

De Deo autem formidoloſa laudatio, & honor ab Omnipotente, & non inuenimus alium ſimilem fortitudini eius. Ex his, inquit, colligi poteſt, magnam à nobis Deo laudem & gloriam deferri oportere; præſertim, cum is noſtri generis ſator ac princeps fuerit, cuius ſumma eſt ſapientia, ſumma poteſtas.

Iuſta iudicans non putas exaudire eum? Propterea quod antea dixerat Iobus, Cla-mabo, & nunquam iudicium; nunc Elius pænè illo arrepto ſermone, inquit, No-li putare ab eo, qui iuſtus eſt iudex, & curat omnia, noſtra contemni. Etenim is omnia audit, ac ſuum cuique ius, ſuamque tribuit dignitatem.

Ideò timebunt eum homines: timebunt eum & ſapientes corde. Ergo, cùm Deus, in-quit, tanta ſit magnitudine, tanta ſapientia, tanta poteſtate, nimirum ab homi-ne imperito, ac vili, eum fas eſt pertimeri: tantò etiam magis a ſapiente metui, quantò ſcientia ampliore fuerit exornatus.

Protheoria Capitis Vigeſimiſexti.

P*Oſtquam autem ceſſauit Elius a ſermone, dixit Dominus Iob per procellam & nubes.* Diuitiæ & paupertas, valetudo, & morbus, honos atque ignominia, omnis denique hominum vita, tentationum locus, & piratarum cuneus eſt; vt Iobus, qui per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris in omni ſe contentionis genere exer-cuit, nos docuit. Is enim, quandiu locuples fuit, communis egentium theſaurus fuit, quandiu gloria ac poteſtate viguit, imbecillis ſuppetias tulit. Non eum di-uitiæ futiliter extulerunt, non ſplendor ſuperbiam peperit. Ita, cùm primas ca-ueas ſtrenue tranſiliſſet, ſecunda, difficilioraque ſunt ei certamina diuino per- CAPVT XXXVIII.

miſſu

miſſu inſtituta, cùm aduerſus Diaboli improbam calliditatem vniuerſam inſtructus in aciem venit. Nam, qui rex erat, qui multa ſobole, qui gloria fl[illegible]bat, qui opibus circumfluebat; is abiectus iacebat in ſtercore, opibus nudatus & gloria, per irriſionem deluſus, affectus vlceribus, manans ſanie, cunctis hominibus ſiue qui anteà, ſiue qui in calamitate poſteà fuerunt, ærumnoſior. Amicorum autem colloquutio ac diſputatio acerbitatum illi fuit additamentum; cùm ei pro conſolatione ægritudinem, acerbioremque cruciatum adhibuerunt. Verùm enim magnus athleta, cunctis iam certaminibus legitimè exantlatis, diuinam audit vocem, de præclaris ipſius contentionibus prædicantem. Idcirco enim, inquit, ſum paſſus te cum iſta bellua decertare, vt tua iuſtitia eniteſceret, eſſetque hoc patientiæ ſimulachrum vniuerſo hominum generi ad animi ſolatium propoſitum. Siue enim quis è diuitum choro ad egentium gregem defluxit, Iobum is pro ſolatio habet. Siue alterius claritatem obſcuritas oppreſſerit; dummodo is Iobum ſpectet, moleſtiam ſuam obtuderit. Siue à copioſa & præclara ſobole ad orbitatem deductus ſit, ſermonem illum vſurpare docetur Dominus dedit, Dominus abſtulit. Quòd ſi vxor etiam laceſſiuerit, obiurgatione repelletur. Vt iam hæc Iobi hiſtoria ad omnem ſolandam ægritudinem idoneum ſit medicamentum; vt nec iam quiſpiam, qui in grauiſſimam ærumnam inciderit, illam tanquam inſolẽtem miretur, nec admirabile admodum videatur, ſi in eum inſultent atque conuicia iaciant amiciſſimi. Sed nimirum diuinam vocem attendamus & quamobrem Deus eiuſmodi verbis apud Iobum vſus ſit, breuiter conſideremus. Ergo, cum amici de Deo, déque eius ſapientia, vi atque magnificentia rectè exiſtimaſſent; cùm item homines ob peccata tantummodo malis vrgeri pronunciaſſent; & quoniam, cur tentationibus homines exercerentur, ignorabant; cùm nec opportunam, nec commodam orationem de tali viro vſurpaſſent: Iuſtus ipſe quoque optimam, abſolutiſſimamque de ſapientia Dei orationem expromit. Cúmque nullius rei, quæ tanta plaga digna eſſet, ſibi foret conſcius; amicis, peccatorum eum ſuorum pœnas dare confirmantibus, haud aſſe[illegible]lus eſt; quamuis nec ei foret ſui certaminis cauſſa explorata. Itaque prodit Elius, nec Iuſtum tamen condemnat, neque illud ſtatuit, propter culpas, eidem calamitates importatas eſſe; in quo ipſo melior videtur, quàm amici. Attamen Iobi ſententiam, vnde manabant ſermones illi, quibus accuſat. Deus videbatur, cùm minimè eſſet Elius aſſequutus, Iobum tanquam imprudenti oratione vtentem inſimulat. Elius quoque ipſe de ſapientia & poteſtate Dei præclarè, atque adeò mirificè diſſeruit. Poſtquam igitur omnes recta mente diuinam prouidentiam admirati fuere; iis, cuiuſmodi Iobi cauſſa eſſet, ignorantibus, nec plagam illam non ad Iobo pro peccatis reponendum, ſed ad virtutis exercitationem valere minimè animaduertentibus, de omnibus, quæ dicta erant, Deus facturus iudicium ea quidem, quæ de diuina prouidentia rectè dicta fuerunt, amplectitur, atque ob id ipſum huiuſce de rebus ille diſputat copioſius. Blanda autem Iobum oratione compellat, vt nos illius iudicia incomprehenſa eſſe doceat. Amicos verò obiurgat, quòd de rebus, quarum eſſent ignari, pronunciaſſent. At verò Elium nec laudat qui Iobi ſenſum, quo verba promebantur, minimè perſpectum haberet, nec cauſſam contentionis teneret; nec verò eundem vituperat, quandoquidem haud Sanctum condemnauit. Iuſtum autem tùm corona, tum præconio ornat, effertque verbis. Arcanum item enumerat, ac tẽtationis cauſſam exponit. Non enim, inquit, quaſi iniuſtus aliquis eſſet, ſic iuſtus paſſus eſt Iobus; verùm, quò [illegible] iuſtitia appareret. Iam verò, dum eum verbis demulcet, atque confirmat, [illegible]nationis myſterium aperit, & communis Hoſtis humanæ naturæ, quem [illegible]um Cetum appellat, robur ac crudelitatem narrat. Tandem poſt multa certamina, poſt diuinæ vocis adhibitam conſolationem, protinus eſt valetudo conſequuta, ſtatimque is, qui ſanie diffluebat, qui vermium imbres mittebat, in ſtatum eſt priſtinum reſtitutus. Vndique ergo eorum, quibus ille notus erat, concurſus factus eſt; qui eum ſunt muneribus proſequuti. Et id quidem omne, quod ad copiam ſpectabat diuitiarum, altero tanto maius fuit. Tantùm liberi eodem, qua

anteà

anteà, numero extiterunt. Neque enim mirum, qui corporibus iam exceſſerant, penitus fuerunt extincti. Et quoniam Iobus ad eam orationem, quæ eſt vſus obſcurius, eam mentem, quam Dei religio imbuerat, adferebat; nec dubitari poteſt eum de Deo rectè ſenſiſſe, etiamſi iis, quibus haud dubius erat percepta ſententia, deſpicientiæ verba fundere videretur; quia etiam Eliu de Deo rectè diſſerentis orationem comprobauit (ob eam enim ipſam rem tacuit, & non reſpondit) idcirco cum eo Dominus tacente, nec conſilium ſuum indicante, ſermonem ordiur. Ac per aëra ad noſtras aures vox diuina perfertur, non ſecus quàm Dei eam rem moliri fuerit ſapientia. Neque enim more hominum loquitur Deus, ſed, ſimulatque is voluerit, ſermo foras erumpit, ac diuinas ipſi voces accipimus. Per turbinem autem, nubeſque loquitur. Turbo eſt ventorum conuerſio, atque contorſio. Exiſtimo igitur turbinem atque procellam ad loquendum adſciſci, vt, qui circunſiſtebant, perterrerentur. Nubes autem ideo ſumi, vt cum Iobo ſimiliter, ac cum Moyſe & Aarone colloqueretur. Nam in columna nubis loquebatur ad eos, vt diuini conceptus Temperator eſt auctor. CHRYS. Præſertim cùm cæli ſymbolum ac nota ſit nubes. Quando igitur cælum ipſum vult Iobi vertici imminere, ferme ſolium ſuum prope Iobum admouet, quò mentem eius erigat, nec vocem ferri supernè ambigat; quemadmodum etiam in arcæ propitiatorio; Hoc ipſum in monte, cùm nubes illa conſiſtit, factum mihi videtur: vt exaudirent, atque è ſuperiore regione vocem mitti intelligerent. METHOD. Illud animaduerte, haud a primo Deum loqui hominibus; verùm, vbi rebus pluribus præcultus fuerit animus, atque exercitatione corroboratus, atque in locum editum, quantum humanæ naturæ fert conditio, peruenerit; tunc demùm hominibus loquitur Deus, atque iis, qui tantùm ſuperarunt adſcenſum, ſuos teregit ſermones; & quoniam turbo tempeſtatis eſt auctor, nec Iobi fides in tempeſtate malorum vllum naufragium fecit, ſed multo magis cluxit; idcirco, qui ei oracula edit, ad ſuperioris ærumnæ procellam ſignificandam, procellam item, dum loquitur, ſumit. Atque, vt Iobi res a tempeſtate ad ſerenam tranquillitatem oſtenderet demigraſſe, non ſolùm per procellam, ſed per nubes etiam loquitur.

Quis eſt hic celans me conſilium? Symmachus,* obſcura ſententia.

Continens autem verba in corde? me autem putat celare? CHRYS. Quid faciat, attende. Mihi quidem certè videtur, coniecturam è verbis capienti, aliquid etiam Iobum mente perpendiſſe, quæ noluere. Nam ſanè multa in eius animo verſabantur, quæ palam efferre minimè audebat. Hinc ergo primum illum excitat, docetque ad omnia humana ſuam prouidentiam, ſeſe etiam ipſe pertinere. Ac primo loco ea, quæ minus digna venia videbantur, aggreditur. Etenim, ſi illa, quæ dicere eſt auſus, vſque eò grauia, acerbaque erant; cuiuſmodi ea fuerint, quæ in animo latebant incluſa? Ergo prioribus medicinam adhibet. Quinam iſte eſt, inquit, qui ſimul vt orſus eſt dicere, quemadmodum Deo ſit agendum, præfinit? Ac Dei huiuſmodi ferme eſt oratio, Cedo, ecquis ſe à meo ſubduxerit adſpectu, mira ſollertia, quæ arcana, atque abdita ſunt, contuentis? Nec enim, quia ea, quæ animo conceperat, minimè extulit, idcirco verba non ſunt; nempe ſimul & partus & conceptus eſt ſermo. Stultè igitur occultare ea conaris, quæ latere non poſſunt. Viden quàm blãdam, quàm ad corrigendum & arguendũ aptam vſurpet orationẽ? OLYMP. Nemo ab oculis meis remouere quidpiam poteſt, nec ipſas mentis agitationes; etiamſi in voces ſeſe haud vnquam induerint. IVLIAN. Fortaſſe, quia ad ea, quæ Elius diſputarat, Iobus obmutuit; nec erat Eliu ſilentij cauſſa nota; (neque enim is ſciebat, verum quaſi contemnens, an quia quid reſpõderet, non habebat, ſiluiſſet) ſeſe nunc Deus oſtendit, ſ atque Iobum familiari colloquutione dignatur, dubitationemque eorum tollit: neque quaſi Iobum per contemptum; ſed ideò, quòd ſermo ipſi minimè diſplicuiſſet tacuiſſe.

Accinge ſicut vir lumbum tuum. Interrogabo te; tu verò reſponde. CHRYS. Quoniam ægritudine proſtratus Iobus iacebat, verbis hominem excitat, vt ad ea, quę dicuntur, animum attendat. Interrogando autem inducit ſermonem; idquod ad coarguendum maximè valet; docetque ſapienter, prudenterque à ſe cuncta ad-

* *Symmachi videtur deſiderari interpretatio.*

miniſtrari. Neque vero id eius eſſe, qui ſapienter hæc moliatur, hominem, cuius cauſſa eſt omnia architectatus, deſpicere, ac malis fortunis c... are O l y m p. Confirmans igitur illum, ait, *Accingere*, hoc eſt, vir eſto; animi maiorem ab... Quoniam ad meum congreſſum adſpirare cupiebas, en tecum diſputo, en tibi ſatisfacio poſtulationi: tu vero reſponſum dato.

Vbi eras, cùm fundarem terram? C h r y s. Ain tandem? Ego tua cauſſa tam præſtanti abſolutáque ratione terræ fundamenta conſtitui: te autem, cuius cauſſa illam ſum fabricatus, contemnam? Nec verò eius meminit ſapientiæ, quæ ... conformatione, vel in mundi eminet apparatu: verùm, vt aliquid am...us Iobo tribuat, à terra, ac cælo huiuſmodi quandam argumentationem ducit, Si propter te mundus tanta fruitur prouidentia; quantò magis ipſe? Neque vero dixit, Cùm facerem: ſed, *Cùm fundarem*. Nam vel hoc vnum, quod terra con...at ... vel fundamento, vel crepidine, ſubſellióue ſubnixa; quod tanta moles c... adeó coagmentata, adeó conſtanter fixa hæreat, vt tanto temporum ... nunquam ſit ſuis conuulſa ſedibus: id verò ſingularis, atque eximij c... artificij. B a s i l. Hinc diſcimus terræ fundamenta eſſe hominum naturæ ignorata. Vt autem eſt externorum philoſophorum opinio, fundauit Do... terram in ſphæræ, quæ mundum complectitur, centro: quippe quæ propter ſuam æquilibrium ex omni parte tantundem diſtat à cælo, vt ob id ipſum & firma... ſedem obtinuerit, & immota nitatur, & fixam ſit nacta baſim. O l y m p. Sc... dum eſt nunc primùm de creatæ naturæ opificio diuina voce induci ſermonem, ac declarari rerum omnium Deum effectorem eſſe, nec poſſe quempiam in alto... illius ſapientiæ ſinus penetrare, nec ſuæ pugnæ tantú cauſſam, ſed etiam ſexcenta quædam alia, quorum arcanæ ſunt rationes, à Iobo ignorari. Iccirco ait,

Nuncia autem mihi, ſi noſti intelligentiam. Ideſt, ſi in vniuerſitatis opificio atque effectione ſatis intelligis, reſponde mihi.

Quis poſuit menſuras eius? ſi noſti: aut quis adduxit funem ſuper eam? O l y m p. Aquila, Canonem; Symmachus, Funiculum menſuræ, conuertit. Menſuras autem dixit, à noſtrorum ædificiorum artificibus transferens: hoc item fecit, cùm in funiculo, ad quod ædificij exigitur æqualitas, & in lapide angulari, verumque mutuo copulante. Dic, inquit, Num terrarum menſuras noſti? vtrum quod eius ſit ſcabellum? quare tam graue, & grande innitatur elementum, ipſe tenes? C h r y s. Videlicet arcanas rationes, quæ verbis exprimi nequeunt, intelligimus. Id porro quod Iobo dictum eſt, Accinge lumbum tuum, ſicut vir, non ad eum magis quàm ad nos pertinet. Etenim nobis etiam eodem alacri ſtudio atque erecta mente eſt opus.

In quo nã circuli eius ſunt fixi? O l y m p. Alij verò, Baſes, Defixi pali: fulcra ... ac firmamenta ipſa circulos nuncupauit. C h r y s. Imprimis eſt ea, inquit, ſuſpenſa, ac pendens, quinam illam circuli ſuſtinẽt? nec enim illi ſunt vſpiam: ſed tamen terra ita fixa, ſtabiliſque manet, vt ſi impoſitis, infixiſque ea circulis geſtaretur. Nam, quia circulus, quod ſuſpenſum eſt, minimè firmat, iccircò dixit, *Fixi ſunt*.

Quis autem eſt, qui poſuit lapidem angularem in ea? Quandoquidem ſic firm... hæret, diuinæ voluntatis fundamento innixa, quaſi tota ædificij ſtructura n...retur. In manu enim eius fines terræ. Poteſt item angularis lapis in vnigenitum accommodari, qui duos populos ſic ſecum conglutinauit, vt bini parietes v... angulari lapide connectuntur. C h r y s. Ergo nec fortuitò, nec temere tanta extitit terra. Quin etiam mihi videtur, ſiquid ei addatur, futurum inane; ſi q... trahatur, euerſum, corruptumue iri vniuerſam, & nimirum hûc funis & m...turæ ſpectant.

Quando facta ſunt aſtra, laudauerunt me voce magna omnes angeli mei. C h r y s. Alij vero, Simul filij Dei. Hinc planum eſt, primos ante mundum angelos effectos eſſe; & *voce*, inquit, *magna laudauerunt*, hoc eſt, ipſo adſpectu obſtupuerunt cum multitudinem, pulchritudinem, diſpoſitionem, vtilitatem, varietatem, ornatum, ſplendorem, concentum, cæteraque omnia, quæ multò illi, quàm nos, melius vident, intuerentur.

Circunde

Circumdedi mare portis. Ideſt, certis finibus ipſo imperio circumſcripſi.

*Quando * fluctuabat de ventre matris egrediens.* Illud, *Fluctuabat*; pro eo eſt, Concitabatur impetu ferebatur, τὸ ἐμαιμάσσετο καὶ τῷ οἴστρῳ ἀφηνιαστικῷ εἶχε, quodeſt, furiis quibuſdã impellebatur: quãdo veluti infans in lucẽ ab ipſa edi abyſſo properabat, ad omnem terram aquis obruendam paratum, niſi diuinis iuſſis, quæ portas appellauit, prohibitum eſſet. Matrem aut ipſam dicit abyſſum, aut certe Dei potentiam, qua perfectum eſt, vt mare exiſteret. CHRYS. Quædam exemplaria pro illis verbis, *Quando fluctuabat*, habent, *Quando obſtetricabatur*, ὅτε ἐμαιοῦτο, hoceſt, tum demum, cùm gigneretur, illud mœnibus ſepſi. Sed cur dicit, *Quando obſtetricabatur*? Vt ſignificet non ſtatim omne, ſed paulatim productum fuiſſe, tanquam ab obſtetrice curatum. Primùm enim diffuſum eſt, deinde conformatum atque collectum.

* *Aug. fremebat ex ventre matris ſua vocis progredi.*

Poſui autem ipſi nubem veſtimentum; caligine autem ipſum infantiæ pannis inuolui. Symmachus autem, Quaſi nubem * circumuolui illud: ſiquidem ab eo nubes, & nebulæ oriuntur. Quaſi vero de infante loqueretur, dixit, *Poſui*, &, *Pannis inuolui*, ideſt, obuolui. Quia enim vteri matris meminerat, in tranſlatione perſeuerauit. Illud igitur, Quaſi recentem partum caligine nubibuſque inuolui, ideſt, vndique texi. Nec verò id in naturam tantùm vaporum, qui eliciuntur ex aquis, referas: & id enim meo agitur imperio. Verùm cur dixit, *Pannis infantiæ inuolui*? Vtrum, quemadmodum infanti panni ſunt perquamcommodi, ſic etiam mari nubes, ac nebulæ? An quia id à principio factum eſt? an quia his illud continetur? an verò id quod admirabile eſt, oſtendit his loco, nimirum fluxam ſe aeri impartitum eſſe naturam? & mare quidem non ſolùm terra, verùm etiam aere contineri? vt neque ſublime, neque in latus vllum, extra menſuram ac lineam ſe queat efferre?

* περιείληφα

Poſui autem ipſi terminos, circumponens clauſtra & portas. Illi, quod ſuprà dictum eſt, hoc eſt ſimile. Circumdedi mare portis. Nunc autem clauſtra & portas vocat imperij ſui circumſcriptionem ac firmitatem; certis, inquit, maris fluctus regionibus definiui; ne, ſi forte lineas tranſilirent, finitimæ terræ, & continenti exitio eſſent, atque calamitati. CHRYS. Hinc docet, quaſi vinclis conſtrictum ſit, mare conſiſtere. Ergo his verbis rei firmitatem; illis, quæ conſequuntur, etiam facilitatem oſtendit; ſubiungit enim;

Dixi autem ipſi, Hucuſque venies, & non tranſgredieris: verum in te ipſo comminuentur fluctus tui. CHRYS. Symmachus autem, Hucuſque autem conſtituta ſit elatio fluctuum tuorum; ſic enim illud totò continet, tanquam eſſet vectibus obfirmatum; ita autem facilè, quaſi imperaſſet. Dicit enim, Nec eſt qui contradicat; & illud ipſum fit, quod dicit; paretque mare, non modò, cùm nulla ipſum impellit neceſſitas; ſed etiam, cùm magnis viribus atque impetu cæditur. Hac enim de cauſſa Deus illud nec tranquillum, nec mite eſſe paſſus eſt, vt, cum diuino imperio pugnante natura, diuinoque iuſſo ſemper vincente, eſſet Dei poteſtas prædicabilis. Etenim, ſi foret aqua pacata, ordinis concinnitatem, atque moderationem, naturæ aquæ plerique adſcriberent. Nunc verò conturbata, verberata, intrinſecus protuſa, cùm ſuis finibus excedere nequeat, nimirum ipſa turbulenta agitatione Dei prædicat poteſtatem.

*Aut * tecum ordinaui ſplendorem matutinum?* CHRYS. Rurſus hinc ad cælum deduxit orationem, cùm anteà de rebus inferioribus diſſeruerit. Aderaſne, inquit, quando dixi, Fiat lux? Et verbo protinus comitatum eſt opus.

* ἐπί σου. Aq. Tecũ cõſtitui.

Lucifer enim vidit ſuum ordinem. Alij verò, Oſtendiſti Auroræ locum ſuum.

Vt apprehenderet alas terræ. CHRYS. Siderum princeps eſt Lucifer. Ordinis venuſtatem in aquis didiciſti, in cælo nunc eandem intuere, illicque etiam cognoſce, non natura ſed Dei prouidentia res gubernari. Si enim tantus eſt ordo, tantuſque rhythmus in ea, quæ fluxa eſt, & inconſtans natura; cùm id ipſum in cælo ſpectaueris, harum rerum auctoris tibi veniat in mentem. Quid autem ſibi vult, apprehendere alas terræ? ideſt, circumire. Nam, ſimulatque Lucifer extiterit, lumen in omnes terras diffundit, fineſque orbis terræ attingit. Vt iam

idipſum in ſole minimè mirandum ſit, cùm idem contingat in ſte[illegible]s, vbi [illegible] terras Lucifer ſua luce colluſtret, quas vna nocte complecti dicit.

Excutere impios ex ea. CHRYSOST. De latronibus, de iis, qui ſepulchr[illegible] dunt, cæteriſque omnibus, qui ad ſcelera ſocia vtuntur nocte, lo[illegible] que hoc hominum genus poſt lucis exortum non ampl[illegible] licenter a[illegible] de[illegible] ris; ſed potius exterminatur, & compeſcitur. Lucem enim, à qua [illegible] odere.

*Aut tu ſumens terræ lutum, formaſti animal? & * ad loquendum aptum po[illegible] ſuper terram?* OLYMP. SEVERI, ISIODORI, & CHRYSOST. [illegible] Iobe, terram ſumpſiſti madidam ad fingendum hom[illegible]m; aut [illegible] feci, ratione exornaſti, & * è mundo mundum extuliſti? Qua[illegible] omnes ratione caruerunt, vt ea tanquam præcip[illegible], ac ſuum inſig[illegible] deretur? Prædicandum autem dicit animal ipſum, compos rati[illegible] catum fuit in terra. Ego quidem certe vtroque nomine Deum adm[illegible] corruptioni obnoxium humanum corpus conflarit; vel quòd in ip[illegible] vim ac ſapientiam ſuam expreſſerit: ſubſtantiæ enim abiecta co[illegible] copiam, facilitatemque cumprimis oſtendit; ſiquidem in luto ac [illegible] tum harmoniæ inſeuerit, ac tales ſenſus ad[illegible] varios, adeò cuiu[illegible] in quibus tanta vis ad philoſophandum ineſſet, ex ea terræ mater a co[illegible]orm[illegible] è qua fictilia vaſa ac lateres fabricantur; ſcilicet ex hoc ipſo mat[illegible] genere [illegible] tuir oculum fabricare, atque vim in eo tantam defigere, vt vnius perexig[illegible] pullæ præſidio tàm multa videre corpora, atque percipere poſſet.

** λαλη[illegible], id eſt, prædi[illegible] an[illegible], ſiue ſum: Auguſt.*

** [illegible] κοσμου [illegible], è ornatum mundi ornaſti. Clemens in Eucharistia.*

Abſtuliſti autem ab impijs lumen? brachium autem ſuperborum contriuiſti? [illegible] pi[illegible]s, eorumque potentiá obterere, nempe diui[illegible] id d[illegible]xteræ eſt, atq; o[illegible]

Veniſti autem ad fontem maris? in veſtigijs autem abyſsi ambulaſti? C[illegible] & OLYMP. Ad mare rurſus orationem traducit, ac dicit, V[illegible]um vi de[illegible] ris ductum initium noſti? aut v[illegible]ſtigia, hoceſt, extr[illegible]a a[illegible] co[illegible] bes? nec enim fontis meminit, quaſi fontem habeat ma[illegible]. METHOD. M[illegible] deſcenderunt in a[illegible]m, non ideo, vt in ea am[illegible]ularent, ſed vt t[illegible]quam [illegible] tenerentur: Ieſus du[illegible]taxat tan[illegible]uam l[illegible]ber ambulauit [illegible] a[illegible] lantium ext[illegible]ant veſtigia Mort[illegible] enim haud [illegible]bnox[illegible]s, [illegible] m d[illegible]gi[illegible], vt [illegible] ti obnoxios redimeret, quando iis, qui erant in vi[illegible]cl[illegible]s dixit, Egred[illegible] & qui erant in tenebris, Retegimini[illegible] c[illegible]rei ea, quæ [illegible]quunt[illegible], co[illegible] ſu[illegible]

Aperiuntur autem tibi metu portæ Mortis? ianitores autem Inferi[illegible] vidences te, [illegible] ruerunt? IVLIAN. & CHRYS. G[illegible]ta hæc ſunt, qu[illegible]ndo in I[illegible]m Dom[illegible] deſcendit, vt, qui illic erant, ſpiritibus præ[illegible]earet. Hæc autem, qu[illegible]on vi[illegible] tur, ex iis, quæ apparent, perſpicua fiunt; nempe mortis ac vitæ penes me p[illegible] ſtatem eſſe. Infernus mihi eſt pro carcere. THEOPHILI ALEXANDR[illegible] Hoc loco admirabilem eius temporis ſplendorem, quo iis, qui in tenebr[illegible] vmbra mortis ſedebant, ſeſe oſtendit, commemorat. Quando autem dicit, [illegible] *ruerunt*, admirationem declarat. Nam & animarum, quæ illuc delapſæ era[illegible] micilium diuinitatis ſuæ luce compleuit.

Admonitus autem es latitudinem eius, quæ ſub cælo? Hoceſt, noſti[illegible] c[illegible]gitat[illegible] complexus es? terræ latitudinem tenes perfectè: dic eius diametru[illegible]

Nuncia mihi quanta eſt. CHRYS. Non hoc aio, inquit, eorum, quæ ipſe [illegible] ci, nihil te poſſe perficere; ſed illud nego, nec, quemadmodum perf[illegible]a [illegible] te rationem teneres neque ad eorum notitiam, abſolutamque ſcientiam [illegible] accedere. * Ex quo tùm ipſe, tùm Iobus, quatenus progredi poſſet, oſt[illegible]

In qua autem terra commoratur lux? Alij, Habitat, Quieſcit.

Tenebrarum autem quis locus? Si duxeris me in fines eorum? ſi autem ſcis ſem[illegible]orum? Symmachus autem, Semitas habitationis.

** Nunquid noſti, quando fu[illegible] es? numerus annorum tuorum multus?* OLYMP & CHRYS. De luce, inquit, ac tenebris, dic mihi, vbinam clauduntur[illegible] d[illegible] erumpunt? quò lux & tenebræ abea[illegible], indica mihi. Quòd ſi harum r[illegible] noſſe te dixeris, item dic te tunc extitiſſe, cùm [illegible] ipſis rebus fines aſſig[illegible]

** [illegible] διάσκεψ αὐτ[illegible] μέσον [illegible], id est, [illegible] locus obſcurus.*

** Idem aliq[illegible] [illegible] interrogatione legi poteſt.*

Quod ſi hæc noſti, illud item cognoſce, multos te annos natum eſſe, qui ex eo tempore extiteris. Ex quo docet homo: æ vitæ breuitatem haud multarum rerum notitiam homini permittere. CHRYS. Sed quid ergo? Ea, quæ tibi propinquiora ſunt, primordia profer. Quando natus es ipſe? neque enim noſti quandoquidem ab alijs id dicis, quam tuum tuum eſt vitæ ſpatium. Quæ igitur cognata, & propinqua tibi ſunt, ignoras; eorum, quæ ab initio fuerunt tibi ſcientiam arrogas? Terminus autem lucis ac tenebrarum, Dei eſt imperium, quod ipſum eſt ita pro conſilio.

Venisti autem ad theſauros niuis? theſauros autem grandinis vidiſti? CHRYS. Theſauros dicit, non, perinde quaſi harum rerum ſint apothecæ; ſed, quia in eas ipſas quaſi è theſauris depromens, vt ipſius tulerit voluntas, palam facit. OLYMP. Noſtin, inquit, qua ratione, à mortalium conſpectu remotam niuem, & grandinem, in eorum conſpectum dem? Aut vero hiſce rebus potes ipſe, quemadmodum ego, contra aduerſarios vti?

Repoſita autem tibi ſunt in tempus inimicorum? in diem belli & pugnæ? Vide quemadmodum velit harum rerum oſtendere opportunitatem, quemadmodum non temere eas comparet. Etenim niuem & grandinem, tùm aduerſus hoſtes, tùm, cum in nonnullos vult animaduertere, ſecus vtitur adhibere. Deinceps de alijs omnibus differit, de pluuia, inquam, pruina ac ventis.

Vnde autem egreditur pruina? aut diſpergitur Auſter in eam quæ ſub cælo? & quis autem preparauit largæ pluuiæ fluxum. Alij verò, Quis præparauit diluuio * aquæductum? * ὑδραγωγόν.

*Viam autem *terrorum?* Aquila & Symmachus ſecus, nam ille, In fragorem vocum; hic verò, Sonitus tonitrus, κυδοιμῶν interpretatus eſt. Vnde ergo pruina exiliat, qua ratione Auſter regionem omnem, quæ cælo ſubiecta eſt, perflet, quo pacto copioſus imber defluat, vnde erumpant tonitrua (terror s enim nomine tonitruum ſignificauit) ſcis eſne hæc ipſe? An iſthæc humanæ ſunt artis? annon recondita ſapientiæ ſunt operationes? & illud est, quod Auſtri calore nix, quæ iam obduruit, tepefacta ſoluatur. vt verſimilè illud dictum ſit, Sicut torrentes in Auſtro. Ventus autem eſt aeris fluxio; locorum vnde fluit, commutationibus nomina commutans. * κυδοιμῶν. terrorum, tumultuū. Aug.

Vt pluat ſuper terram, vbi non eſt vir; deſertum, vbi non eſt homo in ea; vt ſatiet inuiam & inhabitabilem, & germinet egreſſionem herbæ. CHRYS. & OLYMP. Vides, non in vna re quapiam, ſed in omnibus Deum vi ac poteſtate pollere. Effunditur, inquit, imber in camerem etiam terram, quæ non incoluntur. Ex quo planè perſpicitur Deum etiam irrationalibus prouidere. Nulla enim humana adhibita induſtria, ipſa ſolitudo herbeſcit, herbaſque progignit.

Quis eſt pluuiæ pater? quis autem eſt, qui peperit glebas roris? de cuius vtero procedit glacies? pruinam autem in cælo quis peperit? quæ deſcendit ſicut aqua fluens. OLYMP. Vtrum pluuiæ patrem habes dicere? Vtrum roris glebas, hoc eſt, concretiones? Vtrum quemadmodum glacies, pruinaue cõcreſcat, dicere queas? quæ quidem cùm cogatur in firmamento, (cælum enim, quod eſt elatius, nunc aerem appellat) velut aqua decidit, & quidem cadens non ſecus quam coagulum lac, cogit fluuios atque conglaciat. Annon Dei ſapientiæ hæc ſunt opera. CHRYS. De ventre dixit, non ideò quòd ex eius ventre pruina, & glacies e prediatur, abſit. Quid ergo ſibi vult hoc loco partus & venter? Sicut, cum de mari loquitur, à matre illud parí cõfirmat, quamuis nullam eſſe maris matrem dicat; ſic & hic non illud ſignificare vult, ventrem vllum eſſe, vnde res huiuſmodi excludantur, verum earũ duntaxat confirmationem & cauſſam indicat. Sed quid tandem fuit, cur tã ſæpe in his vocabulum partus vſurparet? Nimirum, quantum ipſe opinione aſſequi poſſum, vt harum rerum primus ac ſolus auctor declararetur, earumque opificia, antequam ipſæ cernerentur, extitiſſe demonſtraret. Quamuis autem hæc ipſa nomina de Filio dicantur; inanitèr nihilominus atque ſæpe vacanee ad ſuã cauſſam nõnulli transferunt. Quandoquidem, cum illa in Filium accommodentur, & nomen Filij addunt, & genui, & vnigenitus, & quæ in eodem genere reperiuntur, quorum hic quidem certe nihil apparet. SEVER. Vt dubitationem Iobo adferret, il tuſ-

qui multarum rerum inſcitiam coargueret, hoc dixit, non tanquam hæc Dei eſſet oratio, Hæc egomet genui au[illegible] ſed ea re maximè, quod, c[illegible] les ſocant certis temporum interuallis, & aliquo ſuſcepto labore gignere [illegible] abſque vlla membrorum diuiſione, ſtatim atque co[illegible]um ei fuerit, illa [illegible] in lucem. Quanquam & nominum notitia ad rerum ſubiectarũ natur[illegible] eſt d[illegible] ge[illegible] nec veritatem decet ad vocabuli minime proprij normam dirigere. A[illegible] ier enim Deum pluuiæ patrem appellarit, atque Fi[illegible] & huius quidem v[illegible] idquod filium à patre generatum eſſe perſuadet [illegible] * [illegible].

Faciem autem impij quis tab[illegible]? Si verba ſpectes, de quolibet impio intel[illegible] da hæc ſunt, ſi verò intelligentiam, ad Diabolum, quem Vnige[illegible]us exte[illegible] uit, referenda hæc ſunt.

Intellexiſti autem nexum Pleiades? CHRYS. Symmachus autem, Si coniun[illegible]s partes Pleiadis? id eſt, quæ neceſſitas, qui nexus aſtra illa perpe[illegible] a ſocietate c[illegible]iunxit? OLYMP. Illud quaſi vinculum, ita que ſtellarum, quæ Peiades effic[illegible] coagmentatio an tuæ ſapientiæ atque intelligentiæ eſt opus? An vero cauſam teu[illegible]s, cur eædem ſtellæ ſic inter ſe aptæ cohæreut?

Et ſeptum Orionis aperuiſti? Cùm ſtatis temporibus ſeſe Orion oſtendat, verum tua per[illegible]um eſt opera, vt is quodam quaſi ſepto occultaretur? rurſumque appareret. BASILII in Eſaiam. Certum illud, Orionem à diuina ſcriptura vocari duarum & viginti ſtellarum coitionem, cui Bootes eſt nomen. Sic enim harum ſapientes artifices partiuntur. Ex his enim ſtellis quatuor tertiæ magnitudinis, nouem quartæ, nouem reliquas quintæ eſſe confirmant. Et quidem in Aquilonari parte eſt illa ſiderum [illegible]ita congeries, quæ à diuina ſcriptura, quaſi corpus eſſet vnum, Orion eſt nuncupata. Hæc vero non ſtellas ſed aſtra nominat, quod aſtra ſtellarum multitudinem iudicent, ſtella autem vnaquæque & ſigillatim dicatur.

An proferes mazuroth in tempore ſuo? Siderum cœtus atque complexiones, quæ ſigna Zodiaci vocare ſoliti ſunt, nuncupantur. Quo igitur hæc, inquit, pacto, cum ſint obſtructa, ſuis temporibus oſtendentur? Alij verò, *Mazuroth* hebraicam vocem eſſe contendunt, qua canis cæleſtis ſignificetur. Ergo tunc, inquit, ſingula, quæ occulta ſunt aſtra, ſuis temporibus reteges?

Et Heſperum in coma ſua duces eum? Comam, inſignem claritatem, ac venuſtatem dicit. Tu igitur, inquit, Heſperi ſtellam lucidiſſimam atque clariſſimam, tantoque ſplendore micantem deduces, illique itineris dux eris?

Scis autem conuerſiones cæli? aut quæ ſub cælo ſimul fiunt? vocabis autem nubem voce? & tumore aquæ valida obediet tibi? Nunquid cæli conuerſiones, aeriſque commutationes, aut omnia, quæcumque ſub cælo contingunt, quemadmodum fiant, ipſe noſti? vel etiam potes nubibus imperare? aut illæ imbuiæ aqua quaſi tremore perculſæ, dicto audientes erunt? aut verò aquarum impetus ac pluuia, quaſi animatæ res eſſent, tibi obtemperabunt?

Mittes autem fulmina, & ibunt? dicent autem tibi, Quid eſt? Verum quaſi ſeruis quibuſdam ſic fulminibus mandata ipſe dederis? vt hos illoſue inuadant? ant tuo præſtolabuntur imperio, hanc fermè vocem mittentia, En ipſa præſtò ſumus: quidnam eſt, quod optas facere? Nempe hoc ipſum uos iubes. CHRYS. Vide quemadmodum fulmina quoque reſpondeant, non quòd ſic loquantur fulmina, Quid eſt? ſed, quia tanquam animo prædita eſſent, ita Deo parent vniuerſa.

Quis autem dedit mulieribus textura ſapientiam, aut variegatricem ſcientiã? SEN[illegible]. OLYMP. CHRYS. GREGORII THEOLOG. Dum quæ in cælo terr[illegible] fiunt, dum maris repagula, ſiderumque diſpoſitionem & fluxionem imbris atque alia, quibus hominum vita gubernatur, enumerat, attexuit; Ecquis mulie[illegible]a, genus cæteroqui infirmum, texendi artificio inſtruxit? atque ad opificij varietatem, infectas lanas, coloreſque vt adhiberent, oſtendit? Miſcet autem parua magnis diuina ſcriptura, mulierumque ſapientiam in texendo admiratur, dum ait, *Quis dedit mulieribus textura ſapientiam? variegatricem ſcientiam?* Id enim eius animalis

ἄνευ μελῶν τινός.

* Ex Ariſt. categorijs, Quæ nomine tenus inter ſe communicãt, diuerſam inter ſe tamen naturam ſortita ſunt, idẽ [illegible] conſurinu dicuntur.

animalis eſt, quod ratione & ſapientia præſtat, ipſaque c... eſtia æmulatur. Hoc enim variandi artificium neque vulgare eſt, neque illius exiguus vſus. Ac vide, cuinam generi conceſſum ſit. Ergo textricis artis ſtudium, neque contemptum, neque ſupervacaneum eſt, in quo diuinæ item ſapientiæ extent impreſſa veſtigia, quam ipſam artem nec Deum puduit, vt ſibi propriam, ac ſuam adſciſcere, cum non alium ac ſeipſum, eius auctorem eſſe confirmauit.

Quis autem eſt, qui numeret nubes ſapientia? O L Y M P. Symmachus autem, Quis dedit futurorum intelligentiam? Quis, inquit, in numerum & non in menſuram incertam nubes redegit? verum ad mortalium vtilitates earum coitionem molitur?

Cælum autem in terram declinauit? Vides enim, vt terram ipſam contingat. Hoc enim eſt, *Declinauit.*

Diffuſum autem eſt ſicut terra, cinis. O L Y M P. Illius tenuitatem declarat, quod etiam ipſum Iſaias fumi eſſe ſimile, dixit. Circa enim terram, inquit, quę nigrore quodam infecta eſt, cælum affuſum eſt, quod propter ſplendorem, pulueris inſtar eſt.

Agglutinaui autem illud, ſicut lapidi cubum C H R Y S. Firmitatem, conſtantiam, figuramque poſuit in conſpectu, cùm dixit, *Sicut cubum.* O L Y M P. Cubus quadrati habet baſim. Is verò * deſinit in acutū. Tenuiſſimam igitur cæli naturam, ſic inquit ſolidam ipſe effeci, tāquam cum lapide quis cubum coaptaſſet. Quamquam ſcyphi in cælum figuram nonnulli conferant.

* *Ideſt, extremis habet acuta.*

Capies autem leonibus eſcam? animas autem draconum replebis? timent enim in cubilibus ſuis, ſedent autem in ſiluis inſidiantes. O L Y M P. Quis leoni captandæ prædæ naturalem vim tribuit, quis eſca dracones explet? quis inſidiandi rationem, & quandam inuadendi cibi cauſſa belluas docuit? C H R Y S. Quamobrem hæc dicit? nempe eam ob cauſſam, quia, ſi eorum, inquit, quæ ſupervacanea ſunt, tantam prouidentiæ rationem duco, quæ nec vobis ad ſeruitutem vllam præſtant vtilitatem; quid enim commodi ab his animantibus ad hominum genus dimanat? quantò magis veſtris conſulam rationibus?

Quis autem præparauit coruo eſcam? pulli enim eius ad Dominum clamauerunt errantes cibos quærentes. Sed volucribus etiam Deus, inquit, prouidet. Etenim a parte totum ſignificauit. C H R Y S. Dicitur coruus propter ingluuiem ſuos non alere filios, verùm illorum curam, educationemque deſerere. Illos vero penuria cibi oppreſſos, naturali quadam apud Deum voce vti, & paruis quibuſdam, quę intra nidum procreantur, beſtiolis nutriri. Quis igitur illis ſuppeditat alimēta? annon Dei verbum? Pulli coruorum poſt magnam errationem quærentes cibum vociferati ſunt apud Deum. Is vero non pullis duntaxat coruorum: ſed iis, quæ non verbo, ſed neceſſitate, naturalique conatu illum inclamant, quod neceſſarium eſt, elargitur.

CAPVT XXXIX.

SI cognouiſti tempus partus tragelaphorum petræ? obſeruaſti autem dolores ceruarum? numeraſti autem menſes plures partus earum? dolores autem ſoluiſti? nutriuiſti autem earum filios extra metum? dolores ipſarum dimittes? O L Y M P. Sed nimirum nec ea, quæ ſunt minutiſſima, tibi cognita ſunt. Qua, inquam, ratione cerua & tragelaphus, hoc eſt, capra ſilueſtris in petris atq; ſpeluncis ſua ſpōte contectis concipiant; qua ratione ſolutis doloribus, conceptum edant ac pariant. Qua ratione recentibus natis lac præbeant. Qua ratione ſine metu alantur. C H R Y S. Rectè videlicet dixit, *Ceruarum dolores obſeruaſti?* Quandoquidem eæ ſemper ſunt in metu, ac fuga, ſemper imbecillæ, perpetuo circumſiliunt. Quonam igitur pacto non partum abigunt? ſed integrum edunt? Illud verò, *Dolores earum ſoluiſti?* ad rem magis demonſtrandam valet, ſiquidem ſua ſponte pariunt, nec opera obſtetricis egent vlla. Illud quoque, *Filios earum nutriuiſti abſque metu*, planius Theodotio his verbis expreſſit, Si dederint filios ſuos, ſeruabis eos? Illud autem, *Dimittes dolores*, duplicem ſententiam adfert. Nam, ſi *Dolores*, cruciatum ipſum interpretere, *Dimittes*, pro ſedabis, ac profligabis, vt non ſemper in dolore ſint, vſurpatum fuerit. Quòd ſi pro doloribus, ea, quæ cum dolore edita ſunt atque

ſuſcepta lumantur, Illud, *Dimitte* [illegible] hoc alterum ſonat, Emittes. Id [illegible] interpretatione Symmachus indicauit, hic enim i[illegible], Quæ dolore pepe[illegible] mittunt. Nam, poſtquam recentem prolem educauerint, quo [illegible] permittunt. Sententiam hanc is, qui mox ſequitur, verſus pe[illegible]adet.

Auellent filios ſuos ab ſe, multiplicabuntur in genimine, gredientur, & non reuertentur [illegible] OLYMPIOD. Quomodo matres, inquit, naturalis ca[illegible]s immem[illegible]es, filios ſuos, vbi ſe corroborauerunt, relinquunt. Hi verò, poſtquam a[illegible] digreſſi fuerint, paſcuntur in agris & propagantur, nec ad ma[illegible]es amp[illegible]us [illegible]uertuntur.

Quis autem eſt, qui dimiſit aſinum agreſtem liberum? [illegible] *autem* [illegible] *poſuit autem commorationem eius deſertum & tabernacula eius* [illegible] *tudinem ciuitatis? querelam autem ex*[illegible] *non audiens.* CHRYS. Quis hoc [illegible] conſtituit? quis naturæ leges ſanciuit. quæ tam perpetuæ ſunt; tu[illegible] quam obliterantur? quibus animal hoc etiam parere co[illegible]ut, quod ro[illegible]tum eſt, & intractatum, quod nec, ſi millies conatus fueris, co[illegible] doceſactum [illegible] poteſtatem redigere. OLYMP. Si, quid ſonent voces, ſpectemus, hoc ait. Cur onager libertate viuendi, ſuiſque vtitur legibus? Cur hominum iuſſis ne[illegible]quam obtemperat? cur in ſolitudine degit, atque in deſertis, [illegible] ſi que locis commoratur? Verum, ſi ad intelligentiam, hæc [illegible] traducamus, ſolitaria [illegible] vita [illegible] ſcribitur, quæ ab rebus mundanis, ſenſuſque permulcentibus ſit ſegregata. E[illegible]modi verò inductam eſſe orationem, quæ ad allegoriam nos ipſos re[illegible], h[illegible] perſpici poteſt. Neque tàm onager, qu[illegible]m qui ſpiritu viuit homo, querelam non audit exactoris. Hic enim eius exactoris, qui animo duntaxat videri pote[illegible], qui quaſi quoddam vectig[illegible] exigit, qui illos, qui in eius ſunt imperio, ferre c[illegible] onera, quos flagitij iugo premit, & voluptatum ſeruitio addicit; huius, inquam exactoris audire vocem omni[illegible]o recuſat.

Conſiderabit montes, paſcuum ſuum, & poſt omne viride quærit. Si hiſto[illegible]æ tantummodo ratio habeatur; agreſtis aſinus montes errando o[illegible]que herbas ad paſtum peruestigat. Quòd [illegible] theoria ſpectetur; q[illegible] ſpiritu viuit homo, e[illegible]ſtes politias perquirit, & in diuinis oraculis, in floridis vire[illegible]tibuſque Scripturis, atque in egregio pabulo conquieſcit. Atque h[illegible]c ad vitam omni errore & c[illegible]a vacuam cib[illegible]m, voluptatemque eodem tempore pere[illegible]pturus d[illegible]ducitur NILI. Mihi illud [illegible] ſum videtur, quo pacto agreſtis aſinus i[illegible] ſolitudine relictus, cui eſt in ſolitudine commoratio, & in ſalſugine tabernaculum, om[illegible]em v[illegible]tatem perſequatur; præſertim cùm ad herbas gignendas fermè haud apta ſit ſolitudo. Niſi quiſpiam dixerit, eum, qui in ſolitudine degit, perturbation[illegible]um expertem, ad diuinarum colloquutionum cõtemplationem idoneum eſſe, poſtq[illegible] a[illegible] affectuum humorem * ſale condiuerit.

* ἁλὶ ἀλμυρὸ[illegible] [illegible]

Volet autem tibi monoceros ſeruire? aut dormire in præſepi tuo? ligabis autem in loris iu[illegible] *eius? aut trahet ſulcos tuos in campo? confides autem in eo, quia multum eſt robur ill*[illegible] *mittes autem ei opera tua? credes autem quod reddet tibi ſementem? inferet autem* [illegible] *in aream?* BASILII. Monoceros animal eſt viribus inexpugnabile, hominu[illegible] [illegible] ſans imperium: Nec enim eum, inquit, loris alligabis: neque in præſepi d[illegible]miet: nec tibi obſequens, altiorem terram æquabit: neque rem ill[illegible] ru[illegible] credes: nec tibi ſementem reddet: nec ea, quæ elaborata ſunt, in area col[illegible] & comportabit. At pleraque alia de huius beſtiæ licentia & contumacia, [illegible] humanum contemnit imperium, in hac ip[illegible]a vaticinij parte dicta ſunt. I[illegible]tem eſt animaduerſum, huius animantis ſimilitudinem a diuina ſc[illegible] in vtramque partem vſurpari: & nonnunquam ad laudem, interdum ad [illegible] vituperationemque transferri. Huius ergo vis animalis vltrix atque co[illegible]tatoria in earum rerum, quæ deteriores ſunt, ſignificationem ſæpenu[illegible]ero accommodatur. Eiuſdem verò erectum cornu atque libertas ad rerum meli[illegible] [illegible]tur ſimilitudinem. Itaque monoceros, quem Aquila (quod in medio c[illegible] cornu gerit) [illegible]noc[illegible]ota appellauit, ſi ad vnam hiſtoriam intendas a[illegible]mum, animal cum ſit valentiſſimum, cornu ipſius mucrone atque acie fre[illegible]um [illegible] haudqua

haudquaquam poteſt; neque enim patitur, inquit, ad præſepe ſe alligari, neque aut glebas ſcindere, aut arare, aut in agro exerceri, aut in aream vult terræ fruges comportare. Attamen, ſi intelligentia ſpectetur, monoceros homo eſt ſanctus, qui Deum vnum intuetur, eique ſoli fidit, cunctarum rerum, quæ humi iacent, cupiditate contempta.

Penna oblectantium, neelaſſa. Symmachus, Penna nitoris adnaſcitur.

Si conceperit aſida, & neeſſa: quia dimittet in terram oua ſua, & in puluere fouebit, & oblita eſt, quòd pes diſſipabit, & beſtia agri conculcabunt. OLYMP. Quarundã auium vult perſequi differentias, ac docere eſſe quaſdam, docente ac magiſtro Deo, prudentes, alias imprudentes. Dicit igitur neelaſſam pulchram eſſe ad adſpectum; aſidam autem, atque neeſſam, ea, quæ nullum habent cum ſapientia commerciũ, ſuſcipere: ſiquidem, vbi conceperint, atque pepererint, in terram oua abdunt, illicque fouent; haud eius rei excitata memoria, fore, vt vel hominum pedibus diſpergantur, vel à beſtiis ac feris proculcentur. Aſida erodius eſt, vt Aquilæ placuit, ſeu ciconia, vt aiunt nonnulli: in quo tamen ipſo opinione falluntur; neque enim fetum ciconia edit in terra, verùm in arboribus, quæ ſint in altum editæ, parit. Atque teſtes ſunt ij, qui auium hiſtoriam ſcriptis tradiderunt, non idem genus eſſe auium, aſidam, atque ciconiam. Sed & illud rationem habet, cur Domini prouidentia ſenſum, atque prudentiam aſidæ ademerit: cùm enim adeò immani robuſtóque ſit corpore, vt equitem etiam facilè deſpiciat; ſanè decebat, vt robori ſapientiam parem minime haberet; ne, ſi eius cuncti eſſent pulli ſeruati, nimia illorum eſſet multitudo. Sed idem verſus hanc quoque admittit interpretationem, In auium genere, quæ oblectare animum poſſint, cumprimis eſt neelaſſa, quæ ſpecioſum præbet adſpectum: eſt item aſida auis maxima, ſed tamen plena ſtultitiæ, quam ipſam eſt Aquila, erodium, accipitremque interpretatus; cùm hęc item animalia in terra poſitis incubent ouis. Cui ſanè ſententiæ aduerſari Dauid videtur, qui de paſſeribus canit, in altiſſimis arboribus nidos eos conſtruere; & quam mox idem vates attexit, Erodij domus dux eſt eorum; tãquàm hæc item auis in altiſſimarum arborum frondibus domiciliũ collocarit. Alij aſidam auem eſſe dixerunt, quæ in Meſopotamia reperitur.

Obdurauit contra filios ſuos, quaſi non ſit ipſa. Hæc auis, inquit, poſtquam ouum elaborauit, labore pullos ſuos confici ſinit, vt ne à ſe ipſa alantur, contrà ſuſceptæ prolis educationem naturali caritate obdureſcente.

In vanum laborauit abſq; timore. Dum pullorum ſuorum amiſſionem non timet, nec curam vllam ſuſcipit, operam perdit, quanquam non omnem; præſertim cùm ſalutem filij fuerint adepti. Sed nimirum illa ſic agit; quia ſapientiam illi ipſi Deus occultauit.

Et non diſtribuit ipſi in intelligentia. Hoc verò ideò huic accidit aui, quia Deus eam ſapiẽtia ſpoliauit, illamque cohibuit, nec illi menſus eſt, nec iniecit prudentiam. Sic enim Symmachus, Et non diſtribuit ei prudentiam.

Cùm tempus fuerit, in altum ſe tollet, & irridebit equum, & adſcenſorem. Aſida, inquit, poſitam ſpem habens in volatu, volans equum, equitemque contemnit; ideò quòd, vt ferunt, robuſto ſit, grandique corpore.

Aut tu circumdediſti virtutem equo? induiſti autem collo eius metum? Theodotio autem, Hinnitum; Symmachus verò, Clamorem, interpretatus eſt. CHRYS. Ad ea, quæ ſummam præbent vtilitatem, orationem deducit: dum nec equi mentionem intermittit, illiuſque alacritatem, geſtientemque audaciam narrat, ac multa de hoc animali diſputat; idquod in agreſti aſino fecit. Verùm hic homini nequaquam ſe ſubiici ſinit; equus autem hominem rectorem ſuum minimè aſpernatur. Scilicet tu equum, inquit, robore præſtantem, & erectis ceruicibus progredientem, protectioneque ceruicum terrorem inferentem, aut etiam hinnitu è ceruicibus erumpente territantem effeciſti?

Impoſuiſti autem ei omnem armaturam; gloria autem pectoris eius audacia. Quaſi abs te ſit armis inſtructus, exultat audacia. Cor enim fiduciæ plenum ſub pectore gerit.

Effodiens pede ſuperbit. Qui pede, inquit, terram feriens, ſuperbit, ac fremit.

Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem ſagitta irridet, nec auertetur à ferro. Per campum incedit ad bellum, vel, vt aliis placet, ad armorum occurſum, armatorumque militum, nec ſagittæ nec ferri quidquam aciem reformidans. Vt autem eſt quorundam aliorum codicum lectio, *Cùm regi occurrit, illudit.* Neque enim dignitatis atque ſplendoris rationem ducit.

Super ipſum autem gloriatur arcus, & gladius, & iracundia euertet terram. Symmachus autem, In ira, & æſtu, quaſi abſorbens. Eo, inquit, affectus eſt animo, vt terram ſit euerſurus: nempe inſidentis opera, arcum geſtantis, & enſem; atque iracundiæ æſtu hoſtilem regionem depopulantis. Deinceps, quàm nihil ſine ordine moliatur, docet.

Et non credet, quouſq. ſignum dederit tuba: ſignum autem dante tuba, dicit, Euge. Procul autem odoratur bellum ſaltu & clamore. CHRYS. Audit, inquit, tubæ vocem ac pugnæ committendæ ſignum nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. OLYMP. Quamdiu, inquit, non fuerit pugnandi ſignum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tamen ſaltu ſe proripit. Hoc enim pertinet illud, *Non credit*, ab iis ſumpta tranſlatione, qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribilius perſonante, inſtare prælium ſentit, datoque ſigno, lętatur. Id enim ſignificat illud, *Dicit, Euge:* necnon exercitus clamore exercitus exilit, atque in medios hoſtes irruit. Quod ſi quiſpiam dicat, haud iſthæc in natura ineſſe equi, verum in hominis diſciplina: hic ipſe intelligat, haud iſta homines docere potuiſſe, niſi ad percipiendam diſciplinam huius animantis eſſet ingenium accommodatum. Quando nec ipſi, qui homines ſumus, haurire ab aliis doctrinę rationem poſſumus, niſi ad eam rem idonei, aptique fuerimus. Docet igitur Deus ex his paruis, exilibuſque rebus ſuam inenodabilem ſapientiam, vt ea, quæ magna ſunt, atque recondita diſcamus haud curioſius peruestigare.

Ex tua autem ſcientia ſtetit accipiter, expandens alas immotas, reſpiciens, quæ ſunt ad Auſtrum? OLYMP. Vtrum tua, inquit, ſapientia atque ſcientia explicare alas accipitrem docuiſti? vt, iis immotis, per aëra ferretur? Dicitur autem accipiter verſus Auſtrum explicatis alis, fermè erectum in aëre conſiſtere, prædamque cōtemplari, atque hac demum ratione in illam ipſam inuolare. CHRYS. Qua tandem ratione factum eſt, vt ſuſpenſus in aëre accipiter teneretur? quo pacto alimenta ſunt eidem ſubminiſtrata? vide, quàm paucis multa complectatur. Cur nec bouis, nec reliqui pecoris mentionem fecit? verùm eorum, quæ nullum fructum adferunt vtilitatis, fruſtraque videntur eſſe, meminit: Nempe, vt doceat, ſi tanta erga hoc animantium genus ſapientia vtitur, atque prouidentia, multò maiore erga illud genus, quod vtilius eſt hominibus, vti.

In tuo autem præcepto exaltatur aquila? Scilicet tu eam iuſſiſti ſublimem volatum habere?

Vultur autem in nidu ſuo ſedens moratur in celſitudine petræ & in abſcondito? Illic manens quærit eſcas? è longinquo oculi eius ſpeculantur? pulli autem eius miſcentur in ſanguine. Vbicunque fuerint mortui, confeſtim reperiuntur? A communi, In tuo autem præcepto in rupibus vultur ſedet? Cum integris ſit ſenſibus præditus, vbinam cadauera iaceant, vt ſibi paret victum, ſenſu cognoſcit. An verò tu vulturum pullos docuiſti, vt paruuli veſcerentur carnibus? & ſanguinem adamarent? & in locis, vbi ſauciorum, confectorumque cadauera eſſent, verſarentur? necnon cruorem lamberent, atque exorberent? Hoc igitur indicant verba. Vultur homo eſt impurus, & carnis illecebris mancipatus, in virtutis ſtudio ſegnis. In petra, inquit, quieſcens habitabit. Qui inſtantis temporis ratione neglecta, ad ea, quæ longius diſtant, intenta acie, ſic ſecum loquitur ipſe, Nunc ſanè voluptatibus fruar, poſteà reſipiſcam. Cuius conſilia atque cogitationes in mortuis operibus, & rebus vſque reſident.

Et reſpondit Dominus Iob, & dixit, Nūquid iudiciū cum Sufficiente iudicabit? redarguēs Deum reſpondebit illud? Symmachus autem, Nunquid, qui iudicio cum Sufficiente contendit, ſuperior erit? redarguens, Deo aliquid cōtrà reſpondebit? Superiores

quidem

quidem ſermones Dei poteſtatem & vim Iobo poſuerunt in conſpectu. Nunc autem ad eundem orationem conuertit, eique ſpatium reſpondendi concedit. Verùm, cùm nullum à Iobo reſponſum auferat; iterum Deus ſermonem vſurpat, qui quidem ſermo eſt huiuſmodi, Itáne verò iſthæc mecum ipſe ex iure diſceptabis? Eorúmne, quemadmodum effecta ſint, tenes rationem? eorúmue habes cauſſas explicatas? An me, quaſi minus idoneam, atque probabilem orationẽ attulerim, à te refelli poſſe arbitraris? Iudicio, quod de te anteà feci, reſponde, ideſt, quid indicij, quid rationis adferas, ipſe expecto. Neque verò hæc eò dicit, quòd de Iobi religioſa mente quicquam dubitet; verùm, vt amici ex iis, quæ reſponderit, cuiuſmodi Iobus ſit, intelligant.

Protheoria Capitis Vigeſimiſeptimi.

IOBVS, qui Deo carus eſſet, ac ſuæ facultatis neruos minime ignoraret, cùm diuinam vocem eum ad loquendum atque ad ea, quæ diſputata erant, reprehendenda laceſſentem derepente audiuiſſet, gaudio, vt par erat, exiliit: ſed tamen initio ſuam fatetur imbecillitatem; Deoque ipſi victoriæ largitur inſignia. Nec enim Dei ſapientiæ aliud quidpiam conuenit reſpondere, niſi illius admirabilitatem ſilentio præſeferre; atque id, quod noſtram prætervolat intelligentiam, arcanò ſuſpicere.

Suſcipiens autem Iob dicit Domino, Quid ego adhuc iudicor commonitus, redarguens Dominum, audiens talia, cùm nihil ſim? CHRYS. Statim ab initio Deo tribuit principatum; nimirum, Abs te victus ſum: quid ergò longius animaduerſionem producis? Ecquid ego tibi tandem reſpondeam? quæ ratio demum fuerit in huiuſmodi Domino defigendi obtutus? Scilicet ego acceptæ plagæ rationem exquirebam, opificium ipſum nullo pacto ſum criminatus. Quamobrem igitur, Domine, iudicor? quamobrem iſthæc audio & admoneor, perinde quaſi à me Deum redargui, tectum ſit, qui nullius pretij, ac planè nihil ſim?

Ego autem quam reſponſionem dedero ad hæc? manum ponam ſuper os meum. Semel loquutus ſum; ſecundò autem non adijciam OLYMP. Quid ego, inquit, ad ea, quæ dicta ſunt, adferam? Satius eſſe duco tuam, quæ nobis haud percepta poteſt eſſe, ſapientiam ſilentio admirari. Non mihi verba deerant, quando cum hominibus ſermo habebatur, quando quaſi peccatorum meorum pœnas luerem, condemnabar. Verùm hæc prima fuerunt. Ad hæc autem, quæ ſecunda ſunt, hoceſt, ad ea, quæ tuam poteſtatem atque ſapientiam attingunt, quidquam vel addere, vel loqui, vel contradicere, nefas eſt. Præclara autem, atque ad diſciplinam vtilia nobis hæc eſſe debent, vt, quæ à Deo dicuntur, curioſè à nobis ne inueſtigentur.

Protheoria Capitis vigeſimioctaui.

A*Dhuc ſuſcipiens Dominus dixit Iob de nube, Minimè: ſed accinge ſicut vir lumbum tuum. Interrogabo te; tu autem mihi reſponde.* OLYMP. Et incredibilis hoc loco Dei erga homines perſpicitur beneuolentia. Quia enim Iobus ea, quæ ſe digna erat, ſanctitate, diſputare cum Deo recuſarat, ac ſe nihil eſſe confeſſus erat, ideo illum rurſus Deus blandè, amicéque compellat; Noli, inquiens, ſilentio vti; loquere; te ipſe collige; vir eſto; ægritudinem pelle; animoque complexus, quid te reſpondere oporteat, viro dignam da reſponſionem CHRYS. Qui cauſſæ ſuæ bonitati magnopere confidunt, nec tergiuerſantur, licentiam videlicet aduerſariis permittunt, vt ſua ipſorum ſit maior victoria. ORIGEN. Nimirum iis, CAPVT XXXX.
quorum in ſummis certaminibus probata eſt, & ſpectata virtus, poſt hanc vitam ſunt præmia reſeruata.* Sed tamen, quæ Dei eſt beneficentia, in hac etiam vita Deus mercedem ſuis athletis, poſteà perſoluendam arrhabone confirmat. Ita, poſtquam pugnas acerrimas Iobus pugnauit, poſteaquam fortunis euerſus, Deo, qui illas fuerat dilargitus, gloriam detulit; poſteaquam orbatus liberis Deo,

* οὐδὲν δ' ἧττον καὶ ἐνθ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἀῤῥαβῶ ἐξ[?] τοῖς ἀθλητάς.

à quo illos acceperat, gratias egit; poſtquam fœda corporis lue confectus, vt iam vermium imbres è corporis artubus diffluerēt, manus minimè dedit, neque eſt doloribus ſuperatus; primordium illi quoddam Deus, & conſequentium præmiorum pignus elargitur. Nam diuina illi oracula edit è nube ac turbine. Quanquam, vbi priores Dei ſermones Iobus accepiſſet, cúmque reſpondere oportuiſſet, ſilendum ſibi eſſe ſtatuit; quòd apud Deum haud tantopere auderet; needum illud eſſet ei cognitum, Moyſem eſſe cum Deo loquutum, Deumque Moyſi reſponſa dediſſe. Ergo Deus Iobum ad fidenter loquēdum erigit. Etenim tanta Dei eſt benignitas, vt non iudicis ſed eius, qui in iudicium vocatur, perſonam ſuſcipiat: quod ipſum diuini teſtimonij multifariam confirmat auctoritas. Nam ex hoc genere eſt illud, Venite & diſceptemus: necnon illud alterum, Popule mi, quid feci tibi? Ecce tibi, Deus Iobum præmio afficit, cùm interrogat hominem, cùm audit, cùm ei poteſtatem facit reſpondendi. Ac niſi victor extitiſſet Iobus, nequaquam illum Deus complexus eſſet. Niſi conſtanter tolerаſſet, nunquam videre licet, audiſſet, *Accinge ſicut vir lumbos tuos*: & ne ſile, ſed in reſponſionibus vir eſto. Nec enim quiſquam, qua par eſt dignitate, cum Deo loquatur, niſi lumbis cinctis, atque compreſſis. Non igitur Deo quiſquam prius reſpondeat, quàm vir abſolutus extiterit, hoceſt, ad ſpiritalem ætatem peruenerit, lumboſque conſtrinxerit.

An irritum facies iudicium meum? OLYMP. Duplex eſt huius loci ſententia. Aut enim, quia Iobus diuini iudicij æquitate confiſus, cauſſam ſuam integram Deo reſeruabat, (ſiquidem amicis dixerat, Scio me, Deo iudicium inſtituente, iuſtum viſum iri) hoc nunc ei Deus in mentem reuocat, dum ait, Ne meum iudicium recuſes, apud me expetito. METHOD. Aut etiam ſic, quando res huiuſmodi ipſe es paſſus, noli exiſtimare, eatum me haud rectum informaſſe iudicium. ORIGEN. Horum verborum ipſi memoriam vſurpemus, cum ſuo iudicio ſtatuerit Deus, quidquam nobis eſſe mali perferendum, ſiue amittendi ſint liberi, ſiue dominatus, principatuſque abiiciendus; ſiue corpore ægrotandum; ſiue quoduis aliud mali deuorandum; cùm certum ſit, iudicium faciente Deo, cuncta nobis mala euenire. Itaque, cum nihil horum abſque Dei contingat arbitrio, atque iudicio; ei, qui ærumnis conflictatur, dicitur, Ne meum repelle iudicium, ideſt, quæ de te egomet iudicando ſtatui, noli repudiare.

* κεχρηματικέναι. decreuiſſe, vel reſpondiſſe.

*Putas autem, me aliter tibi * reſpondiſſe, quàm vt appareas iuſtus?* CHRYS. Præſens hoc reſpōſum indicatur, Non, quò te condemnem, hæc loquor, inquit, verùm, vt iuſtum eſſe palam doceam. Seu etiam ad ipſammet tentationem decretum hoc, ac reſponſum refert, vt ſuum illum promiſſum reſponſum appellet. Noli putare, inquit, aliam ob rem mihi conſtitutum eſſe, vt illa tibi acciderent, niſi, vt cunctis mortalibus tua iuſtitia promulgaretur, & tibi quidem ornamento, ac gloriæ, orbi autem terræ eſſet emolumento. Ac vide quemadmodum non dixerit, Vt iuſtus euaderes, (iam enim ſe ad virtutem perfectè exercuerat) verùm, Vt id, quod eras, viderere, vt alios erudires; mea te reſpōſione tueor. Iuſtus tu, quidem eras: ſed tamen in operto eras. Patientia eras inſtructus; verùm ſeges præbenda erat, vbi patientia illa tua eniteret. Animi virtute, ac robore præſtabas; ſed nimirum tanta virtus latuiſſet, niſi illam, quæ in te incurſaruut ærumnæ, inſignem feciſſent. GREGORII THEOL. Vides, quemadmodum poſt certaminum exitus, illuſtri Deus præconio athletam declaret, & plagæ quoque arcanam rationem aperiat, cùm ait, Putas me aliter tibi reſpondiſſe, niſi vt iuſtus appareres? Hæc videlicet vulnerum eſt medicina; hæc patientiæ remuneratio. Nam illa, deinceps duplicata recuperabat, quamuis ampla nonnullis videri poſſint, parua tamen fuerint, leuioribus de cauſſis procurata. ORIGEN. Horum nobis veniat in mentem, cùm in calamitoſa tempora inciderimus, eaque præſentis, loquentiſque Dei vox nobis occurrat, Putaſne aliter me tibi reſpondiſſe, niſi vt ignaris tua eſſet inſignis, minimeque ignorata iuſtitia?

An brachium tibi eſt contra Dominum? CHRYSOST. Eſſe mihi curæ homines, hinc planum eſt, atque perſpicuum; quòd Deus interrogatione earum rerum

Iobum

Iobum viſit, quæ ad temporum, ad eorum quæ gignuntur in aere, ad animantium rationem prouidentiamque referuntur. Nunc ipſe, cur tentatio à me tibi ſit importata, cauſſam perſpexiſti. Dilectionis enim fuit, virtutis tuæ declaratio; vt illius cæteris daretur documentum. Hic verò tu meam vim diſce. Nec enim bellum inferens te ſauciari permiſi. Quæ enim tua fortitudo eſt ac robur, vt prælio ſis mihi ipſe laceſſendus? Num tibi brachium eſt aduerſus Domini brachium? aut verò parem habes virtutem?

Aut voce, ſicut ipſe, tonabis? Non igitur tonitrus, reliquáque omnia ad oſtentationem, ſed ad Dei notitiam valent. Ac vide, quàm variè naturæ, qua is conſtabat, abiectam condicionem coarguat. Nec illud dicit, Humilis es ipſe; verum quid? Magnus ego; nec ea potes ipſe, quæ egomet poſſum.

Aſſume iam ſublimitatem, & poteſtatem; gloriam & honorem induere; mitte autem angelos cum ira: omnem autem contumelioſum humilia: ſuperbum autem extingue: impios autem ſtatim abſconde, putreſfac autem in terram extrà: facies autem eorum ignominia imple: abſconde autem in terram extrà. Simul confitebor vtique, quod poteſt dextera tua ſaluare. OLYMP. Hæc, inquit, tibi ſume, quæ natura Deo conueniunt. Indue gloriam: indue honorem: vtere, ſi potes, angelis ad vlciſcendum contumelioſos, atque ſuperbos: dele impios: eos longè amanda: atque in eos animaduertens, tabe atque putredine conſume; idque ſubitò, ideſt, omni remoto impedimento, ac tibi quotieſcumque collibitum fuerit. Hæc ſi tu viribus amplecti volueris, facilè me tuæ poteſtatis teſtem, & comprobatorem habebis. ORIGEN. Huc item ducere nos poſſunt hi verſus, Aduerſarium, qui tibi mala intentauit, ſuperaſti. Reuoca igitur tuam illam mentis celſitudinem, reuoca * virtutem, lauream accipe, ſplendorem ac dignitatem indue. Is, qui per iniuriam agit omnia, tecum manum, ferrumque contulit. Tu verò arrogantis faſtum obtriuiſti, cúmque eum ſua cohorte, longius proieciſti; vt ea res ignominiæ ſit illi, atque dedecori * δύναμιν

Sed iam ecce beſtia apud te fænum ſicut boues comedunt. IVLIAN. Quidam beſtias hoc loco, ipſos vermes è putredine procreatos, Iobique artus depaſcentes intellexerunt. OLYMP. Manum, inquit, meam à te amoui, & ecce caro tua quaſi fænum abſumitur. Alij verò aduerſarias poteſtates beſtiarum nomine ſignificari dixerunt, vt hoc appoſitè dicatur ad illud, Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi. Apud te igitur, inquit, & apud omnem, qui eſt patientia inſtructus, hæ belluæ manſuefiunt atque ſubiiciuntur. Affectus quidem ipſi, ſi comprimantur diſciplina, mites fiunt, & boum more fæno veſcuntur. Contrà, domitoris & condocefacientis ſocordia, agreſtes euadunt, & belluarum immanitate vtuntur. CHRYSOST. Licet etiam eundem verſum ad eas beſtias, quæ ſub ſenſus ſubiectæ ſunt, referre. Eæ namque ſæpenumerò diuino conſilio, cum ſanguine minimè paſcantur, boum alimentis contentæ ſunt. Quoniam igitur eſt hoc ipſum admirabile, à Iobo percôtatur Deus, vtrum huius rei ſit ipſe auctor, vt beſtiæ paſcantur fæno, non carnibus. De duplici animalium genere pergit deinceps dicere, de terreno, inquam, & de eo, quod degit in aquis & mari. Nec illud nos fugit in Diabolum dicta hæc eſſe, nonnullos exiſtimaſſe. Verumenim primum hiſtoriæ danda eſt opera, deinde vtilitati ſuccurrendum auditoris, nec contemnenda anagogia.

Ecce robur eius in lumbo, virtus autem eius in vmbilico ventris. OLYMP. Si de bellua, quæ obiecta eſt ſenſibus, hæc interpretari velimus, ſanè diuinus ſermo tùm beſtiæ robur teſtatur, tùm locum, in quo reſideat robur, oſtendit. Locus autem eſt lumbus; ſiue, vt Aquila conuertit, dorſum; ſiue, vt Symmachus, venter. Verùm, cum Satanæ diuina ſcriptura corpus affingat, illum ex ſuis actionibus deſcribit: & quoniam in lumbis vaſa ſeminis continentur, vim illius in lumbis ſitam eſſe confirmat; ideſt, hæc eius prima vis, primuſque conatus, vt libidini hominem dedat. Ab hoc enim initio huius belluæ vis proficiſcitur; longius autem progreſſa, ad vmbilicum arrepit. Virtus, inquit, eius in vmbilico ventris. Quod ipſum huc pertinet, aut quia ventris luxu, atque intemperantia incitatus bacchatur, cum ventris vitio atque cupiditate, affectus, qui ventri parent, comi-

tentur. Ventris enim ſatietas obſcenæ libidinis radix eſt, & fons. Atque ob id ipſum, obſcena libido, & quæuis fœda voluptas eſt vmbilici nomine modeſtè, & grauiter declarata, vel, quia eſt vmbilico in corpore locus medius attributus, dixit, robur eſſe ipſi beſtiæ infixum, nec vſquequaque poſſe moueri, & inclinari, quandoquidem tantummodo eſt improba, nec ferri poteſt aliquando in bonum. Re autem ipſa è dorſi ſpina ducti nerui vmbilicum deuinciunt; vt meritò huius animantis vis poſita ſit in vmbilico, perinde quaſi in dorſo collocata eſſet. Fortaſſe etiam eadem pars corporis in viro lumbi nomen obtinuit. Verùm, ne diuinus ſermo feminam in præteritis relinqueret, vmbilici nomen attulit, qui doceret infeſto exercitu Satanam non ſolum adoriri eos, qui ſemina gerũt, verùm etiam mulierum genus. Summa autem cum dignitate verborum, & in mare lumbi, & in femina vmbilici nomine eſt vſa diuina ſcriptura; ſiquidem & parem dignitatem atque modeſtiam ad mulieres a dſeri oportebat.

Statuit caudam, ſicut cypariſſum. Cauda eſt finis. Cypreſſus autem arbor robuſta ac rigida. Mentem, inquit, obfirmatam, atque inexorabilem, vſque ad extremum ſeruat. Et quoniam cypreſſo iuſtus comparatur, quòd & iucunda ſit ea arbor, & ſuauem exhalet odorem, & firma conſiſtat: miniſtri autem Satanæ transfigurant ſe in angelos lucis: iccirco hoc loco diuinus ſermo confirmat, huius belluæ caudam, hoc eſt, eius comites atque aſſectatores, cypariſſos, id eſt, iuſtos ſe eſſe ſolitos ſimulare. Ex hoc genere exiſtet Antichriſtus, qui cauda eſt Diaboli, in fine ſeculi venturus.

Nerui autem eius implicati ſunt. Nerui eius, hoc eſt, calliditas eius inuolucris eſt plena, ac nodis, qui diſſolui non poſſunt. Et verò genus quoddam eſt hominum, qui propè membra ſunt Satanæ, atque horum implicati nerui; quorum qui potuit nodos diſſoluere, illud Iſaiæ perfecit, Solue omnem nexum iniuſtitiæ.

Latera eius latera ænea. Coſtæ ſunt doli, callida artificia, machinæ, & illæ quidem prauæ, atq; diſtortæ. Eiuſmodi enim cõmunis aduerſarij ſunt cogitationes. Ideo autem æneæ, vel quòd is veritati obſtinatè reſiſtit, vel quia, ſicut æs fulgens aurum imitatur, ſic & Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. Vel aliter, quemadmodum ex Adæ latere conformata eſt mulier, eamque rem ille ſacrorum Antiſtes ad Chriſtum, atque Eccleſiam pertinere animaduertit; ſic Satanæ latera conuenticula hæreticorum intelliguntur, quæ nec Chriſti ſententiam habent, & fallaci, ementitique nominis doctrina decipiunt. GREGOR. THEOL. Vide, quænam de hoſte improbo narret, quàm terribilia, quámque horrifica. Cuius & latera ænea ſunt, ac reliqua omnia talia, qualia diuinus ſermo deſcribit.

Dorſum eius ferrum fuſum. OLYMP. Symmachus autem, Sicut peſſuli ferri. E ferro expolito arma fabricantur inuicta. Eſt autem dorſum membrorũ omnium nexus. Hinc ergo id, quod caput, & fons eſt affectionum, perturbationumque omnium, intelligitur. Vel aliter, quoniam animalia dorſo impoſita geſtant onera, eo nomine illius robur ſignificauit. DIDYMI. Sanè quoddam eſt ferrum, quandoquidem nec obedientia fle ctitur, & incus eſt quædam indomita ἄκμων ἀνήλατος. OLYMP. Quemadmodum qui membra ſunt Chriſti, varia in eccleſia nomina inuenerunt, nam alius oculus eſt, alius pes, alij cætera; ſic qui Satanæ ſtudia atque facinora imitantur; propter ſuam ipſorum improbitatem Draconis membra proportione quadam intelliguntur.

Hoc eſt principatus formationis Domini. Alij verò, Caput viarum Fortis. Quidam aiunt hunc primum à Deo creatum eſſe. Alij verò, cùm dicere reformident primam à Deo conditam naturam, mutationem paſſam eſſe; illum primùm ortum eſſe negant. Eidem tamen angelorum principatum delatum eſſe concedunt, qui vnus è primis principibus eſſet, à quo nec illud diſſidet, Et ſicut vnus de principibus, cadetis. Verumtamen eſt principatu deiectus, quòd manus contra Deum ſuſtulerit. Quidam al j formationem Dei hominem eſſe interpretantur. Luciferum autem à Deo in homines obtinuiſſe imperium. Illum autem poteſtate abuſum fuiſſe, quandoquidem & à Deo diſceſſit ipſe, & vt idem faceret, homini perſuaſit. Apoſtolumque ſuæ ſententiæ comitem adſciſcunt his verbis loquentem,

Secun

Secũdem Principem ſæculi huius. Sed nimirum alij inficiantur fuiſſe aliquando, cùm ille diuina volũtate imperio præeſſet hominibus; verùm homines ſua ſponte, atque iudicio, cum ſuis perturbationibus, voluptatibuſque morigerantur, ſub iugum mitti Diaboli. Imperat igitur, inquit, formationi Domini, ideſt, hominibus, hanc iis ſeruitutem voluntate ſua deligentibus. Qui verò hæc ipſa ad hiſtoriæ leges exigunt, animal hoc draconem eſſe affirmant, cuius ortus cæteris omnibus marinis belluis anteceſſerit, atque ea re principatum formationis Domini dici, quòd ante ea animalia, quæ degunt in mari, fuerit procreatus.

Factus, vt illudatur ab angelis eius. Symmachus, Factus, vt eius gladio adigatur. Quoniam à Deo dicerſit, illud conſequutum eſt, vt & ſanctis Dei angelis, &, qui eum angelis æquantur, hominibus ludibrio ſit atque deſpectui. EVSEBII. Dubitationem hoc loco diuinus ſermo remouet, dum docet, ideo vitam illi conceſſam eſſe, vt ſanctis Dei, qui cum eo pugnas exercent, eſſet ludificationi, hamos ei nonnunquam, interdum verò naribus eius fibulam inijcientibus.

Accedens autem ad montem præruptum fecit lætitiam quadrupedibus in Tartaro. Præruptum montem cum dicit, incarnati Verbi poteſtatem enunciat; quando ad illud acceſſit Diabolus, eiuſque perfectum eſt opera, vt illud cruci ſuffigeretur. Etenim ex ea re tùm Dæmones, tùm homines digni Tartaro, lætitiæ voluptatem cepere; ideo, quòd hominum ratione carentium, & pecudum more crucis rationem ignorarent. Fortaſſe etiam iis, qui Inferni cuſtodia capti tenebantur, lætitia facta eſt, cùm eos Saluatoris illuc deſcenſus exhilarauit. Quòd ſi iis, qui vitam à ratione ſeiunctam traduxerũt, ea res voluptati fuit; quantò magis ſanctis?

Sub qualibet arbore dormit. In iis, qui non in eadem ſententia perſiſtunt, acquieſcit, in quos ſcriptum eſt illud, Arbores autumnales infructuoſæ.

*Iuxta papyrum, & calamum & * butomon.* Hæc omnia materies ſunt atque pabulum ignis. Itaque Dæmon in fluidis, effeminatis, & fructum non ferentibus animis, qui igni materiem præbent, commoratur: fluidis inquam, atque humore redundantibus animis delectatur, qui ſuauitate conditam, & voluptariam, & fluxam vitam perſequuntur. Quare in aquas deſcendit Dominus, vt illic contereret aduerſarium. ATHAN. Sed forſitam papyrum, & calamum vſurpauit Scriptura ad Dæmonis egeſtatem, humilemque condicionem declarandam.

** Genus eſt herba paluſtris, quæ aciẽ acutam, ſeiũtemq; habet: de qua Theophraſt.*

*Obumbrabunt autem ei arbores magnæ cum * ſurculis.* Symmachus autem, * Cum adnatis. Aut hoc dicit, Illius frui conuictu ac conſuetudine magnos quoſdam Dæmones, qui pati improbitati ſuccubuere. Aut illud ſignificat, tàm in paruorum, quàm in magnorum hominum ſeſe familiaritatem inſinuare; atque id conari, vt in ſuam ipſius illos redigat poteſtatem.

** ὀροδάμνοις.*
** σὺν ταῖς παραφυάσι.*

*Et rami * amerinæ.* Aquila, Salices torrentis. Sæpè enim, qui virginitatem coluerunt, ſunt illius partes ſequuti, vti fatuæ virgines, vti ij, qui nuptias criminati ſunt. Sed fortaſſe hoc loco Scriptura amerinam, ſeu ſalicem torrentis non ad ſymbolum virginitatis vllum tranſtulit; ſed tantummodò ad ſuperfluentem humorem ſignificandum adhibuit.

** ἄγνου. Amerina ſeu viticis, interprete Gaza.*

Si facta fuerit inundatio, non ſentiet. Ideſt, quamuis colluuionis inſtar, maria omnia contegentis, notitia complectatur Vniuerſum; is nihilominus in improbitate perſeuerabit. Doctrinaque euangelica quaſi fluuiorum aqua, orbem terrarum omnem lætificante; (huc enim pertinet illud, Et declinabo ſuper eos, ſicut fluuius pacis purgans, & viuificãs terram) haudquaquam is reſipiſcet, neque ſeipſo melior fiet; ſeu, quemadmodum Symmachus extulit minimè obſtupeſcet.

Fiduciam habet, quòd irruet Iordanis in os eius; in oculo ſuo excipiet illum, intortus perforabit naſum. Symmachus, In fibula perforabit nares. Sua, inquit, calumniandi licentia fretus, diuinam gratiam petulanter inſectatur, eámque verbis irridet, atque contemnit. Idque molitur facinus per Græcos, Iudæos, Manichæos; qui redemptionem eam, quæ è Iordane extitit, non admittunt. Excipit autem Iordanem oculo, hoc eſt, contemplatur, videtque eos, qui ad ad gratiam accedunt, & contra eos bacchatur. Sauciatur autem Draco, atque adeo eiuſdem nares perforantur, atque nefarij in Deum maledicti naſum dimittit, vbi ad crucem admouerit.

uertit. Vel etiam illud ipſum, *Perforabit nares*, hanc habet ſententiam ſubiectam, Seipſe ſubiiciet, à bobus ſumpta tranſlatione, quorum nares perfodiuntur, vt ita ducantur facilius. Quaſi diceret, Et naſus & dentes & facies eſt Draconis omnis vbi ea. Attamen, ſi hæc eadem de quopiam animali, certóue dicta ſint, ſcilicet, hic fuerit illius magnitudo corporis, & vis declarata. Sic enim de eo verbis teſtatur, Si fortè contingat, vt bellua hæc, vi quapiam abrepta, in continentem deferatur; cæteras, quæ in Tartaro, & aquis vitam agunt animantes, quibus ipſis immanis illa bellua hoſtiliter inſidiatur, efferri lætitia. Quòd ſi hæc ipſa beſtia in montem aliquem, ſaxoſúmue locum eiiciatur, corporis ſui granditate non humiliores tantùm plantas, ſed maximas etiam protegere. Tantaque eſt eius corporis magnitudo, vt, quamuis multa ſit aqua perfuſum, minimè ſentiat; quamuis aquis tegatur & obruatur. Nam Iordanem fermè omnem ſuo corpore complexa fuerit, ac diducto oculo, aquam comprehenderit. Cuius tamen adminiculo ſi feratur ad terram, atque ad ſaxum allidatur, quamuis corpore ſit tanto, faciem comminuat vniuerſam.

Duces autem Draconem in hamo. S e v e r. Cæteri, Leuiatham. Et ſuperiorem cetum, & hunc, cuius meminit hoc loco, draconem, rem vnam atque eandem eſſe arbitror; quandoquidem Leuiatham, vox hebraica eſt, eadem vtrobique adhibita; qua quidem ratione haud ſoliti ſunt Hebræi cæteros dracones nuncupare: ſuo enim vocabulo genus eorum appellant vnumquodque. Certo autem ac proprio nomine is draco, qui aduerſariarũ poteſtatum princeps eſt, Leuiatham eſt nuncupatus; vt qui tanquam ſuum ac proprium id ſit nomen adeptus. Num igitur, ô Iobe, effeceris ipſe, quod Vnigenitus poſteà effecit? O l y m p i o d. Is enim, carne ſua, quaſi quadam eſca, obiecta, clauis ſuis, quaſi hamis piſcem captauit.

Circumdabis autem anulum nari eius? aut ligabis circulum in naribus eius? armilla autem perforabis labium eius? Theodotio, Et freno perforabis maxillam eius? Armillam dixit pro * ſepto. Armilla igitur & ſepto, eius labra conſuit Chriſtus, ne
* περιοχῇ iuſolenter glorietur. Nec aliter in eius nares anulum inſeruit, atque is facere ſolet, qui taurum domat, eumque ferocientem, atque exultantem comprimit: clauus autem adactus ac circumactus, circulus euadit. Sic autem illum anulo & capiſtro deuinxit, vt facilè poſſet eſſe ludibrio. Adhæc armilla ad manus adhibetur ornatum; eiuſmodi bonum eſt opus. Hanc ergo armillam qui habet, Draconis labium perforabit. Ac Diabolus pudore impeditus, hominem frugi reuerebitur, nec contra eum hiſcere audebit.

Loquetur autem tibi orationes ſupplices molliter? Feriet autem tecum pactum? Hæc ideò dicit, vel, quia ſupplicibus a Domino verbis Dæmones petebant, vt ne eos compelleret in abyſſum; vel, quia Domino dixit Diabolus, Hæc omnia tibi dabo. Num igitur, inquit, te quoque blanda oratione compellabit? num tecum feriet fœdus, vt non amplius tecum armis decertet?

Capies autẽ eum ſeruum ſempiternum? Aut voluntate ſua quis ſeruus efficitur, vt is, qui Deo ſeruire ſua ſponte vult; aut etiam neceſſitate, vt is, qui comprehenditur, atque vincitur; quod genus ſeruitutis ſuſtinet Diabolus.

Illudes autem ei ſicut aui? vel ligabis eum, ſicut paſſerem puero? O l y m p. Vinxit hoſtem Dominus noſter, eumque vinclis conſtrictum iis, qui conuerſi ſunt, & effecti ſicut paruuli, vti paſſerem quempiam illudendum obiecit. O r i g e n. Magni & corroborati animi perfectionem declarat, quandoquidem ei perinde Draco traditus eſt, vt paſſer puerulo, à quo paruulus lædi non poſſit. Paſſer autem, quo pueri voluntas tulerit, circumfertur. Nimirum hoc pacto Domini benignitate, ac munere vinctus Satanas, infantibus, & lactentibus, (è quorum ore laudem perfeciſti, Deus,) ſubiectus eſt.

Paſcuntur autem eo gentes, diuidunt autem ipſum Phœnicum gẽtes. Aquila autem, Dimidiabunt illum inter Chananæos. O r i g. Quemadmodum fidelium cibus eſt Dominus; ſic cibus impiorũ eſt Draco; dediſti enim eum eſcam populis Æthiopum, id eſt, filiis tenebrarum, quorum mentes occupauit inſcitia. Quemcumque enim

enim ipſi ſermonem complectimur, aut cum tanquam cibum ſumimus à Dracone traditum, ſi futiles, vanaſque aures admouerimus; aut accipimus à Christo, ſi ædificantem, iuuantemque ſermonem amplexi fuerimus. Iam verò ipſa Phœnice, Chananæa prius eſt appellata: ſiquidem Syrophœniſſam illam Chananæam Euangelia vocant: Chananæi autem Idolis cultum adhibebant. Dicit igitur ab idololatris Draconem diuidi, ab iis, inquam qui cruore polluuntur, aris impoſito, quorum alij aliud nefarium ſcelus admittunt, ac ſinguli Draconis partem ſibi ſumunt. Hæc iccirco dicta ſunt, quia Chananæi, atque Phœnices flagitioſa flagrant infamia. Quòd ſi de Dracone, qui ſenſibus eſt obiectus, ſermo habeatur, eius videlicet magnitudo, & vis ſit hoc loco perſpicua; illudque ſimul cognoſcitur, vinciri eum, tradique puero, vt in eum tanquam in paſſerem illudat, minimè poſſe. C H R Y S. Adeo immani magnitudine illius eſt corpus, vt vni toti nationi ſatis eſſe poſſit. Nec verò hæc eò dicuntur, quò futura ſint aliquando. Phœnicum etiam mentio propter mercaturam, nundinationemque facta eſt.

Omne autem nauigabile conueniens non ferat corium vnum caudæ eius: & in nauigijs piſcatorum caput eius. O L Y M P. Aut ſcrotum valet, quod hic poſitum eſt, *Corium*, aut verò ſquamam, vt hæc tanquam in Draconem dicta conueniant. Ergo hoc dicit, Si cuncti vnà conueniant homines, qui vitam hanc, quæ mare dicitur, nauigãt, nec leuem quidẽ infimarũ poſtremarúque Poteſtarũ iniuriam per ſeipſos eſſe prohibituros. Sed tamẽ Dominus confregit caput Draconis. O R I G E N. Vt autem dicamus apertius, Homines, qui corporibus, vti nauigiis vtuntur, ima, extremáque Draconis perimere per ſe ipſi non poſſunt; diuina tamen vi, ac poteſtate circumſepti, & illum totum exportare, & necare poſſumus. Hac enim ratione vnuſquiſque Diabolo, quantum in ipſo eſt, necem adfert. Nam huc illud ſpectat, Deus autem conteret Satanam ſub pedibus veſtris velociter. Seu aliter, Piſcatores ij ſunt, qui in Eccleſia docendo præſunt: nauigia autem ipſæ eccleſiæ: porrò Draconis caput ſuperbia eſt. Dicit igitur aduerſus doctores & Eccleſias inſolenter efferri Draconem; in eos illo perſequentium rabiem incitante. Ac variè quidem piſcantium Apoſtolorum itineri, atque prædicationi conatus eſt is aduerſari. Illi verò Dominum imitati, caput complexi Draconis contriuerunt, ſuique Domini cauſſa mortem ouantes oppetiuerunt. Et de ceto quidem haud eſt obſcura ſententia. Quamuis enim omnia, quæcumque ſunt ad nauigationem idonea, congrediantur, detrahi tamen de eius cauda pellis non poſſit; nec reperiantur nauigia, quæ caput appropinquans aut ſuſtinere, aut capere queant.

Impones autem ei manum, recordatus belli facti in corpore eius? & non amplius fiat? C H R Y S. Bellum hic dicit, illius terrorem ac feritatem. Huius autem verſus talis eſt ſententia, Manum, inquit, iniice, ac belli, quod tibi cum Ceto geſtum eſt, recordare; tuáque, ſi potes, virtute perfice, vt ſemel à te debellatus, obſiſtere in poſterum non audeat. Sanè formidoloſum eſt bellum, quod aduerſus Leuiathan ſuſcipitur, ipſáque bellua eſt ad expugnandum difficilis, & nos continenter oppugnat.

CAPVT XLI.

N*On vidiſti eum? nec in ijs, quæ dicta ſunt, es admiratus? Non timuiſti, qui præparatus eſt mihi? Quis enim eſt, qui mihi reſiſtat? aut quis reſiſtet mihi, & ſuſtinebit?* Huius loci planiorem interpretationem inſtituères, tale quidpiam à Domino Iobo ſuggeri affirmamus, An tu acie cõtra Satanam inſtructa, manum tuam dextram illi iniicies? præſertim cùm pugnarum memoriam reperieris, quæ cum eo ſunt à viris iuſtis pugnatæ? Verum belluæ nec vides nec attendis ferocitatem? Annon te ſtupore percellunt ea, quæ de huiuſmodi bellua dicta ſunt? illa inquam, Vt cypreſſus ſublata cauda? impliciti nerui? coſtæ æneæ? dorſum ferro valentius? cuiuſuis generis arbores vmbra corporis ſui opacatæ? fluuius totus abſorptus? cuncta nauigia, & quæ nauigationi ſunt apta, haud eſſe idonea, quæ minimam ab eo partem poſſint auferre? Hæc omnia cùm audis, non horres? nec beſtiam expugnari non poſſe intelligis? Quanquam haud erit poſthæc hæc ipſa fera formidoloſa, neque eiuſmodi, quæ ſuperari non poſſit. Nam eius vinciendæ mea eſt omnis poteſtas; nullus eſt enim, qui mihi queat obſiſtere; nullus, qui

meam poſſit iram ſuſtinere.

Si omnem, quæ ſub cælo eſt, mea eſt; non tacebo propter ipſum. Quandoquidem rerum omnium opifex ſum, & Dominus, eum, qui regionem, quæ cælo ſubiecta eſt, populatus eſt vniuerſam, non feram amplius; ſed eum perſequar, atque vleiſcar. Atque horum verborum à nobis explicatam ſententiam cæterorum interpretum conſentiens explanatio confirmat. Nam pro illo, *Ne ſiat amplius*, Theodotio, Principatus eius mentitus eſt., reddidit; Symmachus verò pro illo, *Non vidiſti eum?* Deus ſpeciem eius deſtruet, interpretatus eſt. Ex quo planum fit, principatum, ac dominationem Diaboli, quam is per tyrannidem occupauit, fore mendacem, & inanem, ac Chriſti virtute fore delendam; fore etiam, vt illius ſplendor adulterinus defluat, & occidat. Amittet enim, quos habebat, captiuos, planè nudatus. Nec enim illum, inquit, feram amplius, neque cæteris, cum eum ſuſcitaro, miſericordiæ claudam viſcera: quam ipſam ſententiam reliqui expreſſerunt.

* δυνάμεως. *Et verbo * virtutis miſerebitur æqualem ſibi.* Et quid, inquit, mirum eſt, ſi pretioſiſſimum, & maximè proprium, atque meum peculium hominem, Diaboli dominatione oppreſſum, haud ipſe deſpexero? quando nec æqualem ſuum homo contemnit, ſed, quoad eius facere poteſt, illi ipſi opitulatur? ſed nimirum eiuſdem loci hæc à quibuſdam aliis affertur interpretatio. Eiuſmodi, inquit, de Diabolo ſupplicium ſumam, cum meæ potentiæ verbo fuero vſus, vt is, qui eum eo exæquabitur, Antichriſtus, miſerandus videatur; quippe ſit pari ſupplicio conſtringendus. Mihi verò hæc ipſa verba, ad proximè ſuperiora attexenti, hanc nulla vi extortam habere videntur conſequutionem, præſertim ſi ad hunc modum hæc omnis connectatur oratio, Nunquid manum impones ei? aut belli, quod eum eo geſtum eſt, recordabere? Verumenim adeſto animo, poneque metum: cum hæc de illo audis dici, mentem erige, ac te fiducia ſuſtenta. Neque enim id eueniet amplius. Ipſa enim bellua eſt mihi ad necem propoſita; nec eius cauſſa ego, qui ſum terrarum omnium dominus, tacebo. Quis autem mihi reſiſtet? Quis ipſius æqualium Dæmonum miſericordiam tribuet illi? non eam miſericordiam loquor, quæ nuda eſt, atque operis expers; ſed illam, quæ eſt poteſtatis verbo corroborata. Nec enim eorum eſt quiſquam, qui huius miſericordiæ & potentiæ verbo, aut Satanæ ferre ſuppetias, aut Domino queat obſiſtere. Quamobrem aut hoc dicit, aut verò illud, neminem hominem cæteris eiuſdem naturæ conſortibus miſericordiam impertiri potuiſſe, niſi ſolum Chriſtum, Deum hominem. Non enim angelus, non homo, ſed ipſe Dominus ſalutem nobis dedit.

Quis reuelabit faciem indumenti eius? OLYMP. Ideſt, nemo, me vno excepto. Faciem autem indumenti dicit diuerſas, quas viciſſim perſonas, quaſi hiſtrio ſuſcipit. Ouis enim naturam, fingendo imitatur, cùm lupus exiſtat; necnon in angelum lucis transfiguratur, cùm ſit tenebræ. NILI. Tanta eum, qui magiſter & doctor eſt, ſcientia præſtare oportet, vt occultas luctandi rationes, quibus aduerſarius vtitur, iis, qui in ipſius fide ſunt, ac tutela, poſſit oſtendere, atque etiam vt eiuſdem aduerſarij prædicat inſidias, quò ſine labore diſciplinæ ſuæ alumnis victoriam comparet, atque è certamine corona ornatos ſuos deducat: ſcilicet tantus ſit hic doctor, nec facilè reperiatur Hoc demum magnus de ſeipſo his verbis teſtatur Paulus, Non enim ipſius cogitationes ignoramus. Et hic quidem ſcriptum eſt, *Quis reuelabit faciem indumenti eius?* Quibus verbis eiuſmodi eſt ſubiecta ſententia, Non ea, inquit, quæ apparet, illius eſt perſona. Etenim multiplici amictu ſuam tegit improbitatem, quandoquidem ea, quæ eſt in conſpectu perſona, captioſè alliciat; illa verò, quæ eſt in operto, interitum, exitiumque inſidioſè machinetur. ORIGEN. Quamobrem non dixit, Quis reuelabit faciem eius? ſed addidit, *Indumenti?* Quid hoc loco vox ſonat, *Indumenti?* Vt id, quod dicitur, planius percipi poſſit, à laruis & perſonis, quæ imponi ſolent hominibus, exemplum petemus. Sumunt igitur ij, qui in ſcenis verſantur hiſtriones, perſonas nonnunquā præfectorum, interdum regum, aliquando etiam mulierum. Et quidem, quæ illorum eſt propria perſona, latet, & quod ſunt, id non videntur: exiſtimantium enim

iudicium

iudicium fallunt. Talis eſt Draco; nunquam perſonam ſuam palam oſtendit; verùm eiuſmodi perſonam gerit, qua fallere queat homines. Et hic quidem hoſtis varias tuetur, ſuſtinetque perſonas, & ad ſingula vitia aptas ſingulas. Ergo quis demonſtrare, quis retegere, quis in lucem, adſpectúmque proferre poſſit intus latitantem Draconem? SEVERI. Ad cuius impudens varium, tectúmque declarandum ingenium, atque ad variam earum, quas extrinſecus aſſumit, perſonarum commutationem ſignificandam, corporatam quandam diuinus ſermo, expreſſit effigiem; cùm dixit, *Quis reuelabit faciem indumenti eius?* Et quoniam huiuſmodi, quæ extrinſecus apparet, vsietas, veluti ex imo occultæ improbitatis eius loco exiſtit; ideò ad ea, quæ dixit, hæc item adiungit;

Implicaturam autem pectoris eius, quis ingrediatur? OLYMP. Symmachus autem, In duplicationem * ſquamæ eius quis ſubingrediatur? Multiplex, inquit, eſt illi pectus, & inuolutum. Nihil habet aperti, ſed clauſa occultaque omnia. Quis ergo in cordis eius conſilia intret? ſunt enim abdita. Quanquam Chriſti qui copiſi ſunt, dicunt, Non enim eius conſilia ignoramus. ORIG. In thorace, ac pectore eſt animi principatus. Verùm haud nudum, & ſimplex eius eſt pectus, ſed multiplex ac fraudis plenum; ſed eiuſmodi, vt in illud inferre oculos ſancti, & penitus introſpicere poſſint. Quamuis enim ſit illud ipſum complicatum, homini tamen ſancto haud eſt inuolutum.

* Φολίδες. ſquamæ, corticis, pellis.

Portas faciei eius quis aperiet? SEVERI. Oris impudenter mentientium haud vnum eſt, ſed multa ſunt oſtia, & è ianua quidem vna promere videntur ſermonem; ſed tamen multas intus continent clauſas: at, cùm abditarum cogitationum improbum artificium ſuaſerint, quam maluerint, pro arbitrio referent, idque vt ad perniciem, atque interitum quempiam aucupentur. OLYMP. Quis igitur, inquit, conſiliorum eius receſſus, ac latebras peragrabit? facietque illuſtres? Sunt enim faciei eius aditus interclusi, vt illius conſilia cerni planè non poſſint. Cùm enim veterator ſit, ſpecie quoque boni oblata, lædere ſolet. Ita Iudam, intemperanter pœnitentia vſum, in aliam quandam voraginem præcipitem egit, cùm à crimine proditionis ad ſeipſum ſtrangulandum eundem adduxit. Ergo ea occulit, quæ in animo habet. Quis igitur talis vir fuerit, vt ipſa illa queat in lucem, adſpectumque proferre? palamque oſtendere, quantam is fraudem, quantum virus, quantum ſcelus conceptum contineat? Quis, inquam, patefecerit? planè, præter me vnum, nemo.

In circuitu dentium eius timor. Theodotio, Circa dentes: de quibus ſcriptum eſt illud, Dentes peccatorum contriuiſti: & illud, Dominus conteret molas leonum, Nequaquam talis eſt Dei timor. *Et timor*, inquit, *in circuitu dentium eius.* Verumenim, ſi Chriſtum in teipſo habueris, nulla te cura huius terror anget: Dominum enim tuum timebis, & extra illum, neminem præterea metues. OLYMP. Dentes Draconis verba ſunt facinoroſa, falſi prophetæ, mendaces doctores, qui toto ore mordent. Eſt iis etiam horribilis, qui haud ſciunt, quidquam per minas & metum ſine Dei permiſſu fieri ab illo non poſſe.

Viſcera eius ſcuta ænea. Aquila autem, Corpus eius ſuperfuſio clypeorum; Symmachus verò, Superbit procedens in clypeis. *Viſcera eius*, hoc eſt, conſilia eius veneno imbuta ſunt, nec mollia ſunt, & quæ flecti poſſint, ſed obſtinata, præfracta ac dura. Dogmata ſenſa, & quæ ſunt abdita, clypeorum iacula ſunt. Nempe eius cuncta præcordia clypei ſunt, non molles, ſed duri. ATHANAS. Olim quidem Diabolus acer, ac vehemens extitit aduerſarius, multa contra homines aſtutè & ſceleratè agens, ac multos ſuis falſis viſis, implicabat errore, neque cognitio & animaduerſio facilis erat erroris. Vt iam de eo Spiritusſanctus dixerit, Quis reuelabit faciem indumenti eius? & quæ ſequuntur. Neque enim, quod erat, hoc item apparebat; verùm ad illud ipſum, quod callide ac nefariè machinabatur, nullo ſe negotio fingebat, & mendacibus ſpectris accommodabat. Verumtamen, vbi Saluator aduenit, tùm demum omnis eſt eius falſa viſio, ac ſpecies patefacta. Quæ enim illius facinora fuerunt, anteà ignorata, nunc (quod ipſum Chriſto acceptum eſt referendum) minimè ſunt obſcura; & in quibus rebus

quondam fallebat homines, in iiſdem nunc ipſemet proculcatur. Quouis enim diabolico impetu, quouis Dæmonum furore eſt fides valentior. NIL. Ac, ne ſe ipſe, dum hæc ait, in eorum numerum adſcriberet, qui Draconem ignorant, certa exponit ſigna ac notas, quibus vniuerſam ſe Draconis portentoſam conformationem tenere teſtatur. Nam, inquit, *Viſcera eius ſcuta ænea.*

Neruus autem eius, ſicut ſmerites lapis: vnus cum alio conglutinatus eſt. OLYMP. Ita eſt eius corpus connexum, & coagmentatum, vt vna pars ſit apta ex altera; cuiuſmodi ſmeritæ lapidis fertur eſſe natura. *Vnus enim cum altero conglutinatus eſt.* Dicitur hic lapis ſolidiſſimus eſſe, vt ad adamantem proximè accedat, & ferrum ad ſe rapere, & ſumma aſperitate, atque aculeata duritie, vt etiam ad inſculpendum in vitro adhibeatur. Nequitiæ quoque diabolicæ adunca ſunt, quæ duros etiam atque rigidos ad ſeſe alliciant: quæ ipſæ hactenus, vt nequitiæ ſunt, inter ſe cohærent; quamuis ratione quadam contrariæ videantur. Ex his Diaboli pertinacia ac dura barbaries demonſtrata eſt.

Spiritus non pertranſit ipſum. Ideſt, nec vna quidem anima eum vitet, eiuſque effugiat improbitatem, cunctis ſtruit inſidias, nec vllum eum ſpiraculum latet. Nam & infantes à parentibus traditum trahunt peccatum. ORIG. Illud verò, *Non pertranſit*, non ideò dictum eſt, quod non tranſeat atque prætereat; ſed quia nihil eum prætereit; per eum tranſire vniuerſos eſt neceſſe. Danda igitur nobis eſt opera, vt non in eius poteſtatem veniamus.

Vir fratri ſuo agglutinabitur, coniunguntur & non auelluntur. Si vehementer nonnulli, inquit, conſpirarint atque conſenſerint, vt pænè nullum inter eos diſſidium poſſit exiſtere; tamen hos ipſos adoriuntur. Ac vide, ne forte de flagitiis & de flagitiorum auctoribus Dæmonibus id dicat. Nam, ſicut homines naturæ ſimilitudine & cognatione inter ſe ipſi ſociantur atque conglutinantur; ſic etiam Dæmones ſocietate iunguntur; tametſi actionibus & facinoribus contrariis operam nauant. Etenim hic fortaſſe ad meretriciam libidinem & fœditatem; ille verò ad ſuperbiam impellat: vnus eſt enim iis omnibus finis propoſitus, hominis exitium atque pernicies.

In ſternutatione eius elucet ſplendor. CHRYSOST. & OLYMP. Poſtquam, inquit, ſternuit, lumen efficitur. Sternutamentum autem bonæ habitudinis eſt ſignum. Malis ergo delectatur, atque inter eos ſplendeſcit. Sternutamentum purgandi cerebri vim obtinet. Quoniam igitur is transfigurat ſe in angelum lucis, ſimulat ſe poſſe purgare. Statim ergo græci & præſtigiatores quaſdam ſibi parant luſtrationes, & rationem quandam lucis ſimulant: verùm ſordibus pleni ſunt, ac referti. Mihi verò ſplendor ille ignis, qui in ſternutamento micat, hoc ſignificare videtur, belluam illam eſſe horrificam; quippe adeò eſt agreſtis, adeò valida, adeò nil reformidans.

Oculi autem eius ſpecies Luciferi. OLYMP. Verùm id opinionis errore atque mendacio, neque enim veram lucem eius oculi habent, ſed Draconis ſunt oculi. Vt ij, qui inſignem ſibi vendicant eruditionem, atque ſcientiam, & hæreſibus corrupti ſunt; qui nec luciferi ſunt, nec diei lumen habent; ſed Luciferi vanam duntaxat ſpeciem præſeferunt, ſcilicet vt eo artificio ſimulationis decipiant. ORIG. Oculi quidem eius Luciferi non ſunt, ſed *Luciferi ſpecies.* Transformatur enim in angelum lucis, in ſimulatam cæleſtis ſideris formam ſeſe induit, atque diei notam, inſignéque ementitur. NIL. Hæc dicit, vt nefarium eius ſimulandi artificium ante oculos ponat. Etenim, dum Luciferi formam ſuſcipit, intuentium ad ſe oculos conatur allicere: interioribus autem illis clypeis, iis, qui propius acceſſerint, interitum machinatur.

De ore eius egrediuntur lampades accenſæ, & proijciuntur carbones ignis. OLYMP. Ideſt, conuitia, atque ſermones impiorum, atque eorum, qui athei ſunt, doctorum. Ad eorum ſceleris amplificationem ſermonem geminauit. ORIG. Equidem exiſtimo omnes impios ſacrilegorum dogmatum interpretes os eſſe Draconis; vt aliquam etiam ex his tectam metaphora ſententiam eruamus. Necnon huc ipſpectant ſermones, qui interimunt. Quocirca, ſiquando ſermonem auri-

bus

bus acceperis Chriſtianę pietatis ſpecie tectum,ſed Opifici calumniam inferentem, verbi cauſſa Marcionis, Valentini, Baſilidis ſententias impias ac nefarias iactantem; ſiquando ab his cœli, terrarumque parentem maledictis, & conuiciis verberari animaduerteris;ſi quando eiuſmodi quidpiam videris:ſane tunc etiam cernes ex ore horum carbones,torreſque foras erumpere. Quò maior etiam nobis cautio adhibenda erit,ne illæ nos quoque facies amburant, ne forte illæ nos candentes craticulæ, titioneſue attingant.

De naribus eius egreditur fumus fornacis accenſæ igni carbonum. O L Y M P. Lædit oculos fumus; peccatum autem atque mendacium intelligentes animi oculos obcæcat. Et quoniam eius Draconis, quem animo duntaxat cernere poſſumus, viſcera fornax ſunt; impura eum neceſſe eſt vti reſpiratione. Illud item ſcito, nares eius eſſe hæreticos Quamobrem videndum id nobis eſt, nequid à Dracone efflatum ipſi hauriamus,vt ne nobis ipſi ignem admoueamus; ſpiritū ducamus, non fumum, quo facile, intercluſa anima, ſuffocaremur.

Anima eius carbones, flamma autem de ore eius egreditur. Videtur animam eius dicere arrogantiam intolerandam. Glorioſa enim, contumelioſaque verba, quæ illius ore egrediuntur, nil aliud ſunt, niſi quædam flammæ, quibus illi ipſi, qui vſurpant, exuruntur.

*In collo eius * diuerſatur fortitudo.* O L Y M P. *Collo*, ideſt,mentis elatione. *Diuerſatur*, autem,quia nunquam quieſcit, ſemper ſuperba meditatur. Et quæ erecto collo progrediuntur,vt inquit, Iſaias,collum eius ſunt, vim tantùm ad fallēdum habentes. Adhæc eſt poteſtas, & fortitudo quædam improba. Sed tamen infirmitas,quam mea cauſſa Saluator meus & Dominus ſuſcepit,quæ Dei infirmitas dicitur,illius vim potentiamque debellauit. Quod enim infirmum eſt Dei, inquit Apoſtolus, fortius eſt hominibus; ego verò dixerim, Draconis poteſtate fortius. * κυλίζεται.

Ante eum currit Perditio. O L Y M P. Primùm quidem labes animi quis concipit,ideſt,voluptates atque vitia, quæ quidem eum præcurrunt; deinde domum inuitat,accipitque Diabolum.O R I G E N. Quaſi enim quidam eius eſt prodromus,& ſatelles ipſa Perditio. Quocumque enim is iter conuerterit, præcurrit illum Perditio: deinde ſeſe ille inſinuat. Ac, niſi quis prius Perditionem exceperit,Draconem minime excipit. Quando enim prolapſus quis fuerit, tunc vbi voluptate aures titillatæ fuerint, vbi periit, magiſtros quærit, Draconem inuenit,atque illum tantis malis oneratum ſua complectitur anima.

Carnes autē corporis eius conglutinata ſunt. Illius corpus ſunt peccatores,& qui peccati architecti ſunt, Dæmones,ſicut & Eccleſia corpus eſt Domini.Nec vero dixit, * Vnitæ ſunt; verùm, *Conglutinata ſunt*. * Nec enim quid vnū eſt penes Diabolum. Neque enim eorum, qui dogmatū impiorum ſunt principes, congruentes ſunt voces, coniunctæue ſententiæ, licet ſimilia dicere videantur; nempe affectuum, & perturbationum glutine copulantur. Eius Eccleſia handquaquam eſt vna:ſecum enim ipſa pugnat. Quippe tale eſt vitium, quod non ſolùm virtuti, ſed ſibi quoque eſt ipſum contrarium. * ἥνωται. * κεκόλληνται.

Effundit ſuper eum, non commouebitur Symmachus,Carnes eius circumfuſæ ſunt, ipſi immobiles. Cuius interpretatio hanc ſententiam indicat,eſſe illi carnes, ex omni parte offuſas; nec vim eius flecti poſſe ad bonum, quæ planè inexorabilis ſit, atque immutabilis. Septuaginta verò hoc docent,Quacumque vtatur aliquis infuſione, quocunque vtatur obſequio, quodcumque ei tandem adhibeat; fore tamen vt nihil is ſentiat, curationem nullam admittat. Itaque vt cum & obfirmaſſe animum, & obduruiſſe ad improbitatem oſtendat,ſubiungit,

Cor eius concretum eſt, ſicut lapis; ſtetit autem ſicut incus indomita. C Y R I L L I. Duræ atque implacabiles admodum ſunt,quæ à Deo ad Satanam Poteſtates defecere. Serò etiam quodammodo opus aggrediuntur, & vix quidem diuinæ iræ moderationi obſequuntur Satan verò ea feritate eſt, cui haud par ſit oratio vlla, necnon ſumma eſt animi obſtinatione, atque ſententiæ. S E V E R. His peruicax nequitia Dæmonis,quæ flecti nō poteſt,& impudentia, quæ ex improbitate oritur,

vis quaſi certis quibuſdam coloribus deſcribitur. OLYMP. Inſtar lapidis, inquit, concretum eſt cor eius, atque compactũ; nec molliri poteſt; nõ rationi morigeratur; non flectitur; ſed planè obſtinatus eſt, & pertinax; non ducitur; non impellitur; non rationem ſequitur; durus atque inexorabilis. Et tamen, ſi quis à Diabolo vim, poteſtatẽmue acceperit, hic quoque cor habeat implacabile atque indomitum; quod ductum impellentis minimè ſequatur. Verùm, ſi quis imitans aurum, auream orationem, rationemque ſequatur, hic demum cedit, & obſecũdat, quoad aurea euadat bractea, diuinarumque literarũ notas ſuſcipiat.

Cum autem ille conuerſus fuerit, terror beſtijs quadrupedibus ſuper terram ſaltantibus. OLYMPIOD. Symmachus autem, A motione eius verebuntur fortes. Cum is inquit, vel in eos etiam, qui ſibi parent, quorum ſunt mores efferati, qui more quadrupedum deſipiunt, qui terrena ſapiunt, conuerſus fuerit; ab eo perterrefacti, ſaltant, & contremiſcunt. Accidit enim ſæpenumero, vt nec ſuis parcat Diabolus, ſed illos ipſos pulſet; &, quia genus odit hominum vniuerſum, affligat ærumnis.

Si obuiauerint ei lanceæ, nihil terreant haſtam ſublatam, & thoracem. Hoc magis enucleatè expreſſit Symmachus, Cum apprehenderit eum gladius, non ſubſiſtet, neque lanceæ ſublatio, & thoracis: ex quibus belluæ peruicacia, duritaſque oſtenditur. Illudque ſimul indicauit, omnibus, quas illi ſancti adhibent, ſpiritualibus, hoſtilibuſque machinis, nil commoueri ſenſu, ſed eundem manere.

Reputauit quidem ferrum paleas; æs autem, ſicut lignum putridum. Spiritualia, inquit, arma imbecilla ad ſuum interitum exiſtimat eſſe. Vti paleas, putridumue lignum, quæ luculentam plagam infligere nequeant, illa ipſa ducit.

Non vulnerabit eum arcus æneus. EVAGRII. Planè nihil Satanam ſauciat. Temperantia autem & caritas eum interficit.

* Eſt propriè machina bellica ad lapides excutiendos: ſed Olym. ſumit pro funda.

* *Petrobolum reputauit fœnum; ſicut ſtipula reputati ſunt mallei.* OLYMP. Petrobolum funda eſt: quamobrem cæteri pro petrobolo, Lapides fundæ, dixerunt. Mallei verò, hoc eſt, plagarum ictus quaſi inanes ac leues pro nihilo ab eo putantur.

Deridet autem iactationem vibrantem. Alius verò, Vibrantem clypeum. Sanè vita Deo cara, & quæ ſpiritu ferueat, vibrans, & ignifera fuerit. Hoc igitur dicit, Si quis, eiuſmodi viuendi ratione, quæ ſanctum hominem deceat, illum commouerit, nihilominus contemnat; licet vibrantis ſcuti iactatione proturbare quis eum adoriatur, huic etiam illudat.

Lectus eius, ſicut obeliſci acuti. Theodotio autem, Sicut ferrea inſtrumenta artificis. In luctuoſis namque rebus, & aſperis quietem capit. Ac, ſi de animante dici hæc volumus, duro & aſpero corpore illud eſſe, vt in obeliſcis etiam dormire, & nihil ex ea re lædi, vulneriſue accipere poſſit, diuini teſtimonij auctoritate intelligimus.

Omne aurum maris ſuper eum, ſicut lutum indicibile. *Maris*, pro mundo poſitum eſt. Ac, licet Dominus dicat, Meum eſt argentum, & meum eſt aurum; nihilominus hic mentitur, ac ſua illa eſſe confirmat. Ita Saluatori, quaſi totius orbis terræ auro onuſtus, dixit, Hæc omnia tibi dabo. Et quidem animal, quaſi lutum aurum ducit, quia eius minimè indiget.

* ἀναχλάσει.

Feruere facit abyſſum, ſicut ferrarũ officinam. Aquila autem, * Feruore concitabit: ſiquidem animus illius ignis eſt, æſtu omnem vitam commouens atque perturbans.

* ἐξάλειπτρον
* μυρεψηιάζιον.
* ἀναβρασσομένην ἄρτυσιν.

*Reputauit autem mare, ſicut * vas vnctuarium.* Aquila autem, * Vas vnguentarium; Symmachus verò, * Condimentum ebulliens, eſt interpretatus.

Tartarum autem Abyſſi ſicut captiuum reputauit: Abyſſum ſicut ambulationem. Inſolenter ſe iactans hæc omnia putauit ſe poſſe, & maria delere, & Tartari imperium tenere. Idquod per eius perſonam Iſaias his verbis ſignificauit, Orbem terrarum vniuerſum manu comprehendam, ſicut nidum. Sed nimirum ex omnibus eſt locis eiectus, quæ ſtultus ſe occupaturum putauit. Et è cælo quidem ab initio, è terra verò atque ex Inferno per ipſam Domini incarnationem. Itaque

que præter tenebras, quæ illi paratæ ſunt, nullus eſt ipſi locus prætereà relictus. Exaliptron autem vnguenti eſt trulla: vt huius vitæ perturbationes, atque acerbitates voluptati ac iucunditati illi eſſe oſtendat. Vel etiam vnguentarium vas pro re quapiam vili poſitum eſt.

Nihil eſt ſuper terrã ſimile ei. Symmachus autẽ, Nõ eſt ſuper terrã poteſtas eius.

Factus, vt illudatur ab angelis meis. Rectè dixit, *Super terram*; quandoquidem de cæli fornicibus deiectus eſt. *Simile* verò intelligitur cum poteſtate, tum nequitia. Et tamen tantum, inquit, ac tale monſtrum ab angelis meis atque ab iis, quorum par angelis eſt condicio, ac virtus, illuditur. At Symmachi interpretatio aut hoc docet, nullam in terris poteſtatem exiſtere, quæ cum illius conferri poſſit; aut verò poſt Saluatoris aduentum eſſe illum foras eiectum, nec eius vllam eſſe amplius poteſtatem.

Omne excelſum videt. Theodotio autem, Omnem ſuperbum intuebitur. Totus enim ſuperbia eſt, nihil humile mente pertractat.

Ipſe autem eſt rex omnium commorantium in aquis. Ideſt, eorum qui mollem, fluxam ac voluptariam vitam traducunt. Pro quo Symmachus, Omnis * virulenti, extulit, Theodotio, Filiorum * ſordidi artificij & quæſtus. Quare orandus nobis eſt Deus, vt ne peccatum nobis dominetur. Quandoquidem hæc demum cauſſa fuit, cur ad deſcribendam Dæmonis nequitiam & peruicaciam fictas corporum ſimilitudines, atque imagines diuinus ſermo adhiberet. Id enim ſtuduit, vt, metu perculſi, ad illum, qui ſeruitutis iugum capto Diaconi impoſuit, confugeremus. Et hæc quidem adumbrauimus, ſummatimque perſtrinximus. Is verò, qui deſcriptum Draconem cetum eſſe quendam, qui in ſenſum iudicium incurrat, aiunt, hac ipſi ratione ſatisfacimus. Si reipſa cetus aliquis reperiatur eiuſmodi: tamen dubitandum non eſſe, quin ſæpenumero tùm Diaboli, tùm flagitioſorum callidorumque hominum mores, à belluis ducta ſimilitudine, declaremus. Ac de Dæmonibus quidem his verbis teſtatus eſt Dominus, Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones: Herodis autem fraudulentum & rapax ingenium ſignificare cùm vellet, dixit, Dicite vulpi huic. Quòd ſi nuſquam bellua huiuſmodi inuenitur, non amplius propter ſimilitudinem vllam, ſed verè ac propriè de perſona Diaboli dicta hæc eſſe intelligemus.

Caput vigeſimumnonum.

CAPVT XLII.

S*Vſcipiens autem Iob ait Domino.* Iobum anteà dicere audiuimus, Semel loquar; ſecundo autem nõ adiiciam. Illud igitur dignam quæſtionem habet, quamobrem is ſecundò ſermonem vſurpet, quo ſe haud vſurum eſſe promiſerat. Sed tamẽ huius ipſius quæſtionis perfacilis eſt, & perexpedita explicatio. Quia enim poſt illam ſilẽtij pollicitationem Dominum audiuit, cùm diceret, Nequaquam: ſed accinge ſicut vir lumbum tuum; ſcilicet diuinum iuſſum ſuo promiſſo anteponendum putauit. Præſtat enim diuinis parere mandatis, quã ſua promiſſa exoluere. Nec verborum noſtrorum ſunt pondera examinanda, vbi diuina his voluntas fuerit aduerſata. Ita rectè feciſſet Herodes, ſi, iureiurandi impietate contempta, Præcurſoris caput minimè abſcidiſſet: & Petrus quidem præclare, qui, cùm dixiſſet, Non meos lauabis pedes, mutata deinde ſententia, dixit, Non pedes ſolum, verùm etiam caput. Iobus etiam præclarè, qui, quòd diuinæ naturæ præſtantiam verebatur, promiſſo ſilentio, tamen rurſus loquitur, promiſſi ſilentij religione illum Deo liberante.

Scio quia omnia potes, nihil autem eſt tibi impoſſibile. Quis enim eſt celans te conſilium? parcens autem verbis te putat celare? Cæteri autem, Et non auferetur à te cogitatio. Haud ſe nunc primum hæc didiciſſe profitetur. Eius enimuerò inuictam eſſe potentiam, in omnium conſilia cum ſeſe penitus inſinuare, nec quenquam eſſe, qui illius cuncta contuentem oculum poſſit effugere; anteà ſe habere perceptum. Quis, inquit, parcit verbis, & mentis arcana, tamquam non euocata celate poſſe ſe credit?

Quis

Quis autem annunciabit mihi, quæ non cognoſcebam? magna & admirabilia, quæ non ſciebam? Quaſi dicat, Præter te nemo. Tu enim & vexationis mihi meæ cauſſam indicaſti,& Diaboli pertinaciam, inhumanitatemque docuiſti; necnon ipſe diuino tuo lumine illuſtratus, prouidentiæ tuæ notitiam ſum ampliorem adeptus. Hæc demum erant mihi anteà ignorata.

Audi autem me, Domine, vt & ego loquar; interrogabo autem te, tu verò me doce. Meritò hoc loco quærendum videtur, Quamobrem, cùm quæſiturum ſe eſſe receperit, is tamen nec à Deo quidpiam fuerit percontatus; nec vllum ab eo reſponſum abſtulerit; verùm nihil interrogans, nihil audiens, dicendi finem fecerit. Hæc ergo mihi huius loci videtur eſſe ſententia, quoniam me, inquit, ea, quæ mihi erãt ignota, docuiſti, audi me, Domine, ac, ſi quidpiam eorum, quæ me fugiunt, te rogato, docere me ne grauere, vt & mihi eadem enunciandi poteſtas ſit, atque earum rerum ſim cæteris magiſter, ac doctor. Vel etiam dici poteſt, ea, quæ mox ſequuntur, interrogationis rationem obtinere.

Auditionem auris tuæ audiui antea. Reliqui, Audiui te.

Nunc autem oculus meus vidit te. CHRYS. Non quia oculus viderit, ſed quia clarius audierit. OLYMP. Tantò de te nunc, inquit, ampliora cognoui, quanto maior eſt oculorum, quàm aurium notitia. Fortaſſis etiam hęc ad Incarnationis myſterium retulerit, quod ipſum cum illi fuiſſet anteà obſcurius traditum; nunc demum eius rei ſplendore Sanctiſpiritus circumfuſus, abſolutiorem ſit notitiam conſequutus.

Ideo despexi meipſum, & extabui, reputaui autem meipſum puluerem & cinerem. Idcirco, inquit, me ipſe condemno, quòd ſcire me aliquid ſum arbitratus. Nunc verò, cùm perceperim ea, quò ipſe meis viribus niti non poſſum; condicionis meæ indignitatem ſordeſque perſpexi. CHRYS. Hæc ſuperiorum omnium dictorum eſt defenſio. Atque hæc eadem cùm Iobus loquebatur, nondum eius ærũna profligata erat. Verùm, cum in malis etiam verſaretur; palinodia eſt vſus. Nihili me, inquit, facio: priora duntaxat defendo: & his quidem prorſus eram indignus. Quid igitur Deus? nempe tum Iuſtũ abſoluit, cùm ſeipſe condẽnauit. OLYMP. Quænam ſit ſanctorum hominum ratio, cognoſce; quemadmodum, cùm maioribus ipſi honoribus, amplioribuſque ornamentis cumulantur, de ſe tamen modeſtius ſentiant, & loquantur. Ita Abrahamus, poſtquam Dominum vidit, dixit, Ego ſum puluis, & cinis.

Caput trigeſimum.

F*Actum eſt autem, poſtquàm loquutus eſt Dominus omnia verba hæc Iob, dixit Dominus Eliphaz Themanitæ, Peccaſti tu, & duo amici tui: non enim loquuti eſtis coram me rectum aliud, quemadmodum ſeruus meus Iob* Theodotio verò, Excanduit ira mea in te, & in duos amicos tuos: nõ enim loquuti eſtis rectitudinem; ſiue, vt Symmachus, Rectè. Diuinæ ſententię abſolutam rationem conſidera Namque hominum opinione præclarè fecerunt amici, qui Dei ſint cauſſæ patrocinati; Iobus cõtrà haud rectè, qui de iure cum Deo diſceptare voluerit. Nec his temporibus deſunt aliqui, qui Iobi ſermonibus, perinde vt illius amici, offendantur; præſertim cùm in verborum tantùm ſonitu conquieſcant. Verumtamen diuino, incorruptoque iudicio ſecus eſt viſum. Atque ideò dixit, *Coram me* Apud me, inquit iudicem nihil, quod verum eſſet, iuſtè loquuti eſtis; cùm contra Iuſtum ſuffragia veſtra ferretis. At Iobus ſeruus meus veritatis cupidus, cuncta eſt verè loquutus. Neque is peccati vllius pœnas perſoluit: ſed ideo eſt paſſus ærumnam, vt eius innocentia eſſet illuſtris atque perſpicua Ecquis igitur eum verbo accuſarit, quem Deus iudicio ſuo atque ſententia laudarit? Ac vide quemadmodum Iobum ſerũſuum appellet, quo ſane nomine Iuſtum ornauit, neque id ſemel, ſed iterum, & ſæpius. Videbatur autem Eliphazus dignitate reliquis anteire: quare & primas ſermonis, qui cum Iobo eſt habitus, partes ſuſcepit: & Deus etiam nunc ad ipſum præcipuè orationem conuertit; ſed eam, quæ tribus amicis omnibus aptè commu-

nicari

nicari poſſit. Eſt item illud animaduerſione dignum, quemadmodum benignè Deus, nec ſuorum preces repudians, loquutus ſit; quo Iobi virtus, Dei teſtimonio ad omnium oculos, aureſque manaret, Vera is, inquit, eſt loquutus, cùm ſua præclara facinora, honeſtáque virtutis officia commemoraret. Vos autem ipſi, cùm illum veſtris ſententiis condemnaſtis, haud vera dixiſtis. Verùm, quid eſt, quòd, cum Maria Moyſi obtrectaſſet, lepra infecta eſt? Iobi verò amici nihil mali ſunt paſſi? Nimirum, quia illa non tantùm Moyſem, ſed Deum etiam Moyſis laudatorem voce violauit. Hi verò, cùm Dei dignitatem, & laudem extuliſſent, hominem tantummodo in vituperationem adduxerunt. Hinc autem duo quædam diſcimus: vnum eſt, iuſtos accuſare, eſſe nefas; alterum, ob honorem, qui iuſtis defertur hominibus, peccata condonari. Idquod ea, quæ ſtatim conſequuntur verba, non obſcurè declarant.

*Nunc autem ſumite ſeptem vitulos, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob; & faciet * ſacrificium pro vobis.* O L Y M P. Pro, *Sacrificium,* Aquila & Theodotio, Holocauſtum; Symmachus, * Oblationem dixit. Numerus ſeptem perfectus, atque honore dignus à diuina ſcriptura habetur. Ergo perfectas victimas iubentur offerre, vt qui magnopere peccauiſſent. Iubetque Iobum ſacerdotis munere fungi debere, atque hoſtias immolare. Vſque enim eò, inquit, iuſtus eſt, vt in aliena etiam cauſſa queat eſſe deprecator. Et quidem ante legem homines per ſe ipſi ſacrificia factitarunt, vt Abel, vt Noë, vt Abrahamus. C H R Y S. Si Lex tunc viguiſſet, nequaquam id Deus imperaſſet. Fit igitur Iobus ſacerdos, amicis victimam adducentibus. Et illud attende, vt is, qui pro ſuis liberis ſacrificium facere ſolitus erat; nunc etiam pro amicis faciat. Vides, quemadmodum Deus, dum iniuriarum, quas ill Iobo impoſuerant, obliuionem facit inſignem, ipſos illos hominis virtutis teſtes efficiat? Victimæ autem magnitudine, illorum quoque peccati magnitudinem demonſtrat. Neque enim tantis erat iis opus ſacrificiis, niſi etiã crimina, quibus liberandi erant, grauia extitiſſent. Illud etiam docet, haud illa ſatis futura eſſe ſacrificia ad expiationem, niſi Iobi quoq; merita acceſſiſſent. Illius, inquit, cauſſa vobis ignoui. Ex quo perſpicuum eſt, propter Iobum ignotum illis fuiſſe.

Iobus autem ſeruus meus orabit pro vobis; quia ſi non accepero faciem eius. Alij autem, Suſcepero.

Si enim non propter eum, perdidiſſem vos. Non enim loquuti eſtis verum contra ſeruum meum Iob. O L Y M P. Quantum demum honoris ſanctis Dominus impartitur? Nam & illud capitale eſſe pronunciat, iuſtis detrahere, & honoris, quem ſuis Deus tribuit, cauſſa, necis condonare ſupplicium. Necnon illud attende, Quamuis ij pietatis erga Deum ſtudio ad loquendum adducti eſſe videantur, eſſe tamen reprehenſos, tanquam nihil veri dixiſſent; tametſi religione erga Deum incitati, oratione ſunt vſi: nam profectò veniam illis Deus nõ tribuiſſet. Quocirca Iobus, eos accuſans, meritò eſt de illis ipſis conqueſtus. Hinc ergo intelligimus, haud leuiter peccare eum, qui iuſtorum hominum nomini crimen infert, illóſue accuſat; necnon errati veniam ab iis peti debere.

Caput Trigeſimumprimum.

ABijt autem Eliphaz Thamanites, & Baldad Sauchites, & Sophar Minæus, & fecerunt, quemadmodum cõſtituit ſibi Dominus, & ſoluit peccatũ ipſis propter Iob. O L Y M P. Symmachus autem, Et ſuſcepit Deus faciem Iob. Simulatque Deum eum Iobo colloquentem viderunt, eidem cœperunt inſignia dare victoriæ. Diuino enim congreſſu, doctrina ac teſtimonio dignatum eſſe, prima videlicet fuit Iobi laurea. Nunc autem ornamenta & præmia accipit ſecunda victoriæ, dum pro amicis deprecatoris partes amplectitur. Certaminum porrò munus ac trophæum reportat, cùm amicis veniam impetrat. Etenim damno ea res Iobo fuiſſet, ſi amici, qui conſolationis adhibẽdæ cauſſa ad ipſum commearant, pœnas interitu perſoluiſſent. Omnino perinſignis honor ac dignitas, precibus placatum Deum peccata con-

* κάρπωσιν.
* ἀναφοράν.

cedere, tùm verò maximè, cùm dixerit Iuſtus, Et ne ſtatuas illis hoc peccatum.

Dominus autem auxit Iob. Cum etiam ille oraſſet pro amicis ſuis, dimiſit eis peccatum. Is, qui exulceratus erat, qui conflictabatur inopia, qui ſtratus humi iacebat, iniuriarum oblitterata memoria, pro iis, qui integra ſunt valetudine, pro luculentibus deprecatur. Quare, ſi nos ipſi in his quoque temporibus egentem quempiam hominem ægrotantemque viderimus, eundemque pro cæteris ſupplicantem atque eius ſupplicationem euentu comprobatam, diuitem Domini gratiam admiremur. Et, ſi fortè acciderit, vt nos iiſdem malis vrgeamur, ne moleſtè feramus: fortaſſis enim nos quoque eximia Dei beneficentia complectetur.

Dedit autem Dominus duplicia, quæcunque erant antea Iob in duplicationem. CHRYS. Permiſit hoc Deus Diabolo, vt vires ſuas experiretur vniuerſas, vt cunctas ſagittas exhauriret. Poſtquam autem illas omnes excuſſit, nec vllum inſidiandi locum ſibi reliquum fecit; tunc demum è cauea Athletam Deus eduxit, quò illius aperta atque illuſtris victoria fieret. BASILII. Tentationum duo ſunt genera; nonnulli enim egeſtate tentantur, alij autem exercentur diuitiis. Prioris generis exemplum in Iobo inuicto duce eſt nobis propoſitum; qui, cùm vim omnem Diaboli, quaſi torrentis impetum, magno erectoq; animo excepiſſet, tantò eſt illius virtus & gloria tentationibus magis exaggerata, quantò petitiones in eum, quæ vitari vix poſſe videbantur, vehementiores coniecit. ORIG. Qui igitur tentationem eſt omnem perpeſſus, altero tantò maiora iis, quæ antè poſſederat, ſuæ videlicet tolerantiæ præmia adipiſcitur. Nec verò Deus ſuis binis, ſed centenis etiam partibus ampliora præmia dilargitur. CHRYS. Nec verò duabus partibus poſteriores opes prioribus anteceſſiſſent, niſi Iobus quoq; virtutem duplicatam præſeruliſſet.

Caput Trigeſimumſecundum.

Audierunt autem omnes fratres eius, & amici eius omnia, quæ acciderunt ei, & venerunt ad ipſum. Scripturæ diuinæ ſuſcepit conſuetudo, vt cognatos omnes atque propinquos, fratres, ſororeſque appellet. Illud verò, *Audierunt, quæ Iobo acciderunt,* non ideo dictum eſt, quòd calamitatis eſſent ignari; ſed quia vnuſquiſq; cum altero de tentatione illa, diuinaque viſitatione colloquebatur; eratque cunctis iucundum atque vtile de Iuſto narrare atque audire. Fortaſſis etiam propinquorum inhumanitatem diuinus ſermo perſtringit, qui ſimulatam amicitiæ propinquitatiſq; ſpeciem imitarentur; quandoquidem ab eo, cum premeretur ærumnis, longius abfuiſſent; vbi verò eſſet rebus tranquillitas reſtituta, tûc audirione ſuperiora accepiſſent, atque * gratulandi cauſſa aduolauiſſent. Quemadmodum enim illius calamitatem tanta eſt derelictio conſequuta; vt etiam eius vxor, quæ regina erat, mercede conducta ſeruitutem ſeruiret; ita, poſtquam eum gratia diuina reuiſit, omnia viguerunt. Ita fit ad eum propinquorum cócurſus. Amici munera deferunt, epulas dant, dantque conuiuia, nec quidquam fuit illi deinceps non plenum ſuauitatis atque lætitiæ. Illud verò commutati ſtatus erat haud dubium argumentum, quòd ei, quem ſic Deus honore affecerat, táquam regi homines honorem deferre ſolerent, quod etiam ſuperiora omnia conuerterant illi in bonum, duplicataque eſſent vniuerſa.

* *In exempl. legitur, συνεθρηνῶν, pro eo legendum, συνησθησόμενοι.*

Et omnes, quicunque cognouerant eum à primo. id eſt, anteà prius.

Comedentes & bibentes apud ipſum, conſolati ſunt eum, & mirati ſunt ſuper omnibus, quæ induxit ſuper eum Dominus. Symm. autem, De omni malicia; malitiæ vocabulo malum ipſum, afflictationemque declarans. Et ſanè res admiratione perquamdigna videbatur, Iuſtum hominem tam multa eſſe perpeſſum, atque adeo miſerè diuexatum fuiſſe. OLYMP. Nempe igitur Iobus peramans, atque immemor iniuriarum, neceſſarios & cognatos aduentantes excipit, & ea, quæ adferuntur ab iis, minimè repudiat; nec fecit, quod multi ſolent, nec tali quapiam oratione venientes accepit; Quandoquidem nec me ægrotantem inuiſiſtis, nec adiuuiſtis; vos item mihi haudquaquam eſtis complectendi, nec vlla re veſtra indigeo. Quin-

etiam & eos, qui conueniebant, comiter amplexus eſt, quaſi nil ab iis mali accepiſſet, & cum iiſdem conuiuia concelebrauit, atque idipſum, quod agebatur, ei pro ſolatio fuit. Cùm enim factum eſſet diuinitus, vt ad eum certatim accurrerent, nequaquam illorum aduentum, ideſt, diuinum beneficium, ſibi contemnendum putauit. Immò verò cunctos eſt benignè complexus. In quo auitam Abrahami eſt virtutem imitatus. Is enim munera à Pharaone data accepit, ratus à diuina beneficentia illa eſſe profecta.

Caput Trigeſimumtertium.

D*Edit autem ei vnuſquiſque agnam vnam, & tetradrachmum aureum non ſignatum.* Agnam adferunt, tanquam initi conuiuium. Tetradrachmum autem aureum, quod numiſmatis eſt genus, vt eò honore afficiant Iobum Aquila & Theodotio pro tetradrachmo, Inaurem auream. Symmachus verò, * Narium ornamentum expreſſit, *Non ſignatum* aurem, pro illo eſt, cui nulla forma eſt publica; cui nullus character impreſſus. *ἐπίρρινον

Dominus autem benedixit nouiſſima Iob, quàm antea. Priores opes, non tanquam præmia virtutis, Iobo datæ fuerunt; verum vt in iis exerceretur; fueruntque illi diuitiæ certaminum leges. Poſteaquam autem is pugnauit, & magiſter factus eſt omnibus, quemadmodum eos vti deceat diuitiis: poſteaquam omnibus fortunis euerſus cum egeſtate legitimè decertauit; tùm demùm Magnus agonotheta Deus geminatam illi bonorum poſſeſſionem, quaſi legitimum virtutis præmium largitur. Neque verò hiſtoria diuina duplicatorum bonorum numerum prætermittit, diuinamque benedictionem ea, quæ ad corpus referuntur, bona eſſe confirmat. Nimirum liberûm, cæterarumque externarum opum copia apud priſcos illos in diuinarum benedictionum numero habebatur, contrà in maledictionum ducebatur, his ipſis rebus carere. Quoniam igitur Iobus, qui Legi ætate anteceſſit, tùm ad Legis, tùm ad Euangelij normam viuendi rationem expreſſit, ſanè par erat, vt non ſolùm, quæ bona Lex pollicita eſſet, conſequeretur, ſed vt cum illa quoque manerent, quæ ſanctis in eo, quod conſequuturum eſt, æuo promiſſa ſunt, quauis humana ratiocinatione, atque cogitatione longè ſuperiora.

Fuerunt autem pecora eius, ouium quattuordecim millia, camelorum ſex millia, iuga boum mille, aſinæ feminæ pabulantes mille. Superiora quidem probandæ virtutis materies fuere; hæc autem poſteriora, remuneratio extitere victoriæ; atque ob id ipſum duplicata ſunt.

Gignuntur autem ei filij ſeptem, & filiæ tres. Sanè nauus & ſtrenus miles Diabolum pudore affecit, cùm omnem illius conatum, impetumque non ſolum repreſſit, ſed etiam in eundem ipſum cautè reflexit. BASILII. Quidnam igitur hinc conſequutum eſt? Nempe morbus, qui in eum fruſtrà inuaſerat, nec quidquam profecit, eſt profligatus. Ad nouam quandam pubertatem, & iuuentutem caro reuixit. Vita rebus omnibus, iiſque duplicatis rurſus effloruit. Domum diuitiæ vndique confluebant, vt iam & nihil amiſiſſe Iuſtus videretur; atque ei perpeſſionis merces eſſet perſoluta. Sed quamobrem equos, mulos, camelos, oues, ſegetes, & quæ ad rem ruſticam pertinent, denique affluentem bonorum omnium voluptatem, binis partibus, quæ priorem ſuperarent ſtatum, accepit: filiorum autem, qui deinde nati ſunt, numerus demortuorum numero par extitit? Nimirum, quòd pecora ratione carentia, ac cætera fortunarum poſſeſſio, quæ ſuapte natura interit, omnino perierat vniuerſa; filij autem, quamuis migraſſent è vita, naturæ tamen præſtantiſſima parte viuebant. Ergo, cùm rurſus recente filiorum, filiarumque prole ornatur diuinitus, geminatam quoq; liberorum poſſeſſionem aſſequitur. Ipſi enim, qui parentes erant, ad exortos fetus oblectandos, manebant in vita: qui verò antegreſſi fuerant liberi, ei, à quo ſati erant, præſtolabantur; tunc illi coram adfuturi, cùm iudex humanæ vitæ cœtum omnem collegerit, cum tuba illa aduentus Domini nuncia, ad corporum exigenda depoſita ipſa ſepulchra ſonitu vehementiore concuſſerit. Tunc enim ij, qui mortui videntur,

celerius quàm viui, Vniuerſitatis opificem circunſiſtent. Hanc igitur duco cauſſam, cur altero tanto amplioribus bonis à Deo cumulatus Iobus filiorum numerum iuſtitiæ ſuæ indicem, eundem obtinuerit. OLYMP. Muta quidem, quod ratione minimè vigeant, & quæ ipſa interitum vitare non poſſint, duplicata fuerunt; filiorum autem poſterior numerus priorem exæquauit: quia, licet ceſſiſſent è vita, nequaquam tamen perierant. Ita eos quoque geminatos recepit, illis quidem, qui iam deceſſerant, etiam viuentibus; his verò exorientibus ac ſuccedentibus.

Et vocauit primam Diem, ſecundam autem Caſiam, tertiam autem Amalthea cornu. Videtur Iobus nominibus, quæ filiabus impoſuit, bonorum, quæ ſibi largitus eſt Deus, non obſcuram voluiſſe ſignificationem conficere. Ita primam filiam Diem nominauit; ideò quod ab obſcuriſſima ærumnarum nocte ad fælicitatem reſtitutam diuinitus, quaſi ad diei lucem adſpiciendam eſſet reuocatus. Secundam Caſiam appellauit, quòd iam is odoris quadam ſuauitate, bonorumque voluptate frueretur. Tertiam Amaltheæ cornu vocauit; quòd vitam deinde vixerit omni bonorum genere perfluentem. Nam veteres illi Amaltheæ cornu ad bonorum copiam ſignificandam tranſtulerunt; ſic enim fictis fabulis memoriæ prodiderunt; Rheam Iouis matrem extitiſſe; Iouem filium Amaltheæ alendum tradidiſſe; Amaltheam capræ illum ſubieciſſe; Iouem verò ab ea capram eripuiſſe; alterum duntaxat cornu de capra detractum Amaltheæ dediſſe, vt, quod ſibi tandem collibuiſſet, ipſum illud cornu efficeretur: nec verò Amaltheæ cornu ob eam rem dictum, quòd ea cornibus eſſet instructa; ſed ea re maxime, quod huius capræ cornu circumferret, è quo vinum, mel, lac, & quicquid demum optaſſet illa, manaret, quemadmodum eſt in fabulis. Alij verò ad perſuadendum magis idoneè dicūt, Amaltheam capram fuiſſe, hoc vocatam nomine; cornu terram effodiſſe; theſaurum defoſſum retexiſſe; paſtorem verò, illo ipſo adepto, ex inope locupletem repentè extitiſſe; atque ita Amaltheæ cornu ad opimum & beatum ſtatum declarandum vſurpatum eſſe. Attamen, cum Scriptura aut cornu, aut Sirenum, aut vallis Titanum, aut gigantum mentionem facit, non, quia de his ipſis rebus, Græci etiam quædam falsò comminiſcuntur, ideò nobis quoque ſunt ſacræ ſcripturæ verba contemnenda: immo verò illorum ſunt aniles fabulæ eiiciendæ, veritati autem ſemper conſulendum, atque ex ipſa, quæ diuinitus & afflata ſcriptura, ea, quæ vtilitatem animis poſſunt adferre, nobis ipſis adſciſcenda. Tria quoque præclara virtutis documenta, quæ tribus temporibus Iobus dedit, tribus formoſis filiabus indicantur; ſiquidem & in diuitiis & in paupertate, & in reſtauratione rerum illius fuit ſpectata virtus. Ac, ſiquid etiam præterea Chriſtiano dignum ſpiritu commentandum hoc loco ſit, dicamus licet, Diem eſſe, cùm Lucifer Domini ortus fuerit in cordibus noſtris: nos autem ipſos ſuauem Chriſti odorem euadere, cùm proceſſus efficimus: tunc verò ſpiritualium chariſmatum nos vbertate compleri, cùm augemur, atque ad perfectionem properamus. Quòd ſi alia quædam reconditiora hoc eodem ſcripto continentur, nos iis, qui cogitatione atque intelligentia longius progredi poſſunt, libenter relinquimus.

Et non ſunt inuentæ ſicut filiæ Iob, meliores ipſis in ea, quæ ſub cælo eſt. Nihil promiſſum à Lege, non eſt ipſe conſequutus, qui, etiamſi Legem non audiuiſſet, in mente tamen Legem, ſcriptam ferebat, Legemque ſeruauit, quamuis, non à magiſtro acceperit. Itaque, cætera fælicitate ſepoſita, filias quoque liberali ſpiritu, atque egregia forma ſuſcipit, vt earum adſpectu omnis ſuperioris ærumnæ memoria funditus interiret. Et verò patrum eſt hæc item fælicitas, liberos eximia facie procreare; quandoquidem & Sarræ & Ioſephi & Dauidis diuina ſcriptura commendat adſpectum. Quanquam aliam quandam pulchritudinem, quæ propria animi ſit, mihi conſidera; vt illud, *Meliores*, non magis ad corporis quàm ad animi dignitatem & præclaram ſpeciem referatur. Verum hoc ad intelligentiam. Tria quædam eſſe diximus tempora, quibus innocentię ſuæ Iobus ſpecimen dedit ſingulare. In quibus ſanè temporibus qui ei virtutis gloria par eſſet, nemo eſt re-

pertus

pertus in terris; ſiue temporis, quod tentationem præcurrit; ſiue eius, quod refertum fuit ærumnis, ſiue eius, quod contentionibus tentationibuſque ſucceſſit, ratio habeatur. In quibus quidem tribus temporibus, quòd ſtrenuè dimicauit, tres formoſas filias habuiſſe dicitur; ſed ita dicitur, vt nec ratione aliqua lædatur hiſtoria, atque ad tria illa tempora traducatur oratio, quibus eſt illi proles exorta virtutis.

Dedit autem illis pater hæreditatem in fratribus. Ideſt, vnà cum fratribus. Vt oſtendat omnes filios à Iobo in æquales partes hæreditatis vocatos eſſe.

Vixit autem Iob poſt plagam, centumſeptuaginta annos: omnes autem anni, quos vixit, ducenti & quadragintaocto Videtur magnus Iobus ipſos ſeptẽ annos plagæ acerbitatem tuliſſe; quorum idcirco eſt numerus prætermiſſus, quia ex ea annorum ſumma, quos vixit Iuſtus, meritò excipiendi videbantur, cùm ærumnoſa vita mors ſit potius quàm vita exiſtimanda. Etenim, ſi poſt detractam calamitatem Iobo duplicata omnia fuerunt, quin anni quoque duplicati ſunt, dubitari non debet. Vixit igitur poſt depulſam ærumnam centumſeptuaginta annos. Summa autem annorum vniuerſa ducentiquinquagintaquinque; è qua quidem ſumma detracti ſunt ſeptem, vt arcanam temporis rationem, quo eſt mala perpeſſus, intelligeremus.

Et vidit Iob filios ſuos, & filios filiorum ſuorum, quartã generationem Eo verbo *Vidit*, caram atque amabilem Iuſti ſobolem Scriptura demõſtrauit. Verbis autem illis, *Quartam generationem*, illius vitæ diuturnitatem declarauit.

Et mortuus eſt Iob ſenior, & plenus dierum. Cum diuina ſcriptura & ſeniorem, & plenum dierum, nec vllius rei, quæ ſeu ad corpus, ſeu ad animum ſpectet, nõ temporis, non vitæ, non virtutis Iobum indigentem fuiſſe, ſed virtutis eum curriculum egregiè confeciſſe narrat, ſcilicet illius laudem obſignauit. Sed nimirũ ſciendum eſt, verbis illis quaſi extremis, *Senior, & plenus dierum*, ab Aquila & Symmacho librum eſſe concluſum: quod quidem fecerunt illi, codicem ſequuti Hebraicum: Theodotio autem vnà cum Septuaginta concludit.

* *Scriptum eſt autem ipſum rurſus reſurrecturum, cum quibus Dominus reſurgit.* Hoc eſt, aut die extrema, aut crucis tempore. Illud autem, *Rurſus*, appoſitum eſt, vt prior ea intelligatur reſurrectio extitiſſe, cum is ab ærumna fuit excitatus. Reſurget autem cum Noë & Daniele, quibuſcum ab Ezechiele numeratur. * *Hæc ipſa, quæ ſequuntur, extare in Septuaginta & Theodot. interpretatiõe, auctor eſt Origenes in epiſtola ad Iuliũ Africanum.*

Hic interpretatur ex Syriaco libro. Linguam, quæ Hebraica eſt, nunc Syriacam vocat, quoniam eſt Syrorum ſermoni finitima. Nam duabus & viginti literis, quemadmodum Hebræi vtuntur, & Syriam Iudæam, Syros autem Palæſtinos plerique nominant, vt etiam Herodotus, qui his verbis loquitur, Circumcidun tur autem Indi & Ægyptij & Arabes, & qui in Palæſtina ſunt, Syri.

In terra quidem habitans Auſitide, in finibus Idumææ & Arabiæ. Hinc perſpicuum fit, Auſitidem prouinciam in Idumææ, & Arabiæ ſitam eſſe confinio, & Iuſtum quidem Idumæum fuiſſe, & Iobum anteà nominatũ. Illud profectò nobis compertum eſt, ſanctorum fuiſſe nomina commutata, vt Abrahæ, vt Iſrael, vt Petri. Quare & nominis prioris, quo vocatus eſt Iuſtus, immutationem ad eius virtutem ſignificandam pertinere, dubitandum non eſt.

Accipiens igitur vxorem Arabiſſam, gignit filium, cui nomen Ennon. Quoniam antiqui nominis Iobi mentionem fecit, rectè etiam vxoris Arabiſſæ meminit, è qua natus eſt illi Ennon, ſiue is vnus aliquis primorum liberorum fuerit, ſiue etiam ſecundorum. SEVER. Forſitan autem nec conſentaneum, nec rectum erat, vt ea bonorum particeps eſſet, quæ certaminum tempore virum deſpexiſſet, atque è ſummo conſtantiæ ac patientiæ vertice præcipitẽ agere Athletam conata eſſet.

Fuit autem hic è patre quidem Zara, Eſau filiorum filius: matre autem Boſora, vt ipſe quintus ſit ab Abraham. In Paralipomenis extat genealogia. Nam ab Abrahamo ortus eſt Iſaacus, Ab Iſaaco Eſau, Ab Eſau autem Raguel, a Raguele autem Zara, qui Iobi pater extitit. Quintus igitur eſt ab Abrahamo, è numero Abrahamo detracto. Quocirca eum ante Legem fuiſſe dicimus. Nam & ab Abrahamo numerãti, Moyſes ſextus ocurrit ad hunc modum, Abrahamus Iſaaci pater, Iſaacus Ia-

cob, Iacob Leui, Leui Cath, Cath Moyſis. IVLIANI. Tareth vrbs eſt Idumææ, & Boſor Arabiæ, quæ nunc Boſtra vocatur, quæ nimirũ gentiles Iobi ſunt, atque cum diuini Iobi parentibus nominis ſocietate coniunctæ. CHRYS. Quo tempore fulgebat Iuſtus in terris, verſabantur in Ægypto Iudæi, vnde illis futurus erat adſcenſus. Quare, ſi voluiſſent, haud paruam pietatis negociationem, lucri ve faciendi rationem reperiſſent. Neque enim probabile eſt, Iuſti virtutes tunc in operto fuiſſe. Quòd ſi etiamnunc illius demonſtrantur reliquiæ, quantò magis eo tempore ſeſe oſtendebant? quando eorum, qui in Arabia commorãtur, nemo eſt omnium, cui, licet res ipſæ mortuæ iam ſint, non ſit Iobi facinorum, atque eorum, quæ ei acciderunt, magnitudo perſpecta?

Et hi reges, qui regnauerunt in Edom, cui etiam regioni ipſe imperauit. Hæc item in Paralipomenis reperias. Quamobrem, cum de ſe ipſe dicit, Eram in medio eorum, ſicut rex inter milites eximio cingulo. Aut quia præ regno ob virtutem colebatur. Illud, ſicut, non propter ſimilitudinem adhibetur, ſed, vt reuera eum poteſtate regia viguiſſe, intelligamus.

Primus Balac filius Beor & nomen ciuitati eius Ennaba. Succeſſit quidem Balaco Iobus in regnum, ſed nequaquam illius impietati ſucceſſit. Abrahami enim eſt fidem, virtutemque imitatus. Verùm illud hoc loco obſerua; non hũc fuiſſe Regem, qui ad fornicandum in Beelphegor Iſraelem impulerit. Ille enim, qui auctor ſceleris fuit, quemadmodum eſt in Numeris, Sepphor eſt dictus, hic autem, filius Beor, ſicut eſt etiam in Geneſi, & ille quidem Moab rex erat, hic autem, Edom.

Poſt Balac autem Iobab, qui vocatus eſt Iob. Poſt autem hunc Aſom, qui princeps fuit de Thamanitide regione. Poſt autem hunc Adad filius Barad, qui concidit Madiam in campo Moab, & nomen ciuitati eius Getham. Regionis principes narrat, eorumque nomina, vrbes, & res geſtas exponit, quò perſonarum dignitas ſit magis inſignis. Gethæm autem vrbs eſt Phœnicum.

Qui verò ad eum venerunt amici Eliphaz filiorum Eſau Thamanorum rex. Sed Theodotio, Filius Ioſaphas, interpretatus eſt.

Baldad Sauchæorũ Tyrannus. Theodotio rurſus, Filius Ammõ, qui fuit Chobor.

Sophar Minæorum rex. EVAGR. Eliphaz fuit filius Sophar, & Amalec, ei ex pellice natus. Eliphazus igitur & Sopharus diſcipuli Iacob fuerunt. Amalech autem Eſau. OLYMP. Sane præclarè de amicis diuina hiſtoria rurſus meminit, ac ſi diceret, ipſamet perilluſtrium & minime ignotarum corruptarumve perſonarum tempora Iobi rebus geſtis, quæque ei euenerunt, teſtimonium dare. Etenim in ore duorum, vel trium teſtium ſtabit omne verbum, vt ait diuina ſcriptura. Videtur autem Elius nõ vnà cum Iobi amicis ad eum viſendi cauſſa veniſſe, ſed fortuito adfuiſſe, & in Iobum iam laborioſa ægritudine, ærumnáque multatum & in amicos propter illum ſedentes, atque cum eo diſputantes incidiſſe, calamitatis verò magnitudine commotum, cum illis tanquam eorum auditorem conſediſſe; quos cum in diſputando hærere atque æſtuare videret, diſputationis certamen iniiſſe. Accidere enim ſolet, vt poſt inſtitutam diſputationem nonnulli conueniant, atque in diſputantium cœtu conſiſtant, atque ea, quę vtrinque dicũtur, audiant, ſuas etiam ipſi rationes quaſdam, & ſermones obtrudant eiuſmodi, vt iis deinde ſit diſputandi munus complectẽdum omnino. Amici igitur fortaſſis tanquam communis calamitatis ſenſu perculſi, ad Iobum venerunt. Elius verò viſendi tantum cauſſa adfuit, eaque re de illius aduentu ne verbum quidem diuina ſcriptura. Sonat autem Elius, Deus audiens, ſeu filius Deum enuncians. Ergo hiſtoriæ Iobi prima atque extrema ſunt huiuſmodi. Atque ita eſt nobis huius ipſius libri explanatio ad exitum adducta. Quòd ſi nonnulla coniectura potius quàm certa comprehenſione ducti, interpretati ſumus, ſanè certè id nec à primis nobis, nec à ſolis eſt factitatum. Sed hoc ipſum cum iis omnibus fuit nobis commune, qui huius libri interpretes & explanatores fuerunt. CHRYSOST. Vnuſquiſque autem eorum, qui legent, in hunc ſtrenuum athletam, veluti in primigeniam quandam formam atque exemplar intueatur, fortitudinem imitetur, patientiæ æmuletur, vt cum eandem fuerit viam ingreſſus, idemque iter cõfecerit, cùm ad-

uerſus Diaboli artificioſas inſidias in acie ſteterit, genus illud bonorum quod Deum diligentibus deſponſum eſt, conſequi poſſit. Sint Beati huius afflictationes malorum noſtrorum medicamenta & turbulenti eius fluctus, ſæuæque procellæ noſtris calamitatibus portus. In rebus omnibus quæcunque euenerint, huius viri ſpecies nobis obuerſetur. Atque cùm vnius hominis corpus, acerbitates omnes, quæ in orbe terrarum reperiuntur, exhauſiſſe viderimus, nos quoque exiguam earum partem erecto, conſtantique animo perferamus. Ad hunc veró librum, tanquam ad matrem quampiam prolis amãtem, & quouis loco manus tendentem, trepidanteſque natos excipientem, vſque confugiamus. Nam licet in nos miſeranda & grauiſſima mala incurſent vniuerſa; tamen, omni moleſtia atque ægritudine extenuata, abire nobis licebit, Chriſto vero Deo iuuante, quocum Patri, Sanctóque ſpiritui gloria ſit in omnem æternitatem. Amen.

***

FINIS.

1-6-2